

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ

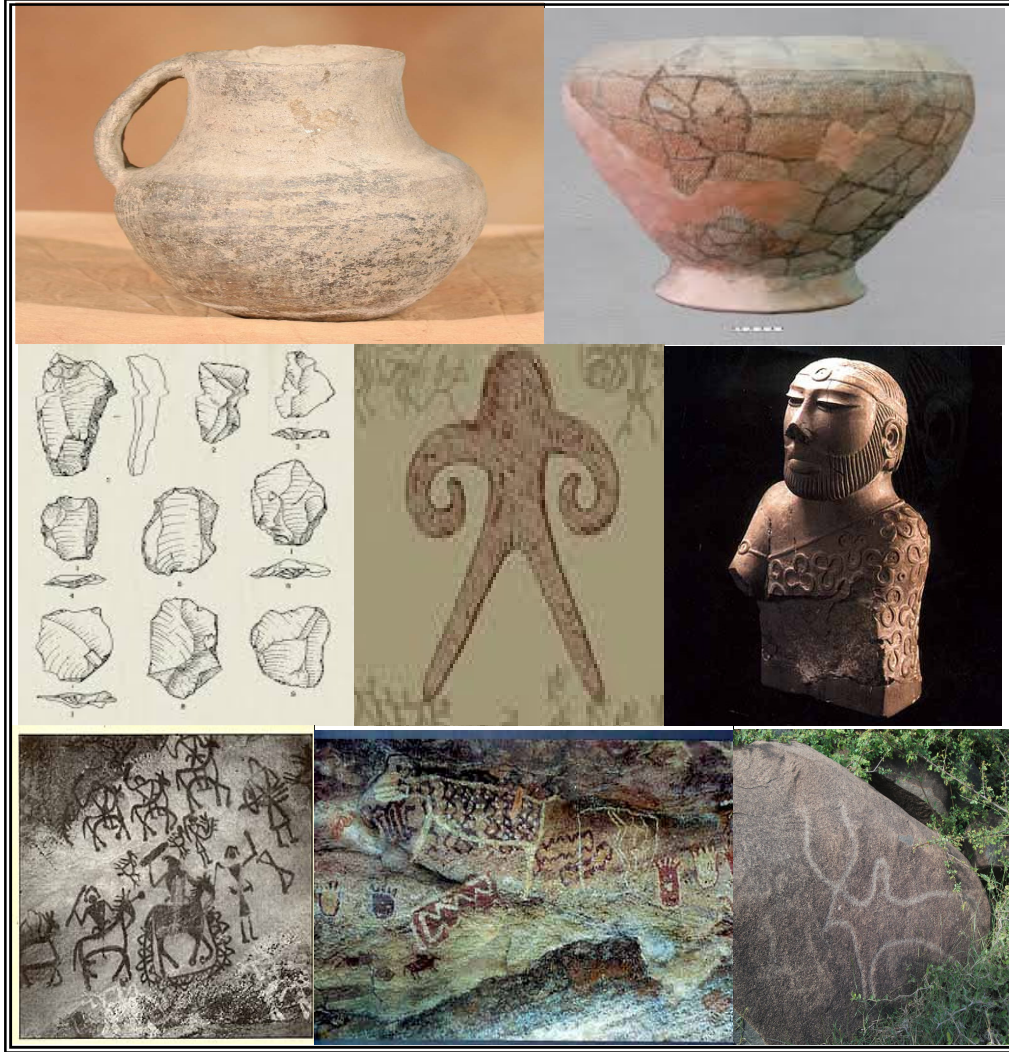
ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ

ಮುಕ್ತ ಗಂಗೋತ್ರಿ, ಮೈಸೂರು- 570 006

ಪ್ರಥಮ ಎಂ.ಎ.

ಪುರಾತನ ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಪುರಾತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ

ಭಾರತದ ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವ ಇತಿಹಾಸ

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ
ಮುಕ್ತಗಂಗೋತ್ರಿ, ಮೈಸೂರು- 570 006

ಪುರಾತನ ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಪುರಾತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ ಅಧ್ಯಯನ ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧನಾ ವಿಭಾಗ

ಪ್ರಥಮ ಎಂ.ಎ.

ಕೋರ್ಸ್ - 4: ಭಾರತದ ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವ ಇತಿಹಾಸ

ಪುಟ ಸಂಖ್ಯೆ

ಬ್ಲಾಕ್ - 1: ಪೀಠಿಕೆ ಮತ್ತು ಪ್ಯಾಲಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿ

ಘಟಕ- 1: ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಐತಿಹಾಸಿಕ ಮತ್ತು ಇತಿಹಾಸ ಮಧ್ಯದ ಪುರಾತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ - ಸಲಕರಣೆ ತಯಾರಿಕೆ ತಂತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಪರಿಭಾಷೆ	1-13
ಘಟಕ- 2: ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸಿಕ ಪರಿಸರಗಳು	14-21
ಘಟಕ- 3: ಲೋವರ್ ಪ್ಯಾಲಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿ	22-28
ಘಟಕ- 4: ಮಧ್ಯ ಪ್ಯಾಲಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಅಪ್ಪರ್ ಪ್ಯಾಲಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿ	29-36

ಬ್ಲಾಕ್ - 2: ಮೆಸೊಲಿಥಿಕ್ ಮತ್ತು ನಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿ

ಘಟಕ- 5: ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮೆಸೊಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿ	37-46
ಘಟಕ- 6: ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿ	47-57

ಬ್ಲಾಕ್ - 3: ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿ

ಘಟಕ- 7: ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿ-ಉಗಮ-ಲಕ್ಷಣಗಳು-ವ್ಯಾಪ್ತಿ	58-71
ಘಟಕ- 8: ನಗರ ಯೋಜನೆ ಮತ್ತು ವಸತಿ ವಿನ್ಯಾಸ	72-86
ಘಟಕ- 9: ಹರಪ್ಪ ಕಲೆ ಮತ್ತು ಕರಕುಶಲತೆ	87-96
ಘಟಕ- 10: ಹರಪ್ಪ ಕಾಲದ ವ್ಯಾಪಾರ	97-104
ಘಟಕ- 11: ಹರಪ್ಪ ಮುದ್ರೆಗಳು ಮತ್ತು ಹಸ್ತಾಕ್ಷರಗಳು	105-111
ಘಟಕ- 12: ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವನತಿ	112-118

ಬ್ಲಾಕ್ - 4: ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಪೂರ್ವ ಇತಿಹಾಸ

ಘಟಕ- 13: ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ನವಶಿಲಾಯುಗದ ಮತ್ತು ನವಶಿಲಾಯುಗ, ಕಂಚಿನ ಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ	119-130
ಘಟಕ- 14: ಬೂದಿದಿಬ್ಬದ ಪ್ರದೇಶಗಳು/ನಿವೇಶನಗಳು	131-139

ಬ್ಲಾಕ್ - 5: ತಾಮ್ರ ಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ

ಘಟಕ- 15: ಮಧ್ಯ ಭಾರತ ಹಾಗೂ ದಕ್ಷಿಣ ತಾಮ್ರ- ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ	140-163
ಘಟಕ- 16: ತಾಮ್ರದ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ	164-175

ಬ್ಲಾಕ್ - 6: ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ

ಘಟಕ- 17: ಕಬ್ಬಿಣ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಶವಸಂಸ್ಕಾರ ಮತ್ತು	176-196
ಘಟಕ- 18: ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದ ವಸ್ತು, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಲೇಖಕರು	197-208
ಘಟಕ- 19: ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದ ಕಬ್ಬಿಣ ಯುಗ ಮತ್ತು ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ	209-228
ಘಟಕ- 20: ಇತಿಹಾಸ ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಇತಿಹಾಸ ಮಧ್ಯದ ಅವಧಿಯ ಬಂಡೆಯಿಂದ ಕೊರೆದ ಕಲೆ	229-241

ಕೋರ್ಸಿನ ವಿನ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ಸಂಪಾದನಾ ಸಮಿತಿ:

ಪ್ರೊ. ಎಂ.ಜಿ. ಕೃಷ್ಣನ್

ಉಪಕುಲಪತಿ ಮತ್ತು ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು
ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ
ಮುಕ್ತಗಂಗೋತ್ರಿ, ಮೈಸೂರು- 570 006

ಪ್ರೊ. ಟಿ.ಡಿ. ದೇವೇಗೌಡ

ಡೀನ್ (ಶೈಕ್ಷಣಿಕ) ಮತ್ತು ಸಂಚಾಲಕರು
ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ
ಮುಕ್ತಗಂಗೋತ್ರಿ, ಮೈಸೂರು- 570 006

ಸಂಪಾದಕರು ಮತ್ತು ಕೋರ್ಸಿನ ಸಂಯೋಜಕರು

ಡಾ. ಎನ್.ಸಿ. ಸುಜಾತ

ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು
ಪುರಾತನ ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಪುರಾತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಭಾಗ
ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ
ಮುಕ್ತಗಂಗೋತ್ರಿ, ಮೈಸೂರು- 570 006

ಕೋರ್ಸಿನ ಮೂಲ ಲೇಖಕರು

ಡಾ. ಭಲವಾದಿ

ಘಟಕಗಳು-1, 3 ಮತ್ತು 4

ಡಾ. ಕೆ.ಎಲ್.ಎನ್. ಮೂರ್ತಿ

ಸಹ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು
ಇತಿಹಾಸ ವಿಭಾಗ
ರಾಣಿ ಚನ್ನಮ್ಮ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಕೇಂದ್ರ
ತೊರವಿ, ವಿಜಾಪುರ - 586 108

ಘಟಕಗಳು-2, 5, 6, 13, 17 ಮತ್ತು 18

ಡಾ. ಆರ್. ಪ್ರಭಾಮಣಿ

ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು

ಇತಿಹಾಸ ವಿಭಾಗ

ಟೆರೆಶಿಯನ್ ಕಾಲೇಜು, ಮೈಸೂರು

ಘಟಕಗಳು-7, 8, 9, 10, 11 ಮತ್ತು 12

ಡಾ. ಚಂದ್ರಕಾಂತ ಎನ್ ಕೋಳಿಗೇಡೆ

ಸಹಾಯಕ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು

ಇತಿಹಾಸ ವಿಭಾಗ

ರಾಣಿ ಚನ್ನಮ್ಮ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಕೇಂದ್ರ

ತೊರವಿ, ವಿಜಾಪುರ -586 108

ಘಟಕಗಳು-14, 15, 16, 19 ಮತ್ತು 20

ಕೋರ್ಸ್‌ನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದವರು

ಡಾ. ಎನ್.ಸಿ. ಸುಜಾತ

ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು

ಪುರಾತನ ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಪುರಾತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಭಾಗ

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ

ಮುಕ್ತಗಂಗೋತ್ರಿ, ಮೈಸೂರು- 570 006

ಘಟಕಗಳು- 1 ರಿಂದ 20

ಪ್ರಕಾಶಕರು

ಕುಲಸಚಿವರು

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ

ಮುಕ್ತಗಂಗೋತ್ರಿ, ಮೈಸೂರು- 570 006

ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪಡಿಸಿದವರು- ಕ.ರಾ.ಮು.ವಿ., ಮೈಸೂರು.

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, 2013.

ಎಲ್ಲ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಕಾಯ್ದಿರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಲಿಖಿತ ಅನುಮತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಇದರ ಯಾವ ಭಾಗವನ್ನೂ ಪಡಿಯಚ್ಚು ಅಥವಾ ಇನ್ಯಾವುದೇ ವಿಧಾನದಿಂದ ನಕಲು ಮಾಡುವಂತಿಲ್ಲ. ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾಹಿತಿಗಾಗಿ ಮುಕ್ತಗಂಗೋತ್ರಿ, ಮೈಸೂರು-06 ಇಲ್ಲಿರುವ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕಛೇರಿಯನ್ನು ಸಂಪರ್ಕಿಸಬಹುದು.

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮೈಸೂರು-06, ಇದರ ಪರವಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಿದವರು ಮತ್ತು ಪ್ರಕಟಿಸಿದವರು ಕುಲಸಚಿವರು (ಆಡಳಿತ).

ಬ್ಲಾಕ್‌ಗಳ ಪರಿಚಯ

ಪ್ರಿಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೇ,

ಎಂ.ಎ ಪ್ರಥಮ ವರ್ಷದ ನಾಲ್ಕನೇ ಅಧ್ಯಾಯವಾದ ಭಾರತದ ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು 6 ಬ್ಲಾಕ್‌ಗಳಾಗಿ ವಿಭಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಬ್ಲಾಕ್ 1 ರಲ್ಲಿ 4 ಘಟಕಗಳಿವೆ. ಈ ವಿಭಾಗವು ಹಳೆ ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸಿಕ ಮತ್ತು ಆದಿಮ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪುರಾತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ಬೆಳವಣಿಗೆ, ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸಿಕ ಪರಿಸರ, ಕೆಳಗಿನ, ಮಧ್ಯಮ ಮತ್ತು ಮೇಲಿನ ಹಳೆಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ.

ಬ್ಲಾಕ್ 2 ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಮೆಸೊಲಿಥಿಕ್ ಮತ್ತು ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತದೆ.

ಬ್ಲಾಕ್ 3 ಈ ಕೆಳಗಿನ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತದೆ. ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಅದರ ಉಗಮ, ಲಕ್ಷಣಗಳು, ಅವರ ನಗರ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ವಸತಿ ಸಮುಚ್ಚಯಗಳ ವಿನ್ಯಾಸ, ಹರಪ್ಪ ಕಲೆ ಮತ್ತು ಗುಡಿಗಾರಿಕೆ, ವ್ಯಾಪಾರ, ಮೊಹರುಗಳು, ಮತ್ತು ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವನತಿ.

ಬ್ಲಾಕ್ 4 ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸದ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಇದು ದಕ್ಷಿಣದ ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್, ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್-ಚಾಲ್ಕೊಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ಮತ್ತು ಬೂದಿದಿಬ್ಬಗಳ ಸ್ಥಳಗಳ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

ಬ್ಲಾಕ್ 5 ಮಧ್ಯಭಾರತ ಹಾಗೂ ದಖ್ಖನ್ನಿನ ಚಾಲ್ಕೊಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹಾಗೂ ತಾಮ್ರಬಳಕೆಯ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತದೆ.

ಬ್ಲಾಕ್ 6 ಈ ಕೆಳಗಿನ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತದೆ: ಮೆಗಾಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಸಮಾಧಿಗಳು ಮತ್ತು ಟೈಪಾಲಜಿ ಹಾಗೂ ವಿತರಣಾ ವಿನ್ಯಾಸ, ಮೆಗಾಲಿಥಿಕ್ ಕಬ್ಬಿಣ-ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ, ಮತ್ತು ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸಿಕ ಶಿಲಾಚಿತ್ರಗಳು ಹೀಗೆ ಪ್ರಥಮ ವರ್ಷದ ಎಂ.ಎ ತರಗತಿಯ ಅಧ್ಯಾಯ 4 ಒಟ್ಟು 20 ಘಟಕಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಜ್ಞಾನವೃದ್ಧಿಗೆ ಪೂರಕವಾದ ಅಗತ್ಯ ಅಧ್ಯಯನ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ.

ಪರಿಚಯ

ಪ್ರಿಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೇ,

ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಗತಿಸಲು ನನಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಆದಿಮ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಗ್ ಇತಿಹಾಸದ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಆನಂದದಿಂದ ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತೇನೆ. ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸವು ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಆರಂಭಕಾಲ ಹಾಗೂ ನಂತರದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವ ಬಹಳ ಆಸಕ್ತಿಕರವಾದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಆದಿಕಾಲದ ಮಾನವನು ಕಲ್ಲಿನ ಆಯುಧ ಹಾಗೂ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಬೇಟೆಗಾರನಾಗಿದ್ದನು. ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಇದು ಮಾನವನು ಬರಹ-ಲಿಪಿಗಳ ಉಗಮಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹಿಂದೆ ಯಾವುದೇ ಐತಿಹ್ಯ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಅಥವಾ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಬದುಕಿದ್ದ ಕಾಲದ ಇತಿಹಾಸವಾಗಿದೆ.

ಈ ವರ್ಷ ನೀವು ಭಾರತದ ಆದಿಮ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲಿದ್ದೀರಿ. ಇದು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆದಿಮ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಗ್ ಇತಿಹಾಸದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ; ಜೊತೆಗೆ, ಮೆಸೊಲಿಥಿಕ್, ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್, ಚಾಲ್ಕೊಲಿಥಿಕ್, ಮೆಗಾಲಿಥಿಕ್ ಹಾಗೂ ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು. ಕ.ರಾ.ಮು.ವಿ.ಯು ಒದಗಿಸಿರುವ ಅಧ್ಯಯನ ಸಾಮಗ್ರಿಯು ನಿಮಗೆ ಭಾರತದ ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವ ಇತಿಹಾಸದ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ನಿಮ್ಮ ಜ್ಞಾನವೃದ್ಧಿ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ನೀವು ಈ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಆನಂದಿಸುತ್ತೀರಿ ಎಂಬ ವಿಶ್ವಾಸದೊಂದಿಗೆ ನಿಮಗೆ ಶುಭ ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ.

ಡಾ. ಎನ್.ಸಿ. ಸುಜಾತ

ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು

ಪುರಾತನ ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಪುರಾತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಭಾಗ

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ

ಮುಕ್ತಗಂಗೋತ್ರಿ, ಮೈಸೂರು- 570 006

ಬ್ಲಾಕ್ - 1: ಪೀಠಿಕೆ ಮತ್ತು ಪ್ಯಾಲಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿ

ಘಟಕ-1 ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಐತಿಹಾಸಿಕ ಮತ್ತು ಇತಿಹಾಸ ಮಧ್ಯದ ಪುರಾತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ
- ಸಲಕರಣೆ ತಯಾರಿಕೆ ತಂತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಪರಿಭಾಷೆ

ರಚನೆ:

- 1.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು
- 1.1 ಪೀಠಿಕೆ
- 1.2 ಪ್ರಾಚೀನ ಶಿಲಾಯುಗ
- 1.3 ಕಲ್ಲಿನ ಸಲಕರಣೆಗಳು
- 1.4 ಪೂರ್ವಶಿಲಾಯುಗ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಶಿಲಾಯುಗದ ಮಾನವನ ಪುರಾವೆಗಳು
- 1.5 ಹಳೆ ಶಿಲಾಯುಗ
- 1.6 ಕೌಶಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಬೆಳವಣಿಗೆ
- 1.7 ಕೊನೆಯ ಪ್ಲೀಯಿಸ್ಟೋಸೀನ್ ಕಾಲದ ಜನರು
- 1.8 ಸಲಕರಣೆ ಮಾಡುವ ತಂತ್ರಗಳು
 - 1.8.1 ನೇರ ಸಂಘರ್ಷಣ
 - 1.8.2 ಅಡಿಗಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಅಡಿಗಲ್ಲು
 - 1.8.3 ಹಂತ ಅಥವಾ ಹದವಾದ ಪದರ ತೆಗೆಯುವಿಕೆ
 - 1.8.4 ಸಿಲಿಂಡರ್ ಸುತ್ತಿಗೆ ಅಥವಾ ಟೊಳ್ಳು ಸುತ್ತಿಗೆ ತಂತ್ರ
 - 1.8.5 ಹೊಡೆತ/ಗುದ್ದುವ ತಂತ್ರ
- 1.9 ಪರಿಭಾಷೆ
 - 1.9.1 ಪ್ರಾಚೀನ ಶಿಲಾಯುಗ
 - 1.9.2 ಮಧ್ಯ ಶಿಲಾಯುಗ
 - 1.9.3 ನವ ಶಿಲಾಯುಗ
 - 1.9.4 ಕಂಚಿನ ಯುಗ
- 1.10 ಸಾರಾಂಶ
- 1.11 ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು
- 1.12 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ
- 1.13 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಉತ್ತರಗಳು
- 1.14 ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

1.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

ಈ ಘಟಕವನ್ನು ಓದಿದ ನಂತರ ನೀವು ಈ ಕೆಳಗಿನವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು:

- ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ
- ಸಲಕರಣೆ ಮಾಡುವ ತಂತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಪರಿಭಾಷೆ

1.1 ಪೀಠಿಕೆ

ನಾವು ಇಲ್ಲಿ ಮಿಲಿಯನ್/ದಶಲಕ್ಷ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಹೋಗಿ ಆದಿಶಿಲಾಯುಗದ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ತಿಳಿಯೋಣ; ನಂತರ ಪ್ರಾಚೀನ ಶಿಲಾಯುಗದ (ಪ್ಯಾಲಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಅವಧಿ) ಸುದೀರ್ಘ ವರ್ಷಗಳು ಮತ್ತು ಶತಮಾನಗಳನ್ನು ಗಣನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ನಂತರ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದ ಮಾನವಕುಲದ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳೋಣ.

1.2 ಪ್ರಾಚೀನ ಶಿಲಾಯುಗ

ದಶಲಕ್ಷ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ನಾವು ಕರೆಯುವ ಬ್ರಿಟನ್ ಮತ್ತು ಐಯರ್‌ಲ್ಯಾಂಡ್ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಭೂಖಂಡಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ನಮಗೆ ಇಂದು ಒಗಟಾಗಿ ಉಳಿಯುವ ಯಾವುದೋ ವಿಷಯ ನಾವು ಕರೆಯುವ ದಕ್ಷಿಣ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್‌ನ ಯೂರೋಪಿನ ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಕ್ರಮವಲ್ಲದ ಕಲ್ಲು ಮೆಕ್ಕೆ ಚೂರುಗಳನ್ನು ಅಂಚುಗಳ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಕೆತ್ತಲಾಗಿ ಅದಕ್ಕೆ ಮಾನವನಿಗೆ ಹಲವಾರು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗವಾಗುವಂತೆ ಆಕಾರವನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿತ್ತು ಕೆಲವನ್ನು ಕರಗದಂತೆ ಅಥವಾ ಬೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಂದ ಕಾಡು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಚರ್ಮದ ಹಿಂದಿನ ನಾರನ್ನು ಸೀಳಿ ತೆಗೆಯಲು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಚರ್ಮವು ಮೆದುವಾಗಿ ಅನುವರ್ತನೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇತರ ಕೆತ್ತಿದ ಕಲ್ಲು ಮೆಕ್ಕೆಗಳು ಕೊಕ್ಕಿನ ಆಕಾರದವು ಆಗಿದ್ದು ಅವುಗಳು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಚರ್ಮವನ್ನು ತೆಗೆದು ಆಹಾರ ತಯಾರಿಸಲು ಬಳಕೆಯಾಗಿರಬಹುದು.

ಈ ಕಲ್ಲು ಮೆಕ್ಕೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಕೆತ್ತಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು?

ಕೆಲವರು ವಾದಿಸಿರುವಂತೆ ಅವು ನೈಸರ್ಗಿಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಆ ಆಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು. ಒಂದು ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಕಲ್ಲಿನ ಮೆಕ್ಕೆಯನ್ನು ಯಾವುದೇ ಕೈಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೆ ಕೆತ್ತಲಾಗಿದೆ. ಇತರ ಜನರು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುವ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ಅತ್ಯಂತ ಹಳೆಯ ಪೂರ್ವಜರು ಮಾನವನ ಬುದ್ಧಿಮತೆಯ ಉದಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಬಳಕೆಗಾಗಿ ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆಂದು; ಆದ್ದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಎಲಿಥ್ಸ್ (ಉದಯ-ಕಲ್ಲುಗಳು ಗ್ರೀಕ್‌ನಿಂದ) ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಇಂತಹ ಕೆತ್ತಲ್ಪಟ್ಟ ಕಲ್ಲುಮೆಕ್ಕೆಯ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ದಕ್ಷಿಣ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಚರ್ಚಿಸಲಾದ ಪ್ರಾಚೀನ ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಲಕರಣೆಗಳು ಆದಿ ಮಾನವನ ಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತೋ ಇಲ್ಲವೋ, ಆದರೆ ಕಲ್ಲು ಮೆಕ್ಕೆಯ ಸಲಕರಣೆಗಳು ಹಂತ ಹಂತವಾಗಿ ಕೆತ್ತದೇ ಇರುವ ಶಿಲೆಗಳ ಬಳಕೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡು ನಂತರ ಅದು ಒಂದು ರೂಪ ತಾಳಿತು ಮತ್ತು ಅದರಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತನೆಯು ಒಂದು ಕ್ರೂರ ವಿವರಣೆಯಾಗಿತ್ತು. ಮಾನವನ ಕೆಲಸವೆಂದು ನಾವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗುರುತಿಸುವ ಸಲಕರಣೆಗಳು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವ ಕೌಶಲ್ಯದ ದೀರ್ಘಕಾಲದ ಅಂತಿಮ ಫಲಿತಾಂಶವಾಗಿತ್ತು.

ಆದಿ ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಲಕರಣೆಗಳ ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯು ಶಿಲಾ ಸಲಕರಣೆಗಳ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಅನುಭವವಿರುವವರದ್ದಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾವು ನಂತರದ ಕಾಲದ ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾದವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಏನಾದರೂ ಕಲಿಯಲು ಮುಂದುವರಿಯಬೇಕು ಅಂದರೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಶಿಲಾಯುಗ, ಮಧ್ಯಶಿಲಾಯುಗ ಮತ್ತು ನವಶಿಲಾಯುಗದ ಕಾಲದವು. ನಮಗೆ ಗುರುತಿಸುವ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಮೇಲೆ ಪರಿಣತಿ ಇದ್ದಾಗ ನಾವು ಯಾವಾಗ ಬೇಕಾದರೂ ಆದಿ ಶಿಲಾಯುಗಕ್ಕೆ ಬರಬಹುದು. ಮಾನವನ ಶಿಲಾ ಪಳೆಯುಳಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಆದಿ ಶಿಲಾಯುಗದವು ಅತ್ಯಂತ ಹಿಂದಿನದವು ಆಗಿದ್ದರೂ, ಆದಿ ಮಾನವನ ಸಲಕರಣೆಗಳೆಂದು ಖಡಾಖಂಡಿತವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲು ಅವು ಅತ್ಯಂತ ಕಷ್ಟಕರವಾದವುಗಳು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ನಾವು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲೇಬೇಕು.

1.3 ಶಿಲಾ ಸಲಕರಣೆಗಳು/ಕಲ್ಲಿನ ಸಲಕರಣೆಗಳು

ನೀವು ಹೂತೋಟದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಮಾಲಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ತನ್ನ ದಿನದ ಕೆಲಸ ಮುಗಿಸಿ ಅವನು ತನ್ನ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛಗೊಳಿಸುವುದನ್ನು ನೀವು ನೋಡಬಹುದು. ಅವನು ತನ್ನ ಸನಿಕೆಯಿಂದ ಮಣ್ಣನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛಗೊಳಿಸಲು ಸೂಕ್ತ ಕಲ್ಲನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ನೋಡುವ ಭಾಗ್ಯ ನಿಮ್ಮದಾಗಬಹುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಅವನ ಕೆಲಸ ಮುಗಿದ ನಂತರ ಅವನು ಕಲ್ಲನ್ನು ಎಸೆಯುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕೊಯ್ಲುಗತ್ತಿ ಮತ್ತು ಕುಡುಗೋಲನ್ನು ಕಲ್ಲಿನಿಮದ ಹರಿತಗೊಳಿಸಬಹುದು. ಕಲ್ಲಿನ ಈ ಉಪಯೋಗವು ಅತ್ಯಂತ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ವಿಶ್ವದ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರೈಸ್ತಯುಗ ಶುರುವಾಗುವ ಹಲವಾರು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಮೊದಲೇ ತಾಮ್ರವು ಕಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತು. ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಸ್ತನಿಗಿಂತ ಸುಮಾರು 1900 ವರ್ಷಗಳ ಮೊದಲೇ ಮನುಷ್ಯರು ಕಂಚನ್ನು ಬಳಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು (ತಾಮ್ರ ಮತ್ತು ಸತುವಿನ ಮಿಶ್ರಲೋಹ ಹಾಗೆಯೇ ಕಬ್ಬಿಣದ ಸಲಕರಣೆಗಳು (ತಾಮ್ರ ಮತ್ತು ಸತುವಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದಲ್ಲಿ ಅದಿರಿಂದ ಪಡೆಯಲು ಬಹಳ ಕಷ್ಟಕರ) ಕ್ರಿ.ಪೂ 500 ರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದಿತು. ಆದರೆ ಬಹಳ ದೀರ್ಘ

ಕಾಲದವರೆಗೆ ಲೋಹಗಳು ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಸಲಕರಣೆಗಳಾದ, ಕಲ್ಲಿನ ಸಲಕರಣೆಗಳು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡವು. ಕಂಚಿನ ಯುಗದಲ್ಲಿ, ಕಂಚಿನ ದರವು ಬಹಳವಿದ್ದು ಮಾನವರು ಕಲ್ಲುಚಕ್ಕೆಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಅವು ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಕಂಚಿನ ಸಲಕರಣೆ ಅಥವಾ ಆಯುಧವನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಿದ್ದವು. ಇಂದು ಪ್ಲಾಸ್ಟಿಕ್ ಹೇಗೆ ಲೋಹದ ಅಥವಾ ಮಣ್ಣಿನ ದುಬಾರಿ ವಸ್ತುಗಳ ಆಕಾರವನ್ನು ಹೋಲುತ್ತವೆಯೋ ಹಾಗೆ.

ಹಿಂದಿನ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಕಲ್ಲು ಮೆಕ್ಕೆಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ವಸ್ತುವನ್ನು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಆದರೆ ಮಾನವನು ತನಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವ ಹಾಗೂ ಕೈಗೆಟುಕುವ ವಸ್ತುವನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದಾನೆ. ಪೂರ್ವ ಆಫ್ರಿಕಾದಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ಕಾರ್ಗಲ್ಲು, ಹೊಳಪಿಲ್ಲದ ಕಲ್ಲು, ಇತ್ತೀಚಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸಲಕರಣೆ ಮಾಡಲು ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ಸ್ನೇಹಿತರೊಬ್ಬರು ತಾವು ಪೂರ್ವ ಆಫ್ರಿಕಾದಿಂದ ತಮ್ಮೊಂದಿಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದ ಕಾರ್ಗಲ್ಲು ಸಲಕರಣೆಯನ್ನು ಕೆಂಟನ್ ನಾರ್ಥ್ ಡೌನ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ಕಲ್ಲುಮೆಕ್ಕೆಯೊಂದಿಗಿನ ಸಲಕರಣೆಯೊಂದಿಗೆ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು.

ಆದಿ ಮಾನವನು ಸಲಕರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಲು ಬಳಸಿದ ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಶಿಲೆಗಳೆಂದರೆ ಕ್ವಾರ್ಟ್‌ಜೈಟ್ ಮತ್ತು ಚೆರ್ಟ್; ಇಂತಹ ಸಲಕರಣೆಗಳು ಬಳಕೆಯಿಂದ ಸುಲಭವಾಗಿ ಮೊಂಡಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯಾದ ಆದಿವಾಸಿಗಳು ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ಗಾಜಿನ ಬಾಟಲಿಗಳು ಮತ್ತು ಟೆಲಿಗ್ರಾಫ್ ನಿರೋಧಕಗಳಿಂದ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಗಾಜು ಅಥವಾ ಮಣ್ಣಿನ ಪಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ಆದಿ ಮಾನವ ಕಲ್ಲು ಮೆಕ್ಕೆಯನ್ನು ಕತ್ತಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕತ್ತಿ ಅದೇ ರೀತಿಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುತ್ತಾರೆ.

1.4 ಪೂರ್ವಶಿಲಾಯುಗ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಶಿಲಾಯುಗದ ಮಾನವನ ಪುರಾವೆಗಳು

ಪೂರ್ವಶಿಲಾಯುಗ (ಹಳೆಯ ಶಿಲೆ) ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಶಿಲಾಯುಗ (ಮಧ್ಯ ಶಿಲೆ) ಅತ್ಯಂತ ದೂರದಾಗಿದ್ದು ಆ ಅವಧಿಯು ಎಷ್ಟು ಉನ್ನತವಾದುದೆಂದರೆ, ನಾವು ಬಯಸದೇ ಇರುವಂತಹ ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯ ಮಾನವ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಜೀವನದ ಸ್ಥಿತಿಗಳು ಸುದೀರ್ಘ ಅವಧಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಐದು ಶತಮಾನಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ನಡೆದು ಹೋದವು. ಇಂತಹ ಅವಧಿಯು ನಮ್ಮ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಪಲ್ಲಟಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ನೂರು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವುದು ಅರ್ಧ ದಶಲಕ್ಷ ವರ್ಷಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಪೂರ್ವಶಿಲಾಯುಗಕ್ಕೆ ಮುನ್ನ ಮಾನವ ಹಾಗೂ ಅವನ ಪೂರ್ವಜರಿಗೆ ಮರ, ಮೂಳೆ, ಚಿಪ್ಪು ಮತ್ತು ಕಲ್ಲನ್ನು ತಮ್ಮ ಬೇಟೆಗೆ ಮೀನು ಹಿಡಿಯಲು, ಆಹಾರ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲು ಸಹಾಯವಾಗುವಂತೆ ಬಳಸಲು ಕಲಿಯಲು ಬಹಳಷ್ಟು ಶತಮಾನಗಳು ಇದ್ದವು ಎಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಅಂದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು, ಎಲ್ಲಾ

ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನು ಗಣನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಾಗ ಮೊದಲ ಸಲಕರಣೆ ಮಾಡಿದವರ ಮೂಳೆಗಳಾಗಲಿ ಅಥವಾ ವಾಸಸ್ಥಳಗಳಾಗಲಿ ಇನ್ನೂ ಕಂಡು ಹಿಡಿಯಲಾಗಲಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ಅಂಶವು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುವಂತದಲ್ಲ.

ಪೂರ್ವಶಿಲಾಯುಗ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಶಿಲಾಯುಗ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾನವನ ಇರುವಿಕೆ ಮತ್ತು ವಾಸದ ಬಗ್ಗೆ ಪುರಾವೆಗಳು ಲಭ್ಯವಿದೆ. ಇದನ್ನು ಶಿಲಾಸಲಕರಣೆಗಳು, ತಲೆಬುರುಡೆಯ ವಿರಳ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ಮೂಳೆಗಳು ನೀಡುತ್ತವೆ. ಮಧ್ಯಶಿಲಾಯುಗ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಮೂಳೆಗಳ ಸಲಕರಣೆಗಳು ಹಾಗೆಯೇ ಮೇಲಿನ ಪೂರ್ವಶಿಲಾಯುಗ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಶಿಲಾಯುಗದಲ್ಲಿ ಗುಹೆಗಳ ಗೋಡೆಗಳು ಮತ್ತು ಶಿಲಾ ನೆಲೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಲಾವಿದರು ಮಾಡಿರುವ ರೇಖಾಚಿತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಚಿತ್ರಕಲೆಗಳು ಪುರಾವೆಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತವೆ.

1.5 ಹಳೆಯ ಶಿಲಾಯುಗ

ಅರ್ಧ ದಶಲಕ್ಷ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಹಲವಾರು ರೀತಿಯ ಬಳಕೆಗಾಗಿ ಮಾನವನು ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಕಲ್ಲುಗಳ ಆಕಾರ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹ ಕೌಶಲ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದನು. ಅವನು ಕೈಕೊಡಲಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಸಲಕರಣೆಯ ತಯಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಣಿತನಾಗಿದ್ದನು.

ಹದಿನೇಳನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಒಂದು ಮಾನವನ ಕೈಚಳಕದಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಕೈ-ಕೊಡಲಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಯಿತು ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಥಕವಾಗಿರುವ ಏಕಮಾತ್ರ ಸಲಕರಣೆಯೆಂದರೆ ಕಲ್ಲುಮೆಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಅದನ್ನು ಥೇಮ್ಸ್ ಕಣಿವೆಯ ಜಿಲ್ಲೆಗೊರಸು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲಾಯಿತು. ಇದನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

ಹಳೆಯ ಶಿಲಾಯುಗ ಅಥವಾ ತಾಂತ್ರಿಕವಾಗಿ ಪೂರ್ವಶಿಲಾಯುಗವು ಬಹಳ ಸುದೀರ್ಘ ಅವಧಿಯನ್ನು ಆವರಿಸಿತ್ತು. ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾದ ಅಮೂಲ್ಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ನದಿಯ ಜಿಲ್ಲೆಗರಸು ಬಂಡೆಗಲ್ಲಿನ ಆಶ್ರಯಗಳು ಹಾಗೂ ಗುಹೆಗಳು ಪರಿಣಿತರಿಗೆ ಪ್ರಕಾರಗಳ ಅನುಕ್ರಮದ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದ್ದು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಿಶೇಷ ರೀತಿಯ ಕಾರ್ಯಕುಶಲತೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಂಡ ಸಲಕರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಆಕಾರ ಮತ್ತು ರೀತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ನದಿಯ ದಡದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಜಿಲ್ಲೆ ಗೊರಸು ಪೂರ್ವಶಿಲಾಯುಗದ ವಿವಿಧ ಉಪವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿನ ಕಲ್ಲು ಮೆಕ್ಕೆಯ ಸಲಕರಣೆಗಳ ಆವರ್ತನವು ಆ ತೊರೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ಮೀನು ಹಿಡಿಯಲು ಬಳಸಲಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಕೈಗೊಡಲಿಗಳೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಸಲಕರಣೆಯನ್ನು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಚರ್ಮ ತೆಗೆಯಲು ಬಳಸಲಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದು.

ಮಾನವನ ಈ ಕೆಲಸವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದಿದ್ದು ಕೈಯಿಂದ ಜಿಲ್ಲೆ ಗೊರಸನ್ನು ತೆಗೆಯುವಾಗ, ಕೆಲಸದವರು ಅದನ್ನು ತೆಗೆದು ಅದನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಇಚ್ಛಿಸುವ ಯಾವುದೇ

ಪುರಾತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಿಗೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವುಗಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಸುಲಭವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ವಿಶಿಷ್ಟ ರೂಪಗಳೊಂದಿಗೆ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸುಲಭ ವಿಧಾನವೆಂದರೆ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಯಾವುದಾದರೂ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಈ ಸಲಕರಣೆಗಳ ಕ್ರಮವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದು.

ಈಗಾಗಲೇ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ನಾವು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವುದೇನೆಂದರೆ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಸಲಕರಣೆಗಳ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಗುಂಪು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ “ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು” ಪ್ರಾಚೀನ ಶಿಲಾಯುಗದ ವಿವಿಧ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು ಪೂರ್ವದಿಂದ ಸತತ ಚಲನವಲನ ಅಥವಾ ಅಲೆಅಲೆಯಾಗಿ ಬಂದ ವಿವಿಧ ಜನಾಂಗಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಜನರು ತಮ್ಮೊಂದಿಗೆ ತಂದ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಕೌಶಲ್ಯ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಆದರೆ ವಿವಿಧ ವಿನ್ಯಾಸ ಅಥವಾ ಪ್ಯಾಷನ್ ಅಥವಾ ಕಾರ್ಯಕೌಶಲದೊಂದಿಗೆ “ಜನಾಂಗಗಳು” ಮತ್ತು “ಜನರು” ಇವನ್ನು ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಮಾಡುವ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಾ ಸಮುದಾಯದ ಹಾಗೂ ಒಂದೇ ರೀತಿಯ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಜನರು ರಕ್ತಸಂಬಂಧಿಗಳಾಗಿದ್ದರು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಕೇಳಪಟ್ಟ ಸಲಕರಣೆಗಳ ಹರಡುವಿಕೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುವ ನಕ್ಷೆಯು ಜನಾಂಗೀಯ ಗಡಿಯ ಗುರುತು ಅಥವಾ ಸೂಚನೆಯಲ್ಲ.

1.6 ಕೌಶಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಬೆಳವಣಿಗೆ

ಪ್ರಾಚೀನ ಶಿಲಾಯುಗದಲ್ಲಿ ಸಲಕರಣೆಗಳ ತಯಾರಿಕೆಯ ಕೌಶಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತರವಾದ ಹೆಚ್ಚಳವಿತ್ತು. ಕಳೆದ ನೂರು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಸಲಾದ ತನಿಖೆಯಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುವುದೇನೆಂದರೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಶಿಲಾಯುಗದ ಪ್ರದೇಶವು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಕಲ್ಲಿನ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರಬಹುದು, ಅಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲಾಗಿ, ಅದೇ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ರೀತಿಯವು ಇತರ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆಗಾಗ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಹಾಗೂ ಅದು ಏಕ ರೀತಿಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಜೀವನವನ್ನು ಸೂಚಿಸಬಹುದು. ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ವೆಜೆರೆ ನದಿಯ ಬಲದಂಡೆಯ ಹತ್ತಿರದ ಲೀ ಮೌಸ್ಪೀಯರ್ ಎಂದು ಕರೆಯುವ ಡಾರ್ಗಾನ್ ನೆಲಗವಿಯಲ್ಲಿ ಸಲಕರಣೆಗಳು ಕಂಡು ಬಂದವು ಮತ್ತು ಇದರಿಂದ ಮೌಸ್ಪೀರಿಯನ್ ಯೂರೋಪ್ ಮತ್ತು ಏಷ್ಯಾದ ಹಲವಾರು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಈ ಸಲಕರಣೆಗಳು ಮೌಸ್ಪೀರಿಯನ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿವೆ. ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಯಾವುದೇ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ನಾವು ಕೆಂಟ್ ನೆಲಗವಿ, ಟೋರ್ಕ್ವಾರಿ ನೆಲಗವಿಯ ಮೌಸ್ಪೀರಿಯನ್ ಕೈಗಾರಿಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡಬಹುದು. ಇದರರ್ಥ ಆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಲಕರಣೆಗಳು ಕೆಂಟ್ ನೆಲಗವಿಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಜನರ ಸಲಕರಣೆಯಾಗಿತ್ತು.

ಆದ್ದರಿಂದ ನಮಗೆ ಈ ಕೆಳಗೆ ನೀಡಿರುವ ಪ್ರಾಚೀನ ಶಿಲಾಯುಗ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆಗಳಾಗಿವೆ:

- ಅಬ್ಬೆವಿಲಿಯನ್ - ಸೋಮ್ನೆಯ ಅಬ್ಬೆವಿಲ್ಲೆಯಿಂದ ಹೆಸರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.
- ಅಚೂಲಿಯನ್ - ಸೋಮ್ನೆ ಕಣಿವೆಯ ಅಮಿಯನ್ಸ್ ಮೇಲಿನ ಸೇಂಟ್ ಅಚೂಲ್‌ನಿಂದ
- ಲೆವಲಿಸಿಯನ್ - ಪಾರಿಸ್‌ನ ಲೆವಲಾಯಿಸ್ ಪೆರೆಟ್ ಕ್ವಾರ್ಟರ್‌ನ ನಂತರ
- ಮೌಸ್‌ಟೀರಿಯನ್ - ವೆಜೆರ್ ಕಣಿವೆಯ ಲಿ ಮೌಸ್ವಿಯರ್ ನೆಲಗವಿಯಿಂದ
- ಆರಿಗ್ನೇಶಿಯನ್ - ಆಟಿಗ್ನೇಕ್, ಟೌಲೌಸ್‌ನ ವಾಯುವ್ಯದಲ್ಲಿ 40 ಮೈಲಿ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಹೌಟ್ ಗರೋನ್‌ನಲ್ಲಿದೆ
- ಸೊಲುಟ್ಟಿಯನ್ - ಸೊಲೂಟ್- ಸವೋನೆ-ಎಟ್-ಲಾಯರ್ ವಿಭಾಗ
- ಮೆಲಿನಿಯನ್ - ಲಾ ಮೆಡಲೀನ್ ಪ್ರಾಚೀನ ಕೋಟೆಯ ಅನತಿ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ವೆಜೆಕಿಯ ಬಲದಂಡೆಯ ಒಂದು ಸ್ಥಳದಿಂದ

ಅಬೆವಿಲಿಯನ್ ಕಾಲದ ಸಲಕರಣೆಗಳು ಕಲ್ಲು ಮೆಕ್ಕೆಯ ದುಂಡು ಗೆಡ್ಡೆಗಳು ಆಗಿದ್ದು ಅವು ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ ತರಿತರಿಯಾಗಿ ಎರಡೂ ಕಡೆಗಳಿಂದಲೂ ಕೆತ್ತಲ್ಪಟ್ಟು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಅನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ದುಂಡಗಿನ ಅಥವಾ ಪಿಯರ್ ಆಕಾರದ ಕೈ-ಕೊಡಲಿಯಾಗಿದ್ದು ಮೂಲ ಕಲ್ಲು ಮೆಕ್ಕೆ ದುಂಡುಕಲ್ಲಿನ ಪದರವಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಕಲ್ಲು ಮೆಕ್ಕೆಯನ್ನು ಒಂದು ಕಲ್ಲು ಮೆಕ್ಕೆಯಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಕಲ್ಲುಮೆಕ್ಕೆಯನ್ನು ಹೊಡೆಯುವುದರಿಂದ ಅಥವಾ ಕಲ್ಲು ಮೆಕ್ಕೆಯನ್ನು ಸುತ್ತಿಗೆಯಂತೆ ಬಳಸಬಹುದಾದ ದೊಡ್ಡಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಹೊಡೆಯುವುದರಿಂದ ಅಥವಾ ಬೃಹತ್‌ಗಾತ್ರದ ಕಲ್ಲಿನ ಅಂಚಿಗೆ ಅದನ್ನು ಜೋರಾಗಿ ಹೊಡೆಯುವುದರಿಂದ ತಯಾರಿಸಬಹುದೇ. ಖಂಡದ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಹೊಸ ವಿಧಾನಗಳು ತಿಳಿಯಲು ಹಲವಾರು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳೇ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆದರೆ ಕ್ರಮೇಣವಾಗಿ ಹೊಸ ಶೈಲಿಯು ಹಳೆಯದನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಅಬೆವಿಲಿಯನ್ ಕೋರಿಗೆ ಸಲಕರಣೆಗಳಿಗೆ ಸಮಕಾಲೀನವಾಗಿ ನಾವು ಕಲ್ಲು ಮೆಕ್ಕೆಗಳು ಸಲಕರಣೆಗಳಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ಆದಿಕಾಲದ ಕಲ್ಲುಮೆಕ್ಕೆ ಕೈಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಕ್ಲಾಕ್ವೋನಿಯನ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಸಮುದ್ರದ ಮೇಲಿನ ಕ್ಲಾಕ್ವೋನ್, ಎಸೆಕ್ಸ್‌ನಿಂದ ಬಂದಿದ್ದು ಇಲ್ಲಿ ಜಲ್ಲಿ ಗೊರಸುಗಳು ಈಶೀತಿಯ ಮೊದಲ ಅಧ್ಯಯನದ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿದವು. ಇಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲು ಮೆಕ್ಕೆಗಳು ಒರಟಾಗಿದ್ದು ಇವುಗಳು ಚಕಮಕಿಯನ್ನು ಭಾರಿ ಗಾತ್ರದ ಕಲ್ಲಿಗೆ ಹೊಡೆದು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಸಲಕರಣೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೊಡೆತದ ಬುರುಡೆ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಕಲ್ಲುಮೆಕ್ಕೆಯ ಅಂಚುಗಳು ನಯ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ ಯೂ ಮರದ ಬರ್ಜಿಯ ಮೊನೆ ಕ್ಲಾಕ್ವೋನ್‌ನಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿತು. ಇದು ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಈವರೆಗೆ ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲಾದ ಪ್ರಾಚೀನ ಶಿಲಾಯುಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಏಕೈಕ ಮರದ ಸಲಕರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಯೂ ಮರದ ಬರ್ಜಿ ಜರ್ಮನಿಯ ಲೆವಲಯಿಸಿಯನ್ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಪಡೆಯಲಾಯಿತು.

ನಾವು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲೇಬೇಕಾಗಿರುವ ಮುಂದಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೆಂದರೆ ಅಚೂಲಿಯನ್. ಇದರ ಸಲಕರಣೆಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮೂಲ ಸಲಕರಣೆಗಳಾಗಿದ್ದು, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಖಗೋಳಾಕಾರದಿಂದ ಚೂಪಾದ ಕೈಗೊಡಲಿಯವರೆಗೆ ಇದ್ದು ಇವುಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಲು ಮತ್ತು ಕೆರೆಯಲು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಸಲಕರಣೆಗಳು

ಬಾಹ್ಯರೇಖೆ ನುಣುಪಾಗಿದ್ದು, ಟೋಳ್ಳು ಚೆಕ್ಕೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಇದು ಯಾವುದಾದರೂ ಮೂಳೆ, ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಕಟ್ಟಿಗೆ ಅಥವಾ ಮೃದುವಾದ ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಹೊಡೆದು ತಯಾರಿಸಲಾಗಿರಬಹುದು. ಇವು ಅಬೆವಿಲಿಯನ್ ಕೈಗೊಡಲಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಉತ್ತಮ ಆಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಹೆಚ್ಚು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಕತ್ತರಿಸುವ ಅಂಚನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.

ಲೆವಲಾಯಿಸಿಯನ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಚೆಕ್ಕೆ-ಸಲಕರಣೆಗಳು ಬಹಳ ಸುವಿಸ್ತಾರ ಆಗಿದ್ದವು ಹಾಗೂ ಹಿಂದಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಸಲಕರಣೆಗಳಿಗಿಂತ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ತಯಾರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದವು. ಇವುಗಳನ್ನು ಮೂಲತಃ ಪ್ರಾಥಮಿಕವಾಗಿ ತಗ್ಗಿದ ಕೋನ್ ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಚೆಕ್ಕೆ ತೆಗೆದಂತಹ ಕೋರ್‌ಗಳಿಂದ ತಯಾರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದು ತಯಾರಿಸಿದ ಕೋರ್ ಕೌಶಲ್ಯಯುತ ಏರುನೆಲ ಖಗೋಳ ಆಕಾರದ ಅಥವಾ ಉದ್ದನೆಯ ಕಿರಿದಾದ ಚೆಕ್ಕೆಗಳು ಹೊರಬಂದು ಅವುಗಳೇ ಸಲಕರಣೆಗಳಾಗಿದ್ದವು ಹಾಗೂ ಅದಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪರಿಷ್ಕರಣೆಯ ಅಗತ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಚೆಕ್ಕೆಯ ಹಿಂಬಾಗ ಕೊರಿದ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಕೆತ್ತನೆಯ ಕುರುಹುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಈ ರೀತಿಯ ಹಿಂಭಾಗ ಅಥವಾ ಹಿಡಿಯನ್ನು ಮುಖದ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಸಲಕರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಿ ಕೋರಿನಿಂದ ಬುರುಡೆ ಮೇಲೆ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಮೃದುವಾದ ಸಲಕರಣೆಯನ್ನು ಬಳಸಲಾಗಿದ್ದರೆ ಅದು ಸಮತಟ್ಟು ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

ಮೌಸ್ಪೀರಿಯನ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಚೆಕ್ಕೆ ಎಬ್ಬಿಸಲಾದ ಅಂಚನ್ನು ನುಣುಪು ಮಾಡಿದ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಇದು ಮೂಳೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಒತ್ತಡ ಹಾಕಿ ಮಾಡಿರಬಹುದಾಗಿದೆ.

1.7 ಕೊನೆಯ ಪ್ಲಿಯಿಸ್ಟೋಸೀನ್ ಕಾಲದ ಜನರು

ಉತ್ತರ ಯೂರೋಪಿನ ಕೊನೆಯ ಹಿಮಶಿಲಾರಚನೆ ಪ್ಲಿಯಿಸ್ಟೋಸೀನ್ ಅವಧಿಯ ಕೊನೆಯ ಹಂತವು ತನ್ನೊಂದಿಗೆ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕೌಶಲ್ಯ ಹಾಗೂ ಕಲ್ಲು, ಮೂಳೆ, ಕೊಂಬು, ದಂತ ಮುಂತಾದವುಗಳ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಸಲಕರಣೆಗಳ ತಯಾರಿಕೆಯನ್ನು ಕಂಡಿತು ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಅವಧಿಯ ಹಲವಾರು ಜನರು (ಸರಿಸುಮಾರು 11500 ಮತ್ತು 14000 ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯ ನಡುವೆ) ನಿಜವಾದ ಕಲೆಗಾರರಾಗಿದ್ದು ಅವರು ಮೂಳೆಗಳಿಗೆ ಆಕಾರ ಕೊಡುವುದು, ಕೆತ್ತುವುದು. ಕಡವೆಗಳ ನೆಲೆಗಳು ಮತ್ತು ಗವಿಗಳು, ನಿಜವಾದ ಬೇಟೆಯಾಡುವ ದೃಶ್ಯ ಮತ್ತು ದಿನನಿತ್ಯ ಜೀವನದ ಇತರ ವಿವರಣೆಗಳನ್ನು ಕೆತ್ತಿದರು.

ಕೊನೆಯ ಪ್ಲಿಯಿಸ್ಟೋಸೀನ್ ಯುಗದ ಜನರು ಯಾರಾಗಿದ್ದರೆಂದರೆ;

ಚಾಟಲಪೆರೋನಿಯನ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜನರು (ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಚಾಟೆಲ್ ಪೆರೋನೆ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿದೆ) ಅವರ ಸಲಕರಣೆಯು ಬ್ಲೇಡ್‌ನ ಆಕಾರದ ಚಾಕುವಾಗಿತ್ತು ಹಾಗೂ ಒಂದು ಅಂಚು ಹರಿತವಾಗಿ ನೇರವಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಂದು ತುದಿಯವರೆಗೆ ಬಾಗಿದ್ದು ಮೊಂಡಾಗಿತ್ತು.

ಕ್ರೋ-ಮ್ಯಾಗ್ನನ್ (ಆರಿಗನೇಶಿಯನ್) ಜನರು ಮೂಳೆ ಮತ್ತು ಕೊಂಬುಗಳ ಕೆಲಸಗಾರರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಕಾವಿಮಣ್ಣು ಬಳಸುವ ಕಲಾಕಾರರಾಗಿದ್ದರು. ಕ್ರೋ-ಮ್ಯಾಗ್ನನ್ ಎನ್ನುವುದು ವೆಜೆರೆ ಕಣಿವೆಯಿಂದ ಕಾಣುವ ಇಳಿಜಾರು ಪ್ರದೇಶದ ಗುಹೆ ಅಥವಾ ಬಂಡೆನೆಲೆ.

ಗ್ರಾವೆಟ್ಟಿಯನ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು (ಲಾ ಗ್ರಾವೆಟ್ಟಿಯ ನಂತರ ಹೆಸರಿಸಿದ್ದು) ಸಾಂಕೇತಿಕ ಸಲಕರಣೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿತ್ತು. ಆ ಸಲಕರಣೆಯು ಚೂಪಾದ ಎರಡೂ ಅಂಚುಗಳು ಬಾಗಿದ್ದು, ಒಂದು ಮೊಂಡು ಹಾಗೂ ಒಂದು ಹರಿತವಾದ ಅಂಚಿರುವ ಬ್ಲೇಡು. ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜನರು ಬೇಟೆಗಾರರು ಮತ್ತು ಕಲೆಗಾರರಾಗಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಇವರು ಮೂಳೆ, ದಂತ, ಕಲ್ಲು ಮತ್ತು ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಹೆಂಗಸರ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಕೆಂಪು ಕಾವಿ ಮಣ್ಣನ್ನು ಬಳಸಿ, ಚಿಪ್ಪುಗಳು, ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಹಲ್ಲುಗಳು ಮತ್ತು ಪಳೆಯುಳಿಕೆಗಳನ್ನು ತೂತ ಮಾಡಿ ವೈಯುಕ್ತಿಕವಾದ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಸೊಲುಟ್ರಿಯನ್ನರು ಒತ್ತಡ ಹಾಕಿ ಮೆಕ್ಕೆ ತೆಗೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ಅತೀವ ಕೌಶಲ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಸುಂದರವಾದ ಕಲ್ಲುಮೆಕ್ಕೆಯ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಕೂಡ ಕಲಾಕಾರರಾಗಿದ್ದರು.

ಕೊನೆಯದಾಗಿ, ಮ್ಯಾಗ್ಡಲೀನಿಯನ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲೇಬೇಕು. ಇದು ಗ್ರಾವೆಟ್ಟಿಯನ್ ಮತ್ತು ಇತರ ಪ್ರಭಾವಗಳಿಗೆ ತನ್ನ ಗುಣಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಹೀಗೆ ತಯಾರಿಸಲಾದ ಸಲಕರಣೆಗಳು ವಿವಿಧ ರೀತಿಯದಾಗಿದ್ದವು ಮತ್ತು ಕಲ್ಲುಮೆಕ್ಕೆ (ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬ್ಲೇಡುಗಳು), ಹಿಮಸಾರಂಗ ಕೊಂಬು, ಮೂಳೆ ಮತ್ತು ದಂತ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾದ ಕೌಶಲ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸಿದರು. ಮ್ಯಾಗ್ಡಲೀನಿಯನ್ನರು ಈಟಿಗಳ, ಕಣ್ಣಿರುವ ಸೂಜಿಗಳು ಮತ್ತು ಹಲವಾರು ಇತರ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿದರು.

ಈಶಾನ್ಯ ಸ್ಪೇನಿನ ಅಲ್ಬಮಿರಾ ಗುಹೆಯ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾದ ಮತ್ತು ಆಗಿಂದಾಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸುವ ಚಿತ್ರಬರಹಗಳು ಇವರಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟವು ಹಾಗೂ ಅವರು ತಮ್ಮ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ಬೇಟೆಯ ಚಿತ್ರಣಗಳು, ಪ್ರಾಣಿ ಮತ್ತು ಮಾನವನ ಚಿತ್ರಗಳಿಂದ ಸಿಂಗರಿಸಿದರು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಮ್ಯಾಗ್ಡಲೀನಿಯನ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಹೋಲುವಂತಹದು ಕಂಡುಬಂದಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಕ್ರೆಸವೆಲಿಯನ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ.

1.8 ಸಲಕರಣೆ ಮಾಡುವ ತಂತ್ರಗಳು

1.8.1 ನೇರ ಸಂಘರ್ಷಣ

ಇದು ಪೂರ್ವ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮಾನವ ಅನುಸರಿಸಿದ ಅತ್ಯಂತ ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿಧಾನವಾಗಿತ್ತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಿನ ಸುತ್ತಿಗೆಯ ಕಲ್ಲನ್ನು ಜೋಲಾಡುವ ಹೊಡೆತದಲ್ಲಿ ಹೊಡೆಯುತ್ತದೆ. ಗರಿಷ್ಠ ರಭಸವು ಅನಿಯಂತ್ರಿತ

ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಿನ ಒಳನುಗ್ಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಭಿದ್ರವಾದ ಪರಿಣಾಮ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಹಿಂಬದಿಯು ಎದ್ದುಕಾಣುವಂತಿದ್ದು ಅದು ದೊಡ್ಡದಾದ ಹೊರ ಸುತ್ತಳತೆ ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಈ ತಂತ್ರವನ್ನು ಹದಗೊಳಿಸಲಾದ ತಂತ್ರವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.

1.8.2 ಅಡಿಗಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಅಡಿಗಲ್ಲು

ಈ ತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲು ಅಥವಾ ಕಲ್ಲಿನ ರಾಟೆ ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಅದನ್ನು ದೊಡ್ಡದಾದ ಕಲ್ಲಿನ ಅಡಿಗಲ್ಲಿನ ಹೊರಸೂಸುವ ಜಾಗಕ್ಕೆ ಹೊಡೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ತಯಾರಾಗುವ ಬಲ್ವಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಹೊರಸೂಸುವಂತಿರುತ್ತದೆ ಏಕೆಂದರೆ ಯಾವ ರಭಸದ ಅಡಿಗಲ್ಲು ಹೊಡೆಯುತ್ತದೆಯೋ ಅದನ್ನು ಕಲ್ಲಿನ ಭಾರವು ಪೂರಕವಾಗಿಸುತ್ತದೆ.

1.8.3 ಹಂತ ಅಥವಾ ಹದವಾದ ಪದರ ತೆಗೆಯುವಿಕೆ

ಹೆಸರೇ ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ಈ ತಂತ್ರದಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಯಾದ ಪದರ ಅಥವಾ ಮೆಕ್ಕೆ ಗುರುತು ಮೆಟ್ಟಲಿನ ಆಕಾರದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಿಗೆಯು ಕಲ್ಲಿನ ಒಳಗಿನ ದಪ್ಪನೆಯ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಶಕ್ತಿಯು ಕಲ್ಲಿನ ಇಡೀ ದಪ್ಪನೆಯ ಜಾಗದ ಸುತ್ತ ಹೋಗದಂತೆ ತಡೆಯುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಯು ಅರ್ಧ ದಾರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಮುಗಿದು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಕಲ್ಲಿನ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಯು ಪ್ರಯೋಗವಾಗಿದೆಯೋ ಆ ಮೇಲೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿರುಕು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಒಂದು ಲಂಬಾಕಾರ ಸೀಳು ಹಾಗೂ ಸಮತಲ ಗುರುತು (ಮೇಲಿನಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ) ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಉಳಿಯ ಪರಿಣಾಮ ಉಂಟಾಗಿ ದಪ್ಪನೆಯ ಪದರ ಹಾಳಾಗದೆಯೇ ಅಂಚನ್ನು ಕುಯ್ಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

1.8.4 ಸಿಲಿಂಡರ್ ಸುತ್ತಿಗೆ ಅಥವಾ ಟೊಳ್ಳು ಸುತ್ತಿಗೆ ತಂತ್ರ

ಅತಿಯಾಗಿ ಟೊಳ್ಳಾದ ಹಾಗೂ ಉದ್ದನೆಯ ಚಕ್ಕೆ ಗುರುತು ಹೊಂದಿರುವ ಸಲಕರಣೆಗಳ ಪೂರ್ವ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪಳೆಯುಳಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವಿಷ್ಕಾರ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಡಾ. ಲೀಕೀ ಹಲವಾರು ರೀತಿಯ ಸುತ್ತಿಗೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿದ ನಂತರ ಇಂತಹ ಕಲ್ಲು ಮೆಕ್ಕೆ ಚಕ್ಕೆ ತೆಗೆಯುವುದು ಕೇವಲ ಟೊಳ್ಳು ಮೂಳೆ ಅಥವಾ ಕೊಂಬು ಅಥವಾ ಮರದ ಸುತ್ತಿಗೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಪಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದರು. ಈ ವಿಧಾನವು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದಂತೆ ಕಂಡುಬಂದರೂ ಕೇವಲ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾತ್ರವೇ ಹೇಗೆ ಉತ್ತಮ ಚಕ್ಕೆಗಳನ್ನು ಈ ತಂತ್ರದಿಂದ ತೆಗೆಯಬಹುದು ಎಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸಬಹುದು. ಇಂತಹ ಜೈವಿಕ ಸುತ್ತಿಗೆಗಳ ಬಳಕೆಯಿಂದ ಆಗುವ ಮಹತ್ತರವಾದ ಅನುಕೂಲವೇನೆಂದರೆ ಶಕ್ತಿಯ ಅಥವಾ ಬಲದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಹೀರಿಕೊಳ್ಳುವ ಅವುಗಳ ಗುಣ ಇದರಿಂದಾಗಿ ಭಿದ್ರವಾಗುವ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು

ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತೆಗೆದುಹಾಕುತ್ತವೆ. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ತಯಾರಾದ ಬುರುಡೆಗಳು ಪಸರಿಸಿ ಪದರ/ಚಿಕ್ಕೆ ಗುರುತುಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಸಮಾನಾಂತರ ಗಡಿ ಅಂಚನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ.

1.8.5 ಹೊಡೆತ/ಗುದ್ದುವ ತಂತ್ರ

ಇದು ಒಂದು ಮಧ್ಯವರ್ತಿ ಹೊಡೆತವನ್ನು ಬಳಸುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ ಅದು ಅದರ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹೊಡೆತವನ್ನು ಪಡೆದು ನಂತರ ಅದನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು ಕೊನೆಯ ತುದಿಯ ಮೂಲಕ ಕೋಲಿಗೆ ರವಾನಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಹೊಡೆತದ ರಭಸ ಮತ್ತು ದಿಕ್ಕನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಇದು ಹೊಡೆತವನ್ನು ಒಂದು ಕೈಯಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಇನ್ನೊಂದರಿಂದ ನೀಡುತ್ತದೆ. ನವಶಿಲಾಯುಗದ ಸೆಲ್ಟ್ ತಯಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕುಕ್ಕುವುದನ್ನು ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಮೂಲಕ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಧಾನವು ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲ್ಮೈಯಲ್ಲಿನ ಬೇಡವಾಗಿರುವ ಮೂಲೆಗಳು ಅಥವಾ ಹೊರಸೂಸುವಿಕೆ ಸಲಕರಣೆಗೆ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ಅನಪೇಕ್ಷಿತ ಹಾನಿ ಉಂಟುಮಾಡುವ ತೊಂದರೆ ಇಲ್ಲದೆಯೇ ತೆಗೆದುಹಾಕಲು ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿದೆ.

1.9 ಪರಿಭಾಷೆ

1.9.1 ಪೂರ್ವ/ಪ್ರಾಚೀನ ಶಿಲಾಯುಗ

ಅತ್ಯಂತ ಮೊದಲ ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಪ್ಲಿಯಿಸ್ಟೋಸೀನ್ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳು ಕಡಿಮೆ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಳಸಿ ತಯಾರು ಮಾಡಲಾದ ಕಲ್ಲಿನ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಈ ಅವಧಿಯ ಜೀವನಾಧಾರ ಆರ್ಥಿಕತೆಯು ಬೇಟೆ ಮತ್ತು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ಹಂತಗಳಾಗಿ ಅವುಗಳ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ವಿಭಜನೆ ಮಾಡಬಹುದು. ಅವುಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸ್ವೀಕೃತ ಲಕ್ಷಣಗಳೆಂದರೆ (1) ಕೆಳ ಪ್ರಾಚೀನ ಶಿಲಾಯುಗವು ಕಲ್ಲಿನ ಗಟ್ಟಿ ಭಾಗದ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಅವು ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಮದಿಂದ ಬೃಹದಾಕಾರವಾಗಿದೆ. (2) ಮಧ್ಯಪ್ರಾಚೀನ ಶಿಲಾಯುಗ ಕಲ್ಲು ಮೆಕ್ಕೆಚಿಕ್ಕೆಯ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಅದರಲ್ಲಿ ಬದಿ ಹರಿತವಾಗಿದ್ದು, ಪ್ರಮುಖವಾಗಿವೆ (3) ಮೇಲಿನ ಪ್ರಾಚೀನ ಶಿಲಾಯುಗವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಉದ್ದನೆಯ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವು ಪೂರ್ಣಗೊಂಡ ಮೂಲೆಯ ಸಲಕರಣೆಗಳಾಗಿದ್ದು ಉತ್ತಮ ಕಲೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. (4) ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಅಂತಿಮ ಪ್ಲೀಯಿಸ್ಟೋಸೀನ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕೊನೆ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಬ್ಲೇಡಿನ ಸಲಕರಣೆಗಳಿದ್ದು ಅವು ಮೇಲಿನ ಪ್ರಾಚೀನ ಶಿಲಾಯುಗದವುಗಳಷ್ಟು ದೊಡ್ಡದಾಗಿರದೆ ಮಧ್ಯಶಿಲಾಯುಗದ ಸಲಕರಣೆಯಷ್ಟು ಚಿಕ್ಕದಾಗಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ಹಂತವನ್ನು ಪೂರ್ವ-ಪೂರ್ವಶಿಲಾಯುಗವೆಂದು ಹೆಸರಿಸಲಾಗಿದೆ.

1.9.2 ಮಧ್ಯ ಶಿಲಾಯುಗ

ಮೊದಲ ಹೊಲೋಸೀನ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಯಾವುದು ಪ್ರಾಚೀನ ಶಿಲಾಯುಗದಿಂದ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ಆರ್ಥಿಕ ಬದಲಾವಣೆಯ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ತೋರಿಸದೇ ಇರುವುದನ್ನು ಮಧ್ಯಶಿಲಾಯುಗವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮೈಕ್ರೋಲಿಥಿಸೈಜೇಶನ್‌ನಡೆಗೆ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಿ ಬದಲಾವಣೆ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಈ ಅವಧಿಯನ್ನು ಸರಣಿ ಸಲಕರಣೆಗಳ ಸೂಕ್ತ ಜೈವಿಕ ಹಿಡಿಗಳು ಒಂದು ಹೊಸ ತಾಂತ್ರಿಕ ವಿಕಸನವಾಗಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದವು ಸಮಿಶ್ರ ಸಲಕರಣೆಯ ಉತ್ಪಾದನಾ ಪರಂಪರೆಯು ಮೈಕ್ರೋಲಿಥಿಕ್ ವಿಧಗಳ ವಿಶೇಷ ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವದ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಕಂಡುಬಂದಿತು.

1.9.3 ನವಶಿಲಾಯುಗ

ಇದು ಮಾನವ ಇತಿಹಾಸದ ಕೊನೆಯ ಶಿಲಾಯುಗ ಈ ಅವಧಿಯನ್ನು ಲೋಹಗಳ ಅವಿಷ್ಕಾರವನ್ನು ಮೊದಲು ಮಾಡಿದ ಅವಧಿಯೆಂದು ಸೂಕ್ತವಾಗಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದ್ದು ಇದು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸಾಮಾಜಿಕ ಆರ್ಥಿಕ ಲಕ್ಷಣಗಳ ಪ್ರಾಚೀನ ಪುರಾವೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

1.9.4 ಕಂಚಿನ ಯುಗ

ಈ ಪದವನ್ನು ಲೋಹಗಳಾದಂತಹ ತಾಮ್ರ, ತವರ, ಸೀಸ, ಬಂಗಾರ ಮತ್ತು ಅದರ ಮಿಶ್ರಲೋಹ ಉತ್ಪಾದನೆಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅವಧಿಯನ್ನು ಹೆಸರಿಸಲು ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನವು ಹಿಂದಿನ ತಂತ್ರಗಳನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಬದಲು ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಕಲ್ಲಿನ ಸಲಕರಣೆಗಳು ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಕಂಚಿನಯುಗವೆಂದು ಹೆಸರು ಲೋಹದ ಬಗೆಗಿನ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕಂಚಿನಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಲಕ್ಷಣ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದೇ ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಸುವಿಸ್ತಾರವಾದ ಚರ್ಚೆ ನಡೆದಿದೆ. ಅಥವಾ ಕೇವಲ ಲೋಹದ ಇರುವಿಕೆ (ಒಂದು ತುಂಡು ಆಗಿದ್ದರೂ) ಒಂದು ಆವಿಷ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದರೂ ಅದನ್ನು ಹಾಗೆ ಭಾವಿಸಬಹುದೇ ಎನ್ನುವ ಚರ್ಚೆ ಕೂಡ ಇದೆ. ಒಂದು ಲೋಹ ಉತ್ಪಾದನಾ ಸಮುದಾಯವು ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿರುವುದು ಅಥವಾ ಕೇವಲ ವ್ಯವಹಾರ ವಹಿವಾಟಿನ ಮೂಲಕ ಒಂದು ಸಮುದಾಯವು ಲೋಹವನ್ನು ಬೇರೆಡೆಯಿಂದ ಪಡೆದಿರುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ನೀಡಲಾದ ಸ್ಥಳವು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಿದರೆ ಅದನ್ನು ಸಾಬೀತುಪಡಿಸಲು ಯಾವುದೇ ಪುರಾತತ್ವ ವಿಧಾನವಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಒಂದು ಲೋಹದ ಇರುವಿಕೆಯು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲಾಗಿರುವುದು ಕಂಚಿನ ಯುಗವೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬಿಣ ಪೂರ್ವದ್ದು ಎಂದು ಸಾಬೀತುಪಡಿಸಲು ಒತ್ತುನೀಡುವುದು ಸೂಕ್ತವಲ್ಲ. ಮೇಲೆ ನೀಡಲಾಗಿರುವ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪದಗಳು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪದಗಳನ್ನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಲುವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಯಾವುದೇ ಬೇಕಾದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿರುವ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಸರಿಹೊಂದಿಸಲು ಅಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನವ-ಕಂಚಿನಯುಗ ಅಥವಾ ಅನಟೋಲಿಯಾದಲ್ಲಿ ಎಸಿರಾಮಿಕ್ ನವಶಿಲಾಯುಗ

ಎಂಬ ಪದಗಳು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದೆ ಈ ಹೊಸ ಪದಗಳು ಮೂಲ ಪದಗಳ ಪರಿಚಯಕ್ಕೆ ಸ್ವ-ವಿವರಣಾತ್ಮಕವಾಗಿದೆ.

1.10 ಸಾರಾಂಶ

ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಮುನ್ನ ಇರುವ ಅವಧಿಗೆ ಸೇರಿರುವ ಪಳೆಯುಳಿಕೆಗಳ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಪೂರ್ವ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪುರಾತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗೆ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇತಿಹಾಸ ಮಧ್ಯದ ಅವಧಿಯು ನಾಗರಿಕತೆಯನ್ನು ಒಗ್ಗೂಡಿಸುವ ಗುಣಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ.

1.11 ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು

1. ಪೂರ್ವ ಇತಿಹಾಸ ಕಾಲ: ಬರವಣಿಗೆ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇತಿಹಾಸ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಮೊದಲೇ ಮನುಷ್ಯರ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಕಾಲ
2. ಕೈಕೊಡಲಿ: ಪೂರ್ವ ಇತಿಹಾಸ ಕಾಲದ ಎರಡು ಬಾಯಿಯ ಕಲ್ಲಿನ ಸಲಕರಣೆ

1.12 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ

1. ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಪೂರ್ವ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮತ್ತು ಇತಿಹಾಸ ಮಧ್ಯದ ಪುರಾತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿ
2. ಸಲಕರಣೆ ಮಾಡುವ ತಂತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಪರಿಭಾಷೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿ.

1.13 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಉತ್ತರಗಳು

1. ವಿಭಾಗ 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 1.6, ಮತ್ತು 1.7 ನೋಡಿ
2. ವಿಭಾಗ 1.8 ಮತ್ತು 1.9 ನೋಡಿ

1.14 ಪರಾಮರ್ಶನ ಗಂಥಗಳು

1. Copper. J., Prehistory of the Chitrakot Falls, Central India
2. Sankalia H.D. Pre and Proto-history of India.

ಪಠ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದವರು:

ಡಾ. ಭಲವಾದಿ

ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದವರು:

ಡಾ. ಎನ್.ಸಿ. ಸುಜಾತ

ಘಟಕ-2 ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸಿಕ ಪರಿಸರಗಳು

ರಚನೆ

2.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

2.1 ಪೀಠಿಕೆ

2.2 ಪ್ಲೆಸ್ಟೊಸೀನ್ ಕಾಲದ ಭೌತಿಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳು

2.3 ಪ್ಲೆಸ್ಟೊಸೀನ್ ಸಸ್ಯ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಣಿಸಂಕುಲ

2.4 ಆದಿಮಾನವ

2.5 ಸಾರಾಂಶ

2.6 ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು

2.7 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ

2.8 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಉತ್ತರಗಳು

2.9 ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

2.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

ಈ ಘಟಕದಲ್ಲಿ ನಾವು ಪ್ಲೆಸ್ಟೋಸೀನ್ ಕಾಲದ ಭೌತಿಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳು, ಆ ಕಾಲದ ಸಸ್ಯ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಣಿ ಸಂಕುಲ ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯ ಪ್ರಭೇದಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತೇವೆ.

2.1 ಪೀಠಿಕೆ

ಪರಿಸರ ಎಂದರೆ ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳು ಹಾಗೂ ಸುತ್ತಲಿನ ಭೌತಿಕ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವಂಥದ್ದು. ಅತ್ಯಂತ ಆದಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಅತ್ಯಂತ ಹಳೆಯ ಮಾನವ ಪ್ರಭೇದಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರು ಆಫ್ರಿಕದಲ್ಲಿ ಉದಯಿಸಿದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಎರಡು ಮಿಲಿಯನ್ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಮಾನವ ಪ್ರಭೇದವೇ ಬಲಶಾಲಿಯಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಮಾನವನು ಭೂಮಿಯ ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ಪಶು ಸಾಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗಿದ ಮೇಲೆ ಅವನಿಗರಿವಿಲ್ಲದಂತೆಯೇ ತಾನು ಬದುಕಿರುವ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಪರಿಸರದ ಹಲವು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಹಂತಹಂತವಾಗಿ ಬದಲಾಯಿಸತೊಡಗಿದ.

2.2 ಪ್ಲೆಸ್ಟೋಸೀನ್ ಕಾಲದ ಭೌತಿಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳು

1.9 ಅಥವಾ 1.8 ಮಿಲಿಯನ್ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಎರಡು ಮಿಲಿಯನ್ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಇದ್ದ ಪ್ಲೆಸ್ಟೋಸೀನ್ ಭೂವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯ ಭೌತಿಕ ಲಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಗಳುಂಟಾದವು. ಪ್ಲೆಸ್ಟೋಸೀನ್ ಯುಗದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಅತಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಮಾನವರಾದ ಹೋಮೋ ಹ್ಯಾಬಿಲಿಸ್ ಮತ್ತು ಹೋಮೋ ಇರೆಕ್ಟಸ್ ಮಾನವರು ಆಫ್ರಿಕಾದಲ್ಲಿ ಉದಯಿಸಿ ಆ ಖಂಡದಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಯುರೇಷಿಯಾದ ಹಲವಾರು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದರು. ಈ ಯುಗವು ಕೊನೆಯಾಗುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ಮಾನವನ ಪ್ರಭೇದವು ಆಫ್ರಿಕಾ, ಯುರೇಷಿಯಾ, ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯಾ ಹಾಗೂ ಹೊಸ ಪ್ರಪಂಚದ ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಾಚೀನ ಪ್ರಭೇದಗಳು ಹಾಗೂ ಉಪ-ಪ್ರಭೇದಗಳ ಮಾನವನ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟಿತ್ತು.

ದೀರ್ಘವಾದ ಪ್ಲೆಸ್ಟೋಸೀನ್ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಖಂಡಾಂತರ ಚಲನೆಯಿಂದ ಹಿಮಾಲಯ ಪರ್ವತಗಳೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲ್ಮೈ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಪೂರ್ಣವಾದವು. (ಇದೇ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಭಾರತ, ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯಾ, ಆಫ್ರಿಕಾ, ಅಂಟಾರ್ಟಿಕಾ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಅಮೇರಿಕ ಖಂಡಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸೇರಿ 'ಗೊಂಡ್ವಾನ ಲ್ಯಾಂಡ್' ಎಂಬ ಬೃಹತ್ ಖಂಡವಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಭಾರತವು ಬೇರ್ಪಟ್ಟಿತು) ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ 2 ಮಿಲಿಯನ್ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲಿನ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಪೂರ್ಣಹಂತಕ್ಕೆ ಬಂದು ಇಂದಿನ ನಕ್ಷೆಗಳ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನೇ ಹೋಲುವಂತಾದವು. ಆದರೂ ಕೂಡ ಸ್ವಲ್ಪ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಭೂಪದರಗಳ ಚಲನೆಯು ಮುಂದುವರೆದಿದ್ದು, ಭೂಸವಕಳಿ, ಕೊರೆತ, ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ಭೂಲಕ್ಷಣಗಳು ಬದಲಾಗುತ್ತಲೇ ಇವೆ.

ಉದಾ: ಹಿಮಾಲಯ ಮತ್ತು ಶಿವಾಲಿಕ್ ಪರ್ವತಗಳು. ಒಂದು ವಾದದ ಪ್ರಕಾರ ಕಳೆದ 14 ಮಿಲಿಯನ್ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಮಾಲಯವು ಬೆಳೆದಿದ್ದಕ್ಕಿಂತ ಸವೆದಿದ್ದೇ ಹೆಚ್ಚು ಎಂಬುದನ್ನು ಕೂಡ ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು. ನದಿಪಾತ್ರಗಳು ಹಾಗೂ ಕರಾವಳಿ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಕೂಡ ಬದಲಾಗಿವೆ.

ಅಂದಾಜು ಎರಡು ಮಿಲಿಯನ್ ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯ ಪ್ಲೆಸ್ಟೋಸೀನ್ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯ ಕಕ್ಷೆಯ ಸೂರ್ಯನಿಂದ ಸರಾಸರಿ ದೂರವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಹಲವಾರು ಹಿಮಯುಗಗಳು ಸಂಭವಿಸಿದವು. ಈ ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ಧ್ರುವಪ್ರದೇಶಗಳ ಸುತ್ತಲಿನ ಶೀತ ಕೆಳಸ್ತರದ ಸಾಂದ್ರತೆ ಹಾಗೂ ವಿಸ್ತಾರಗಳು ಹೆಚ್ಚಾದವು. ಹಿಮಾಲಯ ಪರ್ವತಗಳಂಥ ಹಿಮಾಚ್ಛಾದಿತ ಶಿಖರಗಳ ಮೇಲಿನ ಹಿಮಹೊದಿಕೆಯ ವಿಸ್ತಾರ ಕೂಡ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹಿಮನದಿಗಳು ಕಣಿವೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುದೂರದವರೆಗೆ ಹರಿದು ಬಂದವು. ಹಿಮಾಲಯದಲ್ಲಿನ ಹಿಮನದಿಗಳು 'ಮರೇನ್' ಅನ್ನು ತಂದುಹಾಕಿದ ಬಹಳ ಹಿಂದಿನ ಆಳದಲ್ಲಿನ ಕುರುಹುಗಳು ಮತ್ತು ಇಂದು ಅವು ಕೊನೆಯಾಗಿ ಕರಗುವ ಸ್ಥಳಗಳಿಗಿಂತ ಎಷ್ಟೋ ಮುಂದಿನ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಅವು ಕರಗಿ ನದಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದುದರ ಕುರುಹುಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ.

2.3 ಪ್ಲೆಸ್ಟೋಸೀನ್ ಸಸ್ಯ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಣಿಗಳು

ಹವಾಮಾನದಲ್ಲಿನ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಸಸ್ಯಸಂಕುಲದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದವು. ಹಿಮಯುಗಗಳಲ್ಲಿ ಮಳೆಯ ಪ್ರಮಾಣವು ಬಹಳ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ನದಿಯಲ್ಲಿ ನೀರಿನ ಪ್ರಮಾಣವು ಬಹಳ ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು. ಕಾಡಿನ ಬದಲಿಗೆ ಹುಲ್ಲುಗಾವಲು ಹಾಗೂ ಮರುಭೂಮಿ ವಿಸ್ತಾರವಾದವು. ರಾಜಸ್ಥಾನ ಹಾಗೂ ಗುಜರಾತಿನ ಹಲವು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಫಾಸಿಲೀಕರಣಗೊಂಡ ಮರಳು ದಿಣ್ಣೆಗಳು ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯನ್ನು ಸಾರುತ್ತ ಇಂದು ಮರಳೇ ಇಲ್ಲದಂಥ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿವೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಆಂಧ್ರದ ಜ್ವಾಲಪುರಂನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಉತ್ಖನನಗಳಿಂದ ಹಿಮಯುಗದ ಶುಷ್ಕತೆಯ ಸಾಕ್ಷಿಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಇತ್ತೀಚಿನ ಹಿಮಯುಗವು ತನ್ನ ಅತ್ಯಂತ ಕನಿಷ್ಠ ತಾಪಮಾನವನ್ನು 20000 ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ತಲುಪಿತ್ತು ಮತ್ತು ಆಗ ಸಮುದ್ರಮಟ್ಟವು ಇಂದಿಗಿಂತ 110 ಮೀಟರ್‌ಗಳಷ್ಟು ಇಳಿದಿತ್ತು ಎಂದು ಅಂದಾಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆನಂತರ ವಾತಾವರಣವು ಕ್ರಮೇಣವಾಗಿ ಬೆಚ್ಚಗಾಗುತ್ತ ಬಂದು 10,000 ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಸಮುದ್ರಮಟ್ಟವು ಇಂದಿಗಿಂತ ಕೇವಲ 20 ಮೀಟರ್‌ಗಳಷ್ಟು ಕೆಳಗಿತ್ತು. ಈ ಬದಲಾವಣೆಯು ಜ್ವಾಲಪುರಂನಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ 34,000 ದಿಂದ 20,000 ವರ್ಷಗಳಷ್ಟು ಹಿಂದಿನ ಉತ್ಖನನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 'ಆ' ಪದರದಲ್ಲಿ ಶೇಕಡಾ 75 ಭಾಗ ಹುಲ್ಲುಗಾವಲುಗಳಿದ್ದರ ಅವಶೇಷಗಳು ದೊರೆತರೆ 15,000 ರಿಂದ 11,000 ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನ 'ಅ' ಪದರದಲ್ಲಿ ಹುಲ್ಲುಗಾವಲಿನ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವು ಶೇ.45ಕ್ಕೆ ಇಳಿದರೆ ಕಾಡುಗಳ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವು ಶೇ. 25ರಿಂದ ಶೇ. 55ಕ್ಕೆ ಏರಿರುವುದು ಅವಶೇಷಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಇದರರ್ಥ ಏನೆಂದರೆ ಹಿಮಯುಗಗಳು ಅಂತ್ಯವಾಗುತ್ತ ಬಂದಂತೆ ಶುಷ್ಕತೆಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಹುಲ್ಲುಗಾವಲು ಮತ್ತು ಮರುಭೂಮಿಯ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಡು ವ್ಯಾಪಿಸತೊಡಗಿತು.

ಫ್ಲೆಸ್ಪೋಸೀನ್ ಯುಗವು ಆರಂಭವಾಗುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಇಂದು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರಾಣಿ ಹಾಗೂ ಸಸ್ಯಪ್ರಭೇದಗಳ ಗುಂಪುಗಳ ರಚನೆಗೊಂಡಿದ್ದವು. ಮಾನವನು ಇಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಗಾಳಿ, ನೀರು, ಹಕ್ಕಿಗಳು ಮುಂತಾದ ನೈಸರ್ಗಿಕ ವಾಹಕಗಳ ಮೂಲಕ ಮಾತ್ರ ಸಸ್ಯಗಳು ಹಬ್ಬುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಜಾತಿಯ ಸಸ್ಯಗಳು ಹೇರಳವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಸೀಮಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರಭೇದದ ಸಸ್ಯಗಳು ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ವಿಕೃತಿಗೊಂಡು ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು, ಹಾಗೂ ಹೊಸ ಪ್ರಭೇದಗಳಾಗಿ ವಿಕಾಸ ಹೊಂದುತ್ತಿದ್ದವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆಹಾರಧಾನ್ಯಗಳಾಗಿ ವಿಕಾಸ ಹೊಂದಿದ ಹುಲ್ಲಿನ ಪ್ರಭೇದಗಳು ಬಹಳ ಸೀಮಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇದ್ದವು ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು ಮನುಷ್ಯನು ಹರಡುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು ಎಂದು ಅಂದಾಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹಲವು ಜಾತಿಯ ಹಣ್ಣಿನ ಮರಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲೂ ಇದು ನಿಜವಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಹರಡಿದ್ದು ಮನುಷ್ಯನು ಕೃಷಿಯನ್ನು ಕರಗತ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ನಂತರವಷ್ಟೇ.

ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಮಾನವನ ಮೂಲಕ ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೇ ಅಥವಾ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿಯೇ ಆಮದಾದಂಥ ಸಸ್ಯಗಳು ಆಗ ಇರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಸರಳ ಕಾರಣದಿಂದ ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇಂದು ಇದ್ದಷ್ಟು ಪ್ರಭೇದಗಳ ಸಸ್ಯಗಳು ಇರಲಿಲ್ಲ ಎನ್ನಬಹುದು. ಈ ಯುಗವು ಹಂತಹಂತವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿದಂತೆಲ್ಲ ಉತ್ತರದ ಅಕ್ಷಾಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ಪ್ರಭೇದಗಳು ನಶಿಸಿದವು ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣದ ಅಕ್ಷಾಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಶುಷ್ಕೀಕರಣದಿಂದ ಹಲವಾರು ಪ್ರಭೇದಗಳು ನಶಿಸಿರಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಭಾರತ ಹಾಗೂ ಇತರ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಫ್ಲೆಸ್ಪೋಸೀನ್ ಯುಗದ ಸಸ್ಯಸಂಕುಲವನ್ನು ಇತ್ತೀಚಿನ ಅಂದರೆ 10,000 ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಆರಂಭವಾದ ಹೊಲೋಸೀನ್ ಯುಗದ ಸಸ್ಯ ಸಂಕುಲದೊಂದಿಗೆ ಹೋಲಿಸುವುದು ಕೂಡ ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವಿದೆ.

8,00,000 ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಬಂದ ಫ್ಲೆಸ್ಪೋಸೀನ್ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಶೀತಲ ಹಾಗೂ ಉಷ್ಣಕಾಲಗಳು ಬಹಳ ಬೇಗ ಬೇಗ ಒಂದರ ಹಿಂದೆ ಒಂದು ಉಂಟಾಗತೊಡಗಿದ್ದರಿಂದ ಆ ಕಾಲದ ಸಸ್ಯ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಕಷ್ಟದ ಹಾಗೂ ಅವಕಾಶದ ಕಾಲಗಳೆರಡೂ ಒಟ್ಟಿಗೇ ದೊರೆತಂತಾಯಿತು ಹಿಮನದೀಕರಣದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರ ಮಟ್ಟವು ಬಹಳ ಕುಸಿದಿದ್ದರಿಂದ ಅದುವರೆಗೂ ಬೇರ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ಭೂಪ್ರದೇಶಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಸಂಪರ್ಕ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಹೊಸ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ವಲಸೆ ಹೋಗುವುದು ಸುಲಭವಾಯಿತು. ಶ್ರೀಲಂಕಾಕ್ಕೆ ಆನೆಗಳು ವಲಸೆ ಹೋಗಿದ್ದು ಬಹುಶಃ 20,000 ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಭಾರತ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಲಂಕಾ ನಡುವೆ ಇದ್ದ ಭೂಸಂಪರ್ಕವು ಮುಚ್ಚಿಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಆದರೆ ಶ್ರೀಲಂಕಾದಲ್ಲಿ ಹುಲಿಗಳು ಇಲ್ಲದಿರುವುದು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಹುಲಿಗಳು ಬಂದಿರುವುದು 20,000 ವರ್ಷಗಳಿಂದೀಚೆಗೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಫ್ಲೆಸ್ಪೋಸೀನ್ ಯುಗದಲ್ಲಾದ ಹಠಾತ್ ಹವಾಮಾನ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳಲಾಗದೆ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ತಮಗಿಂತ ಬಲಶಾಲಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಒಡ್ಡಿದ ಸ್ಪರ್ಧೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ

ಎದುರಿಸಲಾರದೆ ಹಾಗೂ ಈ ಯುಗದ ಅಂತಿಮ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಮಾನವನ ಬೇಟೆಯೊಂದರಿಂದಲೇ ಎಷ್ಟೋ ಪ್ರಭೇದಗಳು ನಶಿಸಿ ಹೋದವು ಎಂಬುದು ಕೂಡ ಸತ್ಯ.

ವಾಟರ್ ಬಫೆಲ್ (ಬಾಸ್ ಬುಬಾಲಸ್) ಅಥವಾ ಎಮೈಯು ಪ್ಲೆಸ್ಟೋಸೀನ್ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರಭೇದವಾಗಿ ವಿಕಾಸಹೊಂದಿ ಏಷ್ಯಾದ ಭಾರತದಿಂದ ಪೂವಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣ ಚೀನಾದವರೆಗಿನ ಉಷ್ಣವಲಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವನ್ಯಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ಪ್ರಭೇದವನ್ನು ಮನುಷ್ಯನು ಪಳಗಿಸಿದ್ದರೂ ಇಂದಿಗೂ ಕೂಡ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವಿರಳ ಸಂಖ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ವನ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇವು ಇನ್ನೂ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಇಂಥ ವನ್ಯ ಎಮ್ಮೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಮೊಘಲರ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿತ್ತು. ಜೆಬು ಪ್ರಾಣಿಯಂತೆ ಎಮ್ಮೆ ಕೂಡ ಬಿಸಿ ಹವಾಮಾನವನ್ನು ತಡೆಯುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಹೊಂದಿದ್ದರೂ ನೀರಿನಡೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಆಕರ್ಷಣೆ ಹೊಂದಿರುವುದರಿಂದ ವನಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನದಿಗಳು ಹಾಗೂ ಜೌಗು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತವೆ. ಪ್ಲೆಸ್ಟೋಸೀನ್ ಯುಗದ ಕೊನೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಭಾರತದ ಸಿಂಧೂ ಬಯಲಿನ ಪಶ್ಚಿಮ ತುದಿಯವರೆಗೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದವು ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಾಕುಪ್ರಾಣಿಗಳಾಗಿ ನಮ್ಮೊಡನೆ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿರುವುದರಿಂದ ಜಾನುವಾರು ಹಾಗೂ ಆನೆಗಳು ವಿಶೇಷ ಕುತೂಹಲವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತವೆ. (ಆನೆಗಳು ಇಂದಿಗೂ ವನ್ಯಜೀವಿಗಳಾಗಿಯೇ ಉಳಿದಿದ್ದರೂ ಕೂಡ) ಆದರೆ ನಾವಿಲ್ಲಿ ನೆನಪಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದದ್ದೇನೆಂದರೆ ಪ್ಲೆಸ್ಟೋಸೀನ್ ಯುಗದ ಸಮೀಪದವರೆಗೂ ಮನುಷ್ಯನು ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಪಳಗಿಸುವುದನ್ನು ಕಲಿತಿರಲಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಕಾಡುಪ್ರಾಣಿಗಳು ಸ್ವಚ್ಛಂದವಾಗಿ ಬದುಕುತ್ತಿದ್ದವು. ಮನುಷ್ಯನು ಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಬೇಟೆಯಾಡುತ್ತಿದ್ದನು.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ಲೆಸ್ಟೋಸೀನ್ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಸಸ್ತನಿ ಪ್ರಭೇದಗಳು ನಶಿಸಿದ್ದರಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನ ಕೈವಾಡವಿಲ್ಲ. ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ಕರ್ನೂಲಿನ ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಹಲವು ಪಳೆಯುಳಿಕೆಗಳು ಆ ಪ್ರಭೇದದ ಪ್ರಾಣಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆರ್ಧ್ರ ವಾತಾವರಣಗಳಲ್ಲಿ ಬದುಕಬಲ್ಲಂಥವಾಗಿದ್ದವು ಮತ್ತು ವಾತಾವರಣದ ಬದಲಾವಣೆಯಿಂದ ನಶಿಸಿದವು ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಹಿಮಯುಗಗಳು ಬಂದಿದ್ದೇ ಈ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅವನತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತೆನ್ನಬಹುದು. ಹುಲ್ಲುಗಾವಲಿನಲ್ಲಿ ಬದುಕುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಹಿಮಯುಗಗಳ ನಡುವಿನ ಉಷ್ಣಯುಗಗಳಲ್ಲಿ ಬದುಕಲಾರದೆ ಹೋದವು.

2.4 ಆದಿಮಾನವ

ಹೋಮೋ ಹ್ಯಾಬಿಲಿಸ್ ಮನುಷ್ಯನು ತಾನು ಉದಯಿಸಿದ ಹುಲ್ಲುಗಾವಲು ಹಾಗೂ ವಿರಳ ಮರಗಳ ಕಾಡಿನ ಜಾಗಗಳಿಂದ ಹೊರನಡೆದು ಆಫ್ರಿಕಾದ ಆಚೆಗೆ ಸ್ಟೇನ್‌ನಿಂದ ಚೀನಾದವರೆಗಿನ ವಿವಿಧ ಹವಾಮಾನಗಳ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ನೆಲೆಸಿದ ಎನ್ನುವುದು ಹೋಮಿನಿಡ್ ಪ್ರಭೇದದ ಯಶಸ್ಸಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ.

ಪಾಕಿಸ್ತಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಹೋಮೋ ಇರೆಕ್ಟಸ್ ಅಥವಾ ಹೋಮೋಹ್ಯಾಬಿಲಿಸ್ ಮಾನವರು ಬಳಸಿರಬಹುದಾದ ಆಯುಧಗಳು ದೊರೆತಿವೆ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ಪಶ್ಚಿಮ ಪಂಜಾಬ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ರಿವತ್ ಹಾಗೂ ಸೋನ್ ಕಣಿವೆಗಳಲ್ಲಿ (ಪೊತ್ವಾರ್ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿ) ದೊರೆತಿರುವ ಈ ಪಳೆಯುಳಿಕೆಗಳು 2 ಮಿಲಿಯನ್ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನವು ಎಂದು ಅಂದಾಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಂಥವೇ ಪಳೆಯುಳಿಕೆಗಳು ಹಿಮಾಚಲಪ್ರದೇಶದ ಸಿವಾಲಿಕ್ ಪರ್ವತಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಕಂಡುಬಂದಿದ್ದು 1.8 ಮಿಲಿಯನ್ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನವು ಎಂದು ಅಂದಾಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕಾಲಕ್ರಮೇಣವಾಗಿ ಹೋಮೋ ಹ್ಯಾಬಿಲಿಸ್ ಪ್ರಭೇದವನ್ನು ಹೋಮೋ ಇರೆಕ್ಟಸ್ ಪ್ರಭೇದವು ಸ್ಥಳಾಂತರಿಸಿತು, ಮತ್ತು ಈ ಪ್ರಭೇದದ ಪಳೆಯುಳಿಕೆಗಳು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ದೊರೆತಿವೆ. ಈ ಮಾನವನು ಉತ್ತರ ಚೀನಾದ ಶೀತ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಹಾಗೂ ಜಾವಾ ದ್ವೀಪದ ದಟ್ಟ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನು ಇನ್ನೂ ಒರಟಾಗಿ ರೂಪಿಸಿದ ಕಲ್ಲಿನ ಆಯುಧಗಳನ್ನೇ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ದೃಢಕಾಯನಾಗಿದ್ದು, ದೊಡ್ಡ ಮೆದುಳನ್ನು ಹೊಂದಿ ಭಾಷೆಯ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ನಿಯಂತ್ರಣ ಹೊಂದಿದ್ದನು. ಈತ ಬೆಚ್ಚಗಿರಲು, ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಣೆ ಪಡೆಯಲು ಮತ್ತು ಕಾಡನ್ನು ತೆರವುಗೊಳಿಸಲು ಮಾತ್ರ ಬೆಂಕಿಯ ಉಪಯೋಗ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನೇ ಹೊರತು ಮಾಂಸವನ್ನು ಬೇಯಿಸಲು ಬೆಂಕಿಯ ಉಪಯೋಗ ಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕೆ ಪುರಾವೆಗಳಿಲ್ಲ.

ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ಝೇಲಂ ನದಿಯ ಸೋನ್ ಕಣಿವೆಯ ಪಶ್ಚಿಮ ಪರ್ವತಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಬೆಣಚುಕಲ್ಲಿನ ಆಯುಧಗಳು ಒಂದು ಮಿಲಿಯನ್ ವರ್ಷಗಳಷ್ಟು ಹಳೆಯವು. ಹಿಮಾಚಲದ ಬಿಯಾಸ್, ಬಾನ್‌ಗಂಗಾ ಮತ್ತು ಇತರ ನದಿಗಳ ಕಣಿವೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಲನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲದ ಇಂಥವೇ ಆಯುಧಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಹೋಮೋ ಇರೆಕ್ಟಸ್ ಮಾನವನ ಅವಶೇಷಗಳು ದೊರೆತಿಲ್ಲವಾದರೂ ಈ ಆಯುಧಗಳು ಇವರಿಗೇ ಸೇರಿದ್ದು ಎಂದು ಅಂದಾಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಆಫ್ರಿಕಾದಲ್ಲಿ 1.4 ಮಿಲಿಯನ್ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಇದ್ದ ಅಚ್ಯುಲೀನ್ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಕೈಗೊಡಲಿ ಮತ್ತು 700,000 ದಿಂದ 500,000 ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನ ಇತರ ಕಡಿಯುವ ಆಯುಧಗಳು ಸೋನ್ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿವೆ. ಕಾಶ್ಮೀರದ ಪಹಲ್‌ಗಾವ್‌ನ ಬಳಿ ಕೂಡ ಇದೇ ಸಮಯದ್ದು ಎಂದು ಅಂದಾಜಿಸಲಾಗಿರುವ ಕೈಗೊಡಲಿಯೊಂದು ಸಿಕ್ಕಿದೆ. ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ನಿಖರವಾಗಿ ಬಳಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದ ಕೈಗೊಡಲಿ ಹಾಗೂ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಬಳಸುವ ಜ್ಞಾನ ಇವುಗಳಿಂದ ಹೋಮೋ ಇರೆಕ್ಟಸ್ ಮನುಷ್ಯನು ಉತ್ತಮ ಬೇಟೆಗಾರನಾಗುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಜೊತೆಗೆ ಆತ ಇತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಬೇಟೆಯನ್ನು ಆಹಾರವಾಗಿ ಬಳಸುವುದು ಮತ್ತು ಹಣ್ಣುಹಂಪಲುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುವುದನ್ನೂ ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು.

ಹೋಮೋ ಇರೆಕ್ಟಸ್ ಮಾನವನು ಭಾರತದ ಇತರ ಕಡೆಗಳಿಗೆ ಹರಡಲು ಬಹಳ ಸಮಯವೇ ಹಿಡಿಯಿತು. ಇದು ಆಗಿದ್ದು 730,000 ದಿಂದ 130,000 ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನ, ಭೂವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು ನಡು-ಪ್ಲೆಸ್ಟೊಸೀನ್ ಎಂದು ಕರೆಯುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ. ಕಾಡುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲವಾಗಿಸಿದ ಹಿಮಯುಗಗಳ ಶುಷ್ಕ ಶೀತ

ವಾತಾವರಣ ಅಥವಾ ಹಿಮಯುಗಗಳ ನಡುವಿನ ಉಷ್ಣ ಆರ್ಧ್ರ ವಾತಾವರಣಗಳು ಈ ಮಾನವನ ವೃದ್ಧಿಗೆ ಹೇಗೆ ಮಾರಕ ಅಥವಾ ಪೂರಕವಾದವು ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹುಣಸಗಿ ಕಣಿವೆ ಮತ್ತು ಚನ್ನೈ ಸಮೀಪದ ಅತ್ತಿರಂಪಕ್ಕಮ್‌ನ ಉತ್ಪನ್ನಗಳಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಂಡಲಿ ಮುಂತಾದ ಅಚ್ಯುಲೀನ್ ಆಯುಧಗಳು ದೊರೆತಿವೆ.

ಹೋಮೋ ಇರೆಕ್ಟಸ್ ಮಾನವನು ವಿಕಾಸ ಹೊಂದಿದಂತೆ ಆಯುಧ ತಯಾರಿಕೆಯ ಕೌಶಲ್ಯವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಸಿಕೊಂಡನು ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಅವುಗಳ ಆಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಪಾಡನ್ನು ತಂದನು. ಇಂಥ ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳು ಉಂಟಾಗಲು ಹತ್ತಾರು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳೇ ಹಿಡಿದರೂ ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಸ್ಥಳೀಯ 'ಸಂಸ್ಕೃತಿ'ಗಳ ಉಗಮವಾಯಿತು. ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಉತ್ಪನ್ನ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ವಿಶಿಷ್ಟ ರೀತಿಯ ಆಯುಧಗಳು, ಆಭರಣಗಳು ಮತ್ತು ಮಾನವಬಳಕೆಯ ಇತರ ವಸ್ತುಗಳು ದೊರೆತಾಗ (ಇವುಗಳನ್ನು 'ಪ್ರಾಕ್ತನಕೃತಿ'ಗಳೆನ್ನುತ್ತಾರೆ), ಮತ್ತು ಸಮಾನ ರೀತಿಯ ಆಚರಣೆಗಳು ಹಾಗೂ ನಂಬಿಕೆಗಳು ಇದ್ದಿದ್ದಕ್ಕೆ ಪುರಾವೆಗಳು ದೊರೆತಾಗ, (ಉತ್ತರಕ್ರಿಯೆಗಳು, ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಿಹ್ನೆಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ) ಪುರಾತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು 'ಸಂಸ್ಕೃತಿ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಹೋಮೋ ಇರೆಕ್ಟಸ್ ಮಾನವನ ನಂಬಿಕೆ ಮತ್ತು ಆಚರಣೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಯಾವುದೇ ಮಾಹಿತಿ ಲಭ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಆತನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಸುಳಿವು ನೀಡುವುದು ದೊರೆತಿರುವ ಅವನ ಕಾಲದ ಶಿಲಾಯುಧಗಳೊಂದೇ. ಆ ಸಹಸ್ರಮಾನವು ಕಳೆದಂತೆ ಕಿರಿದಾದ ಹಾಗೂ ತೆಳುವಾದ ಆಯುಧಗಳ ಕಡೆಗೆ ಒಲವು ಹೆಚ್ಚಾದುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು, ಮತ್ತು ಅಂಥ ಆಯುಧಗಳು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿರುವುದಕ್ಕೂ ಈ ಬೆಳವಣಿಗೆಯೇ ಕಾರಣ. ಇಂಥ ಬೆಣಚುಕಲ್ಲಿನ ಅಲಗುಗಳು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯ ಪ್ಲೆಸ್ಟೋಸೀನ್ ಹಂತವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತವೆ. ಇಂಥ ಅಲಗುಗಳು ಮಧ್ಯಭಾರತ ಹಾಗೂ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಪರ್ಯಾಯ ದ್ವೀಪದುದ್ದಕ್ಕೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದ 'ನೆವಾಸ ಸಂಸ್ಕೃತಿ'ಯ ಕುರುಹುಗಳಾಗಿವೆ.

2.5 ಸಾರಾಂಶ

ಪ್ಲೆಸ್ಟೋಸೀನ್ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನಿಂದ ಭೂಮಿಯ ಕಕ್ಷೆಯ ಅಂತರವು ಹೆಚ್ಚಾದುದರಿಂದ ಅನೇಕ ಹಿಮಯುಗಗಳು ಸಂಭವಿಸಿದವು. ಹವಾಮಾನ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳಲು ವಿಫಲವಾದ ಹಲವಾರು ಸಸ್ತನಿ ಪ್ರಭೇದಗಳು ನಶಿಸಿದವು. ಹೋಮೋ ಇರೆಕ್ಟಸ್ ಮಾನವನು ವಿಕಾಸ ಹೊಂದಿದ ಮೇಲೆ ಆಯುಧಗಳಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನು ತಂದು ಸ್ಥಳೀಯ ಅಗತ್ಯಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿದನು. ಇಂಥ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ನಿಧಾನವಾಗಿ ನಡೆದು ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಉಗಮಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

2.6 ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು

1. ಹೋಮೋ ಎರೆಕ್ಟಸ್: ಪ್ರಾಚೀನ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಬದುಕಿದ್ದು ಈಗ ಗತಿಸಿಹೋಗಿರುವ ಆದಿ ಮಾನವ

2. ಪರಿಸರ: ಭೌತಿಕ ಮತ್ತು ಜೈವಿಕ ಅಂಶವೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಯಾವುದೇ ಜೀವಿಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುವ ರಾಸಾಯನಿಕ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ

2.7 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ

1. ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸಿಕ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿದ ಭೌತಿಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳು, ಆ ಕಾಲದ ಸಸ್ಯ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಣಿಸಂಕುಲದ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿ.

2.8 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಉತ್ತರಗಳು

1. 2.2 ಮತ್ತು 2.4

2.9 ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

1. Lal B.B., The Saraswati flows on: The Continuity of Indian Culture.
2. Makkham Lal, Settlement History and Rise of Civilization in Ganga,, Yamuna.
3. Irfan Habib, Prehistory.

ಪಠ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದವರು:

ಡಾ. ಕೆ.ಎಲ್. ಎನ್ ಮೂರ್ತಿ

ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದವರು:

ಡಾ. ಎನ್.ಸಿ. ಸುಜಾತ

ಘಟಕ- 3 ಲೋವರ್ ಪ್ರಾಲ್ಯೊಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿ

ರಚನೆ

3.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

3.1 ಪೀಠಿಕೆ

3.2 ಕಲ್ಲಿನ ಆಯುಧಗಳು

3.3 ಸಿವಾಲಿಕ್

3.4 ಕಾಶ್ಮೀರ

3.5 ರಾಜಸ್ಥಾನ

3.6 ಗುಜರಾತ್

3.6.1 ಸಾಬರ್‌ಮತಿ ಕಣಿವೆ

3.7 ಸಾರಾಂಶ

3.8 ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು

3.9 ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ

9.10 ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಯ ಉತ್ತರಗಳು

3.11 ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

3.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

ಈ ಘಟಕವನ್ನು ಓದುವುದರಿಂದ ನೀವು

- ಪ್ಲೆಸ್ಟೋಸೀನ್ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಭೌತಿಕ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಗಳುಂಟಾಗಿ ಮಾನವನು ಪ್ರಥಮ ಬಾರಿಗೆ ಉಗಮಿಸಿದನು ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯುತ್ತೀರಿ.
- ಭಾರತದಾದ್ಯಂತ ದೊರೆತಿರುವ ಆರಂಭಿಕ ಪ್ಲೆಸ್ಟೋಸೀನ್ ಕಲ್ಲಿನ ಆಯುಧಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತೀರಿ.

3.1 ಪೀಠಿಕೆ

ಪ್ಲೆಸ್ಟೋಸೀನ್ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತರವಾದ ಹವಾಮಾನ ಬದಲಾವಣೆಯು ಉಂಟಾಯಿತು. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಮಾನವನು ಉದಯಿಸಲು ಅನುಕೂಲಕರವಾದ ಭೌತಿಕ ಪರಿಸರವು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಯಿತು ಸಿಂಧ್ ಹಾಗೂ ಕೇರಳಗಳಲ್ಲಿ ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆರಂಭಿಕ ಪ್ಲೆಸ್ಟೋಸೀನ್ ಕಾಲದ ಪಳೆಯುಳಿಕೆಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮಾನವ ಅವಶೇಷಗಳ್ಯಾವುವೂ ಇದುವರೆಗೂ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ದೊರೆತಿರುವ ಕಲ್ಲಿನ ಆಯುಧಗಳೆಲ್ಲವೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮಣ್ಣಿನ ಮೇಲ್ಪದರದಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿದ್ದು ಕೆಲವು ನದಿ ಪಾತ್ರದ ಸ್ತರಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿವೆ. ಈ ಸ್ತರಗಳು ಕಾಲಾನುಕಾಲಕ್ಕೆ ಉಂಟಾದ ಹವಾಮಾನ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಂದ ರಚನೆಯಾದಂಥವು. ಕಲ್ಲಿನ ಆಯುಧಗಳೊಡನೆ ಈ ಸ್ತರಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅವಶೇಷಗಳೂ ದೊರೆತಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ನಮಗೆ ಭೂವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಮತ್ತು ಶಿಲಾಯುಗಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಸಹಕರಿಸುತ್ತವೆ.

3.2 ಕಲ್ಲಿನ ಆಯುಧಗಳು

ವಿಶಿಷ್ಟ ಭೌಗೋಳಿಕ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಮತ್ತು ತಯಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿನ ವಿಭಿನ್ನ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಈ ಕಾಲದ ಕಲ್ಲಿನ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಎರಡು ಗುಂಪುಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ

- ಸೋಹನ್
- ಮಡ್ರಾಸ್

ಪಂಜಾಬಿನ ಸೋಹನ್ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿ ವಿಕಾಸವಾಗಿ ಆ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿದ್ದ ಕಲ್ಲಿನ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಸೋಹನ್ ಆಯುಧಗಳು/ಉಪಕರಣಗಳು ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ವಿಧವಾದ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಅವನ್ನು ತಯಾರಿಸಲು ಬಳಸಲಾದ ಕಲ್ಲುಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ,

1. ಉರುಟುಗಲ್ಲಿನವು
2. ಬೆಣಚುಗಲ್ಲಿನವು

ಸೋಹನ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಶುದ್ಧವಾದ ತಯಾರಿಸಲಾದ ತಿರುಳು/ಕೋರ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಾಗಿದ್ದು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ ಉರುಟುಗಲ್ಲಿನ ಅಂಶಗಳನ್ನೇ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

ಮದ್ರಾಸಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿದ್ದರಿಂದ ಮಡ್ರಾಸ್ ಆಯುಧಗಳು ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಇನ್ನೊಂದು ಗುಂಪಿನ ಆಯುಧಗಳಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಡಲಿಗಳು ಹಾಗೂ ಕುಡಿಯುವ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ಆಯುಧ ತಯಾರಿಕೆಯ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಇಡಿಯಾದ ಕಲ್ಲು ಮತ್ತು ಕಲ್ಲಿನ ಚಕ್ಕೆಗಳೆರಡನ್ನೂ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಸೋಹನ್ ಆಯುಧಗಳು ಮತ್ತು ಪಂಜಾಬಿನ ಕೈಗೊಡಲಿ ಆಯುಧಗಳು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿರುವ ಅತಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ ಆಯುಧಗಳಾಗಿವೆ.

ಈ ಎಲ್ಲ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಎರಡು ವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ 1) ಮದ್ರಾಸಿನ ಕೈಗೊಡಲಿ ಹಾಗೂ ಕತ್ತರಿಸುವ ಆಯುಧಗಳು. 2) ಚಕ್ಕೆಗಳಲ್ಲಿನ ಮತ್ತು ಉರುಟುಗಲ್ಲಿನ ಸೋಹನ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಕತ್ತರಿಸುವ ಮತ್ತು ಹೆರೆಯುವ ಸಾಧನಗಳು. ಒರಟಾದ ಚೆಲ್ಲಿಯನ್ ರೀತಿಯಂಥವುಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ಆಧುನಿಕ ಅಕ್ಯುಲಿಯನ್ ರೀತಿಯ ಕೈಗೊಡಲಿಗಳು ದೊರೆತಿವೆ.

ವಿದ್ವಾಂಸರ ಪ್ರಕಾರ ಪಂಜಾಬಿನ ಸೋಹನ್ ಹಾಗೂ ಮದ್ರಾಸಿನ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ಎರಡು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜನರು ನೆರೆಹೊರೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಬದುಕಿದ್ದರು. ಎಚ್.ಡಿ.ಸಂಕಲಿಯಾ ಅವರು ಸೋಹನ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಒಂದು ವಿಭಿನ್ನ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಾಗಿರದೆ ಕೈಗೊಡಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಉರುಟುಗಲ್ಲಿನ ಬಳಕೆಯ ಅಂಶವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಾಗಿತ್ತು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಯಾವಾಗಲೂ ಕ್ವಾಟ್ಟೆಟ್ ಕ್ಲಲನ್ನೇ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕೈಗೊಡಲಿಗಳೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದೊರೆತಿರುವುದರಿಂದ ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಲೋಅರ್ ಪ್ಯಾಲಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಕೈಗೊಡಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ.

3.3. ಸಿವಾಲಿಕ್ ಪರ್ವತಗಳು

ಭೂವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಸಿವಾಲಿಕ್ ಪರ್ವತಗಳು ನೀರಿನ ಸಂಚಯದಿಂದಂಟಾದ ರಚನೆಗಳು ಮತ್ತು ಕೊನೆ ಹಂತದ ಮಯೋಸೀನ್‌ನಿಂದ ಆರಂಭದ ಪ್ಲೆಸ್ಟೋಸೀನ್ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವು. ಈ ಪರ್ವತಶ್ರೇಣಿಗಳು ಪೇಶಾವರದ ಬಳಿಯ ಭಾನು ಬಯಲು ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ತಡೆಯಿಲ್ಲದೆ ಅಸ್ಸಾಮಿನ ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರ ನದಿಯವರೆಗೂ ಹಬ್ಬಿವೆ. ಇವು 20,000 ಅಡಿ ದಪ್ಪವಾಗಿದ್ದು ಕೆಳಗಿನ, ಮಧ್ಯದ ಮತ್ತು ಮೇಲಿನ ಸಿವಾಲಿಕ್‌ಗಳು ಎಂದು ಮೂರು ಗುಂಪುಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

3.4 ಕಾಶ್ಮೀರ

1969 ರಲ್ಲಿ ಪಹಲ್‌ಗಾಮಿನ ಗಾಲ್ಫ್ ಮೈದಾನದ ಕೆಳಗೆ ಪೂರ್ವ ಲಿಡ್ಜರ್‌ನ ಬಲದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡನೇ ಗ್ಲೇಸಿಯಲ್ ಮತ್ತು ಇಂಟರ್‌ಗ್ಲೇಸಿಯಲ್ ಕಾಲಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸ್ಪಷ್ಟ ಸ್ತರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಕಲ್ಲಿನ ಚಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಒಂದು ಒರಟಾದ ಕೈಗೊಡಲಿ ದೊರೆಯಿತು. ಈ ಕಲ್ಲಿನ ಚಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಕೈಗೊಡಲಿಗಳು ಒಂದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ 8 ಅಡಿಗಳಷ್ಟು ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಹೆಂಟಿಶಿಲೆಯ ಪದರದಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವುದು ಇವು ಒಂದೇ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜನರಿಗೆ ಸೇರಿದ ಬೇರೆಬೇರೆ ಕಾಲಘಟ್ಟಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದವು ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಪಂಜಾಬಿನಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಆರು ದೊಡ್ಡ ಕಲ್ಲಿನ ಚಕ್ಕೆಗಳಂತೆಯೇ ಪಹಲ್‌ಗಾಮಿನ ಪೂರ್ವ ಲಿಡ್ಜರ್‌ನಲ್ಲಿ ಹೆಂಟಿಶಿಲೆಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಚಕ್ಕೆಯೂ ಪುರಾತನವಾದ ಕಲ್ಲಿನ ಚಕ್ಕೆಯ ಆಯುಧಗಳಲ್ಲೊಂದು.

ಇಂಟರ್‌ಗ್ಲೇಸಿಯಲ್ ಕಾಲದ ಒಣ ಲೋಯೆಸಿಕ್ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಕಾಶ್ಮೀರ ಮತ್ತು ಪಂಜಾಬಿನಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಹಿತಕರವೆನಿಸಿದ ಭಾರತ ಉಪಖಂಡದ ಇತರ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ವಲಸೆ ಹೋದರು. ಅವರು ನೆಲೆಸಲು ನೀರು, ಆಹಾರ ಮತ್ತು ಉಪಕರಣಗಳ ತಯಾರಿಕೆಗೆ ವಿಪುಲವಾದ ಕಚ್ಚಾವಸ್ತುಗಳು ಸಿಗುವ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಅವರ ಆಯುಧಗಳು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ದೂರದೂರದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ದೊರೆತಿರುವುದು ಅವರು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದರು ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

3.5 ರಾಜಸ್ಥಾನ

ಲೋವರ್ ಪ್ಯಾಲಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಆಗ್ನೇಯ ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಿದ್ದು ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಶಿಲಾಯುಧಗಳು ಹೇರಳವಾಗಿ ದೊರೆತಿವೆ.

ಮೊದಲಿಗೆ ಜೈಪುರ, ಬುಂಡಿ ಮತ್ತು ಇಂದರ್‌ಘರ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲ್ಪದರದಲ್ಲಿ ಅವಶೇಷಗಳು ದೊರೆತವು. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಚಂಬಲ್‌ನದಿ ಮತ್ತು ಅದರ ಉಪನದಿಗಳಾದ ಗಂಭೀರಿ, ಬಾನಸ್ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಸರ್ವೇಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಲಾಗಿ ಇವುಗಳ ಸಂಚಯವು ಜೇಡಿ, ಮರಳು ಜೇಡಿ ಮತ್ತು ಮರಳು ಬಗ್ಗಡದ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿವೆ. ಜೊತೆಗೆ ಚಿತ್ತೋರಿನ ಬಳಿ ಗಂಭೀರಿಯಲ್ಲಿ ವಿಪುಲಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಉಪಕರಣಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಭಿಲ್ವಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹಮೀರ್‌ಗಡದ ಬಾನಸ್ ನದಿಯಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಉತ್ಖನನ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದ್ದು ಇಲ್ಲಿ ಹೂಳಿನ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಉರುಟುಗಲ್ಲಿನ ಆಯುಧಗಳು, ಕೈಗೊಡಲಿಗಳು ಮತ್ತು ಲೆವೆಲ್ಲೊಯಿಸ್ ಚಕ್ಕೆಗಳು ದೊರೆತಿವೆ.

3.6 ಗುಜರಾತ್

ಉತ್ತರ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯ ಗುಜರಾತಿನಲ್ಲಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ದಕ್ಷಿಣ ಗುಜರಾತ್, ಸೌರಾಷ್ಟ್ರ ಮತ್ತು ಕಳ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಪ್ರಾಚೀನ ಶಿಲಾಯುಗದ ಆಯುಧಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಇಡೀ ಗುಜರಾತ್ ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಆದಿಮಾನವನ ಆವಾಸಸ್ಥಾನವಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಬಹಳ ಹಿಂದೆ ಉತ್ತರ ಗುಜರಾತಿನಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣಿನ ಮೇಲ್ವದರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಶಿಲಾಯುಧಗಳು ದೊರೆತಿದ್ದವು. ಬ್ರೂಸ್ ಫೂಟ್ ಅವರು ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಸಾಬರಮತಿಯ ಸ್ತರರಚನೆಯನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದರು. ಆನಂತರ ಎಚ್.ಡಿ.ಸಂಕಲಿಯಾ ಅವರು ಶಿಲಾಯುಧಗಳ ಪತ್ತೆಗಾಗಿ ಸಾಬರಮತಿ ನದಿ, ಒರಾಸಾಂಗ್, ಮಾಹಿ, ಕರ್ಜನ್, ಭಾದರ್, ಭಾಜೋದಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ವೇಕ್ಷಣೆ ನಡೆಸಿದರು.

3.6.1 ಸಾಬರಮತಿ ಕಣಿವೆ

ಸಾಬರಮತಿ ನದಿ ಪ್ರದೇಶದ ವರಸೋರಾ, ಗಾಡಾ, ಹೀರಪುರ, ಆಗೋಲ್, ಪೇದಾಮ್ಲಿ, ಫುದರ್, ರಾಮ್‌ಪುರ್, ಹಾಡೋಲ್ ಮತ್ತು ವಲಸ್ಕಾ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ಹಳೆಶಿಲಾಯುಗದ ಆಯುಧಗಳು ಪತ್ತೆಯಾದವು.

ಸಾಬರಮತಿ ನದಿ ಪ್ರದೇಶದ ವರಸೋರಾ, ಗಾಡಾ, ಹೀರಪುರ, ಆಗೋಲ್, ಪೇದಾಮ್ಲಿ, ಫುದರ್, ರಾಮ್‌ಪುರ್, ಹಾಡೋಲ್ ಮತ್ತು ವಲಸ್ಕಾ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ಹಳೆ ಶಿಲಾಯುಗದ ಆಯುಧಗಳು ಪತ್ತೆಯಾದವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ದೊರೆತಂಥವು ಕೈಗೊಡಲಿಗಳು, ಕೊಚ್ಚುಗತ್ತಿಗಳು, ಚಕ್ಕೆಗಳು, ತುರಿಯುವ ಕಲ್ಲುಗಳು ಮತ್ತು ಉರುಟುಗಲ್ಲುಗಳು. ಈ ಉಪಕರಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ಬಹುತೇಕ ಬಳಸಿಲ್ಲದೆ ಇದ್ದಂಥವಾಗಿದ್ದು ಕೆಲವು ಮಾತ್ರ ಸವೆದಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮಡ್ರಾಸ್ ಕೈಗೊಡಲಿಗಳು ಮತ್ತು ಸೋಹನ್ ಉರುಟುಗಲ್ಲುಗಳು ಒಟ್ಟಿಗೆ ದೊರೆತಿರುವುದರಿಂದ ಕೃಷ್ಣಸ್ವಾಮಿ ಮತ್ತು ಇತರರು ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಸೋಹನ್ ಮತ್ತು ಕೈಗೊಡಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ಸಂಧಿಸಿದ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಕೈಗೊಡಲಿ ಮತ್ತು ಕೊಚ್ಚುಗತ್ತಿಗಳು ಸಿಕ್ಕಿರುವೆಡೆಯೆಲ್ಲ ಉರುಟುಗಲ್ಲುಗಳು ಮೊದಲ ಹಂತದವಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ಲೋವರ್ ಪ್ಯಾಲಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಕಾಲವನ್ನು ಕೈಗೊಡಲಿ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ, ಯಾಕೆಂದರೆ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಡಲಿಗಳ ಬಳಕೆ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿತ್ತು. ಯಾವುದೇ ಸ್ತರವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಆಯುಧಗಳ ಮಾದರಿಗಳು ಲಭ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಕೆಂಪು ಹೂಳಿನ ಮೇಲ್ವದರದಲ್ಲಿ ಅಂಡಾಕಾರದ, ಬಾದಾಮಿ ಆಕಾರದ ಪ್ರಾಚೀನ ಕೈಗೊಡಲಿಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಮೇಲಿನ ಹಾಗೂ ಕೆಳಗಿನ ಪದರಗಳ ನಡುವೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಭಿನ್ನತೆ ಇಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಈ ಆಯುಧಗಳ ಕೈಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಮಿಶ್ರ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಸಂಕೇತಶಾಸ್ತ್ರದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆಲ್ಲದೆ ಸ್ತರರಚನೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಈ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಎರಡು ಗುಂಪುಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬಹುದು. 1) ಸ್ಥಿರ ಬಾಹ್ಯರೇಖೆ, ಉಬ್ಬುತಗ್ಗಿನ ಅಂಚುಗಳು ಇರುವ ಮತ್ತು ಬುಡದಲ್ಲಾಗಲೀ ಎರಡೂ

ಬದಿಗಳಲ್ಲಾಗಲೀ ಉರುಟುಗಲ್ಲಿನ ಹೊರಪದರವನ್ನು ಹೊಂದಿರದ ಕೀಳುದರ್ಜೆಯ ಆಯುಧಗಳು 2) ಸ್ಥಿರ ಬಾಹ್ಯರೇಖೆ ಹಾಗೂ ಉಬ್ಬುತಗ್ಗಿನ ಅಂಚುಗಳ ಉತ್ತಮದರ್ಜೆಯ ಆಯುಧಗಳು.

ಗುಜರಾತಿನ ಪ್ಯಾಲಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ಕೈಗಾರಿಕೆಯು ಲ್ಯಾಟರೈಟ್ ಮತ್ತು ಚುಕ್ಕಿಗಳ ಜೇಡಿಮಣ್ಣಿನ ಕೈಗಾರಿಕೆಯ ನಂತರ ಬಂದಂಥದ್ದು. ಪ್ರಾಚೀನ ಶಿಲಾಯುಧಗಳು ದೊರೆತಿದ್ದು ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಗರಸಿನ ಪದರದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಮೇಲಿನ ಹೂಳು ಗರಸಿನ ಪದರದಲ್ಲಿ. ಇವು ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಪ್ಲೆಸ್ಟೊಸೀನ್ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿರುವವು. ಈ ಕೈಗಾರಿಕೆಯ ಕಾಲ ನಿರ್ಧಾರ ಮಾಡಲು ಇರುವ ಮುಖ್ಯ ಆಧಾರವೆಂದರೆ ಆಯುಧಗಳ ಮಾದರಿಗಳ ಹೋಲಿಕೆ ಮಾತ್ರ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಗುಜರಾತಿನ ಒಣ-ಆರ್ದ್ರ ಹವೆಯನ್ನು ಉತ್ತರಭಾರತದ ಗ್ಲೇಶಿಯಲ್ ಮತ್ತು ಇಂಟರ್‌ಗ್ಲೇಶಿಯಲ್ ಕಾಲಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ನೋಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಎಫ್.ಇ. ಜೂನೆರ್‌ಹಾಸ್ ಅವರು ಗುಜರಾತಿನ ಪ್ರಾಚೀನ ಶಿಲಾಯುಧಗಳ ಕೈಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಮೂರನೇ ಗ್ಲೇಶಿಯಲ್ ಕಾಲದ್ದು ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂದಿನ ಕಾಲದ್ದು ಎಂದು ಅಂದಾಜಿಸಿದ್ದಾರೆ.

3.7 ಸಾರಾಂಶ

ಸೌಂದರರಾಜನ್ ಅವರ ಪ್ರಕಾರ ಸೋಹನ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ರೀತಿಯ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಸಂಕರವಾಗಿದೆ. ಇತರ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಕೂಡ ಸೋಹನ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಒಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದಾರೆ. ಕೃಷ್ಣ ಸ್ವಾಮಿಯವರು. ಸೋಹನ್ ಮತ್ತು ಮಡ್ರಾಸ್ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಸಂಧಿಸಿದ ಪ್ರದೇಶ ಗುಜರಾತ್ ಮತ್ತು ಆಗ್ನೇಯ ರಾಜಸ್ತಾನ ಎಂದು ಅಂದಾಜಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತಾರ್ಕಿಕವಾದ ವಿಷಯವೇನೆಂದರೆ ಪ್ಯಾಲಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ಜನರು ಒಂದೇ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿದ್ದು ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ತಂತ್ರಗಾರಿಕೆಯ ಹಲವು ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರಬಹುದು.

3.8 ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು

1. ಪ್ರಾಚೀನ ಶಿಲಾಯುಗ: ಮನುಷ್ಯರು ಕಲ್ಲಿನ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು ಬಳಕೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಪೂರ್ವ ಇತಿಹಾಸದ ಕಾಲ
2. ಹಿಮಗಡ್ಡೆ: ತಣ್ಣನೆಯ ತಾಪಮಾನ ಮತ್ತು ಹಿಮನದಿಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾದ ಈ ಅವಧಿಯು ಹಿಮಯುಗದ ನಡುವಿನ ಸಮಯದ ಮಧ್ಯಂತರ.

3.9 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ

1. ಲೋವರ್ ಪ್ಯಾಲಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ಕಾಲದ ಆಯುಧ ಕೈಗಾರಿಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸಿ.

3.10 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಉತ್ತರಗಳು

1. 3.2, 3.3, 3.4, 3.5 ಮತ್ತು 3.6

3.11 ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

1. Pre and Proto-history of India and Pakistan-Sankalia H.D.
2. Archaeology in Karnataka-Sundara A
3. Proto-historic cultures of the Tungabhadra Valley-Nagaraja Rao M.S

ಪಠ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದವರು:
ಡಾ. ಭಲವಾದಿ

ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದವರು:
ಡಾ. ಎನ್.ಸಿ. ಸುಜಾತ

ರಚನೆ

4.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

4.1 ಪೀಠಿಕೆ

4.2 ಲಕ್ಷಣಗಳು

4.3 ಹಂಚಿಕೆ

4.3.1 ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ

4.3.2 ಕರ್ನಾಟಕ

4.3.3 ತಮಿಳುನಾಡು

4.4 ಹವಾಮಾನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಸರ

4.4.1 ಪ್ರಾಣಿ ಮತ್ತು ಸಸ್ಯಗಳು

4.4.2 ದಿನಾಂಕ/ಕಾಲ

4.5 ಅಪ್ಪರ್ ಪ್ಯಾಲಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿ

4.6 ಹಂಚಿಕೆ

4.6.1 ಆಂಧ್ರ

4.6.2 ಕರ್ನಾಟಕ

4.7 ಪ್ಯಾಲಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಆಯುಧಗಳು

4.8 ಸಾರಾಂಶ

4.9 ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು

4.10 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ

4.11 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಉತ್ತರಗಳು

4.12 ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

4.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

ಈ ಘಟಕವನ್ನು ಓದಿದ ಮೇಲೆ ನೀವು ಈ ಕೆಳಗಿನ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೀರಿ.

- ಮಧ್ಯ ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಸ್ತರವಿಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ಆಯುಧಗಳ ಮಾದರಿಗಳ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲಾಯಿತು.
- ಈ ಯುಗದ ಆಯುಧಗಳು ಚಕ್ಕೆಗಲ್ಲಿನವಾಗಿದ್ದು ಆರಂಭದ ಶಿಲಾಯುಗದ ಆಯುಧಗಳಿಗಿಂತ ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕದಾಗಿವೆ.
- ಮಧ್ಯಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಇಡೀ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಹಾಗೂ ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿತ್ತು.
- ಅಪ್ಪರ್ ಪ್ಯಾಲಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅಲಗು ಹಾಗೂ ಚಾಣಗಳಂಥ ಆಯುಧಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

4.1 ಪೀಠಿಕೆ

ಸ್ತರವಿಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ಆಯುಧಗಳ ಮಾದರಿ ಅಧ್ಯಯನದ ಮೂಲಕ ಮಧ್ಯಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಮೊದಲ ಸುಳುಹು ದೊರೆತಿದ್ದು ನೆವಾಸಾದಲ್ಲಿ. ನರಸಿಂಗಪುರ ಮತ್ತು ಹೊಶಾಂಗಬಾದ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಡಿ ಟೆರ್ರಾ ಮತ್ತು ಪ್ಯಾಟರ್ಸನ್ ಅವರು ನರ್ಮದಾ ಕಣಿವೆಯ ಕಪ್ಪು ಮಣ್ಣಿನ ತಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಗರಸಿನಲ್ಲಿ ಈ ಅವಶೇಷಗಳನ್ನು ಪತ್ತೆಮಾಡಿ 'ಕಪ್ಪುಮಣ್ಣಿನ ಕೈಗಾರಿಕೆ' ಅಥವಾ "ಪ್ರೋಟೊ ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಎಂದು ಕರೆದರು ನೆವಾಸದಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಬಗ್ಗೆ ನಿಖರವಾದ ಸಾಕ್ಷಿಗಳು ದೊರೆತಿದ್ದರಿಂದ ಇದನ್ನು ನೆವಾಸಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಂದು ಕೂಡ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಕಾಲಾನುಕ್ರಮಣಿಯ ಹಾಗೂ ತಾಂತ್ರಿಕತೆಯ ಮಾದರಿಗಳ ಅಧ್ಯಯನದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಈಗ ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು 'ಮಿಡ್ಲ್ ಪ್ಯಾಲಿಯೋಲಿಥಿಕ್' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ.

4.2 ಲಕ್ಷಣಗಳು

ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ, ವಿನ್ಯಾಸ, ಕಚ್ಚಾವಸ್ತುಗಳು ಮತ್ತು ಸ್ತರವಿಜ್ಞಾನದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಇದರ ಹಿಂದಿನದಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದದ್ದು ಎಂಬುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾಲದ ಆಯುಧಗಳು ಚಕ್ಕೆಗಲ್ಲಿನವಾಗಿದ್ದು ಆರಂಭದ ಪ್ಯಾಲಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆಯುಧಗಳಿಗಿಂತ ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕವು. ಉಜ್ಜುಗಗಳು, ಭೈರಿಗೆಗಳು, ಕೊಕ್ಕೆದಬ್ಬಳಗಳು, ಮೊನಚು ತುದಿಗಳು, ಸಣ್ಣ ಚಾಕುಗಳು, ಸಣ್ಣ ಕೈಗೊಡಲಿಗಳು ಮತ್ತು ಅಪರೂಪಕ್ಕೆ ಚಾಣಗಳು ಮತ್ತು ಚಾಣದಂಥ ಅಲಗಿನ ಆಯುಧಗಳು ಮುಂತಾದವು ದೊರೆತಿವೆ. ಉಜ್ಜುಗಗಳು ಚರ್ಮಗಳನ್ನು ಹದ ಮಾಡಲು, ಮರದ ತೊಗಟೆ ತೆಗೆಯಲು, ಚಾಕುಗಳು ಹೆಚ್ಚಲು ಹಾಗೂ

ಕೊಚ್ಚಲು ಮತ್ತು ಮೊನಚಾದ ಆಯುಧಗಳು ಮರ ಹಾಗೂ ಮೂಳೆಗಳನ್ನು ಭೇದಿಸಲು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ರಾಚೀನ ಶಿಲಾಯುಗದ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕ್ವಾರ್ಟ್ಜ್ ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ತಯಾರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಆದರೆ ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಅಂದಿಗೆ ಹೊಸತಾದ ಅಗೇಟ್, ಚರ್ಟ್ ಮತ್ತು ಜಾಸ್ಪರ್ ಮುಂತಾದ ಶಿಲೆಗಳಿಂದ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಲಾಯಿತು.

ಆಂಧ್ರದ ಚಿತ್ತೂರು, ಬಾಂಬೆ ಮತ್ತು ಬಹುಶಃ ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶ, ಒಡಿಶಾ, ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಹಾಗೂ ಕರ್ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಕೈಗೊಡಲಿ ಕೈಗಾರಿಕೆ ನಂತರ ಹಾಗೂ ಅಲಗು ಮತ್ತು ಚಾಣದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮೊದಲಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿತ್ತು.

4.3 ಹಂಚಿಕೆ

4.3.1 ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ

ಈ ಮಿಡ್ಲ್ ಪ್ಯಾಲಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಾದ್ಯಂತ ಹರಡಿತ್ತೆಂದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅಹ್ಮದ್‌ನಗರ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ತರವಿಂಗಡನೆ ಮಾಡಲಾಗಿರುವ ಸ್ಥಳಗಳೆಂದರೆ ಪ್ರವರದ ಮೇಲಿರುವ ನೆವಾಸ ಮತ್ತು ಬೇಲ್ ಪಂಧಾರಿ, ಸುರೇಗಾಂವ್, ಕಾಲೇಗಾಂವ್ ಹಾಗೂ ನಂದೂರ್. ಪೂನಾ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಅವಶೇಷಗಳಿರುವುದು ಕೋರೆಗಾಂವ್‌ನಲ್ಲಿ. ಖಾಂದೇಶ್‌ನಲ್ಲಿನ ಸ್ತರವಿಂಗಡನೆ ಮಾಡಲಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದೆಂದರೆ ತಪ್ಪಿ ನದಿಯ ಉಪನದಿಯಾದ ರಂಕಾ-ನಾಲಾ.

4.3.2 ಕರ್ನಾಟಕ

ಈ ಮಿಡ್ಲ್ ಪ್ಯಾಲಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕರಾವಳಿ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಕಡೆಯೂ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿತ್ತು. ಕೆ.ಡಿ. ಬ್ಯಾನರ್ಜಿಯವರು ಗುರುತಿಸುವ ಪ್ರಕಾರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮಿಡ್ಲ್ ಪ್ಯಾಲಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಕೈಗಾರಿಕೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣಗಳೆಂದರೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ತರಕಲು ಚಕ್ಕೆಗಳು, ತಿರುಳುಗಳು ಹಾಗೂ ಉಬ್ಬಿದ ಗಂಟುಗಳುಳ್ಳ ಆಯುಧಗಳು.

4.3.3 ತಮಿಳುನಾಡು

ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬಹುಶಃ ಉತ್ತರಭಾಗವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಉಳಿದ ಕಡೆ ಮಿಡ್ಲ್ ಪ್ಯಾಲಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿತ್ತು ಅತ್ತಿರಂಪಕ್ಕಮ್ ಮತ್ತು ವಡಮ್‌ದುರೈಗಳಲ್ಲಿ ಆಯುಧಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಅತ್ತಿರಂಪಕ್ಕಮ್‌ನಲ್ಲಿನ ಉತ್ಖನನದಲ್ಲಿ ಮೊನಚುಗಳು, ಉಜ್ಜುಗಳು ಮತ್ತು ಉದ್ದನೆಯ ಚಕ್ಕೆಯಲಗುಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಅಕ್ಯುಲಿಯನ್ ಆಯುಧಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಮೈಕ್ರೊಲಿಥ್ ಸ್ತರದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ

ಮುಚ್ಚಹೋಗಿದ್ದ ಇಂಥದೇ ಕೈಗಾರಿಕೆಯ ಸ್ತರವೊಂದು ಇದೇ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಗುಡಿಯಂ ಎಂಬಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಉತ್ಪನ್ನದಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿದೆ.

4.4 ಹವಾಮಾನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಸರ

ಹವಾಮಾನ ಹಾಗೂ ಪರಿಸರದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ನದಿಯಲ್ಲಿ ಶೇಖರವಾದ ನಿಕ್ಷೇಪಗಳ ಲಕ್ಷಣಗಳ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಪಡೆಯಬಹುದು ನಿಕ್ಷೇಪಗಳಲ್ಲಿನ ಭಿನ್ನತೆಗೆ ಕಾರಣ ತೀವ್ರ ಆರ್ದ್ರತೆಯ ಕಾಲದ ನಂತರ ಒಂದು ಶುಷ್ಕ ಕಾಲ ಮತ್ತು ಅದರ ನಂತರ ಸಾಧಾರಣ ಆರ್ದ್ರತೆಯ ಕಾಲ, ಹೀಗೆ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಆದ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಇರಬಹುದು. ನದಿನೀರಿನ ಮಟ್ಟವು ಒಮ್ಮೆ ಅತಿಯಾಗಿ ಏರಿ ಆಮೇಲೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಶುಷ್ಕ ಕಾಲವು ಬಂದಿದ್ದರಿಂದ ಮೊದಲ ಶಿಲಾಯುಗದ ಮಾನವನು ಆರ್ದ್ರ ವಾತಾವರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಕಣಿವೆಗಳನ್ನು ತೊರೆದಿರಬಹುದು ನದಿಮಟ್ಟವು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಏರಿ ಮೂರನೇ ಬಾರಿಗೆ ಹಳೆಯ ನಿಕ್ಷೇಪಗಳ ಮೇಲೆ ಹೊಸ ನಿಕ್ಷೇಪಗಳು ಶೇಖರಣೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಮಧ್ಯಶಿಲಾಯುಗದ ಮಾನವನು ಇಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದಾನೆ. ಈತ ಗಂಟುಗಳಾಕಾರದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವ ಅಗೇಟ್ ಜಾಸ್ಪರ್ ಮತ್ತು ನಯವಾದ ಕಲ್ಲುಗಳು ಹೇರಳವಾಗಿರುವ ತಪ್ಪಲು ಪರ್ವತಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದಾನೆ. ಈತ ಉಜ್ಜುಗಳಂಥ, ಚರ್ಮ ಹದಮಾಡುವ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ಅವುಗಳ ಹಿಡಿಕೆಯನ್ನು ಮೂಳೆ ಅಥವಾ ಮರದಿಂದ ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಮೊನಚಾದ ಹಾಗೂ ಉಳಿಯಂಥ ಆಯುಧಗಳು ಕೂಡ ದೊರೆತಿವೆ. ಇದರಿಂದ ಬೇಟೆಗಾಗಿ ಬಿಲ್ಲು ಬಾಣಗಳ ತಯಾರಿಕೆ ಆರಂಭವಾಗಿದ್ದುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

4.4.1 ಪ್ರಾಣಿ ಮತ್ತು ಸಸ್ಯಗಳು

ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದ ನರ್ಮದಾ ಕಣಿವೆಯ ಹೋಶಾಂಗಬಾದ್, ನರಸಿಂಗ್‌ಪುರ್, ದೇವ್‌ಕಚರ್, ಬರ್ಮಾಫಾಟ್ ಸಿದ್ದೇಶ್ವರ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಪ್ರವರದ ನೆವಾಸ ಮತ್ತು ಗೋದಾವರಿಯ ಕಾಲೆಗಾಂವ್, ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಳ್ಳಾರಿ ಬಳಿಯ ನಿಟ್ಟೂರು ಮತ್ತು ಗುಲಬರ್ಗಾದ ಬಳಿಯ ಹಂಗರಗುಂಡಗಿ, ಇಲ್ಲೆಲ್ಲ ದೊರೆತಿರುವ ಕೆಲವು ಪಳೆಯುಳಿಕೆಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಮಿಡ್ಲ್ ಪ್ಲೆಸ್ಟೋಸೀನ್ ಕಾಲಕ್ಕೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಬಾಸ್ ಮತ್ತು ಎಲಿಫಾಸ್ ಪ್ರಭೇದದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಬದುಕಿದ್ದವು ಮತ್ತು ಮಾನವರಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾದ ಆಹಾರದ ಮೂಲಗಳಾಗಿದ್ದವು ಎನ್ನಬಹುದು. ಇದೇ ರೀತಿ ಸಸ್ಯ ಪ್ರಭೇದಗಳಲ್ಲೂ ಯಾವುದೇ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿರಲಿಲ್ಲ.

4.4.2 ದಿನಾಂಕ/ಕಾಲ

ನದಿಯ ಸ್ತರಗಳಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಿನ ಆಯುಧಗಳೊಂದಿಗೆ ದೊರೆತಿರುವ ಪಳೆಯುಳಿಕೆಗಳು ಮಿಡ್ಲ್ ಪ್ಯಾಲಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಅಂದಾಜನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತವೆ. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಅವಶೇಷಗಳನ್ನು 30,000 ಬಿ.ಪಿ. ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನ ಲೇಟ್ ಪ್ಲೆಸ್ಟೋಸೀನ್ ಕಾಲದ್ದು ಎಂದು ಅಂದಾಜು

ಮಾಡಬಹುದು. ಅ-14 ಕಾಲನಿಗದಿ ಮತ್ತು ಪಳೆಯುಳಿಕೆಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಭಾರತದ ಮಿಡ್ಲ್ ಪ್ಯಾಲಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಸುಮಾರು 50,000 ದಿಂದ 20,000 ವರ್ಷಗಳ ನಡುವಿನ ಕಾಲದ್ದು ಎಂದು ಅಂದಾಜು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

4.5 ಅಪ್ಪರ್ ಪ್ಯಾಲಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿ (20,000-10,000 ಬಿ.ಪಿ.)

ಅಪ್ಪರ್ ಪ್ಯಾಲಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಅಲಗುಗಳು ಮತ್ತು ಚಾಣಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ಆರ್.ಬಿ. ಫೂಟ್ ಅವರು ಕರ್ನಾಟಕ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬಿಲ್ಲಸುರ್ಗಮ್ ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಮೂಳೆಯಿಂದ ಮಾಡಲಾದ ವಸ್ತುಗಳು ಮ್ಯಾಗ್ಡಲೇನಿಯನ್ ರೀತಿಯವು ಅಥವಾ ಅಪ್ಪರ್ ಪ್ಯಾಲಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯವು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಎಚ್.ಡಿ. ಸಂಕಲಿಯಾ ಅವರು ಬರೋಡಾದ ಬಳಿ ದೊರೆತ ಆಯುಧಗಳು ಮಿಡ್ಲ್ ಹಾಗೂ ಅಪ್ಪರ್ ಪ್ಯಾಲಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಮತ್ತು ಮೆಸೊಲಿಥಿಕ್ ಕಾಲದವು ಎಂದು ಅಂದಾಜಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ಚಿತ್ತೂರು ಹಾಗೂ ಕರ್ನಾಟಕ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಉತ್ಖನನಗಳು ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಅಪ್ಪರ್ ಪ್ಯಾಲಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲು ಸಾಕಷ್ಟು ನಿಖರವಾದ ಸ್ತರವೈಜ್ಞಾನಿಕ, ಪ್ರಾಕೃತಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಹಾಗೂ ಪ್ಯಾಲಿಯಂಟಾಲಜಿಯ ಆಧಾರಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿವೆ.

4.6 ಹಂಚಿಕೆ

4.6.1 ಆಂಧ್ರ

ವಿಭಿನ್ನ ಹಾಗೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಅಪ್ಪರ್ ಪ್ಯಾಲಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಶಿಲಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೆಂದು ಗುರುತಿಸಲು ಅಗತ್ಯವಾದ ಉತ್ತಮ ಆಧಾರಗಳು ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ಚಿತ್ತೂರು ಹಾಗೂ ಕರ್ನಾಟಕ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿವೆ ಇಲ್ಲಿನ ಅಲಗು ಹಾಗೂ ಚಾಣಗಳ ಕೈಗಾರಿಕೆಯು ಪಶ್ಚಿಮ ಯುರೋಪ್ ಹಾಗೂ ಪಶ್ಚಿಮ ಏಷ್ಯಾದ ಅಪ್ಪರ್ ಪ್ಯಾಲಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಅಲಗು ಹಾಗೂ ಚಾಣಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿಲ್ಲ. ಈ ಕಾಲವನ್ನು ಅಪ್ಪರ್ ಪ್ಲೆಸ್ಟೋಸೀನ್ ಎಂದು ಹೇಳಲು ಬಿಲ್ಲಸುರ್ಗಮ್ ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ಯಾಲಿಯಂಟಾಲಜಿಕಲ್ ಆಧಾರಗಳೂ ದೊರೆತಿವೆ. ಕಾನಿಗುಂಟಾಲದಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಆಯುಧಗಳು ಮಿಲ್ಕಿ ಕ್ವಾರ್ಟ್ಸ್ ಶಿಲೆಯವಾಗಿದ್ದು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಲಗು ಹಾಗೂ ಚಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಬಹುದು.

ಮಲ್ಲಗುಂಟುವಿನಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಅಲಗು ಹಾಗೂ ಚಾಣಗಳನ್ನು ಮೇಲ್ದರದ ಶಿಲೆಯಿಂದ ಹಾಗೂ ಅಗೆದು ತೆಗೆದ ಶಿಲೆಗಳಿಂದಲೂ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಚಾಣಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಇದುವರೆಗೂ ಭಾರತ ಉಪಖಂಡದಲ್ಲೇ ಅಧಿಕವಾದಂತಾಗಿದೆ ಇಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಬಗೆಯ ಆಯುಧಗಳಿದ್ದು ಹಿಂಬದಿ ಅಲಗಿನ ಆಯುಧಗಳಿದ್ದು ಎರಡನೇ ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ಗುಂಪು. ಈ ಉಪಕರಣಗಳು ನಿತ್ಯಜೀವನದ ಕೆಲಸಗಳಾದ ಬೇಟೆ

ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣು ಹಾಗೂ ಗೆಣಸುಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದು ಮುಂತಾದ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿದ್ದವು. ರಲ್ಲಕಲವದಲ್ಲಿಯೂ ಹಲವು ವಿಧದ ಆಯುಧಗಳು ದೊರೆತಿದ್ದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಲಗುಗಳು ಹಾಗೂ ಚಾಣಗಳು ಸೇರಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಉಬ್ಬಿದ ಅಂಚು ಇರುವುದು ಕಂಡುಬಂದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಕಾಶಂ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಯೆರಗೊಂಡಪಾಲೆಮ್ಮಿನಲ್ಲಿಯೂ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ಪಳೆಯುಳಿಕೆಗಳು ದೊರೆತಿದ್ದು ಕೇವಲ ಅಲಗು ಮತ್ತು ಚಾಣಗಳಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದ ಆಯುಧಗಳು ಕೂಡ ದೊರೆತಿವೆ. ಭೌಗೋಳಿಕವಾಗಿ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಕಾಲಾನುಕ್ರಮದ ಪ್ರಕಾರ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಒಂದೇ ಕಾಲಘಟ್ಟಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವು.

4.6.2 ಕರ್ನಾಟಕ

ಅಲಗು ಹಾಗೂ ಚಾಣದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯೂ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದು ಈ ಆಯುಧಗಳು ದೊರೆತಿರುವ ಸಲವದಗಿ ಮತ್ತು ಮೇರಂಭಾವಿ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಕೃಷ್ಣಾ-ಭೀಮ ಅಥವಾ ಶೋರಾಪುರ ದೋಬ್‌ನ ಭಾಗವಾಗಿವೆ.

ಸಲವದಗಿಯಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿಯ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಸ್ವರಚನೆಯೊಳಗೆ ನೋಡಬಹುದು. ಸವಲದಗಿಯಿಂದ ಮೂರು ಕಿ.ಮೀ. ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆರುವ ಮೇರಂಭಾವಿಯಲ್ಲಿ ಪದ್ಮಯ್ಯನವರು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಕಮ್ಮಾರಸಾಲೆಯ ಅವಶೇಷವನ್ನು ಪತ್ತೆ ಮಾಡಿದರು. ದೊರೆತಿರುವ 963 ಆಯುಧಗಳ ಪೈಕಿ 446 ಅಲಗು ಕೈಗಾರಿಕೆಗೆ ಸೇರಿದಾಗಿದೆ. ಈ ಕೈಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಂದುಗಂಪು ಬಣ್ಣದ ಚರ್ಮ ಶಿಲೆಯನ್ನೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಳಸಲಾಗಿದ್ದು ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಆಯುಧಗಳು ಇನ್ನೂ ಬಳಕೆಯಾಗದೆ ಹೊಚ್ಚ ಹೊಸದರಂತಿವೆ. ತಯಾರಿಕೆ ಹಾಗೂ ಬಳಕೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಈ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಮೂರು ಗುಂಪುಗಳಾಗಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ: 1) ಅಂಚು ಇರುವ ಆಯುಧಗಳು 2) ಅಂಚು ಇಲ್ಲದ ಆಯುಧಗಳು ಮತ್ತು 3) ಬಹು ಆಯುಧಗಳು. ಚಾಣಗಳಲ್ಲೂ ವೈವಿಧ್ಯತೆ ಕಂಡುಬಂದರೂ ಅವುಗಳ ತಯಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಪ್ಪರ್ ಪ್ರಾಲಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ಕಾಲದ ಕುಶಲತೆ ಹಾಗೂ ನಯಗಾರಿಕೆ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಶೋರಾಪುರ್ ಕೈಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಅಲಗುಗಳಿಲ್ಲ, ಬದಲಿಗೆ ಅಲಗು-ಭೈರಿಗೆ ಮತ್ತು ಮೊನಚು ಎಲ್ಲವೂ ಇರುವ ಬಹು-ಆಯುಧಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

4.7 ಪ್ಯಾಲಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ಆಯುಧಗಳು

ಮನುಷ್ಯನು ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಶಿಲಾಯುಧಗಳು ಮತ್ತು ಹವಾಮಾನ ಹಾಗೂ ಪರಿಸರದಲ್ಲಾದ ಬದಲಾವಣೆಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಪ್ಯಾಲಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಮೂರು ಹಂತಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಲಾಗಿದೆ.

- ಲೋವರ್ ಪ್ಯಾಲಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕೈಗೊಡಲಿಗಳು, ಕತ್ತರಿಸುವ ಹಾಗೂ ಕೊಚ್ಚುವ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು.

- ಮಿಡ್ಲ್ ಪ್ಯಾಲಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಚಕ್ಕೆಗಲ್ಲುಗಳ ಬಳಕೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.
- ಅಪ್ಪರ್ ಪ್ಯಾಲಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಚಾಣಗಳು ಮತ್ತು ಉಜ್ಜುಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

ಈಗ ಈ ಕಾಲದ ಕೆಲವು ಆಯುಧಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಬಳಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳೋಣ.

- ಕೈಗೊಡಲಿ: ಇದರ ಹಿಂಭಾಗವು ಅಗಲವಾಗಿದ್ದು ಕಡಿಯುವ ಭಾಗವು ಕಿರಿದಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಕಡಿಯಲು ಹಾಗೂ ಅಗೆಯಲು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.
- ಕಡಿಕತ್ತಿ: ಇದು ಎರಡು ಮುಖಗಳ ಅಲಗನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಅಡ್ಡವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಮರದ ಕಾಂಡಗಳು ಮುಂತಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕಡಿಯಲು ಹಾಗೂ ಸೀಳಲು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.
- ಮಚ್ಚು: ಕಲ್ಲಿನ ತಿರುಳು ಭಾಗದಿಂದ ತಯಾರಿಸಲಾದ ಈ ಭಾರೀ ಆಯುಧವನ್ನು ಕಡಿಯಲು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.
- ಕತ್ತರಿಸುವ ಆಯುಧಗಳು: ಇದು ಕೂಡ ತಿರುಳಿನಿಂದ ತಯಾರಿಸಲಾದ ಭಾರೀ ಆಯುಧವಾಗಿದ್ದು, ಮಚ್ಚಿನಂತೆಯೇ ಇದ್ದರೂ ಎರಡು ಅಲಗುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ಇದರ ಅಲಗು ಮಚ್ಚಿನ ಅಲಗಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಹರಿತವಾಗಿದ್ದು ಬಹಳ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿತ್ತು.
- ಚಕ್ಕೆ: ಕಲ್ಲನ್ನು ಬಲವಾದ ಪೆಟ್ಟಿನಿಂದ ಒಡೆದು ಒರಟಾಗಿ ತಯಾರಿಸಲಾದ ಆಯುಧ. ಈ ಚಕ್ಕೆಯ ಅಲಗಿನಲ್ಲಿ ಬಡಿದ ಗುರುತುಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಸುತ್ತಿಗೆಯ ಹೊಡೆತ ಬಿದ್ದು ಆದ ಗುರುತಿನ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಸಂಘರ್ಷಣೆಯ ಬಿಂದು ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಆ ಬಿಂದುವಿನಲ್ಲಿ ಹೊಡೆತ ಬಿದ್ದ ಕಡೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಗುಳಿಬಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಗುರುತಿಗೆ ನೇರವಾಗಿ ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಉಬ್ಬಿದ ಹಾಗೆ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಚಕ್ಕೆಗಲ್ಲುಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಲು ಹಲವು ವಿಧಾನಗಳಿದ್ದವು; ಫ್ರೀ ಫ್ಲೇಕಿಂಗ್, ಸ್ಟೆಪ್ ಫ್ಲೇಕಿಂಗ್, ಬ್ಲಾಕ್ ಆನ್ ಬ್ಲಾಕ್ ಮತ್ತು ಬೈಪೋಲಾರ್ ತಂತ್ರಗಳು, ಇತ್ಯಾದಿ.
- ಉಜ್ಜು: ಇದನ್ನು ಚಕ್ಕೆಗಲ್ಲು ಅಥವಾ ಅಲಗಿನಿಂದ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಮತ್ತು ಇದನ್ನು ಮರದ ತೊಗಟೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಚರ್ಮವನ್ನು ಕೆರೆದು, ಉಜ್ಜಿ, ಹದಮಾಡಲು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

4.8 ಸಾರಾಂಶ

ಮಿಡ್ಲ್ ಮತ್ತು ಅಪ್ಪರ್ ಪ್ಯಾಲಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಕರ್ನಾಟಕ, ತಮಿಳುನಾಡು, ಆಂಧ್ರ ಇತ್ಯಾದಿ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿತ್ತು. ಮಿಡ್ಲ್ ಪ್ಯಾಲಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಸಿ. 50,000 ದಿಂದ 20,000 (ಕ್ರಿ.ಪೂ) ವರ್ಷಗಳ ಮಧ್ಯದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿತ್ತೆಂದು ಅಂದಾಜು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಅಪ್ಪರ್ ಪ್ಯಾಲಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ಕಾಲವು ಅಪ್ಪರ್ ಪ್ಲೆಸ್ಟೋಸೀನ್ ಕಾಲದ ಕೊನೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಇತ್ತೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಈ

ಅಪ್ಪರ್ ಪ್ರಾಲಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ಕಾಲದ ಅಲಗು ಹಾಗೂ ಚಾಣದ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಂದಲೇ ಮೆಸೊಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಉಗಮವಾಯಿತು.

4.9 ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು

1. ವಿಂಗಡಣಾ ಶಾಸ್ತ್ರ: ಜನಾಂಗಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬಗೆ ಮತ್ತು ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವ ಶಾಸ್ತ್ರ.
2. ಅಹಿರಮ್‌ಪಕ್ಕಂ: ಭಾರತೀಯ ಪ್ರಾಚೀನ ಶಿಲಾಯುಗದ ಇತಿಹಾಸದ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ನಿವೇಶನದ ಉದಾಹರಣೆ

4.10 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ

1. ಮಿಡ್ಲೆ ಪ್ರಾಲಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ಕಾಲದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಹಾಗೂ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿ.
2. ಅಪ್ಪರ್ ಪ್ರಾಲಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ಕಾಲದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು ಆಯುಧಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿ

4.11 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಉತ್ತರಗಳು

1. ಭಾಗ 4.2 ಮತ್ತು 4.3 ನ್ನು ನೋಡಿ

4.12 ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

1. The Roots of Ancient India- Fairservis W.A.
2. The Earliest civilization of South Asia –Lal B.B.
3. Prehistory of India-Sankalia H.D.

ಪಠ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದವರು:

ಡಾ. ಭಲವಾದಿ

ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದವರು:

ಡಾ. ಎನ್.ಸಿ. ಸುಜಾತ

ಬ್ಲಾಕ್ - 2: ಮೆಸೋಲಿಥಿಕ್ ಮತ್ತು ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿ

ಘಟಕ-5 ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮೆಸೋಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿ

ರಚನೆ

5.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

5.1 ಪೀಠಿಕೆ

5.2 ಮೆಸೋಲಿಥಿಕ್ ಉತ್ಪನ್ನ ಸ್ಥಳಗಳು

5.2.1 ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ

5.2.2 ಬಿಹಾರ

5.2.3 ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ

5.3 ಮೆಸೋಲಿಥಿಕ್ ಮನೆಗಳು

5.4 ಮೆಸೋಲಿಥಿಕ್ ವಸ್ತುಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿ

5.5 ಮೆಸೋಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಶವಸಂಸ್ಕಾರ

5.6 ಮೆಸೋಲಿಥಿಕ್ ಕಲೆ

5.7 ಮೆಸೋಲಿಥಿಕ್ ಚಿತ್ರಗಳು

5.8 ತಾಂತ್ರಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿಕಾಸ

5.9 ಸಾರಾಂಶ

5.10 ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು

5.11 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ

5.12 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಉತ್ತರಗಳು

5.13 ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

5.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

ಈ ಘಟಕದ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ನಮಗೆ ಕೆಳಗಿನ ವಿಷಯಗಳು ಅರಿವಾಗುತ್ತವೆ,

- ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದ ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೇಗೆ ಪ್ರಭಾವಿಸಿದೆ ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ.
- ಪ್ಯಾಲಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ಕಾಲ, ಮಿಡ್ಲ್ ಪ್ಯಾಲಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ಕಾಲ ಮತ್ತು ಅಪ್ಪರ್ ಪ್ಯಾಲಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ಕಾಲ ಇತ್ಯಾದಿ ಕಾಲಘಟ್ಟಗಳು ನಾಗರಿಕತೆ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿಕಾಸದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಮುಖ್ಯಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದವು ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ.
- ಮೆಸೊಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಆ ಕಾಲದ ಆಯುಧಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ ನಾಗರಿಕತೆ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿಕಾಸದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಮುಖ್ಯಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದವು ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ.
- ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಪ್ರಕೃತಿ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳು ಮತ್ತು ಅವು ಅಲ್ಲಿನ ರಾಜಕೀಯ, ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕತೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ವಹಿಸಿದ ಪಾತ್ರಗಳ ಬಗ್ಗೆ.
- ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಮೈಕ್ರೊಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಪ್ಯಾಲಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ಮತ್ತು ನಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ಕಾಲಗಳ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧ ಹಾಗೂ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಜ್ಞಾನದ ತಳಹದಿಯಾಗಿದೆ ಎನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಇತಿಹಾಸವು ಪರಿಸರ ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಎಂಬ ಎರಡು ಮಹಾನ್ ಶಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ; ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಯಾವ ನಿರ್ಧಾರಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ಎನ್ನುವುದು ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಅವರು ಎಂಥ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ ಎನ್ನುವುದರ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ, ಒಂದು ದೇಶದ ಭೌತಿಕ ಲಕ್ಷಣಗಳಾದ ಹವಾಮಾನ, ಪರ್ವತಗಳು, ಕರಾವಳಿಗಳು, ನದಿಗಳು, ಗಡಿಗಳು ಯಾವತ್ತೂ ಆ ದೇಶದ ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಾಗೂ ಆರ್ಥಿಕ ಇತಿಹಾಸದ ಗತಿಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿವೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಅಂಶಗಳು ಅಲ್ಲಿ ಜನರ ಜೀವನವನ್ನು ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತವೆ.
- ಆ ಜನರು ಮಹಾನದಿಯೊಂದು ಎದುರಾಗುವವರೆಗೂ ಬಂದು ಎದುರಿಗೆ ಸಾಗರದಂತೆ ಕಂಡ ನದಿಯನ್ನು 'ಸಿಂಧ್' ನದಿ ಎಂದು ಕರೆದು, ಈ ದೇಶಕ್ಕೂ ಅದೇ ಹೆಸರನ್ನಿಟ್ಟರು. ಈ ಪದದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆಯೇ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಇಂಡಿಯಾ, ಹಿಂದೂಯಿಸಮ್, ಹಿಂದೂಸ್ತಾನ ಮುಂತಾದ ಪದಗಳು ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದವು. ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದ ಜನರು ಇದನ್ನು ಭಾರತವರ್ಷ, ಭರತಖಂಡ ಮತ್ತು ಭಾರತ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

5.1 ಪೀಠಿಕೆ

ಮೆಸೊಲಿಥಿಕ್ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಪ್ಯಾಲಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ನಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಾಗಿ ಬದಲಾವಣೆ ಹೊಂದುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲವನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾಲವು ಆ ಎರಡು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ

ನಡುವಿನ ಕೊಂಡಿಯಾಗಿದೆ. ಇದು ಇದರ ಹಿಂದಿನ ಕಾಲಗಳಿಗಿಂತ ಹವಾಮಾನ, ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಮುಂತಾದ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ಹಳೆಯ ಹಿಮನದಿಯ ಪರಿಸರಗಳು ಬಹುತೇಕ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿ ಶುಷ್ಕ ಪರಿಸರವು ಉಂಟಾಗತೊಡಗಿತ್ತು. ಹವಾಮಾನದ ಬದಲಾವಣೆಯೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಾಣಿ ಹಾಗೂ ಸಸ್ಯಗಳಲ್ಲೂ ಬದಲಾವಣೆಯುಂಟಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಇದರಿಂದ ಮಾನವನ ಆಯುಧಗಳಲ್ಲೂ ಬದಲಾವಣೆಯಾಯಿತು. 'ಮೈಕ್ರೊಲಿಥಿಕ್' ಎಂಬ ಅತಿ ಸುಧಾರಿತ ಸಣ್ಣ ಆಯುಧಗಳು ತಯಾರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಈ ಕಾಲದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಮೈಕ್ರೊಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಂದೂ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ಯಾಲಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆರ್ಥಿಕತೆಯೇ ಮುಂದುವರೆದರೂ ಬೇಟೆಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗಿಂತ ಸಣ್ಣ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಬೇಟೆಯತ್ತ ಒಲವು ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಹಿಂದಿನ ಎರಡು ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಸತಿ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಜನರ ಸಾಂದ್ರತೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿತ್ತು. ಎಲ್ಲ ಮೈಕ್ರೊಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರದೇಶಗಳೂ ಮೆಸೊಲಿಥಿಕ್ ಹಂತದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಅಲ್ಲಿನ ಸಂದರ್ಭ ಹಾಗೂ ಸ್ವರಚನೆಯ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಇದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನೆಲೆಗಳನ್ನು 8000 ದಿಂದ ಕ್ರಿ.ಪೂ. 2000 ವರ್ಷಗಳ ಮಧ್ಯದ ಕಾಲದವು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಇವು ಪ್ಲೆಸ್ಟೋಸೀನ್ ನಂತರದ (ಹೊಲೋಸೀನ್) ಮತ್ತು ಪ್ಯಾಲಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ನಂತರದ ಕಾಲದವು. ಪೂರ್ಣಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಮೈಕ್ರೊಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಬಹಳ ಕಾಲದ ನಂತರವೂ ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿತ್ತು.

5.2 ಮೆಸೊಲಿಥಿಕ್ ಉತ್ಪನ್ನ ಸ್ಥಳಗಳು

ಮೆಸೊಲಿಥಿಕ್ ನೆಲೆಗಳ ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಹಂಚಿಕೆ ಹಾಗೂ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಹಿಂದಿನ ಎರಡು ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಮತ್ತು ಬಲವಾಗಿ ಭಾರತದಾದ್ಯಂತ ವ್ಯಾಪಿಸಿತ್ತು ಎಂಬುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಪ್ಯಾಲಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ಮಾನವನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನದಿದಂಡೆಗಳಲ್ಲೇ ನೆಲೆಸಿದ್ದರೆ ಮೆಸೊಲಿಥಿಕ್ ಮಾನವನು ಅದುವರೆಗೂ ಮಾನವನು ನೆಲೆಸಿರದಿದ್ದ, ನದಿದಂಡೆಗಳಿಂದ ದೂರವಿರುವ, ಹೊಸ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೂ ತನ್ನ ನೆಲೆಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿದನು. ಕಚ್ಚಾ ವಸ್ತುಗಳು ಹಾಗೂ ಪರಿಸರದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಮೆಸೊಲಿಥಿಕ್ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಕೆಳಗಿನಂತೆ ವಿಭಾಗಿಸಬಹುದು:

- 1) ಬಂಡೆಗಳಿರುವ ಬಯಲುಗಳು
- 2) ಮರಳಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳು
- 3) ತೀರ ಪ್ರದೇಶಗಳು
- 4) ಗುಹೆಗಳು ಮತ್ತು ಶಿಲಾವಸತಿಗಳು
- 5) ನದಿದಂಡೆಗಳು.

ಅಸ್ಸಾಂ, ಬಂಗಾಳ, ನೇಪಾಳ, ಗಂಗಾನದಿ ಕಣಿವೆ ಮತ್ತು ಪಂಜಾಬಿನ ಬಯಲು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮೈಕ್ರೊಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನೆಲೆಗಳು ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಸ್ಸಾಂ ಮತ್ತು ನೇಪಾಳಗಳಲ್ಲಿ ದಟ್ಟ ಕಾಡುಗಳು ಮತ್ತು ಎತ್ತರ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿರಬಹುದು. ಪಂಜಾಬಿನ ಬಯಲು ಮತ್ತು ಬಂಗಾಳದ ಗಂಗಾನದಿಯ

ಮುಖಜ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಕಚ್ಚಾ ವಸ್ತುಗಳು ಮತ್ತು ಸೂಕ್ತ ವಾತಾವರಣದ ಕೊರತೆ ಉಂಟಾಗಿರಬಹುದು. ಕೇರಳದಲ್ಲೂ ಇದೇ ಸಮಸ್ಯೆ ಉಂಟಾಗಿರಬಹುದು.

5.2.1 ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ

ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿ ಬಂಕುರಾ, ಬಿರ್‌ಭುಮ್, ಬರ್ವ್ವಾನ್ ಮತ್ತು ಮಿಡ್ನಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ಮೈಕ್ರೋಲಿಥಿಕ್ ನೆಲೆಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾದದ್ದೆಂದರೆ ಬಿ.ಬಿ. ಲಾಲ್ ಅವರು ಉತ್ಖನನ ನಡೆಸಿ ಪತ್ತೆಮಾಡಿದ ಬರ್ವ್ವಾನ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ದಾಮೋದರ್ ನದಿಯ ದಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ದುರ್ಗಾಪುರ್ ರೈಲ್ವೆ ನಿಲ್ದಾಣದ ಬಳಿಯ ಬಿರ್‌ಭುಮ್‌ಪುರ ಎಂಬಲ್ಲಿನ ಮೈಕ್ರೋಲಿಥಿಕ್ ನೆಲೆ. ಈ ನೆಲೆಯ ಮೈಕ್ರೋಲಿಥಿಕ್ ಕೈಗಾರಿಕೆಯು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಡಕೆಗಳಿಗಿಂತ ಹಿಂದಿನದಾಗಿದ್ದು ಜ್ಯಾಮಿತಿಯ ಜ್ಞಾನ ಇಲ್ಲದ್ದಾಗಿದೆ. ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಅಂಶವೆಂದರೆ ಈ ಕೈಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಚಾಲ್ಕೋಲಿಥಿಕ್ ಕಾಲದ ಮೈಕ್ರೋಲಿಥಿಕ್ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದ್ದ 'ಉಬ್ಬಿದ ಅಂಚು' ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಕ್ವಾರ್ಟ್ಸ್ ಶಿಲೆಯನ್ನು ಪ್ರಮುಖ ಕಚ್ಚಾ ವಸ್ತುವಾಗಿ ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಮುಖ್ಯ ಆಯುಧಗಳೆಂದರೆ ತಿರುಳು, ಚಕ್ಕೆ, ಅಲಗು, ಅರ್ಧಚಂದ್ರಾಕೃತಿ, ಆಯತ, ತ್ರಿಕೋನ, ಮೊನಚು, ಭೈರಿಗೆ, ಚಾಣ ಹಾಗೂ ಉಜ್ಜುಗಳು. ಈ ಕೈಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಕ್ರಿ.ಪೂ. 4,000 ವರ್ಷಗಳಷ್ಟು ಹಿಂದಿನದು ಎನ್ನಬಹುದು. ಬಿರ್‌ಭುಮ್‌ಪುರದ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ದೆಜುರಿ ಮಲಂದಿಫಿ ಮತ್ತು ಗೋಪಾಲಪುರ ಎಂಬ ಇತರ ಮೈಕ್ರೋಲಿಥಿಕ್ ನೆಲೆಗಳು ಪತ್ತೆಯಾದವು.

5.2.2 ಬಿಹಾರ

ಬಿಹಾರದ ಪಲ್ನಾವು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮರ್ವಾನಿಯಾ ಮತ್ತು ಪ್ರತಾಪಪುರಗಳಲ್ಲಿ ಅವಶೇಷಗಳಿಂದ ಸಮೃದ್ಧವಾದ ಮೈಕ್ರೋಲಿಥಿಕ್ ನೆಲೆಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಅಪ್ಪರ್ ಪ್ಯಾಲಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ಅಲಗುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಚಾಣಗಳು, ಮೊನಚುಗಳು, ಅರ್ಧಚಂದ್ರಾಕೃತಿಗಳು ಮತ್ತು ಅಲಗುಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಜ್ಯಾಮಿತೀಯ ಹಾಗೂ ಜ್ಯಾಮಿತೀಯೇತರ ಆಯುಧಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಇದೇ ರೀತಿಯ ಮೈಕ್ರೋಲಿಥಿಕ್ ಆಯುಧಗಳು ರಾಂಚಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕುಘಾರ್‌ಪುರಿಯಾ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕೂಡ ದೊರೆತಿವೆ. ಜ್ಯಾಮಿತೀಯ ಮೈಕ್ರೋಲಿಥಿಕ್ ಆಯುಧಗಳು ಭಗಲ್‌ಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅಂಬರ್‌ಪುರ್, ಧಾಲ್-ತೌರ್, ಹೈಂಚೂಲಾ, ಕುರ್ಮಾಹಾತ್, ಮತ್ತು ಲಾಗ್ವಾ, ಸಂತಾಲ್ ಪರಗಣ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬುದ್ದುಡಿಹ್, ಭೇಲಾದಿಹ್, ಚೌಧರಿಡಿಹ್, ಚೋರಾದಿಹ್, ದಾಬರ್, ದಬರ್‌ಕುಂಡಾ, ದುಮರ್, ಘೋಲಾಜೂರಿ, ಘೋರಾಲಾಶ್, ಇಂದಪಹರಿ, ಕಮ್‌ಕರ್‌ಶೋಲಾ, ಕರ್ಣಕೋಲಾಜೋರ್, ಖುಟಿಯಾ, ಮಧುಬನ್ ಮತ್ತು ತೇಪ್ರಾಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿವೆ.

5.2.3 ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ

ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶದ ಪ್ರಮುಖ ಮೈಕ್ರೋಲಿಥಿಕ್ ನೆಲೆಗಳೆಂದರೆ ಸರಾಯ್ ನಹರ್ ರಾಯ್, ಲೇಖಿನಿಯಾ, ಮೊರಾಹನಾ ಪಹರ್ ಮತ್ತು ಬೇಲನ್ ಕಣಿವೆ. ಸರಾಯ್ ನಹರ್ ರಾಯ್ ನೆಲೆಯು ಪ್ರತಾಪಘಡದಿಂದ

ನೈರುತ್ಯಕ್ಕೆ 15 ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕುದುರೆಯ ಲಾಳಾಕಾರದ ಸರೋವರದ ದಡದಲ್ಲಿದೆ. ಇದು ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೇ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖವಾದ ನೆಲೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಇದರಿಂದ ಮೈಕ್ರೊಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಕಾಲವು ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಉಜ್ಜುಗಗಳು, ಮೊನಚುಗಳು, ಎರಡು ಅಲಗುಗಳ ಕಪ್ಪು ಕತ್ತಿಗಳು ಮತ್ತು ಅರ್ಧಚಂದ್ರಾಕೃತಿಯ ಕತ್ತಿಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಪ್ರಮುಖವಾದ ಕಚ್ಚಾವಸ್ತು ಚರ್ಟ್ ಶಿಲೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಚಾಲ್ಸೆಡೊನಿ, ಅಗೇಟ್, ಕ್ವಾರ್ಟ್ಸ್ ಮತ್ತು ಕಾರ್ನೇಲಿಯನ್ ಶಿಲೆಗಳ ಬಳಕೆಯನ್ನೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಇವುಗಳೆಲ್ಲವಕ್ಕೂ ಶಿಲೆಗಳನ್ನು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ 40 ಕಿ.ಮೀ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ವಿಂಧ್ಯ ಪರ್ವತಗಳಿಂದ ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

5.3 ಮೆಸೊಲಿಥಿಕ್ ಮನೆಗಳು

ಮೆಸೊಲಿಥಿಕ್ ಮನೆ ಅಥವಾ ಆವಾಸಗಳು ಮತ್ತು ವಸ್ತುಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ನಮಗೆ ತಿಳಿದಿರುವುದು ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಜೈವಿಕ ವಸ್ತುಗಳಿಂದ ತಯಾರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಯಾವುದೇ ವಸ್ತುಗಳು ಸಂರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಮಧ್ಯಭಾರತದಲ್ಲಿ ಈ ಜನರು ಬಹುತೇಕವಾಗಿ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಶಿಲಾಶ್ರಯಗಳಲ್ಲೇ ನೆಲೆಸಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಭೀಮ್ ಬೆಟ್ಟಾದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗುಹೆಯೊಳಗೆ ಕೋಣೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲು ಗೋಡೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಬಂಡೆಗಳ ಮೇಲಿನ ಚಿತ್ರಗಳು ಮರದ ಕೊಂಬೆಗಳು ಹಾಗೂ ಎಲೆಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಗುಡಿಸಲುಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತವೆ. ಬಾಗೋರ್ ಹಾಗೂ ತಿಲ್ವಾರಾಗಳಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಾಕಾರವಾಗಿ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಗುಡಿಸಲುಗಳು ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಸರಾಯ ನಹರ್-ರಾಯ್‌ನಲ್ಲಿ ಜೇಡಿಮಣ್ಣನ್ನು ಬಡಿದು ಮಾಡಿದ ಆಯತಾಕಾರದ ನೆಲವು ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ ಈ ರಚನೆಯ ಮೂಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಭಗಳನ್ನು ನೆಡಲು ತೋಡಿರುವ ಗುಂಡಿಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಎತ್ತರದ ರಚನೆಯೊಂದು ಇತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ.

5.4 ಮೆಸೊಲಿಥಿಕ್ ವಸ್ತುಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿ

ಮೆಸೊಲಿಥಿಕ್ ಕನಿಷ್ಠ ವಸ್ತುಕ ಸ್ವತ್ತುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು ಅವುಗಳೆಂದರೆ ಬಿಲ್ಲುಗಳು, ಬಾಣಗಳು, ಈಟಿಗಳು, ಉರುಳುಗಳು, ಬಲೆಗಳು, ಕಡೆಯುವ ಕಲ್ಲುಗಳು, ಕಲ್ಲಿನ ಸುತ್ತಿಗೆಗಳು, ಕವಣೆಯ ಕಲ್ಲುಗಳು, ಕಲ್ಲಿನ ಬಳೆಗಳು, ಮೂಳೆ ಹಾಗೂ ಕೊಂಬುಗಳ ಆಯುಧಗಳು ಮತ್ತು ಆಭರಣಗಳು ಈ ಕಾಲದ ಗಂಡಸರು ಹಾಗೂ ಹೆಂಗಸರಿಬ್ಬರೂ ಸೊಂಟದ ಸುತ್ತ ಎಲೆಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ ಉಡುಗೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ಬಂಡೆಗಳ ಮೇಲಿನ ಚಿತ್ರಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಬೇಟೆಗಾರರು ಮುಖವಾಡ ಧರಿಸಿರುವುದು ಕೂಡ ಚಿತ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಗಂಗಾಕಣಿವೆಯ ಮಹಾದಹಾ ಸಮಾಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಯ ಕೋಡುಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ತಯಾರಿಸಿದ ಓಲೆಗಳು ಹಾಗೂ ಸರಗಳು ದೊರೆತಿವೆ.

5.5 ಮೆಸೊಲಿಥಿಕ್ ಶವಸಂಸ್ಕಾರ ವಿಧಾನ

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮೃತರನ್ನು ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಕುರುಹುಗಳು ಮೆಸೊಲಿಥಿಕ್ ಕಾಲದಿಂದ ದೊರೆತಿವೆ. ಈ ಕಾಲದ ಜನರು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಒಂದೇ ಶವಸಂಸ್ಕಾರ ವಿಧಾನವೆಂದರೆ ಹೂಳುವುದು. ಶಿಲಾಶ್ರಯನ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಾಗಲೀ ಅಥವಾ ಬಯಲು ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಾಗಲೀ ಸತ್ತವರನ್ನು ಜನವಸತಿ ಪ್ರದೇಶದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಸಮಾಧಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಗಂಗಾ ಕಣಿವೆಯ ಸರಾಯ್-ನಹರ್-ರಾಯ್, ಮಹಾದಹ ಮತ್ತು ದಮ್‌ದಮಾಗಳಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇನೂ ಆಳವಲ್ಲದ ಸಮಾಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಶವದ ತಲೆಯನ್ನು ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಇಟ್ಟು, ಬಲ ಮುಂಗೈಯನ್ನು ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿಟ್ಟು ಹೂಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಗೋರಿಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಶವಗಳನ್ನು ಹೂತಿರುವ ನಿದರ್ಶನಗಳೂ ಇವೆ. ಸರಾಯ್-ನಹರ್-ರಾಯ್‌ನ ಸಮಾಧಿಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಮೂಳೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೈಕ್ರೊಲಿಥಿಕ್ ಆಯುಧಗಳ ತುಣುಕುಗಳು ಸಿಕ್ಕಿರುವುದು ಹಿಂಸಾತ್ಮಕವಾದ ಸಾವು ಒದಗಿರುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಬಾಗೋರ್‌ನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿರುವ ಹಂತ ಒಂದರ ಒಂದೇ ಒಂದು ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಇದೇ ರೀತಿ ಶವವನ್ನು ಹೂಳಲಾಗಿದೆ. ಮೊರ್ಝಾನಾ ಪಹರ್‌ನಲ್ಲಿ ಶಿಲಾಶ್ರಯದ ಒಂದು ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ ಶವವನ್ನು ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಚಾಚಿದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಹೂಳಲಾಗಿದೆ. ಇದರೊಳಗೆ ಶವದ ತಲೆ ಮತ್ತು ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಇಡಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಗೋರಿಯ ನೆಲದ ಕಲ್ಲನ್ನು ಕೆತ್ತಿ ಎತ್ತರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಭೀಮ್‌ನೆಟ್ಕಾದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಬಹುತೇಕ ಎಲ್ಲ ಸಮಾಧಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶವಗಳನ್ನು ಇದೇ ರೀತಿ ಹೂಳಲಾಗಿತ್ತು. ಕೆಲವೊಂದರೆ ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸ್ವಲ್ಪ ಬಗ್ಗಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಲಾಲ್‌ಗಂಜ್ ಹಾಗೂ ಇತರ ಕೆಲವು ನೆಲೆಗಳೂ ದೊರೆತ ಸಮಾಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಗೋರಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮೂಳೆಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ಹೊರತೆಗೆದು ಎರಡನೇ ಬಾರಿಗೆ ಹೂತಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಮೊರ್ಝಾನಾ ಪಹರ್‌ನ ಬಳಿಯ ಲೇಖಿಹಿಯಾದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಸೂರಿನಡಿ ತೆಳುವಾಗಿ ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟ, 17 ಸಮಾಧಿಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿದ್ದು ಯಾವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಅಸ್ಥಿಪಂಜರಗಳು ಪೂರ್ಣವಾಗಿಲ್ಲ. ಲಂಗಂಜ್‌ನ ಬಹಳಷ್ಟು ಸಮಾಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಬಾಗೋರ್‌ನ ಎರಡನೇ ಹಂತದ ಗೋರಿಗಳಲ್ಲಿ ಶವಗಳ ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಮಡಚಿದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಹೂಳಲಾಗಿತ್ತು.

5.6 ಮೆಸೊಲಿಥಿಕ್ ಕಲೆ

ಮೆಸೊಲಿಥಿಕ್ ಕಲೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚೇನು ತಿಳಿದುಬಂದಿಲ್ಲ ಗುಜರಾತಿನ ಚಂದ್ರಾವತಿಯಲ್ಲಿ ಜಾಲರಿ ವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ಕೊರೆಯಲಾಗಿರುವ ತಿರುಳುಗಲ್ಲಿನ ಅಲಗೂಂದು ಸಿಕ್ಕಿದೆ. ಸರಾಯ್-ನಹರ್-ರಾಯ್ ಮತ್ತು ಮಹಾದಹಾಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಕೊಂಬುಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಮಾಡಲಾದ ಓಲೆಗಳು, ಸರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಈ ಮೊದಲೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಭೀಮ್‌ನೆಟ್ಕಾದಲ್ಲಿ ಜಾಲರಿ ವಿನ್ಯಾಸ ಕೆತ್ತಿರುವ ಕೆಲವು ಮೂಳೆಯ ಚೂರುಗಳು ಮತ್ತು ತೂತಗಳನ್ನು ಕೊರೆದಿರುವ ಪಕ್ಕೆಲುಬಿನ ಮೂಳೆಯ ಚೂರೊಂದು ಸಿಕ್ಕಿದೆ, ಇದನ್ನು ಬಹುಶಃ ಪದಕವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಿರಬಹುದು.

ಮೆಸೋಲಿಥಿಕ್ ಜನರ ಚಿತ್ರಚನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಅವಶೇಷಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಮಧ್ಯಭಾರತದ ಮರಳುಗಲ್ಲಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರ ಬರೆಯಲಾಗಿರುವ ಸಾವಿರಾರು ಶಿಲಾಶ್ರಯಗಳು ದೊರೆತಿದ್ದು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದ ಭೋಪಾಲ್, ಭೀಮ್‌ಬೆಟ್ಟಾ, ರೈಸನ್ ಮತ್ತು ಪಚ್‌ಮರಿ ಹಾಗೂ ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಮಿರ್ಜಾಪುರದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿವೆ. ಈ ಎರಡು ರಾಜ್ಯಗಳ ನೆಲೆಗಳ ನಡುವೆ ಸಣ್ಣಸಣ್ಣ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿದ್ದರೂ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ನೋಡಿದಾಗ ಎರಡೂ ಪ್ರದೇಶದ ನೆಲೆಗಳ ಕಲೆಯ ವಸ್ತು, ಶೈಲಿ ಹಾಗೂ ತಂತ್ರಗಾರಿಕೆ, ಬಣ್ಣಗಳ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ಯತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇಡೀ ಮಧ್ಯಭಾರತದ ಶಿಲಾಯುಗದ ಗುಹಾಚಿತ್ರಗಳು ಒಂದೇ ಕಲಾಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವು ಎನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಅನುಮಾನವಿಲ್ಲ. ಹೆಮಟೈಟ್ ಅನ್ನು ಅರೆದು ಬಣ್ಣ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ ಕುರುಹುಗಳು ಎಲ್ಲ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲೂ ಇದ್ದು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯೂ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬೇಟೆ ಹಾಗೂ ಆಹಾರ ಶೇಖರಣೆಯ ಜೀವನಚಿತ್ರಣವೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಇವು ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಮೆಸೋಲಿಥಿಕ್ ಜನರಿಗೆ ಸೇರಿದವು ಎನ್ನುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

5.7 ಮೆಸೋಲಿಥಿಕ್ ಚಿತ್ರಗಳು

ಬಹುತೇಕ ಎಲ್ಲ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಂಪು, ನೇರಳೆ, ಚಾಕೋಲೇಟ್ ಕೇಸರಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಹಾಗೂ ಬಿಳಿ ಬಣ್ಣಗಳು ಇವೆ. ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಎರಡು ಕಾಲಘಟ್ಟಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದವು ಎನ್ನಬಹುದು.

1. ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸಿಕ
2. ಐತಿಹಾಸಿಕ

ಬಹಳಷ್ಟು ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸಿಕ ಚಿತ್ರಗಳು ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದ ಛಾಯೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಹಳೆಯವು ಹಸಿರು ಬಣ್ಣದಲ್ಲಿವೆ. ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ವಸ್ತುವೆಂದರೆ ಕಾಡುಪ್ರಾಣಿಗಳು; ಕಾಡುಕೋಣ, ಡುಬ್ಬವಿರುವ ಹೋರಿಗಳು, ಎಮ್ಮೆಗಳು, ಖಡ್ಗಮೃಗಗಳು, ಆನೆಗಳು, ಹುಲಿ, ಚಿಂಚಿತಿಜ, ಕಾಡುಹಂದಿ, ಕಡವೆ, ಜಿಂಕೆ, ಚಿಂಕಾರ, ನೀಲ್ಕಾಯ್, ಕೃಷ್ಣಮೃಗ, ಮಂಗ, ನರಿ, ನಾಯಿ, ಮುಳ್ಳುಹಂದಿ ಮತ್ತು ಇಲಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ನೀತ, ಕುಳಿತ, ಮೇಯುತ್ತಿರುವ, ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಹಾಗೂ ಓಡುತ್ತಿರುವ ಭಂಗಿಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಜೀವಂತಿಕೆಯಿಂದ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಚಿತ್ರದ ಗಾತ್ರಗಳು ಕೆಲವು ಸೆ.ಮೀಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ನಿಜಗಾತ್ರದವರೆಗೂ ಇವೆ. ಆದರೆ ಸಣ್ಣಗಾತ್ರದ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಜೀವಂತಿಕೆಯಿಂದ ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ.

5.8 ತಾಂತ್ರಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿಕಾಸ

ದೊರೆತಿರುವ ಬಹುತೇಕ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೆಸೋಲಿಥಿಕ್ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನವು ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟದ್ದಾಗಿದ್ದು, ಕೆಲವು ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಅದು ಸರಳ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ವಿಕಾಸ ಹೊಂದಿದ್ದರ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟ ಕುರುಹುಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.

ಮೊರ್ದಾನ ಪಹರ್‌ನ ಶಿಲಾಶ್ರಯಗಳು ಹಾಗೂ ಬಯಲು ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಖನನಕಾರರು ನಾಲ್ಕು ಹಂತಗಳ ವಿಕಾಸವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ:

1. ಜ್ಯಾಮಿತಿರಹಿತ ಮೈಕ್ರೊಲಿಥ್ ಕೈಗಾರಿಕೆ,
2. ಜ್ಯಾಮಿತೀಯ ಮೈಕ್ರೊಲಿಥ್ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಮಡಕೆಗಳು.

ಆದರೆ ವಿಕಾಸದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲು ಈ ನೆಲೆಗಳಿಂದ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾಹಿತಿ ಹಾಗೂ ಆಧಾರಗಳನ್ನು ಕಲೆಹಾಕಬೇಕಾಗಿದೆ. ಭೀಮ್‌ಬೆಟ್ಟಾದ ಶಿಲಾಶ್ರಯವೊಂದರಲ್ಲಿ ಆಳದ ಪದರಗಳಲ್ಲಿ ರೂಕ್ಷವಾದ ಅಲಗಿನ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ, ಜ್ಯಾಮಿತೀಯ ಗುಣಗಳು ಮೇಲಿನ ಸ್ತರಗಳಲ್ಲಿರುವ ಆಯುಧಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಇರುವಂಥವು ತ್ರಿಕೋನಗಳು, ಆಯತಗಳಿಲ್ಲದ ಮತ್ತು ಅರ್ಧಚಂದ್ರಾಕೃತಿಯನ್ನು ಅಗಲವಾದ ಕಲ್ಲಿನ ಚಕ್ಕೆಗಳ ಮೇಲೆ ಕೆತ್ತಿದ ಬೀರ್‌ಭನ್‌ಪುರದ ಮೈಕ್ರೊಲಿಥ್ ಕೈಗಾರಿಕೆಯ ಪಶ್ಚಿಮ ಹಾಗೂ ಮಧ್ಯಭಾರತದ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗಿಂತ ಪ್ರಾಚೀನವಾದುದಾಗಿದೆ. ದುರದೃಷ್ಟವಶಾತ್ ರೇಡಿಯೋ ಕಾರ್ಬನ್ ಡೇಟಿಂಗ್ ವಿಧಾನ ಲಭ್ಯವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಇದರ ನಿಖರ ಕಾಲವನ್ನು ಅಂದಾಜು ಮಾಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಚಕ್ಕೆಗಲ್ಲಿನ ಮೊನಚುಗಳು, ಅಸಮಪಾರ್ಶ್ವದ ಜ್ಯಾಮಿತೀಯ ಆಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ದೊಡ್ಡ ಬಿಲ್ಲೆಯಾಕಾರದ ಆಯುಧಗಳು ಮತ್ತು ಕತ್ತಿಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ತೇರಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಯು ಕೂಡ ಪುರಾತನವಾದ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ. ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ರೋಹಿತದ ಇನ್ನೊಂದು ತುದಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಬಾಗೋರ್ ಹಾಗೂ ಭೀಮ್‌ಬೆಟ್ಟಾದ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಕಡಿಮೆ ಪ್ರಮಾಣದ ಚಕ್ಕೆಗಲ್ಲಿನ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಜ್ಯಾಮಿತೀಯ ಆಕಾರಗಳ ಅತಿ ಕಿರಿಯ ಗಾತ್ರದ ಮೈಕ್ರೊಲಿಥ್ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ.

5.9 ಸಾರಾಂಶ

ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸವು ಅದರ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಆಯಾಮಗಳು ಮತ್ತು ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪರ್ವತಸಾಲುಗಳು, ಎತ್ತರದ ಪರ್ವತಶಿಖರಗಳು, ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಬಯಲುಗಳು, ಎತ್ತರದ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿಗಳು, ದಟ್ಟಕಾಡುಗಳು, ಮರಳುಗಾಡುಗಳು ಮತ್ತು ಫಲವತ್ತಾದ ನದಿಕಣಿವೆಗಳಿವೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಅಂಶಗಳು ಭಾರತವನ್ನು ಹಲವಾರು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ವಲಯಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿವೆ. ಈ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಭಿನ್ನತೆಗಳು ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ರಾಜಕೀಯ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಘಟಕಗಳು ವಿಕಾಸ ಹೊಂದುವಂತೆ ಮಾಡಿದವು. ಉತ್ತರ ಭಾರತ, ದಕ್ಷಿಣ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿ, ಪರ್ಯಾಯ ದ್ವೀಪದ ಬಯಲುಗಳು, ಘಟ್ಟಗಳು ಮತ್ತು ಕರಾವಳಿ ಪ್ರದೇಶಗಳು ತಮ್ಮದೇ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಸಮಾಜಿಕ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಹೀಗೆ ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸಿಕ ಮತ್ತು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ಉತ್ತರಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸದ ಗತಿಯ ಮೇಲೆ ಗಾಢವಾದ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿವೆ.

‘ಮೆಸೊಲಿಥಿಕ್’ ಎಂಬ ಪದವು ‘ಮೆಸೊ’ ಮತ್ತು ‘ಲಿಥಿಕ್’ ಎಂಬ ಎರಡು ಗ್ರೀಕ್ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಬಂದಿದೆ. ‘ಮೆಸೊ’ ಎಂದರೆ ‘ಮಧ್ಯ’ ಮತ್ತು ‘ಲಿಥಿಕ್’ ಎಂದರೆ ಶಿಲೆ ಎಂದು ಅರ್ಥ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಮೆಸೊಲಿಥಿಕ್

ಎಂದರೆ 'ಮಧ್ಯಶಿಲಾಯುಗ' ಎಂದರ್ಥ. ಈ ಯುಗವು ಪ್ಯಾಲಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ಮತ್ತು ನಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ಯುಗಗಳ ನಡುವಿನ ಪರಿವರ್ತನೆಯ ಕಾಲವಾಗಿತ್ತು. ಪುರಾತತ್ವ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಆಧಾರಗಳಿಂದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮೆಸೊಲಿಥಿಕ್ ಯುಗದ ಕಾಲವು ಕ್ರಿ.ಪೂ. 10,000 ಎಂದು ಅಂದಾಜು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಉಷ್ಣಾಂಶವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವಾತಾವರಣವು ಬಿಸಿಯಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ ಅದುವರೆಗೂ ಇದ್ದ ಹಿಮದ ಹಾಸು ಕರಗಿ ಪ್ರಾಣಿ ಹಾಗೂ ಸಸ್ಯಪ್ರಭೇದಗಳಲ್ಲೂ ಬದಲಾವಣೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ಮಾನವನು ಇನ್ನೂ ಬೇಟೆ ಹಾಗೂ ಆಹಾರಶೇಖರಣೆಯ ಹಂತದಲ್ಲೇ ಇದ್ದರೂ ಕೂಡ ಹೊಸದಾಗಿ ಮೀನು ಹಿಡಿಯಲು ಹಾಗೂ ಕೆಲವು ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಪಳಗಿಸಿ ಸಾಕಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು. ಅವನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಮುಖ್ಯ ಆಯುಧಗಳೆಂದರೆ ಮೈಕ್ರೊಲಿಥ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿರುವ ಕಿರಿದಾದ ಕಲ್ಲಿನ ಆಯುಧಗಳು. ಭೋಪಾಲ್ ಬಳಿಯ ಭೀಮ್‌ಬೆಟ್ಟಾ ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ಅಂದಿನ ಕಾಲದ ಗುಹಾಚಿತ್ರಗಳು ಆ ಜನರಿಗಿದ್ದ ಕಲಾಭಿರುಚಿಗೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಮೆಸೊಲಿಥಿಕ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಮೈಕ್ರೊಲಿಥ್ ಆಯುಧಗಳು ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಕಿರಿದಾಗಿದ್ದು 1 ರಿಂದ 8 ಸೆ.ಮೀ ವರೆಗಿನ ಗಾತ್ರದವುಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಚಕ್ಕೆಗಲ್ಲಿನಿಂದ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಆಯುಧಗಳು, ಅರ್ಧಚಂದ್ರಾಕೃತಿ ಮತ್ತು ಆಯತ ಮುಂತಾದ ಜ್ಯಾಮಿತೀಯ ಆಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು. ಈ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಕೋಲುಗಳಿಗೆ ಜೋಡಿಸಿ ಬಾಣ ಅಥವಾ ಈಟಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಹುದಿತ್ತು.

5.10 ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು

1. ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ: ಯಂತ್ರೋಪಕರಣಗಳು, ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳು , ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳು, ಕಾರ್ಯವಿಧಾನಗಳು ಮುಂತಾದ ಮಾನವ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಲಕರಣೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹ
2. ಬೇಟೆ: ಜೀವಂತ ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನು ಸೆರೆ ಹಿಡಿಯುವ ಅಥವಾ ಕೊಲ್ಲುವ ಪದ್ಧತಿ

5.11 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ

1. ಮೆಸೊಲಿಥಿಕ್ ಮನೆಗಳ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿ.
2. ಮೆಸೊಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿ.

5.12 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಉತ್ತರಗಳು

1. ಭಾಗ 5.3
2. ಭಾಗ 5.4, 5.5, 5.6, 5.7 ಮತ್ತು 5.8 ನ್ನು ನೋಡಿ

5.13 ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

1. Clutter-Brock, J. 1965. Excavations at Langhanaj 1944-63, Pt, II: the Fauna, Poona: Deccan College.
2. Copper, J. 1997. Prehistory of the Chitrakot Falls, Central India, Pune: Ravish.
3. Foote, R.B. 1914. The Foote Collections of Prehistoric and Protohistoric Antiquities: Catalogue Raisanne, Madras, Madras Government Museum.
4. Gordon, D.H. 1950. Stone Industries of the Holocene in India and Pakistan, Ancient India 6: 64-90.
5. Hunter, G.R. 1935-6. Interim and Final Reports on the Excavation in the Mahadeo Hills. Nagpur University Journal I.
6. IAR. Indian Archaeology __ a Review. New Delhi : Archaeological Survey of India.
7. Joshi, R.V. 1978. Stone Age Cultures of Central India. Poona: Deccan College.
8. Lal, B.B. 1958. Birbhanpur, a Microlithic Site in the Damodar Valley, West Bengal, Ancient India 14: 4-48.
9. Misra, V.N. 1971. Two Microlithic Sites in Rajasthan: a Preliminary Investigation, The Eastern Anthropologist XXIX: 237-88.
10. Sankalia, H.D. 1946. Investigations into the Prehistoric Archaeology of Gujarat. Baroda: Baroda State.
11. Sankalia, H.D. 1969, Mesolithic and Pre-Mesolithic Industries from the Excavations at Sangankalu, Bellary. Poona: Deccan College.
12. Sharma, G.R. 1965. Comments on Mesolithic Phase in the Prehistory of India, in Indian Pre-history 1964 (V.N. Misra and M.S. Mate Eds.), pp. 76-9, Poona: Deccan College.

ಪಠ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದವರು:

ಡಾ. ಕೆ.ಎಲ್.ಎನ್. ಮೂರ್ತಿ

ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದವರು:

ಡಾ. ಎನ್.ಸಿ. ಸುಜಾತ

ರಚನೆ

6.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

6.1 ಪೀಠಿಕೆ

6.2 ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ನೆಲೆಗಳು

6.3 ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಆವಾಸಗಳು

6.4 ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಮಡಕೆಗಳು

6.5 ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಆಯುಧಗಳು

6.6 ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ

6.7 ಸಾರಾಂಶ

6.8 ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು

6.9 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ

6.10 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಉತ್ತರಗಳು

6.11 ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

6.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

ಈ ಘಟಕದ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಈ ಕೆಳಗಿನ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು

- ಭಾರತೀಯ ಇತಿಹಾಸದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಭಾವ.
- ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಅದರ ವಿವಿಧ ಘಟ್ಟಗಳು ನಾಗರಿಕತೆ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ವಿಕಾಸ ಹಾಗೂ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ವಹಿಸಿರುವ ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರ.
- ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳು ಅಲ್ಲಿನ ರಾಜಕೀಯ, ಧರ್ಮ ಹಾಗೂ ಆರ್ಥಿಕತೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಬಗೆ.
- ನವಶಿಲಾಯುಗವು ಎಲ್ಲ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಜ್ಞಾನದ ತಳಪಾಯ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾವು ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವ ಮೊದಲು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಭೌಗೋಳಿಕ ಲಕ್ಷಣಗಳ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವು ಇತಿಹಾಸದ ಗತಿಯ ಮೇಲೆ ಉಂಟುಮಾಡಿದ ಪರಿಣಾಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಕು.
- ಇತಿಹಾಸವು ಪರಿಸರ ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಎಂಬ ಎರಡು ಮಹಾನ್ ಶಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಐತಿಹಾಸಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ನಿರ್ಧಾರಗಳ ಮೇಲೆ ಅವರ ಪರಿಸರದ ಪ್ರಭಾವ ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಇರುತ್ತದೆ.
- ಫೂಟ್ ಅವರು 'ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿನ ಕ್ರಾಂತಿ' ಎಂದು ಸರಿಯಾಗಿಯೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇತರ ದೇಶಗಳ ಇತಿಹಾಸಗಳಂತೆಯೇ ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಕೂಡ ಇಲ್ಲಿನ ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ವಿವರವಾದ ಅಧ್ಯಯನ ಕೈಗೊಳ್ಳದೆ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

6.1 ಪೀಠಿಕೆ

ಜಾಗತಿಕವಾಗಿ ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕಾಲವನ್ನು ಕ್ರಿ.ಪೂ. 9000 ಎಂದು ಅಂದಾಜು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಈ ಕಾಲದ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ನೆಲೆಗಳಿರುವುದು ಬಲುಚಿಸ್ತಾನದ ಮೆಹರ್‌ಘರ್‌ನಲ್ಲಿ (ಈಗ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದಲ್ಲಿದೆ) ಈ ನೆಲೆಗಳ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಪೂ 7000 ಎಂದು ಅಂದಾಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಕೆಲವು ನೆಲೆಗಳು ಕ್ರಿ. 5000ದವು, ಆದರೆ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಪೂ. 2500 ಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದಿನ ನೆಲೆಗಳು ಯಾವುವೂ ಇಲ್ಲ. ತೀರ ಇತ್ತೀಚಿನ, ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ.ಪೂ 1000 ದ ನೆಲೆಗಳೂ ಕಂಡುಬಂದಿವೆ. ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಪೂ 5000 ದಿಂದ 3000 ಎಂದು ಅಂದಾಜು ಮಾಡಬಹುದು.

'ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಮೊದಲು ಬಳಕೆಗೆ ತಂದಿದ್ದು ಸರ್‌ಜಾನ್‌ಲಬಾಕ್ ಅವರು 1865 ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ತಮ್ಮ 'ಪ್ರಿಹಿಸ್ಟಾರಿಕ್ ಟೈಮ್ಸ್' ಎಂಬ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಪದವು ಕಲ್ಲಿನ ಆಯುಧ ಹಾಗೂ

ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು ಹಿಂದಿಗಿಂತಲೂ ಸುಲಭವಾಗಿ ತಯಾರಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಕಾಲವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ವಿ ಗಾರ್ಡನ್ ಚೈಲ್ಡ್ ಅವರು ನಿಯೊಲಿಥಿಕ್-ಚಾಲ್ಕ್ಯೋಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಒಂದು ಸ್ವಾವಲಂಬಿ ಆಹಾರ ಅರ್ಥವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇದ್ದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಮೈಲ್ಸ್ ಬರ್ಕಿಟ್ ಅವರು ಒಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ನಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲು ಕೆಳಕಂಡ ನಾಲ್ಕು ಲಕ್ಷಣಗಳಿರಬೇಕು ಎಂದಿದ್ದಾರೆ:

1. ಕೃಷಿಯ ಆಚರಣೆ
2. ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಾಕಾಣಿಕೆ
3. ನಯಗೊಳಿಸಿ ಹೊಳಪು ನೀಡಿದ ಶಿಲಾಯುಧಗಳು
4. ಮಡಕೆ ತಯಾರಿಕೆ.

ನಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ಕಾಲ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಜನರ ಸಾಮಾಜಿಕ-ಆರ್ಥಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಬದಲಾವಣೆಗಳುಂಟಾದವು. ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಹಾಲು ಮತ್ತು ಮಾಂಸಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಕಲು ಮತ್ತು ಕೆಲಸಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಲು ಶ್ರಮವನ್ನು ಕ್ರೋಢೀಕರಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಂದಿನಿಂದ ಮಾನವ ಸಮುದಾಯಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಹೊಸ ಘಟ್ಟವನ್ನು ತಲುಪಿದವು. ಕೃಷಿಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯು. ಆ ಕಾಲದ ಮಹತ್ತರ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಾಗಿತ್ತು. ನಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆಯುಧಗಳು ಕೂಡ ಪ್ಯಾಲಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ಹಾಗೂ ಮೆಸೊಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಆಯುಧಗಳಿಗಿಂತ ಬಹಳ ಮುಂದುವರಿದಿದ್ದವು.

6.2 ನಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ನೆಲೆಗಳು

ಇಂದಿನ ಅಫ್ಘಾನಿಸ್ತಾನ ಹಾಗೂ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ ಗೋಧಿ ಹಾಗೂ ಬಾರ್ಲಿ ಕೃಷಿಯ ಅವಶೇಷಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಪಂಜಾಬ್, ಕಾಶ್ಮೀರ, ಪಶ್ಚಿಮ-ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಮತ್ತು ಅಫ್ಘಾನಿಸ್ತಾನ ಇವು ಗೋಧಿ ಹಾಗೂ ಸ್ಟೆಲ್ವ ಗೋಧಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಮೂಲ ಪ್ರದೇಶಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಬಲುಚಿಸ್ತಾನದ ಮೆಹರ್ಘರ್‌ನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಉತ್ಖನನದಲ್ಲಿ ಮಡಕೆಪೂರ್ವ ನಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ಹರಪ್ಪಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯವರೆಗಿನ ಅವಶೇಷಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಇಲ್ಲಿನ ನಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ಸ್ತರಗಳನ್ನು ಎರಡು ಕಾಲಘಟ್ಟಗಳವು ಎಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ

1. ಆರಂಭಿಕ ಮಡಕೆರಹಿತ ಜೇಡಿಮಣ್ಣಿನ ಘಟ್ಟ (ಘಟ್ಟ 1)
2. ನಂತರದ ಘಟ್ಟ (ಘಟ್ಟ 2)

ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಎರಡು ವಿಧದ ಬಾರ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಮೂರು ವಿಧದ ಗೋಧಿ ಧಾನ್ಯಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಪ್ಲಮ್ ಹಾಗೂ ಖರ್ಜೂರದ ಬೀಜಗಳು ಕೂಡ ಸಿಕ್ಕಿವೆ. ಮೆಹರ್ಘರ್ ಅಲ್ಲಿನ ಮಡಕೆ ಪೂರ್ವ ನೆಲೆಯನ್ನು ಕ್ರಿ.ಪೂ 6000ಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದು ಎಂದು ಅಂದಾಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಘಟ್ಟ 2 ಚಾಲ್ಕ್ಯೋಲಿಥಿಕ್ ಕಾಲವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ (ಕ್ರಿ.ಪೂ 5000). ಹರಪ್ಪಾದ ಜನರು ಗೋಧಿ, ಬಾರ್ಲಿ ಮತ್ತು ಹತ್ತಿಯ ಕೃಷಿಯ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಮೆಹರ್ಘರ್‌ನ ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರಿಂದ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿರಬಹುದು ಎಂದು ಊಹಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕ್ರಿ.ಪೂ 2500ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದ ಬುರ್ಜಾಹೋಮ್ ಮತ್ತು ಗುಫಾಲ್ ಗ್ರಾಮನೆಲೆಗಳು ಕಾಶ್ಮೀರದ ಪ್ರಮುಖ ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ನೆಲೆಗಳಾಗಿವೆ. ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳೆಂದರೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿ ಕೆಂಪು ಜೇಡಿಯನ್ನು ಬಳಿದ ತಗ್ಗಿನ ಮನೆಗಳು ಮತ್ತು ಬಯಲು ವಸತಿಗಳು. ಗುಫಾಲ್‌ನ ಪೂರ್ವದ ಹಂತವು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಪ್ರಥಮ ಮಡಕೆಪೂರ್ವ ಜೇಡಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನೆಲೆಯಾಗಿದೆ. ಅ-14 ಡೇಟಿಂಗ್ ವಿಧಾನಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಕಾಶ್ಮೀರ ಕಣಿವೆಯ ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಪೂ 2500 ರಿಂದ ಕ್ರಿ.ಪೂ 1500 ಅಲಹಾಬಾದಿನ ಬಳಿ ಗಂಗಾನದಿಯನ್ನು ಸೇರುವ ತೋನ್ಸ್ ನದಿಯ ಉಪನದಿಯಾದ ಬೇಲನ್ ನದಿಯ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿನ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ನೆಲೆಗಳೆಂದರೆ ಚೊಪಾನಿ-ಮಂಡಿ ಕೊಲ್ಡಿಹವಾ ಮತ್ತು ಮಹಾಗರಾ. ಈ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿನ ಉತ್ಪನ್ನದಿಂದ ಆ ಕಾಲದ ಮಾನವರು ಆಹಾರ ಶೇಖರಣೆಯ ಜೀವನಕ್ರಮದಿಂದ ಆಹಾರ ಉತ್ಪಾದನೆಯ ಜೀವನಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲ ಅದು ಎಂಬುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಚೊಪಾನಿ-ಮಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಎಪಿ-ಪ್ಯಾಲಿಯೊಲಿಥಿಕ್, ಲೇಟ್-ಮೆಸೊಲಿಥಿಕ್ ಮತ್ತು ಪ್ರೋಟೊ ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಕಾಲಗಳ ಕ್ರಮವಾದ ವಿಕಾಸದ ಕುರುಹುಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ ಕೊಲ್ಡಿಹವಾದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್, ಚಾಲ್ಕೊಲಿಥಿಕ್ ಮತ್ತು ಕಬ್ಬಿಣ ಯುಗ ಈ ಮೂರು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ವಿಕಾಸದ ಕುರುಹುಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಈ ಎರಡೂ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಆಧಾರಗಳು ಮನುಷ್ಯನು ಒಂದೆಡೆ ನೆಲೆಸಿ ಪಶುಪಾಲನೆ ಮಾಡುತ್ತ ಬದುಕಲು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಈತ ಭತ್ತ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದನು ಮತ್ತು ಆಡು/ಕುರಿ ಸಾಕುತ್ತಿದ್ದನು. ಬೇಲನ್ ಕಣಿವೆಯು ಭಾರತದ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಭತ್ತ ಬೆಳೆದ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ವಿಕಾಸ ಹೊಂದುವಂತೆ ಮಾಡಿತು (ಕ್ರಿ.ಪೂ 6000) ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. (ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿಲ್ಲ).

ಬಿಹಾರದ ಗಂಗಾನದಿ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿ ಜನರು ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡು ನೆಲೆಸಿದ್ದು ಬಹಳ ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ, ಅಂದಾಜು ಕ್ರಿ.ಪೂ 2000 ದಿಂದ ಕ್ರಿ.ಪೂ 1600ರಲ್ಲಿ. ಬೆ ಚಿರಂದ್ (ಸರನ್ ಜಿಲ್ಲೆ) ಫೆಚರ್, ಸೆನುವಾರ್ (ರೊಹ್ತಾಸ್ ಜಿಲ್ಲೆ), ತರದಿಹ್ ಮುಂತಾದವು ಇಲ್ಲಿನ ಪ್ರಮುಖ ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಆವಾಸಗಳು. ಆ ಕಾಲದ ಜನರ ಜೀವನದ ಬಗ್ಗೆ ಈ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಅವಶೇಷಗಳಿಂದ ಮುಖ್ಯ ವಿಚಾರಗಳು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಟೆರಾಕ್‌ನಲ್ಲಿ ಗೋಧಿ, ಬಾರ್ಲಿ, ಭತ್ತ ಮತ್ತು ಲೆಂಟಿಲ್‌ಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ನೆಲೆಗಳು ದಖನ್ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿಯ ಬಂಡೆಗಳಿಂದಾವೃತವಾದ ಒಣ ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಸಿಗುತ್ತವೆ. ಸಂಗನಕಲ್ಲು, ನಾಗಾರ್ಜುನಕೊಂಡ, ಮಸ್ಕಿ, ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ, ತೆಕ್ಕಲಕೋಟೆ, ಪಕ್ಷಿಹಾಳ್ ಮತ್ತು ಹಲ್ಲೂರು ಇವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿರುವ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ಥಳಗಳು. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತೀಯರು ಬೆಳೆದ ಅತಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಬೆಳೆಯೆಂದರೆ ರಾಗಿ. ರಾಗಿಯು ಪೂರ್ವ ಆಫ್ರಿಕದಿಂದ ಬಂದದ್ದು ಎಂದು ಅಂದಾಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಗೋಧಿ, ಹುರುಳಿ ಮತ್ತು ಹೆಸರುಬೇಳೆ ಇವು ದಕ್ಷಿಣಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಇತರ ಧಾನ್ಯಗಳು ದನ, ಆಡು, ಕುರಿ, ಎಮ್ಮೆ, ಕತ್ತೆ ಮತ್ತು ಕೋಳಿ ಮುಂತಾದ ಸಾಕುಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅವಶೇಷಗಳು ಕೂಡ ಈ ಸ್ಥಳಗಳ ಉತ್ಪನ್ನದಿಂದ ದೊರೆತಿವೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಉತ್ಪನ್ನ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಆಹಾರಧಾನ್ಯಗಳ ಮತ್ತು ದನಗಳ ಅವಶೇಷಗಳೆರಡೂ ದೊರೆತಿರುವುದು ಈ

ಜನರು ಕೃಷಿಕರು ಮತ್ತು ದನಗಾಹಿಗಳೂ ಆಗಿದ್ದರೆಂಬುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಪೂ 2600 ರಿಂದ ಕ್ರಿ.ಪೂ 1000 ಎಂದು ಅಂದಾಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ನೆಲೆಗಳು ಅಸ್ಸಾಂ. ಬಂಗಾಳ-ಬಿಹಾರ-ಒರಿಸ್ಸಾದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನೆಲೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿವೆ. ಅಸ್ಸಾಂನಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಗೇ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಸಣ್ಣ ಗೂಡಿನ ರೀತಿಯ ಮನೆಯ ಅವಶೇಷಗಳು ದೊರೆತಿದ್ದು ಉತ್ತರ ಹಾಗೂ ಮಧ್ಯಭಾರತದ ಬೇರೆಲ್ಲೂ ಇಂಥ ಮನೆಗಳು ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಈ ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ನೆಲೆಗಳು ಅಸ್ಸಾಂನ ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವ ಮೆಗಾಲಿಥಿಕ್ ಅವಶೇಷಗಳೊಡನೆ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬಳಸಲಾಗಿರುವ ಕಚ್ಚಾವಸ್ತುಗಳೆಂದರೆ ಚರ್ಟ್ ಶಿಲೆ, ಮರಳುಗಲ್ಲು ಮತ್ತು ಕಡಪದ ಕಲ್ಲಿನ ಚಪ್ಪಡಿಗಳು ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರ ಕಣಿವೆ, ಖಾಸಿ, ಗಾರೊ ಮತ್ತು ಕಚಾರ್ ಪರ್ವತಗಳು ಅಸ್ಸಾಂನ ಪ್ರಮುಖ ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ನೆಲೆಗಳು. ಕೆಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಿಗಳು ಹಾಗೂ ಗಜ್ಜುಗಳುಳ್ಳ ಸುತ್ತಿಗೆ-ಕಲ್ಲುಗಳು ದೊರೆತಿವೆ.

ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿ ಮಿಡ್ನಾಪುರ, ಬಂಕುರಾ, ಬಿರ್ಭೂಮ್ ಮತ್ತು ಪುರುಲಿಯಾ ಇವು ಒಂದು ತ್ರಿಕೋನಾಕಾರದ ವಲಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾದ ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಆಯುಧಗಳು ದೊರೆತಿದ್ದು, ಹೊಳಪು ನೀಡಿದ ಉದ್ದನೆಯ ಆಯುಧಗಳು, ಆಯತಾಕಾರದ ಉಳಿಗಳು, ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣದ ಹೊಳಪು ನೀಡಿದ ಮಡಕೆಗಳು ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿವೆ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಚಾಲ್ಕೊಲಿಥಿಕ್ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಕೆಲವು ಕಬ್ಬಿಣದ ಸಲಕರಣೆಗಳು, ಮೊಟ್ಟೆಯಾಕಾರದ ಒಲೆಗಳು ಮತ್ತು ತಾಮ್ರದ ಗಾಳಗೂ ಕೂಡ ದೊರೆತಿವೆ. ಆಧುನಿಕ ರೇಡಿಯೋ-ಕಾರ್ಬನ್ ವಿಧಾನದಿಂದ ಇವುಗಳ ಕಾಲವನ್ನು ಕ್ರಿ.ಪೂ 1380 ರಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ 855 ಎಂದು ಅಂದಾಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಬೀರ್ಭೂಮ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೊಪಾಯ್ ನದಿಯ ದಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಮಹಿಪದಲ್ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಹೊಳಪು ನೀಡಿದ ಸೆಲ್ಟ್‌ಗಳು, ತಾಮ್ರದ ಸಲಕರಣೆಗಳು ಚೇಡಿಮಣ್ಣಿನ ಮಾದರಿಗಳು, ಮೂಳೆಯಿಂದ ಮಾಡಿರುವ ಆಯುಧಗಳು, ಕೆಂಪು-ಕಪ್ಪು ಮಡಕೆಗಳು ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಕೊರೆಯಲಾಗಿರುವ ಅಕ್ಷರಗಳು, ನಳ್ಳಿ ಇರುವ ಮಡಕೆಗಳು, ಬೆಂದಿರುವ ಅನ್ನದ ಅಳುಗಳು, ಕಬ್ಬಿಣದ ಬಾಣದ ತುದಿಗಳು, ಈಟಿಯ ತುದಿಗಳು ಮುಂತಾದ ಮೈಕ್ರೊಲಿಥಿಕ್ ಆಯುಧಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಬರ್ಧ್ವಾನಿನಲ್ಲಿ (ಬಾನೇಶ್ವರ್‌ದಂಗಾ) ಒಂದು ರೀತಿಯ ಉದ್ದನೆಯ ತ್ರಿಕೋನಾಕಾರದ ಹೊಳಪು ನೀಡಿರುವ ಸೆಲ್ಟ್‌ಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಬಂಕುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸುಸನಿಯಾದಲ್ಲಿ ಹೊಳಪು ನೀಡಿದ ಸೆಲ್ಟ್‌ಗಳು ಮತ್ತೆ ಉಂಗುರಗಲ್ಲುಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಪಶ್ಚಿಮಬಂಗಾಳದ ಪುರುಲಿಯಾ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬಂಘಮುಂಡಿ ಪಿ.ಎಸ್ ಇಲ್ಲಿನ ಅಜೋಧ್ಯಾ ಗುಡ್ಡಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬಗೆಯ ಹೊಳಪಿನ ಸೆಲ್ಟ್‌ಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಬರ್ಧ್ವಾನ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅಜೈ ನದಿ ಕಣಿವೆಯ ಪಾಂಡುರಾಜರ್ ಧಿಬಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಅವಶೇಷಗಳು ಕ್ರಿ.ಪೂ 2000 ದಿಂದ ಕ್ರಿ.ಪೂ 1012 ರ ನಡುವಿನ ಕಾಲದ ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್-ಚಾಲ್ಕೊಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆವಾಸಗಳಿದ್ದು ಎಂದು ಅಂದಾಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೆಲವು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣುಗೋಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಬಿದಿರಿನ ಛಾವಣಿ ಇದ್ದ ಮಾನವ ವಸತಿಗಳ ಕುರುಹುಗಳು ದೊರೆತಿವೆ.

ಆಸಕ್ತಿಕರವಾದುದೆಂದರೆ ಪೂರ್ವವಲಯದಲ್ಲಿನ ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳೆಲ್ಲವು ಮೈಕ್ರೊಲಿಥ್‌ಗಳು ಮತ್ತು ಕಬ್ಬಿಣ-ತಾಮ್ರದ ಆಯುಧಗಳೊಂದಿಗೇ ದೊರೆತಿದ್ದು ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸತಜ್ಞರಿಗೆ ಅವುಗಳ ಕಾಲನಿರ್ಣಯ ಮಾಡುವುದು ಬಹಳ ಕಷ್ಟವಾಯಿತು. ಕೆಲವು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣ ಹಚ್ಚಿದ ಹೊಳಪಿನ ಕಪ್ಪು-ಕೆಂಪು ಮಡಕೆಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಹೆಗಲಿಗೆ ಧರಿಸುವ ಬುಟ್ಟಿಗಳು ಅಸ್ಸಾಮಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತವೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗಿದ್ದು ಉತ್ತರಭಾರತದ ಹಲವಾರು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಮುಂದುವರೆದ ಚಾಲ್ಕೊಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ಸಿಂಧೂ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ಧಮಾನಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ. ಸಿಂಧೂಕಣಿವೆಯ ಈ ನಾಗರಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಪಶ್ಚಿಮದ ಏಷ್ಯಾಟಿಕ್ ಹಾಗೂ ಚಾಲ್ಕೊಲಿಥಿಕ್ ಬೆರಕೆಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಪೂರಕವಾದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಬಹುದು. ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಪೂರ್ವದ ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಚೈನಾ ಹಾಗೂ ಇತರ ಆಗ್ನೇಯ ಏಷ್ಯಾದ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿನ ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಸಾಮ್ಯತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಕಾಶ್ಮೀರದ ಬುರ್ಜಾ ಹೋಮ್ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಉತ್ತರ ಹಾಗೂ ದಕ್ಷಿಣಭಾರತದ ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ನಡುವಿನ ಕೊಂಡಿಯಾಗಿದೆ ಏಕೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿನ 'ಹಿಂಬದಿ ಚೂಪಾದ ಹೊಳಪಿನ ಕೊಡಲಿಗಳು' ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿಯೂ ದೊರೆತಿವೆ. ನಿಯೋ-ಚಾಲ್ಕೊಲಿಥಿಕ್ ಎಂದೇ ಕರೆಯಬಹುದಾದ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾರತದ ಮತ್ತು ಮಾಳ್ವದ ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಮೈಕ್ರೊಲಿಥಿಕ್ ತಳಪಾಯದಿಂದ ಸ್ವಯಂ ವಿಕಾಸ ಹೊಂದಿದಂಥವು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಭಾರತದ ಹಲವಾರು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ವಿಕಾಸ ಹೊಂದಿತು ಎನ್ನುವುದೇ ಸೂಕ್ತ. ಭಾರತದ ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಮಾನವರು ಇಂಡೋಚೈನಾ, ಮಲಯಾದ ಪರ್ಯಾಯ ದ್ವೀಪ ಮತ್ತು ಭಾರತದ ದ್ವೀಪಸಮೂಹಗಳಲ್ಲಿ ಬದುಕಿದ್ದ ಪ್ರಾಚೀನ ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನರೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧಹೊಂದಿದ್ದರೆಂಬುದು ಬಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಂಶೋಧನೆಗಳಿಂದ ಧೃಡಪಟ್ಟಿದೆ.

ಸರ್. ಮಾರ್ಟಿನ್ ವಿಲರ್ ಅವರು ಮೈಸೂರಿನ ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿಯಲ್ಲಿ ನಯಗೊಳಿಸಿದ ಗುಡಿಸಲುಗಳಿರುವ ಪ್ರಮುಖವಾದ ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ನೆಲೆಯನ್ನು ಪತ್ತೆಮಾಡಿದರು. ನಂತರ ಡಾ.ಬಿ. ಸುಬ್ಬರಾವ್ ಅವರು ಮೈಸೂರಿನ ಬಳ್ಳಾರಿಯಿಂದ ಈಶಾನ್ಯಕ್ಕೆ 4 ಕಿ.ಮೀ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಸಂಗನಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ 1946 ರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ನೆಲೆಯನ್ನು ಪತ್ತೆಮಾಡಿದರು. ಇಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ನಯಗೊಳಿಸಿದ ಗುಡಿಸಲುಗಳು, ಹೊಳಪು ನೀಡಿದ ಆಯುಧಗಳು ಮತ್ತು ಕೈಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ಮಡಕೆಗಳು ದೊರೆತವು. ಅಲ್ಲದೆ ವಿಧವಿಧವಾದ ಹೊಳಪು ನೀಡಿದ ಚಾಣಗಲೂ, ಸುತ್ತಿಗೆಕಲ್ಲುಗಳು ಮತ್ತು ಉಂಗುರಗಲ್ಲುಗಳು, ಬಹುತೇಕವಾಗಿ ಕಪ್ಪು ಬಸಾಲ್ಟ್‌ನಿಂದ ಮಾಡಿದಂಥವು, ದೊರೆತವು. ಬಹುತೇಕ ಎಲ್ಲ ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ನೆಲೆಗಳು ವಾಯುವ್ಯದಲ್ಲಿ ತಪತೀ ನದಿಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ಈಶಾನ್ಯದಲ್ಲಿ ತುಂಗಭದ್ರಾ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣಾನದಿಗಳ ವರೆಗಿನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿವೆ. ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ಮತ್ತು ಸಂಗನಕಲ್ಲಿಗಳಲ್ಲಿನ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಉಳಿದೆಲ್ಲ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ನಿಯೋ-ಚಾಲ್ಕೊಲಿಥಿಕ್ ನೆಲೆಗಳು ಎನ್ನಬಹುದು. ಈ ಎರಡು ನೆಲೆಗಳು ಮಾತ್ರ ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಂದಿರುವ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ನೆಲೆಗಳು. 1960 ರಲ್ಲಿ

ಎಫ್.ಎ. ಆಲ್ಟಿನ್ ಅವರು ಆಂದ್ರಪ್ರದೇಶದ ಪಿಕ್ಲಿಹಾಳದಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಮಾಡಿದ ನೆಲೆ ಹಾಗೂ 1954 ರಲ್ಲಿ ಬಿ.ಕೆ. ಥಾಪರ್ ಅವರು ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಹಿಡಿದ ನೆಲೆಗಳೆರಡೂ ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಮೈಸೂರಿನ ಟಿ.ನರಸೀಪುರದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಳಪು ನೀಡಿದ ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಸೆಲ್ಟ್‌ಗಳು, ಉಂಗುರಗಲ್ಲುಗಳು ಮತ್ತು ಬಣ್ಣದ ಮಡಕೆ ಚೂರುಗಳು ದೊರೆತಿದ್ದು ನಿಯೋ-ಚಾಲ್ಕೊಲಿಥಿಕ್ ಕೈಗಾರಿಕೆಯ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ.

6.3 ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಆವಾಸಗಳು

ಜಾಗತಿಕ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನವಶಿಲಾಯುಗವು ಕ್ರಿ.ಪೂ 7000ದಷ್ಟು ಹಿಂದೆಯೇ ಪ್ರಾರಂಭವಾದರೂ ಭಾರತ ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿನ ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ನೆಲೆಗಳು ಕ್ರಿ.ಪೂ 6000 ಕ್ಕಿಂತ ಹಳೆಯವಲ್ಲ. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತ ಹಾಗೂ ಪೂರ್ವ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿರುವ ಕೆಲವು ನೆಲೆಗಳಂತೂ ಕೇವಲ ಕ್ರಿ.ಪೂ 1000ದಷ್ಟು ಹಳೆಯವು. ಈ ಕಾಲದ ಜನರು ಹೊಳಪು ನೀಡಿದ ಕಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಕಲ್ಲಿನ ಕೊಡಲಿಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದು ದೇಶದ ಬಹುತೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಈ ಆಯುಧವನ್ನು ಅವರು ಹಲವಾರು ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಕೊಡಲಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದ ಪರಶುರಾಮನು ಪ್ರಾಚೀನ ದಂತಕಥೆಗಳ ಒಬ್ಬ ಪ್ರಮುಖ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಕೊಡಲಿಯ ವಿಧಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಮೂರು ಪ್ರಮುಖ ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕಾಶ್ಮೀರದ ಶ್ರೀನಗರದಿಂದ 20 ಕಿ.ಮೀ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಬುರ್ಜಾಹೊಂ ಇವುಗಳಲ್ಲೊಂದು. ಇಲಲಿ ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಮಾನವರು ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಂಡ ತೋಡಿದ ಮನೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡು ವಾಸಿಸುತ್ತ ಬೇಟೆ ಹಾಗೂ ಮೀನುಗಾರಿಕೆಯ ಅರ್ಥವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಬಹುಶಃ ಅವರಿಗೆ ಕೃಷಿ ಹಾಗೂ ಪಶುಪಾಲನೆಯ ಜ್ಞಾನ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕುತೂಹಲಕರವಾದುದೇನೆಂದರೆ ಅವರು ಕೇವಲ ಹೊಳಪು ನೀಡಿದ ಕಲ್ಲುಗಳ ಆಯುಧಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಮೂಳೆಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಹಳ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಳೆಯಿಂದ ಮಾಡಿರುವ ಆಯುಧಗಳು ಸಿಕ್ಕಿರುವ ಇನ್ನೊಂದು ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ನೆಲೆಯೆಂದರೆ ಗಂಗಾ ನದಿಯ ಉತ್ತರಕ್ಕಿರುವ ಬಿಹಾರದ ಪಾಟ್ನಾದಿಂದ 40 ಕಿ.ಮೀ ದೂರ ಇರುವ ಚಿರಂದ್ ಮಾತ್ರ. ಇಂಥ ಮೂಳೆಯ ಆಯುಧಗಳು ದೊರೆತಿರುವುದು ವಾರ್ಷಿಕ ಸರಾಸರಿ 100 ಸೆ.ಮೀ ಮಳೆ ಬೀಳುವ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿರುವ ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ. ಈ ನೆಲೆಗಳು ಉಂಟಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಾದದ್ದು ಗಂಗಾ, ಸೋನ್, ಗಂಡಕ್ ಮತ್ತು ಫಾಫ್ರಾ, ಈ ನಾಲ್ಕು ನದಿಗಳು ಒಂದಾಗುವ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಿರುವ ಬಯಲುಗಳಿಂದ.

ಪಿಕ್ಲಿಹಾಳದ ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಜನರು ದನಗಾಹಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಇವರು ದನ, ಕುರಿ, ಆಡು ಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಸಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಸುತ್ತಲೂ ಕಂಭಗಳನ್ನು ಹುಗಿದು ಮಾಡಿದ ದನದ ಕೊಟ್ಟಿಗೆಗಳಿಂದ ಆವೃತವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದ ನಿಯತಕಾಲಿಕ ಶಿಬಿರಗಳನ್ನು ಇವರು ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೊಟ್ಟಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಗಣೆಯನ್ನು

ಶೇಖರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆನಂತರ ಇಡೀಯ ಶಿಬಿರದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿಕೊಟ್ಟು ಮುಂದಿನ ಋತುವಿನ ಶಿಬಿರಕ್ಕೆ ಜಾಗವನ್ನು ಸಿದ್ಧ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಪಿಕ್ಲಿಹಾಳದಲ್ಲಿ ವಾಸದ ಸ್ಥಳಗಳು ಹಾಗೂ ಬೂದಿ ದಿಬ್ಬಗಳೆರಡೂ ದೊರೆತಿವೆ.

ಆನಂತರ ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಜನರು ಕೃಷಿಕರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರು ಮಣ್ಣು ಹಾಗೂ ಜೊಂಡಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಅಥವಾ ಆಯತಾಕಾರದ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಾಚೀನ ಜನರು ಸ್ವತ್ತುಗಳ ಸಾಮೂಹಿಕ ಒಡೆತನ ಹೊಂದಿರುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂದು ನಂಬಲಾಗಿದೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಈ ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಜನರು ಒಂದೇ ಕಡೆ ನೆಲೆಸಿ ಬದುಕು ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದವರು. ಅವರ ಹೊಳಪು ನೀಡಿದ ಆಯುಧಗಳಲ್ಲಿ ಮೈಕ್ರೊಲಿಥಿಕ್ ಅಲಗುಗಳೂ ಸೇರಿವೆ.

ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಧಾನ್ಯಗಳ ಕೃಷಿ ಹಾಗೂ ಪಶುಪಾಲನೆಯ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಆಹಾರಧಾನ್ಯ ಹಾಗೂ ಹಾಲನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಡಲು ಮಡಕೆಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಆಹಾರವನ್ನು ಬೇಯಿಸಲು ಹಾಗೂ ಊಟಮಾಡಲು ಕೂಡ ಪಾತ್ರೆಗಳು ಬೇಕಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಆರಂಭಿಕ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಕೈಯಿಂದ ಮಾಡಲಾದ ಮಡಕೆಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಆನಂತರದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಡಕೆ ಮಾಡಲು ಚಕ್ರವನ್ನು ಬಳಸಲಾಯಿತು.

6.4 ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಮಡಕೆಗಳು

ಬುರ್ಜಾಹೊಂನ ಜನರು ಒರಟಾದ ಬೂದು ಬಣ್ಣದ ಮಡಕೆಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕುತೂಹಲಕರವಾದ ವಿಷಯವೆಂದರೆ ಬುರ್ಜಾಹೊಂನಲ್ಲಿ ಸಾಕುನಾಯಿಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ಒಡೆಯನೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಧಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದು. ಹೊಂಡದ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವುದು ಮತ್ತು ನಾಯಿಗಳನ್ನು ಒಡೆಯನೊಡನೆ ಹೂಳುವುದು, ಈ ಆಚರಣೆಗಳು ಭಾರತದ ಬೇರೆ ಯಾವುದೇ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿನ ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಜನರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂತಿಲ್ಲ. ಬುರ್ಜಾಹೊಂ ನೆಲೆಗೆ ಅಂದಾಜಿಸಲಾಗಿರುವ ಅತಿ ಹಿಂದಿನ ಕಾಲ ಎಂದರೆ ಕ್ರಿ.ಪೂ 2400 ಆದರೆ ಚಿರಂದ್‌ನ ನದಿ ದಡಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಮೂಳೆಗಳ ಕಾಲ ಅಂದಾಜು ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಅವರು ಕಲ್ಲಿನ ಕೊಡಲಿಗಳು ಹಾಗೂ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಕಲ್ಲಿನ ಚಾಕನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಸುಟ್ಟ ಮಣ್ಣಿನ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಅವರು ಅಪಾರ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ದನಕರುಗಳನ್ನು ಸಾಕುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಅವರ ಬಳಿ ಬೀಸುವ ಕಲ್ಲು ಇದ್ದದ್ದು ಅವರಿಗೆ ಧಾನ್ಯಗಳ ಉತ್ಪಾದನೆ ಹಾಗೂ ಬಳಕೆಯ ಕಲೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

6.5 ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಆಯುಧಗಳು

ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಆಯುಧಗಳು ದೊರೆತಿರುವ ಮೂರನೆ ಪ್ರದೇಶವೆಂದರೆ ಅಸ್ಸಾಮಿನ ಪರ್ವತಗಳು. ಭಾರತದ ಈಶಾನ್ಯ ಗಡಿಯಲ್ಲಿ, ಮೇಘಾಲಯದ ಗಾರೊ ಪರ್ವತಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಆಯುಧಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಇವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶದ ಅಲಹಾಬಾದ್ ಮತ್ತು ಮಿರ್ಜಾಪುರ್ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಹೊರಚಾಚಿರುವ ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತಗಳ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ನೆಲೆಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಅಲಹಾಬಾದಿನ ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಪೂ 6ನೇ ಸಹಸ್ರಮಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಭತ್ತ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದುದು ಮಹತ್ತರವಾದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಬಲೂಚಿಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ನೆಲೆಗಳೂ ಬಹಳ ಪುರಾತನವಾದವುಗಳಾಗಿವೆ.

ಶಿಲಾಯುಗದ ಜನರು ಒಂದು ಬಹಳ ದೊಡ್ಡ ಮಿತಿಯನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಲ್ಲಿನ ಆಯುಧಗಳನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ದೂರ ನೆಲೆಸುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಬಹಳಷ್ಟು ಶ್ರಮಪಟ್ಟರೂ ಅವರು ತಮ್ಮ ಮೂಲಭೂತ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

6.6 ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ

ಒರಿಸ್ಸಾದ ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲೂ ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಸೆಲ್ಟ್‌ಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ವಸತಿಗಳು ಮತ್ತು ಭತ್ತದ ಕೃಷಿ ಬಹಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿರಬಹುದು. ಕ್ರಿ.ಪೂ 9000 ದಿಂದ ಕ್ರಿ.ಪೂ 3000 ದವರೆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವ ಏಷ್ಯಾದಲ್ಲಿ ಗುರುತರವಾದ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಉಂಟಾಯಿತು, ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜನರು ಕೃಷಿ, ನೇಯ್ಗೆ, ಗೃಹನಿರ್ಮಾಣ, ಪಶುಪಾಲನೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಯುಗ ಆರಂಭವಾದದ್ದು ಕ್ರಿ.ಪೂ 6ನೇ ಸಹಸ್ರಮಾನದ ಆಸುಪಾಸಿನಲ್ಲಿ. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಹಳ್ಳಿಗಳು ಬೆಳೆದವು ಮತ್ತು ಭತ್ತ, ಗೋಧಿ, ಬಾರ್ಲಿ ಮುಂತಾದ ಮುಖ್ಯ ಧಾನ್ಯಗಳ ಕೃಷಿ ಆರಂಭವಾಯಿತು; ಜನರು ನಾಗರಿಕತೆಯ ಹೊಸ್ತಿಲಲ್ಲಿದ್ದರು.

6.7 ಸಾರಾಂಶ

ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸವು ಅದರ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಆಯಾಮಗಳು ಮತ್ತು ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪರ್ವತಸಾಲುಗಳು, ಎತ್ತರದ ಪರ್ವತಶಿಖರಗಳು, ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಬಯಲುಗಳು, ಎತ್ತರದ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿಗಳು, ದಟ್ಟಕಾಡುಗಳು, ಮರಳುಗಾಡುಗಳು ಮತ್ತು ಫಲವತ್ತಾದ ನದಿಕಣಿವೆಗಳಿವೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಅಂಶಗಳು ಭಾರತವನ್ನು ಹಲವಾರು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ವಲಯಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿವೆ. ಈ

ನೈಸರ್ಗಿಕ ಭಿನ್ನತೆಗಳು ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ರಾಜಕೀಯ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಘಟಕಗಳು ವಿಕಾಸ ಹೊಂದುವಂತೆ ಮಾಡಿದವು. ಉತ್ತರ ಭಾರತ, ದಕ್ಷಿಣ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿ, ಪರ್ಯಾಯ ದ್ವೀಪದ ಬಯಲುಗಳು, ಘಟ್ಟಗಳು ಮತ್ತು ಕರಾವಳಿ ಪ್ರದೇಶಗಳು ತಮ್ಮದೇ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಸಮಾಜಿಕ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಹೀಗೆ ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸಿಕ ಮತ್ತು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ಉತ್ತರಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸದ ಗತಿಯ ಮೇಲೆ ಗಾಢವಾದ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿವೆ.

ಜಾಗತಿಕವಾಗಿ ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕಾಲವನ್ನು ಕ್ರಿ.ಪೂ 9000 ಎಂದು ಅಂದಾಜು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಈ ಕಾಲದ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ನೆಲೆಗಳಿರುವುದು ಬಲುಚಿಸ್ತಾನದ ಮೆಹರ್‌ಘರ್‌ನಲ್ಲಿ (ಈಗ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದಲ್ಲಿದೆ) ಈ ನೆಲೆಗಳ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಪೂ 7000 ಎಂದು ಅಂದಾಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಕೆಲವು ನೆಲೆಗಳು ಕ್ರಿ. 5000ದವು, ಆದರೆ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಪೂ. 2500 ಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದಿನ ನೆಲೆಗಳು ಯಾವುವೂ ಇಲ್ಲ. ತೀರ ಇತ್ತೀಚಿನ, ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ.ಪೂ 1000 ದ ನೆಲೆಗಳೂ ಕಂಡುಬಂದಿವೆ. ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಪೂ 5000 ದಿಂದ 3000 ಎಂದು ಅಂದಾಜು ಮಾಡಬಹುದು.

‘ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್’ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಮೊದಲು ಬಳಕೆಗೆ ತಂದಿದ್ದು ಸರ್‌ಜಾನ್‌ಲಬಾಕ್ ಅವರು 1865 ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ತಮ್ಮ ‘ಪ್ರಿಹಿಸ್ಟಾರಿಕ್ ಟೈಮ್ಸ್’ ಎಂಬ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಪದವು ಕಲ್ಲಿನ ಆಯುಧ ಹಾಗೂ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು ಹಿಂದಿಗಿಂತಲೂ ಸುಲಭವಾಗಿ ತಯಾರಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಕಾಲವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ವಿ ಗಾರ್ಡನ್ ಚೈಲ್ಡ್ ಅವರು ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್-ಚಾಲ್ಕ್ಯೋಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಒಂದು ಸ್ವಾವಲಂಬಿ ಆಹಾರ ಅರ್ಥವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇದ್ದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಮೈಲ್ಸ್ ಬರ್ಕಿಟ್ ಅವರು ಒಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲು ಕೆಳಕಂಡ ನಾಲ್ಕು ಲಕ್ಷಣಗಳಿರಬೇಕು ಎಂದಿದ್ದಾರೆ: ಕೃಷಿಯ ಆಚರಣೆ, ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಾಕಾಣಿಕೆ, ನಯಗೊಳಿಸಿ ಹೊಳಪು ನೀಡಿದ ಶಿಲಾಯುಧಗಳು ಮತ್ತು ಮಡಕೆ ತಯಾರಿಕೆ.

ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಕಾಲ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಜನರ ಸಾಮಾಜಿಕ-ಆರ್ಥಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಬದಲಾವಣೆಗಳುಂಟಾದವು. ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಹಾಲು ಮತ್ತು ಮಾಂಸಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಕಲು ಮತ್ತು ಕೆಲಸಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಲು ಶ್ರಮವನ್ನು ಕ್ರೋಢೀಕರಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಂದಿನಿಂದ ಮಾನವ ಸಮುದಾಯಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಹೊಸ ಘಟ್ಟವನ್ನು ತಲುಪಿದವು. ಕೃಷಿಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯು, ಆ ಕಾಲದ ಮಹತ್ತರ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಾಗಿತ್ತು. ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆಯುಧಗಳು ಕೂಡ ಪ್ಯಾಲಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ಹಾಗೂ ಮೆಸೊಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಆಯುಧಗಳಿಗಿಂತ ಬಹಳ ಮುಂದುವರಿದಿದ್ದವು.

6.8 ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು

1. ಸಿಂಧೂ ಕಣಿವೆ: ಕಂಚಿನ ಯುಗದ ನಾಗರೀಕತೆಯಾಗಿತ್ತು.

2. ಅವಧಿ: ಯುಗದ, ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸಮಯದ ಕಾಲಮಿತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

6.9 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ

1. ಉತ್ತರಭಾರತದ ನಿಯೊಲಿಥಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿ.

6.10 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಉತ್ತರಗಳು

1. ವಿಭಾಗ 6.2 ರಿಂದ 6.6 ರವರೆಗೆ ನೋಡಿ

6.11 ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

1. Copper, J. -Prehistory of the Chitrakot Falls, Central India.
2. Foote, R.B. -The Foote Collections of Prehistoric and Proto-historic Antiquities.
3. Gordon, D.H. - Stone Industries of the Holocene in India and Pakistan, Ancient India.
7. Joshi, R.V. - Stone Age Cultures of Central India.

ಪಠ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದವರು:

ಡಾ. ಕೆ.ಎಲ್.ಎನ್. ಮೂರ್ತಿ

ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದವರು:

ಡಾ. ಎನ್.ಸಿ. ಸುಜಾತ

ಬ್ಲಾಕ್ - 3: ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿ

ಘಟಕ-7 ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿ-ಉಗಮ-ಲಕ್ಷಣಗಳು-ವ್ಯಾಪ್ತಿ

ರಚನೆ

7.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

7.1 ಪೀಠಿಕೆ

7.2 ಉಗಮ

7.2.1 ಪ್ರಸರಣ ಸಿದ್ಧಾಂತ

7.2.2 ದೇಶೀಯ ಸಿದ್ಧಾಂತ

7.3 ನಾಗರಿಕತೆಯ ವಿಸ್ತಾರ

7.4 ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಗುಣಲಕ್ಷಣಗಳು

7.5 ಸಾರಾಂಶ

7.6 ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು

7.7 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ

7.8 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಉತ್ತರಗಳು

7.9 ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

7.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

ಈ ಘಟಕವನ್ನು ಓದಿದ ನಂತರ ನಿಮಗೆ ಕೆಳಗಿನ ವಿಷಯಗಳು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತವೆ.

- ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಕಂಚು ಯುಗದ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಲ್ಲೊಂದು (ಉಳಿದ ಮೂರು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳೆಂದರೆ ಈಜಿಪ್ಟ್, ಮೆಸೊಪೊಟಾಮಿಯಾ ಮತ್ತು ಚೀನೀ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು)
- ಸಿಂಧೂ ಕಣಿವೆಯ ನಾಗರೀಕತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ಲಿಖಿತ ದಾಖಲೆಗಳು ದೊರೆತಿಲ್ಲ ಬಹಳಷ್ಟು ಅಕ್ಷರಗಳಿರುವ ಮೊಹರುಗಳು ದೊರೆತಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳ ಅರ್ಥ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಉತ್ಖನನಗಳು ಹರಪ್ಪ ನಾಗರೀಕತೆಯ ಮೇಲೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲಿವೆ.
- ಸಿಂಧೂ ಕಣಿವೆಯ ನಾಗರೀಕತೆಯ ಹರಪ್ಪ-ಘಗ್ಗರ್-ಮೊಹಂಜೊದಾರೊ ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳ ನಡುವಿನ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಹೃದಯ ಭಾಗವನ್ನಾಗಿ ಹೊಂದಿತ್ತು. ಭಾರತ ಉಪಖಂಡದ ವಾಯುವ್ಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಉಗಮವಾದ ಈ ನಾಗರೀಕತೆಯು ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ 1921 ರಲ್ಲಿ ಹರಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾದುದರಿಂದ ಈ ನಾಗರೀಕತೆಯನ್ನು ಹರಪ್ಪ ನಾಗರೀಕತೆ ಎಂದೂ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.
- ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಸಿಂಧೂ ನದಿಯ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಭಾರತ ಉಪಖಂಡದ ವಾಯುವ್ಯ ಭಾಗದ ಪಾಕಿಸ್ತಾನ, ಇರಾನ್ ಮತ್ತು ಅಫ್ಘಾನಿಸ್ತಾನ ಮುಂತಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹರಡಿತ್ತು. ಇದುವರೆಗೂ ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸುಮಾರು 1500 ನೆಲೆಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ; ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 971 ಭಾರತದಲ್ಲಿ, ಪಾಕಿಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ 400 ಮತ್ತು ಅಫ್ಘಾನಿಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ 2 ಇವೆ.

7.1 ಪೀಠಿಕೆ

ಬೃಹತ್ ಸಿಂಧೂ ಪ್ರದೇಶವು ನಾಲ್ಕು ಬೃಹತ್ ಪಟ್ಟಣ ನಾಗರೀಕತೆಗಳಾದ ಈಜಿಪ್ಟ್, ಮೆಸೊಪೊಟಾಮಿಯಾ, ದಕ್ಷಿಣ ಏಷ್ಯಾ ಮತ್ತು ಚೀನಾ ನಾಗರೀಕತೆಗಳಿಗೆ ಮನೆಯಾಗಿತ್ತು. ಸಿಂಧೂ ಕಣಿವೆಯ ನಾಗರೀಕತೆಯು ದಕ್ಷಿಣ ಏಷ್ಯಾದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಉಪಖಂಡದ ಉತ್ತರ ಹಾಗೂ ವಾಯುವ್ಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ನಾಗರೀಕತೆಗಳಲ್ಲೊಂದು. ದುರದೃಷ್ಟವಶಾತ್ ಸಿಂಧೂ ಕಣಿವೆಯ ಜನರು ಯಾವುದೇ ಲಿಖಿತ ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿಲ್ಲ. ಇವರ ಲಿಪಿಯನ್ನು ಇನ್ನೂ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಉಳಿಸಿಲ್ಲ ಇವರ ಲಿಪಿಯನ್ನು ಇನ್ನೂ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಇವರ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಪುರಾತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಆಧಾರಗಳನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಸಿಂಧೂ ಕಣಿವೆಯ ನಾಗರೀಕತೆಯ ಭಾರತ ಉಪಖಂಡದ ವಾಯುವ್ಯ ಭಾಗದ ಹರಪ್ಪ ಘಗ್ಗರ್-ಮೊಹಂಜೊದಾರೊ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದೆ.

ಪಂಜಾಬಿನ ರಾವಿ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿನ ಹರಪ್ಪ ಎಂಬ ನಗರದ ಹೆಸರಿನ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಸಿಂಧೂ ಕಣಿವೆಯ ನಾಗರೀಕತೆಯನ್ನು ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಂದು ಕೂಡ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಒಂದೇ ನದಿಪ್ರದೇಶದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಾಗಿರದೆ ಸಿಂಧೂ, ರೈಲಂ, ಚಿನಾಬ್, ರಾವಿ, ಬಿಯಾಸ್, ಸತ್ಲೆಜ್, ಸರಸ್ವತಿ ಮತ್ತು ದೃಶದ್ವತಿ ಮುಂತಾದ ಏಳೆಂಟು ನದಿಗಳ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹಬ್ಬಿದ್ದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಾಗಿತ್ತು. ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಸರಸ್ವತಿ ನದಿಯು ತನ್ನ ದಿಕ್ಕು ಬದಲಿಸಿ ಗಂಗಾನದಿಯೆಡೆಗೆ ಹರಿದು ಯಮುನಾ ನದಿಯಾಯಿತು.

ಹರಪ್ಪ ನಗರದ ಉತ್ಖನನ ಸ್ಥಳದ ಬಗ್ಗೆ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಮೇಸಸ್ ಅವರು 1842 ರಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾಡಿದರು. ನಂತರ 1856 ರಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಆರ್ಕಿಯಾಲಜಿಕಲ್ ಸರ್ವೆ ಆಫ್ ನಾರ್ತ್ ಇಂಡಿಯಾದ ಮಹಾನಿರ್ದೇಶಕರಾದ ಜನರಲ್ ಅಲೆಗ್ಸಾಂಡರ್ ಕನ್ನಿಂಗ್‌ಹ್ಯಾಮ್ ಅವರು ಹರಪ್ಪಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇಂಜಿನಿಯರುಗಳಾದ ಜಾನ್ ಮತ್ತು ವಿಲಿಯಂ ಬ್ರಂಟನ್ ಅವರು ಇಲ್ಲಿ ಕರಾಚಿ ಮತ್ತು ಲಾಹೋರ್‌ಗಳನ್ನು ಸಂಪರ್ಕಿಸುವ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪೆನಿಯ ರೈಲು ಹಳಿ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದರು. 1872-75 ರಲ್ಲಿ ಅಲೆಗ್ಸಾಂಡರ್ ಕನ್ನಿಂಗ್‌ಹ್ಯಾಮ್ ಅವರು ಮೊದಲ ಹರಪ್ಪ ಮೊಹರನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. 1912 ರಲ್ಲಿ ಸರ್ ಜಾನ್ ಮಾರ್ಷಲ್, ರಾಯ್ ಬಹದ್ದೂರ್ ಸಾಹಿನಿ ಮತ್ತು ಎಂ. ಎಸ್. ವ್ಯಾಟ್ಸ್ ಅವರು ಇನ್ನೂ ಹಲವಾರು ಹರಪ್ಪ ಮೊಹರುಗಳನ್ನು ಪತ್ತೆ ಮಾಡಿದರು. ರಾಖಲ್‌ದಾಸ್ ಬ್ಯಾನರ್ಜಿ ಮತ್ತು ಇ.ಜೆ.ಎಚ್ ಮ್ಯಾಕೆ ಅವರು ಮೊಹಂಜೊದಾರೊವನ್ನು ಪತ್ತೆಮಾಡಿದರು. 1931 ರಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಬಹುತೇಕ ಮೊಹಂಜೊದಾರೊದ ಉತ್ಖನನವು ಪೂರ್ಣವಾಗಿತ್ತಾದರೂ ಸರ್ ಮಾರ್ಟಿನ್ ಫ್ಲೀಲರ್ ಅವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಉತ್ಖನನ ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ಇವರು ಮುಂದೆ 1944 ರಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಪುರಾತತ್ವ ಸರ್ವೇಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆಯ ಮಹಾನಿರ್ದೇಶಕರಾದರು. ಇಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಉತ್ಖನನ ಮುಂದುವರೆದಿದೆ.

7.2 ಉಗಮ

ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಉಗಮದ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಚರ್ಚೆಗಳು ನಡೆದಿವೆ. ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಉಗಮದ ಬಗ್ಗೆ ಎರಡು ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಿವೆ:

1. ಪ್ರಸರಣ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಮ್ಯಾಕ್‌ಡೊನಾಲ್ಡ್ ಎಂ. ಫ್ಲೀಲರ್
2. ದೇಶೀಯ ಉಗಮದ ಸಿದ್ಧಾಂತ-ಅಲ್ಲಾಚಿನ್, ಸಂಕಲಿಯಾ

7.2.1 ಪ್ರಸರಣ ಸಿದ್ಧಾಂತ

ಮೆಕ್‌ಡೊನಾಲ್ಡ್ ಅವರ ಪ್ರಕಾರ ಹರಪ್ಪ ನಾಗರೀಕತೆಯು ಮೆಸೊಪೊಟಾಮಿಯಾ ನಾಗರೀಕತೆಯ ಒಂದು ಕವಲಾಗಿದೆ

1. ಎರಡೂ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಮಾನವ ವಿಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ಯತೆಗಳಿವೆ.

2. ಹಲವಾರು ಮೆಸೋಪೊಟಾಮಿಯನ್ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಕಡಲತೀರಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವಿರುವುದರಿಂದ ಎರಡೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ನಡುವೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಸಂಬಂಧಗಳಿದ್ದುದು ಸಾಬೀತಾಗಿದೆ.
3. ಸಿಂಧೂ ಹಾಗೂ ಮೆಸೋಪೊಟಾಮಿಯನ್ ನಾಗರೀಕತೆಗಳ ನಗರರಚನೆ, ಸುಟ್ಟ ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳು ಮತ್ತು ಮೊಹರುಗಳ ವಿನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಸಾಮ್ಯತೆಗಳಿವೆ.

ಅಮ್ನಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸಿಂಧೂ ಕಣಿವೆಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿನ ಹಲವಾರು ವಸ್ತುಗಳ ನಡುವಿನ ಸಾಮ್ಯತೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಕೆಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಸಿಂಧೂ ಕಣಿವೆಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮೂಲ ಅಮ್ನಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಆದರೆ ಸಿಂಧೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮೂಲ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಬಲೂಚಿಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ ಎಂಬ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಈ ವಾದವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಲಾಗಿದೆ.

7.2.2 ದೇಶೀಯ ಸಿದ್ಧಾಂತ

ಬಲೂಚಿಸ್ತಾನ, ಪಂಜಾಬ್ ಹಾಗೂ ಸಿಂಧ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಉತ್ಖನನಗಳಿಂದ ಸಿಂಧೂ ಕಣಿವೆಯ ನಾಗರೀಕತೆಯು ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ಅಥವಾ ದೇಶೀಯವಾಗಿ ಉಗಮವಾದದ್ದು ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಿವೆ. ಅವುಗಳ ನಡುವೆ ಹಲವಾರು ಹರಪ್ಪ ಪೂರ್ವ ನೆಲೆಗಳ ಅವಶೇಷಗಳು ಕೂಡ ದೊರೆತಿವೆ.

ದೇಶೀಯತೆಯ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಆಧಾರಗಳಿಗಾಗಿ ಗೋಧಿ, ಮಡಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಈ ಮೊದಲೇ ತಿಳಿದಿದ್ದ ಹರಪ್ಪ ಜನರ ಶಾಶ್ವತ ನೆಲೆಯ ವಸತಿಗಳು ಇವುಗಳನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಅದರ ಪೂರ್ವದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ನಡುವಿನ ಸಾಮ್ಯತೆಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಸ್ಥಳೀಯವಾದುದು ಮತ್ತು ಅದಾಗಲೇ ಕ್ರಿ.ಪೂ 6ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದಲೂ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಗುಣಾತ್ಮಕ ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳಿಂದ ಉಂಟಾದುದು ಎಂದು ವಾದಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಮಾರ್ಪಾಡಿನ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಇತಿಹಾಸಕಾರರು ನಾಲ್ಕು ಹಂತಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿದ್ದಾರೆ:

1. ಕ್ರಿ.ಪೂ 550 ರಿಂದ ಕ್ರಿ.ಪೂ 35000 ರವರೆಗೆ:- ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಬಲೂಚಿಸ್ತಾನದ ಸಿಂಧೂ ಬಯಲುಗಳು, ಮೆಹರ್ಘರ್ ಮತ್ತು ಕಲಿಗುಲ್ ಮುಹಮ್ಮದ್ ಮುಂತಾದ ನೆಲೆಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದವು.

- ವೃತ್ತಿಯಾಗಿ ಪಶುಪಾಲನೆಯ ಆರಂಭ
- ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ತತ್ಕಾಲದ ವಸತಿಯಿಂದ ಶಾಶ್ವತ ನೆಲೆಗಳ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಉಗಮ.
- ಮಣ್ಣಿನ ಮನೆಗಳು, ಮಡಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಕರಕುಶಲ ವಸ್ತುಗಳ ಅವಶೇಷಗಳು.

2. ಕ್ರಿ.ಪೂ 35000:- ಕ್ರಿ.ಪೂ 2600:- ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಹಲವಾರು ಹಳ್ಳಿಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ (ಪ್ರಾರಂಭಿಕ ಹರಪ್ಪ ಕಾಲ)
 - ತಾಮ್ರ, ಚಕ್ರ ಮತ್ತು ನೇಗಿಲುಗಳ ಬಳಕೆ
 - ಅತಿ ವ್ಯವಿಧ್ಯಮಯವಾದ ಮಡಕೆಗಳ ತಯಾರಿ
 - ಪಾಪಲ್, ಡುಬ್ಬವಿರುವ ಹೋರಿಗಲು, ನಾಗರಹಾವುಗಳು ಮತ್ತು ಕೋಡುಗಳಿರುವ ದೇವತೆ ಮುಂತಾದ ಚಿಹ್ನೆಗಳ ಉಗಮ.
3. ಕ್ರಿ.ಪೂ 2600-ಕ್ರಿ.ಪೂ 1800:- ಪ್ರವರ್ಧಮಾನಕ್ಕೆ ಬಂದ ಹರಪ್ಪ ನಾಗರೀಕತೆ, ದಕ್ಷ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಫಲವತ್ತಾದ ಬಯಲುಗಳ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಉಪಯೋಗ
 - ದೊಡ್ಡ ಪಟ್ಟಣ ಹಾಗೂ ನಗರಗಳ ಉಗಮ
 - ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ನಗರರಚನೆ ಮತ್ತು ದೂರಪ್ರದೇಶಗಳೊಂದಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ
 - ಕೃಷಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿಲ್ಲದ, ಪುರೋಹಿತರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಸ್ತುಗಳು, ಲೋಹದ ವಸ್ತುಗಳು, ಮಡಕೆಗಳು ಮುಂತಾದ ವಸ್ತುಗಳ ತಯಾರಿಕೆ.
 - ಆಳುವವರ್ಗದ ಉಗಮ
4. ಕ್ರಿ.ಪೂ 1800 ನಂತರ :- ಹಲವಾರು ಹರಪ್ಪ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಲಾಯಿತು.
 - ಪಂಜಾಬಿನಲ್ಲಿ ನಗರಗಳ ಪತನವಾಗಿ ಗ್ರಾಮಜೀವನಕ್ಕೆ ಮರಳುವಿಕೆ
 - ಹರಪ್ಪದ ಕರಕುಶಲ ವಸ್ತುಗಳು ಹಾಗೂ ಕುಂಬಾರಿಕೆಯ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಮುಂದುವರಿಕೆ.
 - ಸಲ್ಲೆಜ್ ಯಮುನಾ ಗುಜರಾತಿನಲ್ಲಿ ಹರಪ್ಪದ ಕರಕುಶಲತೆ ಹಾಗೂ ಕುಂಬಾರಿಕೆಯ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಮುಂದುವರಿಕೆ, ಗ್ರಾಮಜೀವನ, ನಗರಜೀವನದ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಮರೆಯಾದವು.

7.3 ನಾಗರೀಕತೆಯ ವಿಸ್ತಾರ

ಹರಪ್ಪಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಕೆಲವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದು ಪಂಜಾಬ್‌ನ ಸಿಂಧ್, ಬಲೂಚಿಸ್ತಾನ, ಗುಜರಾತ್, ರಾಜಸ್ತಾನ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ಉತ್ತರದ ಹಲವಾರು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿತ್ತು. ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಮಂದ (ಕಾಶ್ಮೀರ)ದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣದ ನರ್ಮದಾ ಕಣಿವೆಯವರೆಗೂ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಗಂದೋರ್‌ನಿಂದ (ಪಾಕಿಸ್ತಾನ-ಇರಾನ್ ಗಡಿ) ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಆಲಮ್‌ಗಿರ್‌ಪುರ್‌ವರೆಗೂ (ಮೀರತ್) ವ್ಯಾಪಿಸಿತ್ತು.

ಅಂದಾಜು 1500 ರಷ್ಟು ಹರಪ್ಪಾ ನೆಲೆಗಳು ಇದುವರೆಗೂ ಪತ್ತೆಯಾಗಿದ್ದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ 1400 ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಪಟ್ಟಿಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ 971 ನೆಲೆಗಳು ಭಾರತದಲ್ಲಿ, 400 ಪಾಕಿಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು 2 ಅಫ್ಘಾನಿಸ್ತಾನದಲ್ಲಿವೆ, (ಮುಂಡಿಗೊಕ್ ಮತ್ತು ಶೂರ್ತುಗೊಯ್) ಕೆಲವು ನೆಲೆಗಳು ಹರಪ್ಪಾ ಪೂರ್ವ

ಹಂತದವು (ಕೋಟ್‌ದಿಜಿ, ಕಾಲಿಬಂಗನ್, ಬನ್‌ವಾಲಿ), ಕೆಲವು ಪ್ರೌಢ ಹಂತದವು (ಹರಪ್ಪಾ, ಮೊಹೆಂಜೊದಾರೊ, ಲೊಥಾಲ್, ಕಾಲಿಬಂಗನ್, ಬನಾವಲ್, ಸುರ್‌ಕೊತ್ತಾ ಮತ್ತು ಸುತ್ತಿಗೆಮಡೋರ್) ಮತ್ತು ಕೆಲವು ನಂತರದ ಹರಪ್ಪಾ ಹಂತದವು ಅತ್ಯಂತ ಆಸಕ್ತಿಕರವಾದ ಹರಪ್ಪಾ ನೆಲೆಗಳೆಂದರೆ ಅಮ್ಮಿ, ಚನ್ನುದಾರೊ, ಕೋಟ್‌ದಿಜಿ, ಕಾಲಿಬಂಗನ್, ಬನ್‌ವಾಲಿ ಮತ್ತು ಲೊಥಾಲ್. ಹರಪ್ಪಾ ಮತ್ತು ಮೊಹೆಂಜೊದಾರೊಗಳ ನಡುವಿನ ಅಂತ 483 ಕಿ.ಮೀಗಳು 3 ನೇ ನಗರ ಚನ್ನುದಾರೊ, 4 ನೆಯದು ಲೊಥಾಲ್‌ನಲ್ಲಿತ್ತು, 5 ನೆಯವು ಕಾಲಿಬಂಗನ್ ಹಾಗೂ ಬನ್‌ವಾಲಿ. ಕರಾವಳಿ ನಗರಗಳಾದ ಸುತ್ತಿಗೆಮಡೋರ್ (ಬಲೂಚಿಸ್ತಾನ) ಮತ್ತು ಸುರ್‌ಕೊತ್ತಾ (ಗುಜರಾತ್) ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢ ಹಂತವನ್ನು ಕೂಡ ಕಾಣಬಹುದು. ನಂತರದ ಹಂತವು ರಂಗ್‌ಪುರ್ ರೋಡಿಯಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ. ಅತ್ಯಂತ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಉತ್ಖನನಗೊಂಡ ನೆಲೆಯೆಂದರೆ ಗುಜರಾತಿನ ಧೊಲಾವೀರ. ಉತ್ಖನನಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಯುತ್ತಿರುವ ಇತರ ಪ್ರಮುಖ ನೆಲೆಗಳೆಂದರೆ ಮಿತಾಬಲ್ (ಹರಿಯಾಣ) ಮತ್ತು ಫನ್‌ವೇರಿವಾಲ್ (ಭವಲ್‌ಪುರ್)

ಉತ್ಖನನಗೊಂಡಿರುವ ಪ್ರಮುಖ ನಗರಗಳು

1. ಮೊಹೆಂಜೊ-ದಾರೊ (ಯುನೆಸ್ಕೊ ತಾಣ) (ಸಿಂಧ್) ಸಿಂಧೂ ನದಿಯ ಬಲದಂಡೆಯ ಮೇಲಿದೆ.
2. ಹರಪ್ಪಾ (ಯುನೆಸ್ಕೊ ತಾಣ) ಪಂಜಾಬ್, ಪಾಕಿಸ್ತಾನ), ರಾವಿ ನದಿಯ ಎಡದಂಡೆಯ ಮೇಲಿದೆ.
3. ಚನ್ನುದಾರೊ (ಸಿಂಧ್) ಮೊಹೆಂಜೊ-ದಾರೊದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ 130 ಕಿ. ಮೀ ಗಳಷ್ಟು ದೂರದಲ್ಲಿ ಸಿಂಧೂ ನದಿಯ ಎಡದಂಡೆಯ ಮೇಲಿದೆ.
4. ಕಾಲಿಬಂಗನ್ (ರಾಜಸ್ತಾನ), ಶತಮಾನಗಳ ಹಿಂದೆ ಬತ್ತಿಹೋದ ಫಗ್ಗರ್ ನದಿಯ ಮುಖದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿತ್ತು.
5. 5 ಲೊಥಾಲ್ (ಗುಜರಾತ್) ಗಲ್ಫ್ ಆಫ್ ಕಂಪೆನಿಯ ಮುಖಜ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದೆ.
6. ಬನವಾಲಿ (ಹರಿಯಾಣ) ಈಗ ಅದೃಶ್ಯವಾಗಿರುವ ಸರಸ್ವತಿ ನದಿಯ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿತ್ತು.
7. ಸುರ್‌ಕೊತ್ತಾ (ಗುಜರಾತ್) ಕರ್ಫನ ರಣ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿತ್ತು
8. ಧೊಲಾವೀರ (ಗುಜರಾತ್) ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಪತ್ತೆಯಾದ ಇದು ಕರ್ಫ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿದೆ.

ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮುಖ್ಯ ನೆಲೆಗಳು:

ನೆಲೆ	ಪುರಾತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞ	ಉತ್ಖನನವಾದ ವರ್ಷ
ಹರಪ್ಪಾ	ಪಾಕಿಸ್ತಾನ, ಮೊಂಟ್‌ನೋಮೊರಿ ಜಿಲ್ಲೆ, ದಯಾರಾಮ್ ಸಾಹ್ನಿ	1921
ಮೊಹೆಂಜೊದಾರೊ ಪಾಕಿಸ್ತಾನ, (ಲರ್ಕಾನ್ ಜಿಲ್ಲೆ)	ಆರ್.ಡಿ. ಬ್ಯಾನರ್ಜಿ	1922
ಅಮ್ಮಿ	ಸಿಂಧೂ ನದಿ ಕಣಿವೆ ಎನ್.ಜಿ. ಮಜುಮ್‌ದಾರ್	1929

ಚನ್ನದಾರೊ	ಸಿಂಧ್ (ಪಾಕಿಸ್ತಾನ) ಎನ್.ಜಿ ಮಜುಮ್ದಾರ್	1931-35
ರಂಗಾಪುರ್	ಕಾಥೇವಾಡ (ಗುಜರಾತ್) ಎನ್.ಜಿ ಮಜುಮ್ದಾರ್	1953-55
ರೂಪಾರ್	ಅಂಬಾಲಾ ಜಿಲ್ಲೆ (ಪಂಜಾಬ್) ವೈ.ಡಿ. ಶರ್ಮಾ	1953-55
ಪ್ರಭಾಸಾ	ಕಾಥೇವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆ (ಗುಜರಾತ್) ಸುಬ್ಬರಾವ್	1955-57
ಕೊಟ್‌ಡ್ಡಿ	ಪಾಕಿಸ್ತಾನ, ಎಸ್.ಎ.ಖಾನ್	1955-56
ಆಲಂಗಿಪುರ್	ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶ, ಮೀರತ್ ಜಿಲ್ಲೆ ವೈ.ಡಿ. ಶರ್ಮಾ	1958-59
ಸುತ್ತಜೆಂಡರ್	ಪಾಕಿಸ್ತಾನ, ಅರಲ್‌ಪೀನ್-ಡೆಲ್ಸ್	1931-62
ಲೊಥಾಲ್	ಗುಜರಾತ್ (ಕ್ಯಾಂಬೆ ಜಿಲ್ಲೆ) ಡಾ. ಎಸ್. ಆರ್. ರಾವ್	1959
ಕಾಲಿಬಂಗನ್	ಗಂಗಾನಗರ್, ಬಿ.ಕೆ. ಥಾಪರ್, ಫೋಶ್	1960-69
ಬಾಲ್‌ಕೋಟ್	ಕರಾಚಿ, ಡೆಲ್ಸ್, ಬಿ.ಕೆ. ಫೋಶ್	1963-76
ಸುರ್‌ಕೋಟ್‌ಡ್ಡಿ	ಕಟ್, ಗುಜರಾತ್, ಪಿ. ಜೋಷಿ	1972
ಬನವಾಲಿ	ಹರ್ಯಾಣ, ಆರ್, ಎನ್, ಬಿಸ್ವ್	1974
ರಾಖಿಗರಿ	ಪಂಜಾಬ್	1990
ಗನ್‌ವೆರಿವಲ್	ಚೋಲಿಸ್ತಾನ್ (ಗುಜರಾತ್)	1990
ದೊಲಾವಿರಾ	ಕಟ್ ಜಿಲ್ಲೆ, ಗುಜರಾತ್, ಡಾ. ಆರ್. ಎಸ್. ಬಿಸ್ವ್	1990-91
ದೇಸಲ್‌ಪುರ್	ಗುಜರಾತ್, ಪಿ.ಪಿ. ಪಾಂಡೆ, ಎಂ.ಎ. ಡಾಕಿ	1991

ಪ್ರಮುಖ ನಗರಗಳು:

ಪಂಜಾಬ್, ಸಿಂಧ್, ಬಲೂಚಿಸ್ತಾನ, ಹರ್ಯಾಣ, ಗುಜರಾತ್, ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ, ರಾಜಸ್ತಾನ ಮುಂತಾದ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಂಧೂ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಪ್ರಮುಖ ನಗರಗಳು ತಲೆಯೆತ್ತಿದ್ದವು. 2007ನೆಯ ಇಸವಿಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಭಾರತದ ವಾಯುವ್ಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ 1000 ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಪತ್ತೆ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು.

ನಗರ	ಜಿಲ್ಲೆ	ರಾಜ್ಯ
ಮೊಹೆಂಜೊದಾರೊ	ಲಖಾನಾ	ಸಿಂಧ್
ಚನ್ನದಾರೊ	ಲಖಾನಾ	ಸಿಂಧ್
ಲೊಹೆಂಜೊದಾರೊ	ಸುರೇಂದ್ರನಗರ್	ಸಿಂಧ್

ಅಲಾದೆನೊ	ಕರಾಚಿ	ಸಿಂಧ್
ಕುಲ್ಲಿ	ಸಿಂಧ್	ಸಿಂಧ್
ಹರಪ್ಪ	ಸಿವಾಲ್	ಪಶ್ಚಿಮ ಪಂಜಾಬ್
ಬರಾಂದ್‌ರುಪಾರ್	ಅಂಬಾಲೆ	ಪಶ್ಚಿಮ ಪಂಜಾಬ್
ರಾಕಿಗರಿ	ಹಿಸ್ಸಾರ್	ಹರ್ಯಾಣ
ಕಾಲಿಭಂಗನ್	ಗಂಗಾನಗರ್	ಹರ್ಯಾಣ
ಕೊದುವಾಲ್	ಭವಲ್‌ಪುರ್	ರಾಜಸ್ತಾನ
ಅಜ್ಜೀರ್‌ಗೊವಾ	ಅಹ್ಮದಾಬಾದ್	ಗುಜರಾತ್
ಲೋಥಾಲ್	ಅಹ್ಮದಾಬಾದ್	ಗುಜರಾತ್
ಗುನ್ವೆರಿವಾಲಾ	ಚೌಲಿಸ್ತಾನ್	ಗುಜರಾತ್
ಮಧ್ಯಗಜ್ಜೀಶ	ಸೌರಾಷ್ಟ್ರ	ಗುಜರಾತ್
ಡೇಸಲ್‌ಪುರ್	ಕಛ್	ಗುಜರಾತ್
ದೊಲಾವಿರಾ	ಕಛ್	ಗುಜರಾತ್
ದಂಬಸದ್		ದಕ್ಷಿಣ ಬಲೂಚಿಸ್ತಾನ

7.3.1 ಕಾಲಾನುಕ್ರಮಣಿ

ವಿವಿಧ ಪ್ರಾಕ್ತನಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಸಿಂಧೂ ನಾಗರಿಕತೆಯು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಿರುವ ವಿವಿಧ ಕಾಲಗಳು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತಿವೆ.

1. ಜಾನ್ ಮಾರ್ಶಲ್ - ಕ್ರಿ. ಪೂ. 3250-2750
2. ಎಂ. ವೀಲರ್ - ಕ್ರಿ. ಪೂ. 2500-1500
3. ಆರ್. ಎಸ್. ಶರ್ಮಾ - ಕ್ರಿ. ಪೂ. 2500-1750
4. ಡಿ.ಪಿ. ಅಗರ್‌ವಾಲ್ - ಕ್ರಿ. ಪೂ. 2300-1700

ಇತ್ತೀಚಿನ ಪ್ರಾಕ್ತನಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಅಂದಾಜಿನ ಪ್ರಕಾರ ಇದರ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಪೂ. 2350 ರಿಂದ ಕ್ರಿ.ಪೂ. 1750

7.4 ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಗುಣಲಕ್ಷಣಗಳು

ಪಕ್ಕತೆಯ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಶ್ರೇಣಿಗಳು ಹಾಗೂ ಸಂಕೀರ್ಣತೆ ವಿಶೇಷ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಹೊಂದಿದ ಕರಕುಶಲತೆ, ಮನೆಯ ವಿವಿಧ ಆಕಾರಗಳು, ವತಾರ ಹಾಗೂ ಓಣಿಗಳಲ್ಲಿನ ವಾಸ, ಮತ್ತು ಮೃತರನ್ನು ಗೋರಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಿ ಮಾಡುವುದು ಇವು ಸಾಮಾಜಿಕ ಶ್ರೇಣಿಕರಣದ ಸೂಚಕಗಳು, ಸಿಂಧೂ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸುತ್ತಲಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬೇಟೆಗಾರರು, ಬೆಸ್ತರು ಮುಂತಾದ ಜನಾಂಗಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದು

ಸಿಂಧೂ ಜನರ ಜೀವನದ ಅಗತ್ಯಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಸಿಂಧೂ ನಗರಗಳು ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಸಮಾಜದ ಮುಖವಾಹಿನಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮದೇ ವಿಭಿನ್ನ ಸಮುದಾಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ ರೈತಾಪಿ ವರ್ಗವೂ ಇದ್ದಿರಬಹುದು. ಕೃಷಿ ಹಾಗೂ ಕರಕುಶಲತೆಯಲ್ಲಿ ಪಳಗಿದ್ದ ಗ್ರಾಮೀಣ ಜನರು ಕೃಷಿ ಹಾಗೂ ಗೃಹಕೃತ್ಯದ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ತಯಾರು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ತಜ್ಞ ಕುಶಲಕರ್ಮಿಗಳೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಉದಾ: ಕುಂಬಾರರು, ಕಲ್ಲಿನ ಕೆತ್ತನೆಯವರು, ಕಮ್ಮಾರರು, ತಾಮ್ರ, ಕಂಚು, ಚಿನ್ನ, ಮೊದಲಾದ ಲೋಹದ ಕೆಲಸದವರು, ಅಕ್ಕಸಾಲಿಗರು, ಮೊಹರು ಮಾಡುವವರು, ಬಳೆ ಮಾಡುವವರು, ಮಣೆ ಮಾಡುವವರು, ಶಿಲ್ಪಿಗಳು, ಗಾರೆ ಕೆಲಸದವರು, ಗಾಡಿ ಮಾಡುವವರು, ದೋಣಿ-ಹಡಗು ಮಾಡುವವರು ಇತ್ಯಾದಿ. ನಗರ, ಅಂತರ್-ನಗರ ಮತ್ತು ಅಂತರ್-ಪ್ರದೇಶೀ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳ ಸಮುದಾಯಗಳು. ನಗರೀಕರಣದಿಂದ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವಿಕಾಸವಾದ ವರ್ಗಗಳೆಂದರೆ ಬರೆಯುವವರು, ಅಳಿಯುವವರು ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಧಿಗಳ ಪರಿಣಿತರು. ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಒಳಚರಂಡಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇದ್ದಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಅವನ್ನೆಲ್ಲ ಸ್ವಚ್ಛಗೊಳಿಸುವ ಅತ್ಯಂತ ಕೆಳವರ್ಗವೂ ಇದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಅತ್ಯಂತ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದ್ದ ನಗರಗಳಿದ್ದರಿಂದ ಇಡೀ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಆಡಳಿತವರ್ಗವೂ ಇದ್ದಿರಬಹುದು.

1. **ಜನಜೀವನ:** ಸಿಂಧೂ ಜನರು ಗೋಧಿ, ಬಾರ್ಲಿ, ಹಾಲು, ತರಕಾರಿಗಳು, ದ್ವಿದಳ ಧಾನ್ಯಗಳು (ಹೆಸರು ಬೇಳೆ, ಬಟಾಣಿ) ಎಣ್ಣೆ (ಸಾಸಿವೆ ಎಣ್ಣೆ, ಎಳ್ಳೆಣ್ಣೆ), ರಾಗಿ, ಜೋಳ, ನವಣೆ ಮುಂತಾದ ಕಾಳುಗಳು, ಮತ್ತು ಖರ್ಜೂರ, ದ್ರಾಕ್ಷಿ, ಜೊಜೊಬ ಮುಂತಾದ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಆಹಾರದಲ್ಲಿ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಾಂಸಾಹಾರದಲ್ಲಿ ಗೋಮಾಂಸ ಕುರಿ, ಹಂದಿ, ಕೋಳಿ, ಹಸಿ ಮತ್ತು ಒಣಮೀನು ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಸಾಲೆ ಅರೆಯಲು ಮತ್ತು ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಪುಡಿಮಾಡಲು ಬೀಸುವ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು.
2. **ಉಡುಗೆ ತೊಡುಗೆ:** ಹತ್ತಿಯನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಾತೃದೇವತೆಯ ಜೇಡಿಮಣ್ಣಿನ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಅಂದಿನ ಮಹಿಳೆಯರು ಕನಿಷ್ಠ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಹೆಂಗಸರು ಸೊಂಟದ ಸುತ್ತ ಮೊಣಕಾಲಿನವರೆಗೆ ಒಂದು ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಸುತ್ತುತ್ತಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಅದು ಎಡಭುಜದ ಅಡಿಯಿಂದ ಬಲಭುಜದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹಾಕಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಹರಪ್ಪದಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಚಿತ್ರವೊಂದರಲ್ಲಿ ಪುರುಷನೊಬ್ಬ ಧೋತಿಯನ್ನು ಉಟ್ಟಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಯಾವುದೇ ಚಪ್ಪಲಿಗಳು ದೊರೆತಿಲ್ಲ.
3. **ಕೇಶವಿನ್ಯಾಸ:** ಮೊಹೆಂಜೊದಾರೋದಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ನರ್ತಿಸುವ ಹುಡುಗಿಯ ವಿಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಆಕೆಗೆ ಕುದುರೆ ಬಾಲದಂಥ ಜುಟ್ಟು ಇರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಕೆಲವು ಸ್ತ್ರೀಯರು ಜಡೆ ಹಾಕಿ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಬಗ್ಗಿಸಿ ಕಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಬೈತಲೆ ತೆಗೆದು ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ನೆತ್ತಿಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ತುರುಬು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೊಹೆಂಜೊದಾರೋದಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಮಗುವಿನ ಮಣ್ಣಿನ ವಿಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಮಗುವಿಗೆ ಗುಂಗರು ಕೂದಲಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಗಡ್ಡ ಮೀಸೆಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಹೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಕ್ಷೌರಮಾಡಿ ಗಲ್ಲದ ಮೇಲಿನ

ಗಡ್ಡವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನೂ ನೋಡಬಹುದು. ಹರಪ್ಪ ಜನರು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಂಚಿನ ಕನ್ನಡಿಗಳು ದೊರೆತಿವೆ.

4. **ವಡವೆಗಳು ಮತ್ತು ಆಭರಣಗಳು:** ಗಂಡಸರು ಹೆಂಗಸರು, ಬಡವರು-ಶ್ರೀಮಂತರು ಎಂಬ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲರೂ ಅಂದವಾಗಿ ಕಾಣಲು ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸ್ತ್ರೀಯರು ಎಲೆಯಾಕಾರದ ಶಿರಾಭರಣವನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಣೆಯನ್ನು ಒಂದು ದಾರ ಅಥವಾ ಕರವಸ್ತ್ರದಿಂದ ಸಿಂಗರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ವಿವಿಧ ಜಾತಿಯ, ಆಕಾರದ, ಗಾತ್ರದ ಹರಳುಗಳೂ ಮತ್ತು ಮಣೆಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ಮಾಡಿದ ಕಂಠೀಹಾರಗಳು ದೊರೆತಿವೆ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯದಲ್ಲೊಂದು ಪದಕವೂ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಆಭರಣ ತಯಾರಿಕೆಗೆ ಚಿನ್ನ, ಬೆಳ್ಳಿ, ತಾಮ್ರ, ಕಂಚು, ಕವಡೆ, ಕಪ್ಪೆಚಿಪ್ಪು, ಮಡಕೆಗಳು, ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ದೊರೆತಿರುವ ಚಿನ್ನ ಹಾಗೂ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಬಳೆಗಳು ಹಾಗೂ ಕಡಗಗಳು ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಕೆತ್ತನೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಕೆಲವು ಸ್ತ್ರೀಯರು ಕಾಲಿಗೆ ಗೆಜ್ಜೆ ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸೊಂಟಪಟ್ಟಿ/ಡಾಬುಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಪುರುಷರು ಕೂಡ ತಲೆಗಟ್ಟು, ಸರ, ಉಂಗುರ, ತೋಳಬಂದಿ ಮುಂತಾದ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.
5. **ಅಲಂಕಾರಿಕ ಸಾಧನಗಳು:** ಶೌಚದ ಹೂಜಿಗಳನ್ನು ದಂತ ಹಾಗೂ ಲೋಹದಿಂದ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮಹಿಳೆಯರು ಮುಖಕ್ಕೆ ಬಣ್ಣ ಹಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಸುಗಂಧ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಚೆನ್ನುದಾರೊಂದಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಅವಶೇಷಗಳಿಂದ ಲಿಪ್‌ಸ್ಟಿಕ್ ಹಾಗೂ ಕಾಡಿಗೆಯ ಬಳಕೆಯೂ ಇತ್ತೆನ್ನುವುದು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಕೇಶಮಾರ್ಜಕದ ಬಳಕೆಯೂ ಇದ್ದಿರಬಹುದು.
6. **ಬೇಟೆ ಹಾಗೂ ಮೀನುಗಾರಿಕೆ:** ದೊಡ್ಡ ಹೂಜಿಗಳಲ್ಲಿ ಎಮ್ಮೆ ಹಂದಿ, ಆಮೆ, ಕುರಿ, ಎತ್ತು ಮತ್ತು ಮೀನುಗಳ ಅವಶೇಷಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಎತ್ತು, ಕುರಿ ಮತ್ತು ಆಡುಗಳ ಮೂಳೆಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಒಂದು ಬುಲ್‌ಡಾಗ್ ಕೂಡ ಸೇರಿದಂತೆ ಏಳು ಬೇಟೆನಾಯಿಗಳ ಪ್ರತಿಕೃತಿಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಒಂದು ಮೊಹರಿನಲ್ಲಿ ಕೋಳಿಕಾಳಗದ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ. ಬಹಳಷ್ಟು ಗಾಳಗಳು ದೊರೆತಿವೆ.
7. **ಆಟೋಟಗಳು:** ಎಲ್ಲ ಪ್ರಮುಖ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆಟೋಟಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹಲವಾರು ಆಟಿಕೆಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಸುಟ್ಟಿ ಮಣ್ಣಿನ ಗಾಡಿಗಳು, ತಲೆದೂಗುತ್ತಿರುವ ಎತ್ತುಗಳು, ಕೈ ತಿರುಗಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿರುವ ಮಂಗಗಳು ಮತ್ತು ಒಂದು ದಾರದಲ್ಲಿ ಮೇಲಕ್ಕೂ ಕೆಳಕ್ಕೂ ಚಲಿಸುವ ಕ್ಲಿಷ್ಟಕರ ಆಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಪರಿಣಿತ ಗೊಂಬೆ ತಯಾರಕರೇ ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ ಚದುರಂಗದ ಕಾಯಿಗಳ ಮತ್ತು ದಾಳಗಳು ಕೂಡ ದೊರೆತಿವೆ.
8. **ಮೇಣದ ಬತ್ತಿ:** ಒಂದು ಮಡಕೆಯ ತುಂಬ ಮೇಣದ ಬತ್ತಿಗಳು ದೊರೆತಿದ್ದು ಬೆಳಕಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಇದರಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.
9. **ರಾಜಕೀಯ:** ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟ ಆಧಾರಗಳು ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಕೊಸಾಂಬಿಯವರ ಪ್ರಕಾರ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿಯು ಆಳುತ್ತಿತ್ತು, ಆದರೆ ಆರ್, ಎಸ್, ಶರ್ಮಾ ಅವರ ಪ್ರಕಾರ ವ್ಯಾಪಾರಿ ವರ್ಗವು ಆಳುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ಅಂದಾಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯದಾಗಿದ್ದರೂ ಹರಪ್ಪ ಜನರು ಉತ್ತಮವಾದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹೊಂದಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

10. **ಧರ್ಮ:** ಯಾವುದೇ ಲಿಖಿತ ಆಧಾರಗಳು ದೊರೆತಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಹರಪ್ಪ ಜನರ ಧರ್ಮದ ರಚನೆ ಹಾಗೂ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಏನನ್ನೂ ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ದೊರೆತಿರುವ ಹಲವಾರು ವಸ್ತುಗಳು, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮೊಹರುಗಳು, ತಾಯತಗಳು, ತಾಮ್ರಪತ್ರಗಳು (ಕಾಲಿಬಂಗನ್‌ನಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಕುಂಡಗಳು) ಇವುಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಹರಪ್ಪ ಜನರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಜೀವನದ ಬಗ್ಗೆ ಅಸ್ಪಷ್ಟ ಚಿತ್ರಣ ಪಡೆಯಬಹುದು. ಜೇಡಿಮಣ್ಣಿನಿಂದ ತಯಾರಿಸಲಾದ ಹೆಣ್ಣಿನ ವಿಗ್ರಹಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿದ್ದು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿರುವ ಹೆಣ್ಣು ರೂಪವು ಅರೆನಗ್ನವಾಗಿದ್ದು ಉಡುದಾರದ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ಸೊಂಟದ ಸುತ್ತ ಒಂದು ಬಟ್ಟೆಯನ್ನುಟ್ಟು, ಅಲಂಕಾರಿಕವಾದ ತಲೆದಿರಿಸು, ಸರಗಳು ಮತ್ತು ಓಲೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದಾಳೆ ಕೆಲವು ಓಲೆಗಳು ತಲೆಯ ಎರಡು ಬದಿಯಿಂದ ಟೋಪಿಯ ರೀತಿ ಇವೆ. ಈ ವಿಗ್ರಹಗಳು ಪ್ರಕೃತಿದೇವತೆಯದ್ದು ಎಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗಿದೆ. ಮಾತೃದೇವತೆಯ ಪೂಜೆ, ಪಶುಪತಿ ಶಿವ, ಪವಿತ್ರ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಮತ್ತು ನದಿಗಳು ಮುಂತಾದ ಹಲವಾರು ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹರಪ್ಪ ಜನರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.
11. **ಪಶುಪತಿ ಶಿವ:** ಪುರುಷ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದ ದೇವರೆಂದರೆ ಮೂರು ತಲೆಗಳುಳ್ಳ, ಕೊಂಬಿರುವ ಕಿರೀಟ ಧರಿಸಿರುವ, ಸಿಂಹಾಸನವೊಂದರ ಮೇಲೆ ಪದ್ಮಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವ, ಆನೆ, ಹುಲಿ, ಕೋಣ, ಖಡ್ಗಮೃಗ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಂದ ಸುತ್ತುವರಿದಿರುವ, ಪೀಠದಲ್ಲಿ ಜಿಂಕೆಯಿರುವ ದೇವರು, ಈ ದೇವರ ಚಿತ್ರಣವು ಶಿವನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮೂರು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ,

- ತ್ರಿಮುಖ
- ಪಶುಪತಿ
- ಯೋಗೀಶ್ವರ ಅಥವಾ ಮಹಾಯೋಗಿ

ಈ ದೇವರು ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮೂಗಿನ ತುದಿಗೆ ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿ ಪದ್ಮಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವ ಭಂಗಿ ಇದು ಯೋಗೀಶ್ವರನ ಅಂಶವನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಶಿವನನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುವ ಇನ್ನೂ ಎರಡು ಮೊಹರುಗಳು ದೊರೆತಿದ್ದು ಮಾರ್ಶಲ್ ಅವರು ಅವುಗಳನ್ನು ಆದಿಶಿವನ ರೂಪ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

'ಲಿಂಗ'ಗಳು ಕೂಡ ಪತ್ತೆಯಾಗಿದ್ದು ಶಿವಾರಾಧನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಲಿಂಗಪೂಜೆ ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿತ್ತು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಪುಷ್ಟಿ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದವು ಎನ್ನಬಹುದಾದ ಶಿವಲಿಂಗಗಳು ಗುಡಿಮಲ್ಲೋನ್ ಮತ್ತು ಭೀಟಾದಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿದ್ದು ಇವು ಕ್ರಿ.ಪೂ 1ನೇ ಶತಮಾನದವು ಎನ್ನಲಾಗಿದೆ.

12. **ಪಶುಪೂಜೆ:** ಮೊಹರುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಚಿತ್ರವಿರುವುದು ಹರಪ್ಪ ಜನರು ಪಶುಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದುದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಾಗಿದೆ. ಹರಪ್ಪ ಮೊಹರುಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವ ಪ್ರಾಣಿಯೆಂದರೆ ಎತ್ತು. ಈ ಎತ್ತು ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಒಂದೇ ಕೊಂಬು ಇರುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿದೆ.

13. **ವ್ಯಕ್ತಪೂಜೆ:** ವ್ಯಕ್ತ, ಅಗ್ನಿ ಮತ್ತು ನೀರಿನ ಆರಾಧನೆಯೂ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿರುವ ಎಲೆಗಳು ಅರಳಿ ಮರದವು ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.
14. **ಅಗ್ನಿಪೂಜೆ:** ಕಾಲಿಬಂಗನ್ನಿನಲ್ಲಿನ ಉತ್ಪನ್ನದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಇಟ್ಟಿಗೆಯ ಜಗಲಿಯ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಮಿಸಲಾದ ಹೋಮಕುಂಡಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಪ್ರತಿ ಕುಂಡವೂ 75X75 ಸೆ.ಮೀ ಅಳತೆಯದ್ದು. ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಮುಖ್ಯ ಅಂಶವೇನೆಂದರೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪೂಜೆ ಸಲ್ಲಿಸಲು ಹೋಗುವವರು ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಯೇ ಇವುಗಳ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಇವುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುವುದು. ಬನ್‌ವಾಲಿಯಲ್ಲಿ ವಸತಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಐದು ಹೋಮಕುಂಡಗಳು ಒಂದೇ ಕಡೆ ದೊರೆತಿದ್ದು ಅವುಗಳ ಸುತ್ತಲೂ ಎತ್ತರವಾದ ಗೋಡೆಯಿದೆ.
15. **ಅಂತ್ಯಸಂಸ್ಕಾರದ ವಿಧಿಗಳು:** ಮೊಹಂಜೊದಾರೊದಲ್ಲಿ ಮೂರು ರೀತಿಯ ಸಮಾಧಿಗಳು ದೊರೆತಿವೆ, ಅವುಗಳೆಂದರೆ,
- ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಮಾಧಿಗಳು
 - ಅರೆ ಸಮಾಧಿಗಳು
 - ಸಂಸ್ಕಾರಾನಂತರದ ಸಮಾಧಿಗಳು

ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಮಾಧಿಯೆಂದರೆ ಇಡಿಯ ಮೃತದೇಹವನ್ನು ಹೂಳುವುದು. ಇದನ್ನು ಗೋರಿಯೊಳಗಿಡುವ ಪರಿಕರಗಳೊಂದಿಗೆ ನಾನಾ ವಿಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇಂಥ ಮೂವತ್ತು ಸಮಾಧಿಗಳು ವಿವಿಧೆಡೆ ದೊರೆತಿವೆ.

ಅರೆಸಮಾಧಿ ಎಂದರೆ ಮೃತದೇಹವನ್ನು ಕಾಡುಪ್ರಾಣಿಗಳು ತಿಂದು ಉಳಿದ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಹೂತಿರುವುದು ಇಂಥ ಐದು ಸಮಾಧಿಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಅತ್ಯಂತ ಉತ್ತಮ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೂಜಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ತಲೆಬುರುಡೆ ಮತ್ತು ಇತರ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಮೂಳೆಗಳು ದೊರೆತಿದ್ದು ಜೊತೆಗೆ ಹಲವು ರೀತಿಯ ಮಣ್ಣಿನ ಪಾತ್ರೆಗಳು ಮಣಿಗಳು ಚಿಪ್ಪಿನ ಚಮಚಗಳು, ದಂತದ ಚೂರುಗಳು ಮತ್ತು ಮಾದರಿ ಪಾತ್ರೆಗಳು ಕೂಡ ಸಮಾಧಿಯೊಳಗೆ ದೊರೆತಿವೆ.

ಸಂಸ್ಕಾರಾನಂತರದ ಸಮಾಧಿಗಳು: ಕಾಲಿಬಂಗನ್ನಿನಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಸಮಾಧಿಗಳಂತೆ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಮಟ್ಟಸವಾದ ನೆಲದ ಕೆಳಗೆ ಅಥವಾ ರಸ್ತೆಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಲೂ ಇಟ್ಟಿಗೆ ಕಟ್ಟಿರುವ ಹಲವಾರು ಗೋರಿಗಳು ದೊರೆತಿದ್ದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಬಾಯಿಯ ಹೂಜಿಯ ಒಳಗೆ ಹಲವಾರು ಸಣ್ಣ ಪಾತ್ರೆಗಳು, ಕುರಿ, ಆಡು ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೂಳೆಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಲೋಥಾಲ್‌ನಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಸಮಾಧಿಯೊಂದರ ಒಳಗೋಡೆಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಿರುವುದು ಶವಪೆಟ್ಟಿಗೆಯ ಬಳಕೆಯೂ ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿತ್ತು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಾಗಿದೆ. ಹರಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯ ಮತ್ತು ಹುಲ್ಲಿನ ಚಾಪೆಯಲ್ಲಿ ಮುಚ್ಚಿರುವ ಮೃತದೇಹದ ಕುರುಹುಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಸುರ್‌ಕೋತ್ಲಾ ಮತ್ತು ಲೋಥಾಲ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಮಡಕೆ-ಸಮಾಧಿಯ ಕುರುಹುಗಳು ದೊರೆತಿವೆ.

ಒಂದು ಗಂಡಿನ ಮತ್ತು ಒಂದು ಹೆಣ್ಣಿನ ಅಸ್ಥಿಪಂಜರಗಳು ಒಂದೇ ಸಮಾಧಿಯೊಳಗೆ ದೊರೆತಿರುವುದು ಜೋಡಿಸಮಾಧಿಯ ಆಚರಣೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಇದು ಸತಿ ಪದ್ಧತಿಯ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸದಿದ್ದರೂ ಪತಿ ಅಥವಾ ಒಡೆಯನೊಡನೆ ಆತನ ಪತ್ನಿ ಅಥವಾ ಸೇವಕಿಯನ್ನೂ ಸಮಾಧಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಆಚರಣೆಯೊಂದು ಇದ್ದಿದ್ದರ ಬಗ್ಗೆ ಸುಳಿವು ಕೊಡುತ್ತದೆ.

7.5 ಸಾರಾಂಶ

ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ನಾಗರೀಕತೆಯಾಗಿದೆ. ಇದು ಝೇಲಂ, ಚಿನಾಬ್, ರಾವಿ, ಬಿಯಾಸ್, ಸಲ್ಲೇಜ್, ಸರಸ್ವತಿ ಮತ್ತು ದೃಶದ್ವತಿ ಮುಂತಾದ ಏಳೆಂಟು ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ಹರಡಿದ್ದ ಬಹುದೊಡ್ಡ ನಾಗರೀಕತೆಯಾಗಿತ್ತು. ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಸರಸ್ವತಿ ನದಿಯು ದಿಕ್ಕು ಬದಲಿಸಿ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಹರಿದು ಗಂಗಾನದಿಯನ್ನು ಸೇರಿತು. ಅದರ ಮುಂಚಿನ ಪಾತ್ರ ಒಣಗಿ ಬರಿದಾಯಿತು. ಪ್ರಾಕ್ರನಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಇನ್ನೂ ಹಲವಾರು ಪ್ರಾಚೀನ ನಗರಗಳನ್ನು ಪತ್ತೆಮಾಡಿದ್ದಾರೆ, ಆದರೆ ಮೊದಲು ದೊರೆತದ್ದು ಹರಪ್ಪ ನಗರವಾದ್ದರಿಂದ ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಹರಪ್ಪ ನಾಗರೀಕತೆ ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಹರಪ್ಪ ನಾಗರೀಕತೆಯ ಉಗಮದ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಚರ್ಚೆಗಳು ನಡೆದಿದ್ದು ಹಲವಾರು ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಸಂಕರದಿಂದ ಈ ನಾಗರೀಕತೆಯು ವಿಕಾಸ ಹೊಂದಿರಬಹುದು ಎಂಬುದು ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಸರ್ವಸಮ್ಮತವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. ಕಳೆದ ಏಳು ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರುವ ಉತ್ಖನನಗಳಿಂದ ಸಿಂಧೂ ನಾಗರೀಕತೆಯ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಹಂತಗಳಿರುವ ಪದರಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ಅದರ ಉಚ್ಚಾಯ ಸ್ಥಿತಿಯ ಪದರಗಳು ಕೂಡ ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಈ ಪದರಗಳನ್ನು ಹರಪ್ಪ ಪೂರ್ವ, ಆರಂಭಿಕ ಹರಪ್ಪ, ಪಕ್ಷ ಹರಪ್ಪ ಮತ್ತು ಅಂತಿಮ ಹಂತದ ಹರಪ್ಪ ಕಾಲಘಟ್ಟಗಳು ಎಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ.

7.6 ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು

1. ಕೊಲಿರಿಯಮ್: ಕಣ್ಣನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛಗೊಳಿಸುವ ದ್ರವ ರೂಪದ ಪುರಾತನ ಔಷಧ.
2. ಹರಪ್ಪ: ಭಾರತೀಯ ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚಾಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ನಗರ

7.7 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ

1. ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಉಗಮದ ಬಗೆಗಿನ ಎರಡು ವಾದಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿ.
2. ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಗುಣಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿ

7.8 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಉತ್ತರಗಳು

1. ವಿಭಾಗ 7.2 ನೋಡಿ
2. ವಿಭಾಗ 7.4 ನೋಡಿ

7.9 ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

1. Rao.S.R. 1963:- Excavations at Rangpur and other explorations in Gujarat Ancient India, New Delhi.
2. Rao. S.R. 1973:- Lothal and Indus valley Civilization, Bombay
3. Vipul Singh:-Indus Valley civilization.
4. Kenyoyer. J.M:-1993, the ancient cities of the Indus OUP, Lahore.
5. Lal B.B:-1198, Indus Valley Civilization, New Delhi.
6. Mackay E:-1943, Chanhudrao excavations, 1935,1936, New Delhi
7. Marshall J:-1931, Mohenjo-Daro and the Indus Civilizations, 3 Vols., London.
8. Allehin, Raymond and Bridget:-1982, the rise of civilization in India and Pakistan CUP

ಪಠ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದವರು:

ಡಾ. ಆರ್. ಪ್ರಭಾಮಣಿ

ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದವರು:

ಡಾ. ಎನ್.ಸಿ. ಸುಜಾತ

ರಚನೆ

8.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

8.1 ಪೀಠಿಕೆ

8.2 ಪಕ್ಕ ಹರಪ್ಪ ಕಾಲದ ನಗರಯೋಜನೆ

8.2.1 ಕಟ್ಟಡ

8.2.2 ಚರಂಡಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ

8.2.3 ರಸ್ತೆಗಳು

8.2.4 ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳು

8.3 ವಸತಿ/ನೆಲೆ ವಿನ್ಯಾಸ

8.3.1 ಹರಪ್ಪ

8.3.2 ಮೊಹೆಂಜೊದಾರೊ

8.3.3 ಧೋಲಾವಿರಾ

8.3.4 ಕಾಲಿಬಂಗನ್

8.3.5 ರಾಖಿಗಿರಿ

8.3.6 ಚನ್ದುದಾರೊ

8.4 ಸಾರಾಂಶ

8.5 ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು

8.6 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ

8.7 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಉತ್ತರಗಳು

8.8 ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

8.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

ಈ ಘಟಕದ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ನಿಮಗೆ ಈ ಕೆಳಗಿನ ವಿಷಯಗಳು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತವೆ.

- ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ನಗರಯೋಜನೆ
- ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಚರಂಡಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ರಸ್ತೆಗಳು, ದೀಪಸ್ತಂಭಗಳು ಮತ್ತು ಮ್ಯಾನ್‌ಹೋಲ್‌ಗಳೊಂದಿಗೆ ಮನೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದ ರೀತಿ.
- ಕಲ್ಲುಗಳ ಬದಲಿಗೆ ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಇಟ್ಟಿಗೆಯ ಬಳಕೆ
- ಕೋಟೆ ಹಾಗೂ ಕೆಳಪಟ್ಟಣ ಪ್ರದೇಶಗಳೊಂದಿಗೆ ವಸತಿ/ನೆಲೆ ವಿನ್ಯಾಸ.

8.1 ಪೀಠಿಕೆ

ನಮ್ಮ ಜ್ಞಾನವು ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖ ನಗರಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಸಿಂಧೂ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಗ್ರಾಮಾಂತರ ನೆಲೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ನಡೆದಿಲ್ಲ. ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆದಿರುವ ಕೆಲವು ನಗರಗಳೆಂದರೆ ಹರಪ್ಪ, ಮೊಹೆಂಜೋದಾರೊ, ಚನ್ದಾದಾರೊ, ಕಾಲಿಬಂಗನ್, ಬನ್‌ವಾಲಿ. ಇನ್ನೂ ಹಲವಾರು ಸಣ್ಣ ಪಟ್ಟಣಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದವು, ಆದರೆ ಹರಪ್ಪ ಮತ್ತು ಮೊಹೆಂಜೋದಾರೊ ಪ್ರಮುಖ ನಗರಗಳು. ಈ ಎರಡೂ ನಗರಗಳ ನಗರಯೋಜನೆಗಳು ಒಂದೇ ರೀತಿ ಇದ್ದು, ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಕೋವಿಗಂಡಿಗಳುಳ್ಳ ಗೋಡೆಗಳಿದ್ದ ಕೋಟೆಗಳಿದ್ದವು. ಬಹುಶಃ ಕೋಟೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಳುವ ವರ್ಗದವರು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೋಟೆಯ ಕೆಳಭಾಗದ ಕೆಳಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮನೆಗಳ ಜೋಡಣೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಕೋಷ್ಟಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿತ್ತು.

ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ಹರಪ್ಪ ಮತ್ತು ಮೊಹೆಂಜೋದಾರೊಗಳಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಣಾಗೋಡೆಗಳುಳ್ಳ ಮೇಲಿನ ಕೋಟೆ ಪ್ರದೇಶ ಮಾತ್ರ ಇದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಕಾಲಿಬಂಗನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಕೆಳಪಟ್ಟಣ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೂ ಕೋಟೆಯ ಗೋಡೆಗಳಿದ್ದು ಮೇಲಿನ ಹಾಗೂ ಕೆಳಗಿನ ಕೋಟೆ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಬೇರ್ಪಡಿಸುವ, ಬಾಗಿಲಿರುವ ಗೋಡೆಯೊಂದಿತ್ತು. ಈ ಗೋಡೆಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಮತ್ತು ಸಮಾನ ಅಂತರಗಳಲ್ಲಿ ಬುರುಜುಗಳೂ ಇದ್ದವು. ಕೋಟೆಯ ಒಳಗೆ ರಸ್ತೆಗಳು 30 ಅಡಿಗಳಷ್ಟು ಅಗಲವಾಗಿದ್ದು ಒಂದನ್ನೊಂದು ಲಂಬಕೋನಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಸಿ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಹಲವು ಆಯತಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಭಜಿಸುತ್ತಿದ್ದವು.

ಈ ರೀತಿಯ ಆಯತಾಕಾರದ ನಗರಯೋಜನೆ ಈ ಎರಡು ನಗರಗಳಿಗೇ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದದ್ದು ಮತ್ತು ಈಜಿಪ್ಟ್ ಹಾಗೂ ಮೆಸೊಪೊಟಾಮಿಯಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಬನ್‌ವಾಲಿಯಲ್ಲಿ ಒಳಚರಂಡಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಅವಶೇಷಗಳು ದೊರೆತಿದ್ದು ಹರಪ್ಪ ಜನರು ಆರೋಗ್ಯ ಹಾಗೂ ನೈರ್ಮಲ್ಯತೆಗೆ ಬಹಳ ಮಹತ್ವ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ.

8.2 ಪಕ್ಷ ಹರಪ್ಪ ಕಾಲದ ನಗರಯೋಜನೆ

8.2.1 ಕಟ್ಟಡ ನಿರ್ಮಾಣ

ಹರಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಇದುವರೆಗೂ ಪತ್ತೆಯಾಗಿರುವ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಮೂರು ರೀತಿಯವು ಎಂದು ವಿಭಾಗಿಸಬಹುದು.

1. ವಾಸದ ಮನೆಗಳು
2. ದೊಡ್ಡ ಕಟ್ಟಡಗಳು
3. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸ್ನಾನಗೃಹಗಳು, ಧಾನ್ಯಸಂಗ್ರಹಾಗಾರಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ

ವಾಸದ ಮನೆಗಳ ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಅಂತರವಿದ್ದು ಅತ್ಯಂತ ಸಣ್ಣ ಮನೆಗಳು ಕೇವಲ ಎರಡು ಕೋಣೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೆ ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ಮನೆಗಳು ಭವ್ಯ ಅರಮನೆಗಳಂತಿವೆ. ಮನೆಗಳಿಗೆ ಗಾರೆ/ಗಿಲಾವು ಇರುವುದು ಕಂಡುಬಂದಿಲ್ಲ. ಕಾಲಿಬಂಗನ್ನಿನ ಒಂದು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ನೆಲಕ್ಕೆ ಅಲಂಕಾರಿಕ ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಬಳಸಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಚಿಕ್ಕ ಮನೆಗಳ ಕೆಳ ಅಂತಸ್ತಿನ ಅಳತೆ 8X9 ಮೀಟರ್ ಇದ್ದರೆ ದೊಡ್ಡ ಮನೆಯದ್ದು ಅದರ ಎರಡರಷ್ಟಿತ್ತು. ಮನೆಗಳ ನಡುವೆ ಒಂದು ಅಡಿಯಷ್ಟು ಅಂತರ ಇದ್ದು ಬಹುಶಃ ನಿವಾಸಿಗಳ ನಡುವೆ ವ್ಯಾಜ್ಯಗಳಾಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಇದರ ಉದ್ದೇಶವಿರಬಹುದು. ಈ ಅಂತರಕ್ಕೆ ಎರಡೂ ಕಡೆಗಳಿಂದ ಗೋಡೆ ಕಟ್ಟಿ ಮುಚ್ಚಿ ಕಳ್ಳರನ್ನು ತಡೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕೆಲವು ಮನೆಗಳು ಎರಡಂತಸ್ತಿನವಾಗಿದ್ದವು. ಗೋಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಚೌಕಾಕಾರದ ರಂಧ್ರಗಳಿಂದ ಮೇಲ್ಮಹಡಿಯು ಮರದ ಅಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಇರುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ. ಅಟ್ಟದ ನೆಲವನ್ನು ಹುಲ್ಲುಜೊಂಡಿನಿಂದ ಮಾಡಿ ದಪ್ಪ ಮಣ್ಣಿನ ಲೇಪನ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಜೊಂಡಿನ ಚಾಪೆಯನ್ನು ಮರದ ಜಂತಿಗೆ ಹಗ್ಗಗಳಿಂದ ಬಿಗಿಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಮತ್ತು ಈ ಹಗ್ಗಗಳ ಗುರುತುಗಳೂ ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಸುಟ್ಟ ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಿರುವ ಮಹಡಿಯ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳೂ ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಜಾಗವನ್ನು ಮಿತವಾಗಿ ಬಳಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಕಿರಿದಾದ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳಿರುತ್ತಿದ್ದ ಮತ್ತು ಎತ್ತರೆತ್ತರವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದವು; 38 ಸೆ.ಮೀ ಸಮತಟ್ಟಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದವು ಎತ್ತರ ಹಾಗೂ 13 ಸೆ.ಮೀ ಅಗಲ. ಛಾವಣಿಗಳು ಚರಂಡಿಗಳನ್ನು ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ತಯಾರಿಸಿ ಸುಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಚೆನ್ನುದಾರೊದಲ್ಲಿ ಇವು ಬಹಳಷ್ಟು ದೊರೆತಿವೆ. ಆದರೆ ಇದುವರೆಗೂ ಛಾವಣಿಯ ಹೆಂಚುಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿಲ್ಲ. ಮನೆಗಳನ್ನು ಹಲವು ದೊಡ್ಡ ಕೋಣೆಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಾವಿ, ಬಚ್ಚಲುಮನೆ ಹಾಗೂ ಚರಂಡಿಗಳಿದ್ದು, ಚರಂಡಿಗಳು ರಸ್ತೆಚರಂಡಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕ ಹೊಂದಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ತೆರೆದ ಹಜಾರವು ಮನೆಗಳ ರಚನೆಯ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಹಜಾರದ ನೆಲವನ್ನು ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಚಪ್ಪಟೆಯಾಗಿಟ್ಟು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಬಾಗಿಲುಗಳು ಹಾಗೂ ಕಿಟಕಿಗಳು ಹಜಾರಕ್ಕೆ ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಹಜಾರದ ಒಂದು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಛಾವಣಿಯಡಿ ಅಡಿಗೆಮನೆಯಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಕೆಳಅಂತಸ್ತಿನಲ್ಲಿ ಉಗ್ರಾಣ, ಬಾವಿ, ಬಚ್ಚಲುಮನೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದವು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಿಟಕಿಗಳು ಮುಂದಿನ ಗೋಡೆಗಳಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಗವಾಕ್ಷಿಗಳೂ ಇರುತ್ತಿದ್ದವು. ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿ ಮಹಡಿಗೆ ಹೋದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಬಚ್ಚಲು, ಮಲಗುವ ಕೋಣೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದವು.

ಅಡುಗೆಮನೆಯು ಚಿಕ್ಕದಾಗಿದ್ದು ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ತೆರೆದ ಹಜಾರದಲ್ಲಿಯೇ ಅಡಿಗೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಗೋಡೊಲೆಗಳೂ ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ತ್ಯಾಜ್ಯ ನೀರನ್ನು ಹಾಕಲು ಅಡಿಗೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ರಂಧ್ರಗಳುಳ್ಳ ಮಡಕೆಗಳನ್ನು ಹೊಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದ ನೀರು ರಂಧ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಇಂಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಪ್ರತಿ ಮನೆಗೂ ತನ್ನದೇ ಆದ ಬಚ್ಚಲು ಮನೆಯಿದ್ದು ಅದು ರಸ್ತೆಯ ಕಡೆಗೆ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ನೀರು ಸುಲಭವಾಗಿ ಹೊರಹೋಗಲು ಶೌಚಾಲಯವು ಬಚ್ಚಲು ಮತ್ತು ರಸ್ತೆಯ ನಡುವೆ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಬಚ್ಚಲಿನ ಗೋಡೆಗೆ ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ತಖ್ತುಬಂದಿ ಹಾಕಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಜೋಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿರುವಂತೆ ಕೂರುಬಾಯಿ ಇರುವ ಮಣ್ಣಿನ ಕೊಳವೆಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ಚರಂಡಿ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಮೊಹಂಚೋದಾರೊದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಹಾಗೂ ಸಣ್ಣನೆಯ ಹಲವಾರು ವಾಸದ ಮನೆಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಎರಡು ದೊಡ್ಡ ಉಗ್ರಾಣಗಳು ಹಾಗೂ ವೀಕ್ಷಣಾಗೋಪುರ ದೊರೆತಿವೆ. ಸ್ತೂಪದ ದಿಬ್ಬದ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ 69X23.5 ಮೀ ವಿಸ್ತಾರದ ದೊಡ್ಡ ಕಟ್ಟಡ ಸಂಕೀರ್ಣವು ದೊರೆತಿದ್ದು, ಇದು ಪುರೋಹಿತರಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದು ಎನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಈ ಸಂಕೀರ್ಣದಲ್ಲಿಯೇ ಸರ್ ಜಾನ್ ಮಾರ್ಶಲ್ ಅವರು ಪತ್ತೆಮಾಡಿದ 'ಗ್ರಾಟ್ ಬಾತ್' ಇರುವುದು. ಈ ಇಡೀ ಕಟ್ಟಡವು ಒಂದೇ ಘಟಕವಾಗಿದ್ದು ಕೆಲವು ಗೋಡೆಗಳು 1.2 ಮೀ. ನಷ್ಟು ದಪ್ಪವಿವೆ. ಇದು ವಿದ್ಯಾಲಯವಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು ಎಂದು ಅಂದಾಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸ್ತೂಪದ ದಿಬ್ಬದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ 8 ಚ. ಮೀ. ಗಳ ವಿಸ್ತಾರದ ಹಜಾರವಿದ್ದು ಇದರ ಮೇಲ್ಭಾಗವು ಆಧಾರಕ್ಕೆ ತಲಾ ಐದು ಚೌಕಾಕಾರದ ಇಟ್ಟಿಗೆಯ ಕಂಭಗಳ ನಾಲ್ಕು ಸಾಲುಗಳಿವೆ. ಈ ಕಂಭಗಳು ಸಮಾನಾಂತರದಲ್ಲಿದ್ದು ನಡುವೆ ನಾಲ್ಕು ಓಣಿಗಳ ಜಾಗ ಇದೆ. ಇದನ್ನು ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಮ್ಯಾಕೆ ಅವರ ಪ್ರಕರ ಇದು ಓಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಗಡಿಗಳಿದ್ದ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯಾಗಿತ್ತು.

ಹರಪ್ಪದಲ್ಲಿ 50X40 ಮೀ ವಿಸ್ತಾರದ, ನಡುವೆ 7 ಮೀ. ಅಗಲದ ಸ್ಥಳವುಳ್ಳ ಕಟ್ಟಡ ಪತ್ತೆಯಾಗಿದ್ದು ಇದು ಧಾನ್ಯ, ಹತ್ತಿ ಮುಂತಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಶೇಖರಿಸಿಡುತ್ತಿದ್ದ ಬೃಹತ್ ಉಗ್ರಾಣವಾಗಿತ್ತು.

ಮೊಹಂಚೋದಾರೊದಲ್ಲಿ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲಾಗಿದ್ದ ಬೃಹತ್ ಕಟ್ಟಡವೊಂದು ದೊರೆತಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಎರಡು ವಿಶಾಲವಾದ ಹಜಾರಗಳು ಹಾಗೂ ಸೇವಕರ ಕೊಠಡಿಗಳಿವೆ. ಇದು ದೇವಸ್ಥಾನ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ವಾಸಸ್ಥಳವಾಗಿರಬೇಕು.

8.2.2 ಚರಂಡಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ

ಇಂಥ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಚರಂಡಿಗಳು ಇದೇ ಕಾಲದ ಬೇರೆ ಯಾವ ನಾಗರಿಕತೆಗಳ ಅವಶೇಷಗಳಲ್ಲು ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ರಸ್ತೆಗಳ ಕೆಳಗೆ 1-2 ಅಡಿಗಳಷ್ಟು ಆಳದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಚರಂಡಿಯಿದ್ದು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೊಚ್ಚುಗುಂಡಿಗಳು ಹಾಗೂ ತಪಾಸಣಾ ಕಿಂಡಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಮನೆಯ ಚರಂಡಿಗಳು ತಮ್ಮದೇ

ಇಂಗುಗುಂಡಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಅವು ಮುಖ್ಯ ಚರಂಡಿಗೆ ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಮುಖ್ಯಚರಂಡಿಯು ನದಿಗೆ ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಚರಂಡಿಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಮಿಕರು ನಿಯಮಿತವಾಗಿ ಸ್ವಚ್ಛಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಚರಂಡಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ವ್ಯಾಪಕತೆ, ಮನೆಗಳ ಸ್ನಾನಗೃಹಗಳ ಗುಣಮಟ್ಟ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಈ ನಗರಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯತೆಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದು ಉತ್ತಮವಾದ ನಗರಾಡಳಿತವೊಂದು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದುದರ ಸೂಚನೆ ನೀಡುತ್ತವೆ. ಹರಪ್ಪದ ನಗರ ಹಾಗೂ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವಾದ ನಗರಯೋಜನೆ ಇದ್ದದ್ದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

8.2.3 ರಸ್ತೆಗಳು

ರಸ್ತೆಗಳು ಪೂರ್ವದಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಉತ್ತರದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಇದ್ದು ಲಂಬಕೋನದಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ 'ಮೊದಲ' ರಸ್ತೆಯು 10.5 ಮೀ ಅಗಲವಿದ್ದು ಏಳು ಗಾಡಿಗಳು ಒಟ್ಟಿಗೇ ಚಲಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿತ್ತು. ರಸ್ತೆಬದಿಯ ಕಟ್ಟಿಗಳಿರಲಿಲ್ಲವಾದರೂ ರಸ್ತೆಗೆ ಇಟ್ಟಿಗೆ ಹಾಗೂ ಮಡಕೆಯ ಚೂರುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಸಮತಟ್ಟು ಮಾಡಲಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು.

8.2.4 ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳು

ಹರಪ್ಪ ಮೊಹೆಂಜೋದಾರೊ ಮತ್ತು ಇತರ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಮುಖ ನಗರಗಳನ್ನೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಇಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ಬಳಸಿ ಕಟ್ಟಲಾಗಿದೆ. ಮೊಹೆಂಜೋದಾರೊದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ಒಣಗಿಸಿದ ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದರೆ ಹರಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಸುಟ್ಟ ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನೂ ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ಕಾಲಿಬಂಗನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಸುಟ್ಟ ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಬಾವಿಗಳು, ಚರಂಡಿಗಳು ಮತ್ತು ಬಚ್ಚಲುಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳು ಒಂದೇ ಗಾತ್ರದವುಗಳಾಗಿದ್ದು ಹೆಚ್ಚು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಗಾತ್ರವೆಂದರೆ 7X14X7 ಇಂಚುಗಳು 1:2:4 ಅನುಪಾತದಲ್ಲಿ. ಚರಂಡಿಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಲು 51 ಸೆ.ಮೀಗಳಷ್ಟು ದೊಡ್ಡದಾದ ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಮೆಕ್ಕಲು ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಅಚ್ಚುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ತಯಾರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹಲವಾರು ಕಡೆ. ತಾಮ್ರದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಇಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದ ಕಟ್ಟಿರುವ ಗೂಡೊಲೆಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಇಟ್ಟಿಗೆ ಗೂಡುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಬೆಂಕಿಹಾಕಿ ಹೊರಗಿನಿಂದ ಮಣ್ಣು ಮೆತ್ತಿ ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಹದವಾಗಿ ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣ ಬರುವವರೆಗೂ ಬೇಯಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಬಾವಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಬೆಣೆಯಾಕಾರದ ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳು ಮತ್ತು ಬಚ್ಚಲುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಸಣ್ಣ ಗಾತ್ರದ ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು (5 X11 X24 ಸೆ.ಮೀ) ಮೂಲೆಗಳಿಗೆ 'L' ಆಕಾರದ ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು.

8.3 ವಸತಿ/ನೆಲೆ ವಿನ್ಯಾಸ

ನದಿಯ ಹರಿವು, ನೆರೆ ಬಯಲು, ಆಂತರಿಕ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿ ನದಿ ಮಾರ್ಗಗಳು, ಹವಾಮಾನ, ವ್ಯಾಪಾರಮಾರ್ಗಗಳು ಹಾಗೂ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಗಮ್ಯತೆ, ಈ ಅಂಶಗಳು ಹರಪ್ಪ ಜನರ ನೆಲೆ ವಿನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದವು.

ಗಗ್ಗರ್-ಸಂಸ್ಕೃತಿ-ಹಕ್ರ ನದಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಮೂರು ಪ್ರಮುಖ ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು. ಸರ್‌ಹಿಂದ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿದ್ದ ಮೊದಲ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ, ಪಂಜಾಬಿನ ಮಾನಸ್ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೇವಲ 120 ಕಿ.ಮೀಗಳ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಏಳು ನಗರಗಳು, 6 ಪಟ್ಟಣಗಳು ಮತ್ತು 14 ಹಳ್ಳಿಗಳು ಕೇವಲ 3-5 ಕಿ.ಮೀಗಳ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿದ್ದು, ನಗರ ಜೀವನದ ಆರ್ಥಿಕ ಕೊಡುಕೊಳ್ಳುವಿಕೆಯ ಜಾಗಗಳಿಗೆ ಮಾದರಿಯಾಗಿವೆ. ಎರಡನೆಯ ಅಥವಾ ಮಧ್ಯದ ಪ್ರದೇಶವು ಬಿಕನೇರಿನ ಭವಲ್‌ಪುರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಯಜಾನ್‌ನಿಂದ ದೆರಾವರ್ ಕೋಟೆಯ ನಡುವಿನ 1000 ಕಿ.ಮೀ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 400 ನೆಲೆಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಮೂರನೆಯದು ಭೌಗೋಳಿಕವಾಗಿ ಸಿಂಧ್ ಹಾಗೂ ಗುಜರಾತಿನ ನಡುವಿನ ಭಾಗಗಳು ಕಳ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದು ಇಲ್ಲಿ 50 ನೆಲೆಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಈ ಮೂರು ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಹರಪ್ಪ ನಾಗರಿಕತೆಗೆ ಒಂದು ಉತ್ತಮವಾದ ಆರ್ಥಿಕ ಅಡಿಪಾಯವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟವು. ಹರಪ್ಪ ನಗರಗಳು ವರ್ಷಪೂರ್ತಿ ಹರಿಯುವ ಬೃಹತ್ ನದಿಗಳ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೇ ಜನ್ಮ ತಾಳಿದ್ದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನಗರೀಕರಣದ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಣಾಗೋಡೆಗಳು ಮತ್ತು ವೇದಿಕೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲು ಅಗತ್ಯವಾದ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳು, ಕಾರ್ಮಿಕರು, ಯೋಜನೆ, ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ, ಪರಿಣಿತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಕರಗಳು, ಮತ್ತು ಮಾನವಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳು ಲಭ್ಯವಿದ್ದದ್ದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಗುಜರಾತಿನ ಮಹೇಷ್ಟ್ರ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲದೆ ವಲ್ಲಭಾಯಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸೇರಿದಂತೆ 21 ಹರಪ್ಪ ಗ್ರಾಮಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ, ಹಾಗೂ ಇವು ಪಶುಪಾಲನೆಯ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿದ್ದವೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಪುರಾವೆಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಇತ್ತೀಚಿನ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಮೆಹರ್‌ಘರ್, ಆಮ್ಲಿ, ಕಾಲಿಬಂಗನ್ ಮತ್ತು ಲೋಥಾಲ್ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹರಪ್ಪ ನೆಲೆಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಈ ನಾಲ್ಕು ಸ್ಥಳಗಳು ಭಾರತ ಉಪಖಂಡದ ವಾಯುವ್ಯ ಭಾಗದ ಪ್ರಾಕೃತಿಕಾಸದ ನಾಲ್ಕು ಘಟ್ಟಗಳನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತವೆ.

ಮೊದಲನೆಯ ಹಂತವು ಬಲೂಚಿಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಅಲೆಮಾರಿ ಪಶುಪಾಲಕ ಜನರು ನೆಲೆನಿಂತ ಕೃಷಿಕರಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆ ಹೊಂದುವುದರೊಂದಿಗೆ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಎರಡನೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಸಿಂಧೂ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಹಳ್ಳಿಗಳು ಹಾಗೂ ಪಟ್ಟಣಗಳೂ ತಲೆಯೆತ್ತುತ್ತವೆ. ಮೂರನೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ನಗರಗಳು ತಲೆಯೆತ್ತುತ್ತವೆ. ನಾಲ್ಕನೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವಸಾನವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮೆಹರ್‌ಘರ್‌ನಲ್ಲಿನ ಉತ್ಖನನಗಳಿಗಿಂತ ಬಲೂಚಿಸ್ತಾನದ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 6 ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ನಿರಂತರವಾದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿಕಾಸವಾಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಬಲೂಚಿಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ, ಮೆಹರ್‌ಘರ್‌ನಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ದಿಬ್ಬವೂ ಸೇರಿದಂತೆ, ಹಲವಾರು ನಿಯೋಲಿಥಿಕ್ ನೆಲೆಗಳು ದೊರೆತಿರುವ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಸಿಂಧೂ ನಾಗರಿಕತೆಯು ಭಾರತ ಉಪ-ಖಂಡದ ವಾಯುವ್ಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿನ ಹಲವಾರು ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಿಂದ ಉಗಮವಾದದ್ದು ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಆಮ್ಲಿಯ ಉತ್ಖನನಗಳಿಂದ ಸಿಂಧೂ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಘಟ್ಟಗಳು ಕಿ.ಪೂ 4ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದವು ಎಂಬುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಇದು ಮೆಸೊಪೊಟಾಮಿಯ ಹಾಗೂ ಮಧ್ಯ ಏಷ್ಯಾದ ವಲಸಿಗರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿಂದ ಎರವಲು ಪಡೆದದ್ದಲ್ಲ ಬದಲಿಗೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ವಿಕಾಸ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸ್ಥಳೀಯ ಕೌಶಲ್ಯಗಳ ಉಗಮವು ಪಶ್ಚಿಮ ಹಾಗೂ ಮಧ್ಯಏಷ್ಯಾಗಳೊಂದಿಗೆ ದೂರಪ್ರದೇಶದ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ನಾಂದಿ ಹಾಡಿತು. ಆದರೆ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಊಹಿಸಿದಂತೆ ಈ ವ್ಯಾಪಾರದಿಂದ ಏಕಮುಖವಾದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಎರವಲು ಪಡೆಯುವಿಕೆ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಆ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಹಾಗೆ ಊಹಿಸಿದ್ದು ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಲ್ಲ ಏಕೆಂದರೆ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆಯೇ ಅತ್ಯಂತ ಪಕ್ಷ ಹಾಗೂ ಮುಂದುವರಿದ ನಾಗರಿಕತೆಯೊಂದು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಪತ್ತೆಯಾದದ್ದು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಅವರನ್ನು ಚಕಿತಗೊಳಿಸಿತ್ತು.

ದುರದೃಷ್ಟವಶಾತ್ ಪಕ್ಷ ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಉಗಮದ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾಹಿತಿಗಳು ಲಭ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಇದರ ನಿಖರ ಕಾಲದ ಬಗ್ಗೆ ಇನ್ನೂ ಚರ್ಚೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇವೆ. ಇದರ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಪೂ 2500-1500 ಎಂಬುದು ಸರ್ವಸಮ್ಮತ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದ್ದರೂ ಕಳೆದ 35 ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಪ್ರಾಕ್ತನಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಆಧಾರಗಳು ಈ ಕಾಲವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿವೆ. ರೇಡಿಯೋ ಕಾರ್ಬನ್ ಡೇಟಿಂಗ್ ವಿಧಾನದ ಆವಿಷ್ಕಾರವು ಈ ಬಗ್ಗೆ ಹೊಸ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವ ಭರವಸೆ ಮೂಡಿಸಿದೆ. ಡಿ.ಪಿ. ಅಗರ್‌ವಾಲ್ ಅವರು 1964 ರಲ್ಲಿ ಕೋಟ್-ದಿಜಿ, ಕಾಲಿಬಂಗನ್ ಹಾಗೂ ಲೋಥಾಲ್‌ಗಳಿಗೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಎರಡು ಡಜನ್ ಕಾಲಗಳನ್ನು ನಿಗದಿ ಮಾಡಿದರು. ಅವರ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಒಟ್ಟು ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಪೂ 2300 ರಿಂದ ಕ್ರಿ.ಪೂ.1750 ಇರಬಹುದು. ಪಕ್ಷ ಹರಪ್ಪ ಹಾಗೂ ಸಿಂಧೂ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಅಂತಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ಕಾಲದ ಬಗ್ಗೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಅಸ್ಪಷ್ಟತೆ ಇದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಈ ಕೆಳಗಿನ ಹರಪ್ಪ ನೆಲೆಗಳು ಇಲ್ಲಿನ ನಗರಯೋಜನೆ, ಚರಂಡಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹಾಗೂ ರಕ್ಷಣಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳು, ಸಂಘಟಿತ ನಗರ ಸಮಾಜವೊಂದರ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ನೀರಿನ ಬಳಕೆ ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಆಧಾರಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತವೆ.

8.3.1 ಹರಪ್ಪ

ಇದು 1921 ರಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಉತ್ಖನನಗೊಂಡ ಸಿಂಧೂ ನೆಲೆಯಾಗಿದೆ. ಹರಪ್ಪದಲ್ಲಿನ ವಿಶಾಲ ಬೃಹತ್ ದಿಬ್ಬದ ಬಗ್ಗೆ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ 1826 ರಲ್ಲಿ ಮೇಸನ್ ಅವರು ವರದಿ ಮಾಡಿದರು. ನಂತರ 1853 ಹಾಗೂ 1873 ರಲ್ಲಿ ಕನ್ನಿಂಗ್‌ಹ್ಯಾಮ್ ಅವರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದರು. ಅದಾಗಿ 60 ವರ್ಷಗಳ ಬಳಿಕ ಅದನ್ನು ಪುನಃ ಪತ್ತೆ ಮಾಡಿದ್ದು 1921 ರಿಂದ 1934 ರ ನಡುವೆ ಎಂ.ಎಸ್.ವತ್ಸ್ ಅವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಡಿ.ಆರ್. ಸಾಹ್ನಿಯವರು ಉತ್ಖನನ ಮಾಡಲು ದಾರಿಯಾಯಿತು.

ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ಪಂಜಾಬಿನ ರಾವಿ ನದಿಯ ಎಡದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ, ಮಾಂಟ್‌ಗೊಮೊರಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಕೇಂದ್ರದಿಂದ ನೈರುತ್ಯಕ್ಕೆ 25 ಕಿ.ಮೀ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಈ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬೃಹತ್ ದಿಬ್ಬಗಳಿವೆ. ಹರಪ್ಪದಲ್ಲಿನ ಪಶ್ಚಿಮದ ಕಿರಿದಾದ ದಿಬ್ಬದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ 420 ಮೀ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವದಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ 196 ಮೀ ಅಳತೆಯ ಕೋಟೆಯ ಅವಶೇಷಗಳಿವೆ. ಈ ಕೋಟೆಯು 137-15.2 ಮೀ ಎತ್ತರವಿತ್ತು

ಹಾಗೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬುರುಜುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ಕೋಟೆಯೊಳಗಿನ ಸುಟ್ಟ ಇಟ್ಟಿಗೆಯ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಒಂದರ ನಂತರ ಒಂದರಂತೆ ಆರು ಬಾರಿ ಕಟ್ಟಲಾಗಿತ್ತು. ಕೋಟೆಯ ಹೊರಗೆ 275 ಚದರ ಮೀ. ವಿಸ್ತೀರ್ಣದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಮಿಕರ ವಸತಿಗಳು, ಕಾರ್ಯಾಗಾರಗಳು ಮತ್ತು ಉಗ್ರಾಣಗಳಂಥ ಮುಖ್ಯವಾದ ಕಟ್ಟಡಗಳ ಅವಶೇಷಗಳು ದೊರೆತಿವೆ.

ಕೋಟೆಯ ವಾಯುವ್ಯ ಬುರುಜಿನ ಬಳಿಯಿರುವ ಹತ್ತು ಕಾರ್ಮಿಕವಸತಿಗಳು ಒಂದೇ ಗಾತ್ರದವುಗಳಾಗಿದ್ದು ಒಂದರ ಪಕ್ಕ ಒಂದು ಇವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಗೋಲಾಕೃತಿಯ 16 ಕುಲುಮೆಗಳು ಹಾಗೂ ಸೆಗಣಿ ಮತ್ತು ಇದ್ದಿಲು ದೊರೆತಿವೆ. ಕಂಚು ಕರಗಿಸಲು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಮೂಸೆಗಳೂ ದೊರೆತಿವೆ. ಉಗ್ರಾಣದ ಕಟ್ಟಡಗಳ ಗುಂಪು ಇಲ್ಲಿಂದ 32 ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದು, ಇಲ್ಲಿನ ಪ್ರತಿ ಕಟ್ಟಡವೂ 15.24 X 6.10 ಮೀ ಇದ್ದು 6 ಕಟ್ಟಡಗಳೂ ಒಂದರ ಪಕ್ಕ ಒಂದು ಇವೆ. ಇವುಗಳ ನಡುವೆ 7 ಮೀ ಅಗಲವಾದ ಓಣಿಯಿದೆ. ಪೂರ್ವ ಹಾಗೂ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಕಲೆಸಿದ ಮಣ್ಣನ್ನು ಬಡಿದು ಮಾಡಿದ ಜಗುಲಿಗಳಿವೆ. ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಧಾನ್ಯ ಬಡಿಯಲು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಇಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದ ಕಟ್ಟಿದ ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಕಟ್ಟೆಗಳಿವೆ.

ಈ ನಗರದಲ್ಲಿ ಕೋಷ್ಟಕ ವಿನ್ಯಾಸವಿತ್ತು, ಮತ್ತು ಶವಪೆಟ್ಟಿಗೆಯ ಬಳಕೆ ಕಂಡುಬಂದಿರುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ. ಇಲ್ಲಿನ ಉತ್ಖನನದಿಂದ 57 ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಸಮಾಧಿಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಸಮಾಧಿಯ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳೊಂದಿಗೆ ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಗೋರಿಯೊಳಗೆ ಅಸ್ಥಿಪಂಜರಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಗೋರಿಯ ಒಳಗೋಡೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದ ಕಟ್ಟಿರುವುದನ್ನೂ ಕಾಣಬಹುದು. 12 ಸಮಾಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಚಿನ ಕನ್ನಡಿಗಳು ದೊರೆತಿದ್ದು ಇವುಗಳಲ್ಲೊಂದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಆನ್ವಿಮನಿ ಸರಳು, ಮತ್ತೊಂದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸೌಟು ಮತ್ತು ಕೆಲವದರಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಿನ ಅಲಗುಗಳು ದೊರೆತಿವೆ.

ಹರಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಇದುವರೆಗೂ ದೊರೆತಿರುವ ವಸ್ತುಗಳೆಂದರೆ ಮಡಕೆಗಳು, ಬೆಣಚುಕಲ್ಲಿನ ಆಯುಧಗಳು, ತಾಮ್ರ ಹಾಗೂ ಕಂಚಿನ ಉಪಕರಣಗಳು, ಜೇಡಿಮಣ್ಣಿನ ವಿಗ್ರಹಗಳು, ಮತ್ತು 891 ಮೊಹರುಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಸಿಂಧೂ ನಾಗರೀಕತೆಯ ಬೇರೆ ಯಾವ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೊರೆತಿಲ್ಲದಂಥ ಎರಡು ಕಲ್ಲಿನ ಕಲಾಕೃತಿಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಎರಡು ವಿಗ್ರಹಗಳಿಗೂ ತಲೆಯನ್ನು ಕಾಲಿಗೆ ಜೋಡಿಸಲು ಬೆಣೆಗಳಿವೆ. ಈ ತಂತ್ರವು ಆನಂತರದ ಯಾವ ವಿಗ್ರಹಗಳಲ್ಲೂ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಮೊದಲನೆಯದು ಕೆಂಪು ಮರಳುಗಲ್ಲಿನ, ಜೋತುಬಿದ್ದ ಹೊಟ್ಟೆಯಿರುವ, ಪುರುಷನ ಮುಂಡ. ಇದನ್ನು ಜಿನ ಅಥವಾ ಯಕ್ಷನ ವಿಗ್ರಹ ಎಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಕಪ್ಪುಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಕಡೆದಿರುವ ನರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವ ಪುರುಷನ ವಿಗ್ರಹ. ಮಾರ್ಶಲ್ ಅವರು ಇದನ್ನು ಶಿವ ಅಥವಾ ನಟರಾಜ ಎಂದು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಹರಪ್ಪದ ಇತರ ಪ್ರಮುಖ ಪತ್ತೆಯಾದ ಅವಶೇಷಗಳೆಂದರೆ ಇಟ್ಟಿಗೆಯ ದಂಡೆಗಳಿರುವ ಕೆರೆ, ಇದಕ್ಕಿರುವ ಒಂದು ಕಿರಿದಾದ ಕಾಲುವೆ, ಒಂದು ದಂತದ ಮೊಹರು, ಮತ್ತು ಒಂದು ಚೂಪಾದ ದಬ್ಬಳ,

ಒಂದು ಎರಡಲಗಿನ ಚಾಕು ಹಾಗೂ ಒಂದು ಚಿಮ್ಮಟ, ಇವು ಮೂರನ್ನು ಬಳಸಲು ಸುಲಭವಾಗುವಂತೆ ತುದಿಯನ್ನು ಬಾಗಿಸಿ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಬೆಸುಗೆ ಹಾಕಿರುವಂಥ ಒಂದು ಉಪಕರಣ. ಬಹುಶಃ ಇದನ್ನು ಶಸ್ತ್ರಚಿಕಿತ್ಸೆಗೆ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

8.3.2 ಮೊಹಂಜೊದಾರೊ

ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ಸಿಂಧ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಲರ್ಕಾನ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಹರಪ್ಪದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ 483 ಕಿ.ಮೀಗಳಷ್ಟು ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಮೊಹಂಜೊದಾರೊದಲ್ಲಿ ಎರಡು ದಿಬ್ಬಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಮೊಹಂಜೊದಾರೊ ಎಂದರೆ ಸತ್ತವರ ದಿಬ್ಬ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಈ ದಿಬ್ಬಗಳ ಉತ್ಖನನವನ್ನು ಆರ್.ಡಿ. ಬ್ಯಾನರ್ಜಿ (1922), ಸರ್ ಜಾನ್ ಮಾರ್ಶಲ್ (1922-30), ಇ.ಜೆ.ಎಚ್. ಮ್ಯಾಕೇ (1927-1931), ಎಸ್.ಎಮ್. ವೀಲರ್ (1930-1947) ಮತ್ತು ಜಿ.ಎಫ್. ಡೇಲ್ಸ್ (1964-1966) ಇವರು ನಡೆಸಿ ಏಳು ಹಂತಗಳ ಕಟ್ಟಡ ನಿರ್ಮಾಣದ ಘಟ್ಟಗಳು ಮತ್ತು ಸಿಂಧೂ ನಾಗರಿಕತೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹಲವಾರು ಅವಶೇಷಗಳನ್ನು ಪತ್ತೆಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಮೊಹಂಜೊದಾರೊದ ಅವಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದದ್ದೆಂದರೆ 'ದಿ ಗ್ರೇಟ್ ಬಾತ್'. ಕೋಟಿಯೊಳಗೆ (ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ 6 ಮೀ ಹಾಗೂ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ 12 ಮೀ. ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ) ಇರುವ ಇದು ಸುಂದರವಾದ ಇಟ್ಟಿಗೆಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಇದೊಂದು ಆಯತಾಕಾರದ ತೊಟ್ಟಿಯಾಗಿದ್ದು ಉತ್ತರದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ 11.88 ಮೀ. ಉದ್ದ ಹಾಗೂ ಪೂರ್ವದಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ 7.01 ಮೀ ಅಗಲ ಮತ್ತು 2.43 ಮೀ ಆಳವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಳಗಿಳಿಯಲು ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳಿವೆ. ನೀರು ಹೊರಸೋರದಂತೆ ಮಾಡಲು ಸುಟ್ಟ ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಜಿಪ್ಸಮ್ ಗಾರೆಯಿಂದ ಮುಚ್ಚಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ನಡುವೆ ಡಾಂಬರಿನಂಥ ವಸ್ತುವೊಂದರ ಪದರವೂ ಇದೆ. ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಇಂಥ ವಸ್ತುವನ್ನು ಬಳಸಿ ಮರದ ಹಲಗೆಗಳನ್ನು ಹೊದಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಈ ತೊಟ್ಟಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಂತಿರುವ ಕೋಣೆಯೊಳಗೆ ಇರುವ ಬಾವಿಯಿಂದ ನೀರು ಪೂರೈಕೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ನೀರನ್ನು ಹೊರಬಿಟ್ಟು ಖಾಲಿ ಮಾಡಲು ಕೂಡ ಕೊಳವೆಯಿತ್ತು. ಬಹುಶಃ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಲು ಈ ಕೊಳವನ್ನು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ವೀಲರ್ ಅವರ ಪ್ರಕಾರ ಇಲ್ಲಿರುವ 150 ಅಡಿ ಉದ್ದ ಹಾಗೂ 50 ಅಡಿ ಅಗಲದ ಉಗ್ರಾಣವೇ ಅತ್ಯಂತ ದೊಡ್ಡ ಕಟ್ಟಡವಾಗಿದೆ. ಇದು ಕೋಟಿಯೊಳಗೆ ಗ್ರೇಟ್ ಬಾತ್‌ನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ. ಹಲವು ಸ್ತಂಭಗಳುಳ್ಳ ಆಡಳಿತದ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದಿರಬಹುದಾದ ಉದ್ದನೆಯ ಹಜಾರ ಕೂಡ ಇದೆ.

ಕೆಳಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ವೀಲರ್ ಅವರು ದೇವಸ್ಥಾನ ಎಂದು ಗುರುತಿಸಿರುವ ಕಟ್ಟಡವಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಅಲಂಕಾರಿಕ ಬಾಗಿಲಿದ್ದು ಎರಡು ಕವಲಾಗುವ ದಾರಿಗಳು ಎರಡು ಕಡೆಗಳಿಂದ ವೇದಿಕೆಯೊಂದಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುತ್ತವೆ. ಈ ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಬಹಳ ಅಪರೂಪದ ಕುಳಿತ ಭಂಗಿಯ ವಿಗ್ರಹವೊಂದಿದೆ.

ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳೆಂದರೆ ನೀರಿನ ಸೌಕರ್ಯ, ಬಚ್ಚಲು ಹಾಗೂ ಚರಂಡಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ. ಕೆಲವು ಮನೆಗಳ ನೆಲ ಅಂತಸ್ತು ಅಥವಾ ಮೇಲಂತಸ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ ಶೈಲಿಯ ಪಾಯಿಖಾನೆಯಿದ್ದು ಅದಕ್ಕೆ ಗೋಡೆಯೊಳಗೆ ಇಳಿಜಾರಿನ ಕಾಲುವೆಗಳಿದ್ದು ಹೊರಗೆ ಒಂದು ಮಡಕೆ ಅಥವಾ ರಸ್ತೆ ಚರಂಡಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕ ಹೊಂದಿವೆ.

ಮೊಹಂಜೊದಾರೊ ಒಂದು ಬೃಹತ್ ನಗರವಾಗಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿ 1398 ಮೊಹರುಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಹಲವಾರು ಕಲ್ಲು, ಕಂಚು ಮತ್ತು ಜೇಡಿಯ ಕಲಾಕೃತಿಗಳು ಇಲ್ಲಿನ ಜನರ ಸೌಂದರ್ಯಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹಲವು ತಾಮ್ರ, ಕಂಚು ಮತ್ತು ಮಣ್ಣಿನ ಪಾತ್ರೆಗಳ ಅವಶೇಷಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಮೊಹರುಗಳಲ್ಲಿನ ಚಿತ್ರಗಳಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಬಲಿ, ಶಕ್ತಿದೇವತೆ, ಪಶು ಹಾಗೂ ವೃಕ್ಷಪೂಜೆ, ಶಿವನ ಆರಂಭಿಕ ರೂಪವಾದ ಪಶುಪತಿಯ ಪೂಜೆ ಮುಂತಾದ ವಿಚಾರಗಳು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತವೆ.

8.3.3 ಧೋಲಾವಿರಾ

ಪ್ರಸ್ತುತ ಇದು ಗುಜರಾತಿನ ಕಲ್ಹ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಭಾಚೌ ತಾಲ್ಲೋಕಿನ ಒಂದು ಪುಟ್ಟ ಹಳ್ಳಿಯಾಗಿದೆ. ಅತ್ಯಂತ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಪತ್ತೆಯಾಗಿರುವ ಎರಡು ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಒಂದು ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಂದು ಹರ್ಯಾಣದ ರಾಖಿಗರಿ. ವಿಸ್ತಾರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿ ಇದು ನಾಲ್ಕನೆಯದು. ಇಲ್ಲಿನ ನೆಲೆಯನ್ನು ಮೊದಲು ಪತ್ತೆಮಾಡಿದ್ದು ಭಾರತೀಯ ಪುರಾತತ್ವ ಸರ್ವೇಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆಯ ಜೆ.ಪಿ. ಜೋಷಿಯವರು, ಆದರೆ 1990-91 ರಲ್ಲಿ ಇದೇ ಇಲಾಖೆಯ ಆರ್.ಎಸ್. ಭೀಷ್ಣಿ ಅವರು ಉತ್ಖನನ ತಂಡವೊಂದನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿ ಉತ್ಖನನ ನಡೆಸಿದರು.

ಧೋಲಾವಿರಾದಲ್ಲಿನ ಇತ್ತೀಚಿನ ಉತ್ಖನನಗಳಿಂದ ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಕೋಟೆ, ಕಟ್ಟಡ ನಿರ್ಮಾಣ, ನೀರಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಮತ್ತೊಂದು ಅದ್ಭುತವಾದ. ಹರಪ್ಪ ನಗರವು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಎಲ್ಲ ಮೂರು ಹಂತಗಳೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುತ್ತವೆ. ಬೇರೆಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ. ಈ ನಗರವನ್ನು ಮೂರು ವಿಭಾಗಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡಕ್ಕೆ ಬಲವಾದ ಕೋಟೆಯ ರಕ್ಷಣೆಯಿತ್ತು. ಅಲ್ಲದೆ ಎರಡು ಕೋಟೆಗಳ ನಡುವೆ 70 ರಿಂದ 140 ಮೀಟರುಗಳಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಜಾಗವಿತ್ತು. ಬಹುಶಃ ಒಳಗಿನ ಕೋಟೆಯ ಒಳಗೆ ಆಳುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದವರು ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಪೂರ್ವದಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ 700 ಮೀ ಮತ್ತು ಉತ್ತರದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ 600 ಮೀ ವಿಸ್ತಾರದ ಆಯತಾಕಾರದ ಕಲ್ಲು ಹಾಗೂ ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ ಕೋಟೆಯು ಮುಖ್ಯ ನೆಲೆಯನ್ನು ಸುತ್ತುವರಿದಿದೆ. ಇದರ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಕೆಳಪಟ್ಟಣ ಹಾಗೂ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಸುಮಾರು 300 ಮೀ ವಿಸ್ತಾರದ ಚೌಕಾಕಾರದ ನಡುಪಟ್ಟಣ ಇದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿದೊಂಡಂತೆ ಎರಡು ಸಣ್ಣ ಚೌಕಾಕಾರದ ಗೋಡೆಗಳ ಒಳಗೆ ಮಹಲು ಹಾಗೂ ರಕ್ಷಿತಾಂಗಣಗಳಿವೆ. ನಡುಪಟ್ಟಣವು ಪರಮಾಧಿಕಾರಿಯ ಸಂಬಂಧಿಕರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಅಧಿಕಾರಿ ವರ್ಗದವರಿಗೆ ಆಗಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಇದು ಬೇರೆ ಯಾವ ಹರಪ್ಪ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಕೋಟಿಯು 16 ಮೀ ಎತ್ತರದ ಕಲ್ಲಿನ ಗೋಡೆಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಮಣ್ಣು ತುಂಬಿದ ಗೋಡೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ, ಹಾಗೂ 120 ರಿಂದ 140 ಮೀ. ಉದ್ದವಾಗಿದೆ. ಅದ್ಭುತವಾದ ನೀರಿನ ಮತ್ತು ಚರಂಡಿವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇತ್ತೆನ್ನಲಾಗಿದೆ.

ಧೋಲಾವಿರಾದಲ್ಲಿ, ದೊರೆತಿರುವ ಇತರ ಅವಶೇಷಗಳೆಂದರೆ ಒಂದು ಕುದುರೆಯ ಪಳೆಯುಳಿಕೆ, ಹಲವು ತಾಮ್ರದ ವಸ್ತುಗಳು, ಒಂದು ಕಂಚಿನ ಪ್ರಾಣಿಯ ವಿಗ್ರಹ, ತಾಮ್ರದ ಹಾಗೂ ಸೀಸದ ಕುಲುಮೆಗಳ ಕುರುಹುಗಳು, ಮತ್ತು ಇತರ ಕರಕುಶಲ ಕೆಲಸಗಳ ಕುರುಹುಗಳು. ಹಲವಾರು ಹರಪ್ಪ ಮೊಹರುಗಳು ಕೂಡ ದೊರೆತಿವೆ. ಒಂದು ಪ್ರಮುಖವಾದ ವಸ್ತುವೆಂದರೆ 91 ಅಕ್ಷರಗಳುಳ್ಳ ಒಂದು ಶಾಸನ. ಇದರಲ್ಲಿನ ಪ್ರತಿ ಅಕ್ಷರವೂ 37 ಸೆ.ಮೀ ಉದ್ದ ಹಾಗೂ 27 ಸೆ.ಮೀ ಅಗಲವಿದ್ದು, ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಬಿಳಿಯ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಅಕ್ಷರಗಳೊಳಗೆ ಕೊರೆದು ಕೂರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೋಟಿಯ ಹೊರಸುತ್ತಿನ ಬಾಗಿಲೊಂದರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಇದು ಸಿಕ್ಕಿದೆ. ಧೋಲಾವಿರಾದಲ್ಲಿನ ಕೋಟಿಯ ಹಲವಾರು ಬಾಗಿಲುಗಳು ಹಾಗೂ ಬಹುಶಃ ದ್ವಾರಪಾಲಕರ ಕೊಠಡಿಗಳೂ ಇದ್ದವು. ಕೋಟಿಯ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರದ್ವಾರದ ಹಿಂದೆ 12.80 ಮೀ ಅಗಲವಾದ, 24 ಮೀ ಅಗಲವಾದ ಹಾಗೂ 70 ಮೀ ಉದ್ದನೆಯ ಒಳಹರಿವಿನ ಕಾಲುವೆಯಿರುವ ಮಳೆನೀರು ಸಂಗ್ರಹಣೆಯ ತೊಟ್ಟಿಯಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅರೆ-ಬಂಜರು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಳೆನೀರಿಗೂ ಬಹಳ ಮಹತ್ವವಿದ್ದುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಧೋಲಾವಿರಾದಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಕ್ರೀಡಾಂಗಣವೂ ಬಹಳ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಕೋಟಿಯ ಕಡೆಯಿಂದ ಪ್ರವೇಶವಿದೆ. ಒಂದು ಕಲ್ಲಿನ ಮುಂಗುಸಿ ಕೂಡ ದೊರೆತಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಮುಖ ಅವಶೇಷವೆಂದರೆ 250000. ಘನ ಮೀಟರುಗಳಷ್ಟು ಜಲಸಂಗ್ರಹಣಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿದ್ದ ಕೆರೆಗಳು. ಅವರಿಗೆ ಕೆರೆಗಳಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದು ಕೂಡ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಕೆರೆಗಳು ಬಾವಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕ ಹೊಂದಿದ್ದವು ಮತ್ತು ಬಾವಿಗಳಿಂದ ನೀರು ಕುಡಿಯಲು ಹಾಗೂ ಸ್ನಾನಕ್ಕೆ ಬಳಸಲು ತೊಟ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು.

ನಗರದ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕಿರುವ ಸಮಾಧಿಗಳ ಉತ್ಖನನದಿಂದ ಧೋಲಾವಿರಾಕ್ಕೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಸಮಾಧಿ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಇವುಗಳಿಂದ ಆ ಜನರಿಗೆ ಮರಣಾನಂತರದ ಬದುಕಿನ ಬಗ್ಗೆ ನಂಬಿಕೆಯಿದ್ದದ್ದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮದೇ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ವಿವಿಧ ಸಮುದಾಯಗಳು ಇದ್ದು ಬಲವಾದ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಸಮುದಾಯಗಳಿದ್ದದ್ದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ದೂರದೂರದ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ಜನರು ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ.

8.3.4 ಕಾಲಿಬಂಗನ್ (ಕಪ್ಪು ಬಳೆಗಳು)

ಇದು ಹರಪ್ಪದಿಂದ ಆಗ್ನೇಯ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ 200 ಕಿ.ಮೀ ದೂರದಲ್ಲಿ ದರಿಯಾ ಗಗ್ಗರ್ ನದಿಯ ದಕ್ಷಿಣ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಗಂಗಾನಗರ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದು, 1960-61 ಮತ್ತು 1968-69 ರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಉತ್ಖನನ ನಡೆಸಲಾಗಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿನ ವಿನ್ಯಾಸವು ಹರಪ್ಪ ಹಾಗೂ ಮೊಹೆಂಜೋದಾರೋಗಳಂತೆಯೇ ಇದ್ದು ಕೋಟೆಯನ್ನು ಒಂದು ಬಲವಾದ ಗೋಡೆಯು ಎರಡು ಸಮಾನ ಗಾತ್ರದ ರಾಂಬಸ್‌ಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಭಜಿಸುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತರದ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಇಟ್ಟಿಗೆಯ ವೇದಿಕೆಗಳಿದ್ದು ಬಹುಶಃ ಬಲಿಕೊಡುವ ಸ್ಥಳಗಳಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಕೆಳಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಮೊಹೆಂಜೋದಾರೋದಲ್ಲಿರುವಂತೆಯೇ ಆಯತಾಕಾರದ ಕೋಷ್ಟಕ ವಿನ್ಯಾಸವಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಕೋಟೆಯು ಅಂದಾಜು 120X240 ಮೀ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದು ಕೆಳಪಟ್ಟಣವು 2000X400 ಮೀ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬಿ.ಬಿ. ಲಾಲ್ ಮತ್ತು ಬಿ.ಕೆ. ಥಾಪಾ ಅವರು 1959 ರಿಂದ ಉತ್ಖನನವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಸಮಾಂತರ ಚತುರ್ಭುಜದ ಕೋಟೆಯೊಳಗೆ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಕಟ್ಟಲಾಗಿರುವ ಮನೆಗಳಿವೆ. ಒಂದು ಸಾಧಾರಣ ಮನೆಯು ಒಂದು ಹಜಾರ, ಐದು ಕೋಣೆಗಳು ಮತ್ತು ಗೂಡೊಲೆ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಒಲೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಉಳುಮೆ ಮಾಡಿದ ನೆಲದ ಕುರುಹುಗಳೂ ದೊರೆತಿವೆ.

ಕೋಟೆಯ ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿನ ಅರ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಿತವಾದ ಜನವಸತಿಯ ವಾಸದ ಮನೆಗಳಿದ್ದವು. ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನ ಅರ್ಧದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿಗೆಯ ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಸಾಲಾಗಿ ಏಳು ಅಗ್ನಿಕುಂಡಗಳಿವೆ. ಆಯತಾಕಾರದ, ಇಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಲಾದ ಅಗ್ನಿಕುಂಡಗಳಲ್ಲಿ ದನ ಹಾಗೂ ಜಿಂಕೆಗಳ ಮೂಳೆಯ ಅವಶೇಷಗಳು ದೊರೆತಿರುವುದು ಪ್ರಾಣಿ ಬಲಿಯ ಆಚರಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದುದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ.

ಕಾಲಿಬಂಗನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಕೆಳಪಟ್ಟಣಕ್ಕೂ 240X360 ಮೀ ವಿಸ್ತೀರ್ಣದ ಕೋಟೆಯಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಎರಡು ದ್ವಾರಗಳಿದ್ದು ವಾಯುವ್ಯ ದಿಕ್ಕಿನ ಬಾಗಿಲಿನಿಂದ ನದಿಗೆ ಹೋಗಬಹುದು. ಮನೆಗಳ ನೆಲವನ್ನು ಬಡಿದು ಸಮಗೊಳಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿಗೆ ಹಾಸಿನ, ಒಂದರೊಳಗೊಂದು ಪೋಣಿಸಿದಂತಿರುವ ವೃತ್ತಗಳ ಚಿತ್ತಾರ ಹೊಂದಿರುವ ನೆಲ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಈ ನಗರದಲ್ಲಿ ಬಾವಿಗಳು, ಬಚ್ಚಲುಗಳು ಹಾಗೂ ಚರಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸುಟ್ಟ ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಬಳಸಲಾಗಿದೆ.

ಬಳಪದ ಕಲ್ಲಿನ ಹಾಗೂ ಜೇಡಿಮಣ್ಣಿನ ಹಲಗೆಗಳು ಕಾಲಿಬಂಗನ್ನಿನಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಬರವಣಿಗೆಯ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಾಗಿವೆ.

ಕಾಲಿಬಂಗನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಇದುವರೆಗೂ ಉತ್ಖನನದಿಂದ ಪತ್ತೆಯಾಗಿರುವ ಪ್ರಾಚೀನ ಭೂಕಂಪದ ಅವಶೇಷಗಳು ದೊರೆತಿದ್ದು ಇದು ಕ್ರಿ.ಪೂ. 2600 ರಷ್ಟು ಹಿಂದೆ ಸಂಭವಿಸಿರಬಹುದು ಎಂದು ಅಂದಾಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

8.3.5 ರಾಖಿಗಿರಿ

ಹರ್ಯಾಣದ ಹಿಸ್ಸಾರ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ರಾಖಿಗಿರಿನಲ್ಲಿ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ನಡೆದ ಉತ್ಖನನದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಹರಪ್ಪ ಪಟ್ಟಣವು ಪತ್ತೆಯಾಯಿತು. 1997 ರ ಡಿಸೆಂಬರ್‌ನಿಂದ ಭಾರತೀಯ ಪುರಾತತ್ವ ಸರ್ವೇಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆಯು ಕೈಗೊಂಡ ಉತ್ಖನನದಿಂದ ಇಲ್ಲಿನ ಆರಂಭಿಕ ಪಕ್ಷ ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿಶಿಷ್ಟ ಗುಣಲಕ್ಷಣಗಳು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿವೆ. ಹರಪ್ಪ ಕಾಲದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳಾದ ಕಣಿವೆಯ ಪ್ರವೇಶದಲ್ಲಿನ ವೃತ್ತಾಕಾರದ ರಚನೆಗಳು ಕೂಡ ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಈ ರಚನೆಗಳನ್ನು ಎರಡು ಮೂರು ಸಾಲು ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಿ ನಿಯಮಿತ ಅಂತರಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಭಗಳನ್ನು ನೆಡಲು ಕುಳಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಪಕ್ಷ ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಲಕ್ಷಣಗಳಾದ ರಕ್ಷಣಾ ಗೋಡೆಗಳು, ಬರವಣಿಗೆ, ನಿಗದಿತ ತೂಕ ಅಳತೆಗಳ ಬಳಕೆ ಇವೆಲ್ಲ ಈ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬಾರ್ಲಿ, ಗೋಧಿ ಮತ್ತು ಅಕ್ಕಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿದ್ದು, ಹಲವು ಘನಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿರುವ ಧಾನ್ಯ ಸಂಗ್ರಹಾಗಾರದ ಅವಶೇಷಗಳು ಹೇರಳವಾದ ಧಾನ್ಯಗಳ ಕೃಷಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ.

ಸತ್ತವರನ್ನು ಉದ್ದನೆಯ ಗುಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತರದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಮುಖಮಾಡಿ ಹೂಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮಡಕೆಗಳು ಮುಂತಾದ ಸಮಾಧಿಯ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ತಲೆದಿಶೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಹೂಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಎರಡು ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸಮಾಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಶವಗಳ ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಚಿಪ್ಪಿನ ಬಳೆಗಳು ದೊರೆತಿವೆ, ಒಂದರಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನದ ತಲೆಗಟ್ಟಿನ ಮಾದರಿಯೊಂದು ದೊರೆತಿದೆ.

ಅರಬ್ಬೀ ಸಮುದ್ರದ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ರೇವು ಪಟ್ಟಣಗಳಾಗಿದ್ದ ಹಲವಾರು ಹರಪ್ಪ ನಗರಗಳಿದ್ದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದವುಗಳೆಂದರೆ ಸತ್ಯಾಗೆನ್-ಡೋರ್, ಬಾಲಾಕೋಟ್ ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಾಹ್‌ದಿನೊ. ಅಂತೆಯೇ ಕರ್ಭ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಲೋಥಾಲ್ ಕೂಡ ಭಾರ್ಗವ ನದಿಯ ಮೂಲಕ ಸಮುದ್ರದೊಂದಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕ ಹೊಂದಿತ್ತು.

8.3.6 ಚನ್ನುದಾರೊ

ಇದು ಹರಪ್ಪ ಕಾಲದಿಂದ 130 ಕಿ.ಮೀ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಇದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಮಣಿ-ತಯಾರಿಕೆ, ಚಿಪ್ಪಿನ ಕೆಲಸ, ಮೊಹರು ತಯಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಮೂಳೆಯ ಆಯುಧಗಳ ತಯಾರಿಕೆಯ ನೂರಾರು ನೆಲೆಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿದ್ದು ಪುರಾತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ರೀತಿಯ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಪತ್ತೆಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಆರಂಭಿಕ ಉತ್ಖನನಗಳು ಸಿಂಧೂ ನದಿ ಹಾಗೂ ಅದರ ಉಪನದಿಗಳ ದಂಡೆವರೆಗೆ ಇದ್ದ ನೆಲೆಗಳು ಮತ್ತು ರಾವಿ ನದಿಯ ದಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಮೊಹೆಂಜೊದಾರೊ ಮತ್ತು ಹರಪ್ಪ ನಗರಗಳ ಮೇಲೆ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತಗೊಂಡಿದ್ದವು. ನಂತರ ಈಗ ಬತ್ತಿಹೋಗಿರುವ, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಹಕ್ರಾ ನದಿಯ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಗನ್ನೆರಿವಾಲ (ಪಾಕಿಸ್ತಾನ), ರಾಖಿಗಿರಿ (ಹರ್ಯಾಣ), ಹಲವು ಸಣ್ಣ ಪಟ್ಟಣಗಳು, ಗ್ರಾಮಂತರ

ನೆಲೆಗಳು ಗಣಿಗಾರಿಕೆ ಉದ್ಯಮ ಮತ್ತು ಕರಾವಳಿ ನೆಲೆಗಳು ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಹಾಗೂ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾರತಗಳೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ.

ಮೊಹಂಜೋದಾರೊ, ಹರಪ್ಪ ಮತ್ತು ಕಾಲಿಬಂಗನ್‌ಗಳು ಒಂದೇ ರೀತಿಯ ನಗರಯೋಜನೆ ಹೊಂದಿದ್ದು ಕೋಟಿ ಹಾಗೂ ಕೆಳಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಕಾಲಿಬಂಗನ್ನಿನ ಕೋಟೆಯು ಎರಡು ಭಾಗಗಳ ವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಆರು ಇಟ್ಟಿಗೆಯ ವೇದಿಕೆಗಳು ಸಾಲಾಗಿವೆ. ಈ ವೇದಿಕೆಗಳು ಅಗ್ನಿಕುಂಡ, ಬಲಿಪೀಠ ಮುಂತಾದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಯ ಕುರುಹುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಕೆಳಪಟ್ಟಣಕ್ಕೂ ಕೋಟೆಯಿದೆ. ಧೋಲಾವಿರಾ ನಗರವು ಕೋಟೆಯುಳ್ಳ ಕೇಂದ್ರ ಭಾಗ, ಮಧ್ಯಮ ಹಂತದ ನಗರ ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಕೆಳಪಟ್ಟಣ ಎಂಬ ಮೂರು ಮುಖ್ಯಭಾಗಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ಮೊದಲ ಎರಡು ಭಾಗಗಳು ಕೋಟೆ ಹಾಗೂ ಅದರ ಹೊರಗೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಬಯಲು ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು. ಹರಪ್ಪ ಜನರ ಸಮಾಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕವಲುಗಳ ಕುರುಹುಗಳು ದೊರೆತಿವೆ.

ಹರಪ್ಪ, ಮೊಹಂಜೋದಾರೊ ಮತ್ತು ಕಾಲಿಬಂಗನ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಕೋಟೆ ಮತ್ತು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಕೋಟೆಯುಳ್ಳ ಕೆಳಪಟ್ಟಣಗಳಿದ್ದವು. ಸುರಕೋತ್ತಾ ಮತ್ತು ಬನ್‌ವಾಲಿಗಳನ್ನು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಬೆಸೆದುಕೊಂಡತ್ತಿದ್ದ ಕೋಟೆ ಹಾಗೂ ಕೆಳಪಟ್ಟಣಗಳಿದ್ದವು. ಲೋಥಾನ್‌ನಲ್ಲಿ ಕೋಟೆ ಹಾಗೂ ಕೆಳಪಟ್ಟಣಗಳ ಕುರುಹುಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ರೋಜ್ಜಿ, ಬಾಲು ಮತ್ತು ಇತರ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಕೋಟೆಯುಳ್ಳ ವಸತಿಗಳು ವರ್ತಕರ ಬಂಗಲೆಗಳಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದು ಎಂದು ಅಂದಾಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಸುಮಾರು 6,50,000 ಚದರ ಕಿ.ಮೀ. ಗಳಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಭೌಗೋಳಿಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದಿರಬಹುದು ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಜಿ.ಪಿ. ಜೋಶಿಯವರು 210 ಹರಪ್ಪ ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು 721 ಹರಪ್ಪ ಹಾಗೂ ಹರಪ್ಪಾ ನಂತರದ ನೆಲೆಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದವೆಂದು ಅಂದಾಜಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹರಪ್ಪ ಪೂರ್ವದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಪಕ್ಕ ಹರಪ್ಪ ನಗರಗಳವರೆಗಿನ ಹಲವು ವಸತಿನೆಲೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಬಳಕೆಗನುಸಾರವಾಗಿ ಹಲವಾರು ಬಗೆಯ ಜ್ಯಾಮಿತೀಯ ಆಕಾರದ ರಚನೆಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

8.4 ಸಾರಾಂಶ

ಈ ಘಟಕವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ಹರಪ್ಪ, ಮೊಹಂಜೋದಾರೊ, ಧೋಲಾವಿರಾ ಮತ್ತು ರಾಖೀಗರಿಗಳಲ್ಲಿನ ವಸತಿವಿನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು, ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ನಗರಯೋಜನೆ, ಚರಂಡಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ರಸ್ತೆಗಳು, ದೀಪಸ್ತಂಭಗಳು ಮತ್ತು ಮ್ಯಾನ್‌ಹೋಲ್‌ಗಳೊಂದಿಗೆ ಮನೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದ ರೀತಿ, ಕಲ್ಲುಗಳ ಬದಲಿಗೆ ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಇಟ್ಟಿಗೆಯ ಬಳಕೆ ಹಾಗೂ ಕೋಟೆ ಹಾಗೂ ಕೆಳಪಟ್ಟಣ ಪ್ರದೇಶಗಳೊಂದಿಗೆ ವಸತಿ/ನೆಲೆ ವಿನ್ಯಾಸಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಂಡೆವು.

8.5 ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು

1. ಮೊಹರು: ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಮೂಡಿಸಲು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಸಾಧನ
2. ಶವಸಂಸ್ಕಾರ: ಸತ್ತ ವ್ಯಕ್ತಿ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನು ಭೂಮಿಯೊಳಗೆ ಇರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕ್ರಿಯೆ.

8.6 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ

1. ಪಕ್ಷ ಹರಪ್ಪ ಕಾಲದ ನಗರ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಿ.
2. ಹರಪ್ಪ, ಮೊಹೆಂಜೋದಾರೊ, ಧೋಲಾವಿರಾ ಮತ್ತು ರಾಖೀಗರಿಗಳಲ್ಲಿನ ವಸತಿವಿನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿ.

8.7 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಉತ್ತರಗಳು

1. ವಿಭಾಗ 8.2 ನೋಡಿ
2. ವಿಭಾಗ 8.3.1, 8.3.2, 8.3.3 ಮತ್ತು 8.3.4 ನೋಡಿ

8.8 ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

1. Vipul Singh – Indian History Manual
2. Dilip. K. Chakrabarti – Indian an Archaeological History
3. Dr. Mahesh Vikram Singh – Indus valley Dr. Brij Bhushan Shrivastava

ಪಠ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದವರು:

ಡಾ. ಆರ್. ಪ್ರಭಾಮಣಿ

ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದವರು:

ಡಾ. ಎನ್.ಸಿ. ಸುಜಾತ

ರಚನೆ

9.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

9.1 ಪರಿಚಯ

9.2 ಹರಪ್ಪ ಕಲೆ ಮತ್ತು ಕರಕುಶಲತೆ

9.2.1 ಲೋಹ

9.2.2 ಶಿಲೆ

9.2.3 ಜೇಡಿಮಣ್ಣು

9.2.4 ಮಡಕೆಗಳು

9.2.5 ಇತರೆ

- ದಂತದ ಕಲೆ ಹಾಗೂ ತವರ ಲೇಖಿತ ಪಾತ್ರಗಳು
- ಶಿಲಾ ಸಂಬಂಧಿತ
- ಚಿಪ್ಪುಗಳ ತಯಾರಿಕೆ

9.3 ಸಾರಾಂಶ

9.4 ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು

9.5 ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ

9.6 ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಯ ಉತ್ತರಗಳು

9.7 ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

9.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಿಂದ ಓದುಗರಿಗೆ ಈ ಕೆಳಗಿನ ವಿಚಾರಗಳು ತಿಳಿಯುತ್ತವೆ. ಕರಕುಶಲ ವಸ್ತುಗಳ ತಯಾರಿಕೆ ಹಾಗೂ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಹರಪ್ಪ ಜನರು ಇಟ್ಟ ದೊಡ್ಡ ಹೆಜ್ಜೆಗಳು. ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜನರಿಗೆ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ತಾಂತ್ರಿಕ ಜ್ಞಾನವಿತ್ತು. ಲೋಹಶಾಸ್ತ್ರದ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿಗಿದ್ದ ಜ್ಞಾನ ಅದ್ಭುತವಾದದ್ದು. ಅವರ ಅದ್ಭುತವಾದ ತಾಮ್ರ ಹಾಗೂ ಕಂಚಿನ ಪಾತ್ರೆಗಳು ಅವರ ಲೋಹಕರ್ಮಿಗಳ ನೈಪುಣ್ಯತೆಗೆ ಉದಾಹರಣೆಗಳಾಗಿವೆ. ಚಿನ್ನದ ದೂಳಿಗಾಗಿ ಸೋಸುವುದು ಬಹುಶಃ ಚಿನ್ನ ಪಡೆಯಲು ಅವರು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಮುಖ ವಿಧಾನಗಳಲ್ಲೊಂದು. ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ವಿನ್ಯಾಸಗಳ ಆಭರಣ ತಯಾರಿಕೆ, ಮಣಿಗಳ ತಯಾರಿಕೆ ಅವರ ವಿಶೇಷ ಕರಕುಶಲತೆಗೆ ಸೂಚನೆಗಳಾಗಿವೆ. ಕಂಚು, ಜೇಡಿ ಹಾಗೂ ಕಲ್ಲಿನ ವಿಗ್ರಹಗಳು ಅದ್ಭುತ ಕಲಾಕೃತಿಗಳಾಗಿವೆ. ಸಿಂಧೂ ನಗರೀಕತೆಯಲ್ಲಿ ದಂತದ ಕೆತ್ತನೆ, ಚಿಪ್ಪುಗಳ ಮೇಲೆ ಕೆತ್ತನೆ ಮತ್ತು ಶಿಲಾಸಂಬಂಧಿ ಕಲೆಗಳು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿದ್ದುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

9.1 ಪೀಠಿಕೆ

ಉತ್ಪನ್ನಗಳಿಂದ ಪತ್ತೆಯಾಗಿರುವ ಕುಂಬಾರನ ಚಕ್ರ, ತಿರುಗಣೆಯ ಕದಿರು ಬಿಲ್ಲೆಗಳು, ಅಚ್ಚುಗಳು, ಮಿಶ್ರಲೋಹಗಳು, ಸುಟ್ಟ ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳು, ಗೂಡೊಲೆಗಳು ಮತ್ತು ಕಾರ್ನೇಲಿಯನ್ನಿನಂಥ ಗಟ್ಟಿ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕೊರೆದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಹರಪ್ಪ ಜನರು ತಾಂತ್ರಿಕ ಜ್ಞಾನದ ಸಾಧನೆ ಅರಿವಾಗುತ್ತದೆ. ಮೇಣದ ಅಚ್ಚಿನ ವಿಧಾನದಿಂದ ತಯಾರಿಸಲಾಗಿರುವ ಯುವತಿಯ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರವಾಗಿರುವ ಯುವತಿಯ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರವಾಗಿದೆ. ದೊರೆತಿರುವ ಆವರಣಗಳು ಹಾಗೂ ಮೊಹರುಗಳ ಮೇಲಿನ ಉಬ್ಬುಚಿತ್ರಗಳ ಕೆತ್ತನೆ ಕೂಡ ಅದ್ಭುತವಾಗಿದೆ. ಮನುಷ್ಯ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಹಲವು ವಿಗ್ರಹಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಈ ಜನರು ಕೆತ್ತನೆಯಲ್ಲಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಚಿತ್ರಕಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಪ್ರತಿಮ ಪ್ರಾವೀಣ್ಯತೆ ಸಾಧಿಸಿದ್ದರೆಂಬುದು ಚಿತ್ರಗಳು ಮಡಕೆಗಳಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ.

9.2 ಹರಪ್ಪ ಕಲೆ ಮತ್ತು ಕರಕುಶಲತೆ

ದೊರೆತಿರುವ ಕಲಾಕೃತಿಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಹರಪ್ಪ ಕರಕುಶಲ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಐದು ರೀತಿಯವು ಎಂದು ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು:

- ಲೋಹ
- ಶಿಲೆ
- ಜೇಡಿ
- ಮಡಕೆ
- ಇತರೆ

9.2.1 ಲೋಹಗಳು

ಹರಪ್ಪ ಜನರು ತಾಮ್ರ, ಕಂಚು, ಚಿನ್ನ, ಸೀಸ ಮತ್ತು ಬೆಳ್ಳಿ ಮುಂತಾದ ಹಲವಾರು ಲೋಹಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಲೋಹಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ್ದ ಅವರು ಬಹುಶಃ ಬೆಳ್ಳಿಯನ್ನು ಬಳಸಿದ ಮೊದಲಿಗಿರಬಹುದು. ಅವರು ಲೋಹದಿಂದ ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮುಖ್ಯ ಉಪಕರಣಗಳೆಂದರೆ ಹೆರೆಯುವ ಸಾಧನಗಳು, ಉಳಿಗಳು, ಚಾಕುಗಳು, ಬಾಣದ ಮೊನೆಗಳು, ಈಟಿಯ ಮೊನೆಗಳು, ಗಾಳಗಳು, ಗರಗಸಗಳು, ಖಡ್ಗಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ. ತಾಮ್ರ ಮತ್ತು ಕಂಚಿನಂಥ ಲೋಹಗಳನ್ನು ಗೃಹೋಪಯೋಗಿ ಮತ್ತು ಕೃಷಿ ಸಲಕರಣೆಗಳು, ಶೌಚ ಸಲಕರಣೆಗಳು, ಆಯುಧಗಳು, ಕೊಡ ಹಾಗೂ ಬಾಣಲೆಗಳು ಇತ್ಯಾದಿಯ ತಯಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಾನವ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ವಿಗ್ರಹಗಳ ತಯಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಲೋಹಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೊಹಂಜೊದಾರೊದಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ನರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವ ಯುವತಿಯ ಪ್ರತಿಮೆ ಇದಕ್ಕೊಂದು ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ.

ನರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವ ಯುವತಿಯು ನಗ್ನವಾಗಿದ್ದು ಆಕೆಯ ಬಲಗಾಲು ನೇರವಾಗಿದ್ದು ಎಡಗಾಲು ಬಾಗಿದೆ ಒಂದು ಕೈಯ ತುಂಬ ಬಳೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದು ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ಎಡಮೊಣಕಾಲಿನ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟಿದ್ದಾಳೆ. ಬಲಗೈಯನ್ನು ಬಲಪೃಷ್ಠದ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟಿದ್ದಾಳೆ. ಕುತ್ತಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಸರವನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಕೂದಲು ಗುಂಗುರಾಗಿದ್ದು ಕ್ಲಿಷ್ಟವಾದ ಕೇಶವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ದುರದೃಷ್ಟವಶಾತ್ ಮೊಣಕಾಲಿನ ಕೆಳಭಾಗ ಹಾಗೂ ಪಾದಗಳು ನಾಶವಾಗಿವೆ. ಪ್ಲೊಫೆಸರ್ ಎ.ಎಲ್. ಬಾಷಂ ಅವರ ಪ್ರಕಾರ ಪ್ರಚೋದನಕಾರಿ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿರುವ ಈ ಯುವತಿಯ ಪ್ರತಿಮೆ ಅತ್ಯಂತ ವಿಶೇಷವಾದುದಾಗಿದೆ. ಉತ್ಖನನದಿಂದ ಚಿನ್ನ ಹಾಗೂ ಕಂಚಿನ ಹಲವಾರು ವಿಗ್ರಹಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿದ್ದು, ಆನೆ, ಟಗರು, ಹಂಸ, ಕೋಣ ಮತ್ತು ಎತ್ತು ಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ವಿಗ್ರಹಗಳು ದೊರೆತಿವೆ.

ಹರಪ್ಪ ಜನರು ಕಡಗಗಳು, ಪದಕಗಳು, ಉಂಗುರಗಳು, ಕಿವಿಯುಂಗುರಗಳು, ತೋಳ್ಬಂದಿಗಳು, ಬಳೆಗಳು ಮುಂತಾದ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹರಪ್ಪ ಚಿನ್ನವು ಬಿಳಿ ಛಾಯೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಅಂಶ ಹೊಂದಿರುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಸಮಾಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೂಳದೆ ಪೀಳಿಗೆಯಿಂದ ಪೀಳಿಗೆಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಶ್ರೀಮಂತ ವರ್ತಕರು ಹಾಗೂ ಚಿನಿವಾರರು ತಮ್ಮ ಮನೆಗಳ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಹೂತಿದ್ದು. ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಪಾತ್ರೆಗಳು ದೊರೆತಿರುವುದು ಚಿನ್ನಕ್ಕಿಂತ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಬಳಕೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಹರಪ್ಪದಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಬಿಗಿಕೊಕ್ಕೆಯೊಂದು ಬೆಳ್ಳಿಯಿಂದ ತಯಾರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದು ಅದರಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನದ ಸರಿಗೆಯನ್ನು ಕೂರಿಸಿದ ಚಿತ್ತಾರಗಳಿವೆ, ಮತ್ತು ಚಿನ್ನದ ಹೊದಿಕೆಯುಳ್ಳ ಮಣಿಗಳಿವೆ. ಇದು ಅವರ ಕಲಾನೈಪುಣ್ಯತೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ.

ಹರಪ್ಪ ಜನರು ಸೀಸ, ಆರ್ಸೆನಿಕ್, ಆ್ಯಂಟಿಮನಿ ಮತ್ತು ನಿಕೆಲ್ ಅನ್ನು ಕೂಡ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆರ್ಸೆನಿಕ್ ಅನ್ನು ಮುಚ್ಚಿದ ಅಚ್ಚಿನ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ನಿರಾಕ್ಸೀಕರಿಸಲು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದಿರಬಹುದು ಅಥವಾ

ಕಲಾಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಕಾರಿಣ್ಯವನ್ನೊದಗಿಸಲು ತಾಮ್ರದೊಂದಿಗೆ ಬೆರೆಸುತ್ತಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಹರಪ್ಪ ಲೋಹಕುಶಲತೆಯಲ್ಲಿ ಬಡಿದು ರೂಪ ನೀಡುವ ವಿಧಾನ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಕಾಲಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಬೆಸುಗೆ ಹಾಕುವ ವಿಧಾನವೂ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಪ್ರಾಣಿ ಹಾಗೂ ಮನುಷ್ಯನ ವಿಗ್ರಹಗಳು ಮತ್ತು ಆಟಿಕ್ ಗಾಡಿಗಳು ಮುಂತಾದ ಲೋಹದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಹರಪ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಲೋಹಶಾಸ್ತ್ರದ ಬಗ್ಗೆ ಇದ್ದ ಅಪಾರ ತಿಳುವಳಿಕೆಯ ಅರಿವಾಗುತ್ತದೆ.

ಹಲವಾರು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ದುಂಡನೆಯ ತಾಮ್ರದ ಗಟ್ಟಿಗಳು ಹಾಗೂ ಗೂಡೊಲೆಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಕ್ರೈಸೋಕೊಲ್ಲಾ, ಚಾಲ್ಕೊಪೈರೈಟ್, ಮ್ಯೂಲಚೈಟ್ ಇತ್ಯಾದಿ ತಾಮ್ರದ ಖನಿಜಗಳು ಹರಪ್ಪ ಕಾಲದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಅಪರೂಪವಾಗಿವೆ. ಕೆಲವು ಲೋಹದ ಅದಿರುಗಳನ್ನು ತಾಮ್ರ ಕರಗಿಸಲು, ಔಷಧಿಗಳು, ಬಣ್ಣಗಳು ಹಾಗೂ ವಿಷಗಳ ತಯಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಶೂರ್ತುಗಾಯ್‌ನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಚಿನ್ನದ ಅದಿರಿನ ಪರಿಷ್ಕರಣೆಯ ಕುರುಹುಗಳಿವೆ. ಹರಪ್ಪದಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಲೋಹದ ಕೆಲಸದ ಕುರುಹುಗಳೆಲ್ಲವೂ ತಾಮ್ರ ಹಾಗೂ ತಾಮ್ರ ಮಿಶ್ರಿತ ಲೋಹಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವುಗಳಾಗಿವೆ. ತಾಮ್ರ ಅಥವಾ ತಾಮ್ರದ ಮಿಶ್ರಲೋಹಗಳನ್ನು ನಾಲ್ಕು ವಿಧಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು ಕಚ್ಚಾತಾಮ್ರ (ಗಂಧಕದ ಅಂಶ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವ, ಅದಿರಿನಿಂದ ಕರಗಿಸಿ ತೆಗೆದ ತಾಮ್ರ), ಪರಿಷ್ಕೃತ ತಾಮ್ರ, ಆರ್ಸೆನಿಕಲ್‌ಕಂಚು ಮತ್ತು ತವರದ ಕಂಚು.

ಹರಪ್ಪ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬಿಣ ಮತ್ತು ಹಿತ್ತಾಳೆಯ ಯಾವುದೇ ವಸ್ತುಗಳು ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ತಾಮ್ರ ಹಾಗೂ ಕಂಚಿನ ಬಳೆಗಳನ್ನು ಉದ್ದನೆಯ ಸರಳುಗಳನ್ನು ಬಡಿದು ಬಾಗಿಸಿ ತಯಾರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹರಪ್ಪ ಮತ್ತು ಮೊಹೆಂಜೊದಾರೊಗಳೆರಡರಲ್ಲೂ ಚಿನ್ನ ಹಾಗೂ ಅಗೇಟಿನ ಆಭರಣಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ದೊರೆತಿರುವ ಇತರ ಆಭರಣಗಳೆಂದರೆ ಬಳೆಗಳು, ಸರಗಳು, ಪದಕಗಳು, ಉಂಗುರಗಳು, ಕಿವಿಯುಂಗುರಗಳು, ಶಿರಾಭರಣಗಳು ಮತ್ತು ಬ್ರೋಚ್‌ಗಳು.

9.2.2 ಶಿಲೆಗಳು

ಆಶ್ಚರ್ಯಕರ ವಿಷಯವೆಂದರೆ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಬೇರೆಡೆಯಿಂದ ಆಮದು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಆದ್ದರಿಂದ ಕಲ್ಲುಗಳ ಬಳಕೆ ಬಹಳ ವಿರಳವಾಗಿತ್ತು.

ಶಿಲಾವಿಗ್ರಹಗಳು: ಹೆಚ್ಚಿನ ಶಿಲಾವಿಗ್ರಹಗಳು ಮೊಹೆಂಜೊದಾರೊದಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿದ್ದು ಹರಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಇವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಕಡಿಮೆ, ಮೆದುಶಿಲೆಗಳಾದ ಸ್ಪಿಟೈಟ್ ಸುಣ್ಣದ ಕಲ್ಲು ಮತ್ತು ಅಲಬಾಸ್ಟರ್ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮುಖ್ಯ ವಿಗ್ರಹಗಳೆಂದರೆ ಪೂಜಾರಿಯದು. ಒಂದು 14 ಸೆಂ.ಮೀ ಎತ್ತರದ ಸುಣ್ಣದ ಕಲ್ಲಿನ ತಲೆಯು ಗುರುತು ಹಿಡಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಷ್ಟು ವಿರೂಪಗೊಂಡಿದೆ. ಇನ್ನೊಂದು 18 ಸೆಂ.ಮೀ ಎತ್ತರದ ತಲೆಯು ಹರಪ್ಪದಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿದ್ದು ಅಲೆಅಲೆಯಾದ ಕೂದಲನ್ನು ದಾರದಿಂದ ಕಟ್ಟಲಾಗಿದೆ, ಮೀಸೆಯನ್ನು ಬೋಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮೊಹೆಂಜೊದಾರೊದ ಕೋಟೆಯ ಕಟ್ಟಡದ ಮೇಲೆ ಇನ್ನೊಂದು 28 ಸೆಂ.ಮೀ ಎತ್ತರದ

ಕುಳಿತ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿರುವ ರುಂಡವಿಲ್ಲದ ಅಲಬ್ಯಾಸಟರ್ ಶಿಲೆಯ ವಿಗ್ರಹ ದೊರೆತಿದೆ. ಈ ವಿಗ್ರಹದಲ್ಲಿನ ಪುರುಷನು ಎಡಭುಜ ಹಾಗೂ ಬಲಕಂಕುಳಿನ ಸುತ್ತ ಒಂದು ತೆಳುವಾದ ಶಾಲನ್ನು ಹೊದಿದ್ದಾನೆ. ಇದೇ ಕಟ್ಟಡದ ದಕ್ಷಿಣ ತುದಿಯ ಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ 19 ಸೆಂ.ಮೀ ಎತ್ತರದ ಮತ್ತೊಂದು ಸುಣ್ಣದ ಕಲ್ಲಿನ ರುಂಡ ದೊರೆತಿದೆ. ಮೊಹಂಜೋದಾರೊದಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ 42 ಸೆಂ.ಮೀ ಎತ್ತರದ ಕುಳಿತಿರುವ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿರುವ ಪುರುಷನ ವಿಗ್ರಹವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿರೂಪಗೊಂಡಿದ್ದು ಮುಖದಲ್ಲಿ ಗಡ್ಡವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಆರನೆಯದು ಕೈಯನ್ನು ಮೊಣಕಾಲಿನ ಮೇಲಿರಿಸಿದ ನಯಗೊಳಿಸಿದ ವಿಗ್ರಹದ ಒಂದು ತುಣುಕು, ಮೊಹಂಜೋದಾರೊದಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿದ್ದು. ಏಳನೆಯದು ಮೊಹಂಜೋದಾರೊದಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಬಹಳ ವಿರೂಪಗೊಂಡಿರುವ 22 ಸೆಂ.ಮೀ ಎತ್ತರದ ಮಂಡಿಯ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟು ಕುಳಿತಿರುವ ಪುರುಷಾಕೃತಿ. ಎಂಟನೆಯದು ಮೊಹಂಜೋದಾರೊದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ 22 ಸೆಂ.ಮೀ ಎತ್ತರದ ಕುಳಿತ ಭಂಗಿಯ ತಲೆದಿರಿಸು ತೊಟ್ಟ ಅಪೂರ್ಣ ಪುರುಷಾಕೃತಿ. ಒಂಭತ್ತನೆಯದು-ಹರಪ್ಪದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ 11 ಸೆಂ.ಮೀ ಎತ್ತರದ ಬಹುಶಃ ಟಗರಿನ ವಿಗ್ರಹದ್ದಾಗಿರಬಹುದಾದ ಒಂದು ತುಣುಕು ಹತ್ತನೆಯದು-ಮೊಹಂಜೋದಾರೊದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ 25 ಸೆಂ.ಮೀ ಎತ್ತರದ ಟಗರಿನ ತಲೆ ಹಾಗೂ ಆನೆಯ ದಂತಗಳುಳ್ಳ ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಪ್ರಾಣಿಯ ವಿಗ್ರಹ ಮೊಹಂಜೋದಾರೊದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ 10 ಸೆಂ.ಮೀ ಎತ್ತರದ ಇನ್ನೆರಡು ವಿಗ್ರಹಗಳು ದೊರೆತಿವೆ.

ಮಸೆಗಲ್ಲು: ವಿಗ್ರಹಗಳಿಗೆ ಪೀಠಗಳಾಗಿ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಕೆಲವು ಕಲ್ಲುಗಳು ದೊರೆತಿದ್ದು, ಲೋಹಗಳಿಗೆ ಹೊಳಪು ನೀಡಲು ಕೂಡ ಇವನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಶಿಲಾಬಳೆಗಳು: ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಬಳೆಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುವುದು ಹರಪ್ಪ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ. ಇವರು ಒಂದು ವಿಶೇಷವಾದ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದಿಂದ ಹಿಂದೆ ಮತ್ತು ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡುಬರದ ಅದ್ಭುತವಾದ ಸಿರಾಮಿಕ್ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಳೆಗಳನ್ನು ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾಗಿ ಸೋಸಿದ ಜೇಡಿಮಣ್ಣನ್ನು ಬಳಸಿ ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಿನೋಯರ್ ಅವರ ಪ್ರಕಾರ ಕುಂಬಾರನ ಚಕ್ರದ ಮೇಲೆ ಮಣ್ಣಿನ ಕೊಳವೆಗಳನ್ನು ತಿರುಗಿಸುತ್ತ ಚೂಪು ತುದಿಯ ಸಲಕರಣೆಗಳಿಂದ ಸಮಾನಾಂತರವಾದ ರೇಖೆಗಳನ್ನು ಅದರ ಮೇಲೆ ಮೂಡಿಸಿ ಬಳೆಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ತಯಾರಿಕೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಆವಿಗೆಯನ್ನು ಕೂಡ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈ ಆಭರಣಗಳ ಬಳಕೆಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂದರ್ಭ ಕೊನೆಯಾಗುವುದರೊಂದಿಗೆ ಈ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನವೂ ಮರೆಯಾಯಿತು.

9.2.3 ಜೇಡಿಮಣ್ಣು/ಟೆರ್ರಾಕೋಟ

ತಮ್ಮ ಕಲಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಮಾಧ್ಯಮವಾದ ಜೇಡಿಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಹರಪ್ಪ ಜನರು ಮಾನವರ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮತ್ತು ಇತರ ರೀತಿಯ ವಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಕೈಯಿಂದಲೇ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರಾದರೂ ಕೆಲವನ್ನು ಅಚ್ಚಿನಿಂದಲೂ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಮುಖ್ಯವಾದುದೆಂದರೆ ಮಾತೃದೇವತೆಯ ವಿಗ್ರಹ ಜೇಡಿಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಮಾಡಲಾಗಿರುವ ಆನೆ, ಎತ್ತು, ದನ,

ಖಿಡ್ಡಮ್ಮಗ, ಹಂದಿ, ಮಂಗ, ನಾಯಿ ಹಾಗೂ ಕರಡಿಗಳ ವಿಗ್ರಹಗಳು ದೊರೆತಿವೆ, ಹಾಗೂ ಗಟ್ಟಿ ಚಕ್ರಗಳುಳ್ಳ ಅಟಿಕೆ ಗಾಡಿಗಳು ಕೂಡ ಉತ್ಖನನದಿಂದ ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ.

9.2.4 ಮಡಕೆಗಳು

ಕುಂಬಾರಿಕೆ ಹರಪ್ಪ ಜನರ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಉದ್ಯೋಗವಾಗಿತ್ತು. ಹಲವಾರು ಗೂಡೊಲೆಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿರುವುದು ಕುಂಬಾರರಿಗೇ ಮೀಸಲಾದ ಪ್ರದೇಶವು ನಗರದಲ್ಲಿದ್ದು ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಕೈಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಮತ್ತು ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಎರಡು ರೀತಿಯ ಮಡಕೆಗಳಿದ್ದವು (ಸಾದಾ ಹಾಗೂ ಚಿತ್ರಗಳುಳ್ಳ).

ಹರಪ್ಪ ಮಡಕೆಗಳನ್ನು ಕಪ್ಪು ಮತ್ತು ಕೆಂಪು ಮಡಕೆಗಳೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ವಿಧಗಳಿವೆ-ಕೆಂಪು ಮಡಕೆ, ಬೂದು ಮಡಕೆ, ಮಾಸಲು ಮಡಕೆ ಮತ್ತು ಕೆಂಪು ಹಾಗೂ ಕಪ್ಪು ಮಡಕೆ. ಕೆಂಪು ಮತ್ತು ಕಪ್ಪು ಮಡಕೆಗಳು ಕಛ್ ಹಾಗೂ ಸೌರಾಷ್ಟ್ರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಂಡುಬಂದಿವೆ. ಚಿತ್ರಗಳುಳ್ಳ ಮಡಕೆಯು ಒಟ್ಟು ಮಡಕೆಗಳ ಶೇ. 10 ಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಿದೆ. ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದ ಮಡಕೆಗಳ ಮೇಲೆ ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮಾಸಲು ಮಡಕೆಗಳ ಮೇಲೆ ಯಾವುದೇ ಚಿತ್ರಗಳಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಇವು ಬಹಳ ವಿರಳವಾಗಿ ದೊರೆತಿವೆ.

ಜೇಡಿಯ ಕಣಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆರೆತಿರುವುದರಿಂದ ಹರಪ್ಪ ಜನರು ಉತ್ತಮ ಗುಣಮಟ್ಟದ ಜೇಡಿಯನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಮರಳು ಸುಣ್ಣ, ಅಭ್ರಕ ಮುಂತಾದ ಇತರ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಬೆರೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವು ಮಡಕೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಚಕ್ರವನ್ನು ಎರಡೂ ಕಡೆಗಳಿಂದ ತಿರುಗಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ಮಡಕೆಗಳನ್ನು ಎರಡು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ತಯಾರಿಸಿ ಆನಂತರ ನಿಧಾನಗತಿಯಲ್ಲಿ ಚಕ್ರ ತಿರುಗಿಸುತ್ತ ಜೋಡಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಶೇ. 50 ರಷ್ಟು ಮಡಕೆಗಳಿಗೆ ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣ ಬಳಿಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕೆ ರೆಡ್-ಆಕ್ಸೈಡ್ ಅನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವು ಹರಪ್ಪ ಮಡಕೆಗಳ ಕಂಠಗಳಿಗೆ ಬಿಳಿ ಹಾಗೂ ನಸುಹಳದಿ ಬಣ್ಣ ಲೇಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಡಕೆಯ ಮೇಲಿನ ಚಿತ್ರಗಳು ಹರಪ್ಪ ಕಲಾವಿದರಿಗೆ ಜ್ಯಾಮಿತೀಯ ಆಕಾರಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದುದನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತವೆ. ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಸಸ್ಯ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಣಿಪ್ರಭೇದಗಳ ಆಕಾರವನ್ನು ಕೂಡ ನೋಡಬಹುದು ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಚಿತ್ತಾರಗಳು ಹಾಗೂ ಅಲಂಕಾರಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಮಡಕೆಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು. ಹಲವಾರು ರೀತಿಯ ಮಡಕೆಗಳು ದೊರೆತಿರುವುದು ಹಲವಾರು ರೀತಿಯ ಮಡಕೆ ಸುಡುವ ವಿಧಾನಗಳಿದ್ದವೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ಮಡಕೆಗಳ ಮೇಲಿರುವ ಗುಜ್ಜುಗುರುತುಗಳು ಸರಿಯಾಗಿ ಸುಟ್ಟಲ್ಲದಿರುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಹಲವು ಛಾಯೆಗಳುಳ್ಳ ಕೆಂಪು ಮಡಕೆಗಳನ್ನು ಹಲವು ವಿಧಗಳ ಆಕ್ಸೀಕರಣ ವಿಧಾನಗಳಲ್ಲಿ ಸುಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕಡಿಮೆ ಆಮ್ಲಜನಕದ ಪೂರೈಕೆಯೊಂದಿಗೆ ಸುಡಲ್ಪಟ್ಟ ಬೂದು ಮಡಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಫೆರಸ್ ಆಕ್ಸೈಡ್‌ನ ಅಂಶ ಕಾಣಬಹುದು. ಕಪ್ಪು ಮತ್ತು

ಕೆಂಪು ಮಡಕೆಗಳನ್ನು ಸುಡುತ್ತಿದ್ದ ವಿಧನಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹಲವು ಚರ್ಚೆಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ಸರ್ವಸಮ್ಮತ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೆಂದರೆ ಅದನ್ನು ತಲೆಕೆಳಗು ಮಾಡಿ ಸುಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬುದು.

ಹರಪ್ಪ ಜನರು ಹೊಳಪಿನ, ಪಾಲಿಕೋಮ್, ಕೆತ್ತನೆಯ ರಂಧ್ರಗಳ ಮತ್ತು ಹಿಡಿಕೆಗಳುಳ್ಳ ಎಂದು ಹಲವಾರು ರೀತಿಯ ಮಡಕೆಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹರಪ್ಪದ ಹೊಳಪುಳ್ಳ ಮಡಕೆಗಳು ಪ್ರಾಚೀನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಲ್ಲೇ ಮೊದಲನೆಯವು. ಪಾಲಿಕೋಮ್ ಮಡಕೆಗಳು ಬಹಳ ವಿರಳವಾಗಿದ್ದು ಬಹುತೇಕ ಕೆಂಪು, ಕಪ್ಪು, ಹಸಿರು, ಬಿಳಿ ಹಾಗೂ ಹಳದಿ ಬಣ್ಣಗಳ, ಜ್ಯಾಮಿತೀಯ ಚಿತ್ರಗಳುಳ್ಳ ಸಣ್ಣ ಹೂದಾನಿಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ರಂಧ್ರಗಳ ಮಡಕೆಗೆ ತಳದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ರಂಧ್ರ ಹಾಗೂ ಸುತ್ತಲೂ ಸಣ್ಣ ರಂಧ್ರಗಳಿರುತ್ತಿದ್ದು ಬಹುಶಃ ಹೆಂಡ ಬಸಿಯಲು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಿಡಿಕೆಯ ಮಡಕೆಗಳಿಗೆ ಹೊರಭಾಗದಿಂದ ಹಿಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ ಅಲಂಕರಿಸಿರುತ್ತಿದ್ದರು.

ಮೊಹೆಂಜೋದಾರೊ ಮತ್ತು ಹರಪ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ನಗರಗಳ ಒಳಗೇ ಕುಂಬಾರರ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳಿದ್ದವು. ಹರಪ್ಪದಲ್ಲಿ 'ಇ' ಎಂದು ಗುರುತಿಸಿರುವ ದಿಬ್ಬದಲ್ಲಿ ಸಾಲಾಗಿ ಗೂಡೊಲೆಗಳಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಪಾರಂಪರಿಕವಾಗಿ ಕುಂಬಾರರು ನೆಲೆಸಿದ್ದರೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ತರವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ಲಾಲ್‌ಶಾಹ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚ್ಛಿಯಾ ಅವರು ಮಾಡಿದ ಉತ್ಖನನದಲ್ಲಿ ಆರು ಕಂಬಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ರಂಧ್ರದ ಬಾಗಿಲುಳ್ಳ ಗೂಡೊಲೆಗಳು ಸಾಲಾಗಿ ದೊರೆತಿರುವುದು ಅವುಗಳನ್ನು ಕಾಲಾನುಕ್ರಮಕ್ಕೆ 10-15 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಬಳಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಆಕಾರಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಹರಪ್ಪ ಮಡಕೆಗಳನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಗುಂಪುಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು:

ಗುಂಪು ಒಂದು : ಬೋಗುಣಿಗಳು, ಹೂಜಿಗಳು, ರಂಧ್ರವುಳ್ಳ ಪಾತ್ರೆಗಳು ಮತ್ತು ಹೂದಾನಿಗಳು

ಗುಂಪು ಎರಡು : ಹರಪ್ಪ ಪೂರ್ವ ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದ ಆಕಾರದ ಪಾತ್ರೆಗಳು ಮಾಮೂಲು ಆಕಾರಗಳಾದ ಪೀಠದ ಮೇಲಿನ ಬಾಣಲೆ ಹಾಗೂ ಲೋಟಗಳು, ಬಟ್ಟಲುಗಳು, ಬೋಗುಣಿ, ಹೂಜಿ, ಹೂದಾನಿಗಳು, ಮುಚ್ಚಳಗಳು, ಸಿಂಬಿಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ

ಗುಂಪು ಮೂರು : ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಆಕಾರದ ಪಾತ್ರೆಗಳು.

ಗುಂಪು ನಾಲ್ಕು : ಹಲವು ರೀತಿಯ ಹೂಜಿಗಳು, ಸಮಾಧಿ ಮಡಕೆಗಳು.

ಯಾವುದೇ ಚಿತ್ರಗಳಿಲ್ಲದ ಸಾದಾ ಮಡಕೆಗಳು ಕೂಡ ಸಮಾಧಿಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿವೆ. ಇವು ದೊರೆತಿರುವುದು ಕ್ರಿ.ಪೂ 1900 ರ ಆಸುಪಾಸಿನ ಸಮಾಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಇದೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಚಿತ್ರಗಳುಳ್ಳ ಹಲವಾರು ಮಡಕೆಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಮಡಕೆಗಳ ಅಲಂಕಾರಕ್ಕೆ ಹಲವಾರು ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಹರಪ್ಪ ಮಡಕೆಗಳ ಮೇಲೆ ಜ್ಯಾಮಿತೀಯ ಆಕಾರಗಳು, ವೃತ್ತಗಳು, ಚೌಕಗಳು ಮತ್ತು ತ್ರಿಕೋನಗಳು, ಪ್ರಾಣಿ, ಪಕ್ಷಿ, ಹಾವು ಮತ್ತು ಮೀನುಗಳ ಚಿತ್ರಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದಿವೆ. ಗಿಡಮರಗಳ ಚಿತ್ರಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅರಳಿ ಎಲೆಯ ಚಿತ್ರವನ್ನೂ ಕಾಣಬಹುದು. 'H' ಎಂದು ಗುರುತಿಸಿರುವ ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ

ಮಡಕೆಯ ಚೂರಿನ ಮೇಲೆ ಬೇಟೆಗಾರನೊಬ್ಬ ಎರಡು ಜಿಂಕೆಗಳನ್ನು ಬೇಟೆಯಾಡುತ್ತಿರುವ ಚಿತ್ರವಿದೆ. ಲೋಥಾಲ್‌ನಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಪಾತ್ರೆಯೊಂದರ ಮೇಲೆ ಎರಡು ಹಕ್ಕಿಗಳು ಮರದ ಕೊಂಬೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿರುವ ಚಿತ್ರವಿದ್ದು, ಈ ಹಕ್ಕಿಗಳೆರಡರ ಕೊಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಮೀನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿವೆ. ಮರದ ಕೆಳಗೆ ಒಂದು ದಪ್ಪ ಬಾಲದ ಪ್ರಾಣಿಯ ಚಿತ್ರವಿದ್ದು, ಎಸ್,ಆರ್,ರಾವ್ ಅವರು ಅದನ್ನು ನರಿ ಎಂದು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ.

9.2.5 ಇತರೆ

- ದಂತ ಹಾಗೂ ಫಯೆನ್ಸ್ ಕಲೆ
- ಲ್ಯಾಪಿಡರಿ
- ಚಿಪ್ಪು ತಯಾರಿಕೆ
- ದಂತ ಹಾಗೂ ಫಯೆನ್ಸ್ ಕಲೆ

ದಂತದ ಕೆತ್ತನೆಯ ಹಲವು ಉದಾಹರಣೆಗಳು ದೊರೆತಿದ್ದು ಬಾಚಣಿಗೆಗಳು ಮೊಹರುಗಳಾಗಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಕೆತ್ತನೆಯುಳ್ಳ ಕೊಳವೆಗಳು, ಸಣ್ಣ ಕೋಲುಗಳು ಮತ್ತು ಪಿನ್ನುಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿವೆ. ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪಕ್ಷ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಫಯೆನ್ಸ್ ಎಂಬ ಗಾಜಿನಂಥ ಹೊಳೆಯುವ ವಸ್ತುವಿನ ಉತ್ಪಾದನೆ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿತ್ತು. ಇದರ ತಯಾರಿಕೆಗೆ ಮೊದಲು ಕಾಚಲಿನ ಪುಡಿಯನ್ನೂ ತಯಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಿತ್ತು. ಆನಂತರ ಅದನ್ನು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಕಲೆಸಿ ಸಸ್ಯಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟ ಬೂದಿಯನ್ನು ಬೆರೆಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. (ಕಿನೋಯರ್) ಇದರಿಂದ ಬಳೆಗಳು, ಸಣ್ಣ ಮಣಿಗಳು, ಪಾತ್ರಗಳ ಸಣ್ಣ ಪ್ರತಿಕೃತಿಗಳು ಮುಂತಾದವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇಂಥ ಗಾಜಿನಂಥ ಫಯೆನ್ಸ್‌ನ ತಯಾರಿಕೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಬೇರೆಲ್ಲೂ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಲ್ಯಾಪಿಡರಿ (ಶಿಲಾಸಂಬಂಧಿ): ಲ್ಯಾಪಿಡರಿ ಕಲೆ ಕೂಡ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿದ್ದು ಅರೆ-ಅಮೂಲ್ಯ ಕಲ್ಲುಗಳ ಆಭರಣ ತಯಾರಿಕೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ಅಗೇಟ್, ಕಾರ್ನೆಲಿಯನ್, ಜಾಸ್ಪರ್, ಕ್ವಾರ್ಟ್ಸ್, ಲ್ಯಾಪಿಸ್‌ಲಜುಲಿ, ಟರ್ಕ್ವಾಯ್ಸ್, ಅಮೆಜಾನ್ಯೆಟ್ ಇತ್ಯಾದಿ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮಣಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಮುಖವಲ್ಲದ ಪ್ರಾಕೃತಕೃತಿಗಳು ಎಂದು ಈ ಮೊದಲು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿತ್ತಾದರೂ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಸ್ತರಗಳು, ಪಂಗಡಗಳ ಗುರುತುಗಳು, ಆರ್ಥಿಕ ನಿಯಂತ್ರಣಗಳು ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಾರ ವಹಿವಾಟುಗಳು ಸಿಂಧೂ ನಾಗರಿಕತೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಬೆಸಿದಿದ್ದವೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಹರಪ್ಪ, ಚನ್ದದಾರೊ, ನಾಗ್‌ವಾಡಾ, ಲೆವಾನ್, ಗಾಜಿಶಾಹ್, ರಾಹ್‌ಮಂದೇರಿ, ಬನ್‌ವಾಲಿ, ಧೋಲಾವಿರಾ, ಲೋಥಾಲ್, ಸುರ್‌ಕೋತ್ತಾ ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮಣಿತಯಾರಿಕಾ ಕೇಂದ್ರಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿರುವುದು ಮತ್ತು ಮೊಹಂಜೊದಾರೊದಲ್ಲಿ ಅಗೇಟ್ ಮಣಿಗಳ ತಯಾರಿಕೆ ಕೇಂದ್ರ ಪತ್ತೆಯಾಗಿರುವುದು ಹರಪ್ಪ ವಸತಿ ನೆಲೆಗಳ ವಿಶೇಷ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ.

ಮೆಸೊಪೊಟಾಮಿಯಾ ನಾಗರೀಕತೆಯಷ್ಟು ದೂರಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಮಾರಾಟವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಕಾರ್ನೇಲಿಯನ್ ಮಣಿಗಳ ತಯಾರಿಕೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮ್ಯಾಕಿಯವರು ಪುನರ್ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಚಿನ್ನುದಾರೊದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪಾದಿಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಈ ಉದ್ದನೆಯ ಮಣಿಗಳ ತಯಾರಿಕೆ ಬಹಳ ದುಬಾರಿಯಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಹಲವು ಸುತ್ತಿನ ಸುಡುವಿಕೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕೆ ಹಲವು ಸುತ್ತುಗಳು ಉಜ್ಜುವುದು, ಕೆತ್ತುವುದು, ಹೊಳಪು ನೀಡುವುದು ಮತ್ತು ಕೊರೆಯುವುದನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಭೈರಿಗೆಯ ಅಗತ್ಯವಿತ್ತು ಹರಪ್ಪ, ಮೊಹಂಜೊದಾರೊ, ಚಿನ್ನುದಾರೊ, ನಾಗ್‌ವಾಡ ಮತ್ತು ಧೋಲಾವಿರಾಗಳಲ್ಲಿ ಅಗೇಟ್ ಹಾಗೂ ಕಾರ್ನೇಲಿಯನ್ ಮಣಿಗಳನ್ನು ಕೊರೆಯಲು “ಎಮೆಸ್ಟೈಟ್” ಎಂಬ ಕಲ್ಲಿನ ಭೈರಿಗೆಯನ್ನು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಚಿಪ್ಪು/ಶಂಖ ಕೆತ್ತನೆ

ಚಿಪ್ಪು ಹಾಗೂ ಶಂಖಗಳಿಂದ ಕರಕುಶಲ ವಸ್ತುಗಳ ತಯಾರಿಕೆ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಕಲೆಯಾಗಿತ್ತು. ಇವುಗಳಿಂದ ಬಳೆಗಳು, ಮಣಿಗಳು ಮತ್ತು ವಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಶಂಖಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿ, ಪೂರ್ವ ಕರಾವಳಿ ಮತ್ತು ಓಮಾನಿನ ಕಡಲ ತೀರಗಳಿಂದ ಕಚ್ಚಾವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕರಾವಳಿ ಪ್ರದೇಶಗಳಾದ ಬಾಲಾಕೋಟ್, ಲೋಥಾಲ್, ನಾಗೇಶ್ವರ್ ಮತ್ತು ಕುಂತಾಸಿಗಳಲ್ಲಿನ ಉತ್ಪನ್ನಗಳಿಂದ ಈ ಸ್ಥಳಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕಚ್ಚಾವಸ್ತುಗಳ ಪೂರೈಕೆಯ ಸ್ಥಳಗಳಾಗಿದ್ದು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಬಳೆ ತಯಾರಿಕಾ ಘಟಕಗಳು ಕೂಡ ಇದ್ದವು ಎಂಬುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಕಚ್ಚಾವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಒಳನಾಡಿನ ನಗರಗಳಿಗೆ ಸಾಗಿಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದುದಕ್ಕೆ ಕುರುಹುಗಳು ದೊರೆತಿವೆ ಮತ್ತು ಮೊಹಂಜೊದಾರೊ ಚಿನ್ನುದಾರೊ ಹಾಗೂ ಹರಪ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾರಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕಿನೋಯರ್ ಅವರ ಅಧ್ಯಯನದ (1993) ಪ್ರಕಾರ ಚಿಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಲು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಗರಗಸವು ಹೊರುಬ್ಬಿದ ತೆಳುವಾದ (0.4 ರಿಂದ 0.6 ಮಿ.ಮೀ) ಎರಡೂ ಕಡೆಗೆ ಬಾಗಿದ ಹಲ್ಲುಗಳ ಅಲಗನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು.

ಶಿಲಾಸಲಕರಣೆಗಳು: ಹರಪ್ಪ ಜನರು ಲೋಹದ ಸಲಕರಣೆಗಳಿಂದ ಮಾಡಲಾಗದ ಕೆಲಸಗಳಿಗಾಗಿ ಚಿಟ್ ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬುದು ಅಧ್ಯಯನಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ. ಭೈರಿಗೆಗಳು, ಹೆರೆಯುವ ಹಾಗೂ ಕತ್ತರಿಸುವ ಸಾಧನಗಳು ಹಾಗೂ ಕುಡುಗೋಲುಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಲು ಚಕ್ಕೆ ಎಳಿಸುವ ವಿಧಾನವನ್ನನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಹೀಗೆ ತಯಾರಿಸಿದ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ಲ್ಯಾಪಿಡರಿ ಮುಂತಾದ ಕಲೆಗಳ ತಯಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ, ಮತ್ತು ಕಲ್ಲು, ಮರ, ಸಿರಾಮಿಕ್ ಮತ್ತು ಲೋಹದ ವಸ್ತುಗಳ ತಯಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಚಿಟ್ ಶಿಲೆಯ ಚಕ್ಕೆಗಳನ್ನೆಬ್ಬಿಸಲು ಸುಡುವುದು, ಸುತ್ತಿಗೆಯಿಂದ ಹೊಡೆಯುವುದು, ಪರೋಕ್ಷ ಒತ್ತಡ, ಬೈಪೊಲಾರ್ ಫ್ಲೇಕಿಂಗ್, ಬ್ಯಾಕಿಂಗ್, ರೀಟಚ್, ಪೆಕಿಂಗ್, ಗ್ರೈಂಡಿಂಗ್ ಪಾಲಿಶಿಂಗ್ ಮುಂತಾದ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಚಿಟ್ ತೂಕಗಳು ಹಾಗೂ ಹೊಳಪು ನೀಡುವ ಸಾಧನಗಳ ತಯಾರಿಕೆಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಚಿಟ್ ಕತ್ತಿಯಲಗುಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಲು ‘ಇನ್‌ವರ್ಸ್ ಇಂಡ್ರೆಕ್ಟ್ ಪರ್ಕುಷನ್’ ವಿಧಾನವನ್ನು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ಕಿನೋಯರ್ ಅವರು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ.

9.3 ಸಾರಾಂಶ

ಅತ್ಯಂತ ಮುಂದುವರಿದ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದ ಈ ಜನರು ತಾಮ್ರ ಕಂಚು, ಸೀಸ, ಚಿನ್ನ ಮತ್ತು ಬೆಳ್ಳಿಯನ್ನು ಗೃಹೋಪಯೋಗಿ ವಸ್ತುಗಳ ಹಾಗೂ ಆಯುಧಗಳು ಮತ್ತು ಕಲಾಕೃತಿಗಳ ತಯಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಳೆಗಳು, ಮಣಿಗಳು, ಆಭರಣಗಳ ತಯಾರಿಕೆ, ಚಿಪ್ಪಿನ ಕಲಾಕೃತಿಗಳು ಮತ್ತು ದಂತ ಹಾಗೂ ಫಯೆನ್ಸ್ ಕಲಾಕೃತಿಗಳ ತಯಾರಿಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿಗಿದ್ದ ಜ್ಞಾನ ಅಪ್ರತಿಮವಾದುದು.

9.4 ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು

1. ಟೆರ್ರಾಕೋಟ: ಬೇಯಿಸಿದ ಮಣ್ಣು
2. ಲ್ಯಾಪೆಡಿರಿ: ಬೆಲೆ ಬಾಳುವ ಕಲ್ಲು, ಹರಳುಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವುದು, ಕೊರೆಯುವುದು ಅಥವಾ ಹೊಳಪು ನೀಡುವುದು.

9.5 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆ

1. ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕಲೆ ಮತ್ತು ಕರಕುಶಲತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸಿ.

9.6 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಯ ಉತ್ತರಗಳು

1. ವಿಭಾಗ 9.2 ನೋಡಿ

9.7 ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

1. Fair Servis W.A. 1961 – Harappan Civilization – new evidence and more theory
2. Mackay E.J. 1935 – The Indus civilization London
3. Dales G.F. 1962 – Harappan outposts on the Makran coast Antiquity XXXVI

ಪಠ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದವರು:

ಡಾ. ಆರ್. ಪ್ರಭಾಮಣಿ

ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದವರು:

ಡಾ. ಎನ್.ಸಿ. ಸುಜಾತ

ರಚನೆ

10.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

10.1 ಪೀಠಿಕೆ

10.2 ಹರಪ್ಪ ಕಾಲದ ವ್ಯಾಪಾರ

10.1.1 ಒಳನಾಡು ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ಸಾಗರೋತ್ತರ ವ್ಯಾಪಾರ

10.3 ಸಾರಿಗೆ

10.4 ತೂಕ ಮತ್ತು ಅಳತೆ

10.5 ಸಾರಾಂಶ

10.6 ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು

10.7 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ

10.8 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಉತ್ತರಗಳು

10.9 ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

10.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

ಈ ಘಟಕವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ ನಂತರ ನೀವು ಕೆಳಕಂಡ ಅಂಶಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೀರಿ

- ಹರಪ್ಪ ಕಾಲದ ಆರ್ಥಿಕತೆ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಾರ ಪದ್ಧತಿ
- ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಚುರುಕಿನ ವ್ಯಾಪಾರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು
- ಹರಪ್ಪ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಒಳನಾಡು ಮತ್ತು ಸಾಗರೋತ್ತರ ವ್ಯಾಪಾರ ಹೇಗೆ ವೃದ್ಧಿಸಿತ್ತು.
- ಹರಪ್ಪ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಗಾಣಿಕೆಗೆ ಬಳಕೆ ಆಗುತ್ತಿದ್ದ ವಿವಿಧ ಬಗೆಗಳು.ಲೋಥಾಲ್ ಅನ್ನು ಧಕ್ಕೆ ಬಂದರು ಪ್ರದೇಶ ಎಂದು ಗುರುತಿಸಿರುವುದು.ಮೆಸಪೋಟಮಿಯ ಮತ್ತು ಇತರೆ ದೇಶಗಳೊಂದಿಗಿನ ಸಂಪರ್ಕ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಾರ. ನಿಖರವಾದ ತೂಕ ಮತ್ತು ಅಳತೆ ಹರಪ್ಪ ಕಾಲದ ಗಣನೀಯ ಸಾಧನೆ.

10.1 ಪೀಠಿಕೆ

ಹರಪ್ಪ ನಾಗರಿಕತೆಯು ಪ್ರಮುಖ ಅಡ್ಡ ರಸ್ತೆಗಳು ಸೇರುವಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸಂಪದ್ಭರಿತ ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ನಗರ ಮತ್ತು ಪಟ್ಟಣಗಳ ಸುತ್ತ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಿತ್ತು. ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲ ಉತ್ಪನ್ನವು ಸಿಂಧೂ ನದಿ ಮತ್ತು ಅದರ ಉಪನದಿಗಳ ದಡದಲ್ಲೇ ಇದ್ದ ದೊಡ್ಡ ನಗರಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿತ್ತು.

ಸಿಂಧೂ ನದಿ ದಡದ ಮಹೇಂದ್ರವಾಡಿಯ(ಸಿಂಧ್, ದಕ್ಷಿಣ ಪಾಕಿಸ್ತಾನ) ರಾವಿ ನದಿ ದಂಡೆಯ ಹರಪ್ಪ (ಪಂಜಾಬ್, ಉತ್ತರ ಪಾಕಿಸ್ತಾನ) ಮತ್ತು ಇಂತಹುದೇ ದೊಡ್ಡ ನಗರಗಳು ಬತ್ತಿಹೋದ ಹಕ್ರ-ನರ ನದಿ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದು ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ. ಮಹೇಂದ್ರವಾಡಿಯದಷ್ಟು ದೊಡ್ಡದಾದ ಎರಡು ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳಾದ ಹರ್ಯಾನ್ದ ಗನ್‌ವೇರಿವಾಲಾ ಮತ್ತು ರಾಖಿಘರ್‌ಹಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನ ನಡೆಸಲಾಗಿಲ್ಲ. ಗುಜರಾತ್‌ನ ರಣ್ ಆಫ್ ಕಚ್ ಪ್ರದೇಶದೊಂದಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿದ್ದ ಧೋಲಾವೀರ ಎಂಬ ಪಟ್ಟಣವು ಪುಟ್ಟ ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿತ್ತು. ಇಂತಹುದೇ ಹಲವಾರು ಪಟ್ಟಣಗಳು, ಗ್ರಾಮಗಳು, ಗಣಿ ಪ್ರದೇಶ, ವ್ಯಾಪಾರಿ ಮತ್ತು ಕರಾವಳಿ ನಿವೇಶನಗಳು ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನದ ಮೂಲಕ ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ.

10.2 ಹರಪ್ಪ ಕಾಲದ ವ್ಯಾಪಾರ

ಸಿಂಧೂ ನದಿ ನಾಗರಿಕತೆಯ ನಗರಗಳು ಗ್ರಾಮೀಣ ಕೃಷಿ ಸಮುದಾಯಗಳು, ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳು ಮತ್ತು ಗಣಿ ಪ್ರದೇಶದೊಂದಿಗೆ ಬಲವಾದ ವ್ಯಾಪಾರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮೂಲಕ ಸಂಪರ್ಕಿಸಿಟ್ಟಿದ್ದವು.ನಾವು ಆ ಕಾಲದ ಉತ್ಪಾದಕ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಹಕ ವ್ಯಾಪಾರ ಪದ್ಧತಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳೋಣ.

ಹರಪ್ಪ ಯುಗದ ವ್ಯಾಪಾರ, ಎತ್ತರದ ಮತ್ತು ತಗ್ಗು ಪ್ರದೇಶದ ನಡುವೆ ಆರ್ಥಿಕ ಅಗತ್ಯದ ಸಂಬಂಧದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬಹುದು. ಸಿಂಧು ಕಣಿವೆಯ ಆಚೆಗೆ ಉತ್ತರ ಆಫ್ಘಾನಿಸ್ತಾನದ ಐಕಾನುಮ್ ಸಮೀಪದ ಶೋಟುರ್‌ಫಾಯ್‌ನಲ್ಲಿ 7 ಇಂತಹುದೇ ನಿವೇಶನಗಳ ಗುಚ್ಛ ಇದೆ. ಅದರ ಸ್ಥಳ ಎಷ್ಟು ರಣತಂತ್ರಕಾರಿಯಾಗಿದೆ ಎಂದರೆ ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಫ್ಘಾನಿಸ್ತಾನ, ಸೋವಿಯತ್ ಮಧ್ಯ ಏಷ್ಯಾ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಇರಾನ್‌ನಿಂದ ಬೆಳ್ಳಿ, ಲೇಪಿಸ್ ಲಝುಲಿ ಮತ್ತು ಟಾರ್‌ಕ್ವೋಸ್‌ನಂತಹ ಲೋಹಗಳನ್ನು ಆಮದು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗಿದೆ.

ಹಿಮಾಲಯ ತಪ್ಪಲಿನ ಜಮ್ಮು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಈಗಿನ ಪಟ್ಟಣವಾದ ಅಖನೂರ್ ಸಮೀಪದ ಚನಾಬ್ ಬಳಿಯ ಮಂಡಾ ಎಂಬ ನಿವೇಶನವು ಎತ್ತರದ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಹರಪ್ಪ ಜನರಿಗೆ ಮರಮಟ್ಟು ಪೂರೈಕೆ ಆಗುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ.

ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿಯ ಭಗತ್ರಾವ್ ಎಂಬ ಪ್ರದೇಶವು ಅಷ್ಟಿಷ್ಟು ಬೆಲೆ ಬಾಳುವ ಕಲ್ಲುಗಳಾದ ಕಾರ್ನೇಲಿಯನ್, ಅಗೆಟ್, ಕ್ಯಾಲ್ಸಿಡೋನಿಯಂತಹ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಬೆಣಚು ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಹರಪ್ಪ ಕಾಲದ ಮಣಿ ತಯಾರಿಸುವ ಕಾರ್ಖಾನೆಗೆ ಪೂರೈಸುತ್ತಿತ್ತು.

ಗೋಮುಲ್ ಕಣಿವೆಯ ಗುಮ್ಲಾ, ರಹಮಾನ್ ದೆರಿ ಮೂಲಕ ಉತ್ತರ ಬಲೂಚಿಸ್ತಾನದಿಂದ ತಗ್ಗುಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಲೋಹ ಮತ್ತು ಖನಿಜಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಸಿಂಧ್ ಪ್ರದೇಶದ ಅಲಾಹ್‌ದೀನೋ ಮತ್ತು ಬಲಕೋಟ್ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ದಕ್ಷಿಣ ಬಲೂಚಿಸ್ತಾನದಿಂದ ಜನರು ಮತ್ತು ಸರಕುಗಳು ನೇರವಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ಬಗ್ಗೆ ಪುರಾವೆ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಹರಪ್ಪ ಜನರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಲಯದ ಆಸುಪಾಸಿನಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಯ ಆಸಕ್ತಿ ಇದ್ದುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

10.2.1 ಒಳನಾಡು ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ಸಾಗರೋತ್ತರ ವ್ಯಾಪಾರ

ಹರಪ್ಪ ಜನರಿಗೆ ತಮ್ಮ ದೇಶದ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳ ಜೊತೆಗೆ ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳ ಜೊತೆಗೂ ಸಂಬಂಧ ಇದ್ದುದು ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ. ಮಹೆಂಜದಾರೋ ಮತ್ತು ಹರಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆ ಆಗಿರುವ ಚಿನ್ನ, ಬೆಳ್ಳಿ, ತಾಮ್ರ ಮತ್ತು ಬೆಲೆ ಬಾಳುವ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಆಮದು ಮಾಡಿರಬೇಕು ಮತ್ತು ಹರಪ್ಪದಿಂದ ಬಟ್ಟಿಯನ್ನು ರಫ್ತು ಮಾಡಿರಬೇಕು. ಹರಪ್ಪ ಜನರು ಆಂತರಿಕ ಮತ್ತು ಬಾಹ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಂತರಿಕ ವ್ಯಾಪಾರ ರಾಜಸ್ಥಾನ, ಸೌರಾಷ್ಟ್ರ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತ, ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗ ಮತ್ತು ಬಿಹಾರದೊಂದಿಗೆ ಇತ್ತು.

ಬಾಹ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರದ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಮೆಸಪೋಟಮಿಯಾದ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಪುರಾವೆಗಳು ಹರಪ್ಪ ಜನರೊಂದಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಸಂಬಂಧ ಇದ್ದುದನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತವೆ. ಹರಪ್ಪ ಕಾಲದ ವ್ಯಾಪಾರವು ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು, ನುರಿತ ನಾವಿಕರು, ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು, ಬಂದರು ಆಡಳಿತ ಮತ್ತಿತರರ ಜಂಟಿ ಉದ್ಯಮವಾಗಿತ್ತು.

ಹರಪ್ಪ ಯುಗವು ಉಚ್ಛ್ರಾಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ಆಸುಪಾಸಿನ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಮತ್ತು ಉದ್ಯಮದಿಂದ ಅಗತ್ಯ ಕಚ್ಚಾವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಲೋಥಾಲ್ ಮತ್ತು ಚನ್‌ಹುದಾರೋ ಮಣಿ ಕಾರ್ಖಾನೆಗೆ ಹೆಸರಾಗಿದ್ದವು. ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳ ಮುಖಂಡ ಈ ಉತ್ಪಾದನೆಯ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಸರಕುಗಳ ಮಾರಾಟವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಘಟಕವೇ ಸಾಗಾಣಿಕೆ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಹೊರುತ್ತಿತ್ತು. ಉತ್ಪಾದಕರ ಪರವಾಗಿ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ತೆರಳಿ ಉತ್ಪನ್ನಗಳ ಮಾರಾಟ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ತಮ್ಮೊಂದಿಗೆ ಕಾರ್ನೇಲಿಯನ್ ಮಣಿಯಂತಹ ಬೆಲೆ ಬಾಳುವ ವಸ್ತುಗಳ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಕೊಂಡೊಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಬೇರೆ ದೇಶದ ಮಧ್ಯವರ್ತಿಗಳೊಂದಿಗೂ ಸಂಧಾನದ ಮೂಲಕ ವ್ಯವಹಾರ ಕುದುರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಅದಲು ಬದಲು ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ದೇಶೀಯ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯ ಅಗತ್ಯಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಸಂಧಾನ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಆನಂತರದ ಸರದಿ ಮಧ್ಯವರ್ತಿ ಮತ್ತು ನುರಿತ ನಾವಿಕರದ್ದು. ಮಧ್ಯವರ್ತಿಗಳು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನಗಳು ತಯಾರಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಕೇಂದ್ರಗಳಿಗೆ ಬಂದು ಹರಪ್ಪ ಬಂದರುಗಳ ಮೂಲಕ ಸರಕು ರವಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವರು ಸರಕುಗಳನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಕಟ್ಟಿ ಸರಕು ರವಾನಿಸುವವನ ಹೆಸರು, ವ್ಯಾಪಾರ ಮುದ್ರೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಹಡಗಿನ ನಾಯಕ ಮತ್ತು ನಾವಿಕ ತಂಡದ ನೆರವಿನೊಂದಿಗೆ ರಫ್ತು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನಾವಿಕ ತಂಡವು ಸರಕನ್ನು ಒಂದು ಬಂದರಿನಿಂದ ಮತ್ತೊಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಮೆಸಪೋಟಮಿಯದ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಕೆಲ ಮಧ್ಯವರ್ತಿಗಳು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದಿರಲೂಬಹುದು ಎಂದು ಮುದ್ರೆಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಲಾಗಿದೆ.

ಮೆಲುಹ್ಲ ಗ್ರಾಮ ಮೂಲದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಸುಮಾರು 300 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಲಗಶ್ ಮುಂತಾದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದರು. ಅವರ ಹೆಸರಿನೊಂದಿಗೆ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಮೆಲುಹ್ಲ ಕೂಡ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಮೆಲುಹ್ಲ ಮತ್ತು ಉರ್ ಪ್ರದೇಶದ ನಡುವೆ ಮಗನ್ ಮತ್ತು ದಿಲ್ಮನ್ ಎಂಬ ಎರಡು ಪ್ರದೇಶಗಳು ಇದ್ದವು. ಮೆಸಪೋಟಮಿಯ ಮತ್ತು ಭಾರತದ ಮಧ್ಯೆ ಅವು ಇದ್ದುದರಿಂದ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲ ಆಗಿತ್ತು. ಸತ್‌ಕಾಗೆನ್‌ಡೂರ್ ಮತ್ತು ಪರ್ಶಿಯನ್ ಗಲ್ಫ್ ನಡುವಿನ ಕರಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಜನರು ಉಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಅಸಾಧ್ಯವಾದ್ದರಿಂದ ಆ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರಯಾನ ಕಷ್ಟಕರವಾಗಿತ್ತು. ಕೆಲ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ತಂಗುದಾಣಗಳು ಇದ್ದರೂ ಅವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿ ಇಲ್ಲ.

ಮೆಲುಹ್ಲದಿಂದ ರಫ್ತು ಆಗುತ್ತಿದ್ದ ಸರಕುಗಳು ಮತ್ತು ಅವು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಭಾರತದ್ದೇ ಆಗಿದ್ದವು ಎಂಬುದನ್ನು ನಾವು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳೋಣ. ಬಗೆಬಗೆಯ ಮರ, ಚಾಂಕ್ ಚಿಪ್ಪು, ದಂತ, ತಾಮ್ರ, ಚಿನ್ನ, ಬೆಳ್ಳಿ, ಹತ್ತಿ, ಕಾರ್ನೇಲಿಯನ್ ಮತ್ತಿತರ ವಸ್ತುಗಳು ಮೆಲುಹ್ಲದಿಂದ ಮೆಸಪೋಟಮಿಯಕ್ಕೆ ರವಾನೆ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಮರ: ಉರ್ ಒಂದು ಹಡಗು ನಿರ್ಮಾಣದ ಕೇಂದ್ರ. ಹಡಗಿನ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಮರದ ಅಗತ್ಯ ಇದ್ದು ಅದನ್ನು ಮಗನ್ ಮತ್ತು ಮೆಲುಹ್ಲದಿಂದ ಪಡೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.ಗುಜರಾತ್‌ನ ಗುಡ್ಡಗಾಡಿನ ಅರಣ್ಯ ಕೂಡ ಈ ಬಗೆಯ ಮರ ಪೂರೈಸುತ್ತಿತ್ತು.ಭಾರತದ ತೇಗ ಮರಕ್ಕೆ ಭಾರಿ ಬೇಡಿಕೆ ಇತ್ತು. ಚಾಂಕ್ ಚಿಪ್ಪು:ಚಾಂಕ್ ಚಿಪ್ಪಿನ ವಸ್ತುಗಳು ಉರ್,ಬ್ರಾಕ್,ಕಿಶ್ ಮತ್ತು ಸುಸಾದಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ.ಅವು ಲೋಥಾಲ್ ಮತ್ತಿತರ ಸಿಂಧೂ ಕಣಿವೆಯ ನಗರಗಳಿಂದ ರಫ್ತಾಗಿರಬೇಕು.ರಾವ್ ಅವರ ಪ್ರಕಾರ ಕಥಯಾವಾರ್ ಕರಾವಳಿಯು ಸುಮೇರಿಯನ್ ನಗರಗಳಿಗೆ ಚಾಂಕ್ ಚಿಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುತ್ತಿದ್ದ ಹತ್ತಿರದ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು.

ದಂತ: ಇದು ಕಥಯಾವಾರ್ ಮತ್ತು ಸಿಂಧೂ ಕಣಿವೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಉತ್ಪನ್ನ ಆಗಿತ್ತು. ಲೋಥಾಲ್ ಮಹೆಂಜದಾರೋ, ಸುರ್‌ಕೋಟಡ ಮುಂತಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳು ದಂತದ ಸಲಾಕೆಗಳು, ಬಾಚಣಿಗೆಗಳು, ಕುಂದಣದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ್ದ ಕಲಾಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪರ್ಶಿಯನ್ ಗಲ್ಫ್ ಬಂದರುಗಳಿಗೆ, ಉತ್ತರ ಸಿರಿಯಾದ ಕರಾವಳಿಗೆ ರಫ್ತು ಮಾಡಿದ್ದು ಅಲ್ಲಿನ ಉತ್ಪನ್ನಗಳಿಂದ ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ.

ಕಾರ್ನೇಲಿಯನ್ ಮಣಿಗಳು: ಸಿಂಧೂ ಕಣಿವೆಯ ಬಹುತೇಕ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮಹೆಂಜದಾರೋ, ಹರಪ್ಪ, ಗುಮ್ಲಾ, ಅಮ್ಲಿ 3,ಕಲೈಬಂಗನ್, ಸುರ್‌ಕೋಟಡ, ಲೋಥಾಲ್, ಚನ್‌ಹುದಾರೋ, ಪರ್ಶಿಯನ್ ಗಲ್ಫ್ ಮತ್ತು ಇರಾನಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳಾದ ಶಹದಾರ್, ಸುಸಾ ಮತ್ತು ಮೆಸ್‌ಪೋಟಮಿಯಾದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ನೇಲಿಯನ್ ಮಣಿಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ.

ಕ್ಯಾಸ್ಪರ್ಸ್ (1971), ರಾವ್(1973) ಮತ್ತು ಗುಪ್ತಾ(1977) ಪ್ರಕಾರ ಲೋಥಾಲ್ ಮತ್ತು ಚನ್‌ಹುದಾರೋ ಮಣಿ ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಮುಖ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಮಣಿ ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಗೂಡು, ಅರೆಬರೆ ತಯಾರಿಸಿದ ಮಣಿಗಳು ಮತ್ತು ವ್ಯರ್ಥವಾದ ಮಣಿಯ ಅಂಶಗಳು ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ.ಅವುಗಳನ್ನು ಸಿಂಧು ಕಣಿವೆ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಮೆಸ್‌ಪೋಟಮಿಯ ಮತ್ತು ಸೂಸಕ್ಕೆ ರಫ್ತು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಹತ್ತಿ: ಲೋಥಾಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾದ ಮಡಿಕೆಯ ಮುದ್ರೆ ಸುತ್ತಿದ್ದ ಹೆಣೆದ ಬಟ್ಟೆ, ಮಹೆಂಜದಾರೋದಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾದ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಹೂದಾನಿಯ ತಳಭಾಗಕ್ಕೆ ಅಂಟಿದ್ದ ಬಟ್ಟೆಯ ಚೂರು,ಲೋಥಾಲ್ ಮತ್ತು ಸಿಂಧು ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದ ಹತ್ತಿಯ ನೇಕಾರರ ಹಲವಾರು ಸಲಕರಣೆಗಳು ಹಾಗೂ ಉಮ್ಮಾದ ಹತ್ತಿಯ ಬಟ್ಟೆಯು ಹರಪ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿಯು ಪ್ರಮುಖ ರಫ್ತು ವಸ್ತು ಆಗಿತ್ತು ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ.

ಘನಾಕೃತಿಯ ದಾಳ: ಮಡಿಕೆ ಮಣ್ಣು ಮತ್ತು ಮೂಳೆಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ಘನಾಕೃತಿಯ ದಾಳವನ್ನು ಉರ್‌ಟೆಲ್ ಅಸ್ಮಾರ್ ಮತ್ತು ಟೆಪೆ ಗವಾರಾ ಪತ್ತೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.ಉರ್‌ನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ದಾಳವನ್ನು ಮಹೆಂಜದಾರೋದ ಅಗೆಟ್ ದಾಳದೊಂದಿಗೆ ಹೋಲಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಮೆಸಪೋಟಮಿಯದ ಬರಹಗಳು ಆಮದು ರಫ್ತಿನ ವಿವರ ನೀಡುತ್ತವೆ. ಲೋಥಾಲ್‌ನ ಗೋದಾಮಿನಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾದ ಸರಕು ಕಟ್ಟಿದ ಗುರುತುಗಳಿದ್ದ 65 ಮಡಿಕೆಯ ಮುದ್ರೆಗಳು, ಸಿಂಧೂ ಕಣಿವೆಯ ಮುದ್ರೆಗಳು ಸರಕುಗಳನ್ನು ಗುರುತು ಮಾಡಲು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ವಾಣಿಜ್ಯ ಸಲಕರಣೆ ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸಿದೆ. ಸರಕನ್ನು ಪಿಂಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದ ನಂತರ ಸರಕು ರವಾನಿಸುವವರ ಮುದ್ರೆಗಳನ್ನು ಹಸಿ ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಗಂಟು ಹಾಕುವ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಒತ್ತಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಎಸ್.ಆರ್.ಆರ್. ಪ್ರಕಾರ ಲೋಥಾಲ್ ಬಂದರಿನಲ್ಲಿ 30-35 ಹಡಗುಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು.ವಿದೇಶದಿಂದ ಆಮದಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಮುಖ ಸರಕುಗಳೆಂದರೆ ಪರ್ಶಿಯಾದಿಂದ ಟಾರಕ್ವೋಸ್, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಿಂದ ಅಮೇಥಿಸ್, ಸೌರಾಷ್ಟ್ರದಿಂದ ಕಾರ್ನೇಲಿಯನ್, ಅಫಘಾನಿಸ್ತಾನ, ಪರ್ಶಿಯಾ, ಕರ್ನಾಟಕದಿಂದ ಚಿನ್ನ ಮತ್ತು ಬಿಹಾರದಿಂದ ತವರ.

ರಫ್ತು: ಹರಪ್ಪ ಜನರು ಹತ್ತಿಯ ಉತ್ಪನ್ನಗಳು, ಕೃಷಿ ಉತ್ಪನ್ನಗಳಾದ ಗೋಧಿ, ಬಾರ್ಲಿ, ಮಡಿಕೆ, ದಂತದ ಉತ್ಪನ್ನಗಳನ್ನು ಮೆಸಪೋಟಮಿಯ,ಮಧ್ಯ ಏಷ್ಯಾ, ಅಫಘಾನಿಸ್ತಾನ ಮತ್ತು ಬಹರೇನ್‌ಗೆ ರಫ್ತು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

10.3 ಸಾರಿಗೆ

ಭೂ ಮತ್ತು ಸಮುದ್ರ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ವ್ಯಾಪಾರ ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.ಎತ್ತಿನ ಗಾಡಿಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಸಾಗಾಣಿಕೆ ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.ಗಾಡಿಯ ಮತ್ತು ಎತ್ತುಗಳ ಮಣ್ಣಿನ ಮಾದರಿಗಳು ಸಿಕ್ಕಿವೆ.ಸಮುದ್ರಯಾನಕ್ಕೆ ಹಡಗು ಮತ್ತು ದೋಣಿಗಳನ್ನು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹರಪ್ಪ ಮತ್ತು ಮಹೆಂಜದಾರೋ ಮುದ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಡಗುಗಳ ಚಿತ್ರಣ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

ಲೋಥಾಲ್‌ನಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಹಡಗಿನ ಮಾದರಿ ಮತ್ತು ಉತ್ಪನ್ನದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದ ಹಡಗಿನ ವಿನ್ಯಾಸಗಳು ಜಲಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬಳಸಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಚಟುವಟಿಕೆ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ದೃಢಪಡಿಸಿದೆ.

ಹರಪ್ಪ ಮತ್ತು ಚನ್‌ಹುದಾರೋದಲ್ಲಿ ಚಾಲಕನಿಗೆ ಕೂರಲು ಸ್ಥಳಾವಕಾಶ ಇದ್ದ ತಾಮ್ರ ಅಥವಾ ಕಂಚಿನ ಎತ್ತಿನಗಾಡಿಯ ಮಾದರಿಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿದ್ದು ಪಂಜಾಬ್ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಅಂತಹ ಗಾಡಿಗಳು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿವೆ.ಈ ಗಾಡಿಗಳ ಮೇಲೆ ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಕಮಾನು ಇದ್ದು ಪ್ರಯಾಣಿಕರು ಒಳಗೆ ಕೂರಲು ಅನುಕೂಲ ಇತ್ತು.ದೂರದ ಕಾಡು ದಾರಿಯ ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ತಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಜನರು ಅನೇಕ ಎತ್ತುಗಳು ಎಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ವಾಹನವನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು.

10.4 ತೂಕ ಮತ್ತು ಅಳತೆ

ಹರಪ್ಪ ಜನರು ಉದ್ದ,ತೂಕ ಮತ್ತು ಸಮಯ ಅಳೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ನಿಖರತೆ ಸಾಧಿಸಿದ್ದರು. ಏಕರೂಪದ ತೂಕ ಮತ್ತು ಅಳತೆಯನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಹರಪ್ಪ ಜನರು ಮೊದಲಿಗರು. ಹರಪ್ಪ ಜನರು ದೊಡ್ಡ ಸಂಖ್ಯೆಯ ತೂಕದ ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಕ್ಕಸಾಲಿಗರು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಡಿಮೆ ತೂಕದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಹಗ್ಗ ಬಳಸಿ ಎತ್ತುತ್ತಿದ್ದ ಭಾರಿ ಗಾತ್ರದ ತೂಕಗಳೂ ಇದ್ದವು. ಘನಾಕೃತಿಯ ತೂಕಗಳ ಬಳಕೆ ಅತ್ಯಂತ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ತೂಕದ ಒಂದು ಘಟಕ 8750 ಗ್ರಾಂ ಇದ್ದರೆ ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ತೂಕವು 10970 ಗ್ರಾಂ ಇತ್ತು. ಒಂದು ಕಂಚಿನ ಪಟ್ಟಿಯಿಂದ ನೇತುಬಿಡಲಾದ ತಾಮ್ರದ ತಟ್ಟೆಗಳು ತಕ್ಕಡಿಯಾಗಿ ಬಳಕೆ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜನರಿಗೆ ದಶಮಾನ ಪದ್ಧತಿ ಅರಿವಿದ್ದವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಲೋಥಾಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾದ ದಂತದ ಮಾಪಕದಲ್ಲಿನ ಅತಿ ಸಣ್ಣ ವಿಭಜನೆಯು 1.704 ಮಿ.ಮೀ ಇತ್ತು. ಕಂಚಿನ ಯುಗದಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾದ ಅತಿ ಸಣ್ಣ ವಿಭಜನೆ ಇದಾಗಿದೆ.

10.5 ಸಾರಾಂಶ

ಸಿಂಧು ಕಣಿವೆ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಜನರು ಸಂಘಟಿತ ವ್ಯಾಪಾರ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಅವರು ದೋಣಿಗಳು ಮತ್ತು ಹಡಗುಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಾ ಸಾಗರೋತ್ತರ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಸಲಿಸಾಗಿ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಎತ್ತಿನ ಗಾಡಿಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಸಾಗಣೆಗೆ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ನಿಖರ ತೂಕ ಮತ್ತು ಅಳತೆಯನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು.

10.6 ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು

1. ನಿಖರತೆ: ಅಳೆದ ಮೌಲ್ಯಕ್ಕೆ ನಿಜವಾದ ಮೌಲ್ಯವು ಎಷ್ಟು ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿದೆ ಎಂಬುದೇ ನಿಖರತೆ.
2. ಆರ್ಥಿಕತೆ: ಇದು ಉತ್ಪಾದನೆ, ಹಂಚಿಕೆ ತತ್ವ ಅಥವಾ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

10.7 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ

1. ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹೇಗಿತ್ತು? ವಿವರವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿ.

10.8 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಉತ್ತರಗಳು

1. ವಿಭಾಗ 10.2 ನೋಡಿ.

10.9 ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

1. Dales G.F. 1962 – Harappan outposts on the makran coast Antiquity XXXVI.
2. Fair servis W.A. 1961 – Harappan Civilization – new evidence and more theory.

ಪಠ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದವರು:

ಡಾ. ಆರ್. ಪ್ರಭಾಮಣಿ

ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದವರು:

ಡಾ. ಎನ್.ಸಿ. ಸುಜಾತ

ಘಟಕ- 11 ಹರಪ್ಪ ಮುದ್ರೆಗಳು ಮತ್ತು ಹಸ್ತಾಕ್ಷರಗಳು

ರಚನೆ:

11.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

11.1 ಪೀಠಿಕೆ

11.2 ಹರಪ್ಪ ಕಾಲದ ಮುದ್ರೆಗಳು

11.3 ಹರಪ್ಪ ಕಾಲದ ಹಸ್ತಾಕ್ಷರಗಳು

11.4 ಸಾರಾಂಶ

11.5 ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು

11.6 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ

11.7 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಉತ್ತರಗಳು

11.8 ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

11.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

ಈ ಘಟಕವು ಓದುಗನಿಗೆ ಕೆಳಕಂಡ ಅಂಶವನ್ನು ಮನನ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

- ಮುದ್ರೆಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.
- ಮುದ್ರೆಗಳನ್ನು ತಾಯಿತವಾಗಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.
- ಮುದ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಗಂಡು ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣು ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಬೊಂಬೆಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.
- ಅನೇಕ ಪುರಾತನಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಓದಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೂ ಮುದ್ರೆಗಳಲ್ಲಿನ ಕೆಲ ಸಣ್ಣ ಬರಹಗಳ ರಹಸ್ಯ ಈಗಲೂ ಬೇಧಿಸಲಾಗಿಲ್ಲ.

11.1 ಪೀಠಿಕೆ

ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಮೌಲ್ಯಯುತವಾದ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುವಪುರಾತನ ಸಲಕರಣೆಗಳ ಪೈಕಿ ಮುದ್ರೆಗಳು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿವೆ. ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಕಲಾಕೃತಿ ಸೃಷ್ಟಿ ಈ ಮುದ್ರೆಗಳಾಗಿವೆ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ನಿವೇಶನಗಳಿಂದ ಈವರೆಗೆ 2000ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಮುದ್ರೆಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. 1872-75ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರ್ ಕನ್ನಿಂಗ್‌ಹ್ಯಾಮ್ ಮೊದಲ ಹರಪ್ಪ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದರು. 1873ರಲ್ಲಿ ಈ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಮೊದಲು ಪತ್ತೆ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಕೆತ್ತಿದ ಬಳಪದ ಕಲ್ಲಿನ ಈ ಮುದ್ರೆಗಳು ತಮ್ಮ ಶೈಲಿ ಹಾಗೂ ಕೆತ್ತನೆಗಾಗಿ ಪ್ರಪಂಚದ ಗಮನ ಸೆಳೆದಿದ್ದವು. ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳ ಉತ್ಖನನದ ನಂತರ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪುರಾತನ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞ ಅರ್ನೆಸ್ಟ್ ಮೆಕಕೇ ಹರಪ್ಪ ಮುದ್ರೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದರು.

1922-27ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ ಜಾನ್ ಮಾರ್ಷಲ್ ಮಹೆಂಜೋದಾರೋದಲ್ಲಿ 558 ಮುದ್ರೆಗಳನ್ನು ಪತ್ತೆಹಚ್ಚಿದರು. ಪಾರ್ ಪೋಲೋ ಪ್ರಕಾರ ಹರಪ್ಪ ಮುದ್ರೆಗಳು ಮತ್ತು ಬರಹಗಳಲ್ಲಿ ಗೂಳಿಗೆ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ನೀಡಲಾಗಿತ್ತು. ದಕ್ಷಿಣ ಏಷ್ಯಾದ ಹಿಂದೂ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಮುದ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಗೂಳಿಯೂ ಪ್ರಮುಖ ಚಿನ್ನೆಯಾಗಿ ಉಳಿದಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಹೆಚ್ಚಿನ ಮುದ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳು, ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣು ಗೊಂಬೆಗಳನ್ನು ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಕ್ಷರಗಳೊಂದಿಗೆ ಕೆತ್ತಲಾಗಿದೆ. ಬಹುತೇಕ ಮುದ್ರೆಗಳ ಮೇಲೆ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿರುವ ಪ್ರಾಣಿ ಯಾವುದು ಎಂಬುದು ಇನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಲ್ಲ. ಅರ್ಧ ಮತ್ತು ಅರ್ಧ ಜೀವಾ ಹೋಲುವ ಈ ಪ್ರಾಣಿಯು ಒಂದೇ ಕೊಂಬನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಇದು ಊಹಾತ್ಮಕ ಪ್ರಾಣಿಯೇ ಆಗಿರಬೇಕು. ಈ ಚಿತ್ರಕ್ಕೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಥವಾ ಕುಲದ ಮಹತ್ವ ಇತ್ತು ಎಂದು ರುಜುವಾತು ಮಾಡಲು ಸಾಕಷ್ಟು ಪುರಾವೆಗಳಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸಿಂಧೂ ಕಣಿವೆ ನಾಗರಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಈ ಚಿತ್ರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಿನ್ನೆ ಹೌದೋ ಅಲ್ಲವೋ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮೂಡಿಸುತ್ತದೆ. ಸಿಂಧೂ ಕಣಿವೆಯ ಕೆಲ ಮುದ್ರೆಗಳು ಭಾರತದಾದ್ಯಂತ ಕಂಡ ಬರುವ ಹಿಂದೂ, ಬೌದ್ಧ ಮತ್ತು ಜೈನ ಧರ್ಮದ ಸ್ವಸ್ತಿಕ ಚಿನ್ನೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

11.2 ಹರಪ್ಪ ಕಾಲದ ಮುದ್ರೆಗಳು

ಪ್ರತಿ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಅಥವಾ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಕುಟುಂಬಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಭಾವನೆಯ ಚಿನ್ನೆಯಿದ್ದ ಮುದ್ರೆ ಹೊಂದಿತ್ತು. ಮುದ್ರೆಯು ಚೌಕಾಕಾರ ಅಥವಾ ಉದ್ದನೆಯ ಫಲಕದ ರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದು ನಕ್ಷತ್ರದ ಪ್ರಕಾಶ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಮುದ್ರೆಗಳ ಪ್ರಮುಖ ಉದ್ದೇಶ ಸಂಪತ್ತಿನ ಒಡತನ ಗುರುತಿಸುವುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅವು ತಾಯಿತದ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರೆಯ ವಾರಸುದಾರರಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

20ಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಅಕ್ಷರಗಳು 10ಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಚಿನ್ನೆಗಳಿದ್ದ ಮುದ್ರೆಗಳು ಹರಪ್ಪ ಕಾಲದ ಮಹತ್ವದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು. ಈಗಿನ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ಮಹೆಂಜೋದಾರೊದಲ್ಲಿ ಆರಂಭಿಕ ಕಾಲದ ಉತ್ಖನನಗಳು 1927-31ರ ನಡುವೆ ನಡೆದಾಗ ಸಿಂಧೂ ಕಣಿವೆಯ ಮುದ್ರೆಗಳು ಸಿಕ್ಕಿದವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪುರಾತನಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞ ಅರ್ನೆಸ್ಟ್ ಮೆಕ್‌ಕೇ ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚಿದರು. ಮೆಕ್‌ಕೇ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಮುದ್ರೆಗಳನ್ನು ಆಂತರಿಕ ಮತ್ತು ಬಾಹ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮಡಿಕೆಗಳ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಾರದ ಸರಕುಗಳ ಪಿಂಡಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಪಟ್ಟಿಗಳ ಮೇಲೆ ಈ ಮುದ್ರೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅವುಗಳನ್ನು ಬಹುಶಃ ಮಾಲೀಕತ್ವ ನಿರೂಪಿಸಲು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಇಂತಹ ಮುದ್ರೆಗಳ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಗುರುತುಗಳು ಮಡಿಕೆಗಳ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ಸರಕುಗಳನ್ನು ಬಂಧಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪಟ್ಟಿಗಳ ಮೇಲೆ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಅವು ಮಾಲೀಕತ್ವ ಅಥವಾ ಸುರಕ್ಷತೆಯ ಉದ್ದೇಶ ಹೊಂದಿದ್ದವು. ಮುದ್ರೆಗಳು ಅಧಿಕಾರದ ಅಥವಾ ಶಕ್ತಿಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಪ್ರತೀಕವೂ ಆಗಿದ್ದವು. ಮುದ್ರೆಯ ಮೇಲಿನ ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣವು ತಾಯಿತ ಆಗಿಯೂ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಮುದ್ರೆಯ ಮೇಲಿನ ಒಂದು ಕೊಂಬಿನ ಪ್ರಾಣಿಯು ಮನುಷ್ಯ ಈಗ ಸಾಕುವ ಗೂಳಿಯ ಮುಂಚಿನ ರೂಪ ಆಗಿದ್ದಿರಬೇಕು ಎಂದು ಕೃಷಿ ವಿಜ್ಞಾನಿ ಫ್ರೆಡರಿಕ್ ಎಲಿಜಬೆತ್ ಸಿಮ್ಸ್ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ.

ಮುದ್ರೆಗಳ ಅಳತೆ: ಮುದ್ರೆಗಳ ಗಾತ್ರವು ಅರ್ಧ ಅಂಗುಲದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಎರಡೂವರೆ ಅಂಗುಲಕ್ಕಿಂತ ದೊಡ್ಡದಾಗಿದೆ. ಮುದ್ರೆಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಬಿಳಿ ಹೊಳಪು ನೀಡುವುದು ಹರಪ್ಪ ಕಾಲದ ಅನನ್ಯ ಆವಿಷ್ಕಾರ ಆಗಿತ್ತು. ಚೌಕ, ಆಯತ, ಗುಂಡಿ ಆಕಾರದ, ಘನಾಕೃತಿಯ, ಕೊಳವೆ ಮತ್ತು ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಮುದ್ರೆಗಳು ಇದ್ದವು. ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಚಿತ್ರ ಕೊರೆದಿದ್ದ ಮತ್ತು ಕೇವಲ ಬರಹ ಮಾತ್ರ ಇದ್ದ ಚೌಕ ಮತ್ತು ಆಯತಾಕಾರದವು ಪ್ರಮುಖ ಬಗೆಗಳಾಗಿದ್ದವು.

ಬಾಹ್ಯ ಅಳತೆ ಮತ್ತು ದಪ್ಪದಲ್ಲಿ ವೈವಿಧ್ಯತೆ ಇತ್ತು. ಚೌಕಾಕಾರದ ಮುದ್ರೆಯೇ ಅತ್ಯಂತ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. 1976ರಲ್ಲಿ ಡೇಲ್ಸ್ ಮುದ್ರೆಯ ಅಳತೆಯನ್ನು 28 ಮಿ.ಮೀ. ಉದ್ದ, 28 ಮಿ.ಮೀ. ಅಗಲ ಮತ್ತು 28 ಮಿ.ಮೀ. ದಪ್ಪ ಎಂದು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮೆಕ್‌ಕೇ ಪ್ರಕಾರ ಮುದ್ರೆಗಳು ರೂಪ ಮತ್ತು

ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಏಕರೂಪವಾಗಿದ್ದವು. ಅದರಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರಾಣಿಯ ದೇಹದ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ರಂಧ್ರವನ್ನು ಕೊರಿದಿದ್ದು, ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ನೇತು ಬಿಟ್ಟಾದ ಪ್ರಾಣಿಯ ಚಿತ್ರಣ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಮಾರ್ಶಲ್ ಪ್ರಕಾರ ಮುದ್ರೆಗಳ ಮೇಲಿನ ಉಬ್ಬುಶಿಲ್ಪ ಅವುಗಳ ಮೂರನೇ ಒಂದು ಭಾಗ ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಈ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಅರ್ಧಗೋಳಾಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದು ಇಮ್ಮಡಿ ಕಾಣುವಂತಹ ಭ್ರಾಂತಿ ಮೂಡಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಮೊದಲಿನ ಸಂಶೋಧಕರು ಮುದ್ರೆಗಳ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿವರ ನೀಡಿಲ್ಲ.

ಮಹೆಂಜೋದಾರೋದ ಒಂದು ಕೊಂಬಿನ ಪ್ರಾಣಿ ಇರುವ ಮುದ್ರೆ 29 ಮಿ.ಮೀ. ಉದ್ದ ಮತ್ತು ಅಗಲವಿದ್ದು ಸುಟ್ಟ ಬಳಪದ ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಮೆತ್ತಗಿನ ಬಳಪದ ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಸಲೀಸಾಗಿ ಕೊರೆದ ಮುದ್ರೆ ಆಗಿದ್ದು ಸುಟ್ಟ ನಂತರ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿದೆ. ಇದರ ಮೇಲೆ 4 ಚಿತ್ರಲಿಪಿಗಳಿದ್ದು ಅವುಗಳ ರಹಸ್ಯ ಇನ್ನೂ ಬೇಧಿಸಲಾಗದ ಸಿಂಧೂ ಅಕ್ಷರದಲ್ಲಿದೆ.

ಮಹೆಂಜೋದಾರದಲ್ಲೂ ದೊಡ್ಡ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಮುದ್ರೆಗಳನ್ನು ಭೂಮಿಯಿಂದ ಹೊರತೆಗೆಯಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಚಿತ್ರ, ಮತ್ತು ಕೆಲ ಅಕ್ಷರ, ಚಿನ್ನೆಗಳಿವೆ. ಈ ಮುದ್ರೆಗಳನ್ನು ನಿಗದಿತ ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಪುರಾಣದ ಕಥೆ ಹೇಳಲು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದಿರಬೇಕು.

ಒಂದು ಚೌಕಾಕಾರದ ಮುದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಮುಖವುಳ್ಳ ನಗ್ನ ಪುರುಷ ದೇವತೆಯು ಯೋಗದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕೈಗಳಿಗೆ ಬಳೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ತಲೆಗೆ ಕಿರೀಟವನು ಧರಿಸಿ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಂತಿದೆ. ಶಿಖರ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಿಂಧೂ ಕಣಿವೆಯ ಅಕ್ಷರದಂತಿರುವ 5 ಚಿನ್ನೆಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿವೆ. ಶಿಖರ ಭಾಗದಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ಚಾಚಿ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಚೂಪಾಗಿರುವ ಎರಡು ಬಾಗಿದ ಕೊಂಬುಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ. ಕಿರೀಟದ ನಡುವಿನಿಂದ ಮೂರು ಅರಳಿ ಎಲೆಗಳು ಇರುವ ರೆಂಬೆ ಇದೆ.

ಈ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಸುಡದಿದ್ದರೂ ಕಲ್ಲು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿದೆ. ಮುದ್ರೆಯ ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಕೊರೆದಿರುವ ಉಬ್ಬುಶಿಲ್ಪ ಇದೆ. ಹಲವಾರು ಅಕ್ಷರಗಳು, ಚಿನ್ನೆಗಳು ಮುದ್ರೆಯ ಮೇಲಿದ್ದು ತಳದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಂಕೇತ ಮಾತ್ರ ಇದೆ. ಬಹಳಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನಗಳ ನಂತರವೂ ಈ ಮುದ್ರೆಯ ರಹಸ್ಯ ಲಿಪಿ ಓದಲಾಗಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿನ ಉದ್ದದ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ 17 ಅಕ್ಷರಗಳು ಇವೆ. ಉಳಿದಂತೆ ಸರಾಸರಿ 5 ಅಕ್ಷರಗಳ ಸಾಲು ಇವೆ.

1877ರಲ್ಲಿ ಕನ್ನಿಂಗ್‌ಹ್ಯಾಮ್ ಮತ್ತಿತರ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಇದನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಿ ಲಿಪಿಯ ಪೂರ್ವದ ಶೈಲಿ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದರು. ಅವರ ಪಂಥದ ಜೆ.ಆರ್. ರಾವ್, ಎಫ್.ರೇಮಂಡ್ ಮತ್ತು ಆಲ್‌ಚಿನ್ ಈ ಊಹೆಯನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಿದ್ದರು.

ಹರಪ್ಪ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಕೇತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮೊದಲ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ.ಪೂ. 2600ರ ಹರಪ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಪ್ಪಟೆಯ ಆಯತಾಕಾರದ ಮುದ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಂಧೂ ಕಣಿವೆಯ ಚಿನ್ನೆಗಳು ಕಂಡು

ಬಂದಿವೆ. ಕ್ರಿ.ಪೂ. 1900 ನಂತರ ಚಿನ್ನೆಗಳ ಬಳಕೆ ಕೊನೆಗೊಂಡಿತ್ತು. ಗುಜರಾತಿನ ಬೆಟ್ ದ್ವಾರಕಾ ಬಳಿಯ ದಡದಲ್ಲಿನ ಪರಿಶೀಲನೆಯು ತಲೆಉಳ್ಳ ಪ್ರಾಣಿಯ ಚಿತ್ರವಿದ್ದ ಸಿಂಧೂ ಮುದ್ರೆಗಳನ್ನು ಪತ್ತೆ ಮಾಡಿತು. ಅದು ಹರಪ್ಪ ಕಾಲದ ಕೊನೆಯ ಅವಧಿಯ ಅಕ್ಷರಗಳಿದ್ದ ಮುದ್ರೆ ಆಗಿತ್ತು.

ಪೂಂಪುಹಾರ್‌ನಲ್ಲಿ ಉತ್ಖನನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತಮಿಳುನಾಡು ಪುರಾತತ್ವ ಇಲಾಖೆಯು ಮೇ 2007ರಲ್ಲಿ ಬಿಲ್ಲಿನ ತುದಿಗಳಿದ್ದ ಮಡಿಕೆಯನ್ನು ಪತ್ತೆ ಮಾಡಿತು. ಮತ್ತೊಂದು ಮುದ್ರೆಯಲ್ಲಿನ 7 ಸಂಕೇತಗಳು ಮೆರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಗುವಂತಿದ್ದು ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಬಲಿ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ಚಿತ್ರಣ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಮಹೆಂಜೋದಾರೋದಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಮುದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಗೂಳಿ, ಜಿಂಕೆ ಮತ್ತು ಒಂಟಿಕೊಂಬಿನ ಪ್ರಾಣಿ ಇತ್ತು ಆದರೆ ಅಕ್ಷರಗಳಿರಲಿಲ್ಲ.

ಮಹೆಂಜೋದಾರೋದಲ್ಲಿ ಒಂಟಿ ಕೊಂಬಿನ ಪ್ರಾಣಿ ಇರುವ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಕುತೂಹಲಕಾರಿ ಮುದ್ರೆ ಸಿಕ್ಕಿದೆ.ಘೆಂಡಾಮೃಗ, ಮೊಸಳೆ, ಹುಲಿ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಚಿತ್ರಗಳು ಇರುವ ಮುದ್ರೆಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ. 20 ಚಿನ್ನೆಗಳು ಮತ್ತು 10 ಅಕ್ಷರಗಳ ಮಿಶ್ರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಈ ಮುದ್ರೆಗಳು ಹರಪ್ಪ ಮುದ್ರೆಗಳ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಉದಾಹರಣೆಗಳಾಗಿವೆ.

11.3 ಹರಪ್ಪ ಕಾಲದ ಅಕ್ಷರಗಳು

ಪ್ರಾಚೀನ ಮೆಸಪೋಟಮಿಯದಂತೆ ಹರಪ್ಪ ಜನರಿಗೂ ಬರವಣಿಗೆಯ ಕಲೆ ತಿಳಿದಿತ್ತು. 1873ರಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೂ, 1923ರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಪತ್ತೆ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು.ಆದರೆ ಅವುಗಳ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಈವರೆಗೂ ಬೇಧಿಸಲಾಗಿಲ್ಲ. ಹರಪ್ಪ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಮೆಸಪೋಟಮಿಯಾ ಮತ್ತು ಈಜಿಪ್ಟ್‌ನ ಅಕ್ಷರದೊಂದಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೂ ಹರಪ್ಪ ಅಕ್ಷರಗಳು ಭಾರತ ಮೂಲದವೇ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಪಶ್ಚಿಮ ಏಷ್ಯಾದ ಅಕ್ಷರಗಳೊಂದಿಗೆ ಇವು ಯಾವುದೇ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿಲ್ಲ.

ಈ ಹಸ್ತಾಕ್ಷರವು 270 ಅಂಶಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಚಿತ್ರಲಿಪಿ ರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ಈ ಹಸ್ತಾಕ್ಷರದ ಗಮನಾರ್ಹ ಲಕ್ಷಣ ಎಂದರೆ ಎಲ್ಲವೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದ್ದು, ನೇರ ಸರಳರೇಖೆಯಿಂದ ಮೂಡಿವೆ.

ಬಲದಿಂದ ಎಡಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಎಡದಿಂದ ಬಲಕ್ಕೆ ಹೀಗೆ ಎರಡೂ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಕಾಲಿಬಂಗನ್‌ನಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾದ ಮಡಿಕೆಯ ಚೂರಿನಲ್ಲಿನ ಬರಹದ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ಹರಪ್ಪ ಕಾಲದ ಜನರು ಈಜಿಪ್ಟ್ ಅಥವಾ ಮೆಸಪೋಟಮಿಯಾ ಜನರಷ್ಟು ದೀರ್ಘ ಹಸ್ತಾಕ್ಷರ ಬರೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ 250-400 ಚಿತ್ರಲಿಪಿ ಸಿಕ್ಕಿವೆ. ಒಂದು ಚಿತ್ರವೂ ಯಾವುದೇ ಅಕ್ಷರ, ವಸ್ತು,ಧ್ವನಿ ಅಥವಾ ಭಾವನೆ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಅಂತಹ 4000 ಅಂಶಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತವೆ.

ಪರ್ಫೋಮಾ ಮತ್ತು ಇರಾವತಂ ಮಹದೇವನ್‌ರಂತಹ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಕೆಲ ಮುದ್ರೆಗಳ ಮೇಲಿದ್ದ ಕಟ್ಟ ಕಡೆಯ ಚಿನ್ನಗಳನ್ನು ಕಂಪ್ಯೂಟರ್ ನೆರವಿನ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಬಳಸಿ ಓದುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಈವರೆಗೆ ಅವುಗಳ ರಹಸ್ಯ ಬೇಧಿಸಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದ ಪೈಕಿ ಯಾವುದೂ ನಿಖರವಾಗಿಲ್ಲ ಎಂದು ಮಹದೇವನ್ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಪ್ರಕಾರ ಅದರಲ್ಲಿನ ಬರಹವು ಇಂಡೋ ಯೂರೋಪಿಯನ್ ಭಾಷೆಯ ಬದಲು ಪ್ರೋಟೋ ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಯೇ ಆಗಿದೆ, ಬರಹವನ್ನು ಬಹುಶಃ ಬಲದಿಂದ ಎಡಕ್ಕೆ ಓದಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮಹದೇವನ್ ಪ್ರಕಾರ ಹರಪ್ಪ ಮುದ್ರೆಗಳು ಬಳಕೆದಾರರ ಹೆಸರು ಮತ್ತು ಬಿರುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಿದ್ದವು.

ಮಹೆಂಜೋದಾರದ ಮುದ್ರೆಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಹೋಲಿಕೆ ಗಮನಿಸಿದ ಎಸ್.ಕೆ.ರಾವ್, ಬರಹದ ಕೊನೆ ಹಂತವು ಅಕ್ಷರಮಾಲೆಯ ಆರಂಭವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಹರಪ್ಪ ಕಾಲದ ಬರಹದಲ್ಲಿನ ರೂಪ, ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅಕ್ಷರಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅಕ್ಷರಗಳ ಧ್ವನಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಹೋಲಿಕೆ ಗುರುತಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಧ್ವನಿ ಆಧಾರಿತ ಬರಹಗಳು ಹರಪ್ಪ ಅಕ್ಷರಗಳಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟಿವೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಮುದ್ರೆಯಲ್ಲಿನ ಅಂಶಗಳು ಚಿತ್ರಲಿಪಿಗಳೇ ಆದರೂ ಅನೇಕ ಅಮೂರ್ತ ಚಿನ್ನಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಬಲದಿಂದ ಎಡಕ್ಕೆ ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಧಾನ ಚಿನ್ನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 400 ಆಗಿದ್ದು ವ್ಯಾಪಾರದ ಚಿನ್ನೆಗೆ ಹೋಲಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಸಿಂಧೂ ಅಕ್ಷರಗಳ ರಹಸ್ಯ ಬೇಧಿಸುವ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದ ವಿದ್ವಾಂಸರೆಂದರೆ ಹಂಟರ್, ಲ್ಯಾಂಗ್ಡನ್, ಪರ್ಫೋಮಾ, ಟ್ರವಟಮ್, ಮಹದೇವನ್, ಕಿನ್ನರ್ ವಿಲ್ಸನ್, ಎಸ್.ಆರ್.ರಾವ್ ಮತ್ತಿತರರು.

11.4 ಸಾರಾಂಶ

ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕಲಾಕೃತಿಗಳೆಂದರೆ ಅದರ ಮುದ್ರೆಗಳು. ಸುಮಾರು 2000ದಷ್ಟು ಮುದ್ರೆಗಳು ಸಿಕ್ಕಿದ್ದು ಇವುಗಳನ್ನು ಬಗೆಬಗೆಯ ತಾಯಿತಗಳಾಗಿ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಉದ್ದೇಶದ ಸಣ್ಣ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಾಗಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮುದ್ರೆಗಳು ಆ ಕಾಲದ ಧಾರ್ಮಿಕ ನಂಬಿಕೆ ಮತ್ತು ಜನರ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುವುದರಿಂದ ಅವು ಮೌಲ್ಯಯುತವಾಗಿವೆ.

11.5 ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು

1. ಬಳಪದ ಕಲ್ಲು: ಟಾಲ್ಕ್, ಒಂದು ಬಗೆಯ ರೂಪಾಂತರ ಶಿಲೆ
2. ಕಲಾತ್ಮಕತೆ: ಸಹಜ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಕೌಶಲ್ಯ.

11.6 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ

1. ಹರಪ್ಪ ಕಾಲದ ಮುದ್ರೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡಿ
2. ಹರಪ್ಪ ಮುದ್ರೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸಿ

11.7 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಉತ್ತರಗಳು

1. ವಿಭಾಗ 11.2 ನೋಡಿ
2. ವಿಭಾಗ 11.3 ನೋಡಿ

11.8 ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

1. Parpola, S.Parpola A and Brunswig R. 1977 The Meluhha Village JESHO Vol. XX.
2. Iravatham Mahadevan- The Indus Script Texts, Concordances and Tables New Delhi.
3. Sankalia H.D. 1969 Excavations at Ahar, Poona, Deccan College.

ಪಠ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದವರು:
ಡಾ. ಆರ್. ಪ್ರಭಾಮಣಿ

ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದವರು:
ಡಾ. ಎನ್.ಸಿ. ಸುಜಾತ

ಘಟಕ- 12 ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವನತಿ

ರಚನೆ

- 12.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು
- 12.1 ಪೀಠಿಕೆ
- 12.2 ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವನತಿಗೆ ಕಾರಣಗಳು
 - 12.2.1 ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತಿರುವ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು
- 12.3 ಸಾರಾಂಶ
- 12.4 ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು
- 12.5 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ
- 12.6 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಉತ್ತರಗಳು
- 12.7 ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

12.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

ಈ ಘಟಕವು ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವನತಿಗೆ ವಿವಿಧ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಓದುವವರಿಗೆ ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ನಗರ ಯೋಜನೆ ಮತ್ತು ಮನೆಗಳ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ನಗರಗಳಾದ ಮೊಹೆಂಜದಾರೊ, ಹರಪ್ಪ ಮತ್ತು ಕಾಲಿಬಂಗನ್ ಕ್ರಮೇಣವಾಗಿ ಹೇಗೆ ಅವನತಿ ಹೊಂದಿದವು ಮತ್ತು ನಿಧಾನವಾಗಿ ಹರಪ್ಪ ಮತ್ತು ಮೊಹೆಂಜೋದಾರೊ ಪರಿತ್ಯಕ್ತವಾದವು. ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವನತಿಯ ನಂತರವೂ ಇಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣಗ್ರಾಮೀಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದು ಅದನ್ನು ನಂತರದ ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

12.1 ಪೀಠಿಕೆ

ಹರಪ್ಪ, ಈಗ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದಲ್ಲಿರುವ ಮಾಂಟ್‌ಗೊಮೇರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರದೇಶ, ಅದು ಲಾಹೋರಿನಿಂದ 162 ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿದೆ. ಮೊಹೆಂಜೋದಾರೊದಂತೆ, ಉತ್ಪನ್ನವು ಮೌಲ್ಯಯುತವಾದ ಫಲಿತಾಂಶವನ್ನು ನೀಡಿಕೆ ಜನರು ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಮನೆಗಳು ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದವು. ಅವರ ಪಟ್ಟಣ ಯೋಜನೆ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಟ್ಟಡಗಳು, ರಸ್ತೆಗಳು, ರಾಜ್ಯ ಕಣಜ ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸ್ನಾನಗೃಹ ಇತ್ಯಾದಿ ಅದ್ಭುತ ಇಂಜಿನಿಯರಿಂಗ್ ಕೌಶಲ್ಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಕ್ರಿ.ಪೂ. 1750ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹಲವಾರು ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಅವನತಿ ಹೊಂದುತ್ತಾ ಹೋಯಿತು. ಹರಪ್ಪ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವಂತೆ ಉನ್ನತಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಯೋಜನೆ ಮತ್ತು ನಿರ್ಮಾಣ ಕೆಳಮಟ್ಟದ್ದಾಯಿತು. ಹಳೆಯ ಮನೆಗಳ ಬ್ರಿಕ್‌ಬ್ಯಾಟ್‌ಗಳನ್ನು ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿ ಹೊಸ ಚಿತ್ತಾರಗಳು ಮಡಕೆಗಳ ಮೇಲೆ ಮೂಡಿದೆ. ಮೊಹೆಂಜೋದಾರೊದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ, ಪ್ರಗತಿಪರ ಅವನತಿಯ ಸ್ಪಷ್ಟ ಸೂಚನೆಗಳು ಲಭ್ಯವಿದೆ. ಸಿಂಧೂ ಮತ್ತು ರಾವಿ ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಕೋಪಗಳಿಂದಾದ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಂದ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಹಳ್ಳಿಗಾಡಿನ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆ ಉಂಟಾಯಿತು ಎಂದು ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮೊಹೆಂಜೋದಾರೋ ನಗರ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಒತ್ತಡದಿಂದಾಗಿ ದುರ್ಬಲವಾಯಿತು ಮತ್ತು ಸಿಂಧೂ ನಗರಗಳಿಗೆ ನಿರಾಶ್ರಿತರ ಒಳಹರಿವು ಶುರುವಾಯಿತು. ಸಿಂಧೂ ನಗರಗಳು ಈ ಒಳಹರಿವಿನಿಂದಾಗಿ ಹಾನಿಗೊಳಗಾಗಿರಬಹುದು. ಮೊಹೆಂಜೋದಾರೋದಲ್ಲಿ ಕೋಣೆಗಳನ್ನು ಸಣ್ಣ ಕೊಠಡಿಗಳಾಗಿ ಮಾಡಲಾಯಿತು ಮತ್ತು ಬಂಗಲೆಗಳು ವಠಾರಗಳಾದವು. ರಸ್ತೆ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಲಿಲ್ಲ, ನಗರವು ಜನನಿಬಿಡವಾಗಿ, ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕುಸಿದುಹೋದವು. ಏಕರೂಪದ ತೂಕ ಮತ್ತು ಅಳತೆಯ ಕುಂಬಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದ ಸ್ಮಾರಕಗಳು ಕಣ್ಮರೆಯಾದವು. ನಗರ ಕೇಂದ್ರಗಳ ಅವನತಿಗೆ ಈ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ವಿದ್ವಾಂಸರುಗಳು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿದ್ದಾರೆ.

12.2 ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವನತಿಗೆ ಕಾರಣಗಳು

ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹೇಗೆ ನಾಶವಾಯಿತು ಎಂಬುದು ಕೇವಲ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಊಹಾಪೋಹ, ಆದರೆ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅದು ಹೇಗೆ ಅವನತಿ ಹೊಂದಿತು ಎನ್ನಲು ಕೆಲವು ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಇತಿಹಾಸತಜ್ಞರು ಫೇರ್‌ಸರ್ವಿಸ್ ನೀಡಿರುವ ಪರಿಸರ ಅಸಮತೋಲನ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ನಂಬಿದ್ದಾರೆ. ಅದರ ಪ್ರಕಾರ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವ ಲವಣಾಂಶದಿಂದ ಫಲವತ್ತತೆಯಲ್ಲಿ ಇಳಿಕೆ ಉಂಟಾಯಿತು ಎಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರ ಪ್ರಕಾರ ಸಿಂಧೂ ಪ್ರದೇಶದ ಮಳೆ ಈಗ ಇರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿದ್ದು ಅದು ಕ್ರಿಸ್ತ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಎರಡನೆಯ ಸಹಸ್ರಮಾನಕ್ಕೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದು ಮತ್ತು ಸಿಂಧೂ ಈಗ ಇರುವಂತೆ ಮರುಭೂಮಿಯಾಗಿ, ಮಾರ್ಪಾಡಾಗುವ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದಿರಬಹುದು, ಅಥವಾ ಸಿಂಧೂ ಕಣಿವೆಯ ನಿವಾಸಿಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಸಮೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಸಂಪತ್ತು ಕಾಡು ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನರನ್ನು ದಾಳಿಮಾಡಲು ಪ್ರೇರಿತಗೊಳಿಸಿ ಅವರು ಆಕ್ರಮಣಗೊಂಡು ಕತ್ತಿ ಅಂಚಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿರಬಹುದು ಮಹಿಳೆ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳುಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಅಸ್ತಿಪಂಜರದ ಗುಡ್ಡೆಗಳು, ಕೆಲವು ದೊಡ್ಡ ಕೊಠಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಬಾವಿಯ ಕಡೆ ಹೋಗುವ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅವರು ಘೋರ ಸಾವನ್ನು ಅಪ್ಪಿದ್ದು ಅದು ಪ್ರಸ್ತುತ ಒಂದು ಮರೆತುಹೋದ ದುರಂತ.

ಮರುಭೂಮಿಯು, ಭೂಮಿಯ ಹಠಾತ್ ಇಳಿಮುಖ ಅಥವಾ ಉನ್ನತಿಯಿಂದ ಪ್ರವಾಹ ಉಂಟಾಗಿರುವ ಗುಣಲಕ್ಷಣವೆಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮೊಹಂಜೋದಾರೋ ಸ್ವತಃ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚುಬಾರಿ ಪ್ರವಾಹಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತ್ತು ಎಂದು ಉತ್ಖನನಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಆಳವಾದ ಪ್ರವಾಹದ ಕುರುಹುಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿವೆ. ಚನ್ನುದಾರೋ ಭಾರೀ ಪ್ರವಾಹದಿಂದ ಎರಡು ಬಾರಿ ನಾಶವಾಯಿತು. ತೀವ್ರವಾದ ಭೌಗೋಳಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಂದಾಗಿ ಸಿಂಧೂ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಕೆಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ತೀವ್ರಸ್ವರೂಪದ ಪ್ರವಾಹ ಉಂಟಾಗಿ ನೀರಾವರಿಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ತೊಡಕುಂಟಾಯಿತು ಮತ್ತು ಇದು ಕೆಲವು ಹರಪ್ಪ ನೆಲೆಗಳ ಆರ್ಥಿಕ ಅವನತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

ಸಿಂಧೂ ಕಣಿವೆ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಅವನತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಾಧ್ಯತೆ ಎಂದರೆ ಸಿಂಧೂ ಕಣಿವೆಯ ಜನರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸುಸಜ್ಜಿತವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಬಲವಾಗಿದ್ದ ಆರ್ಯನ್ನರ ನಿರಂತರ ದಾಳಿ. ಆರ್ಯನ್ನರಿಗಿಂತ ಮುಂಚಿನ ಜನರು ಆರ್ಯನರಿಗಿಂತ ಮೊದಲು ಅವನತಿ ಕಂಡರು ಇದು ಅಳಿದುಹೋಗುತ್ತಿರುವ ನಾಗರಿಕತೆಗಳು ಎಷ್ಟೇ ಭೌತಿಕವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿದಿದ್ದರು ಅನ್ಯದೇಶೀಯ/ಅನಾಗರಿಕ ಆಕ್ರಮಣಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ನಿಲ್ಲಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಇತಿಹಾಸದ ಮರುಕಳಿಸುವ ವಾಸ್ತವಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ. ನಿಸ್ಸಂಶಯವಾಗಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಆರ್ಯನ್ನರು ದೇಶೀಯ ಅನ್ಯ-ಆರ್ಯನ್ ಜನರ ಮೇಲೆ ಹಿಡಿತ ಸಾಧಿಸಿ ತಮ್ಮ ನಾಗರಿಕತೆಯನ್ನು ಸಮೀಕರಿಸಿದರು.

ಕೆಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರ ಪ್ರಕಾರ ಭೂಕಂಪ ಅಥವಾ ಚಂಡಮಾರುತಗಳು ಇದರ ವಿನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರಬಹುದು. ಮಲೇರಿಯಾ, ಕಾಲರಾ ಮುಂತಾದ ಸಾಂಕ್ರಮಿಕ ರೋಗಗಳು ಇಡೀ ನಾಗರೀಕತೆಯ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಹರಡಿರಬಹುದು. ಕೆಲವು ಇತಿಹಾಸಕಾರರ ಪ್ರಕಾರ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ವಿಯೋಜನೆ(ನಾಯಕತ್ವದ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆ) ದೇಶೀಯ ಮತ್ತು ವಿದೇಶಿ ಪಡೆಗಳನ್ನು ಈ ನಾಗರೀಕತೆಯನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸಲು ಆಹ್ವಾನಿಸಿತ್ತು.

ಮಾರ್ಟಿಮರ್ ಫ್ಲೀಲರ್ ಹೇಳುವಂತೆ ಭಾರತದೊಳಕ್ಕೆ ಅನ್ಯದೇಶೀಯರ ಆಕ್ರಮಣದ ಸುಳಿವು ಹರಪ್ಪ ನಾಗರೀಕತೆಗೆ ಮಾರಣಾಂತಿಕ ಹೊಡೆತವಾಗಿತ್ತು. ಬಲುಚಿತ್ತಾನದ ಹಲವಾರು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ದಪ್ಪ ಪದರದ ಹೂಳು/ಅವಶೇಷ ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಇಡೀ ನೆಲೆಯ ತೀವ್ರಸ್ವರೂಪದ ನಾಶವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನಂತರದ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಪರದೇಶದ ಉಪಕರಣಗಳು ಮತ್ತು ಕುಂಬಾರಿಕೆ, ಸಿಂಧೂ ಜಲಾನಯನ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಜನರ ನಿಧಾನಗತಿಯ ಇಳಿಯುವಿಕೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಮೊಹಂಜೊದಾರೋದಲ್ಲಿನ ನಂತರದ ಹಂತದಲ್ಲಿನ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಅರ್ಧ ಡಜನ್ ಗುಂಪುಗಳ ಮಾನವನ ಅಸ್ತಿಪಂಜರಗಳು ನಗರವು ಆಕ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತ್ತು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಹರಪ್ಪದಿಂದ ಆಕ್ರಮಣದ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕುರುಹುಗಳು ಹೊರಬಂದಿದ್ದು ಅಲ್ಲಿ ಒಂದುಸ್ಮಶಾನ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಅದು ಅನ್ಯಲೋಕದ ಜನರದಾಗಿದ್ದು ಅವರು ಹಳೆಯ ಹರಪ್ಪವನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಿದರು ಎಂದು ನಂಬಲಾಗಿದೆ. ಹರಪ್ಪ ಪ್ರದೇಶದ ಬಲೂಚಿತ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ರೀತಿಯ ಕುಂಬಾರಿಕೆ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಪಂಜಾಬ್ ಮತ್ತು ಹರಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಬೂದು ಬಣ್ಣ ವೈದಿಕ ಜನರೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರುವುದು ಕೊನೆಯ ಹರಪ್ಪ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಋಗ್ವೇದ ಆರ್ಯನ್ನರು ಏಳು ನದಿಗಳ ನೆಲೆನಿಂತಿದ್ದು, ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಏಳಿಗೆ ಹೊಂದಿರಬಹುದು ಹರಪ್ಪ ಮತ್ತು ಆರ್ಯನ್ನರ ನಡುವೆ ಸಾಮೂಹಿಕ ಪ್ರಮಾಣದ ದೃಢೀಕರಣದ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ಬಲವಾದ ಸಾಕ್ಷಿ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಸಾಕ್ಷಿಗಳು ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ.

ಇತ್ತೀಚಿನ ಪುರಾತತ್ವ ಪುರಾವೆಗಳ ಮೇಲೆ ವಿದ್ವಾಂಸರು, ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವನತಿಗೆ ಮಾನವ ನಿರ್ಮಿತ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಪುರಾತತ್ವವಾಗಿ, ಕೆಲವೊಂದು ನೆಲೆಗಳು ಪರಿತ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿದ್ದವು ಮತ್ತು ಸಾಕ್ಷರತೆಯ ಮುದ್ರೆಗಳು ಮತ್ತು ಸೀಲಿಂಗ್ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಕಳೆದುಹೋಗಿತ್ತು. ಇದು ನಗರ ಹಂತದ ಕೊನೆಯೆಂದು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತಿತ್ತು. ಹಲವಾರು ಚಿಕ್ಕ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಪುರಾತತ್ವ ಶೋಧನೆಗಳು, ನಂತರದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಹರಪ್ಪ ವ್ಯವಸಾಯ ಸಮುದಾಯಗಳು ಹೊರಹೊಮ್ಮುವಿಕೆಯ ಉತ್ತಮ ಶೈಲಿಯ ಮುಂದುವರಿಕೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ನಗರ ಹಂತದ ನಂತರದ ಅವಧಿಯನ್ನು ವ್ಯವಸಾಯ ಸಮುದಾಯಗಳ ಏಳಿಗೆಯ ಹಂತ ಎಂದು ಗಣನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ವಿದ್ವಾಂಸರು ಈಗ ನೆಲೆಗಳು ಮತ್ತು ಜೀವನೋಪಾಯದ ಸಂಘಟಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬದಲಾವಣೆ, ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ವಲಸೆ ಮತ್ತು ಮಾರ್ಪಾಡು ಮುಂತಾದವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ. ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವನತಿಯ ನಂತರವೂ ಅಲ್ಲಿ ಹಲವು ಸಣ್ಣ ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದು ಅವುಗಳನ್ನು ನಂತರದ ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇಂತಹ

ಹಲವಾರು ನಂತರದ ಹರಪ್ಪ ನೆಲೆಗಳು ಪಂಜಾಬ್, ಹರಿಯಾಣ, ರಾಜಸ್ಥಾನ ಮತ್ತು ಸಿಂಗ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿವೆ. ಅವುಗಳು ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಿದರೂ ಅವುಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ಹರಪ್ಪ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವುಗಳು ನಂತರದ ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದು ಅವುಗಳ ಉದಾಹರಣೆಯೆಂದರೆ ಬರಾರೂಪಾರ್ ಮತ್ತು ಹೀಗೆ ಹಲವು.

12.2.1 ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಿರುವ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು

ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಉಳಿವು ಮತ್ತು ನಿರಂತರತೆಯ ಬಲಿಷ್ಠ ಅಂಶಗಳು ಇದ್ದವು. ಅಲ್ಲಿ ನಗರ ಯೋಜನೆ, ಬಳಪದ ಕಲ್ಲಿನ ಮುದ್ರೆಗಳು ಮತ್ತು ಸಿಂಧೂ ಮುಂತಾದ ಅಂಶಗಳ ಲಿಪಿ ಅವನತಿ ಮತ್ತು ಕಣ್ಮರೆ ಕಂಡುಬಂದರೂ ಇನ್ನೂ ಹಲವು ಉಳಿದುಕೊಂಡಿವೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಪೂಜೆ ಎಂದರೆ ನದಿಗಳು, ನೀರು, ದೇವಿ, ಅರಳಿಮರ ಮುಂತಾದ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಇಂಡೋ ಆರ್ಯನ್ ಸಂಪ್ರದಾಯದೊಂದಿಗೆ ಸಂಘಟಿಸಲಾಗಿತ್ತು ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಮತ್ತು ನಂಬಿಕೆಗಳು ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಏಳಿಗೆಗೆ ಕೊಡುಗೆಯಾಯಿತು ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಏಷಿಯಾದಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲಾ ಅನಂತರದ ನಾಗರಿಕತೆಗಳಿಗೆ ತಳಹದಿ ಹಾಕಿತು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ದಕ್ಷಿಣ ಏಷಿಯಾದ ಹಲವಾರು ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಸಹಸ್ರಮಾನ ಕಳೆದರೂ ಅಳಿಯದೇ ಇಂದಿಗೂ ಮುಂದುವರಿದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿವೆ.

ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಗಳು ಬದುಕುಳಿಯುವ ಬಲಿಷ್ಠ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು. ತಾಯಿದೇವತೆ ಮತ್ತು ಫಲವತ್ತತೆಯ ದರ್ಶನ, ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಕ್ರಿ.ಶ. 600 ನಂತರ ಹಿಂದುತ್ವದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ದೇವತೆಯಾಗಿ ಉಳಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಿತು. ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮೂಲಶಿವ ತಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ನಂತರದ ಹಿಂದುತ್ವದ ಪಶುಪತಿ ಮಹದೇವನ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ರೂಪವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನೆನೆಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಶಿವನೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರುವ ಲಿಂಗದ ಪೂಜೆ ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದೆ. ಮರಗಳ ಪೂಜೆ, ಅದರಲ್ಲೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅರಳಿ ಮರ ಇಂದಿಗೂ ಪವಿತ್ರವೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಪೂಜೆ ಇಂದಿಗೂ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಿದೆ.

ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕಾಗಿ, ತೂಕ ಮತ್ತು ಅಳತೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ತೂಕವನ್ನು 16ರ ಗುಣಾಕಾರಗಳಿಂದ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕುತೂಹಲವೆಂಬಂತೆ 16 ರ ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದವರೆಗೂ ಮುಂದುವರಿದು ಇತ್ತೀಚಿನವರೆಗೆ 16 ಆಣೆಗಳು ಒಂದು ರೂಪಾಯಿಯಾಗಿದ್ದವು.

ಲಲಿತ ಕಲೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಅತ್ಯಂತ ಹಿಂದಿನ ತಂತಿವಾದ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಡೋಲುಗಳನ್ನು ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಒಂದು ಟೆರಾಕೋಟಾ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿರುವ ಡೋಲು ಆಧುನಿಕ ಮೃದಂಗದ ಪೂರ್ವವರ್ತಿ ಎನ್ನಬಹುದು. ಒಂದು ಕಚ್ಚಾ ತಂತಿವಾದ್ಯ ಕೆಲವು ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ತೋರಿರುವಂತೆ

ಆಧುನಿಕ ವೀಣೆಯ ಮೂಲರೂಪ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಅಂಶಗಳು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮುಂದುವರಿಕೆಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ.

12.3 ಸಾರಾಂಶ

ಈಗ ನೀವು ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವನತಿಗೆ ಹಲವಾರು ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ್ದೀರಿ ಅವುಗಳೆಂದರೆ ಪರಿಸರ ಅಸಮತೋಲನ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಮತ್ತು ಆರ್ಯನ್ನರ ಆಕ್ರಮಣ. ವಿದ್ವಾಂಸರು, ಅದು ನಗರ ಹಂತದ ಕೊನೆ ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅದು ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕೊನೆ. ಆದರೆ ಪುರಾತತ್ವ ಶೋಧನೆಗಳು ಹರಪ್ಪ ಹಂತದಿಂದ ಶೈಲಿಯ ಮುಂದುವರಿಕೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತವೆ. ವಿದ್ವಾಂಸರ ಪ್ರಕಾರ, ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವನತಿಯ ನಂತರವೂ ಹಲವಾರು ಸಣ್ಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದು ಅವುಗಳನ್ನು ನಂತರದ ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅವುಗಳು ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಿದರೂ, ಹಲವಾರು ಹರಪ್ಪ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ.

ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮತ್ತೊಂದು ಬಲವಾದ ಅಂಶವೆಂದರೆ ನದಿಗಳು, ನೀರು, ಅರಳಿ ಮರಗಳ ಪೂಜೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ. ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಗಳು ಉಳಿವಿನ ಬಲವಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದವು. ಅಲ್ಲಿನ ಮನರ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮತ್ತು ನಂಬಿಕೆಗಳು ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಉಗಮಕ್ಕೆ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ನೀಡಿತ್ತು.

12.4 ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು

1. ಮಾರ್ಟಿಮರ್ ಫ್ಲೀಲರ್: ಪುರಾತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞ
2. ಹಂಪ್ ಬುಲ್: ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮುದ್ರೆಯ ಮೇಲಿದ್ದ ಪ್ರಾಣಿ

12.5 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ

1. ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವನತಿಯ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಿ
2. ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮುಂದುವರಿಕೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿ

12.6 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಉತ್ತರಗಳು

1. ಪ್ರಶ್ನೆ 1 ಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ 12.2 ಭಾಗದಲ್ಲಿದೆ

12.7 ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

1. Indus Valley civilization - Dr. Mahesh Vikram Singh
- Dr. Brij Bhushan Shrivastava
2. Indian Historical Manual - Wipul Singh

ಪಠ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದವರು:
ಡಾ. ಆರ್. ಪ್ರಭಾಮಣಿ

ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದವರು:
ಡಾ. ಎನ್.ಸಿ. ಸುಜಾತ

ಘಟಕ-13 ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ನವಶಿಲಾಯುಗದ ಮತ್ತು ನವಶಿಲಾಯುಗ, ಕಂಚಿನಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ

ರಚನೆ

13.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

13.1 ಪೀಠಿಕೆ

13.2 ನವಶಿಲಾಯುಗದ ವಸಾಹತುಗಳು

13.3 ನವಶಿಲಾಯುಗದ ನಿವೇಶನಗಳು

13.4 ನವಶಿಲಾಯುಗದ ಕುಂಬಾರಿಕೆ

13.5 ನವಶಿಲಾಯುಗದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಮತ್ತು ಧರ್ಮ

13.6 ಶಿಲೆಯ ಮತ್ತು ಲೋಹದ ಉಪಕರಣಗಳು

13.7 ನವಶಿಲಾಯುಗದ ಕಲೆ

13.8 ನವಶಿಲಾಯುಗದ ಸಮಾಧಿಗಳು

13.9 ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ನವಶಿಲಾಯುಗ-ಕಂಚಿನಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ

13.10 ನವಶಿಲಾಯುಗ-ಕಂಚಿನಯುಗದ ಮನೆಗಳು

13.11 ನವಶಿಲಾಯುಗ-ಕಂಚಿನಯುಗದ ಕುಂಬಾರಿಕೆ

13.12 ನವಶಿಲಾಯುಗ-ಕಂಚಿನಯುಗದ ಶಿಲೆಯ ಉಪಕರಣಗಳು ಮತ್ತು ಕತ್ತಿಗಳು

13.13 ನವಶಿಲಾಯುಗ-ಕಂಚಿನಯುಗದ ಲೋಹದ ವಸ್ತುಗಳು

13.14 ನವಶಿಲಾಯುಗ-ಕಂಚಿನಯುಗದ ತುದಿ ಚೂಪಾಗಿರುವ ಮಡಿಕೆ ಕುಡಿಕೆಯ ಚೂರುಗಳು

13.15 ನವಶಿಲಾಯುಗ-ಕಂಚಿನಯುಗದ ಕಲೆ

13.16 ನವಶಿಲಾಯುಗ-ಕಂಚಿನಯುಗದ ಧರ್ಮ

13.17 ನವಶಿಲಾಯುಗ-ಕಂಚಿನಯುಗದ ಸಾಕುಪ್ರಾಣಿಗಳು ಮತ್ತು ಕೃಷಿ

13.18 ನವಶಿಲಾಯುಗ-ಕಂಚಿನಯುಗದ ಸಮಾಧಿಗಳು

13.19 ಸಾರಾಂಶ

13.20 ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು

13.21 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ

13.22 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಉತ್ತರಗಳು

13.23 ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

13.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

ಈ ಘಟಕವನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ ನೀವು ಕೆಳಕಂಡ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಹಾಯಕವಾಗುತ್ತದೆ.

- ಪೂರ್ವ ಇತಿಹಾಸದ ಕಾಲದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹೇಗೆ ಭಾರತೀಯ ಇತಿಹಾಸದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದೆ?
- ನವಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಅದರ ವಿವಿಧ ಹಂತಗಳು ಹೇಗೆ ನಾಗರಿಕತೆ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿಕಸನ ಮತ್ತು ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದೆ?
- ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಈ ಅಧ್ಯಯನವು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಹಕಾರಿ ಆಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ದೇಶದ ರಾಜಕೀಯ, ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕತೆ ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ.
- ನೂತನ ಶಿಲಾ ಯುಗವನ್ನು ಎಲ್ಲ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಜ್ಞಾನಗಳ ಅಡಿಪಾಯ ಎಂದೇ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಭಾರತೀಯ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಕಲಿಯುವ ಮೊದಲು ಇತಿಹಾಸದ ವಿಶೇಷ ಗುಣಲಕ್ಷಣಗಳು ಮತ್ತು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯತೆ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲೇಬೇಕು. ಹಾಗೆಯೇ ಇತಿಹಾಸ ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಈ ಅಂಶಗಳ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬೇಕು.
- ಇತಿಹಾಸವು ಪರಿಸರ ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಎಂಬ ಎರಡು ಮಹಾಶಕ್ತಿಗಳ ಸಂಗಮದಿಂದ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇತಿಹಾಸವು ಪ್ರಮುಖ ಘಟನಾವಳಿಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮುನ್ನ ಅದು ಯಾವ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ನಡೆದಿದೆ ಎಂಬ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.
- ನವಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು 'ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕ್ರಾಂತಿ' ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿ ಸರಿಯಾಗಿಯೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭಾರತೀಯ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಬೇರೆ ದೇಶಗಳ ಇತಿಹಾಸದಂತೆ ಪೂರ್ವ ಇತಿಹಾಸದ ಸಮರ್ಪಕ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯ ಹೊರತಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

13.1 ಪೀಠಿಕೆ

ಪೂರ್ವ ಇತಿಹಾಸದ ಅವಧಿಯನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಶಿಲಾಯುಗ ಮತ್ತು ನವಶಿಲಾಯುಗ ಎಂದು ವಿಭಾಗ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಶಿಲಾಯುಗವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮೇಲಿನ ಸ್ತರದ ಶಿಲಾಯುಗ ಮತ್ತು ಕೆಳಸ್ತರದ ಶಿಲಾಯುಗ ಎಂದು ಮರುವಿಭಜನೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಶಿಲಾಯುಗದಿಂದ ನವಶಿಲಾಯುಗದ ನಡುವಿನ ಪರಿವರ್ತನೆಯ ಕಾಲವನ್ನು ಮಧ್ಯಶಿಲಾಯುಗ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ ಇದರ ಬೆನ್ನಲ್ಲೇ ಬಂದಂತಹ ಅವಧಿಯನ್ನು ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿದ್ದು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬಿಣದ ಬಳಕೆ ಪ್ರಚಲಿತದಲ್ಲಿತ್ತು.

ಪ್ರಾಚೀನ ಶಿಲಾಯುಗದಿಂದ ನವಶಿಲಾಯುಗದವರೆಗಿನ ಪರಿವರ್ತನೆ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ನಡೆದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಅಲ್ಲ. ಇವೆರಡರ ನಡುವೆ ಮಧ್ಯಶಿಲಾಯುಗ ಎಂಬ ಅವಧಿಯೂ ಇತ್ತು. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ತಯಾರಿಸಿದ ಉಪಕರಣಗಳು ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡದಾಗಿದ್ದು ಸ್ಫಟಿಕದಿಂದಲೂ ಮಾಡಿದ್ದವಾಗಿದ್ದವು. ಅಂತಹ ಕಲ್ಲಿನ ಮಾದರಿಗಳು ತಿನ್ನವೆಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ನಯಾರ್‌ಪುರಮ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣ, ಗೋದಾವರಿ ನದಿಯ ದಡದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿವೆ. ಈ ಅವಧಿಯ ಮಡಿಕೆ, ಕುಡಿಕೆಗಳು ಗುಂಡುದುರ್ಗ, ಟೆಸ್ಸಾ, ಪಾಟ್‌ಪಾಡ್ ಮತ್ತಿತರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಮಧ್ಯಶಿಲಾಯುಗದ ಮನುಷ್ಯರು ಬೇಟೆಗಾರರಾಗಿದ್ದರು. ಸತ್ತವರನ್ನು ಹೂಳುವ ಪದ್ಧತಿ ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು.

13.2 ನವಶಿಲಾಯುಗದ ವಸಾಹತುಗಳು

ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತವನ್ನು ಮನುಷ್ಯನ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಆವಾಸಸ್ಥಾನ ಎಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಗೋದಾವರಿ ಮತ್ತು ನರ್ಮದಾ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿರುವ ಪಳೆಯುಳಿಕೆಗಳ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರ ಅಧ್ಯಯನಕಾರರು ಮತ್ತು ಇತಿಹಾಸ ತಜ್ಞರು ಡೆಕ್ಕನ್ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿಯನ್ನೇ ಮಾನವನ ಪುರಾತನ ವಾಸಸ್ಥಳ ಎಂದು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಾನವ ಜೀವನದ ಪ್ರಾಚೀನತೆ 50 ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಷ್ಟು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯ ಮೊದಲು ಬದುಕಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶ ಡೆಕ್ಕನ್ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿ ಎಂಬುದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳೋಣ ಮನುಷ್ಯ ಪ್ರಾಚೀನ ಶಿಲಾಯುಗದಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘಕಾಲ ಬಾಳಿದ್ದನು. ಮನುಷ್ಯ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಲ್ಲಿನ ಅನೇಕ ಉಪಕರಣಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಅವು ಪ್ರಾಚೀನ ಶಿಲಾಯುಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವುಗಳೇ ಎಂಬುದು ಇನ್ನೂ ದೃಢಪಟ್ಟಿಲ್ಲ. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಪಲ್ಲವರಂ ಮತ್ತು ಕರ್ನೂಲ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಶಾಸನಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಗೋದಾವರಿ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿ ಕೈಕೊಡಲಿಗಳು, ಕೊಡಲಿಗಳು, ಕತ್ತಿಗಳು ಮತ್ತಿತರ ಪ್ರಾಚೀನ ವಸ್ತುಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿದ್ದು ಪ್ರಾಚೀನ ಶಿಲಾಯುಗದಂದು ನಂಬಲಾಗಿದೆ. ಈ ಅಸ್ತ್ರಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಕಚ್ಚಾ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಪ್ರಾಚೀನ ಶಿಲಾಯುಗದ ಮನುಷ್ಯ ಅಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಹರಿತಗೊಳಿಸುವ ಅಥವಾ ನುಣುಪುಗೊಳಿಸುವ ಕಲೆ ಕಲಿತಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಹಲವಾರು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಮರದ ಅಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಪತ್ತೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ ಆಹಾರ ಸಂಗ್ರಹಗಾರ ಆಗಿದ್ದನೇ ಹೊರತು ಆಹಾರ ಉತ್ಪಾದಕ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ.

ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆ ಲಿಂಗಸುಗೂರಿನಲ್ಲಿ 1842ರಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಮಾಡಲಾದ ಕಲ್ಲಿನ ಕೈಕೊಡಲಿ ಭಾರತದ ಶಿಲಾಯುಗದ ಪುರಾವೆಗಾಗಿ ದೊರೆತ ಅತ್ಯಂತ ಹಳೆಯ ಸಾಧನ. ಈ ಅಸ್ತ್ರದ ಪತ್ತೆಯು ಪೂರ್ವ ಇತಿಹಾಸದ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಕುತೂಹಲ ಹೆಚ್ಚಿಸಿತು. ಕರ್ನಾಟಕ, ಆಂಧ್ರ, ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನಡೆಸಲಾದ ಉತ್ಖನನ ಪೂರ್ವ ಇತಿಹಾಸದ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ನಾಂದಿ ಹಾಡಿತು.

13.3 ನವಶಿಲಾಯುಗದ ನಿವೇಶನಗಳು

ಈ ಯುಗವು ನೂತನ ಶಿಲಾಯುಗಕ್ಕೆ ಹಾದಿ ತೆರೆಯಿತು. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಹಲವಾರು ಕಡೆಗಳ ನೂತನ ಶಿಲಾಯುಗದ ನಿವೇಶನಗಳಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಿನ ಅಸ್ತ್ರಗಳ ಕೆತ್ತನೆಯ ತಂತ್ರಗಾರಿಕೆ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಬಳ್ಳಾರಿ ಕುಪ್ಪಗಲ್, ಕರ್ನೂಲ್ ಮತ್ತು ಹೈದರಾಬಾದ್‌ನ ಗುಹೆಗಳನ್ನು ನೂತನ ಶಿಲಾಯುಗದ ಜನರು ಹಲವಾರು ಶತಮಾನಗಳ ಕಾಲ ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಮಧ್ಯಶಿಲಾಯುಗದ ಉತ್ತಮ ಕಸುಬುದರಿಕೆಯ ಕೊಡಲಿಯ ತಲೆ ಪತ್ತೆಯಾಗಿದ್ದು ಕಾಲ ನೂತನ ಶಿಲಾಯುಗಕ್ಕೆ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಅಸ್ತ್ರವು ಒಂದು ಉದ್ದನೆಯ ಕತ್ತಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇತ್ತು. ನೇರವಾದ ಅಗಲವಾದ ಎರಡು ಅಲಗಿನ ಕತ್ತಿಯ ಎರಡೂ ಬಾಯಿಗಳು ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಇನ್ನೊಂದು ಹರಿತವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಕಾಲದ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಸಾಮಾನ್ಯ ಉಪಕರಣಗಳೆಂದರೆ, ಬೇಯಿಸಿದ ಮಡಿಕೆಗಳು, ರೇಖಾಗಣಿತದ ಚಿನ್ಹಗಳಿದ್ದ ಮಡಿಕೆಗಳು, ಬಾಚಣಿಗೆಗಳು, ಬಳೆಗಳು, ಮೂಳೆಯಿಂದ ತಯಾರಿಸಿದ ಸೂಜಿಗಳು, ಬುಟ್ಟಿಗಳು, ಬಗೆಬಗೆಯ ಕೊಡಲಿಗಳು, ಗದೆಗಳು, ತೂತು ಕೊರೆಯುವ ಬೈರಿಗೆಗಳು, ಹೆರೆಯುವ ಸಾಧನಗಳು ಮತ್ತು ಮೀನು ಹಿಡಿಯುವ ಗಾಳದಂಥಹ ಸಾಧನಗಳು.

13.4 ನವಶಿಲಾಯುಗದ ಕುಂಬಾರಿಕೆ

ಈ ಅವಧಿಯ ಕುಂಬಾರಿಕೆ ಸುಧಾರಿತ ಮಾದರಿಯದ್ದಾಗಿದ್ದು ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ಬಟ್ಟಲುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ಅವುಗಳು ಆದಿಚನಾಲರ್, ಚಂದ್ರವಳ್ಳಿ ಮತ್ತಿತರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿವೆ. ಅಂತ್ಯಕ್ರಿಯೆಗೆ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಮಾಧಿಗಳು 4 ರಿಂದ 5 ಅಡಿ ಎತ್ತರದ್ದಾಗಿದ್ದು ಬ್ಯಾಬಿಲೋನಿನವುಗಳನ್ನು ಹೋಲುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಕುಂಬಾರಿಕೆಯ ವಿಧಾನ ಕೂಡ ಬ್ಯಾಬಿಲೋನಿನ ಕುಂಬಾರಿಕೆಯೊಂದಿಗೆ ಸಾಮ್ಯತೆ ಹೊಂದಿದೆ.

13.5 ನವಶಿಲಾಯುಗದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಮತ್ತು ಧರ್ಮ

ಅತ್ಯಂತ ಗಮನಾರ್ಹ ಅಂಶ ಎಂದರೆ ಗುಹೆಗಳ ಗೋಡೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಸುಂದರವಾದ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳು ಎತ್ತುಗಳು, ಒಂಟೆಗಳು ಆನೆಗಳು ಮತ್ತಿತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಬೇಟೆಯಾಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸಿರುವ ಬಣ್ಣಗಳು ಪ್ರಖರವಾಗಿದ್ದು ಈಗಲೂ ಹೊಸತರಂತೆ ಗೋಚರಿಸುತ್ತವೆ. ಧಾರ್ಮಿಕ ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ಮೂಡಿಸುವ ಚಿತ್ರಗಳೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಮುಖವಾಡಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ನರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವ ಪುರುಷರ ಗುಂಪು ಮತ್ತು ಹಸುವಿನ ಬಾಲವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ನದಿಯನ್ನು ದಾಟುತ್ತಿರುವ ದೃಶ್ಯಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಯಂತಿದೆ. ಹಲವಾರು ಬಗೆಯ ತಾಯಿತಗಳು, ಉಂಗುರ ಆಕಾರದ ಕಲ್ಲುಗಳು ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಫಲವತ್ತತೆಯನ್ನು ಪೂಜಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಪುರಾವೆಯಂತಿವೆ.

13.6 ಶಿಲೆಯ ಮತ್ತು ಲೋಹದ ಉಪಕರಣಗಳು

ನವಶಿಲಾಯುಗದ ಕೊನೆಭಾಗದಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಿನ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಕೆತ್ತನೆಯ ಕುರುಹುಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿವೆ. ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ, ಚಂದ್ರವಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಗೋದಾವರಿ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿ ಇವು ಕಂಡುಬಂದಿವೆ. ಕಬ್ಬಿಣದ ಬಳಕೆಯ ಆ ವೇಳೆಗೆ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿತ್ತು. ಕಬ್ಬಿಣದಿಂದ ತಯಾರಿಸಿದ ಉದ್ದನೆಯ ಕತ್ತಿಗಳು ಬಾಣದ ತುದಿಗಳು, ಗುರಾಣಿಗಳು ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದವು, ಬೀಸಿ ಎಸೆಯುವ ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರವಾಗಿ ತಯಾರಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಆ ಕಾಲದ ಕಲ್ಲಿನ ಸಮಾಧಿಗಳ ಕೆಲ ಭಾಗಗಳು ಕಬ್ಬಿಣದಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು ಕೆಲವೆಡೆ ಸಣ್ಣ ಕಾಲುಗಳಿದ್ದ ಶವಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಸಂಸ್ಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ಆ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳಿಗೆ ಸಣ್ಣ ಮುಚ್ಚಳವೂ ಇತ್ತು. ಇಂತಹ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳು ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿಯಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ.

13.7 ನವಶಿಲಾಯುಗದ ಕಲೆ

ಕರ್ನಾಟಕ ಕೆಲ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನವಶಿಲಾಯುಗದ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿವೆ. ಕುದುರೆ ಏರಿದ ವೀರರು, ಗುಂಪುಗಳಲ್ಲಿ ನಿಮತ ಜನರು, ಕೈಕೈ ಹಿಡಿದು ವೃತ್ತಾಕಾರದಲ್ಲಿ ನಿಂತ ಜನರು ಮತ್ತು ಬೇಟೆಯ ಚಿತ್ರಗಳು ಇದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿವೆ.

13.8 ನವಶಿಲಾಯುಗದ ಸಮಾಧಿಗಳು

ಸತ್ತವರನ್ನು ಈಶಾನ್ಯ ದಿಕ್ಕಿನ ಕಡೆಗೆ ತಲೆ ಇರಿಸಿ ಹೂಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಸಣ್ಣ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡಂತೆ ಮಡಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೂಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಮಡಿಕೆಗಳ ಒಳಭಾಗವನ್ನೂ ಕೆಂಪು ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಸವರಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ನಾಲ್ಕರಿಂದ ಆರು ಮಡಿಕೆಗಳ ತಳವನ್ನು ಒಡೆದು ಆನಂತರ ಅವುಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಸತ್ತವರನ್ನು ಮಡಿಕೆಯ ಒಳಗೆ ತೂರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ತೆಕ್ಕಲಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಸಮಾಧಿಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿವೆ. ಶವದ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರೆಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿವೆ. ಶವದ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರೆಗಳು, ಆಹಾರ ಧಾನ್ಯ, ಶಸ್ತ್ರಗಳು, ಒಡವೆ ಮತ್ತಿತರ ಅಗತ್ಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಹೂಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇದು ಸಾವಿನ ನಂತರವೂ ಬದುಕು ಇದೆ ಎಂಬ ಅವರ ನಂಬಿಕೆಗೆ ಪುರಾವೆ ಆಗಿದೆ.

13.9 ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ನವಶಿಲಾಯುಗ-ಕಂಚಿನಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ

ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ, ಮಸ್ಕಿ, ಪಕ್ಲಿಹಾಳ್, ಸಂಗನಕಲ್ಲು, ತೆಕ್ಕಲಕೋಟೆ, ಹಲ್ಲೂರು, ಊಟನೂರು, ಕುಪ್ಪಗಲ್ ಮತ್ತು ಟಿ.ನರಸೀಪುರದಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿರುವ ಉತ್ಖನನಗಳ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ನವಶಿಲಾಯುಗ ಕಂಚಿನ ಯುಗದ ಜನರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪರಿಚಯ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅವರ ಮನೆಯ ಶೈಲಿ, ಕಲೆ,

ಕರಕುಶಲತೆ, ಆಹಾರ ಪದ್ಧತಿ ಮತ್ತು ಸಮಾಧಿಯ ವಿಧಾನಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಉತ್ಪನ್ನನ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಪೂ 1800 ರಲ್ಲಿ ನವಶಿಲಾಯುಗದ ನಂತರ ನವಶಿಲಾಯುಗ-ಕಂಚಿನಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

ದಖನ್ನಿನ ಉತ್ತರ ಭಾಗದ ಕಂಚಿನಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜೊತೆಗಿನ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ, ಪಿಕ್ಲಿಹಾಳ್ ಮತ್ತು ತೆಕ್ಕಲಕೋಟದಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರವು ನವಶಿಲಾಯುಗದಲ್ಲಿ ಮೇಲ್ಸ್ತರದಲ್ಲೇ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಈ ಕಂಚಿನಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಮೂಲ ನವಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಸಮೀಕರಣ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಈ ಯುಗದ ಹಲವಾರು ಉಪಕರಣಗಳು ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಕಂಚಿನ ಯುಗದ ಉಪಕರಣಗಳೊಂದಿಗೆ ಹೋಲುತ್ತವೆ.

13.10 ನವಶಿಲಾಯುಗ-ಕಂಚಿನಯುಗದ ಮನೆಗಳು

ಈ ಅವಧಿಯ ಮನೆಗಳ ಮಾದರಿ ಮತ್ತು ನಿವೇಶನಗಳ ಮಾದರಿ ಉತ್ಪನ್ನನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಚಕಿತಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ತೆಕ್ಕಲಕೋಟೆ, ಸಂಗನಕಲ್ಲು ಮತ್ತು ಹಲ್ಲೂರಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನನದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಒಂದೇ ಒಂದು ಕೋಣೆ ಇತ್ತು. ಈ ಕೋಣೆಗಳ ಗೋಡೆಯನ್ನು ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದು ಸಿಗಿದ ಬಿದಿರಿನ ದಬ್ಬೆಗಳು, ಜೊಮಡು ಹುಲ್ಲು ಅಥವಾ ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಬಳ್ಳಿಗಳು ಮಣ್ಣಿಗೆ ಆಧಾರ ಒದಗಿಸಿದ್ದವು. ಈ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಶಂಖದ ಆಕಾರದ ಹುಲ್ಲಿನ ಮಾಡು (ಹೊದಿಕೆ) ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿತ್ತು. ಕೆಲ ಮನೆಗಳ ನೆಲವನ್ನು ಸುಣ್ಣದಿಂದ ಸಾರಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಗೋಡೆಗಳಿಗೆ ಸಾರಣೆ ಮಾಡಲಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಂಗನಕಲ್ಲು ಮತ್ತು ತೆಕ್ಕಲಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಮಣ್ಣಿನ ದಿಬ್ಬದ ಮೇಲೆ ಕಲ್ಲುಗಳ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಮನೆಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿವೆ. ಈ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಧಾನ್ಯ ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ ಜಾಡಿಗಳೂ ಕಂಡು ಬಂದಿವೆ. ಶೌಚಾಲಯದ ಗುಂಡಿಗಳನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಿದ್ದ ಕೆಲ ಗುಂಡಿಗಳು ಕಂಡು ಬಂದಿದ್ದು ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೂಳೆಗಳು, ಬೂದಿ ಮತ್ತು ಮಡಿಕೆ-ಕುಡಿಕೆಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ.

13.11 ನವಶಿಲಾಯುಗ-ಕಂಚಿನಯುಗದ ಕುಂಬಾರಿಕೆ

ಈ ಯುಗದ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಚಿತ್ರ ಬಗೆಯ ಮಡಿಕೆ ಕುಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಬೂದಿ ಬಣ್ಣದ ಸುಟ್ಟ ಮಣ್ಣಿನ ಪಾತ್ರೆಗಳು ನವಶಿಲಾಯುಗ-ಕಂಚಿನಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪಲವಾಗಿ ಕೆಲ ವಸ್ತುಗಳ ಬಳಕೆಯೂ ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಬಿಳಿ ಬಣ್ಣ ಬಳಿದ ಕಪ್ಪು-ಕೆಂಪು ರಂಗಿನ ಪಾತ್ರೆಯೂ ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ. ಶವಸಂಸ್ಕಾರದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಬಟ್ಟಲುಗಳು ಮತ್ತು ಸಣ್ಣ ಪಾತ್ರೆಗಳು ಈ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಹೇರಳವಾಗಿ

ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದವು. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಮಡಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣ ಬಳಿದ ಮಡಿಕೆಗಳು ಸಣ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪಿಕ್ಲಿಹಾಳ್, ತೆಕ್ಕಲಕೋಟೆ ಮತ್ತು ಸಂಗನಕಲ್ಲು ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಬಟ್ಟಲುಗಳು, ಲೋಟಗಳು, ದೊಡ್ಡ ಮತ್ತು ಸಣ್ಣ ನೀರಿನ ಪಾತ್ರೆಗಳು ಶೇಖರಣಾ ಜಾಡಿಗಳು ಬಹು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿವೆ. ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಊಟ ಮಾಡುವ, ಕುಡಿಯುವ ಮತ್ತು ಅಗತ್ಯ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಇಡುವ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಈ ಮಡಿಕೆಗಳು ಉಪಯೋಗ ಆಗುತ್ತಿದ್ದವು.

ನಳಿಕೆಗಳು ಇದ್ದ ಮಡಿಕೆಗಳು, ಕಿರಿದಾದ ಕುತ್ತಿಗೆಯ ಸಣ್ಣ ಹೂಜಿಗಳು, ಬತ್ತಿ ಇರಿಸಲು ನಡುವೆ ಆಳದ ಸ್ಥಳವಿದ್ದ ಗೋಳಾಕಾರದ ಮಣ್ಣಿನ ಲಾಟೀನು ಮುಂತಾದ ಕೊರೆದ ವಿನ್ಯಾಸಗಳು ಈ ಯುಗದ ಜನರಿಗೆ ಉತ್ತರದ ಕಂಚಿನಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪರಿಚಯ ಇದ್ದ ಕುರುಹನ್ನು ಮೂಡಿಸುತ್ತದೆ.

13.12 ನವಶಿಲಾಯುಗ-ಕಂಚಿನಯುಗದ ಶಿಲೆಯ ಉಪಕರಣಗಳು ಮತ್ತು ಕತ್ತಿಗಳು

ಉಜ್ಜಿ ನುಣುಪು ಮಾಡಲಾದ ಕಲ್ಲಿನ ಉಪಕರಣಗಳು ಮತ್ತು ಕತ್ತಿಗಳು ಬೇರೆಬೇರೆ ನಿವೇಶನಗಳಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿವೆ. ಉಪಕರಣಗಳ ಕಾರ್ಯ ಮತ್ತು ರೂಪದ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಉಪಕರಣಗಳ ಪೈಕಿ ಕೊಡಲಿಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಮುಖವಾದವು. ಕೈ ಸುತ್ತಿಗೆಗಳು, ಜೋಲಿ ಕಲ್ಲುಗಳು, ಉಳಿಗಳು, ಚೂಪಾದ ಸುತ್ತಿಗೆಗಳು, ಚೂಪಾದ ಕಡ್ಡಿಗಳು, ಬೆಣೆಗಳು, ಉಂಗುರ ಆಕಾರದ ಕಲ್ಲುಗಳು ಆ ಕಾಲದ ಪ್ರಮುಖ ಕಲ್ಲಿನ ಉಪಕರಣಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಕಲ್ಲಿನ ಕತ್ತಿಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷ ಪ್ರಯತ್ನ ಮತ್ತು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ತಯಾರಿಸಲಾಗಿದೆ.

13.13 ನವಶಿಲಾಯುಗ-ಕಂಚಿನಯುಗದ ಲೋಹದ ವಸ್ತುಗಳು

ಶಿಲಾವಸ್ತುಗಳಂತೆ ಈ ಯುಗದ ಲೋಹದ ವಸ್ತುಗಳು ಕೂಡ ಉತ್ತರದ ಕಂಚಿನಯುಗದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅವು ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ತಯಾರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವೆಯೋ ಅಥವಾ ಆಮದು ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟವೆಯೋ ಎಂಬುದು ಖಚಿತಪಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಮೊದಲ ಹಂತಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ತಾಮ್ರದ ಕೊಡಲಿ ಮತ್ತು ತಾಮ್ರದ ಇತರೆ ವಸ್ತುಗಳು ತೆಕ್ಕಲಕೋಟೆ, ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ, ಮಸ್ಕಿ, ಪಿಕ್ಲಿಹಾಳ್, ಹಲ್ಲೂರು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಎರಡನೇ ಹಂತಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ತಾಮ್ರದ ತಂತಿಗಳು, ಸುರುಳಿಯಾಕಾರದ ವಸ್ತುಗಳು, ಮೂರು ಎಳೆಗಳ ಉಂಗುರ, ತಾಮ್ರದ ತುಂಡುಗಳು, ತಾಮ್ರದ ಮೊಳೆಯ ಭಾಗ ಕೂಡ ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿಯಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರದ ಉಳಿ ಮತ್ತು ಸಲಾಕೆಯೂ ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ. ತಾಮ್ರದ ಉಳಿ ಮತ್ತು ತಾಮ್ರದ ಬಟ್ಟಲಿನ ಬಾಯಿ ಕೂಡ ಎರಡನೇ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದೆ. ಹಲ್ಲೂರು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿರುವ ಮೊದಲ ಹಂತದ ಮೂರು ವಸ್ತುಗಳ ಪೈಕಿ ಒಂದು ಮೀನು ಹಿಡಿಯುವ ಗಾಳವಾದರೆ, ಉಳಿದ ಎರಡು ವಿಚಿತ್ರ ರೂಪದ್ದಾಗಿದೆ. ತೆಳುವಾದ ತಾಮ್ರದ ಹಾಳೆಯಿಂದ ತಯಾರಿಸಿದ ಎರಡು ಅಲಗಿನ ಅತ್ಯಂತ ಸಣ್ಣ ಗಾತ್ರದ ಅಗಲವಾದ ಕೊಡಲಿ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಅದು ಅತ್ಯಂತ ಸಣ್ಣದಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಆರಾಧನೆಯ ವಸ್ತು ಇರಬೇಕು ಎಂದು ಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಬುಡದಲ್ಲಿ ಅಗಲ ಅತ್ಯಂತ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದು ಹರಿತವಾದ ಅಲಗಿನ ಕಡೆಗೆ ಅಗಲ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವ ಮತ್ತೊಂದು ಸಣ್ಣ ತಾಮ್ರದ ಕೊಡಲಿಯೂ ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿಯಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿರುವ ಕೊಡಲಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ತ್ರಿಕೋನ ಆಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದು ಈಗಿನ ಕಾಲದ ಚಮ್ಮಾರರು ಚರ್ಮವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಲು ಬಳಸುವ ಸಾಧನವನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ. ಕುತ್ತಿಗೆಯ ಹಾರಗಳೇ ಆ ಕಾಲದ ಜನರ ಪ್ರಮುಖ ಒಡವೆಯಾಗಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿರುವ ಮಣ್ಣಿನ, ಚಿನ್ನದ, ತಾಮ್ರದ, ಬಳಪದ ಕಲ್ಲಿನ, ಮಣಿಗಳು ಇದನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತವೆ. ಇವು ಕಿವಿಯೋಲೆಗಳಿಗೆ ಬಳಕೆ ಆಗಿದ್ದವೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ. ಇವುಗಳ ಪೈಕಿ ಕಪ್ಪೆ ಚಿಪ್ಪು ಶಂಖಗಳ ಆಭರಣ ಅತ್ಯಂತ ಹಳೆಯದು. ಆನಂತರದ ವಸ್ತುಗಳು ಎರಡನೇ ಹಂತದವು. ತೆಕ್ಕಲಕೋಟೆ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಚಿನ್ನ ಮತ್ತು ತಾಮ್ರದ ಅಪರೂಪದ ಒಡವೆಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಟಿ.ನರಸೀಪುರದಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನದ ಮಣಿ ಮತ್ತು ಎರಡು ಶಂಖದ ಆಕಾರದ ತಾಮ್ರದ ಮಣಿಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಈ ಪೈಕಿ ಅತ್ಯಂತ ಹಳೆಯ ಚಿನ್ನದ ಮಣಿಗಳು ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಸುರುಳಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ಎರಡು ಬದಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಹಳೆಯ ಆಕಾರದ ಬಾಯಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು. 7.49 ಗ್ರಾಂ ಮತ್ತು 5.37 ಗ್ರಾಂ ತೂಕದ ಎರಡು ಚಿನ್ನದ ಮಣಿಗಳು ಉತ್ಖನನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿದ್ದು ಇವು ಕಿವಿಯ ಆಭರಣಗಳೆಂದು ನಂಬಲಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳ ಪತ್ತೆಯೊಂದಿಗೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನದ ಬಳಕೆಯ ಇತಿಹಾಸ ಕ್ರಿ.ಪೂ. 2000 ದಷ್ಟು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ.

13.14 ನವಶಿಲಾಯುಗ-ಕಂಚಿನಯುಗದ ಮಣ್ಣಿನ ತಲೆದಿಂಬುಗಳು ಮತ್ತು ತುದಿ ಚೂಪಾಗಿರುವ ಮಡಿಕೆ ಕುಡಿಕೆಯ ಚೂರುಗಳು

ಈ ಯುಗದ ಕೆಲ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಯಾವ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ಇನ್ನೂ ದೃಢಪಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಹಲ್ಲೂರಿನಲ್ಲಿ ಹೊಳಪಾದ ಮಣ್ಣಿನ ತಲೆದಿಂಬಿನ ಚೂರೊಂದು ಸಿಕ್ಕಿದೆ. ಅದರ ಕಂಠ ಮತ್ತು ಬುಡದ ಭಾಗಗಳು ನಾಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ.

ಟಿ. ನರಸೀಪುರದಲ್ಲಿ ಬ್ರೂಸ್ ಘಾಟೆ ಕೂಡ ಇದೇ ಬಗೆಯ ಮಣ್ಣಿನ ತಲೆದಿಂಬು ಪತ್ತೆಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಮಣ್ಣಿನ ತಲೆದಿಂಬುಗಳು ಈಜಿಪ್ಟರ ಸಮಾಧಿ ಸಲಕರಣೆ ಪೈಕಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮತ್ತು ಕಡ್ಡಾಯವಾದುದು. ಇದು ಈಜಿಪ್ಟ್ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯ ಇತಿಹಾಸದ ದಕ್ಕನಿನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ಅತ್ಯಂತ ನಿಮ್ಮಮಸೂರದ ಆಕಾರದ ಈ ವಸ್ತುಗಳು ಗೂಡುಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದಿವೆ.

ಹಲ್ಲೂರು, ತೆಕ್ಕಲಕೋಟೆ ಮತ್ತು ಮಸ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ತುದಿ ಚೂಪಾಗಿರುವ ಮಡಿಕೆಯ ಚೂರುಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಚರ್ಮ ಕತ್ತರಿಸಲು ಅಥವಾ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಹರಿತಗೊಳಿಸಲು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಕುಂಬಾರರು ಕೂಡ ಇವುಗಳನ್ನು ಮಡಿಕೆ, ಕುಡಿಕೆ ಹೊಳಪುಗೊಳಿಸಲು ಬಳಸುತ್ತಿರಬೇಕು ಎಂದು ನಂಬಲಾಗಿದೆ.

13.15 ನವಶಿಲಾಯುಗ-ಕಂಚಿನಯುಗದ ಕಲೆ

ಈ ಯುಗದ ಜನರು ಸೌಂಧರ್ಯಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಬಂಡೆಗಳ ಮೇಲಿನ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳ ಕರ್ತೃಗಳಾಗಿರಬೇಕು ಎಂದು ನಂಬಲಾಗಿದೆ ಆಂಧ್ರ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಾಚೀನ ದೇಶೀಯ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಮಡಿಕೆಗಳ ಮೇಲಿನ ಅಲಂಕಾರ ಈ ಯುಗದಲ್ಲೇ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ತೆಕ್ಕಲಕೋಟಿಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಗಾತ್ರದ ಗೂಳಿಯನ್ನು ಬಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಅದ್ಭುತವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಬಂಡೆಯೊಂದರ ಮೇಲೆ ಮಾನವನ ಹಸ್ತದ ಚಿತ್ರ ಮತ್ತು ಆಶ್ರಯ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ಬಂಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಂಪು ಮಣ್ಣು ಬಳಸಿ ರಚಿಸಿದ ಚಿತ್ರಗಳು ವಿಶೇಷ ಎನಿಸುತ್ತವೆ. ಸುಣ್ಣ ಬಳಸಿ ಮಾಡಿದ ಬಿಳಿ ಬಣ್ಣದ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳು, ಬಿಳಿ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣವೊಂದರಲ್ಲೇ ರಚಿಸಿದ ಅನೇಕ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳು ಹೀಗೆ ಮೂರು ಬಗೆಯ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿವೆ. ಗೂಳಿಗಳು, ಜಿಂಕೆಗಳು, ಕುದುರೆ, ಕುರಿ, ಮೇಕೆ, ವಿಧವಿಧದ ಶೈಲಿಗಳ ಮಾನವರ ಚಿತ್ರಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದರೆ ಮರಗಳ ಮತ್ತು ಹೂಗಳ ಚಿತ್ರ ಅಪರೂಪವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ತೆಕ್ಕಲಕೋಟಿಯಲ್ಲಿ ಬೂದು ಬಣ್ಣದ ಪಾತ್ರೆಯ ಮುಚ್ಚಳದ ಮೇಲೆ ಮಾಡಿರುವ ಅಲಂಕಾರಿಕ ವರ್ಣಚಿತ್ರ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಅದರ ಮೇಲೆ ಒಂದು ನವಿಲು, ಸರ್ಪ, ಎರಡು ಬಗೆಯ ಜಿಂಕೆಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಶ್ರಯ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ಬಂಡೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಇವು ಹೋಲುತ್ತವೆ. ಕೆಲ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳು ನವಶಿಲಾಯುಗ-ಕಂಚಿನಯುಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದೆಂದು ನಂಬಲಾಗಿದೆ.

13.16 ನವಶಿಲಾಯುಗ-ಕಂಚಿನಯುಗದ ಧರ್ಮ

ಕರ್ನಾಟಕದ ಪಕ್ಲಿಹಾಳ್ ಮತ್ತಿತರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣಿನ ಗೊಂಬೆಯಂತಹ ಗೂಳಿಗಳನ್ನು ಪತ್ತೆಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಪತ್ತೆಯಾದ ವಸ್ತುಗಳ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ಆ ಕಾಲದ ಜನರ ಧಾರ್ಮಿಕ ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ಎತ್ತು ಮತ್ತು ಹಸುವನ್ನು ಹಲವಾರು ವಿಧಗಳಲ್ಲಿ ಪೂಜಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನವಿಲ್ಲ. ಉಟನೂರು ಮತ್ತು ಕುಪ್ಪಗಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿರುವ ಸೆಗಣಿಯ ರಾಶಿಯ ಅದನ್ನು ಯಾವುದೋ ವಿಶೇಷ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸುಟ್ಟಿರಬೇಕು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಮೂಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಹಳ್ಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿರುವ ಕಂದು ಮತ್ತು ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣದ ಅಪರೂಪದ ಬಟ್ಟಲಿನಲ್ಲಿ ನಡುವೆ ವೃತ್ತಾಕಾರದ ತೂತು ಕೊರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಅದರ ಒಳಭಾಗವನ್ನು ದಟ್ಟ ಕೆಂಪು ಚುಕ್ಕೆಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. ವಿಶೇಷ ಅಲಂಕಾರದ ಈ ವಿಚಿತ್ರ ಬಟ್ಟಲು ಧಾರ್ಮಿಕ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿರಬೇಕು ಎಂದು ನಂಬಲಾಗಿದೆ.

13.17 ನವಶಿಲಾಯುಗ-ಕಂಚಿನಯುಗದ ಸಾಕುಪ್ರಾಣಿಗಳು ಮತ್ತು ಕೃಷಿ

ಈ ಯುಗದ ಜನರು ಕೃಷಿ ಸಮುದಾಯದವರಾಗಿದ್ದು ಧಾನ್ಯ ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ಪಶುಸಂಗೋಪನೆಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದರು. ಈ ಗ್ರಾಮೀಣ ಜನರು ದೊಡ್ಡ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಹಸು, ಎಮ್ಮೆಗಳನ್ನು ಸಾಕುತ್ತಿದ್ದು. ಅವು ಈ ಜನರ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಜನರ ನಿವೇಶನಗಳ ಬಳಿ ಕಂಡು ಬಂದ ದೊಡ್ಡ ಬೂದಿರಾಶಿಗಳು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ದೊಡ್ಡ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಜನರು ರಾಗಿ, ಹುರುಳಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಹುರುಳಿ ಭಾರತೀಯ ಮೂಲದ್ದೇ ಆಗಿದ್ದು, ರಾಗಿ ಆಫ್ರಿಕಾದಿಂದ ಬಂದಿರಬೇಕು ಎನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಸತ್ಯವೇ ಆಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಈ ಯುಗದ ಜನರಿಗೆ ಕಡಲ ಆಚೆಯೂ ಸಂಪರ್ಕ ಇದ್ದಿದ್ದು ನಿರೂಪಿತ ಆಗುತ್ತದೆ.

13.18 ನವಶಿಲಾಯುಗ-ಕಂಚಿನಯುಗದ ಸಮಾಧಿಗಳು

ತೆಕ್ಕಲಕೋಟೆ, ಹಲ್ಲೂರು, ಪಿಕ್ಕಿಹಾಳ ಮತ್ತಿತರ ಪ್ರದೇಶದ ಸಮಾಧಿಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದ ನಂತರ ತಿಳಿದುಬರುವ ಅಂಶ ಎಂದರೆ ವಯಸ್ಕರನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ತೆರೆದ ಗುಂಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಉದ್ದನೆಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿಸಿ ಹೂಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಉತ್ತರ-ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಶವವನ್ನು ಹೂಳಿದರೆ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಪೂರ್ವ-ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲೂ ಹೂಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಶವದೊಂದಿಗೆ ಕೆಲ ಮಡಿಕೆಗಳು, ಪಾತ್ರೆಗಳು, ಕಲ್ಲಿನ ಕತ್ತಿಗಳು ಅಥವಾ ಹರಿತವಾದ ಕೊಡಲಿಗಳನ್ನು ಇರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದು ಮಡಿಕೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೆಂಪು ಜೇಡಿ ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಸವರಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕೆಲವೆಡೆ ವಯಸ್ಕರ ದೇಹವನ್ನು ಹಲವಾರು ಮಡಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೂಳುವ ಪದ್ಧತಿಯೂ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಕಪ್ಪು ಮತ್ತು ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದ ಮಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮಕ್ಕಳು ಮೃತಪಟ್ಟರೆ ಅವರನ್ನು ಮನೆಯ ನೆಲದ ಒಳಗೆ ಹೂಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ವಯಸ್ಕರನ್ನು ಮನೆಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲೇ ಹೂಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪರಸ್ಪರ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗಿ ಇರಿಸಿದ ಗಡಿಗೆಯಂತಹ ಸಮಾಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೂಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕೆ ಅಪವಾದ ಎಂಬಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ಮತ್ತು ನೆವಾಸಾದಲ್ಲಿ ಈ ಗಡಿಗೆಯಂತಹ ಸಮಾಧಿಗಳನ್ನು ಉದ್ದುದ್ದವಾಗಿ ಇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

13.19 ಸಾರಾಂಶ

ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸವು ತನ್ನ ವಿಶಾಲವಾದ ಆಯಾಮಗಳು ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವೈವಿಧ್ಯಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬೆಟ್ಟಗಳ ಸಾಲು, ಗಿರಿಶ್ರೇಣಿ, ವಿಶಾಲವಾದ ಮೈದಾನಗಳು, ಉದಾತ್ತ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿಗಳು, ದಟ್ಟಕಾಡುಗಳು ಮರಳುಗಾಡು ಮತ್ತು ಫಲವತ್ತಾದ ನದಿ ಕಣಿವೆಗಳು ಇವೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಅಂಶಗಳು ಭಾರತವನ್ನು ತನ್ನದೇ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಗುಣಗಳ ವಿಭಿನ್ನ ವಲಯಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ನೈಸರ್ಗಿಕ ತಡೆಗಳು ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಘಟಕಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿದೆ. ಉತ್ತರಭಾರತ, ದಕ್ಷಿಣ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿ, ಪರ್ಯಾಯ ದ್ವೀಪದ ಬಯಲುಗಳ ಪಶ್ಚಿಮ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವ ಘಟ್ಟಗಳು ಮತ್ತು ಕರಾವಳಿ

ವಿಭಿನ್ನ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಗುಣಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಹೀಗೆ ಪೂರ್ವ ಇತಿಹಾಸ ಕಾಲದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಭಾರತೀಯ ಇತಿಹಾಸದ ಮೇಲೆ ಗಾಢವಾಗಿ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದೆ.

ನವಶಿಲಾಯುಗದ ಆರಂಭದ ಕಾಲವನ್ನು ಕ್ರಿ.ಪೂ 9000 ಎಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಪೂ 7000 ದಲ್ಲಿ ನವಶಿಲಾಯುಗದ ನಿವೇಶನಗಳು ಮೆಹರ್ಘರ್, ಬಲೂಚಿಸ್ಥಾನ (ಈಗಿನ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದಲ್ಲಿದೆ) ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಕೆಲ ನವಶಿಲಾಯುಗದ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಕ್ರಿ.ಪೂ 2500 ರಷ್ಟು ಹಳೆಯದು ಮತ್ತು ಪೂರ್ವ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಪೂ 1000ದಷ್ಟು ಹಳೆಯದು ಮತ್ತು ಪೂರ್ವ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಪೂ 1000 ದಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಹಿಂದಿನದು. ಒಟ್ಟಾರೆ ಕ್ರಿ.ಪೂ 5000 ರಿಂದ ಕ್ರಿ.ಪೂ 3000 ದವರೆಗಿನ ಅವಧಿಯನ್ನು ನವಶಿಲಾಯುಗದಲ್ಲಿ 'ಭಾರತೀಯ ಯುಗಮಾನ' ಎಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

Neolithic (ನವಶಿಲಾಯುಗ) ಎಂಬ ಪದವನ್ನು 1865 ರಲ್ಲಿ ತಾನು ಬರೆದ 'ಪ್ರೀ ಹಿಸ್ಟಾರಿಕ್ ಟೈಮ್ಸ್' ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಸರ್ ಜಾನ್ ಲಬ್ಬೋಕ್ ಬಳಸಿದರು. ಕಲ್ಲಿನ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಕುಶಲತೆಯಿಂದ ಮತ್ತು ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ವಿಭಿನ್ನವಾಗಿ ತಯಾರಿಸಿದುದರಿಂದ ಈ ಯುಗವನ್ನು ನವಶಿಲಾಯುಗ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಯಿತು. ವಿ. ಗಾರ್ಡನ್ ಜೈಲ್ಡ್ ನವಶಿಲಾಯುಗ-ಕಂಚಿನಯುಗವನ್ನು ಸ್ವಯಂ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಆಹಾರದ ಆರ್ಥಿಕತೆ ಎಂದು ಕರೆದರು. ಮೈಲ್ಸ್ ಬರ್ಕಿಟ್ ಪ್ರಕಾರ ಕೃಷಿ ಪದ್ಧತಿ ಪಶುಸಂಗೋಪನೆ. ನುಣುಪಾದ ಮತ್ತು ಚೂಪಾದ ಶಿಲೆಯ ಆಯುಧಗಳು ಮತ್ತು ಮಡಿಕೆ ಕುಡಿಕೆಗಳ ತಯಾರಿ ನಡೆದಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಅದು ನವಶಿಲಾಯುಗದ ಲಕ್ಷಣ.

ಹೀಗೆ ನವಶಿಲಾಯುಗ, ನವಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಜನರ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಗಣನೀಯ ಬದಲಾವಣೆ ತಂದಿತ್ತು. ಮಾನವ ಸಮುದಾಯ ಕೃಷಿ ಮಾಡುವ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ತಲುಪಿತು. ಪಶುಗಳನ್ನು ಸಾಕಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಮಾಂಸಕ್ಕಾಗಿ, ಕೃಷಿ ಮತ್ತಿತರ ಕೆಲಸಗಳಿಗಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಜಾಣ್ಮೆಯನ್ನು ಈ ಯುಗದ ಜನರು ತೋರಿದರು. ಕೃಷಿ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಈ ಯುಗದ ಅತ್ಯಂತ ಗಮನಾರ್ಹ ಅಂಶ ನವಶಿಲಾಯುಗದ ಸಲಕರಣೆಗಳು ಕೂಡ ಶಿಲಾಯುಗದ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಶಿಲಾಯುಗದ ಸಲಕರಣೆಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಆಧುನಿಕವಾಗಿದ್ದವು.

13.20 ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು

1. ನವಶಿಲಾಯುಗ: ನೂತನ ಶಿಲಾಯುಗ
2. ಕೊಡಲಿ: ಸಹಸ್ರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಕಡಿಯಲು, ಸೀಳಲು ಮತ್ತು ರೂಪ ನೀಡಲು ಬಳಸುವ ಸಾಧನ

13.21 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ

1. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ನವಶಿಲಾಯುಗ -ಕಂಚಿನಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿ.

13.22 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಉತ್ತರಗಳು

1. ವಿಭಾಗ 13.9 ಮತ್ತು 13.18 ನೋಡಿ

13.23 ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

1. Clutter-Brock, J. 1965. Excavations at Langhanaj 1944-63, Pt, II: the Fauna, Poona: Deccan College.
2. Copper, J. 1997. Prehistory of the Chitrakot Falls, Central India, Pune : Ravish.
3. Foote, R.B. 1914. The Foote Collections of Prehistoric and Protohistoric Antiquities: Catalogue Raisanne, Madras, Madras Government Museum.
4. Gordon, D.H. 1950. Stone Industries of the Holocene in India and Pakistan, Ancient India 6: 64-90.
5. Hunter, G.R. 1935-6. Interim and Final Reports on the Excavation in the Mahadeo Hills. Nagpur University Journal I.

ಪಠ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದವರು:

ಡಾ. ಕೆ.ಎಲ್.ಎನ್. ಮೂರ್ತಿ

ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದವರು:

ಡಾ. ಎನ್.ಸಿ. ಸುಜಾತ

ರಚನೆ

14.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

14.1 ಪರಿಚಯ

14.2 ಬೂದಿಬಿಟ್ಟ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳು

14.3 ಪ್ರೊ. ಪದ್ಧಯ್ಯ ಅವರ ವೀಕ್ಷಣೆ

14.3.1. ವಿಸ್ತೀರ್ಣ

14.3.2 ಬೂದಿಬಿಟ್ಟ ನಿವೇಶನಗಳು

14.3.3 ಸ್ಥಳ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ

14.4 ಸಾರಾಂಶ

14.5 ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು

14.6 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ

14.7 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಉತ್ತರಗಳು

14.8 ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

14.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

ಈ ಪಠ್ಯವನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ ನಂತರ ಬುದ್ಧಿಬುದ್ಧಿ ನಿವೇಶನಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ಬುದ್ಧಿಬುದ್ಧಿ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ಪ್ರೋಪದ್ಧಿಯ ಅವರ ವೀಕ್ಷಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ, ಸಲ್ಲಕುಡ್ಲೂರು ಪ್ರದೇಶದ ಬುದ್ಧಿಬುದ್ಧಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾಹಿತಿ ಸಿಗುತ್ತದೆ.

14.1 ಖೀರಿಕೆ

ನವಶಿಲಾಯುಗ, ಮಧ್ಯಶಿಲಾಯುಗ ಅಥವಾ ಪೂರ್ವಇತಿಹಾಸದ ನಿವೇಶನದ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಕಂಡು ಬಂದಿರುವ ಬೃಹತ್ ಗಾತ್ರದ ಅನಿಯಮಿತ ರೂಪದ ಕಿಟ್ಟದಂಥಹ ಬುದ್ಧಿ ರಾಶಿಯನ್ನೇ ಬುದ್ಧಿಬುದ್ಧಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ಥಳೀಯ ಪುರಾಣಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಅವು ರಾಮಾಯಣ ಮತ್ತು ಮಹಾಭಾರತದ ಪಾತ್ರಗಳಾದ ಬಾಲಿ, ಹಿಡಿಂಬಾಸುರರನ್ನು ಸುಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಒಗ್ಗೂಡಿದ ಬುದ್ಧಿಯ ರಾಶಿ.ಅವು ಕೃಷ್ಣಾ ಮತ್ತುತುಂಗಾಭದ್ರಾ ನದಿಯ ಕಣಿವೆಯ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಹರಡಿರುವ ಬಳ್ಳಾರಿ, ಬೆಳಗಾಂ, ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ, ರಾಯಚೂರು, ಮೆಹಬೂಬ್‌ನಗರ, ಅನಂತಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಪುರಾತತ್ವ ಸಂಶೋಧಕ ನ್ಯೂಬೋಲ್ಡ್ ಅಂತಹ ಒಂದು ಬುದ್ಧಿಬುದ್ಧಿವನ್ನು ಕಪ್ಪುಗಲ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗೆ ಉತ್ಖನನದ ಮೂಲಕ ಪತ್ತೆ ಮಾಡಿದರು. ಅವುಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಚೀನತೆ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ ನಂತರ ಅವು ಅಂತ್ಯಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಮೂಡಿದ ಬುದ್ಧಿಗುಡ್ಡಗಳು ಎಂಬ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಬರಲಾಯಿತು. ಆನಂತರ ಫೊಟೆ(1872-84), ಫಾಸೆಟ್-ಕ್ನೋ ಸಿವೆಲ್ (1899),ಲಾಂಗ್‌ಹರ್ಸ್ವ್(1916), ಮೋದಿ(1927), ಮುನ್(1928-36) ಮತ್ತುಯಜ್ಞಾನಿ(1936) ದೀರ್ಘ ಅಧ್ಯಯನದ ನಂತರ ಈ ಬುದ್ಧಿಬುದ್ಧಿಗಳು ನವಶಿಲಾಯುಗದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಸೆಗಣಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿನ ತಾಪಮಾನದಲ್ಲಿ ಸುಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಮೂಡಿದವು ಎಂಬ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಬರಲಾಯಿತು.

1948ರ ನಂತರ ಬುದ್ಧಿಬುದ್ಧಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಅಧ್ಯಯನವು ಆಲ್‌ಚಿನ್(1963), ಮಜುಮ್‌ದಾರ್ ರಾಜಗುರು(1966), ಸುಂದರ(1971), ರಾಮಿರೆಡ್ಡಿ(1972) ಮತ್ತು ಪದ್ಧಯ್ಯ(1973) ಅವರಿಂದ ನಡೆದಿದೆ. ಈವರೆಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ 48 ಮತ್ತು ಆಂಧ್ರದ ಅನಂತಪುರ, ಮೆಹಬೂಬ್‌ನಗರದಲ್ಲಿನ 16 ಸೇರಿಒಟ್ಟು 64 ಬುದ್ಧಿಬುದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಪತ್ತೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ಪೈಕಿ ಕೆಲವು ಬುದ್ಧಿಬುದ್ಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡೆರಡು ದಿಬ್ಬಗಳು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಇರುವ ನಿದರ್ಶನವೂ ಇದೆ.

ಬುದ್ಧಿಬುದ್ಧಿಗಳು ಭಾರತದ ಪುರಾತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನವಶಿಲಾಯುಗದ ಅವಧಿಯ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಸಿಗುವ ಬಹುಮುಖ್ಯ ಪುರಾವೆಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ಬುದ್ಧಿಬುದ್ಧಿಗಳು ಪುರಾತನಶಾಸ್ತ್ರದ ಅಧ್ಯಯನಕಾರರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಚರ್ಚಾಸ್ಪದ ಸಂಗತಿ ಯಾಕೆಂದರೆ, ಅವು ಕ್ರಿ.ಪೂ. 3000ಕ್ಕೂ ಮುಂಚಿನ ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಥವಾ ಆರ್ಥಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಯ ಪ್ರತೀಕ ಆಗಿವೆ. 1952ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಲ್‌ಕಾಲಿನ್ ಮೆಕಿಂಜಿಯಿಂದ

ಆರಂಭಿಸಿ ನೂರಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಬೂದಿದಿಬ್ಬಗಳನ್ನು ಹಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಬೆಳಕಿಗೆ ತಂದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪೈಕಿ ಬಳ್ಳಾರಿ-ಹೊಸಪೇಟೆ ರಸ್ತೆಯ ಕುಡತಿನಿಯ ಪ್ರಮುಖ ಬೂದಿದಿಬ್ಬವೂ ಸೇರಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಬೂದಿದಿಬ್ಬದ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುವ ದಿಬ್ಬಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ದಿಬ್ಬದ ಲಕ್ಷಣಗಳೇ ಇಲ್ಲದೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿರೂಪಗೊಂಡ ದಿಬ್ಬಗಳೂ ಇವೆ. ಕೆಲವೆಡೆ ದಿಬ್ಬದಿಂದ ಬೂದಿಯನ್ನು ಪಕ್ಕದಜಮೀನಿಗೆ ಸಾಗಿಸಿದ್ದು ಮೂಲದ ಲಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಸನಿಹವಿರುವ ಉಪಮೇಲ್ಮೈ ಮಾತ್ರಕಂಡು ಬಂದಿದೆ.

14.2 ಬೂದಿದಿಬ್ಬದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳು

ಭಾರಿ ಪ್ರಮಾಣದ ಸೆಗಣೆಯನ್ನು ಸುಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಮೂಡಿದ ಬೂದಿರಾಶಿಯು ಮಣ್ಣಿನ ವಿವಿಧ ಪದರಗಳ ಜೊತೆ ಸೇರಿ ಮೂಡಿದ ದೊಡ್ಡ ದಿಬ್ಬದಂತಹ ರಚನೆಯೇ ಬೂದಿದಿಬ್ಬ. ಈ ದಿಬ್ಬಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ನವಶಿಲಾಯುಗದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದ್ದು ಅವುಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯದಲ್ಲಿ ವೈವಿಧ್ಯ ಇದೆ. ಅವುಗಳ ಗಾತ್ರ ಒಂದೂವರೆ ಮೀಟರ್ ಅಗಲದಿಂದ ಹಿಡಿದು 10 ಮೀಟರ್ ಅಗಲದವರೆಗೂ ಇವೆ. ಈವರೆಗೆ ದಕ್ಷಿಣ ದಖನ್ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಧಾರವಾಡ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲೇ 100ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಬೂದಿದಿಬ್ಬಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿವೆ.

ಆಲ್ಚಿನ್ ಮತ್ತು ಪದ್ಧಯ್ಯ ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಸಾರಾಂಶ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಈಶಾನ್ಯಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ಆಂಧ್ರದಲ್ಲಿ ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ 19ನೇ ಶತಮಾನದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ವಸಾಹತು ಆಡಳಿತದ ಭೂಮಾಪಕರು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ನಡೆಸಿದ ಸಂಶೋಧನೆ ಇಂದಿಗೂ ಐತಿಹಾಸಿಕ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚೆ ಮೂಡಿಸಿದೆ. ಬ್ರೂಸ್ ಫೂಟ್ ಪ್ರಕಾರ ಬೂದಿದಿಬ್ಬಗಳು ಪಶುಗಳ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದ ಸೆಗಣೆಯನ್ನು ಸುಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಮೂಡಿದ ಬೂದಿರಾಶಿ. ಬೂದಿದಿಬ್ಬದ ಅನ್ವೇಷಣೆ ಮತ್ತು ಉತ್ಖನನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ನಿವೇಶನಗಳಲ್ಲಿ ನವಶಿಲಾಯುಗದ ವಿವಿಧ ಕಲ್ಲಿನ ಉಪಕರಣಗಳು ಮತ್ತು ಮಡಿಕೆಗಳು ಕಂಡು ಬಂದಿವೆ.

ಬೂದಿದಿಬ್ಬಗಳ ನಿರ್ಮಾಣವು ನವಶಿಲಾಯುಗದಲ್ಲಿ ನಡೆದಿದ್ದು ಅವುಗಳನ್ನು ಕೃಷಿ ಮತ್ತಿತರ ಔದ್ಯೋಗಿಕ ಅವಶೇಷಗಳಿಂದ ಸುತ್ತಲೂ ಮುಚ್ಚಲಾಗಿತ್ತು. ಆಲ್ಚಿನ್‌ನ ಉತ್ಖನನ ಅಧ್ಯಯನದ ಪ್ರಕಾರ ಬೂದಿದಿಬ್ಬಗಳು ಪಶುಗಳ ಸೆಗಣೆಯನ್ನು ಯಾವುದೋ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಸುಟ್ಟು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಮೂಡಿದ ದಿಬ್ಬಗಳು.

ಬೂದಿದಿಬ್ಬಗಳು ಗ್ರಾಮೀಣ ಉತ್ಪನ್ನಗಳಿಗೆ ಒತ್ತು ಇದ್ದ ಬಗೆಗಿನ ಸ್ಪಷ್ಟ ಸಂಕೇತವಾಗಿದೆ. ಬೂದಿದಿಬ್ಬಗಳು ಮತ್ತು ಅದರ ಸುತ್ತಲಿನ ನಿವೇಶನಗಳು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಭೂಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ವಿಶೇಷ. ಇವು ಆಯಾ ಗ್ರಾಮದ ಎತ್ತರದ ಮೈದಾನದಲ್ಲೋ, ಕಲ್ಲಿನ ಬೆಟ್ಟಗಳ ನಡುವಿನ ಪ್ರದೇಶಲ್ಲೋ ಅಥವಾ ಬೆಟ್ಟಗಳ ನಡುವಿನ ಕಣಿವೆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲೋ ಇವೆ. ಹೆಚ್ಚಿನ ಬೂದಿದಿಬ್ಬಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಿಬ್ಬ ಮಾತ್ರ ಇದ್ದರೆ ಅಪರೂಪಕ್ಕೆ 4 ದಿಬ್ಬಗಳೂ ಇದ್ದ ನಿರ್ದೇಶನ ಇದೆ.

ಬೂದಿದಿಬ್ಬಗಳು ಗ್ರಾಮೀಣ ಉತ್ಪನ್ನಗಳಿಗೆ ಒತ್ತು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ಜನ ಸಮುದಾಯ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಮತ್ತುಗ್ರಾಮೀಣ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದಿವೆ. ಈ ಬೂದಿದಿಬ್ಬಗಳು ಇರುವ ಭೂಪರಿಸರ ಗ್ರಾಮೀಣ ಜನಜೀವನ ಮತ್ತು ಕೃಷಿ ಕಸುಬಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಇದೆ. ಬೂದಿದಿಬ್ಬಗಳನ್ನು ಪಶುಪಾಲನೆಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಯಾಮದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಏರುಗತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿರುವುದು ವಿಶೇಷ.

14.2 ಪ್ರೊ. ಪದ್ಧಯ್ಯ ಅವರ ವೀಕ್ಷಣೆ

ಗುಲ್ಬರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆ ಬೂದಿಹಾಳದ ಬೂದಿದಿಬ್ಬ ಮತ್ತುಜನವಸತಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 1990-91 ಮತ್ತು 1995-96ರಲ್ಲಿ ಪ್ರೊ. ಪದ್ಧಯ್ಯ ನಡೆಸಿದ ಉತ್ಪನ್ನ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಯನ ಕ್ರಿ.ಪೂ. 2565ರಿಂದ 2540ರ ಕಾಲದ ಬೂದಿದಿಬ್ಬದ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡಿದೆ.ಕೃಷ್ಣಾ ಮತ್ತು ತುಂಗಾಭದ್ರಾ ನದಿಯ ಕಣಿವೆಯ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಹರಡಿರುವ ಬಳ್ಳಾರಿ, ಬೆಳಗಾಂ, ಗುಲ್ಬರ್ಗ, ರಾಯಚೂರು, ಮೆಹಬೂಬ್‌ನಗರ, ಅನಂತಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಪದ್ಧಯ್ಯ ನಡೆಸಿದ ಸಂಶೋಧನೆ ಬೂದಿದಿಬ್ಬಗಳ ನಿರ್ಮಾಣದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಮನದಟ್ಟು ಮಾಡಿತು.

1. ಸಾಕಷ್ಟು ಮೇವು ಲಭ್ಯವಿದ್ದಲ್ಲಿನ ಬಂಡೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದ ಇಳಿಜಾರಿನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬೂದಿದಿಬ್ಬಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡು ಬಂದಿವೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶವುಕಲ್ಲು ಮತ್ತು ಮರಳಿನಿಂದಾಗಿ ಕೃಷಿಗೆ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಪೂರಕವಾಗಿರದ ಪ್ರದೇಶಆಗಿತ್ತು.
2. ವರ್ಷವಿಡೀ ನೀರಿನ ಲಭ್ಯತೆಇದ್ದ ಸಣ್ಣಅಥವಾದೊಡ್ಡ ನದಿಗಳು,ಯಥೇಚ್ಚ ನೀರಿದ್ದ ಕೆರೆಗಳು ಅಥವಾ ನೈಸರ್ಗಿಕ ತೊರೆಗಳ ಬಳಿ ಬೂದಿದಿಬ್ಬಗಳು ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದವು.
3. ಮಾನವನ ವಾಸ ಮತ್ತು ಕೃಷಿಗೆ ಪೂರಕ ವಾತಾವರಣಇದ್ದ ಫಲವತ್ತಾದ ಬಯಲುಗಳಲ್ಲೂ ಬೂದಿದಿಬ್ಬಗಳು ಕಂಡು ಬಂದಿದ್ದವು.
4. ಬೂದಿದಿಬ್ಬದ ಸುತ್ತಲೂ ಆ ಕಾಲದಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಿಡಲಾಗಿತ್ತು. ಇದು ನವಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಬಗ್ಗೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲಲು ಅನುಕೂಲ ಆಯಿತು.

14.3.1 ವಿಸ್ತೀರ್ಣ

ಈಗಿನ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ಕರ್ನೂಲ್‌ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪಶ್ಚಿಮ ಅರ್ಧ ಭಾಗವನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿಯ ಎರಡೂ ದಂಡೆ ಸೇರಿದಂತೆ ಉತ್ತರ ರೇಖಾಂಶ 15⁰30-16⁰0 ಮತ್ತು ಪೂರ್ವಅಕ್ಷಾಂಶ 77⁰45-78⁰0 ದವರೆಗಿನಒಟ್ಟು 1000 ಚದರ ಕಿ.ಮೀ.ಗೂ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರದೇಶದ ಎಮ್ಮಿಗನೂರು, ಕೊಡುಮೂರ್ ಮತ್ತು ಕರ್ನೂಲ್‌ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪಶ್ಚಿಮ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳ ಎಲ್ಲ ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನೂ ಬಿಡದೆ ಸಮೀಕ್ಷೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕಲ್ಲು ಬಂಡೆಗಳನ್ನು ಆವರಿಸಿರುವ ಕಪ್ಪು ಮತ್ತು ಕೆಂಪು ಮಣ್ಣಿನ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಪರೂಪಕ್ಕೆ ಮರಳು ಮಣ್ಣು ಮತ್ತುಕಂದು ಮಣ್ಣುಕೂಡಇದ್ದು ಒಣ ಬೇಸಾಯ

ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಬಟಾಬಯಲಾದ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಕಲ್ಲು ಬಂಡೆಗಳೇ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಹರಡಿಕೊಂಡಿವೆ. ತುಂಗಭದ್ರಾ ಮತ್ತುಅದರ ಉಪನದಿ ಹಂಡ್ರಿ ಈ ಭಾಗದ ಪ್ರಮುಖ ನದಿ. ಇಲ್ಲಿ ವಾರ್ಷಿಕ 620-675 ಮಿ.ಮೀ.ಮಳೆ ಆಗುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಒಣಬೇಸಾಯ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯರ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆವಾಸ ಸ್ಥಾನಗಳು ಇರಲಿಲ್ಲ.ಆದರೆ 30 ಸೆಂ.ಮೀ.ನಿಂದ ಹಿಡಿದು 1 ಮೀಟರ್ ದಪ್ಪದ ಉಪಮೇಲ್ಮೈ ಅವಶೇಷಗಳು ಇರುವ ಕಾಲು ಹೆಕ್ಟೇರಿನಿಂದ ಹಿಡಿದುಅರ್ಧ ಹೆಕ್ಟೇರ್‌ವರೆಗಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಸಲ್ಲಕುಡ್ಲೂರುವಿನ ಒಂದು ದಿಬ್ಬ 1.5 ಮೀಟರ್ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ, 1.5 ಮೀಟರ್‌ನಿಂದ 2 ಮೀಟರ್‌ವರೆಗೆ ದಪ್ಪಿದ್ದು, 1.5 ಹೆಕ್ಟೇರ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ.

14.3.2 ಬೂದಿದಿಬ್ಬದ ನಿವೇಶನಗಳು

ಕಂಬದಹಾಳು ಉಪಗ್ರಾಮವು ಕರ್ನಾಲ್- ಎಮ್ಮಿಗನೂರು ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಲ್ ಪಟ್ಟಣದಿಂದ 52 ಕಿ.ಮೀ. ನೈಋತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಎಮ್ಮಿಗನೂರು ಪಟ್ಟಣದಿಂದ 14 ಕಿ.ಮೀ ಈಶಾನ್ಯದಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾಲ್ ಗ್ರಾಮದಿಂದ 12 ಕಿ.ಮೀ ದೂರದಲ್ಲಿದೆ. ಪೆದ್ದವಂಕ ಎಂಬ ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿಯ ಉಪನದಿಯು ಉತ್ತರ ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಈ ಉಪಗ್ರಾಮದ ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ನದಿಯ ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಬೂದಿದಿಬ್ಬವು ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸಿದ ತೊರೆಯ ಬಲದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ 100 ಮೀಟರ್ ದೂರದಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಬೂದಿದಿಬ್ಬವು 2 ಮೀಟರ್‌ಎತ್ತರದಲ್ಲಿದ್ದು ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಬೂದಿಯ ಪದರಗಳು ಮತ್ತು ಒಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮೆತ್ತನೆಯ ಬೂದಿ ಪದರಗಳು ಇವೆ.ಇದನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ 'ಗುಮ್ಮ' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿದ್ದು 2 ಮೀಟರ್ ಎತ್ತರವಿದೆ. ಇದು ಬಹುತೇಕ ವೃತ್ತಾಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದು ಪೂರ್ವ ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ 40 ಮೀಟರ್ ಉದ್ದ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ 35 ಮೀಟರ್ ಉದ್ದವಿದೆ. ಇದನ್ನುಸ್ಥಳೀಯರು ಎಲ್ಲ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದಲೂ ಅಗೆದಿದ್ದಾರೆ. ಮೇಲ್ಭಾಗದಗಟ್ಟಿ ಪದರ 60-70ಸೆಂ.ಮೀ ದಪ್ಪಇದೆ.ಅದರ ಕೆಳಗಿನ ಸ್ವಲ್ಪಗಟ್ಟಿಯಾದ ಪದರ 20 ಸೆಂ.ಮೀ. ದಪ್ಪ ಇದ್ದು ಅದರ ಕೆಳಗಿನ ಮೆತ್ತನೆಯ 10-15 ಸೆಂ.ಮೀ ದಪ್ಪದ 4-5 ಪದರಗಳು ಇವೆ. ಬೂದಿಯ ಪದರಗಳು ನೀಲಿ ಕಂದು ಬಣ್ಣ ಮತ್ತು ಕಂದು ಬಿಳಿ ಮಿಶ್ರಿತ ಬಣ್ಣದ್ದಾಗಿದೆ. ಮೇಲ್ಭಾಗದ ಬೂದಿಯ ಪದರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯರು ತೆಗೆದಿರುವುದರಿಂದ ಕೆಳಭಾಗದ ಕೆಂಪು ಮಣ್ಣುಗೋಚರಿಸುತ್ತಿದೆ.ಈ ಮಣ್ಣು ಸ್ಥಳೀಯ ಮೂಲದ್ದು ಅಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದ್ದು ಬೂದಿದಿಬ್ಬದಿಂದ 250 ಮೀಟರ್ ದೂರದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಸ್ಥಳೀಯ ನಾಲೆಯ ಬಲದಂಡೆಯ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕಾಗಿ ತಂದಿರಬಹುದು ಎಂದು ಊಹಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಬೂದಿದಿಬ್ಬದ ಮೇಲ್ಪದರದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲು ಬಂಡೆಯ ಚೂರುಗಳು, ರಬ್ಬರ್‌ಕಲ್ಲುಗಳು, ಸುತ್ತಿಗೆಕಲ್ಲುಗಳು ಇದ್ದು ಮೆತ್ತನೆಯ ಬೂದಿಯನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವಾಗ ಈ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎಸೆದಿರಬೇಕು ಎಂದು ಊಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ಲೇಖಕರು ನವಶಿಲಾಯುಗದ ಆವಾಸ ಸ್ಥಳದ 20 ಮೀಟರ್‌ಅಗಲದ ಅವಶೇಷಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿಂದ 20 ಮೀಟರ್‌ದೂರದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಡಿಕೆಕುಡಿಕೆ, ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೂಳೆಗಳು, ಮುರಿದ ಉಪಕರಣಗಳು, ಕಲ್ಲಿನ ವಸ್ತುಗಳು,ರಬ್ಬರ್ ಕಲ್ಲುಗಳು,

ಸುತ್ತಿಗೆ ಕಲ್ಲುಗಳು, ಜೋಲಿ ಚೆಂಡುಗಳು ಮತ್ತಿತರ ವಸ್ತುಗಳು ಇದ್ದವು. ಈ ವಸ್ತುಗಳು ಹಳ್ಳಿಗರು ಮೆತ್ತನೆಯ ಬಾದಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವಾಗ ಸಿಕ್ಕ ವಸ್ತುಗಳು ಇರಬೇಕೆಂದು ನಂಬಲಾಗಿದೆ.

ಸಲ್ಲಕುಡ್ಲೂರು ಗ್ರಾಮವು ಎಮ್ಮಿಗನೂರು-ಕರ್ನೂಲ್ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಎಮ್ಮಿಗನೂರು ಪಟ್ಟಣದಿಂದ ಈಶಾನ್ಯ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ 9 ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ತಿಮ್ಮಾಪುರ ಪಟ್ಟಣದ ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ 2 ಕಿ.ಮೀ ದೂರದಲ್ಲಿದೆ. ಈ ನವಶಿಲಾಯುಗ-ಪೂರ್ವಇತಿಹಾಸ ಕಾಲದ ದಿಬ್ಬವು ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕಿಂತ 2.5 ಮೀಟರ್ ಎತ್ತರದಲಿ ಇದ್ದು ಉತ್ತರದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ 100 ಮೀಟರ್ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ 110 ಮೀಟರ್ ಉದ್ದ ಇದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲಿ ಒಣಬೇಸಾಯ ಕೈಗೊಂಡ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನೇಗಿಲು ಬಳಸಿ ಉಳುಮೆ ಮಾಡಿದ ಮೇಲ್ಮೈಯಲ್ಲಿ ಮಡಿಕೆ, ಕಲ್ಲಿನ ವಸ್ತುಗಳು, ಸಲಕರಣೆಗಳು, ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೂಳೆಗಳು ಮತ್ತಿತರ ವಸ್ತುಗಳು ಇವೆ.ಅದು ಮೂಲತಃ ವೃತ್ತಾಕಾರದ ದಿಬ್ಬ ಆಗಿತ್ತು. ದಿಬ್ಬದ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗದಲ್ಲಿಉತ್ತರದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿಗೆ 1.5 ಮೀಟರ್‌ನಷ್ಟು ಆಳಕ್ಕೆ ಅದನ್ನು ಕೃಷಿಕರು ಕತ್ತರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈಗ ದಿಬ್ಬವು ಪೂರ್ವದಕಡೆಗೆ ಇಳಿಜಾರು ಹೊಂದಿದ್ದು, ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗವನ್ನು ಕೂಡ 1.5 ಮೀಟರ್ ಆಳಕ್ಕೆ ಕತ್ತರಿಸಿ ಕೃಷಿಗೆ ಬಳಸಲಾಗಿದೆ.

ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಬೂದಿದಿಬ್ಬವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಉಳುಮೆ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಅದು ಮೂಲ ಸ್ಥಳದಿಂದ ನಶಿಸಿಹೋಗಿದೆ. ಅದರ ಮೆತ್ತನೆಯ ಬೂದಿರಾಶಿ ಉಳುಮೆಯಿಂದಾಗಿ ಹೊರಚಾಚಿದ್ದು ಸ್ಥಾನ ಪಲ್ಲಟಆಗಿದೆ. ಮಡಿಕೆ, ಕಲ್ಲಿನವಸ್ತುಗಳು, ಬಳೆಯ ಚೂರುಗಳು, ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೂಳೆಗಳು ಉಳುಮೆ ಮಾಡಿದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ದಿಬ್ಬದ ಮೇಲ್ಮೈಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿವೆ. ಉಳುಮೆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಡಿಕೆ, ಮೆತ್ತನೆಯ ಬೂದಿ, ಕಲ್ಲಿನ ವಸ್ತುಗಳು, ಮತ್ತು ಸಲಕರಣೆಗಳು ಇರುವುದು ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನವಶಿಲಾಯುಗದಲ್ಲಿ ಸೀಮಿತ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ಪೂರಕ ಉದ್ಯೋಗಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತವೆ.

ನವಶಿಲಾಯುಗದ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 1ರಿಂದ 3 ಹೆಕ್ಟೇರ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದಿರುವ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಲಕರಣೆಗಳು ಏನ್ನನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತವೆ ಎಂದರೆ, ನವಶಿಲಾಯುಗದ ಜನರು ತಂತಮ್ಮ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಸಂಚಾರ ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರ ಫಲವಾಗಿ ಆ ಕಾಲದ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮೊಂದಿಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾಹಿತಿ ಬೂದಿದಿಬ್ಬದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಈ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಲಕರಣೆಗಳ ಪೈಕಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಬಣ್ಣದ ಪಾತ್ರೆಗಳು, ಕೆತ್ತಿದ ನುಣುಪು ಮಾಡಿದಕಲ್ಲಿನ ಕತ್ತಿಗಳು ಪ್ರಮುಖವಾದವು, ಹಳದಿ- ಕಂದು ಬಣ್ಣದ ಗಂಟುಗಳಂತಹ ರಚನೆಗಳಿಗೆ ನದಿಯ ಸಣ್ಣ ಕಲ್ಲುಗಳು ಕಚ್ಚಾ ವಸ್ತು ಆಗಿತ್ತು. ಕರ್ನೂಲಿನ ಸುಣ್ಣದಕಲ್ಲಿನ ಬಂಡೆಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಯೂ ಹಲವಾರು ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಲಾಗಿತ್ತು.

ಚೂಪಾದ ಮೊನೆ ಇದ್ದ ಅಸ್ತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ನವಶಿಲಾಯುಗದ ಜನರು ಗ್ರಾನೈಟ್ ಬಂಡೆಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದೇ ನಿವೇಶನದಲ್ಲಿಇದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಮಡಿಕೆಗಳು, ಕಬ್ಬಿಣದಕಿಟ್ಟ, ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೂಳೆ, ಕಲ್ಲಿನ

ವಸ್ತುಗಳ ತುಂಡುಗಳು, ಬೂದು, ಮಾಸಿದ ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದ ವಸ್ತುಗಳು, ಕಪ್ಪು ಮತ್ತು ವರ್ಣಚಿತ್ರದ ಪಾತ್ರಗಳು, ಕಪ್ಪು-ಕೆಂಪು ಪಾತ್ರಗಳು, ಉಂಗುರಕಲ್ಲು, ಸಮುದ್ರ ಜೀವಿಗಳ ಕವಚದ ಬಳೆಗಳು, ಮಣ್ಣಿನ ಮಣಿಗಳು, ಕಬ್ಬಿಣದ ವಸ್ತುಗಳು ದೊರಕಿದ್ದವು. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬೂದು ಬಣ್ಣದ ಮಣ್ಣು ದಿಬ್ಬದ ಪಕ್ಕದಲ್ಲೇ 250 ಚದರ ಮೀಟರ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನೇ ಬೂದಿದಿಬ್ಬದ ಪ್ರದೇಶವೆಂದು ನಿಖರವಾಗಿ ನಂಬಲಾಯಿತು. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾದ ವಸ್ತುಗಳು ಈ ನಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ನವಶಿಲಾಯುಗ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವಇತಿಹಾಸದಕಾಲದ ಮಿಶ್ರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬೂದಿದಿಬ್ಬದ ತಳಭಾಗದ ಮೆತ್ತನೆಯ ಬೂದಿ ಮಿಶ್ರಣ ನವಶಿಲಾಯುಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದೆ ಎಂದು ನಂಬಬಹುದಾಗಿದೆ.

14.3.3 ಸ್ಥಳೀಯ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ

ನವಶಿಲಾಯುಗದ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಪೈಕಿ ಕಂಬದಹಾಳಿನ ಬೂದಿದಿಬ್ಬದ ನಿವೇಶನವು ನದಿಪಾತ್ರದ ಬದಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ಜೀವನಶೈಲಿಯ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಕಂಬದಹಾಳಿನ ಬೂದಿದಿಬ್ಬವು ಸ್ಥಳೀಯ ನಾಲೆಯ ಬಲದಂಡೆಯಿಂದ 100 ಮೀಟರ್ ಸನಿಹದಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಪೆದ್ದವಂಕಅವರ ಪ್ರಕಾರ ಈಗ ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ನೀರು ಇರುವ ಪ್ರದೇಶ ಕ್ರಿ.ಪೂ. 2000ರ ಪೂರ್ವಇತಿಹಾಸದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವರ್ಷವಿಡೀ ನೀರು ಲಭ್ಯವಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶ ಇರಬೇಕು. ಇದನ್ನು ಉಟನೂರಿನ ಬೂದಿದಿಬ್ಬದೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಬಹುದಾಗಿದ್ದು ಆ ನಿವೇಶನದ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಅರಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಕೆತ್ತಿದ ಮತ್ತು ನುಣುಪು ಮಾಡಿದ ಕಲ್ಲಿನ ವಸ್ತುಗಳ ಕಚ್ಚಾವಸ್ತು (ಗ್ರಾನೈಟ್ ಬಂಡೆಗಳ ಚೂರುಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇದೆ), ನೀರಿನ ಮೂಲ, ಜಾನುವಾರುಗಳ ಮೇವಿನ ಪ್ರದೇಶದ ಸ್ಥಾನಿಕ ಮಹತ್ವವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ. ಬೂದಿಹಾಳ್, ಉಟನೂರಿನ ಬೂದಿದಿಬ್ಬದಲ್ಲಿ ಕಂಡಂತೆ ಇಲ್ಲಿನ ಬೂದಿದಿಬ್ಬವೂ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಬೂದಿಯ ಪದರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಅದರ ಕೆಳಗಿನ ಮೆತ್ತನೆಯ ಬೂದಿಯು ಗಟ್ಟಿಯಾದ 3-4 ಪದರಗಳಲ್ಲಿ ವಿಂಗಡಣೆಯಾಗಿದ್ದು 10-15 ಸೆ.ಮೀ ಮತ್ತು 15-20 ಸೆ.ಮೀ. ದಪ್ಪಗಿದೆ.

ದಿಬ್ಬದ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಬೂದಿಯ ಪದರವು ಗ್ರಾಮೀಣ ಪಶುಸಾಕಣೆದಾರರು ಪ್ರತಿದಿನ ಜಾನುವಾರುಗಳ ಸೆಗಣಿಯನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ರಾಶಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು (ಎಸೆಯುತ್ತಿದ್ದರು) ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ.

ದಿಬ್ಬದ ಪೂರ್ವದ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ರಬ್ಬರ್ ಗುಂಡುಗಳು, ಅರೆಯುವ ಗುಂಡುಗಳು, ಒಡೆದ ಮಡಿಕೆಯ ಚೂರುಗಳು, ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೂಳೆಗಳು ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯನ ದಿನಬಳಕೆಯ ವಸ್ತುಗಳ ಅವಶೇಷಗಳು ಇದನ್ನು ಗ್ರಾಮೀಣ ಜನವಸತಿ ಪ್ರದೇಶ ಎಂದು ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಇದು ನವಶಿಲಾಯುಗದ ಜನರ ವಸ್ತುಗಳ ವಿನಿಮಯ ಮತ್ತು ಮಾಹಿತಿ ಹಂಚಿಕೆಗೆ ಕೇಂದ್ರ ಸ್ಥಾನವೂ ಆಗಿತ್ತು ಎಂದು ನಂಬಬಹುದು.

14.4 ಸಾರಾಂಶ

ಮೇಲಿನ ಎಲ್ಲ ಅಧ್ಯಯನಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಬೂದಿದಿಬ್ಬಗಳು ಹಲವಾರು ಆಚರಣೆಗಳು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕಬ್ಬಿಣದಯುಗದ ಭೂದೃಶ್ಯಗಳಂತಹ ಸ್ಮಾರಕಗಳು. ದಕ್ಷಿಣ ದಖನ್ನಿನ ಮತ್ತು ಉತ್ತರಧಾರವಾಡ ಪ್ರದೇಶದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ನವಶಿಲಾಯುಗ ಕಬ್ಬಿಣದಯುಗದಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೆ ಪಡೆಯಲು ಬೂದಿದಿಬ್ಬಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಅವಶ್ಯಕ ಮತ್ತು ಅಧಿಕೃತ ಆಧಾರ ನೀಡುತ್ತವೆ.

ಈ ಪುರಾತತ್ವ ನಿವೇಶನದಲ್ಲಿನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಸ್ತುಗಳ ರಚನೆ ಇಂದಿಗೂ ವಿಭಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಮತ್ತು ಊಹಾತ್ಮಕ ನಿರ್ಣಯಗಳನ್ನೇ ಪಡೆದಿದ್ದು ಇಂದಿಗೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ, ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಬಗೆಹರಿಯದ ವಿಚಾರವೇ ಆಗಿದೆ.

14.5 ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು

1. ಬೂದಿದಿಬ್ಬ: ನವಶಿಲಾಯುಗದ ಕಾಲದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ
2. ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆ: ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಧಿಗೆ ಶಿಫಾರಸ್ ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನ

14.6 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ

1. ಬೂದಿದಿಬ್ಬಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ವಿವರಿಸಿ.
2. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬೂದಿದಿಬ್ಬಗಳಿರುವ ಪ್ರಮುಖ ನಿವೇಶನಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸಿ.

14.7 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಉತ್ತರಗಳು

1. ವಿಭಾಗ 14.2 ನೋಡಿ
2. ವಿಭಾಗ 14.3.2 ನೋಡಿ

14.8 ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

1. Korisetar.R: In Indian Archeology in Retrospect, Vol I, Pre-History, Publications of the Indian Council for Historical Research, New Delhi- 2002.
2. Allchin F.R: A study of the Deccan Ashmounds, Cambridge – 1963.

3. Foote. R.B: Notes on Some Recent Neolithic Finds in South India, Journal of the Asiatic Society of Bengal, 1887.
4. Paddayya.K: The Ash-mounds of South India, Bulletin of Deccan College Post – Graduate and Research Institute, Poona – 1992.
5. Rami Reddy.V: Ash-mounds in South India: Archaeology in Karnataka, A. Sundara (Ed), Mysore, 1990.
6. Sundara. A: Studies in Ash-mounds: B.D. Chattopadhyaya (Ed) Archaeology and History, New Delhi, 1987.

ಪಠ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದವರು:

ಡಾ. ಚಂದ್ರಕಾಂತ ಕೋಳಿಗೇಡೆ

ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದವರು:

ಡಾ. ಎನ್.ಸಿ. ಸುಜಾತ

ಬ್ಲಾಕ್ - 5 ತಾಮ್ರ ಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ

ಘಟಕ -15 ಮಧ್ಯ ಭಾರತ ಹಾಗೂ ದಕ್ಷಿಣ ತಾಮ್ರ- ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ

ರಚನೆ

- 15.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು
- 15.1 ಪೀಠಿಕೆ
- 15.2 ಸಾಮಾನ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು
 - 15.2.1 ವಸತಿಗಳು
 - 15.2.2 ಜೀವನೋಪಾಯದ ಮಾದರಿ
- 15.3. ತಾಮ್ರ ಯುಗದ ನಿವೇಶನಗಳು
- 15.4 ಅಹಾರ್ - ಬಾಣಾಸ್ ತಾಮ್ರ - ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ
 - 15.4.1 ವಸತಿಗಳು
 - 15.4.2 ಧಾನ್ಯಗಳು
 - 15.4.3 ಮಡಕೆಗಳು
 - 15.4.4 ತಾಮ್ರದ ಸಲಕರಣೆಗಳು/ ಉಪಕರಣಗಳು ಹಾಗೂ ಆಯುಧಗಳು
- 15.5 ಮಧ್ಯ ಭಾರತದ ತಾಮ್ರ - ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ
 - 15.5.1 ನೆಲೆಗಳು
 - 15.5.2 ವಸತಿಗಳ ರಚನಾ ಯೋಜನೆ
 - 15.5.3 ಮಣ್ಣಿನ ಮಡಕೆಗಳು
 - 15.5.4 ಕಯಥ ಮಣ್ಣಾತ್ರೆಗಳು
 - 15.5.5 ಕಪ್ಪು ಹಾಗೂ ಕೆಂಪು ಮಣ್ಣಾತ್ರೆಗಳು
 - 15.5.6 ಮಾಳ್ವದ ಮಣ್ಣಾತ್ರೆಗಳು
 - 15.5.7 ವೈಟ್ ಸ್ಲಿಪ್‌ಡ್ ರಚನಾ ಶೈಲಿ
 - 15.5.8 ಚೋರ್ವೆಯ ರಚನಾ ಶೈಲಿ
 - 15.5.9 ಇತರ ಮಣ್ಣಾತ್ರೆಗಳು
 - 15.5.10 ಬೂದು ಬಣ್ಣದ ಮಣ್ಣಾತ್ರೆಗಳು
 - 15.5.11 ಮಣ್ಣಾತ್ರೆಯ ಮೇಲಿನ ಚಿತ್ರಗಳು
- 15.6 ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಾಗೂ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗಳು
 - 15.6.1 ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ಧಾನ್ಯಗಳ ಕೃಷಿ
 - 15.6.2 ಕೃಷಿಯ ವಿಧಾನಗಳು

- 15.6.3 ಆಹಾರ
- 15.6.4 ಲೋಹಗಳು
- 15.6.5 ಆಭರಣಗಳು
- 15.6.6 ಟೆರಾಕೋಟಾ
- 15.7 ಧರ್ಮ
- 15.8 ಉತ್ತರ ದಕ್ಕನಿನ ತಾಮ್ರ - ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ
- 15.8.1 ನೆಲೆಗಳು
- 15.8.2 ವಸತಿಗಳು
- 15.8.3 ಮಣ್ಣಾತ್ರೆ
- 15.8.4 ವಸ್ತ್ರಗಳು ಹಾಗೂ ಆಭರಣಗಳು
- 15.8.5 ಪರಿಕರಗಳು ಹಾಗೂ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳು
- 15.8.6 ಆಹಾರ
- 15.8.7 ಟೆರಾಕೋಟಾ
- 15.8.8 ಕಂಚು
- 15.8.9 ಅಂತ್ಯಕ್ರಿಯೆಗಳು
- 15.9 ಸಾರಾಂಶ
- 15.10 ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು
- 15.11 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ
- 15.12 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಉತ್ತರಗಳು
- 15.13 ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

15.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

ಈ ಘಟಕವನ್ನು ಓದಿದ ನಂತರ ನೀವು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು:

- ಮಧ್ಯ ಭಾರತ ಹಾಗೂ ದಕ್ಷಿಣ ತಾಮ್ರ - ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು.
- ತಾಮ್ರ - ಶಿಲಾಯುಗದ ನಿವೇಶನಗಳು
- ಅಹಾರ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿ
- ಮಧ್ಯ ಪ್ರದೇಶದ ತಾಮ್ರ - ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ
- ಉತ್ತರ ದಕ್ಷಿಣ ತಾಮ್ರ - ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ

15.1 ಪೀಠಿಕೆ

ಲೋಹದ ಬಳಕೆ, ಅದರಲ್ಲೂ ತಾಮ್ರದ ಬಳಕೆಗೆ ನವ ಶಿಲಾಯುಗದ ಅಂತ್ಯಕಾಲ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಯಿತು, ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ, ತಾಮ್ರ ಹಾಗೂ ಕಲ್ಲಿನ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಹಲವಾರು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡವು. ಇಂತಹ ಕಲ್ಲು - ತಾಮ್ರ ಬಳಕೆಯ ಕಾಲಘಟ್ಟವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ತಾಮ್ರ-ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಹೆಸರೇ ಸೂಚಿಸುವಂತೆ, ತಾಮ್ರ-ಶಿಲಾಯುಗದಲ್ಲಿ (Chalcolithic →chalco= ತಾಮ್ರ ಹಾಗೂ lithic= ಕಲ್ಲು) ದಿನ ನಿತ್ಯದ ಉಪಯೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಲೋಹ ಹಾಗೂ ಕಲ್ಲಿನ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಲೋಹ ಯುಗ ಆಗತಾನೆ ಆರಂಭವಾಗಿದ್ದರಿಂದ, ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ತಾಪಮಾನದಲ್ಲಿ ಕರಗುವ ಲೋಹವಾದ ತಾಮ್ರ ಹಾಗೂ ಅದರ ಮಿಶ್ರ ಲೋಹ ಕಂಚನ್ನು ಬಳಸಿ ವಿವಿಧ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ, ಸಿಂಧೂ ನಾಗರಿಕತೆ ಆ ಕಾಲವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಲು ಇರುವ ಪ್ರಮುಖ ಉದಾಹರಣೆ. ಸಿಂಧು ನಾಗರಿಕತೆಯು ಮೂಲತಃ ಎಲ್ಲಾ ಆಧುನಿಕ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ನಗರ ನಾಗರಿಕತೆಯಾಗಿದೆ. ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ, ಮಧ್ಯ, ಪೂರ್ವ ಹಾಗೂ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ತಾಮ್ರ ಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಸಿಂಧು ನಾಗರಿಕತೆಗಿಂತ ಭಿನ್ನ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ವಿಭಿನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಅಧ್ಯಯನ ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಮೇಲೆ ಸೂಚಿಸಿರುವ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಮೂಲತಃ ಕ್ರಿ.ಪೂ 2000-700ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದ ಕೃಷಿ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ.

15.2 ಮಧ್ಯ ಭಾರತ ಹಾಗೂ ದಕ್ಷಿಣ ತಾಮ್ರ - ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು

15.2.1 ವಸತಿಗಳು

ಹರಪ್ಪ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಜನರು ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಬಳಸಿದರೂ, ಭಾರತದ ಇತರ ಭಾಗದ ಜನರು, ಅಂತಹ ಯಾವುದೇ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಬಳಸಲಿಲ್ಲ. ಮಣ್ಣು ಅಥವಾ ಮಣ್ಣು ಹಾಗೂ ಬಿದಿರು ಅಥವಾ

ಇತರ ವಸ್ತುವಿನ ತಟ್ಟಿ (ಬಿದರನ್ನು ನೇಯ್ದು ಮಾಡುವ ಗೋಡೆಯಂತಹದು) ಯಿಂದ ಗೋಡೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮನೆಯ ರಚನೆ ವೃತ್ತಾಕಾರ ಅಥವಾ ಆಯತಾಕಾರದ್ದಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮನೆಗಳು ಒಂದೇ ಕೋಣೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಅಪರೂಪಕ್ಕೆ ಇನ್‌ಮಾಗಾಂವ್‌ನಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕೋಣೆಗಳು ಇರುತ್ತಿದ್ದವು. ಮನೆಗಳನ್ನು ಸಗಣೆ ಅಥವಾ ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಗಿಲಾವು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಎಲ್ಲಾ ತಾಮ್ರ - ಶಿಲಾಯುಗದ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಬದ ಗುಳಿಗಳು ಹೇರಳವಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುವುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಮರದ ಕಂಬದ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಲಾದ ಹಗುರವಾದ, ಛಾವಣಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ವೃತ್ತಾಕಾರವಾದ (3 ಮೀ.ವ್ಯಾಸ) ರಚನೆಯಿರುವ, ಪರಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಬದ ಗುಳಿಗಳಿರುವ ಪಿಟ-ಮನೆಯ ಕುರುಹು ಇನಾಮ್‌ಗಾಂವ್‌ನಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿದೆ.

15.2.2 ಜೀವನೋಪಾಯದ ಮಾದರಿ

ತಾಮ್ರ - ಶಿಲಾಯುಗದ ಜನರು ಜೀವನೋಪಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಕೃಷಿ, ಬೇಟೆ-ಮೀನುಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದರು. ಅವರು ದನ-ಕರು, ಕುರಿ, ಆಡು, ಎಮ್ಮೆ ಹಾಗೂ ಹಂದಿಗಳನ್ನು ಸಾಕಿ ಅವನ್ನು ಆಹಾರವಾಗಿ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಲವಾರು ಬಗೆಯ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಗೋಧಿಯಲ್ಲದೆ ಬಾರ್ಲಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಇನ್‌ಮಾಗಾಂವ್‌ನಿಂದ ಅಕ್ಕಿಯ ಕುರುಹು ದೊರೆತಿದೆ. ಬಾಜ್ರ, ಜೋಳ, ನವಣೆ, ರಾಗಿ, ಬಟಾಣಿ, ಅವರೆ, ಹಸಿ ಬಟಾಣಿ, ಉದ್ದು, ಇತ್ಯಾದಿ ಬೆಳೆಗಳನ್ನೂ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಜೋವೆ ಪಾತ್ರೆಗಳು ಕಡಿಮೆ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವುದರಿಂದ ಗಂಜಿರೂಪದ ಆಹಾರ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ನೇಗಿಲಾಗಲಿ, ಸಲಿಕೆಯಾಗಲಿ ತಾಮ್ರ - ಶಿಲಾಯುಗದ ನಿವೇಶನಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಸಲಿಕೆಯ ಬದಲು ಅಗೆಯಲು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದಿರಬಹುದಾದ ದೊಣ್ಣೆಗಳ ಮೇಲೆ ಭಾರಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಿರಬಹುದಾದ ರಂಧ್ರಗಳುಳ್ಳ ಕಲ್ಲಿನ ತಟ್ಟೆಗಳು ಹೇರಳವಾಗಿ ದೊರೆತಿವೆ.

ಮೀನು ಹಾಗೂ ಮಾಂಸ ತಾಮ್ರ ಯುಗದ ಜನರ ಪ್ರಮುಖ ಆಹಾರವಾಗಿತ್ತು. ಸಕ್ರಿಯ ಮೀನುಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಮೀನಿನ ಮುಳ್ಳು ಹಾಗೂ ಗಾಳ ಧೃಡೀಕರಿಸುತ್ತದೆ. ಕಾಡು ಹಂದಿ, ಜಿಂಕೆ, ಸಾರಂಗ, ಸಾಂಬಾರ್, ಚಿರತೆ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೂಳೆಗಳು ಉತ್ಪನ್ನದ ವೇಳೆ ದೊರೆತಿರುವುದರಿಂದ ಬೇಟೆಯು ಅವರ ಪ್ರಮುಖ ಉದ್ಯೋಗವಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು. ಸಾಕು ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ದನ, ಎಮ್ಮೆ, ಆಡು, ಕುರಿ, ಹಂದಿ ಹಾಗೂ ಅಪರೂಪಕ್ಕೆ ಕುದುರೆಗಳು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿದ್ದವು.

15.3 ತಾಮ್ರ - ಶಿಲಾಯುಗದ ನೆಲೆಗಳು

ನದಿ ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೇರಳವಾಗಿ ದೊರೆತಿರುವ ತಾಮ್ರ-ಶಿಲಾಯುಗದ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ವಿಶಾಲವಾಗಿ ಹರಡುತ್ತಿದ್ದು ಸಾಬೀತಾಗುತ್ತದೆ. ತಾಮ್ರ-ಶಿಲಾಯುಗದ ನೆಲೆಗಳ ದಿಬ್ಬಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಜನವಸತಿಯ ನೆಲೆಗಳು ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ, ಇಲ್ಲಾ ಪಾಳು ಬಿಡಲಾಗಿರುತ್ತದೆ, ಅಥವಾ

ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಕೃಷಿಗೊಳಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಭಾರತದ ತಾಮ್ರ-ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಆರು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಗುಂಪುಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು: (1) ಅಹಾರ್ -ಬಾಣಾಸ್ ತಾಮ್ರ-ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, (2) ಮಧ್ಯ ಪ್ರದೇಶದ ತಾಮ್ರ-ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, (3) ಉತ್ತರ ದಕ್ಕನ್ನಿನ ತಾಮ್ರ-ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, (4) ದಕ್ಕನ್ನಿನ ನವಶಿಲಾಯುಗದ-ತಾಮ್ರ-ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, (5) ಗಂಗಾ ಬಯಲಿನ ತಾಮ್ರ-ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಹಾಗೂ (6) ಪೂರ್ವದ ತಾಮ್ರ-ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ. ಉತ್ಪನ್ನನಗೊಂಡ ಪ್ರಮುಖ ನೆಲೆಗಳಾದ ಬಾಣಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅಹಾರ್, ಬಾಗೋರ್ ಹಾಗೂ ಜಿಲಂಡ್; ಮಧ್ಯ ಪ್ರದೇಶದ ಕಾಯಥ, ಮಹೇಶ್ವರ್, ನವಡತೋಲಿ, ನಗ್ಡ, ಅವರ, ಮನೋಟಿ, ಹಾಗೂ ಏರಾನ್; ಉತ್ತರ ದಕ್ಕನ್ನಿನ ಪ್ರಕಾಶ್, ಬಾಹಲ್, ಚಂಡೋಲಿ, ಜೋರ್ವೆ, ನೇವಸ, ಇನಾಂಗಾಂವ್ ಹಾಗೂ ನಾಸಿಕ್ ; ಗಂಗಾ ಬಯಲಿನ ಬಹದರಾಬಾದ್, ಅಂಬಾಖೇರಿ, ಹಸ್ತಿನಾಪುರ ಹಾಗೂ ಅತ್ರಂಜಿಖೆರ; ಸೌರಾಷ್ಟ್ರದ ಲೋಥಲ್, ರಂಗಪುರ, ಸೊಮನಾಥ, ರಾಜ್ಜಿ ಹಾಗೂ ಚಿರಂಡ್ ಹಾಗೂ ಪೂರ್ವದ ಪಾಂಡು ರಾಜರ್ ಧಿಬಿ ಇತ್ಯಾದಿ ತಾಮ್ರ -ಶಿಲಾಯುಗದ ಉತ್ತಮ ಚಿತ್ರಣ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಗದ ತಾಮ್ರ-ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ನಡುವೆ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಪರ್ಕ ಇತ್ತನ್ನೆಲ್ಲ ಹಲವಾರು ಪುರಾವೆಗಳಿವೆ.

15.4 ಅಹಾರ್ - ಬಾಣಾಸ್ ತಾಮ್ರ-ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ

ಆಗ್ನೇಯ ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಉದಯಪುರ್‌ನ ಸಮೀಪದ ಪ್ರಮುಖವು, ಪ್ರಸಿದ್ಧವು ಆದ ಅಹಾರ್ (ಅಹಾದ್)ನಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನನಗೊಂಡ ತಾಮ್ರ ಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಅಹಾರ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೆಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ದಲ್ಮೋಟ್ ಎಂಬ ಸುಮಾರು 500 ಮೀ. ಉದ್ದ, 275 ಮೀ ಅಗಲ ಹಾಗೂ 12.8 ಮೀ. ಎತ್ತರದ ದಿಬ್ಬವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನನ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಸ್ವಾತಿಗ್ರಾಫಿಕ್‌ಗೆ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಇದನ್ನು ತಲಾ a, b, c ಎಂಬ ಮೂರು ಉಪಹಂತಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಎರಡು ಹಂತಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಕಪ್ಪು-ಕೆಂಪು ಮಣ್ಣಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಕಲ್ಲಿನ ಉಪಕರಣಗಳ ಅಭಾವ ಎದ್ದು ಕಾಣುವುದರಿಂದ ಎಚ್.ಡಿ. ಸಂಕಾಲಿಯಾರವರು ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ತಾಮ್ರ ಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೆಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಉದಯಪುರ, ಚಿತೋರ್ ಹಾಗೂ ಭಿಲ್ವಾರ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಮೂಲಕ ಹರಿಯುವ ಬಾಣಾಸ್ ನದಿ ಹಾಗೂ ಅದರ ಉಪನದಿಗಳ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಈ ನೆಲೆಗಳು ಕಂಡು ಬರುವುದರಿಂದ ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಬಾಣಾಸ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೆಂದೂ ಗುರುತಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅಹಾರ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆರಂಭ ಕಾಲವನ್ನು ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಪೂ.2000ದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಬಹುದು. ಭಿಲ್ವಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬಾಗೋರ್ ಹಾಗೂ ಅಹಾರ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸಮೀಕರಿಸುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ಅವರ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಕೆಂಪು, ಬೂದು ಹಾಗೂ ಬಿಳಿ ಬಣ್ಣದ ಚಿತ್ರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕಪ್ಪು-ಕೆಂಪು ಮಣ್ಣಾತ್ರೆಗಳು. ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಪೂ.2000ದಲ್ಲಿ ಅಹಾರ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಾಗ, ಬಹಳ ಹಿಂದೆಯೇ (ಅಂದರೆ ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಪೂ.4000) ಆರಂಭಗೊಂಡಿದ್ದ ಮಧ್ಯಶಿಲಾಯುಗವು (Mesolithic ಅಥವಾ microlithic) ಉಚ್ಚಾಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿತ್ತು ಎಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

ಹಲವಾರು ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಜನರು ಇಲ್ಲಿ ಬಂದು ನೆಲೆಸಿರಬಹುದು. ಬೆಟ್ಟ-ಗುಡ್ಡಗಳಿಂದ ಆವೃತವಾದ ಇಂತಹ ಕಣಿವೆಯನ್ನು ಸುರಕ್ಷತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆಯ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಕುಡಿಯಲು ಹಾಗು ವ್ಯವಸಾಯ ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಸಾಕಷ್ಟು ನೀರಿನ ಸೌಲಭ್ಯವಿದ್ದಿತ್ತು. ಸಾಕಷ್ಟು ವನ್ಯಜೀವಿಗಳ ಬೀಡಾಗಿದ್ದ ಕಾಡು, ಪ್ರಮುಖ ಜೀವನೋಪಾಯವಾಗಿದ್ದ ಬೇಟೆಗೆ ಸೂಕ್ತವೆಂದು ಅವರಿಗನಿಸಿರಬಹುದು. ಪ್ರಾಯಶಃ ಕೆಲವು ಕಲ್ಲು - ಬಂಡೆಗಳ ಮೇಲಿದ್ದ ತಾಮ್ರ ಅವರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿತ್ತು. ಮನೆ ಕಟ್ಟಲು ಅಗತ್ಯವಾದ ಕಲ್ಲು ಸುಲಭವಾಗಿ ದೊರಕುತ್ತಿತ್ತು.

15.4.1 ವಸತಿಗಳು

ಉತ್ಖನನದ ವೇಳೆ ಅಹಾರ್‌ನಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲು ಹಾಗು ಮಣ್ಣಿನ ಗೋಡೆಯ ಮನೆಗಳ ಅವಶೇಷಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಅಡಿಪಾಯಕ್ಕೆ ಕಲ್ಲನ್ನು ಬಳಸಲಾಗಿತ್ತು. ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ಗೋಡೆ ಕಟ್ಟುವ ಕಲೆ ಅವರಿಗೆ ಸಿದ್ಧಿಸಿತ್ತು. ಮಣ್ಣು ಅಥವಾ ಮಣ್ಣಿನ ಹೆಂಟೆ ಬಳಸಿ ಗೋಡೆ ಕಟ್ಟಲಾಗಿತ್ತು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಇಳಿಜಾರಾಗಿದ್ದ ಛಾವಣಿಗೆ ಆಧಾರವಾಗಿ ಮರದ ಕಂಬ ಮತ್ತು ಬೀಮುಗಳನ್ನು ಬಳಸಲಾಗಿತ್ತು. ಮಾಡಿಗೆ ಬಿದಿರನ್ನು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಹಾಗು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಹುಲ್ಲು ಅಥವಾ ಸೊಗೆಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವು ದೊಡ್ಡ ಮನೆಗಳ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ 30'x15' ಇದ್ದರೆ ಚಿಕ್ಕವು ಸುಮಾರು 22'x17' ಹಾಗು 10'x9'ರ ನಡುವೆ ಇದ್ದವು. ಎರಡು ರೀತಿಯಿಂದ ಮನೆಯ ನೆಲವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು; ಜೇಡಿ ಮಣ್ಣು ಹಾಗು ಗಾರೆ (gravel) ಅಥವಾ ದಮ್ಮಸು ಮಾಡಲಾದ ಸುಟ್ಟ ಜೇಡಿ ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ಗಿಲಂಡ್‌ನಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಎರಡು ರಚನೆಗಳು ಬಹಳ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿವೆ. ಒಂದು 100'x80' ಅಳತೆಯ ಸಮನಾಂತರವಾಗಿರುವ ಮಣ್ಣಿನ ಇಟ್ಟಿಗೆಯ ಗೋಡೆಯ ಆಕಾರ ಹಾಗು ಇನ್ನೊಂದು ಸುಟ್ಟ ಇಟ್ಟಿಗೆಯ ಗೋಡೆ. 14x6x5 ಇಂಚಿನ ಸುಟ್ಟ ಇಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ಬಳಸಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಸಿಂಧು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟರೆ, ಬೇರಿನ್ನಾವ ತಾಮ್ರ-ಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಗಿಲಂಡ್ ಹಾಗು ಇತರ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮನೆಗಳನ್ನು ಮಣ್ಣಿನ ಇಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಲು ಕಾರಣ ಕಲ್ಲಿನ ಅಭಾವ.

ಅಹಾರ್‌ನ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಡುಗೆಗಾಗಿ ಒಲೆಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿದ್ದವು. ಕೆಲವು ದೊಡ್ಡ ಒಲೆಗಳು ತುಂಬು ಕುಟುಂಬದವರಿಗೆ ಬೊಟ್ಟು ಮಾಡುತ್ತವೆ ಹಾಗು ಹಲವು ಖಾದ್ಯಗಳನ್ನು ಭಾರಿ ಪಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದಿರಬಹುದು ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಬಹಳ ಹೆಚ್ಚಿನ ಜನರು ಸೇರಿ ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಮಾರಂಭ ಅಥವಾ ಔತಣಕೂಟಗಳಿಗೆ ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಒಂದು ಮನೆಯಲ್ಲಂತೂ ಸಾಲಾಗಿ ಆರು ಒಲೆಗಳು ಇದ್ದವು. ಅದನ್ನು ತಾಮ್ರ ಕರಗಿಸಲು ಅಥವಾ ಇನ್ನಿತರ ಕೈಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು. ಒಲೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಭಾರಿ ಗಾತ್ರದ ಬೀಸುವ ಕಲ್ಲುಗಳು ಹಾಗು ಜೇಡಿ ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ತಯಾರಿಸಿದ ರೊಟ್ಟಿ ಬೇಯಿಸುವ ಪಾತ್ರೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದೊರೆತಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಜನರು ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಬೀಸುವ ಹಾಗು ರೊಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಬೇಯಿಸುವುದನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು ಎಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

15.4.2 ಧಾನ್ಯಗಳು

ಮಡಕೆ ಚೂರುಗಳಲ್ಲಿ ಹೇರಳವಾಗಿ ದೊರೆತಿರುವ ಅಕ್ಕಿ-ಭತ್ತದ ಗುರುತುಗಳಿಂದ ಆ ಜನರ ಆಹಾರದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಿಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತ. ನೆರೆಯ ಮಾಳ್ವಾದ ಕಾಯಥ ಹಾಗೂ ನವಡತೋಲಿ ಮುಂತಾದೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಗೋಧಿಯ ಉಪಯೋಗದ ಸುಳಿವು ದೊರೆತಿರುವುದರಿಂದ, ಇಲ್ಲಿಯ ಜನರಿಗೂ ಅದರ ಉಪಯೋಗ ತಿಳಿದಿತ್ತು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಇತರ ಧಾನ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಮಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟತೆ ಇಲ್ಲ. ಜನರು ಮಾಂಸಾಹಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದರು ಏಕೆಂದರೆ ಅವರ ಅಡುಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮೀನು, ಕೋಳಿ, ಆಮೆ, ಎತ್ತು-ಹಸು, ಎಮ್ಮೆ, ಕುರಿ, ಆಡು, ಜಿಂಕೆ ಹಾಗೂ ಹಂದಿಯ ಮೂಳೆಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿವೆ.

15.4.3 ಮಣ್ಣಾತ್ರೆಗಳು

ಅಹಾರ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜನರು ಹಲವಾರು ರೀತಿಯ, ವೈವಿಧ್ಯತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮಣ್ಣಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು, ಆದರೆ ಕಪ್ಪು-ಕೆಂಪು ಮಣ್ಣಾತ್ರೆಗಳು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿದ್ದು ಈ ವಿಧದ ಬಟ್ಟಲುಗಳು, dishes-on-stand, ಗುಂಡಗಿನ ಚಿಕ್ಕ ಹೂಜಿಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿದ್ದವು. ಇವು ನುಣುಪಾದ, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಕೆಂಪು, ಕಂದು, ಚಾಕೋಲೇಟ್ ಹಾಗೂ ಕಿತ್ತಾಳೆ ವರ್ಣದ ವಿವಿಧ ಛಾಯೆಗಳ ನುಣುಪಾದ ಹೊಳೆಯುವ ಮೇಲ್ಮೈ ಹೊಂದಿವೆ. ನುಣುಪಾದ ಜೇಡಿಮಣ್ಣಿನಿಂದ ತಯಾರಿಸಲಾದ ಇವುಗಳು ಲೋಹದ ಉಂಗುರಾಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು. ಇವುಗಳ ಹಾಗೂ ಪೀಠದ ಮೇಲಿಡಲಾದ ಬಟ್ಟಲುಗಳ ಮೂಲ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅವರು ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿಂದ ಎರವಲು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ ಅಥವಾ ಅವರಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ನಂಬಲಾಗಿದೆ. ಕಪ್ಪು-ಕೆಂಪು ಮಣ್ಣಾತ್ರೆಗಳು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡಿದ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವುದರಿಂದ ಅಹಾರ್‌ನ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಾದ ಸೌರಾಷ್ಟ್ರ ಮತ್ತು ಮಾಳ್ವದ ನಡುವೆ ಸಂಬಂಧವಿತ್ತು ಎಂದು ಸಾಬೀತಾಗುತ್ತದೆ. ಕಪ್ಪು-ಕೆಂಪು ಮಣ್ಣಾತ್ರೆಗಳು ಬಹಳ ತಡವಾಗಿ ದಕ್ಕನ್‌ನ ನೆಲೆ ತಲುಪಿದ್ದವು. ಎಚ್.ಡಿ.ಸಂಕಾಲಿಯರವರ ಪ್ರಕಾರ ಅಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಗುಂಡಗಿನ ಚಿಕ್ಕ ಹೂಜಿಗಳು ಪೂರ್ವ ಬಲೂಚಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತವೆ. ರಾಜಸ್ಥಾನ್ ಹಾಗೂ ಇರಾನ್ ನಡುವೆ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಸಂಪರ್ಕವಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಇದು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಮಣ್ಣಾತ್ರೆಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ಕೈಗೆಟುಕದಿದ್ದುದರಿಂದ ಕೆಂಪು ಮಣ್ಣಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಎರಡೂ ಬಗೆಯವುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನಲು (ತಟ್ಟೆ) ಹಾಗೂ ಕುಡಿಯಲು (ಲೋಟ) ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಮೇಜಿನಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಭೋಜನದ ಪಾತ್ರಗಳೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದು. ಸಂಗ್ರಹಣಾ ಪಾತ್ರೆಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕೆಂಪು ಮಣ್ಣಾತ್ರೆಗಳಾಗಿದ್ದು, ಅವುಗಳ ತಳಭಾಗವನ್ನು ಒರಟಾಗಿ ಆಗಿ ಬಿಡಲಾಗಿತ್ತು. ಅವುಗಳ ಮೇಲ್ಭಾಗ, ಬಾಯಿ, ಕತ್ತಿನ ಹಾಗೂ ಇತರ ಮೇಲಿನ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಬಹಳ ಸುಂದರವಾಗಿ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು, ಆದರೆ, ಪ್ರಾಯಶಃ ಅವುಗಳನ್ನು ನೆಲದಲ್ಲಿ ಹುಗಿದಿಡುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದಲೋ, ಇಲ್ಲಾ ಅಡುಗೆಯಂಥ ಒರಟಾದ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದಲೋ, ಅವುಗಳ ತಳಭಾಗದ ರಚನೆ ಮಾಮೂಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಮರಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಒರಟಾಗಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

15.4.4 ತಾಮ್ರದ ಉಪಕರಣ ಹಾಗೂ ಆಯುಧಗಳು

ಉತ್ಪನ್ನದ ವೇಳೆ ಕಲ್ಲಿನ ಉಪಕರಣ ಅಥವಾ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳು ಯಾವುದು ದೊರಕದಿದ್ದುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿನ ನಿವಾಸಿಗಳು ನೆರೆಯ ಅಹಾರ್‌ನಲ್ಲಿ ಹೇರಳವಾಗಿ ದೊರಕುತ್ತಿದ್ದ ತಾಮ್ರ ಹಾಗೂ ಅದರ ಮಿಶ್ರ ಲೋಹವನ್ನು ಅವಲಂಭಿಸಿದ್ದರು ಎಂದು ತಿಳಿಯಬಹುದು. ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ, ಅಹಾರ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆರಂಭದಿಂದಲೂ ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ಲಭ್ಯವಿದ್ದ ತಾಮ್ರವನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಕರಗಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಹಾಗೂ ಅದು ಅವರ ಆರ್ಥಿಕತೆಯ ಮೂಲಾಧಾರವಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಬಹುಶಃ ಆದಿಯಿಂದ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಅಹಾರ್ ಹಾಗೂ ಬಾಣಾಸ್ ಕಣಿವೆಯ ಜನರನ್ನು ತನ್ನೆಡೆ ಆಕರ್ಷಿಸಿ, ಹಲವಾರು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಅಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯೂರುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ಆಯಸ್ಕಾಂತ ಅದಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಕೇವಲ ನಾಲ್ಕೋ-ಐದೋ ತಾಮ್ರದ ಕೊಡಲಿಗಳು, ಒಂದು ಚೂರಿಯ ಅಲಗು, ಒಂದು ತಾಮ್ರದ ಹಾಳೆ ಒಂದು ಬಳೆ ಹಾಗೂ ಎರಡು ಉಂಗುರಗಳು ಕಂಡು ಬಂದಿವೆ. ಆ ಜನರು ಇವುಗಳನ್ನು ಕಲ್ಲನ್ನು ಕೆತ್ತಲು, ತಾವು ಬೇಟೆಯಾಡಿದ್ದ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಲು ಹಾಗೂ ಅದರ ಚರ್ಮವನ್ನು ಹದ ಮಾಡಲು, ದಿನ ನಿತ್ಯದ ಉಪಯೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಹಾಗೂ ಕೃಷಿಯಲ್ಲಿ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದಿರಬಹುದು. ತಾಮ್ರದ ಬಳೆ ಹಾಗೂ ಉಂಗುರಗಳು ಆಭರಣವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿತ್ತು. ಅಹಾರ್‌ನ ಜನರು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಾಮ್ರವನ್ನು ಅವಲಂಭಿಸಿದ್ದರು ಆದರೆ ಜಿಲಂಡ್ ಹಾಗೂ ಇತರ ನೆಲೆಗಳ ಜನರು ತಾಮ್ರ ಹಾಗೂ ಕಲ್ಲಿನ ಅಲಗನ್ನು ಭಾಗಶಃ ಅವಲಂಭಿಸಿದ್ದರು.

15.5 ಮಧ್ಯ ಪ್ರದೇಶದ ತಾಮ್ರ - ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ

ಮಧ್ಯ ಪ್ರದೇಶದ ಚಂಬಲ್ ಕಣಿವೆ, ನರ್ಮದಾ ಹಾಗೂ ಇತರ ನದಿಗಳ ಕಣಿವೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರ - ಶಿಲಾಯುಗದ ನೆಲೆಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಕಾಯಥ, ಮಹೇಶ್ವರ್, ನವಡತೋಲಿ, ನಗ್ಡ, ಅವರ, ಮನೋಟಿ, ಏರಾನ್, ಆಚ್ಛಾದ್‌ನಗರ್ ಹಾಗೂ ಬೆಸನಗರ್‌ಗಳಲ್ಲಿನ ಉತ್ಪನ್ನದ ವೇಳೆ ತಾಮ್ರ - ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿವಿಧ ಹಂತಗಳನ್ನು ಪದರಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಆಯಾಯ ಹಂತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಪಳೆಯುಳಿಕೆಗಳನ್ನು ಬೆಳಕಿಗೆ ತಂದಿದೆ. ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ಉತ್ಪನ್ನನಗೊಂಡ ಈ ಎಲ್ಲಾ ನೆಲೆಗಳು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ ಆದರೂ ಅವು ಮಧ್ಯ ಪ್ರದೇಶದ ತಾಮ್ರ - ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಉತ್ತಮ ಚಿತ್ರಣ ನೀಡುತ್ತವೆ. ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ಹಾಗೂ ಬಣ್ಣದ ಮಣ್ಣುಗಳ ಪೈಕಿ ಕೆಂಪು ಪಾತ್ರಗಳ ಮೇಲೆ ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣದ ಮಣ್ಣು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿದ್ದು, ಎಲ್ಲಾ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೇರಳವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇವು ಮಧ್ಯ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿರದೆ ಗಡಿಯನ್ನು ದಾಟಿ ಖಾಂದೇಶ್ ಹಾಗೂ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಹೃದಯ ಭಾಗಕ್ಕೆ ತಲುಪಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಪಾತ್ರಗಳೊಂದಿಗೆ ಕಲ್ಲಿನ, ಅದರಲ್ಲೂ ಸಮನಾಂತರದ ಕಲ್ಲಿನ ಅಲಗುಗಳು, ತಾಮ್ರದ ವಸ್ತುಗಳು, ಮಣಿಗಳು, ಧಾನ್ಯಗಳು, ಟೆರಾಕೋಟಾದ ಆಕೃತಿಗಳು ಕೂಡ ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಂದಿಗೆ ಬೆಸೆದು ಕೊಂಡಿದೆ. ತಾಮ್ರ - ಶಿಲಾಯುಗದ ನೆಲೆಗಳ ಪೈಕಿ ಕ್ರಿ. ಪೂ.2000 ಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾಯಥ ಅತ್ಯಂತ ಹಳೆಯದಿರಬಹುದು.

15.5.1 ವಸತಿ ನೆಲೆಗಳು

ಕೆಲವು ನೆಲೆಗಳ ಉತ್ಪನ್ನದಿಂದ ಈ ತಾಮ್ರ - ಶಿಲಾಯುಗದ ನೆಲೆಗಳು ಕಪ್ಪು ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಿರುವುದು ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ. ದಟ್ಟ ಸಸ್ಯಸಂಪತ್ತನ್ನು ಹಸನಾಗಿಸಿದ ಕಾರಣ ಕಂದು ಮೆಕ್ಕಲು ಮಣ್ಣು ಇದ್ದಲ್ಲಿಯೇ ಉದುರಿದುದರ ಪರಿಣಾಮವೇ ಈ ಕಪ್ಪು ಮಣ್ಣು. ಈ ರಚನೆಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮಣ್ಣಿನ ಗುಡಿಸಲುಗಳ ಸಮೂಹಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ಮನೊಟಿಯಲ್ಲಿ ಸುಟ್ಟ ಇಟ್ಟಿಗೆಯ ರಚನೆಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು; ನಗ್ಗದ ಮನೆಗಳನ್ನು ಮಣ್ಣಿನ ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಮನೊಟಿಯಲ್ಲಿ, ಚಂಬಲಿನ ಪ್ರವಾಹದಿಂದ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು, ಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ಒಣಗಿಸಿದ ವಿವಿಧ ಅಳತೆಯ ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ಆಯತಾಕಾರದ ದಿಬ್ಬವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ಅಂತಹುದೆ ಬೃಹತ್ ರಕ್ಷಣಾ ಗೋಡೆಯನ್ನು ಅದೇ ರೀತಿಯ ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದರು. ಅದು ಸುಮಾರು ಹನ್ನೊಂದು ಅಡಿ ಅಗಲ ಹಾಗು ಏನಿಲ್ಲವೆಂದರೂ ಹನ್ನೆರಡು ಅಡಿ ಎತ್ತರವಿತ್ತು. ಗೋಡೆಯ ಒಳಗೆ ಹಚ್ಚಿನ ಇಟ್ಟಿಗೆಯ ರಚನೆಗಳು ಇದ್ದವು. ನಗ್ಗದಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣು ಹಾಗು ಇಟ್ಟಿಗೆಯ ಬೃಹತ್ತಾದ ರಚನೆಗಳನ್ನು ಜನವಸತಿಗಾಗಿ ಬಳಸಿದಂತೆ ಕಂಡುಬಂದರೂ, ಒಂದಂತು ರಕ್ಷಣಾ ಗೋಡೆಯಾಗಿತ್ತು. ಏರಾನ್‌ನಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾದ ಮಣ್ಣಿನ ರಕ್ಷಣಾ ಗೋಡೆ ಬಹಳ ಮುಖ್ಯ.

15.5.2 ಮನೆಗಳ ರಚನಾ ವಿನ್ಯಾಸ

ಮಹೇಶ್ವರ್, ನವಡತೋಲಿಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿದರೆ ಮತ್ತಿನ್ನಾವ ತಾಮ್ರ -ಶಿಲಾಯುಗದ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಏಕರೂಪದ ಮನೆಯ ರಚನಾ ವಿನ್ಯಾಸ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಮನೆಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಒತ್ತಿಕೊಂಡಂತೆ ಇವೆ. ನಾಲ್ಕೈದು ಮನೆಗಳ ಸಾಲಿನ ಮಧ್ಯೆ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಗಲ್ಲಿ ಇತ್ತು. ಆ ಮನೆಗಳು ದಪ್ಪ ಮರದ ಕಂಬಗಳ ಚೌಕಟ್ಟಿನ ಸುತ್ತಲು ಬಿದಿರಿನ ತಟ್ಟಿಯನ್ನು ಹೆಣೆದು ಅದರ ಮೇಲೆ, ಒಳಗಿನಿಂದಲೂ, ಹೊರಗಿನಿಂದಲೂ ಮಣ್ಣನ್ನು ಮೆತ್ತಲಾಗಿತ್ತು. ಅವು ವೃತ್ತಾಕಾರ, ಚೌಕಾಕಾರ, ಆಯತಾಕಾರ ಹೀಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಆಕಾರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಗುಡಿಸಲು ಕೇವಲ ಮೂರು ಅಥವಾ ನಾಲ್ಕು ಅಡಿಗಳ ವ್ಯಾಸ ಹೊಂದಿದ್ದವು ಹಾಗಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ವಾಸದ ಮನೆಗಳೆಂದು ಖಚಿತವಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳನ್ನು ಧಾನ್ಯ ಹಾಗು ಹುಲ್ಲು ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಶೇಖರಿಸಿಡಲು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಅತ್ಯಂತ ಹಿರಿದಾದ, ಆಯತಾಕಾರದ ಮನೆಯೊಂದು ಇಷ್ಟು ಬೈ ನಲವತ್ತು ಅಡಿ ಇತ್ತು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮನೆಗಳು 10 x 8 ಅಡಿ ಇದ್ದು, ನಾಲ್ಕಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಮಂದಿ ಅಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ.

ಚೇಡಿ ಮಣ್ಣು ಹಾಗು ಸಗಣಿಯನ್ನು ಬೆರಿಸಿದ ನೆಲವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಪ್ಪು ಮಣ್ಣು ಅಥವಾ ಹಳದಿ ಹೂಳಿನ ಮೇಲೆ ಸುಣ್ಣವನ್ನು ಹರಡಿ ಅದನ್ನು ನುಣುಪಾಗಿಯೂ, ಬಿಗಿಯಾಗಿಯೂ ಕೀಟನಿರೋಧಕವಾಗಿಯೂ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹಳ್ಳಗಳಿದ್ದರ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಪ್ಪು ಮೆಕ್ಕಲು ಅಥವಾ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ

ಹಿಂದಿನ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿನ ಸುಟ್ಟ ಅವಶೇಷಗಳನ್ನು ಹರಡಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ಸುಣ್ಣದ ತೇಪೆ /ಗಿಲಾವು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

15.5.3 ಮಣ್ಣಾತ್ರೆಗಳು

ಈ ಮನೆಗಳು ಸಂಗ್ರಹಣೆಗಾಗಿ, ಅಡುಗೆ ಮಾಡಲು ಹಾಗೂ ಕುಡಿಲು ದೊಡ್ಡ ಹಾಗೂ ಚಿಕ್ಕ ಮಡಕೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರದಿಂದ ತಯಾರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ದೊಡ್ಡ ಶೇಖರಣಾ ಜಾಡಿಗಳು ಬಲವಾಗಿಯೂ, ಗಟ್ಟಿಮುಟ್ಟಾಗಿಯೂ ಇದ್ದು, ಕತ್ತಿನ ಸುತ್ತಲೂ ಕೆತ್ತನೆ ಇಲ್ಲವೆ appliqué (ತೆಳುವಾದ ಆಕಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ರಚಿಸಿ ಮೂಸ ಆಕಾರಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಸುವ ಕಲೆ) ಮೂಲ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ಲೋಟಗಳು, ಬಟ್ಟಲುಗಳು ಹಾಗೂ ಪಾತ್ರೆಗಳು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿದ್ದವು. ಹೆಚ್ಚಿನವಕ್ಕೆ ಪಿಠಗಳಿವೆ. ಈ ಪಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ಹಲವಾರು ಚಿತ್ರಗಳಿಂದ ವಿನ್ಯಾಸಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿನ ನಿವಾಸಿಗಳ ಬಳಿಯಿದ್ದ ಹಲವಾರು ಪಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ರಚನೆ, ಆಕಾರ ಹಾಗೂ ವಿನ್ಯಾಸಗಳ ಪ್ರಕಾರ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಗುಂಪುಗಳೊಂದಿಗೆ ಹೊಂದಿಸಬಹುದು.

15.5.4 ಕಾಯಥ ಮಣ್ಣಾತ್ರೆಗಳು

ಕಾಯಥ ಮಣ್ಣಾತ್ರೆಗಳು ಉಜ್ಜಯಿನಿಯಿಂದ 25 ಕಿ.ಮೀ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಇರುವ ಕಾಯಥ ಎನ್ನುವ ಸ್ಥಳದಿಂದ ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದು ಕೊಂಡಿದೆ ಹಾಗೂ ಇದರ ಕಾಲವನ್ನು ಕ್ರಿ.ಪೂ 2000 ದಿಂದ ಕ್ರಿ.ಪೂ 1800 ರ ನಡುವೆ ಇರಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ಆ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಅತ್ಯಂತ ಪುರಾತನ ನೆಲೆ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಪ್ರಕಾರ ಇದರ ಉಗಮ ಸೋತಿ ಅಥವಾ ಪೂರ್ವದ ಹರಪ್ಪ ಅಥವಾ ಹರಪ್ಪದೊಂದಿಗೆ ಸಾಮ್ಯತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಪಿಂಗಾಣಿ ಕಾರ್ಯಾಗಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ಇದರ ಪ್ರಮುಖ ಮಣ್ಣಾತ್ರೆಗಳು ಗಟ್ಟಿಮುಟ್ಟಾಗಿದ್ದು, ಬಾಯಿಂದ ಭುಜದವರೆಗೆ ಅಗಲವಾದ ವಲಯ ಹೊಂದಿದ್ದು, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ನೇರಳೆ ಬಣ್ಣದ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಆಕಾರಗಳು ಗುಂಡಗಿನ ಅಗಲ ಬಾಯಿಯ ಹೂಜಿಗಳು ಹಾಗೂ ಮಂದವಾದ ಒಳಬಾಗಿಡ ಬಾಯಿಯ, ಧೃಡವಾದ ಭುಜದ /ಹೆಗಲಿನ ಬಟ್ಟಲುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು. ಬಹುತೇಕ ಮಡಕೆಗಳು ಉಂಗುರಾಕಾರದ ತಳವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು. ಡಿಸ್ಕ್ ಮಾದರಿಯ ತಳವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಮಡಕೆಗಳು ಕಡಿಮೆ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದವು. ಚಿತ್ರ ಬಿಡಿಸಿದ ತೊಗಲಿನ ಪಾತ್ರೆ ಹಾಗೂ ನುಣುಪಾದ ಮಣ್ಣಿನ ಉತ್ತಮ ರಚನೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಮಣ್ಣಾತ್ರೆಗಳ ತಯಾರಿಕೆ ಇತರ ವಿಶಿಷ್ಟ ಉದ್ದಿಮೆಯಾಗಿದ್ದವು. ಆಲಂಕಾರಿಕ ವಿನ್ಯಾಸಗಳು ಕೊರೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಯಾವುದೇ ರಚನೆ ಅಥವಾ ಇರದ, ಕೋಮಬ್ಡ್ ವೇರ್ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ, ಸರಳ ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದ ಮಣ್ಣಾತ್ರೆಗಳು ಮೂರನೆಯ ಬಗೆಯ ಪಿಂಗಾಣಿ ಉದ್ದಿಮೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಬಟ್ಟಲುಗಳು ಹಾಗೂ ಹಕ್ಕಿಗಳು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿದ್ದವು.

15.5.5 ಕಪ್ಪು ಮತ್ತು ಕೆಂಪು ಮಣ್ಣಾತ್ರೆಗಳು

ಕಪ್ಪು ಮತ್ತು ಕೆಂಪು ಮಣ್ಣಾತ್ರೆಗಳು ಅಹಾರ್‌ನಲ್ಲಿ ಹೇರಳವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯ ಆಮದಿನಂತೆ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ ಕ್ರಿ. ಪೂ 1800 - 1200ದ್ದೆಂದು ಅಂದಾಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇವನ್ನು ಇನ್‌ವರ್ಟೆಡ್ ಫೈರಿಂಗ್ (inverted firing) ತಂತ್ರ ಉಪಯೋಗಿಸಿ ತಯಾರಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಈ ಬಗೆಯ ಮಣ್ಣಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಜನರು ಕ್ರಿ. ಪೂ 1800 - 1600ರಲ್ಲಿ ಕಾಯಥಕ್ಕೆ ಬಂದು ನೆಲೆಸಿದ್ದರು ಎಂದು ನಂಬಲಾಗಿದೆ. ಅವು ಹಾಗೂ ಮನೊಟಿ ಅಹಾರ್‌ನಿಂದ ಬಹಳ ದೂರದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಇವುಗಳು ಹೇರಳವಾಗಿ ಕೆಳಗಿನ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ನವ್ವತೋಲಿಯಲ್ಲಿ ಹಚ್ಚಾಗಿ ಬಟ್ಟಲುಗಳು ಹಾಗೂ ಲೋಟಗಳಿದ್ದು, ಈ ಮಣ್ಣಾತ್ರೆಗಳು, ಮೊದಲ ಅವಧಿಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿತ್ತು. ಇವುಗಳನ್ನು ನವ್ವ ಹಾಗೂ ಈರಾನ್ ನಲ್ಲಿಯೂ ಪತ್ತೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಬೆಸನಗರದ ರಂಗಾಯಿ ಎಂಬಲ್ಲಿಂದ ಕೆಂಪು, ಕಪ್ಪು ಮತ್ತು ಕೆಂಪು, ಹಾಗೂ ಬೂದು ಮತ್ತು ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದ ಮೂರು ಬಗೆಯ ಮಣ್ಣಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚಲಾಗಿದೆ.

15.5.6 ಮಾಳ್ವದ ಮಣ್ಣಾತ್ರೆಗಳು

ಕಪ್ಪು ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿದ ಕೆಂಪು ಮಣ್ಣಾತ್ರೆಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಇವು ಮಾಳ್ವಾದಾದ್ಯಂತ ಕಂಡು ಬರುವುದರಿಂದ ಇವನ್ನು ಮಾಳ್ವದ ಮಣ್ಣಾತ್ರೆಗಳೆಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಅಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಮುಖ ಕುಂಬಾರಿಕಾ ಶೈಲಿಯಾಗಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ ಆರಂಭದಿಂದಲೂ ನವ್ವತೋಲಿಯ ತಾಮ್ರ ಶಿಲಾಯುಗದ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಹರಡಿತ್ತು. ಅದಗ್ಯಾ, ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವಿನ್ಯಾಸಗಳು ಹಾಗೂ ಆಕಾರಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದು, ನಂತರದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ವಿನ್ಯಾಸಗಳು ಹಾಗೂ ಆಕಾರಗಳು ವೈವಿಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಅತ್ಯಂತ ಗಮನಾರ್ಹವೆಂದರೆ channel-spouted bowlನ ಪರಿಚಯ, ಅದರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವು ಅದರ ಹೊರಭಾಗದ ಅಂಚಿನಿಂದ ಹಾಗೂ ಜಟಿಲಕಟ್ಟಿದಂತಹ ಕೆದರಿದ ಕೂದಲಿನ, ಕಿರಿದಾದ ಸೊಂಟವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ, ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ಈಟಿಯಂತಹ ಆಯುಧವನ್ನು ಹಿಡಿದ ಸೈನಿಕನ ಚಿತ್ರದಿಂದ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ನಗ್ನ ಹಾಗೂ ಈರಾನ್‌ನಲ್ಲಿಯೂ ಈ ರೀತಿಯ ಕುಂಬಾರಿಕೆಯ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವಿತ್ತು ಹಾಗೂ ಉತ್ಪನ್ನದ ವೇಳೆ ಅತ್ಯಂತ ಕೆಳಗಿನ ಪದರದಲ್ಲಿ ಇವು ಲಭ್ಯವಾಗಿದ್ದವು. ಕಾಯಥ, ಮನೊಟಿ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಇವು ಅಹಾರ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕಪ್ಪು ಮತ್ತು ಕೆಂಪು ಮಣ್ಣಾತ್ರೆಗಳ ಕೆಳಗಿನ ಪದರದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ.

15.5.7 ವೈಟ್ ಸ್ಲಿಪ್‌ಡ್ ಫ್ಯಾಬ್ರಿಕ್

ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಮುಖ ರಚನೆಯೆಂದರೆ ವೈಟ್ ಸ್ಲಿಪ್‌ಡ್. ಇವು ನವ್ವತೋಲಿಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಎರಡು ಅವಧಿಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿತ್ತು ಆದರೆ ನಂತರ ಕಾಣೆಯಾಯಿತು. ಇವುಗಳು ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ

ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. white slip ಒಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಪೂರ್ಣ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದ್ದರೂ ಇದರ ಹೊರಮೈ ಏಕರೂಪತೆ ಹೊಂದಿಲ್ಲ. ಕಪ್ಪು ಮತ್ತು ಕೆಂಪು ಮಣ್ಣಾತ್ಮಗಿಂತ ಹಚ್ಚಿನ ವೈವಿಧ್ಯತೆಯಿದೆ. ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣ ವೈವಿಧ್ಯತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಬಟ್ಟಲು ಚಿಕ್ಕ ಲೋಟಗಳಲ್ಲದೆ ಪೀಠದ ಮೇಲಿರುವಂತಹ ಬಟ್ಟಲುಗಳು, ಬೋಗುಣಿಗಳು ಹಾಗೂ ನೀರಿನ ಲೋಟಗಳು ಇವೆ. ಓಡುತ್ತಿರುವ ಹುಲ್ಲೆಗಳ ಗುಂಪು ಹಾಗೂ ನೃತ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಮಾನವಾಕೃತಿಗಳ ಚಿತ್ರದ ವಿನ್ಯಾಸದ ಪಟ್ಟಿ ಈ ರಚನೆಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಆವ್ರದಿಂದಲೂ ಸಣ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಚೂರುಗಳನ್ನು ಪತ್ತೆಹಚ್ಚಲಾಗಿದೆ.

15.5.8 ಜೋರ್ವೆಯ ರಚನಾ ಶೈಲಿ

ನವ್ವತೋಲಿಯಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಹಂತ / ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾದ ಜೋರ್ವೆ ಮಣ್ಣಾತ್ಮಗಳು ಅವು ಪತ್ತೆಯಾದ ದಕ್ಕನಿನ ಜೋರ್ವೆ ಎನ್ನುವ ಸ್ಥಳದಿಂದ ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದು ಕೊಂಡಿದೆ. ಇವು ಬೂದು ಮಿಶ್ರಿತ ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣದಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. It has a well backed core with a metallic ring, ಹಾಗೂ ಹೊಳಪಿಲ್ಲದ ಕೆಂಪು ಮೇಲ್ಮೈ ಹೊಂದಿದೆ. ಇದು ಕೆಂಪು ಮಣ್ಣಾತ್ಮಗಳೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಚಲಿತದಲ್ಲಿತ್ತು. ರೂಢಿಗತವಾದ ರೇಖಾಚಿತ್ರಗಳು ಹಾಗೂ ಗೀಚು ಬರಹಗಳಿರುವ carinated bowls, tubular spouted pots, ಹಾಗೂ ಸಂಕುಚಿತವಾದ ಉದ್ದ ಕತ್ತಿನ (through comparatively few in number) ನೀರಿನ ಹೂಜಿಗಳು ಇರುವ ಈ ರೀತಿಯ ಮಣ್ಣಾತ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಆಕಾರ ಹಾಗೂ ವಿನ್ಯಾಸಗಳು ಸೀಮಿತವಾಗಿದ್ದವು. ಟೀ-ಪಾತ್ರೆಯಂತಹವನ್ನು ಪ್ರಾಯಶಃ ಯಾವುದೋ ಪೂಜೆ ಅಥವಾ ಬಲಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಗಾತ್ರ ಹಾಗೂ ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನೇ ಹೋಲುವ ತಾಮ್ರ ಅಥವಾ ಕಂಚಿನ ಪಾತ್ರೆ ಪರ್ಬತಸರ್‌ನಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

15.5.9 ಮಣ್ಣಾತ್ಮೆಯ ಇತರ ವಿಧಗಳು

ದಕ್ಕನಿನ ಮಾಳ್ವಾದಾದ್ಯಂತ ಒರಟಾದ ಕೆಂಪು ಹಾಗೂ ಕಪ್ಪು ಮಣ್ಣಾತ್ಮೆಯ ಚೂರುಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಸಣ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿದ್ದರೂ, ಇವು ತಮ್ಮ ಫಿನಿಶ್ ಹಾಗೂ ವಿಚಿತ್ರ ರೀತಿಯ ಪಾತ್ರೆಗಳಿಂದಾಗಿ ತಾಮ್ರ ಶಿಲಾಯುಗದಲ್ಲಿ ಇವುಗಳ ಬಳಕೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಹಾಗೂ ಸೀಮಿತವಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

ಕೊರೆದ ವಿನ್ಯಾಸವಿರುವ ಈ ಮಣ್ಣಾತ್ಮಗಳು, ಸಣ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿದ್ದರೂ, ಆ ಜನರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದಿತ್ತು. ಕೊರೆದ ವಿನ್ಯಾಸಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ಶೇಖರಣಾ ಪಾತ್ರೆಗಳಿಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿತ್ತು, ಆದರೆ ಕೆಲವು ವಿಶೇಷ ಚಿಕ್ಕ ಪಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ಆವ್ರದ ಅತ್ಯಂತ ಕೆಳಗಿನ ಎರಡು ಹಂತಗಳಿಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿತ್ತು ಹಾಗೂ ಸುಮಾರು ಒಂದು ಡಜನಿನಷ್ಟು ಚೂರುಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಈ ಕಂದಾದ ಪಾತ್ರೆಗಳು ಮಹೇಶ್ವರ್, ನವ್ವತೋಲಿ ಹಾಗೂ ಆವ್ರದಲ್ಲಿ ಅಪರೂಪವಾಗಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

15.5.10 ಬೂದು ಬಣ್ಣದ ಮಣ್ಣಾತ್ರೆಗಳು

ತಾಮ್ರ ಶಿಲಾಯುಗದ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಕಪ್ಪು ಚಿತ್ರಗಳ ಕೆಂಪು, ಬಿಳಿ ಚಿತ್ರಗಳ ಕಪ್ಪು, ಬಿಳಿ ವಿನ್ಯಾಸವಿರುವ ಕಪ್ಪು- ಕೆಂಪು ಮಣ್ಣಾತ್ರೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಬೂದು ಬಣ್ಣದ ಮಣ್ಣಾತ್ರೆಗಳು ಈರಾನ್‌ನಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಆ ಜನರು ಕ್ರಿ.ಪೂ 1750 ರಿಂದ ಕ್ರಿ.ಪೂ 700ರವರೆಗೆ ಈ ಮಣ್ಣಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವುಗಳ ತೆಳಗಿನ ಚೂರುಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ರಚನೆಯದ್ದಾಗಿದ್ದವು. ಇವು ಗಂಗ ಬಯಲಿನ ಬಣ್ಣ ಹಚ್ಚಿದ ಬೂದು ಮಣ್ಣಾತ್ರೆಗಿಂತ ವಿಭಿನ್ನ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ನವ ಶಿಲಾಯುಗದ ಬರ್ನಿಷ್ ಆದ ಬೂದು ಮಣ್ಣಾತ್ರೆಗಳೊಂದಿಗೂ ಯಾವುದೇ ಸಾಮ್ಯತೆ ಹೊಂದಿಲ್ಲ.

15.5.11 ಮಡಕೆಯ ಮೇಲಿನ ವಿನ್ಯಾಸಗಳು

ವಿನ್ಯಾಸಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮಡಕೆಯ ಹೊರಮೈ, ಹೊಟ್ಟೆಯ ಭಾಗದ ಮೇಲೆ ಅದರಲ್ಲೂ ಭುಜ, ಕತ್ತು ಅಥವಾ ಬಾಯಿಯ ಸುತ್ತ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಒಳಗಿನ ವಿನ್ಯಾಸವು ಎದ್ದು ಕಾಣಲೆಂದು ಕೇವಲ ತಿರುಚಿಕೊಂಡ ಬಾಯಿಯ ಅಥವಾ ಹರಿವಿಗೆ ಎಡೆಯಿರುವೆಡೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಅಲಂಕಾರಿಕ ಪಟ್ಟಿಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬಲೆಯಾಕಾರಗಳು, ಚೌಕ, ವಜ್ರಾಕಾರ, ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ತ್ರಿಕೋನಗಳು, ಸಮಾಂತರ ಚೌಕ, ಏಣಿ, ಬಾವುಟ, ವೃತ್ತದೊಳಗಿರುವ ವೃತ್ತಗಳು, ಕಿರಣಗಳಿರುವ ವೃತ್ತ ಇತ್ಯಾದಿ ರೇಖಾ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಇದಲ್ಲದೆ ಅವರು ಪ್ರಾಣಿ ಹಾಗೂ ಸಸ್ಯ ಪ್ರಪಂಚದ ಚಿತ್ರಗಳಿಗೂ ಒತ್ತು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಯ ಜಿಂಕೆಗಳು, ಹುಲಿಗಳು ಅಥವಾ ಚಿರತೆಗಳು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಸಿಂಹ, ನಾಯಿ, ಬೆಕ್ಕು, ಆಮೆ, ಮೀನು, ನವಿಲು, ಹೆಬ್ಬಾತು ಹಾಗೂ ಇತರ ಹಕ್ಕಿಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ, ಕೆಲವು ಹೂ ಮತ್ತು ಎಲೆಗಳು, ಸೂರ್ಯೋದಯ- ಸೂರ್ಯಾಸ್ತದಂತಿರುವ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ಪಡಿಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

15.6 ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಾಗೂ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು

ಮೇಲಿನ ಮಣ್ಣಾತ್ರೆಗಳ ಆಕಾರ, ವೈವಿಧ್ಯತೆ ಹಾಗೂ ವಿನ್ಯಾಸಗಳು ಅವರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಾಗೂ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನೂ, ಹೊಸ ಪ್ರಭಾವಗಳನ್ನೂ ಹುಟ್ಟಿ ಕೊಂಡ ಹೊಸ ವಸ್ತುವಿನ್ಯಾಸಗಳ ಬಗೆಯೂ, ಭಾರತೀಯ ಹಾಗೂ ಹೊರಗಿನ ಇತರ ನಾಗರಿಕತೆಗಳೊಂದಿಗಿನ ಸಂಪರ್ಕ ಹಾಗೂ ಸಂಬಂಧಗಳ ಬಗೆಯೂ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

15.6.1 ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ಧಾನ್ಯಗಳ ಕೃಷಿ

ವಿವಿಧ ವಿನ್ಯಾಸಗಳ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಮಡಕೆಗಳನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸಿದ್ದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಆ ಭಾಗದ ಜನರು, ಆರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ, ಹಲವಾರು ಬಗೆಯ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಇದು

ಪ್ರಮುಖವಾದ ಸಂಶೋಧನೆ ಏಕೆಂದರೆ, ಆ ಜನರು barbarians or seminomadic ಆಗಿರದೆ, ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದರು ಎಂದು ಇದು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ನವ್ಯತೋಲಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ, ಭಾರತದ ಬೇರೆ ಇನ್ನಾವ ನೆಲೆಯಿಂದಲೂ ನಮಗೆ ಇಷ್ಟೊಂದು ರೀತಿಯ ಧಾನ್ಯಗಳಾಗಲಿ, ದ್ವಿದಳ ಧಾನ್ಯಗಳಾಗಲಿ (ಕಾಳು), ಎಣ್ಣೆ-ಕಾಳುಗಳಾಗಲಿ, ಹಣ್ಣುಗಳಾಗಲಿ ದೊರೆತ್ತಿಲ್ಲ. ಉತ್ಪನ್ನದ ವೇಳೆ ಕಯಥ ಹಾಗೂ ನವ್ಯತೋಲಿಯಲ್ಲಿ ಗೋಧಿ ಹೇರಳವಾಗಿ ದೊರೆತಿರುವುದರಿಂದ, ಗೋಧಿಯ ಪರಿಚಯ ಇವರಿಗೆ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಇತ್ತು ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಬಾರ್ಲಿಯೂ ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಅಕ್ಕಿಯು ಮೊದಲ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಹಂತ ೫೫-೫೬ ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದವು. ಆರಂಭದಿಂದಲೂ ಅಲ್ಲಿಯ ನಿವಾಸಿಗಳು ಐದು ಬಗೆಯ ಕಾಳುಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು; ಅವು (i) ಕೆಂಪು ತೋಗರಿ (ಮಸೂರ್), (ii) ಉದ್ದು (iii) ಎಸರು ಕಾಳು (iv) ಬಟಾಣಿ ಹಾಗೂ (v) ಲ್ಯಾತಿರಸ್; ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯ ದ್ವಿದಳ ಕಳೆಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು, ಆದರೆ ಅವು ಯಾವುವು ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಅಡುಗೆಗೆ ಪ್ರಾಯಶಃ ಅಗಸೆ ಎಣ್ಣೆಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ ಏಕೆಂದರೆ ಅದರ ಕಾಳುಗಳು ಆರಂಭಿಕ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಎಲಚಿ ಹಾಗೂ ನೆಲ್ಲಿಕಾಯಿಗಳೆಂದು ಗುರುತಿಸಲಾದ ಹಣ್ಣುಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಬಗೆಯ ಗುರುತು ಹಚ್ಚಲಾಗದ ಹಣ್ಣು ಇದೆ. ಗೋಧಿ, ಕಾಳುಗಳು ಕೆಂಪು ತೋಗರಿ (ಮಸೂರ್), ಹಾಗೂ ಅಗಸೆಯ ಹಂಚಿಕೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಚೀನತೆ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ -ಏಷಿಯಾದೊಂದಿಗಿನ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆಯಾದರೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಮಂದಿ ತಜ್ಞರು ಅಕ್ಕಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಎಂದು ನಂಬುತ್ತಾರೆ.

15.6.2 ಕೃಷಿಯ ವಿಧಾನಗಳು

ಬಹುಶಃ ಇವರು ಪೂರ್ವ ಹರಪ್ಪಾ ಹಾಗೂ ಹರಪ್ಪನ್ನರಂತೆ ನೇಗಿಲಿನ ಸಹಾಯದಿಂದ ಗೋಧಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಅಗೆಯುವ ದೊಣ್ಣೆಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ಉಳುಮೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಿರಬಹುದು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಹಲವಾರು ಕಲ್ಲಿನ, ಉಂಗುರಾಕಾರದ, ಭಾರವಾದ, ಸಲಕರಣೆಗಳು ಸಾವಿರಾರು ದೊರೆತಿರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಬಹುಶಃ ಹಲ್ಲುಗಳುಳ್ಳ ಕಲ್ಲಿನ ಕತ್ತಿಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ತಯಾರಿಸಿದ್ದಿರಬಹುದು ಎಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು. ಅಂತಹ ಹಲವಾರು ಬೀಸುವ ಕಲ್ಲುಗಳು ನವ್ಯತೋಲಿ ಹಾಗೂ ಆವ್ರದಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿವೆ. ಗೋಧಿಯನ್ನು ಅವರು ಹಸಿಯಿದ್ದಾಗ ಅಥವಾ ಒಣಗಿದ್ದಾಗ ಹಳೆವಿರುವ ಚಪ್ಪಡಿ ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಕುಟ್ಟಿ ಅಥವಾ ಅರೆದು ಪುಡಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳ ಉದ್ದನೆಯ ತುದಿಗಳು ಒಳಕ್ಕೆ ಬಾಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು.

15.6.3 ಆಹಾರ

ಅಡುಗೆ ಮಾಡಲು ಒಲೆಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಮನೆಯ ಅವಶೇಷಗಳಡಿಯಲ್ಲಿ ಎತ್ತು, ಹಂದಿ, ಕುರಿ, ಆಡು, ಹಾಗೂ ಅಪರೂಪಕ್ಕೆ ಕುದುರೆಯ ಮೂಳೆಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅವರು ಸಾಕಿ ಆಹಾರವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ

ಧಾನ್ಯಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ಇದ್ದುದರಿಂದ ಅವರು ಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅವಲಂಭಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅವಶೇಷ ವಿರಳವಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ರೈತರಾಗಿದ್ದ ಅವರದ್ದು ಕೃಷಿ ಪ್ರಧಾನ ಆರ್ಥಿಕತೆಯಾಗಿತ್ತು ಆದರೆ ಅವರು ಜೀವನಕ್ಕಾಗಿ ಬೇಟೆ ಹಾಗೂ ಮೀನಿಗಾರಿಕೆಯನ್ನೂ ಅವಲಂಭಿಸಿದ್ದರು. ಗೋಮಾಂಸ ಅತ್ಯಂತ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿತ್ತು ಹಾಗೂ ಅವರು ಹಂದಿ ಹಾಗೂ ಜಿಂಕೆಯ ಮಾಂಸವನ್ನು ಕೂಡ ಇಷ್ಟ ಪಟ್ಟು ಸೇವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

15.6.4 ಲೋಹಗಳು

ಇವರಿಗೆ ತಾಮ್ರ ಹಾಗೂ ಕಂಚಿನ ಉಪಯೋಗ ತಿಳಿದಿತ್ತು ಆದರೆ ಅವನ್ನು ಅಪರೂಪಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಲೋಹಗಾರಿಕೆ ಬಾಣ ಪ್ರದೇಶದವರಿಗಿಂತ ಸುಧಾರಿಸಿತ್ತು. ಕಯಥದಲ್ಲಿ 2 ತಾಮ್ರದ ಮಂದವಾದ ಉಳಿ ದೊರೆತಿದೆ. 1.5 ಸೆ.ಮೀನ, ಅಲಗಿನ ಹಾಗೂ ಸುಂದರವಾದ ಎರಕ ಹೊಯ್ದ ಆಕಾರದ ಆ ತಾಮ್ರದ ಅಜಟಣ ಗಳು ತಮ್ಮ ಕಲೆಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ Proto ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಸಾಟಿಯಿಲ್ಲದ್ದು. ಅತ್ಯಂತ ಮೇಲಿನ ಹಂತದಲ್ಲಿ, ಆವ್ರಾದಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾದ ಸಣ್ಣ ಕಂಚಿನ Celt ಉತ್ಪನ್ನದ ವೇಲೆ ಪತ್ತೆಯಾದ ಎಲ್ಲಾ ಪಳೆಯುಳಿಕೆಗಳಿಗಿಂತ ಅತ್ಯಂತ ಗಮನಾರ್ಹವಾದುದು. ಸರಳವಾದ ಉಪಕರಣಗಳಂತೆ ತೋರುವ ಹಿಡಿಯಿಲ್ಲದ ಕೊಡಲಿಗಳು, ಮೀನಿನ ಗಾಳಗಳು (ಕೊಕ್ಕೆ) ಪಿನ್ನುಗಳು ಹಾಗೂ ಉಂಗುರಗಳು ಮಹೇಶ್ವರ್ ಹಾಗೂ ನವ್ವತೋಲಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿವೆ. ಅಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಒಂದು ತುಣುಕು ಅವರು, ಪ್ರಾಯಶಃ ನಂತರದ ಅವಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಠಾರಿ ಹೊಂದಿರುವ ಖಡ್ಗಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದಿರಬಹುದು ಎಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಅಲಗು, ತನ್ನ ಅಸಮಾನ್ಯ ಉಪಯುಕ್ತತೆಯಿಂದ, ಕಲ್ಲಿನ ಉಪಕರಣಗಳಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ, ಲೋಹದ ಉಪಕರಣಗಳ ಬಳಕೆಯ ಆರಂಭದಿಂದಲೂ ತನ್ನ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ತರಕಾರಿ ಹೆಚ್ಚಲು, ಚರ್ಮವನ್ನು ವರೆಯಲು, ಕಲ್ಲನ್ನು ಕೊರೆಯಲು ಹೀಗೆ ಹಲವಾರು ದಿನನಿತ್ಯದ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಅದು ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿತ್ತು. ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹೇರಳವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವ ಖಡ್ಗಗಳನ್ನು ಬೆಣಚು ಕಲ್ಲುಗಳಿಂದ ತಯಾರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಉದ್ದಕ್ಕೆ ಸಮಾನಾಂತರವಾಗಿರುವ ಕಲ್ಲಿನ ಪದರಗಳಿಂದ, ವಿಶೇಷ ತಂತ್ರ ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವು 1.75 ಯಿಂದ 0.50 ಇಂಚುಗಳಿದ್ದವು. ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಈ ಸಣ್ಣ ಅಲಗುಗಳನ್ನು ಮರದ ಹಿಡಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಭದ್ರ ಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

15.6.5 ಆಭರಣಗಳು

ಜನರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಸ್ತುಗಳಿಂದ ತಯಾರಿಸಿದ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಇಷ್ಟ ಪಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಯಥದಲ್ಲಿ ಜನರು ಉರುಟಾದ, ಕೊನೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯತೆಯಿರದ ತಾಮ್ರದ ಬಳೆಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಂದೇ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಡಕೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದ 29 ತಾಮ್ರದ ಬಳೆಗಳು ದೊರೆತಿವೆ.

ಅಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತುಸು ಹೆಚ್ಚಿನಿರುವ ಈ ಸಂಖ್ಯೆ ಹರಪನ್ನರಂತೆ ಕಯಥನ್ನರು ಕೂಡ ಶ್ರೀಮಂತರಾಗಿದ್ದರೆಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಮಹೇಶ್ವರ್ ಹಾಗೂ ನವ್ವತೋಲಿಯಲ್ಲಿ, ಆಭರಣಗಳಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ತಾಮ್ರ ಹಾಗೂ ಜೇಡಿ ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ ಬಳೆಗಳು ಹಾಗೂ ಉಂಗುರಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ನವ್ವತೋಲಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಕಿವಿಯ ಆಭರಣವು ಸರಳವಾಗಿದ್ದು, ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಡ್ಡಿಯಿದ್ದ ಲಕ್ಷಣವಿದೆ. ಒಂದು ತೆಳುವಾದ ಚಿನ್ನದ ಡಿಸ್ಕ್ (ಸುತ್ತಳತೆ 2.5c.m.s, 20 ಗ್ರಾಂ ತೂಕ) ಈರಾನ್‌ನಲ್ಲಿ ದೊರೆತ್ತಿದ್ದು ಅದರ ನಿಖರವಾದ ಉಪಯೋಗ ಊಹಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಮಹೇಶ್ವರ್, ಕಯಾಥ, ಅವ್ರ ಹಾಗೂ ಈರಾನ್‌ನಲ್ಲಿ terracotta, shell, steatite, jasper, agate, carnelian ಹಾಗೂ ಇತರ ಕಲ್ಲುಗಳಿಂದ ತಯಾರಿಸಲಾದ ಮಣಿಗಳನ್ನು ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಕೆಲವು ಅಪೂರ್ಣ ಮಣಿಗಳು ಕೂಡ ದೊರೆತಿವೆ. ಇದು ಮಣಿ ತಯಾರಿಸುವ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚಾಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿತ್ತು ಎಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಅವು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಆಕಾರ ಹಾಗೂ ಗಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಇವೆ; ಅಡಿಕೆಯ ಆಕಾರ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಸಣ್ಣ, ಮಧ್ಯಮ ಮತ್ತು ದೊಡ್ಡ ಹಾಗೂ ಗೋಲಾಕಾರದ, ಎರಡೂ ಕೊನೆ ಚೂಪಾಗಿ -ಮಧ್ಯ ಉಬ್ಬಿದಂತಿರುವ, ಚೌಕಾಕಾರದ, ಸಿಲಿಂಡರಿನ ಆಕಾರದ, ಬೈರಲ್ ಆಕಾರದವುಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಈ ಮಣಿಗಳನ್ನು ಮಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಪೋಣಿಸಿ ಜನರು ಕತ್ತಿನ ಆಭರಣಗಳಾಗಿ ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಮಹೇಶ್ವರ್ ಹಾಗೂ ನವ್ವತೋಲಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದಿರುವ ಚಿಪ್ಪಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ ಬಳೆಗಳು, ಉಂಗುರಗಳು, ಮುಚ್ಚಳಗಳು, ತಾಯತಗಳು ಹಾಗೂ ಇತರ ವಸ್ತುಗಳ ಚೂರುಗಳು ಇದನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯ ಸ್ಥಳೀಯ ಉದ್ಯಮ ಎಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

15.6.6 ಟೆರ್ರಕೋಟ

ಜನರು ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಟೆರ್ರಕೋಟಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ಮನೆಗಳನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲಂಕಾರ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಅದು ಇತರ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿಯೂ ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಅಥವಾ ಅತಿಯಾಗಿ ಅಲಂಕೃತವಾದ ಗೂಳಿಗಳ ಅನನ್ಯ ಆಕೃತಿಗಳು ಅತ್ಯಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕಯಾಥದಿಂದ ದೊರೆತಿವೆ. ಡುಬ್ಬ ಹಾಗೂ ಕೊಂಬುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಈ ವಿಲಕ್ಷಣ ಆಕಾರಗಳು ಗೋಲಾಕಾರದ /ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಅಥವಾ ಪೀಠದಂತಹ ತಳವನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. appliqué ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಬಾಲವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಿರುವ, ಪುಟ್ಟ ಗೂಳಿಯ ಆಸಕ್ತಿದಾಯಕ ಮಾದರಿ ನವ್ವತೋಲಿಯಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ. ಅವ್ರ ಹಾಗೂ ಏರಾನ್‌ನಿಂದಲೂ ಟೆರ್ರಕೋಟದ ಗೂಳಿಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಕೊಕ್ಕಿರುವ ಸಮವಾದ ತಳವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ನವ್ವತೋಲಿಯ ಹಕ್ಕಿಯ ಜುಂಠಡಿಟಿಙ್ಗ ಗಳು ಗಮನಾರ್ಹ.

ನವ್ವತೋಲಿ ಅವ್ರ ಹಾಗೂ ಈರಾನ್‌ನಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣಿನ ಡಿಸ್ಕ್‌ಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಎಲ್ಲಾ ಟೆರ್ರಕೋಟ ವಸ್ತುಗಳಿಗಿಂತ ಇವು ಅತ್ಯಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿವೆ. ಇವು ಶ್ರೇಣಿಕೃತ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ತೂಕದತ್ತ ಬೊಟ್ಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಇವು ತೂಕದ ಬಟ್ಟುಗಳಾಗಿರಲೂ ಬಹುದು. ಕೆಲವು ಚರ್ಮ ಉಜ್ಜಲು ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಸರಳ ಅನುಪಾತದಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಹೊಂದುವ ಬಿಗಿಯಾದ, ಕಲ್ಲಿನ

ಗುಂಡುಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ ಹಾಗೂ ಇವು ಕೂಡ ತೂಕದ ಬಟ್ಟುಗಳಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರಬಹುದು. ಜನರು ಪೀಪಾಯಿ ಆಕಾರದ, ಚರ್ಮ ಉಜ್ಜುವ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಟೆರ್ರಕೋಟ ಚಕ್ರಗಳು ಕೂಡ ಬಹಳ ಪ್ರಮುಖ. ಯಿಂದ ಎರಡು ಮಾದರಿಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಒಂದರ ಹೊರಮೈ biconvex ಆಗಿದ್ದು, ಇವು hubbed ಚಕ್ರಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬಹಳ ಮುಖ್ಯ. ಇದು ಒಂಟಿ ಹಾಗೂ ಎರಡು hubbed wheels ನ ನಡುವಿನ ಹಂತವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಏರಾನ್ ನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಆಟಿಕೆ ಬಂಡಿಯ ಚಕ್ರ ಸಿಕ್ಕಿದೆ. ಅವಾದಿಂದ hub ಇರುವ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲದಿರುವ ಟೆರ್ರಕೋಟ ಚಕ್ರಗಳು ಸಿಕ್ಕಿವೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖ ಪತ್ತೆ ಎಂದರೆ ಎಂಟು ಕಡ್ಡಿಗಳ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವ ರಂಧ್ರಗಳಿರುವ ಒಂದು ಚಕ್ರ. ಆ ಕಡ್ಡಿ / ಸ್ಪೋಕ್‌ಗಳು ಕೆಮಪಗಿವೆ. ಭಾರತದ ಬೇರಿನ್ನಾವ ನೆಲೆಯಿಂದಲೂ ಈ ರೀತಿಯ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವ ಚಕ್ರ ಇದುವರೆಗೂ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಮರದ ಚಕ್ರಗಳು ಯಾವುದು ದೊರೆತಿಲ್ಲವಾದರೂ, ಈ ಟೆರ್ರಕೋಟ ಚಕ್ರಗಳು, ಸಾರಿಗೆ ಮತ್ತು ಸಂಪರ್ಕಕ್ಕಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ಮರದ ಎತ್ತಿನ ಗಾಡಿಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಇತರ ಟೆರ್ರಕೋಟ ವಸ್ತುಗಳಾದ ಮಾನವ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಆಕಾರ, ಮುದ್ರೆಗಳು, ನಳಿಕೆಗಳು ಹಾಗೂ ಪುಟ್ಟ ಪುಟ್ಟ ಪಿಂಗಾಣಿ ಪಾತ್ರೆಗಳ ಮುಚ್ಚಳಗಳು ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ನವ್ವತೋಲಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಮೂಳೆಯ ಡಿಸ್ಕಿನಂತಹ ವಸ್ತುವೊಂದು ಹತ್ತಿಯಿಂದ ನೂಲು ತೆಗಯುವ ರಾಟಿಯ ಚಕ್ರವಾಗಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಆವ್ರದಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚಲಾದ ಬಹುಶಃ ಮೀಸಲಾಗಿತ್ತು.

15.7 ಧರ್ಮ

ಪರೋಕ್ಷ ಆಧಾರಗಳಿಂದ ಆ ಜನರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಭಾವನೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ಕಯಥ, ಅವ್ರ, ಹಾಗೂ ಏರಾನ್‌ನಲ್ಲಿ ಹೇರಳವಾಗಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿರುವ ಟೆರ್ರಕೋಟಗಳಿಂದ ಗೂಳಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ಪಂಗಡದ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಸಾಬೀತಾಗುತ್ತದೆ. ಕ್ರೀಟ್, ಸುಮೇರ್ ಹಾಗೂ ಸಿಂಧು ನಾಗರಿಕತೆಯ ಪುರಾವೆಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ, ಮ್ಯಾಕೆ ಹಾಗೂ ವಿ.ಜಿ.ಚೈಲ್ಡ್ ರ ಪ್ರಕಾರ ನವ್ವತೋಲಿಯ ಹಕ್ಕಿಗಳ ಆಕಾರಗಳು ಮಾತೃ ದೇವತಾ ಆರಾಧಕರ ಪಂಗಡದವರ ಪಾರಿವಾಳವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಪಶ್ಚಿಮ ಏಷ್ಯಾದಲ್ಲಿನ ಮಾತೃ ದೇವತಾ ಆರಾಧಕರನ್ನು ಹೋಲುವ, ನವ್ವತೋಲಿಯ ಶೇಖರಣಾ ಜಾಡಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಸ್ತ್ರೀ ರೂಪದ ಸಣ್ಣ appliqué ಆಕಾರವೊಂದು ದೊರೆತಿದೆ. channel-spouted bowl ತಳದಲ್ಲಿರುವ ಜಟಿಲಕಟ್ಟಿದಂತಹ ಕೆದರಿದ ಕೂದಲಿನ ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ಈಟಿಯಂತಹ ಆಯುಧವನ್ನು ಹಿಡಿದ ಸೈನಿಕನ ಚಿತ್ರ ಯಾವುದಾದರೂ ಯುದ್ಧದ ದೇವರಾಗಿರ ಬಹುದು. ಆವ್ರಾ ಹಾಗೂ ಮನೊಟಿಯಲ್ಲಿ ಬಲಿ ಅಥವಾ ಪೂಜಾ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬಹುದಾದ ನೀರನ್ನು ಅಥವಾ ದ್ರವ್ಯರೂಪದ ತುಪ್ಪವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಡಬಹುದಾದ ಕೆಲವು ಪಾತ್ರೆಗಳು ಕೂಡ ದೊರೆತಿವೆ.

15.8 ಉತ್ತರ ದಕ್ಕನಿನ ತಾಮ್ರ - ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ

ಉತ್ಖನನಗೊಂಡ ಅಹಮದ್‌ನಗರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಚೋರ್ವೆ, ನೇವಸ, ಹಾಗೂ ದೈಮಾಬಾದ್ ಪೂನ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಚಂದೋಲಿ, ಸೋನ್‌ಗಾಂವ್, ಇನಾಂಗಾಂವ್, ಪ್ರಕಾಶ್ ಹಾಗೂ ಬಾಹಲ್ ಉತ್ತರ ದಕ್ಕನಿನ ತಾಮ್ರಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಭೌಗೋಳಿಕವಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶ ದಕ್ಕನ್ ಹಾಗೂ ಮಧ್ಯ ಪ್ರದೇಶದ ನಡುವಿನ ವಲಯವಾಗಿದ್ದು ಇಲ್ಲಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು, ದಕ್ಕನ್ ಹಾಗೂ ಮಧ್ಯ ಪ್ರದೇಶದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಮ್ಮಿಲನದಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಮಧ್ಯ ಪ್ರದೇಶದ ತಾಮ್ರ - ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಇದು ದಕ್ಕನಿನ ನವಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಉಳಿಸಿ ಕೊಂಡಿರುವಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಕುಂಬಾರಿಕೆಯ ವಿಧ ಹಾಗೂ ರಚನೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ವಸತಿಗಳ ರಚನೆಯಲ್ಲೂ ಕೆಲವು ಬದಲಾವಣೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

15.8.1 ನೆಲೆಗಳು

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಈ ತಾಮ್ರ ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಗೋದಾವರಿ ಹಾಗೂ ಪ್ರವರ ಮತ್ತು ಅದರ ಉಪನದಿಗಳಾದ ಗೋದ್ ಹಾಗೂ ಮಹಾಲುಂಗಿಯ ನದಿ ಪಾತ್ರಗಳಿಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿತ್ತು. ಇಂತಹ ನೆಲೆಗಳ ಆರಂಭದ ನೆಲೆಗಳು ಕಪ್ಪು ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ಇದ್ದಲ್ಲಿಯೆ ಉದುರುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ನಂಬಲಾಗುತ್ತದೆ. ಶೀತ ಹವಾಮಾನದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಬೆಳೆದುಕೊಂಡ ದಟ್ಟ ಸಸ್ಯರಾಶಿಯಿಂದ ಈ ಉದುರುವಿಕೆ ಉಂಟಾಗಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿ, ಈ ತಾಮ್ರ ಶಿಲಾಯುಗದ ಜನರು ನದಿ-ಕಣಿವೆಗಳನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ದಟ್ಟ ಕಾಡು ಇದ್ದಿರಬಹುದು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಈ ನೆಲೆಗಳು ಅರೆ-ಶುಷ್ಕ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಿತ್ತು. ಇದು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಹಳೆಯ ನೆಲೆಗಳ ಮೇಲೆ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ನಿವಾಸಿಗಳು ಹೊಂದಿದ್ದ ಕರಕುಶಲ ಕಲೆಯ ಜ್ಞಾನ ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾದಂತೆ ಕಂಡುಬರುವುದಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಈ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ವಸಾಹತು ನೆಲೆಗಳೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

15.8.2 ಮನೆಗಳು

ಪ್ರಕಾಶ್‌ನಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರ - ಶಿಲಾಯುಗದ ಕಾಲದ ಯಾವುದೇ ರಚನಾತ್ಮಕ ಅವಶೇಷಗಳು ಲಭ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ದೈಮಾಬಾದ್, ಚಂದೋಲಿ ಹಾಗೂ ಸೋನ್‌ಗಾಂವ್‌ನ ಉತ್ಖನನದ ವೇಳೆ ನಿರ್ಬಂಧಗಳಿದ್ದುದರಿಂದ ವಸತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾಹಿತಿ ಲಭ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ನೇವಸ ಹಾಗೂ ಇನಾಂಗಾಂವ್‌ನ ಅವಶೇಷಗಳಿಂದ ಮನೆಗಳ ರಚನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿ ದೊರೆತಿದೆ. ನೇವಸ ಹಾಗೂ ಇನಾಂಗಾಂವ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಪಿಟ್-ಮನೆಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಅಂತಹ ಇನಾಂಗಾಂವ್‌ನ ಪಿಟ್-ಮನೆಗಳ ಪೈಕಿ ಒಂದು 8 ಎಡಿ (3 ಮೀ.)ವ್ಯಾಸ ಹೊಂದಿದ್ದು ಅದರ ಪರಿಧಿಯ ಸುತ್ತಲೂ ಕಂಭ ನೆಡುವ ಗುಳಿಗಳು ಇವೆ. ಒಳಗೆ ಇಳಿಯಲು ಅದರ ಒಂದೆಡೆ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳನ್ನು ಕೆತ್ತಲಾಗಿತ್ತು. ಒಳಗೆ ಹಲವಾರು ಮಾಳ್ವ ಮಣ್ಣಾತ್ರೆಯ ಚೂರುಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಈ ಪಿಟ್-ಮನೆಗಳ

ನಿವಾಸಿಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಬಂದು ನೆಲೆಸಿದವರಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗರಾಗಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಅನಂತರ ಜನರು ಆಯತಾಕಾರದ ಮನೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಇನಾಂಗಾವ್‌ನಲ್ಲಿ ಇದುವರೆಗೂ ಪತ್ತೆಯಾದ ಎಂಟು ಮನೆಗಳ ಪೈಕಿ ಅತ್ಯಂತ ದೊಡ್ಡದು 8.50ಮೀ (ಸುಮಾರು 30 ಅಡಿ) ಉದ್ದ ಹಾಗೂ 3.30 ಮೀ. (ಸುಮಾರು 12 ಅಡಿ) ಅಗಲವಿತ್ತು. ನೇವಸದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ರಚನೆಗಳು 8 X 7 ಅಡಿಯಿದ್ದರೂ, ದೊಡ್ಡ ರಚನೆಗಳ ಪುರಾವೆ ದೊರೆತಿದೆ. ಅದರಲೊಂದು 45 X 20 ಅಡಿಯಿತ್ತು. ಈ ಮನೆಗಳು ಕುಬ್ಜ ಗೋಡೆಗಳನ್ನೂ, ಉರಟಾದ ಮೂಲೆಗಳನ್ನೂ ಹೊಂದಿದ್ದವು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಚಪ್ಪಟೆಯಾಗಿದ್ದ ಛಾವಣಿಗಳನ್ನು ಮರದ ಕಂಬಗಳ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಕೆಲವು ಮನೆಗಳು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿದ ಅಂಗಳಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು. ಮಳೆ ನೀರಿನ ಹರಿವಿಗೆ ಸುವಿಸ್ತಾರ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಚಂದೋಲಿ ಹಾಗೂ ಸೋನ್‌ಗಾವ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಸುಣ್ಣದ ನೆಲ ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಇನಾಂಗಾವ್‌ನಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮನೆಗಳ ನಡುವೆ 5 ಅಡಿಯ ಆಯತಾಕಾರದ ಓಣಿಯಿತ್ತು.

ಇನಾಂಗಾವ್‌ನ ಜನರು ಮಣ್ಣಿನ ರಕ್ಷಾಗೋಡೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ, ನದಿ ನೀರನ್ನು ತಡೆದಿಡಲು ಒಡ್ಡುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಹಾಗೂ ತಾವು ತಯಾರಿಸಿದ ಮಡಕೆ ಹಾಗೂ ಹರಿವಾಣಗಳನ್ನು ಸುಡಲು ಅತ್ಯಾಧುನಿಕ ಒಲೆಗೂಡನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಜ್ಞಾನ ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಈ ಒಲೆಯಲ್ಲಿ ಉರಿಯುವ ಭಾಗವಲ್ಲದೆ ಬಿಸಿಗಾಳಿಯ ಚಲನೆಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ನಾಲೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ಮಣ್ಣಾತ್ರೆಗಳ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ಈ ಜನರನ್ನು ಇವರ ನಂತರದವರಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಬಹುದು ಹಾಗೂ ಬಹುಶಃ ಅವರು ಮೃತರನ್ನು ಮನೆಯೊಳಗೆ ಹೂಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇನಾಂಗಾವ್‌ನ ಇತ್ತೀಚಿನ ನಿವಾಸಿಗಳು ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ ಈ ನಿವಾಸಗಳು 2 ಮೀ. ನಿಂದ 4.30 ಮೀ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಹೊಂದಿದ್ದವು. ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಸಂರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ಒಂದು 3 ಮೀ ಒಳ ವ್ಯಾಸವನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. 40 ಸೆ.ಮೀ ದಪ್ಪದ ಗೋಡೆಯಿದ್ದ ಅದು 50 ರಿಂದ 55 ಸೆ.ಮೀ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಒಂಬತ್ತು ಕಂಬದ ಗುಳಿಗಳ ಕುರುಹನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಒಂದು ಗುಳಿಗೆ ಕಲ್ಲಿನ ಚೂರನ್ನು ಹಾಕಿ ದಮ್ಮು ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ಮನೆಯ ಒಳಗೆ, ಒಲೆಯದ್ದಾಗಿರಬಹುದಾದ, ಸೀದು ಕರಕಲಾಗಿರುವ ನಾಲ್ಕು ಚಪ್ಪಟೆ ಕಲ್ಲುಗಳ, ಎರಡು ಗುಂಪು ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ. ನೆಲವನ್ನು ಕಪ್ಪು ಜೇಡಿ ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಮಾಡಲಾಗಿದ್ದು ಆಗ್ನಿಂದಾಗೆ ಜೇಡಿ ಮಣ್ಣಿನ ದ್ರಾವಣದಿಂದ ಸಾರಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಮನೆಗಳ ಛಾವಣಿಗಳು ಬಹುಶಃ ಶಂಕುವಿನಾಕಾರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದು. ಇದುವರೆಗೂ ಪತ್ತೆಯಾದ ಅತ್ಯಂತ ದೊಡ್ಡ ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಮನೆಯೊಂದು ತನ್ನ ಸುತ್ತಲೂ 16 ಕಂಬದ ಗುಳಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಚಿಕ್ಕ ಹಾಗೂ ದೊಡ್ಡ ಮನೆಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಹೊಂದಿಕೊಂಡಂತೆ ಇತ್ತು. ಪಶ್ಚಿಮದ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕುಶಲಕರ್ಮಿಗಳ, ಕುಂಬಾರರ, ಸುಣ್ಣ ತಯಾರಕರ ಹಾಗೂ ಅಕ್ಕಸಾಲಿಗರ ವಸತಿಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

15.8.3 ಮಣ್ಣಾತ್ರೆಗಳು

ಮೇಲಿನ ಮನೆಗಳು ತಿನ್ನಲು, ಕುಡಿಯಲು, ಸಂಗ್ರಹಿಸಲು ಹಾಗೂ ಅಂತ್ಯ ಸಂಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಯ ಮಡಕೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು. ನೇವಸ ಹಾಗೂ ಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ, ಮಂದ ಬೂದು

ಬಣ್ಣದ, ಬಿಳಿ ಚಿತ್ರಗಳಿರುವ ಮಡಕೆಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಆರಂಭಿಕ ಮಡಕೆಗಳೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬಟ್ಟಲುಗಳು, ಲೋಟಗಳು ಗುಂಡಗಿನ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಯ ಪಾತ್ರಗಳಿವೆ. ಪ್ರಕಾಶ್, ದೈಮಾಬಾದ್, ಚಂದೋಲಿ, ಸೋನ್‌ಗಾಂವ್, ಹಾಗೂ ಇನಾಂಗಾಂವ್ ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ಹಾಗೂ ರಚನೆಯ ಮಾಳ್ವ ಮಣ್ಣಾತ್ಮಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ಮೂತಿಯಿರುವ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲದಿರುವ ಬಾಯಿ ಇಲ್ಲದ ಗುಂಡಗಿನ ದೊಡ್ಡ ಪಾತ್ರೆಗಳು, ಮಧ್ಯ ಹಳ್ಳವಿರುವ ನೇರವಾದ ಬಟ್ಟಲುಗಳು, ಕಿವುಚಿದ ಅಥವಾ ನಳಿಕೆಯಾಕಾರದ ಬಾಯಿಯಿರುವ ಬಟ್ಟಲುಗಳು ಹಾಗೂ ಸಣ್ಣ ಲೋಟಗಳಿದ್ದವು. ಇವಲ್ಲವೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೆಂಪಗಿದ್ದು ಕಪ್ಪು ವರ್ಣ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ.

ಆ ಪ್ರದೇಶದಿಂದಾಗಿ ತನ್ನ ಹೆಸರು ಪಡೆದ ಜೋರ್ವೆ ಮಣ್ಣಾತ್ಮೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ನುಣ್ಣಗಿನ ಜೇಡಿಯಿಂದ ಮಾಡಲಾಗಿದ್ದು, ಮಂಕು ಕೆಂಪು ಹೊರಮೈಯಲ್ಲಿ, ಲೋಹದ ಬಳೆಯನ್ನೂ, ಕಪ್ಪು ವರ್ಣ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಗಾತ್ರದ ಬಟ್ಟಲುಗಳು, ಲೋಟಗಳು (ಗುಂಡಗಿನ ಪಾತ್ರೆಗಳು) ದ್ರವಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲು ಹಾಗೂ ಉಯ್ಯಲು ಇರುವ ಪಾತ್ರೆಗಳು ನೇವಸದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪಾತ್ರೆಗಳಾಗಿದ್ದವು. ನೇವಸದ ಗುಂಡಗಿನ ತಳವಿರುವ-ಇಳಿಜಾರು ಮೇಲ್ಭಾಗದ ಪಾತ್ರೆಗಳು, ನಳಿಕೆಯಿರುವ ಮಡಕೆಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ತಟ್ಟೆಗಳ ಅಭಾವ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ವಿನ್ಯಾಸಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ರೇಖಾ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿವೆ. ಆದರೂ ನಾಯಿ ಹಾಗೂ ಜಿಂಕೆಯ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ನೈಜತೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಚಂದೋಲಿ ಹಾಗೂ ಸೋನ್‌ಗಾಂವ್‌ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಸೇರ್ಪಡೆ ಕಂಡುಬಂದರೂ, ಇನಾಂಗಾಂವ್ ಹೊಸ ಆಕಾರದ ಕೊಡುಗೆ ನೀಡಿದ್ದಲ್ಲದೆ, ಜೋರ್ವೆಯ ಕುಂಬಾರಿಕೆಯ ಮೂಲ ಆಕಾರ ಹಾಗೂ ರಚನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಬದಲಾವಣೆ ತಂದಿರುವುದು ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ.

15.8.4 ವಸ್ತುಗಳು ಹಾಗೂ ಆಭರಣಗಳು

ನೇವಸ, ಚಂದೋಲಿ ಹಾಗೂ ಇನಾಮಗಾಂವ್‌ನ ಉತ್ಪನ್ನದಿಂದ ಹತ್ತಿ, ಅಗಸೆ ನಾರು ಹಾಗೂ ರೇಷ್ಮೆಯ ವಸ್ತುಗಳು ಇದ್ದವೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ನೇವಸ ಹಾಗೂ ಚಂದೋಲಿಯಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರದ ಮಣಿಗಳನ್ನು ಪೋಣಿಸಲು ಈ ದಾರಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವುದು ಹತ್ತಿ ಹಾಗೂ ರೇಷ್ಮೆಯನ್ನು ಹೊಸೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ವಸ್ತುಗಳಿಂದ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದಿರಬಹುದು ಆದರೆ ಅವುಗಳ ಮಾದರಿ ಲಭ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ.

ಒಡವೆಗಳು ಯಥಾಪ್ರಕಾರ ಕತ್ತಿನ ಹಾರಗಳು, ಕಿವಿಯೋಲೆಗಳು, ಬಳೆಗಳು, ಕಾಲುಚೈನುಗಳು ಹಾಗೂ ಉಂಗುರಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ಕತ್ತಿನ ಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಅರೆ ಅಮೂಲ್ಯ ರತ್ನಗಳಾದ ಅಗೆಟ್, ಜಾಸ್ವರ್, ಹಾಗೂ ಕಾರ್ನೆಲಿಯನ್, ಟೆರಾಕೋಟಾ, ಶಂಕು-ಚಿಪ್ಪು, ಬಳಪದ ಕಲ್ಲು ಹಾಗೂ ವರಳವಾಗಿ ತಾಮ್ರದ ಮಣಿ ಮತ್ತು ಅಪರೂಪಕ್ಕೆ ಚಿನ್ನದ ಮಣಿಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ನೇವಸದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ತಾಮ್ರದ ಮಣಿಗಳ

ಹಾರ ಒಂದು ಮೃತ ಮಗುವಿನ ಕತ್ತಿನ ಸುತ್ತ ದೊರೆತಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬಳೆಗಳು ತಾಮ್ರ, ಸುಟ್ಟ ಮಣ್ಣು, ಮೂಳೆ ಅಥವಾ ದಂತದ್ದಾಗಿದ್ದವು. ಉಂಗುರಗಳನ್ನು ಕೈಬೆರಳುಗಳಲ್ಲಿ ಧರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

15.8.5 ಸಲಕರಣೆಗಳು ಹಾಗೂ ಆಯುಧಗಳು

ಈ ತಾಮ್ರ-ಶಿಲಾಯುಗದ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ತಾಮ್ರದ ಸಲಕರಣೆಗಳು ಲಭ್ಯವಾಗಿವೆ. ಚಂದೋಲಿ ಎರಡು ಉಳಿಗಳು, ಒಂದು ಖಡ್ಗ, ಒಂದು ಕಠಾರಿ, ಮೂರು ಮೀನಿನ ಗಾಳಗಳು ಹಾಗೂ ಒಂದು ತಾಮ್ರದ ರಾಡನ್ನು ನೀಡಿದೆ. ಚಂದೋಲಿಯ ಹಿಡಿ ಬಾಗಿರುವ ಒಂದು ಕಠಾರಿಯನ್ನು ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದ ಫತೇಘರ್‌ನ ಖಡ್ಗಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಲಾಗಿದೆ ಆದರೆ ಕೆಲವು ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ಗುರುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ನೇವಸದಿಂದ ಒಂದು ಉಳಿ, ಒಂದು ತಟ್ಟೆ, ಒಂದು ರಾಡು ಹಾಗೂ ಒಂದು ಮಡಕೆ ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ. ತನ್ನ ಸಂಕೀರ್ಣ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಮುರಿದಿರುವ ತ್ರಿಕೋಣಾಕಾರದ ವಿಚಿತ್ರ ಅಲಗಿನ ಕೊಡಲಿ ನೇವಸದಿಂದ ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ. ಜೋರ್ವೆಯಿಂದ ಆರು ಚಪ್ಪಟೆ ಖಡ್ಗಗಳು ವರದಿಯಾಗಿವೆ. ಇವಲ್ಲದೆ ಮರದ ಉಪಕರಣಗಳಾದ ಸಾಣೆ ಕಲ್ಲುಗಳು, ಮುಲ್ಲರಗಳು, ಸುತ್ತಿಗೆ ಕಲ್ಲುಗಳು, ಸಾಣೆಹಿಡಿದ ಕೊಡಲಿಗಳು, ಉಳಿಗಳು, ಬಾಚಹಿ ಹಾಗೂ ಗುಂಡುಗಳು ನೇವಸ, ಚಂದೋಲಿ ಹಾಗೂ ಇತರ ನೆಲೆಗಳಿಂದ ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ. ತಾಮ್ರವು ಅಪರೂಪವೂ ದುಬಾರಿಯೂ ಅದುದರಿಂದ ಈ ಕಲ್ಲಿನ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ಜನರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮರದ ಅಥವಾ ಮೂಳೆಯ ಹಿಡಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿಸಲಾದ, ಬೆಣಚುಕಲ್ಲಿನ ತೆಳುವಾದ ಅಲಗಿರುವ, ಕಲ್ಲಿನ ಕತ್ತಿಗಳನ್ನು ಅವರು ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ಹಣ್ಣು-ತರಕಾರಿ ಹೆಚ್ಚಲು, ಹಾಗೂ ಮರ ಮತ್ತು ದಂತದ ಮೇಲೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಅರೆಯಲು ಹಾಗೂ ಕಲ್ಲಿನ ಕೊಡಲಿಗೆ ಸಾಣೆ ಹಿಡಿಯಲು ದೋಣಿಯಾಕಾರದ ಅರೆಯುವ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ಉತ್ಪಾದಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

15.8.6 ಆಹಾರ

ದೊರೆತಿರುವ ಅವಶೇಷಗಳಿಂದ ಈ ತಾಮ್ರ-ಶಿಲಾಯುಗದ ಹಳ್ಳಿಗಳ ನಿವಾಸಿಗಳು ಗೋಮಾಂಸ ಹಾಗೂ ಜಿಂಕೆಯ ಮಾಂಸದೊಂದಿಗೆ ಎಮ್ಮೆ, ಮೀನು, ಸಿಂಪಿ ಚಿಪ್ಪು ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದರು ಎಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಇತ್ತಿಚಿನ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಪ್ರಕಾರ ನೇವಸದ ತಾಮ್ರ-ಶಿಲಾಯುಗದ ನಿವಾಸಿಗಳು ಕೋಣ, ಕುರಿ / ಆಡು, ಹಂದಿ, ಕುದುರೆ / ಕತ್ತೆ, ಸಣ್ಣ ಬೆಕ್ಕು, ಮೂರು ಬಗೆಯ ಹುಲ್ಲೆ, ನೀಲ್‌ಫಾಯ್, ನಾಲ್ಕು ಕೊಂಬಿನ ಸಾರಂಗ, ಕೃಷ್ಣ ಮೃಗ, ಜಿಂಕೆ, ಸಾಂಬಾರ್, ನಾಡು ಕೋಳಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದಿದ್ದರು ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಯಶಃ ಇವುಗಳನ್ನು ಆಹಾರವಾಗಿ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದಿರಲೂ ಬಹುದು.

ಇವರು ಗೋಧಿ, ಬಾರ್ಲಿ, ಕಾಳುಗಳು ಹಾಗೂ ಬಹುಶ ರಾಗಿಯನ್ನು ಬಳಿಯುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಗೋಧಿ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಸೋನ್‌ಗಾಂವ್‌ನಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಇನಾಂಗಾಂವ್‌ನಲ್ಲಿ ಬಾರ್ಲಿ, ಗೋಧಿ, ಕಾಳುಗಳು, ಹಸುರು ಕಾಳು, ಹುರುಳಿಕಾಳು, ಬಟಾಣಿ, ಎಲಚಿ ಹಣ್ಣು ಹಾಗೂ ಕಾಡು ಖರ್ಜೂರ

ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ. ನೇವಸದಲ್ಲಿ ತರಕಾರಿಯ ಜೀವಕೋಶಗಳು, ರಾಗಿ ಅಥವಾ ಇತರ ಹುಲ್ಲಿನ ಹೊರಮೈಯಲ್ಲಿರುವ ಕೂದಲುಗಳು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ತಾಮ್ರದ ಮಣಿಗಂಟಿದ್ದ ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಶಿಲೀಂಧ್ರಗಳ ಬೀಜಗಳು ದೊರೆತಿವೆ.

15.8.7 ಟೆರಾಕೋಟಾ

ಉತ್ಪನ್ನನಗೊಂಡ ಈ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಟೆರಾಕೋಟಾಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಮುಖವಿಲ್ಲದ ತುಂಡಾದ, ಚೂಪಾದ ತಲೆಯ, ಕುಳ್ಳಗಿನ, ದುಂಡಗಿನ ಚಾಚಿದ ಬಾಹುಗಳ, ಚಿಕ್ಕ, ಅತ್ಯಂತ ದೊಡ್ಡದಾದ ಟೆರಾಕೋಟಾದ ಸ್ತ್ರೀ ಆಕೃತಿ ನೇವಾಸದಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ. ಇನಾಂಗಾಂವ್‌ನಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಟೆರಾಕೋಟಾದ ಸ್ತ್ರೀ ಆಕೃತಿಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ವಸ್ತ್ರರಹಿತವಾದ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವಕ್ಕೆ ರುಂಡ ಇದ್ದರೆ ಕೆಲವಕ್ಕೆ ರುಂಡವಿಲ್ಲ. ರುಂಡವಿಲ್ಲದವುಗಳು ಗೂಳಿಯ ಮೇಲೆ ಆಸೀನವಾಗಿವೆ. ಆರು ಇಂಚಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಉದ್ದವಿಲ್ಲದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಎರಡು ಇಂಚು ಅಗಲವಿರುವ, ವಸ್ತ್ರರಹಿತ ದೇವತೆಯನ್ನು ಇರಿಸಿದ, ಜೇಡಿಮಣ್ಣಿನ ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಮತ್ತೊಂದು ರುಂಡವಿಲ್ಲದ ಜೇಡಿ ಮಣ್ಣಿನ ಸ್ತ್ರೀ ಆಕೃತಿಯು ಗೂಳಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿರುವಂತೆ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೆಲವು ಪುರುಷ ಆಕೃತಿಗಳನ್ನು ಡಿಜಿಟಲಿಝಿಡಿಜಿಜಿ.

15.8.8 ಕಂಚು

ಟೆರಾಕೋಟಾ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ನಾಲ್ಕು ಅಪರೂಪದ ಕಂಚಿನ ಕಲಾಕೃತಿಗಳಾದ ಕಂಚಿನ ಆನೆ, ಏಕಶೃಂಗಿ, ಎಮ್ಮೆ ಹಾಗೂ ಮನುಷ್ಯನೊಬ್ಬ ಒಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಎರಡು ಎತ್ತಿನ ಬಂಡಿ ದೈವಾಬಾದಿನಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ.

15.8.9 ಅಂತ್ಯಕ್ರಿಯೆಗಳು

ನೇವಸದ 131 ಅಂತ್ಯಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಹಾಗೂ ಬಾಹಲ್, ಚಂದೋಲಿ, ದೈವಾಬಾದ್ ಸೋನ್‌ಗಾವ್‌ನ ಕೆಲವು ಹಾಗೂ ಇನಾಂಗಾಂವ್‌ನ 50 ಅಂತ್ಯಸಂಸ್ಕಾರಗಳಿಂದ ಮನೆಯ ಒಳಗೆ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಹೆಣಗಳನ್ನು ಹೂಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ಧೃಢಪಟ್ಟಿದೆ. ದೇಹವನ್ನು ಗಾಳಿಗೆ ಒಡ್ಡಿ ದೇಹವು ಒಣಗಿದ ನಂತರ ಮಗುವಿನ ಅಸ್ಥಿಯನ್ನು ಎರಡು, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಮೂರು, ನಾಲ್ಕು ಅಥವಾ ಐದು ಪಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಇರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಬೆಳೆದ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹಾಗೂ ವಯಸ್ಕರನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ತಯಾರಿಸಲಾದ ಗುಂಡಿಯಲ್ಲಿ, ಭದ್ರ ಮುಚ್ಚಳವಿರುವ ಶೇಖರಣಾ ಜಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ, ಮನೆಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೂಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಎಲ್ಲಾ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಅಸ್ಥಿಗಳನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಇರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಆದರೆ ಒಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅದನ್ನು ಮಡಚಿದಂತೆ ಇರಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಇವುಗಳನ್ನು ಉತ್ತರ-ದಕ್ಷಿಣಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಇರಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಶಿಶು ಸಮಾಧಿಯ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ; ನೇವಸದ 126, ಚೊದೋಲಿಯ 23, ಸೋನ್‌ಗಾವ್‌ನ 4, ದೈವಾಬಾದಿನ 3 ಹಾಗೂ

ಇನಾಂಗಾಂವಿನ 50 ಸಮಾಧಿಗಳನ್ನಾಧರಿಸಿ, ಶಿಶು ಮರಣ ಹೆಚ್ಚಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ಸಾಬೀತಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದ ತಾಮ್ರ-ಶಿಲಾಯುಗದ ಜನರು ಇದನ್ನು ದಕ್ಷಿಣದ ನವಶಿಲಾಯುಗದ ಜನರಿಂದ ಎರವಲು ಪಡೆದಂತಿದೆ.

ಮೃತಶರೀರಗಳೊಂದಿಗೆ ಕಂಡು ಬಂದ ಬಟ್ಟಲುಗಳು, ನಳಿಕೆಯಿರುವ ಮಡಕೆಗಳು, ಗುಂಡಗಿನ ಲೋಟಗಳ ಆಕಾರದ ಊಟದ ಹಾಗು ಕುಡಿಯುವ ಪಾತ್ರೆಗಳು ಹಾಗು ಮಣಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಆ ಜನರು ಬದುಕಿದ್ದಾಗ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಅವರ ಮರಣದ ನಂತರ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಹೂಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ಸಾಬೀತಾಗುತ್ತದೆ. ತಾಮ್ರದ ಮಣಿಯ ಮಾಲೆ ಧರಿಸಿದ್ದ ನೇವಸ ಹಾಗು ಚಂಡೋಲಿಯ ಕೆಲವು ಮಕ್ಕಳ ಸಮಾಧಿ ಹಾಗು ಸೋನ್‌ಗಾಂವ್‌ನ ಚಿಪ್ಪಿನ ಹಾರದ ಮಗುವಿನ ಶರೀರದಿಂದ ಆ ಮಕ್ಕಳು ಶ್ರೀಮಂತರದ್ದಾಗಿರಬಹುದು ಎಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು. ಒಂದು ಮಗುವಿನ ಮೃತ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಎಣ್ಣೆ ಹಾಗು ಸಗಣಿಯ ಲೇಪ ಹಚ್ಚಿದ್ದುದು ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ.

15.9 ಸಾರಾಂಶ

ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ತಾಮ್ರ - ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ಮಧ್ಯ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತಿವೆ. ನಗರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿರುವ ಏಕೀಕರಣ ಶಕ್ತಿಯ ಅನುಪಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಶಕ್ತಿಗಳು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಆದರೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ನಮ್ಮತೆಯಿಂದಿಗೆ ಬೆಳೆದು ಬಂದವು. ಪ್ರೋ.ಸಂಖಾಲಿಯಾರವರು ದಕ್ಖನ್ ಹಾಗು ಮಧ್ಯ ಭಾರತದ ತಾಮ್ರ - ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕೆಲವು ಮಣ್ಣಾತ್ರೆಗಳು, ಚಿತ್ರಗಳು, ಹಾಗು ಮಣಿಗಳೆಡೆಗೆ ನಮ್ಮ ಗಮನ ಸೆಳೆದು ಅವು ಕ್ರಿ.ಪೂ 2ನೇಯ ಸಹಸ್ರಮಾನದ ಭಾರತದ ಸಂಪರ್ಕಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

15.10 ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು

1. ಶಸ್ತ್ರ: ಹಾನಿ ಉಂಟು ಮಾಡಲು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಾಧನ
2. ಮಾಲ್ಡ ಪಾತ್ರೆ: ಕೆಂಪು ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಜಾಮಿತಿಯ ರೂಪದ, ಗಿಡ, ಪ್ರಾಣಿಗಳ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳಿರುವ ಪಾತ್ರೆ

15.11 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ

1. ಮಧ್ಯ ಭಾರತ ಹಾಗು ದಕ್ಖನಿನ ತಾಮ್ರ - ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಿ.
2. ಅಹಾರ್ ತಾಮ್ರ-ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿ.

3. ದಕ್ಕನಿನ ತಾಮ್ರ - ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿರಿ.
4. ಉತ್ತರ ದಕ್ಕನಿನ ತಾಮ್ರ - ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿರಿ .

15.12 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಉತ್ತರಗಳು

1. ವಿಭಾಗ 15.2 ನೋಡಿ
2. ವಿಭಾಗ 15.4 ನೋಡಿ
3. ವಿಭಾಗ 15.5 ನೋಡಿ
4. ವಿಭಾಗ 15.8 ನೋಡಿ

15.13 ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

1. Pre history and Jain K.C.: Protohistory of India
2. Shashi Asthana History and Archaeology of India is contracts with other countries from earliest times to 3.00 B.C.
3. Agrawal D.P. The Cppper Bronze Age in India.
4. Sankalia .H.D. The Pre history and Proto history of India and Pakistan
5. Deo S.B. Recent Researches on the Chalcolithic and Megalithic Cultures of the Deccan.

ಪಠ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದವರು:

ಡಾ. ಚಂದ್ರಕಾಂತ ಕೋಳಿಗಡ್ಡೆ

ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದವರು:

ಡಾ. ಎನ್.ಸಿ. ಸುಜಾತ

ರಚನೆ

16.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

16.1 ಪೀಠಿಕೆ

16.2 ಭಾರತದಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರದ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದ ಉಗಮ

16.3 ತಾಮ್ರದ ಉದ್ಯಮ

16.4 ತಾಮ್ರದ ಸಲಕರಣೆಗಳು

16.5 ತಾಮ್ರದ ನಾಣ್ಯಗಳು, ಮೂರ್ತಿಗಳು, ಸ್ತಂಭಗಳು, ತಾಮ್ರದ ತಟ್ಟೆಗಳು ಮತ್ತು ಪಾತ್ರೆಗಳು

16.6 ಸಾರಾಂಶ

16.7 ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು

16.8 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ

16.9 ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಉತ್ತರಗಳು

16.10 ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

16.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

ಈ ಘಟಕವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ ನಂತರ ನೀವು ಕೆಳಕಂಡ ಅಂಶಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೀರಿ.

- ಭಾರತದಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರದ ಲೋಹಶಾಸ್ತ್ರದ ಉಗಮ, ತಾಮ್ರದ ಉದ್ಯಮ, ತಾಮ್ರದ ಸಲಕರಣೆಗಳು, ತಾಮ್ರದ ನಾಣ್ಯ, ಮೂರ್ತಿಗಳು, ಸ್ತಂಭಗಳು, ತಾಮ್ರದ ತಟ್ಟೆಗಳು

16.1 ಪೀಠಿಕೆ

ತಾಮ್ರವು ಸುಲಭವಾಗಿ ಬಗ್ಗಿಸಬಹುದಾದ ಸಾಲೋಮನ್ ಗುಲಾಬಿ ಬಣ್ಣದ ಲೋಹ. ಅದರ ಮೂಲ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಬೆಳ್ಳಿ, ಸೀಸದೊಂದಿಗೆ ಅದು ಸೇರಿರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ನೈಸರ್ಗಿಕ ಬಣ್ಣ ನೀಡುವ ವಸ್ತುವಾಗಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಇದು ಕಬ್ಬಿಣದಂತೆಯೇ ನಿಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಇದು ಚಿನ್ನದಂತೆ ಮಾನವ ಮೊದಲು ಉಪಯೋಗಿಸಿದ ಲೋಹಗಳ ಪೈಕಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿದೆ.

ತಾಮ್ರ ಮೂಲ ಲೋಹ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ನೈಸರ್ಗಿಕವಾಗಿ ಆಮ್ಲಜನಕ ಮತ್ತು ಗಂಧಕದೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿ ಆಕ್ಸೈಡ್ ಅಥವಾ ಸಲ್ಫೈಡ್‌ಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಮ್ಯಾಲಾಡೈಟ್, ಅರ್ಯುರೈಟ್, ಕುಪ್ರೈಟ್, ಮೆಲಕೊನೈಟ್ ಅಥವಾ ಟೆನೈಟ್, ಕಾಪರ್ ಪೈರೈಟ್ ಮತ್ತು ಎರುಬಸೈಟ್ ತಾಮ್ರದ ಪ್ರಮುಖ ಬಗೆಯ ಅದಿರುಗಳು. ತಾಮ್ರದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ತಯಾರಾಗುವ ಬಹುಮುಖ್ಯ ಲೋಹಗಳೆಂದರೆ ಕಂಚು ಮತ್ತು ಹಿತ್ತಾಳೆ. ತಾಮ್ರ ಆಧಾರಿತ ಮಿಶ್ರಲೋಹಗಳ ಪೈಕಿ ತಾಮ್ರ ಮತ್ತು ತವರ ಸೇರಿ ತಯಾರಾಗುವ ಕಂಚು ಬಹುಮುಖ್ಯ. ಅದರಲ್ಲಿ ಶೇ.3-4ರ ಕಡಿಮೆ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ತವರ ಇದ್ದು ಗಟ್ಟಿಲೋಹವಾಗಿದೆ. ಇದು ಯುದ್ಧ ಮತ್ತು ಕೃಷಿ ಸಲಕರಣೆ ತಯಾರಿಸಲು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಶೇ.10 ತವರ ತಾಮ್ರದೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿದಾಗ ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಬಂದೂಕು ಲೋಹ ತಯಾರಾಗುತ್ತದೆ. ಶೇ.15-18 ತವರ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಸದೃಢವಾದ ಎರಕ ಹೊಯ್ಯಬಹುದಾದ, ಸವೆಯಲಾರದ ಕಂಚು ಉತ್ಪತ್ತಿ ಆಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ದೇಗುಲದ ಘಂಟೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಹಿತ್ತಾಳೆಯಲ್ಲಿ ಶೇ.50 ತಾಮ್ರ ಮತ್ತು ಶೇ.50 ಸತು ಇರುತ್ತದೆ. ಕಂಚಿನಲ್ಲಿ ಹಿತ್ತಾಳೆಗಿಂತ ತಾಮ್ರದ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಬಂದೂಕು ಲೋಹದಲ್ಲಿ ಶೇ. 85 ತಾಮ್ರ ಮತ್ತು ಶೇ.5 ಸೆನಿಯಮ್, ಶೇ.5 ಸತು ಮತ್ತು ಶೇ.5 ಸೀಸ ಇರುತ್ತದೆ.

16.2 ಭಾರತದಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರದ ಲೋಹಶಾಸ್ತ್ರದ ಉಗಮ

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರ ಮತ್ತು ಕಂಚಿನ ಇತಿಹಾಸ ಕಬ್ಬಿಣದಷ್ಟೇ ಪುರಾತನ. ಆದರೆ ಭೌಗೋಳಿಕ ಕಾರಣದಿಂದ ಕಬ್ಬಿಣ ತಾಮ್ರಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಿದೆ. ಯಜುರ್ವೇದದ 6 ಲೋಹಗಳ ಪೈಕಿ ಲೋಹ ಪದ ಸೂಚಿತ ತಾಮ್ರವೂ ಒಂದು. ತಾಮ್ರದ ಇರುವಿಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಇದು ಅತ್ಯಂತ ಹಳೆದ

ಪುರಾವೆ.ಲೋಹ ಪದ ಆನಂತರ ಲೋಹಿತ(ಕೆಂಪು ಲೋಹ) ತಾಮ್ರದ ಹೆಸರು ಪಡೆಯಿತು. ಕ್ರಿ.ಪೂ.1000ರ ಅಥರ್ವಣ ವೇದ ತಾಮ್ರವನ್ನು ಲೋಹಿತ ಮಾನ್ಯ ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ ಕಪ್ಪು ಲೋಹದ ಕಬ್ಬಿಣಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಬಳಸಿದ್ದನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ.

ಇದೇ ವೇದದ ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಕೆಂಪು ಲೋಹದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಚಾಕುವಿನ ಉಲ್ಲೇಖವೂ ಇದೆ.ಕ್ರಿ.ಪೂ. 3000ದಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರ ಎಂಬ ಆಧುನಿಕ ಹೆಸರು ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದು ಪುರಾತನ ಕಾಲದ ಚರಕ ಮತ್ತು ಶುಶ್ರುತರ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ವಿವರಣೆ ಇದೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಪೂ. 1000ದಲ್ಲಿ ಕಥಕಾ ಸಂಹಿತ ಮತ್ತು ಮೈತ್ರೀಯಿ ಸಂಹಿತಾದಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರದ ಬಗ್ಗೆ ಉಲ್ಲೇಖ ಇದೆ.ಸಪ್ತಪಥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಚಂದೋಗ್ಯ ಉಪನಿಷತ್, ಜೈಮಿನಿ ಉಪನಿಷತ್ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲೂ ಈ ಲೋಹದ ಬಗ್ಗೆ ಉಲ್ಲೇಖ ಇದೆ. ಸಪ್ತಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಾಮ್ರವನ್ನು ಚಿನ್ನದಿಂದ ಬೇರೆ ಎಂದೇ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಜೈಮಿನಿ ಉಪನಿಷತ್ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಕಪ್ಪು ಲೋಹ ಎಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಪಿ.ಸಿಯೋಗಿ ಪ್ರಕಾರ ಆರ್ಯನ್ನರ ಕಾಲದ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರದ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ಉಲ್ಲೇಖ ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರದ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ನಂಬಬಹುದಾಗಿದೆ.ಇದರ ಬದಲಿಗೆ ಕಬ್ಬಿಣದ ಶಸ್ತ್ರಗಳ ಬಳಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಪುರಾವೆಗಳು ಇವೆ.

ಕ್ರಿ.ಪೂ. 1500ರಲ್ಲಿ ಆರ್ಯರ ಮತ್ತು ದ್ರಾವಿಡರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರದ ಬಳಕೆ ಪ್ರಚಲಿತಕ್ಕೆ ಬಂತು ಎಂದು ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಪುರಾತತ್ವ ಸಂಶೋಧನೆಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ. ಋಗ್ವೇದದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಾಣದ ತುದಿಯು ಕಬ್ಬಿಣದಿಂದ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು.ಅಥರ್ವಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರದ ಚಾಕು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಕ್ರಿ.ಪೂ.1500-1200ರ ಅವಧಿಯ ವೇದ ಕಾಲದ ಜನರು ತಾಮ್ರದ ಲೋಹದ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟದ ಕೌಶಲ್ಯ ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಆದರೆ ವೇದ ಕಾಲದ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಲೋಹವನ್ನು ಸಂಸ್ಕರಿಸುವ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿ ಇಲ್ಲ. ಧಾರ್ಮಿಕ ನಿರ್ಬಂಧಗಳ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಹಿಂದೂಗಳು ಬಲಿದಾನದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಬ್ಬಿಣವನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿಸುವ ಅಥವಾ ಉಕ್ಕು ತಯಾರಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಬಗ್ಗೆ ಅರಿವಿಲ್ಲದ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬಿಣ ಮತ್ತು ತಾಮ್ರದ ನಡುವೆ ಜನರು ಒಂದನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವೇ ಆಗಿತ್ತು. ಕಬ್ಬಿಣಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಬಹುದಾದ ಗಟ್ಟಿತನದ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಕಂಚು ತಾಮ್ರಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಬಳಕೆಗೆ ಬಂತು. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರ ಮತ್ತು ತವರಗಳ ಉಲ್ಲೇಖ ಇದ್ದರೂ ಕಂಚಿನ ಬಳಕೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕ್ರಿ.ಪೂ. 300ರ ವೈದ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞ ಸುಶ್ರುತನ ಅವಧಿಯಲ್ಲೇ ಕಬ್ಬಿಣವನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿಸಿ ಉಕ್ಕು ತಯಾರಿಸುವ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ತಿಳಿದಿತ್ತು.

ಕ್ರಿ.ಪೂ 500-200ರ ಪುರಾಣಯುಗದಲ್ಲಿ ಮನು ತಾಮ್ರದ ಪಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ಶುಚಿಗೊಳಿಸುವ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ದೇಶನ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಕ್ರಿ.ಪೂ. 300ರಲ್ಲಿ ಕೌಟಿಲ್ಯ ತಾಮ್ರದ ಅದಿರನ್ನು ತೂಕದ ಹಸಿರು, ಬೂದು, ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದ್ದೆಂದು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವು ಈಗಿನ ಮೆಲಕೈಟ್, ಪೈರೈಟ್ ಹಾಗೂ ಕೆಂಪು ತಾಮ್ರದ ಅದಿರು ಇರಬೇಕು. ತಾಮ್ರಪತ್ರವನ್ನು ಚಿನ್ನದ ಎಲೆಯಿಂದ ಮುಚ್ಚಿ ಆನಂತರ ಹೊರಬದಿಯಿಂದ ನುಣುಪು

ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕೌಟಿಲ್ಯ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕ್ರಿ.ಪೂ. 302ರಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ ಗ್ರೀಕ್ ರಾಯಭಾರಿ ಮೆಗಸ್ತನೀಸ್, ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ತಾಮ್ರದ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಬೆಲೆಬಾಳುವ ಹರಳುಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಿಂಗರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನೇಪಾಳ ಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಪೂ. 350-400 ಕಾಲದ ಅಶೋಕ ಸ್ತಂಭದ ತಾಮ್ರದ ಮೊಳೆಯಂತಹ ವಸ್ತು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ.

ಬಿಹಾರ ರಾಜ್ಯದ ಸಿಂಗವಬಮ್ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ, ರಾಜಪುಟಾನಾ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ, ಹೈದರಾಬಾದ್ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೆಲ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ, ಹಿಮಾಲಯ ತಪ್ಪಲಿನ ಕುಲು, ಘರವಾಲ್, ನೇಪಾಳ, ಸಿಕ್ಕಿಮ್, ಭೂತಾನ್‌ನಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರ ಕರಗಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮೇಲ್ಕಂಡ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರದ ಅದಿರಿನಿಂದ ಶುದ್ಧ ತಾಮ್ರ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ತಾಮ್ರದಿಂದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುವ ಕಲೆಯು ಗಂಗಾನದಿಯ ಮುಖಜ ಭೂಮಿ, ಬಂಗಾಳ, ಒರಿಸ್ಸಾ, ಆಂಧ್ರದಿಂದ ಹಿಡಿದು ದೇಶದ ಬಹುತೇಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹರಡಿತ್ತು.

ಸುಶ್ರುತನ ಪ್ರಕಾರ ತಾಮ್ರವು ಸಿಹಿಯಾದ ಮತ್ತು ಸಂಕೋಚದ ರುಚಿಯ ಲೋಹವಾಗಿದ್ದು ಅದಕ್ಕೆ ನಾಶಕಾರಿ ಗುಣಸ್ವಭಾವ ಇದೆ.ಅದು ತಣ್ಣಗಾಗಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನೂ ಹೊಂದಿದೆ. 'ದಿ ಪೆರಿಪ್ಲಸ್' ಕೃತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ತಾಮ್ರವನ್ನು ಬಾರಿಗಾಜಾದಿಂದ ಅಪೋಲೋಜಿಸ್ ಮತ್ತು ಒಮ್ಮನಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡ ಹಡಗುಗಳಲ್ಲಿ ರಫ್ತು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ತಾಮ್ರವನ್ನು ಪರ್ಶಿಯನ್ ಗಲ್ಫ್ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಮತ್ತೆ ಹಡಗುಗಳ ಮೂಲಕ ಸಾಗಿಸಲು ಇಜಿಪ್ಟ್‌ನ ಬಾರಿಗಾಜಾದಿಂದ ತರಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಕೂಡ ಪೆರಿಪ್ಲಸ್ ಕೃತಿಯಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.ರೋಮ್ ಮತ್ತು ಪಾರ್ಥಿಯಾ ನಡುವಿನ ಸಮರದ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಈ ಪರೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗ ಬಳಸಿ ತಾಮ್ರ ಸಾಗಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕಾರ್ಮೆನಿಯಾದಿಂದ ಪರ್ಶಿಯನ್ ಗಲ್ಫ್ ಮತ್ತು ಕೆಂಪು ಸಮುದ್ರದ ಬಂದರುಗಳಿಗೆ ತಾಮ್ರವನ್ನು ರಫ್ತು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ಪ್ಲಿನಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಹೋಮರ್ ತನ್ನ ಇಲಿಯಡ್ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿ ಮತ್ತು ಲೋಹದ ದೇವರಾದ ಹೆಫಸ್ಟಸ್ ಟ್ರೋಜನ್ ಯುದ್ಧದ ವೀರನಿಗೆ ತಾಮ್ರದ ಗುರಾಣಿ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ರೋಮ್‌ನ ಸೆನ್ಯಾಟ್ ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಈಜಿಪ್ಟ್, ಸೈಪ್ರಸ್, ಪ್ಯಾಲೆಸ್ಟೀನ್, ಅರೇಬಿಯಾ, ಲೆಬನಾನ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರದ ಗಣಿಗಳಿದ್ದ ಬಗ್ಗೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕ್ರಿ.ಶ.230ರಲ್ಲಿ ಫಿಲಾಸ್ಟ್ರಾಟಸ್ ತಕ್ಷಿಲಾದ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರ್ ಮತ್ತು ಪೌರವನ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ತಾಮ್ರದ ಚಿತ್ರಪಟಗಳನ್ನು ನೇತುಬಿಟ್ಟಿರುವ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಇದರೊಂದಿಗೆ ಮೊದಲ ಮೂರು ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರದ ಕೆಲಸದ ಕೌಶಲತೆ ಬಗ್ಗೆ ನಮಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟ ಮಾಹಿತಿ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಮೆಕ್‌ಕ್ರಂಡಲ್ ಕೂಡ ತಾಮ್ರದ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯರ ಕೌಶಲದ ಬಗ್ಗೆ ಹಿಸ್ಟಾರಿಕಲ್ ಟೈಮ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕೌಟಿಲ್ಯ ತನ್ನ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರದ ನಾಣ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಲೋಹದ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕನ ಉಸ್ತುವಾರಿಯಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರದ ಉತ್ಪಾದನೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕ್ರಿ.ಶ.300ರ ವೇಳೆಗೆ ತಾಮ್ರ ಬಹುಮುಖ್ಯ ಲೋಹ ಆಗಿತ್ತು. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ ನಾಣ್ಯಗಳು ಸೀಸ ಹೊಂದಿದ್ದು ತಾಮ್ರ ಅಥವಾ

ತವರದೊಂದಿಗೆ ಮಿಶ್ರಗೊಳಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ತಾಮ್ರವನ್ನು ಬೆಳ್ಳಿನಾಣ್ಯಗಳ ಉತ್ಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ಮಿಶ್ರಲೋಹವಾಗಿ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಬಗ್ಗೆ ಕೌಟಿಲ್ಯ ಖಚಿತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಭಾರತೀಯ ನಾಣ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಪೆರಿಪ್ಲಸ್ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಗುಪ್ತರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರದ ಪಟಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹಕ್ಕುಪತ್ರಗಳನ್ನು ನೀಡಲು ತಾಮ್ರ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹೆಚ್ಚಿದ ಬೇಡಿಕೆ ಫಲವಾಗಿ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರದ ಕವಚಗಳನ್ನು ದೊಡ್ಡ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಪಾದಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮಘಾನನ್ ನಿಯೋಗಿ, ಮಗಧವೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದ ತಾಮ್ರದ ಗಣಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ. ನಳಂದದ ಹಾಳು ಕೊಂಪೆಯಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾದ ಒಲೆಯ ಗುರುತುಗಳು ತಾಮ್ರವನ್ನು ಕರಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮತ್ತು ಎರಕ ಹೊಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಕ್ಷ್ಯ ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಬಿಹಾರದ ಸುಲ್ತಾನ್‌ಗಂಜ್‌ನಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾದ ಏಳೂವರೆ ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಬುದ್ಧನ ವಿಗ್ರಹ 1 ಟನ್ ತೂಕ ಇದೆ. ಇದನ್ನು ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದ ಲೋಹದ ಕೆಲಸಗಳ ಪೈಕಿ ಅತ್ಯಂತ ದೊಡ್ಡ ಮತ್ತು ಆರಂಭಿಕ ಕುಶಲತೆಯ ಪ್ರತೀಕ ಎನ್ನಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಚೀನಿ ಪ್ರವಾಸಿ ಹ್ಯೂಯೆನ್‌ತ್ಸಾಂಗ್ ನಳಂದದಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರ ಕಂಡ 80 ಎತ್ತರದ ತಾಮ್ರದ ಪ್ರತಿಮೆ ಬಗ್ಗೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಪ್ರಕಾರ ನೇಪಾಳ ಕೆಂಪು ತಾಮ್ರದ ಮೂಲವಾಗಿದ್ದು ಅಲ್ಲಿ ಕೆಂಪು ತಾಮ್ರದ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿ ಈ ಕೆಂಪು ತಾಮ್ರ ನೇಪಾಳದಿಂದ ವೈಶಾಲಿ, ಪಾಟಲಿಪುತ್ರದ ಮೂಲಕ ಬಿಹಾರಕ್ಕೆ ನುಸುಳಿರಬೇಕು ಎಂದು ನಂಬಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಬರಹಗಳಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರವನ್ನು ಮಲೆಚ್ಚಾ ಮತ್ತು ನೇಪಾಳಕ ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಲಾಗಿದೆ. ನೇಪಾಳದಲ್ಲಿ ಸಿಗುತ್ತಿದ್ದ ನೇಪಾಳಕ ತಾಮ್ರ ಮಲೆಚ್ಚಾ ತಾಮ್ರಕ್ಕಿಂತ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಆಗಿತ್ತು.

16.3 ತಾಮ್ರದ ಉದ್ಯಮ

ಪುರಾತನ ತಮಿಳುಕಮ್‌ನಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರವನ್ನು ನಾಣ್ಯಗಳಿಗೆ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ತಂಜಾವೂರು ಜಿಲ್ಲೆ ಪೂಂಪುಹಾರ್ ಸಮೀಪದ ಮಣಿಗ್ರಾಮಮ್‌ನಲ್ಲಿ ಗುದ್ದಿದ ಗುರುತಿನ ಅನೇಕ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಹಚ್ಚಲಾಗಿದೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಪೂರ್ವ ಚೋಳರು ಮತ್ತು ಪಾಂಡ್ಯರ ಕಾಲದ ನಾಣ್ಯಗಳೂ ಇದ್ದವು. ಕಾವೇರಿಪಮ್‌ಪಟ್ಟನಮ್ ಮತ್ತು ಕಂಚೀಪುರದಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾದ ಅನೇಕ ಚೌಕಾಕಾರದ ಮಣ್ಣಿನ ಅಚ್ಚುಗಳಲ್ಲಿ ನಾಣ್ಯ ಉತ್ಪಾದಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ತಮಿಳು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಕಾರ ಬಡವರು ಚಿನ್ನ ಮತ್ತು ಬೆಳ್ಳಿ ಕೊಳ್ಳಲು ಅಸಮರ್ಥರಾಗಿದ್ದರಿಂದ ತಾಮ್ರದ ಪಾತ್ರ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ತಾಮ್ರದಿಂದ ಬಗೆಬಗೆಯ ತಟ್ಟೆಗಳು ಮತ್ತು ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮಾಡಬಲ್ಲ ನೈಪುಣ್ಯತೆ ಇದ್ದ ತಾಮ್ರದ ಕೆಲಸಗಾರರ ಬಗ್ಗೆಯೂ ತಮಿಳು ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಕೋಟೆಗಳಲ್ಲಿ ತಡೆಗಟ್ಟಿನ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಸಂಗೀತದ ಉಪಕರಣಗಳಿಗೆ ತಾಮ್ರ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಬೋ ಎಂಬುದು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ತಾಮ್ರದ ತಂತಿ ವಾದ್ಯ ಆಗಿದೆ.

ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರು ಮನೆಬಳಕೆಯ ಹಲವಾರು ತಾಮ್ರದ ವಸ್ತು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಯುಗದ ಹಲವಾರು ಶಾಸನಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ನ ತಯಾರಿಸಲು ತಾಮ್ರದ ಪಾತ್ರ ದತ್ತಿ ನೀಡಿದ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಶಾಸನಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಕಾರ್ಯಕೌಶಲಕ್ಕಾಗಿ

ತಾಮ್ರದ ಕೆಲಸಗಾರರಿಗೆ ರಾಜರು ಭೂಮಿ ಕೊಡುಗೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು.ಕಂಚಿನ ತಟ್ಟೆ, ಬಟ್ಟಲು, ಸಟ್ಟುಗ, ಅಗಲ ಬಾಯಿಯ ಬೇಸಿನ್‌ಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಇದೆ. ಆಗ ಕಂಚಿನ ವ್ಯಾಪಾರದ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆ ವಿಧಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಲೋಹದ ವಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಎರಕಹೊಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದು ನಟರಾಜ, ಶಿವ, ಪಾರ್ವತಿಯಂತಹ ದೇವರ ಕಂಚಿನ ವಿಗ್ರಹಗಳು ಬೆಂಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆ ಚನ್ನಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿವೆ. ಇವು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ಅಪರೂಪದ ಬೆಲೆಬಾಳುವ ಲೋಹದ ಕೆತ್ತನೆಯಾಗಿದ್ದು 11ನೇ ಶತಮಾನದ್ದೆಂದು ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ. ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಯುಗದ ಕಂಚಿನ ಕೆಲಸಗಾರರು ಮಿಶ್ರಲೋಹ ತಯಾರಿಸಿ ಅದನ್ನು ಸುಂದರವಾದ ಜೀವಂತ ಲಕ್ಷಣ ಉಳ್ಳ ಮೂರ್ತಿಗಳ ರೂಪಕ್ಕೆ ಎರಕ ಹೊಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಗೋವಿಂದ ಕೇಶವನ ಭಟರ ತಾಮ್ರ ಶಾಸನವು ಕಂಚಿನ ಕೆಲಸಗಾರರು ಶ್ರೀಮಂತರಾಗಿದ್ದು ಮನೆಗಳನ್ನು ದಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ತಾಮ್ರದ ಕೆಲಸಗಾರರ ಬಗೆಗಿನ ಉಲ್ಲೇಖ ತಾಮ್ರದ ಉದ್ಯಮದ ಸಿರಿವಂತಿಕೆ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಬಲಿದಾನಕ್ಕೆ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಹಲವಾರು ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಆಚರಣೆಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳ ಬೇಡಿಕೆಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ತಯಾರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಸ್ವತಂತ್ರ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಇದ್ದು ಕಂಚಿನ ಮೂರ್ತಿಗಳು ಮತ್ತಿತರ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಮಾರಾಟ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವು.

ಆರ್ಸೆನಿಕ್ ಅನ್ನು ತಾಮ್ರದ ಜೊತೆ ಸೇರಿಸಿ ಆರ್ಸೆನಿಕ್/ತಾಮ್ರದ ಮಿಶ್ರಲೋಹ ತಯಾರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಶೇ.70 ಪ್ರಮಾಣದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮತ್ತು ಶೇ. 61 ಪ್ರಮಾಣದ ಆರ್ಪಿಮೆಂಟ್ ಆರ್ಸೆನಿಕ್ ಬಂಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಶೇ. 46 ಪ್ರಮಾಣದ ಮಿಸ್‌ಪಿಕಲ್ ಮತ್ತೊಂದು ಅದಿರಾಗಿದ್ದು ಎಲ್ಲೆಡೆ ಲಭ್ಯವಿದೆ.

16.4 ತಾಮ್ರದ ಪಾತ್ರಗಳು

ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರದ ಹಲವಾರು ಪಾತ್ರಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿದಾಗ ಅವು ಶುದ್ಧ ತಾಮ್ರದಿಂದ ತಯಾರಾಗಿದ್ದಾಗಿ ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ. ಇವುಗಳ ಪೈಕಿ ಹೆಚ್ಚಿನವು ಕತ್ತಿಗಳು, ಈಟಿಗಳು, ಭರ್ಜಿಗಳು, ಬಾಣದ ತುದಿ ಮತ್ತು ಈಟಿಯ ತುದಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇವೆ.

ಎ. ಬಿಹಾರ ಮತ್ತು ಒರಿಸ್ಸಾದ ವಿವಿಧ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ತಾಮ್ರದ ಕೊಡಲಿಯ ತಲೆಯ ನಿರ್ಮಾಣದ ಬಗ್ಗೆ ಕ್ಯಾಂಪ್‌ಬೆಲ್ ಹೀಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ:

‘ತಾಮ್ರವನ್ನು ಕರಗಿಸಿ ದಪ್ಪನೆಯ ಆದರೆ ಕೊಡಲಿಗಿಂತ ಸಣ್ಣಗಿನ ಅಚ್ಚಿನೊಳಗೆ ಹಾಯಿಸಿ ಈ ಕೊಡಲಿಯ ತಲೆಯ ಕಚ್ಚಾ ರೂಪ ತಯಾರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನು ಆನಂತರ ಬೇಕಾದ ದಪ್ಪಕ್ಕೆ ಬಡಿದು ಆಕಾರ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.ಈ ಕ್ರಮದಲ್ಲೇ ವಿವಿಧ ಆಕಾರದ ಕೊಡಲಿಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಲಾಗಿದೆ ಎಂಬುದು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ.ಅಚ್ಚಿನಲ್ಲಿ ಎರಕ ಹೊಯ್ಯುವುದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಆದರೂ ಕೊಡಲಿಯ ತಲೆಯ ದಪ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇಂತಹ ಒಂದು ಎರಕದ ಅಚ್ಚನ್ನು ನಾನು ಹೊಂದಿದ್ದೇನೆ’

ಆರ್ಯನ್ನರು ಕ್ರಿ.ಪೂ. 1000ರಲ್ಲೇ ತಾಮ್ರವನ್ನು ಬಳಸಲು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ಹೀಗೆ ದೊರೆತ ಅನೇಕ ತಾಮ್ರದ ವಸ್ತುಗಳ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದೆ.ಆದರೆ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆಯೇ ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಮೂಲನಿವಾಸಿಗಳು ನವಶಿಲಾಯುದಿಯಿಂದ ಕಬ್ಬಿಣದ ಯುಗಕ್ಕೆ ಹೊರಳುವ ಮಧ್ಯದ ತಾಮ್ರ ಯುಗದಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆರ್ಯನ್ನರು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದು ಕಬ್ಬಿಣದ ಬಳಕೆ ಕಲಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಮುನ್ನ ತಾಮ್ರ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿತ್ತು.

ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದ ತಾಮ್ರದ ಯುಗದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾ ವಿ.ಎ.ಸ್ಮಿತ್, 'ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದ ತಾಮ್ರದ ವಸ್ತುಗಳು ಕ್ರಿ.ಪೂ. 1000ಕ್ಕಿಂತ ಹಳೆಯದೇ ಆಗಿರಬೇಕು' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.ಅವು ಕ್ರಿ.ಪೂ. 2000ದಷ್ಟು ಹಳೆಯದಾಗಿದ್ದು ನವಶಿಲಾಯುಗದ ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಿದ್ದವು ಎನ್ನಲಾಗಿದೆ.ಸ್ಮಿತ್ ಇಲ್ಲಿನ ತಾಮ್ರದ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯ ಅಂದಾಜನ್ನು ಐರ್ಟೆಂಡ್‌ನಲ್ಲಿ ಅನುಸರಿಸಿದ ಮಾನದಂಡಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕಿದ್ದಾರೆ.ಭಾರತದ ಬಹುತೇಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನವಶಿಲಾಯುಗ ಮತ್ತು ಕಬ್ಬಿಣದ ಯುಗದ ನಡುವೆ ತಾಮ್ರದ ಯುಗ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಇತ್ತು. ಭಾರತದ ಕೇಂದ್ರೀಯ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ಪೈಕಿ ಗುಂಜೇರಿಯಾದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದಿರುವ ಅಪಾರ ಪ್ರಮಾಣದ ತಾಮ್ರದ ಸಲಕರಣೆಗಳು, ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಕೃಷಿ ಉಪಕರಣಗಳು ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರವನ್ನು ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ದೃಢಪಡಿಸಿದೆ.

ವಿ.ಎ.ಸ್ಮಿತ್ ಪ್ರಕಾರ ಆಗಿನ ಕಾಲದ ತಾಮ್ರದ ವಸ್ತುಗಳು ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನೇ ಹೋಲುತ್ತಿದ್ದು ತಾಮ್ರವು ಶಿಲೆಯನ್ನು ಮೂಲೆಗುಂಪು ಮಾಡುವ ಕಾಲಾವಧಿಯ ಆರಂಭದ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ತಾಮ್ರದ ವಸ್ತುಗಳ ಪ್ರಾಚೀನತೆ ಕ್ರಿ.ಪೂ.1000 ದಿಂದ ಕ್ರಿ.ಪೂ.800ವರೆಗೆ ಹರಡಿದೆ.ದಕ್ಷಿಣದ ಮೂಲನಿವಾಸಿಗಳು ಆರ್ಯನ್ನರಿಗೆ ಅಧೀನರಾಗಿದ್ದರೂ ಅವರಂತೆ ಚಿನ್ನ,ಕಬ್ಬಿಣದ ಬದಲು ತಾಮ್ರದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೇ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದುದು ಮೂಲನಿವಾಸಿಗಳ ನಾವೀನ್ಯತೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿತ್ತು.

16.5 ತಾಮ್ರದ ನಾಣ್ಯಗಳು, ವಿಗ್ರಹಗಳು, ಸ್ಥಂಭಗಳು, ತಾಮ್ರದ ತಟ್ಟೆಗಳು, ಪಾತ್ರೆಗಳು

ತಾಮ್ರವನ್ನು ಮೂಲತಃ ನಾಣ್ಯಗಳ ತಯಾರಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕಂಚು, ಹಿತ್ತಾಳೆಯಂತಹ ಮಿಶ್ರಲೋಹಗಳ ಉತ್ಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ತಾಮ್ರದ ಪುರಾತನ ಮಾದರಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಶುದ್ಧ ತಾಮ್ರದಿಂದ ಮಾಡಿದ್ದು ಸಣ್ಣಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳು ಮತ್ತು ಪಾತ್ರೆಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದವು. ನೇಪಾಳ ಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ರಾಮ್‌ಪುರವದ ಅಶೋಕನ ಸ್ತಂಭದಲ್ಲಿರುವ ಗಟ್ಟಿಯಾದ ತಾಮ್ರದ ಸಲಾಕೆ(ಮೊಳೆ)ಯಂತಹ ಕಡ್ಡಿಯು ಪುರಾತನ ಕಾಲದ ತಾಮ್ರದ ಬಳಕೆಯ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖ ಮಾದರಿ ಆಗಿದೆ. ಇದು ದೊಡ್ಡ ಸಿಂಹದ ಪ್ರತಿಕೃತಿಯನ್ನು ಮೂಲ ಸ್ಥಂಭಕ್ಕೆ ಜೋಡಿಸಿ ಹಿಡಿದಿದೆ. ಈ ತಾಮ್ರದ ಕಡ್ಡಿಯು ಪೀಪಾಯಿ ಆಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದು ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಕಿರಿದಾಗಿದೆ.ಇದು 24 ಅಂಗುಲ ಉದ್ದವಿದ್ದು ಸುತ್ತಳತೆಯು ನಡುವಿನಲ್ಲಿ 14 ಅಂಗುಲ ಮತ್ತು ತುದಿಯಲ್ಲಿ 12 ಅಂಗುಲ ಇದೆ.

‘ಈ ತಾಮ್ರದ ಸಲಾಕೆಯನ್ನು ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೇ ಈ ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ತಯಾರಿಸಿದ್ದು ಪೆಟ್ಟಿನ ಗುರುತು ಈಗಲೂ ಇವೆ.ಅಷ್ಟು ಪುರಾತನ ಕಾಲದ ಲೋಹದ ಕೆಲಸದ ಕೌಶಲ್ಯ ಅಚ್ಚರಿ ತರುತ್ತದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಸ್ಥಂಭವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಈ ತಾಮ್ರದ ಸಲಾಕೆಯ ನೆರವು ಪಡೆದು ಸಿಂಹದ ಪ್ರತಿಕೃತಿಯನ್ನು ಸ್ತಂಭದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಲಾಗಿದೆ.ಅದು ನೋಡಲು ಅತ್ಯಂತ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಇದೆ’

ಈ ತಾಮ್ರದ ಸಲಾಕೆಯನ್ನು ಮೊದಲು ಎರಕದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಆನಂತರ ಸುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಬಳಸಿ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ದಪ್ಪ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ತುದಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ತೆಳ್ಳಗಾಗಿಸಲಾಗಿದೆ.ಇದರ ರೂಪವು ಸಮವಾಗಿದ್ದು ಚಪ್ಪಟೆ ತುದಿಗಳು ನುಣುಪಾಗಿವೆ.ಅವುಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ಎರಕದಲ್ಲಿ ತಯಾರಿಸಿ ಸುತ್ತಿಗೆಯಿಂದ ಅಂತಿಮ ರೂಪ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ರೆಜಿನಾಲ್ಡ್ ಸ್ಮಿತ್ ಪ್ರಕಾರ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮ್ಯೂಸಿಯಮ್‌ನಲ್ಲಿರುವ ಬಹುತೇಕ ತಾಮ್ರದ ಮಾದರಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಬ್ಬುತಗ್ಗಿನ ರಚನೆ ಇದೆ. ಇದು ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಎರಡೆರಡು ಬಾಯಿ ತೆರೆದ ಅಚ್ಚುಗಳನ್ನು ಇರಿಸಿ ತಾಮ್ರವನ್ನು ಸುರಿದು ವಸ್ತುವನ್ನು ತಯಾರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಮೂಡಿದ ಉಬ್ಬುಗಳು ಇರಬಹುದು. ಕರ್‌ಹರ್‌ಹರಿಯ ಪಚಾಂಬ ಪ್ರಕಾರ ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿ ಒರಟಾದ ಎರಕ ಹೊಯ್ದು ತಾಮ್ರವನ್ನು ಸುತ್ತಿಗೆ ಬಳಸಿ ಬೇಕಾದ ಆಕಾರಕ್ಕೆ ತರಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.ಉತ್ತರ ಭಾರತ ಮತ್ತು ಗುಂಜೇರಿಯಾ ಪ್ರದೇಶದ ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರವಾದ ತಾಮ್ರದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಿಗದಿತ ಅಚ್ಚುಗಳಲ್ಲಿ ತಯಾರಿಸಿ ಆನಂತರ ಹಗುರವಾದ ಸುತ್ತಿಗೆ ಬಳಸಿ ಅಂತಿಮ ಸ್ಪರ್ಶ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನ ಇಲ್ಲ.

ಅಶೋಕ ಸ್ತಂಭದ ತಾಮ್ರದ ಸಲಾಕೆಯ ತೂಕ ಮಾಡಿಲ್ಲವಾದರೂ ಅದು ಬಹಳ ತೂಕದ ವಸ್ತುವೇ ಆಗಿದೆ. ಅದರ ಪರಿಪೂರ್ಣ ರೂಪ ಕಂಡಾಗ ಮೊದಲು ಎರಕ ಹೊಯ್ದು ಸಿದ್ಧವಾದ ತಾಮ್ರಕ್ಕೆ ಸುತ್ತಿಗೆ ಪೆಟ್ಟುಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ತಯಾರಿಸಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ಅರಿವಾಗುತ್ತದೆ.ಅದು ಕ್ರಿ.ಪೂ. 300ಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆಯೇ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದು ಪುರಾತನ ಕಾಲದ ಜನರ ಲೋಹಶಾಸ್ತ್ರದ ಕೌಶಲವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತದೆ.

ಬಾಗಲ್‌ಪುರ್ ಜಿಲ್ಲೆ ಸುಲ್ತಾನ್‌ಗಂಜ್‌ನಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾದ ಬುದ್ಧನ ತಾಮ್ರದ ವಿಗ್ರಹ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಮುಖ ಮಾದರಿ ಆಗಿದೆ.5 ನೇ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಈ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಈಗ ಬರ್ಮಿಂಗ್‌ಹ್ಯಾಮ್‌ನಲ್ಲಿ ಸಂರಕ್ಷಿಸಿ ಇಡಲಾಗಿದೆ. ಅದು ಏಳುವರೆ ಅಡಿ ಉದ್ದವಿದ್ದು 1 ಟನ್ ತೂಕ ಇದೆ.ಆಗಿನ ಪೂರ್ವ ಭಾರತೀಯ ರೈಲ್ವೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಹ್ಯಾರಿಸ್ ಅವರು ಈ ಬುದ್ಧನ ದೊಡ್ಡ ಗಾತ್ರದ ವಿಗ್ರಹ ಪತ್ತೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಮೂರ್ತಿಯ ನಿರ್ಮಾಣದ ಬಗ್ಗೆ ಆರ್.ಎಲ್. ಮಿತ್ರಾ ಹೇಳುವ ಪ್ರಕಾರ ‘ಈ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಶುದ್ಧ ತಾಮ್ರದಿಂದ ಎರಡು ಪದರಗಳಲ್ಲಿ ಎರಕ ಹೊಯ್ದು ತಯಾರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮೊದಲ ಪದರವನ್ನು ಮಣ್ಣಿನ ಅಚ್ಚುಗಳಲ್ಲಿ ತಯಾರಿಸಿದ ತಾಮ್ರದ ದೊಡ್ಡ ಭಾಗಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದ್ದು ಮುಕ್ಕಾಲು ಅಂಗುಲ ದಪ್ಪದ ಕಬ್ಬಿಣದ ಪೆಟ್ಟುಗಳಿಂದ ಬಂಧಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈಗ ಆ ಕಬ್ಬಿಣದ ಪೆಟ್ಟುಗಳು ತುಕ್ಕು ಹಿಡಿದಿವೆ. ಕುತ್ತಿಗೆಯಿಂದ ಎದೆವರೆಗಿನ ಅಂಶವನ್ನು ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿ ಎರಕ ಹೊಯ್ಯಲಾಗಿದ್ದು, ಎದೆಯಿಂದ ಮಂಡಿಯವರೆಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಭಾಗವಾಗಿ ಎರಕ

ಹೊಯ್ಯಲಾಗಿದೆ. ಕಾಲು, ಪಾದ, ಕೈ ಮತ್ತು ಬೆನ್ನನ್ನು ಹಲವಾರು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಎರಕ ಹೊಯ್ಯಲಾಗಿದೆ. ಹೊರಗಿನ ಪದರದ ತಾಮ್ರವನ್ನು ಒಳಗಿನ ಪದರದ ಮೇಲೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಮೂಲಕ ಎರಕ ಹೊಯ್ಯಲಾಗಿದೆ. ತಾಮ್ರದ ಅದಿರಿನ ಉಂಡೆಗಳು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿದ್ದು ತಾಮ್ರ ಕರಗಿಸುವ ಮತ್ತು ಎರಕ ಹೊಯ್ಯುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲೇ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಲೋಹಶಾಸ್ತ್ರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಹೊರಭಾಗದ ತಾಮ್ರದ ಪದರವು 5ನೇ ಶತಮಾನದ ಹಿಂದೂ ತಾಮ್ರದ ಕೆಲಸಗಾರರ ಬಗ್ಗೆ ಅಪಾರ ವಿಶ್ವಾಸ ಮೂಡಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ದೆಹಲಿಯ ದೈತ್ಯಾಕಾರದ ಕಬ್ಬಿಣದ ಸ್ಥಂಭದ ಕಾಲಮಾನವೂ ಇದರ ಜೊತೆಯಲ್ಲೇ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ನಳಂದ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಪೂರ್ವ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ನೆಟ್ಟಗೆ ನಿಂತಿದ್ದ 80 ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಬೃಹತ್ ಗಾತ್ರದ ಬುದ್ಧನ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಕಂಡ ಬಗ್ಗೆ ಚೀನಿ ರಾಯಭಾರಿ ಹ್ಯುಯೆನ್‌ತ್ಸಾಂಗ್ ಮಾಡಿರುವ ಉಲ್ಲೇಖ ಕೂಡ ತಾಮ್ರದ ಕೌಶಲ್ಯದ ಬಗೆಗಿನ ಪುರಾವೆಯೇ ಆಗಿದೆ.

ಪ್ರಾಚೀನ ಯುಗದಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರವನ್ನು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಾಣ್ಯಗಳಿಗೆ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕೌಟಿಲ್ಯನ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಕಾರ ತಾಮ್ರವನ್ನು ನಾಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಉದಾತ್ತ ಲೋಹದಲ್ಲಿ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುವಾಗ ಮಿಶ್ರಲೋಹವಾಗಿಯೂ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಪೂರ್ವ ಕ್ರೈಸ್ತ ಕಾಲದ ಆಂಧ್ರ ಮತ್ತು ಕ್ಷತ್ರಪ ವಂಶದ ತಾಮ್ರದ ನಾಣ್ಯಗಳೇ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಅತ್ಯಂತ ಪುರಾತನ ನಾಣ್ಯಗಳು. ಮೊಘಲರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಉದ್ದಗಲಕ್ಕೂ ನಾಣ್ಯ ಟಂಕಿಸುವ ಕೆಲಸ ಸರಾಗವಾಗಿ ಸಾಗಿತ್ತು.

ತಾಮ್ರದ ನಾಣ್ಯಗಳ ಉತ್ಪಾದನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಗುದ್ದಿದ ಗುರುತುಗಳಿದ್ದ ನಾಣ್ಯಗಳೇ ಅತ್ಯಂತ ಪುರಾತನದ್ದಾಗಿದ್ದು, ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ಗುದ್ದಿದ ಗುರುತುಗಳು ಆಯಾ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಕಂಡು ಬಂದಿವೆ. ಉಳಿದವು ಡೈಯಿಂದ ಒತ್ತಲಟ್ಟಿವೆ.

ಜೇಮ್ಸ್ ಪ್ರಿನ್ಸೆಪ್ ಪ್ರಕಾರ ಭಾರತದ ಮತ್ತು ಮೆಸಡೋನಿಯನ್ ವಸಾಹತುಗಾರರ ನಾಣ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಹೋಲಿಕೆ ಇದ್ದು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ನಾಣ್ಯವನ್ನು ಡೈ ಬಳಸಿ ಕತ್ತರಿಸಿ ಉತ್ಪಾದಿಸುವ ಕಲೆ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಪ್ರಾಚೀನ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಕರಗಿಸಿದ ತಾಮ್ರವನ್ನು ಅಚ್ಚುಗಳಲ್ಲಿ ಎರಕ ಹೊಯ್ದು ಒಂದೇ ಆಕಾರಕ್ಕೆ ತಂದು ಆನಂತರ ಡೈ ಬಳಸಿ ಕತ್ತರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕೆಲವೆಡೆ ಬೆಳ್ಳಿ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ತಾಮ್ರದ ನಾಣ್ಯಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಉತ್ಪಾದಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಚಿನ್ನ ಮತ್ತು ಬೆಳ್ಳಿಯ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಒಂದೆಡೆ ಮತ್ತು ತಾಮ್ರದ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ಬೇರೆಯೇ ಉತ್ಪಾದಿಸುವ ಕೆಲಸವೂ ನಡೆದಿತ್ತು. ಸಿಂಧ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಅರಬ್ಬರ ಮೊದಲ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಮನ್ಸೂರ ನಗರದ ಅವಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ಹೆನ್ರಿ ಕೂಂಬ್ ತಾಮ್ರದ ನಾಣ್ಯಗಳ ಜೊತೆ ಜೇನುಗೂಡಿನ ಆಕಾರದ ಬೇಯಿಸಿದ ಮಣ್ಣಿನ ಚಪ್ಪಡಿಗಳನ್ನು ಪತ್ತೆ ಮಾಡಿರುವುದು ಕಲುತೂಹಲ ಮೂಡಿಸುತ್ತದೆ. 'ಈ ಮಣ್ಣಿನ ಚಪ್ಪಡಿಗಳು ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧದಿಂದ ಮುಕ್ಕಾಲು ಅಂಗುಲ ದಪ್ಪಿದ್ದು, ಸಣ್ಣ ಟೊಳ್ಳು ಗುಳಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಜೇನು ಗೂಡಿನ ರಚನೆ ಹೋಲುತ್ತದೆ. ಅದರ ಕೆಳಭಾಗ ಅತಿಯಾದ ಬಿಸಿಗೆ ಒಡ್ಡಿದ ಕುರುಹು ಇದೆ. ನಾನು ಮೂರು ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಚಪ್ಪಡಿಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಅವುಗಳ ಪೈಕಿ ದೊಡ್ಡದು ಒಂದು ಅಂಗುಲದ ಹದಿನಾರು ಭಾಗಗಳ ಪೈಕಿ ಏಳು ಭಾಗದಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ವ್ಯಾಸದ ಗುಳಿಗಳು

ಇರುವ ಚಪ್ಪಡಿ. ಅವುಗಳನ್ನು ಭಾಂಬುರ್ ಪ್ರದೇಶದ ಅವಶೇಷದಲ್ಲಿ ಇಂಡಸ್ ನದಿಯ ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ದೊಡ್ಡ ದಿಬ್ಬದ ಮೇಲೆ ಕಂಡಾಗ ಗೊಂದಲ ಮೂಡಿತು. ಆದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಬಾದ್‌ನಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಇಂತಹ ಜೇನು ಗೂಡಿನಾಕಾರದ ಮಣ್ಣಿನ ಚಪ್ಪಡಿಗಳನ್ನು ಕೆಲ ತಾಮ್ರದ ನಾಣ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ತಾಮ್ರದ ಗುಳಿಗೆಗಳ ಜೊತೆ ಕಂಡಾಗ ಅದರ ಉಪಯೋಗ ಮನದಟ್ಟಾಯಿತು. ನಾನು ಕೆಲ ತಾಮ್ರದ ತುಣುಕುಗಳು ಮತ್ತು ತಾಮ್ರದ ಗಂಟಿನಂತ ರಚನೆಗಳು ಈ ಜೇನುಗೂಡಿನಂತಹ ರಚನೆಯ ಒಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡೆ.ಈಗ ಅವು ನಿಸ್ಸಂಶಯವಾಗಿ ಅರಬ್ಬರ ನಾಣ್ಯ ತಯಾರಿಸುವ ಸಲಕರಣೆ ಎಂದು ಖಾತ್ರಿಯಾಯಿತು.

ಈ ಗೂಡುಗಳ ಒಳಗೆ ತಾಮ್ರ ಸುರಿದ ಕೂಡಲೇ ಅದು ತಣ್ಣಗಾಗಬಾರದು ಎಂದು ಮೊದಲಿಗೆ ಈ ಮಣ್ಣಿನ ಚಪ್ಪಡಿಗಳನ್ನು ಕುಲುಮೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಸಿ ಮಾಡಿ ಆನಂತರ ತಾಮ್ರವನ್ನು ಇದರ ಒಳಗೆ ಸುರಿಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಅಚ್ಚು ತುಂಬಿದ ನಂತರ ಹೊರಬಂದ ತಾಮ್ರವನ್ನು ತೆಗೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇದರಿಂದ ಒಂದೇ ಆಕಾರದ ಮತ್ತು ತೂಕದ ಗುಳಿಗೆಗಳು ಮೂಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಆನಂತರ ಅವುಗಳನ್ನು ಡೈಗಳ ನಡುವೆ ಇರಿಸಿ ಬಲವಾದ ಸುತ್ತಿಗೆಯಿಂದ ಹೊಡೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ತಾಮ್ರದ ತಟ್ಟೆಗಳಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸುವ ಪ್ರತೀತಿ ಆಗಿನ ಆಡಳಿತಗಾರರಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಅದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮತ್ತಿತರರಿಗೆ ಭೂಮಿ ಮಂಜೂರು ಮಾಡಲು ಕೂಡ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಗೋರಖ್‌ಪುರ ಜಿಲ್ಲೆ ಸೋಹ್‌ಗುವಾರದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಸೋಹ್‌ಗುವಾರ ತಟ್ಟೆಯು ಅಂತಹ ಒಂದು ಪ್ರಾಚೀನ ತಾಮ್ರದ ತಟ್ಟೆ. ಕ್ರಿ.ಪೂ. 320 -330 ಕಾಲದ ಈ ಶಾಸನವು ಮೌರ್ಯ ಕಾಲದ ಬ್ರಾಹ್ಮಿ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿದೆ. ತಾಮ್ರದ ತಟ್ಟೆಗಳು ಮತ್ತು ಹಾಳೆಗಳ ಮೇಲೆ ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ದಾಖಲು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.ಕೆಲ ಶಾಸನಗಳ ಉದ್ದ ಎಷ್ಟು ಇತ್ತು ಎಂದರೆ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದ ತಾಮ್ರದ ಶಾಸನವೊಂದರಲ್ಲಿ 31 ತಾಮ್ರದ ಪುಟಗಳ ಮೇಲೆ ವಿಷಯ ದಾಖಲು ಮಾಡಿ ದಪ್ಪನೆಯ ಸುರುಳಿಯ ಮೂಲಕ ಒಗ್ಗೂಡಿಸಲಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ವಿ ಎ.ಸ್ಮಿತ್ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ತಾಮ್ರ ತಟ್ಟೆಗಳ ಹೊರತಾಗಿ ತಾಮ್ರದ ಪಾತ್ರೆಗಳೂ ದೊಡ್ಡ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಮನು ತಾಮ್ರದ ಪಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ಶುಚಿಗೊಳಿಸುವ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿರುವುದು ಇದಕ್ಕೆ ಪುರಾವೆ ಆಗಿದೆ. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬೆಲೆ ಬಾಳುವ ಹರಳುಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿದ್ದ ತಾಮ್ರದ ಪಾತ್ರೆಗಳು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದವು ಎಂದು ಮೆಗಸ್ಟನೀಸ್ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತಾಮ್ರದಿಂದ ತಯಾರಿಸಿದ ಜಜ್ಜಾಸ್ ಮತ್ತು ಪೂಜಾಸ್ ಎಂಬ ಪಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.ಬೆಳ್ಳಿಯಿಂದ ಸುತ್ತಿದ ತಂಜೂರಿನ ತಾಮ್ರದ ಲೋಟ ಕ್ರಿ.ಶ. 300ರ ಕಾಲದ ಪ್ರಾಚೀನ ಹಿಂದೂ ಮಾದರಿ ಆಗಿದೆ.

ಅವಶೇಷಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಲು ತಾಮ್ರವನ್ನು ಸಣ್ಣಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳ ರೂಪದಲ್ಲೂ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಬೌದ್ಧ ಸ್ತೂಪ ಮತ್ತು ಮೊನಾಸ್ತ್ರಿಯ ಅಡಿಪಾಯದಲ್ಲಿ ಇವು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಪೇಶಾವರದಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾದ ಕನಿಷ್ಠ

ಕಾಲದ ತಾಮ್ರದ ಸಣ್ಣ ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಹಳೆಯದ್ದಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಅದು ಶುದ್ಧ ತಾಮ್ರದಿಂದ ಮಾಡಿದ್ದಲ್ಲ. ತಾಮ್ರವನ್ನು ತಂತಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದು ತಂತಿ ವಾದ್ಯದ ಸಲಕರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರ ಮತ್ತು ಹಿತ್ತಾಳೆಯ ತಂತಿಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿವೆ.

16.6 ಸಾರಾಂಶ

ಕಂಚಿನ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಮಧ್ಯ ಭಾರತದೊಂದಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕ ಇತ್ತು. ಹರಪ್ಪ ಯುಗ, ಮಾಳವ ಯುಗದವರೆಗೆ ಅದು ಗುಜರಾತಿನಿಂದ ಖನಿಜ ಸಂಪನ್ಮೂಲ ಸಾಗಿಸುವ ಹೆದ್ದಾರಿಯಾಗಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಆ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಂಶಗಳೂ, ಸಲಕರಣೆಗಳು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಹರಿದುಬಂದವು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಗುಜರಾತ್ ಜೊತೆಗೆ ಹರಪ್ಪ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಬಾಂಧವ್ಯ ಹೊಂದಿತ್ತು. ಧುಲೆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕವಾಥೆಯಿಂದ ಅಮರಾವತಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ತುಲಜಾಪುರ್ ಘರ್ಹಿವರೆಗಿನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರದ ಕೆಂಪು ಪಾತ್ರ ಕಂಡು ಬಂದಿರುವುದು ಇದಕ್ಕೆ ಪುರಾವೆ ಆಗಿದೆ .ಕ್ರಿ.ಪೂ. 1400-ಕ್ರಿ.ಪೂ 700ರ ಜೊರ್ವೆ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ದಕ್ಷಿಣದೊಂದಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಪರ್ಕ ಹೊಂದಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕೆ ಪುರಾವೆಯಾಗಿ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಜೊರ್ವೆ ಪಿಂಗಾಣಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ.

ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ಕರ್ನೂಲ್, ಗುಂಟೂರು, ಮೆಹಬೂಬ್‌ನಗರ ಮತ್ತು ಪ್ರಕಾಶಂ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರದ ಹಳೆಯ ಕಲಾಕೃತಿಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಕರ್ನೂಲ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಗಾಣಿ ಕಾಲವಾ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿ 16 ಕಿ.ಮೀಗೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕಲವ, ಗಾಣಿ, ಚನ್ನಕ್ಕಪಲ್ಲಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪಲ್ಲಿ ಪ್ರದೇಶದ ಕಡಿಮೆ ಆಳದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರದ ಕಲಾಕೃತಿಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಗುಂಟೂರು ಜಿಲ್ಲೆ ಅಗ್ನಿಗುಂಡಲದ ತಾಮ್ರದ ಕಲಾಕೃತಿ ಒಂಬತ್ತನೇ ಶತಮಾನದ್ದೆಂದು ನಂಬಲಾಗಿದೆ. ಅಗ್ನಿಗುಂಡಲ, ಇಪುರು, ಮಲಪಾಡು, ವದುಗು, ಇರುಪಾಯ, ಯಮಜಲಪಾಲ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ತಾಮ್ರದ ಕಿಟ್ಟ ಮತ್ತು ಕೆಲವೆಡೆ ಒಡೆದ ಕೊಳವೆ ಆಕಾರದ ಮಣ್ಣಿನ ಆಕೃತಿಗಳು ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರವನ್ನು ಕರಗಿಸಿ ಎರಕ ಹೊಯ್ಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ದೃಢಪಡಿಸಿದೆ.

ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ಮೆಹಬೂಬ್‌ನಗರದ ಮಕ್ತಾಲ್ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರದ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಲಾಕೃತಿಗಳು ಕಂಡು ಬಂದಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ಕಂಚಿನಯುಗವು ಒಂದು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ವಿದ್ಯಮಾನ ಆಗಿದ್ದು ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ಲಭ್ಯವಿದ್ದ ತಾಮ್ರದ ಅದಿರನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್‌ನಲ್ಲಿ ಬೆಳ್ಳಿಗುಡ್ಡದ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗದಲ್ಲಿ, ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ಜಿಲ್ಲೆಯ ತಿಂತಿನ್, ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡದ ಕೈಗಾ, ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಪ್ಪತ್ತಗುಡ್ಡ, ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಂಡರಗಿ, ಚಿಕ್ಕಹೆಸುರು, ಹಿರೇಹೆಸುರು, ಬಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಜ್ಜಿದೋಣಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರದ ಅದಿರಿನ ಸಂಸ್ಕರಣೆ ನಡೆಸಿದ ಕುರುಹು ಇದೆ. ಕಂಚಿನಯುಗದ ವಸ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಗಮನಿಸಿದಾಗ

ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ನಡುವೆ ಮಹತ್ವದ ಸಂಪರ್ಕ ಇತ್ತು ಎಂಬುದು ಮನದಟ್ಟಾಗುತ್ತದೆ.ಆದರೆ ಕರ್ನಾಟಕದಿಂದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಕೃಷ್ಣಾ ಕಣಿವೆ ಮೂಲಕ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಜನರವಲಸೆ ನಡೆದಿದೆ ಎನ್ನಲು ಬಲವಾದ ಆಧಾರಗಳು ಇಲ್ಲ.ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಿದ್ದ ಮತ್ತು ಬಳಸಿದ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಸಮೀಕ್ಷೆ ನಡೆಸಿದಾಗ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಅಗತ್ಯ ಇರಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.ಆದರೆ ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರದ ಗಣಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ವಿರಳವಾಗಿತ್ತು.ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕಂಚಿನಯುಗದ ನಿವೇಶನಗಳು, ಪ್ರದೇಶಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ.

16.7 ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು

1. ಜೇಮ್ಸ್ ಪ್ರಿನ್ಸ್ : ಪುರಾತನ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞ
2. ಶಿಲಾಶಾಸನ: ಕಲ್ಲಿನ ಶಾಸನ

16.8 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ

1. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರದ ಲೋಹಶಾಸ್ತ್ರದ ಉಗಮದ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸಿ.
2. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರದ ಉದ್ಯಮದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸಿ.

16.9 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಉತ್ತರಗಳು

1. ವಿಭಾಗ 16.2 ನೋಡಿ
2. ವಿಭಾಗ 16.3 ನೋಡಿ

16.10 ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

1. G.Kuppuram: Ancient Indian Mining Metallurgy and Metal Industries.
2. C.K. Kurunakaran: Geology and Mineral Resources of the State of India.
3. K.Abhishankar: Mysore State Gazetteer.

ಪಠ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದವರು:

ಡಾ. ಚಂದ್ರಕಾಂತ ಕೋಳಿಗಡೆ

ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದವರು:

ಡಾ. ಎನ್.ಸಿ. ಸುಜಾತ

ಬ್ಲಾಕ್ 6: ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ

ಘಟಕ- 17 ಕಬ್ಬಿಣ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಶವಸಂಸ್ಕಾರ ಮತ್ತು ವಿಂಗಡಣೆ, ಹಂಚಿಕೆಯ ನಮೂನೆ

ರಚನೆ

17.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

17.1 ಪೀಠಿಕೆ

17.2 ಮೂಲ

17.3 ಇದಕ್ಕೂ ಮೊದಲಿನ ಕೆಲಸ

17.4 ಉಗಮ ಸ್ಥಾನ ಮತ್ತು ಹಂಚಿಕೆ

17.5 ಸ್ಥಳಾಕೃತಿ ವಿವರಣೆ ಮತ್ತು ಪರಿಸರ

17.6 ವಿಂಗಡಣೆ

17.6.1. ಬಂಡೆಯಿಂದ ಕೊರೆದ ಗುಹೆ

17.6.2 ಕುಡಾಯಿ ಕಲ್ಲು ಮತ್ತು ಟೋಪಿಕಲ್ಲುಗಳು

17.6.3 ಗುಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೂಳುವಿಕೆ

17.6.4 ಸ್ಮಾರಕಗಲ್ಲುಗಳು, ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಮತ್ತು ಓಣಿಗಳು

17.6.5.ಚಪ್ಪಡಿಯ ಕಲ್ಲುಗೋರಿಗಳ ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸಿಕ ಶವಸಂಪುಟಗಳು

17.6.6 ಕಲ್ಲುಗುಡ್ಡೆ ವಲಯಗಳು

17.6.7 ಕಲ್ಲಿನ ವೃತ್ತಗಳು

17.6.8 ಸಮಾಧಿ ದಿಬ್ಬ

17.7 ಸಾರಾಂಶ

17.8 ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು

17.9 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ

17.10 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಉತ್ತರಗಳು

17.11 ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

17.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

ಈ ಘಟಕವು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ ನಂತರ ನೀವು ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗ ಅದರ ಉಗಮ ಮತ್ತು ವಿಂಗಡಣೆ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೀರಿ.

17.1 ಪೀಠಿಕೆ

ನೀವು ಈಗಾಗಲೇ ಹರಪ್ಪ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿವಿಧ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಅರಿತಿದ್ದೀರಿ. ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವನತಿಯ ನಂತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗ ಮತ್ತು ಕಬ್ಬಿಣ ಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಏಳಿಗೆ ಹೊಂದಿತು.

17.2 ಉಗಮ

ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದ ಬಳಹಪ್ಪು ಅವಶೇಷಗಳು ಇದ್ದರೂ, ಅವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹಲವಾರು ಅಧ್ಯಯನಗಳು ನಡೆದಿದ್ದರೂ ಈವರೆಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಬರಲಾಗಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ವಿಭಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿರುವ ಮಾಹಿತಿಗಳು ಒಂದು ಖಚಿತ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಬರಲು ಸಹಕಾರಿ ಆಗಿಲ್ಲ.

ಇವುಗಳ ಉಗಮದ ಬಗ್ಗೆ ಎರಡು ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸೋಣ. ಕೆಲವರು ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ವಿದೇಶಿ ಅಥವಾ ವಿದೇಶಿ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ರೂಪುಗೊಂಡಿದ್ದು ಎಂದರೆ ಉಳಿದವರು ಇದನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ಮೂಲದ್ದೇ ಎಂದು ವಾದಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಗುರೈ ಪ್ರಕಾರ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗವು ಈಜಿಪ್ಟ್‌ನ ಅಂತ್ಯ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ಹತ್ತಿರದ ಹೋಲಿಕೆ ಹೊಂದಿದ್ದರೂ ಚಪ್ಪಡಿಗಳು ಭಾರತೀಯ ಮೂಲದ್ದೇ ಆಗಿವೆ. ಆತನ ಪ್ರಕಾರ ಇವು ಕ್ರಿ.ಪೂ. 1000ದ ಕಾಲದವು. ಬೌದ್ಧ ಸ್ತೂಪಗಳು ಕೂಡ ಭಾರತದ ಶಿಲಾಯುಗದ ವಿನ್ಯಾಸದಿಂದಲೇ ರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಹೈಮನ್ ಡೋರ್ಫ್ ಪ್ರಕಾರ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದ ಜನಪದವು ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ ಮೂಲದ್ದು. ಭಾರತ ಮತ್ತು ಮೆಡಿಟರೇನಿಯನ್ ಪ್ರದೇಶದ ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸದ ಶವಸಂಪುಟದ ಪೋರ್ಟ್ ರಂದ್ರವನ್ನು ಹೋಲಿಸಿದಾಗ ಆತ ಪಶ್ಚಿಮದ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಊಹಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಭಾರತದ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದ ಕಪ್ಪು ಮತ್ತು ಕೆಂಪು ಪಾತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಈಜಿಪ್ಟ್‌ನ ನೂಬಿಯನ್ ಸಮಾಧಿಗಳ ಕಪ್ಪು ತಲೆಯ ಪಾತ್ರಗಳ ಗೀಚುಬರಹ ಕಂಡಾಗ ಅವುಗಳ ವಿಂಗಡಣೆಯಲ್ಲಿನ ಸಮಾನತೆಗಳು

ಮತ್ತು ಗುರುತುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಒತ್ತು ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಇವೆರಡು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ನಡುವಿನ ಕಾಲದ ಅಂತರದ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಅವರು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲು ಮರೆಯುವುದಿಲ್ಲ.

ಜೊತೆಗೆ ನೂಬಿಯನ್ ಸಮಾಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬಿಣದ ಅಂಶಗಳು ಇಲ್ಲದಿದ್ದ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಲಾಲ್ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಹಂಟ್ ಕೂಡ ಉಗಮದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಹೋಲಿಕೆಗಳ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮದ ಸಂಪರ್ಕದ ಬಗ್ಗೆ ಒತ್ತು ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಭಾರತದ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರದಲ್ಲಿನ ನಿಕಲ್ ಕಲ್ಮಶಗಳು ಮೆಸಪೋಟಮಿಯ ಸಂಪರ್ಕದ ಬಗ್ಗೆ ಅನುಮಾನ ಮೂಡಿಸುತ್ತವೆ. ಅಧ್ಯಯನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಅಂಶಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಒತ್ತು ನೀಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಜೈಲ್ಡ್ ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಪ್ರಕಾರ ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗವು ಮೆಡಿಟರೇನಿಯನ್ ಸಮುದ್ರ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಸಮುದ್ರದ ತೀರದ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದರೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಒಳನಾಡಿನಲ್ಲೂ ಹರಡಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದು ಪಶ್ಚಿಮದಿಂದ ಬಂದಿರಬೇಕು ಎಂದು ಊಹಿಸುವ ಅವರು, ಈ ವಿಸ್ತರಣೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಲ್ಲ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಹೈಮನ್‌ಡೋರ್ಫ್ ಪ್ರಕಾರ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಶಿಲಾಯುಗದ ನಿರ್ಮಾಣಗಾರರು ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಬ್ಬಿಣ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಭಾರತ ಮೂಲದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಿಂತ ತನ್ನನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಇರಿಸಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು. ಆತನ ಪ್ರಕಾರ ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸಮುದ್ರದ ಮೂಲಕ ನುಸುಳಿದೆ, ಅಥವಾ ಭಾರತದ ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿಯ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ದಕ್ಷಿಣದಡೆಗೆ ಸಾಗಿದೆ.

ಇವೆಲ್ಲದರ ಹೊರತಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಶಿಲಾಯುಗದ ಉಗಮಸ್ಥಾನ ಪಶ್ಚಿಮ ಏಷ್ಯಾ ಪ್ರದೇಶಗಳೂ ಸೇರಿರುವ ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿನ ಪ್ರದೇಶ ಎಂದು ಬಹಳಷ್ಟು ವಿದ್ವಾಂಸರು ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾರೆ.

17.3 ಇದಕ್ಕೂ ಮೊದಲಿನ ಕೆಲಸ

150 ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಭಾರತದ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಪುರಾತತ್ವ ಸಂಶೋಧನೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತ ಜನರನ್ನು ಸೆಳೆದಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಅಚ್ಚರಿ. 1823ರಲ್ಲೇ ಬೇಬಿಂಗ್‌ನ್ ಲಿಟರರಿ ಸೊಸೈಟಿ ಆಫ್ ಬಾಂಬೆ ಸಂಪರ್ಕದಲ್ಲಿ 'ಡಿಸ್ಟ್ರಿಪ್ಷನ್ಸ್ ಆಫ್ ಪಾಂಡೂ ಕೂಲೀಸ್ ಆಫ್ ಮಲಬಾರ್' ಕೃತಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದರು. ಮಲಬಾರ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಶಿಲಾಯುಗದ ಗೋರಿಗಳನ್ನು ಪಾಂಡೂ ಕೂಲೀಸ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಶಿಲಾಯುಗದ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವವರು ವಿರಳವಾಗಿದ್ದರು. ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ವಿದೇಶಿಯರ ಅದರಲ್ಲೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿತು.

ಅವರು ಭಾರತದ ಪುರಾತನ ಅವಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ತೋರಿ ಹಲವಾರು ಸಂಶೋಧನಾ ಪ್ರಬಂಧಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಈ ಸಂಶೋಧನೆಯು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿದ್ದು ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿತು. ಮಲಬಾರ್‌ನ ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಬಗ್ಗೆ ಬೇಬಿಂಗ್ಟನ್ ವಿವರಣೆ ನೀಡಿದ 40 ವರ್ಷದ ನಂತರ ಮೀಡೋಸ್ ಟೇಲರ್ ರಾಯಲ್ ಐರಿಷ್ ಅಕಾಡೆಮಿ ಜೊತೆಗೆ ಸೇರಿ 'ಡಿಸ್ಟ್ರಿಬ್ಯೂಷನ್ ಆಫ್ ಕೈರ್ನ್, ಕ್ರೋಮ್‌ಲೆಕ್ಸ್, ಕಿಸ್ಟವೆನ್ಸ್ ಅಂಡ್ ಅದರ್ ಸೆಲ್ಫಿಕ್, ಡ್ರೂಯಿಡ್‌ಕಲ್ ಅಂಡ್ ಸಿಥಿಯನ್ ಮೂಂವ್‌ಮೆಂಟ್ಸ್ ಇನ್ ದ ಡೆಕ್ಲನ್' ಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು.

ಆನಂತರ 1872ರಲ್ಲಿ ಜೇಮ್ಸ್ ಫರ್ಗುಸನ್ 'ರೂಡ್ ಸ್ಟೋನ್ ಮಾನುಮೆಂಟ್ಸ್ ಇನ್ ಆಲ್ ಕಂಟ್ರೀಸ್, ದೈಯರ್ ಎಜ್ ಅಂಡ್ ಯೂಸಸ್' ಎಂಬ ಕೃತಿ ಹೊರತಂದಾಗ ಮೊದಲ ಸಮಗ್ರ ಮಾಹಿತಿ ಸಿಕ್ಕತಾಯಿತು. ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಶಿಲಾಯುಗದ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾಹಿತಿ ಇತ್ತು.

ನೀಲ್‌ಗಿರೀಸ್ ಆಯುಕ್ತರಾಗಿದ್ದ ಜೆ. ಡಬ್ಲ್ಯೂ. ಬ್ರೀಕ್ಸ್ 'ಎನ್ ಅಕೌಂಟ್ ಆಫ್ ಪ್ರಿಮಿಟಿವ್ ಟ್ರೈಬ್ಸ್ ಅಂಡ್ ಮಾನುಮೆಂಟ್ಸ್ ಆಫ್ ದಿ ನೀಲಗಿರೀಸ್' ಪ್ರಕಟಿಸಿದಾಗ ಭಾರತೀಯ ಮೂಲದ ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಆಚರಣೆಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರಚ್ಛೇದ ಮೂಡಿತು. ಬ್ರೀಕ್ಸ್ ಈ ಹಿಂದಿನ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಗೆ ತದ್ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನೀಲಗಿರಿಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಬುಡಕಟ್ಟು ಪಂಗಡಗಳ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ಶಿಲಾಯುಗವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದರು.

ಶಿಲಾಯುಗದ ಸ್ಮಾರಕಗಳ ಉತ್ಖನನದ ಇತಿಹಾಸವೂ ಒಂದು ಶತಮಾನದಷ್ಟು ಹಳೆಯದು. ದೂರದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹರಡಿದ್ದ ಈ ಅವಶೇಷಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಉತ್ಖನನ ಕೈಗೊಂಡರು. ಬರ್ಲಿನ್‌ನ ಜಾಗರ್ ತಿನ್ನವೆಲ್ಲಿಯ ಆದಿಚನಲ್ಲೂರಿನ ನಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಉತ್ಖನನ ನಡೆಸಿದರು. 1879ರಲ್ಲಿ ರಿವೆಟ್ ಕಾರ್ನಾಕ್ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ನಾಗಪುರ ಸಮೀಪದ ಜನಪನಿ ನಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಉತ್ಖನನ ನಡೆಸಿದರು.

ಆ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪರಿಶೋಧನೆ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ವೇಗ ಸಿಕ್ಕಿದುದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ 1882ರಲ್ಲಿ ಸಿವೆಲ್ 'ಲಿಸ್ಟ್ ಆಫ್ ಆಂಟಿಕ್ವೇರಿಯನ್ ರಿಮೈನ್ಸ್ ಇನ್ ದಿ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿ ಆಫ್ ಮದ್ರಾಸ್' ಕೃತಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು.

ರಾಬರ್ಟ್ ಬ್ರೂಕ್ ಫೂಟ್ ಪುರಾತನ ವಸ್ತುಗಳ ಕೈಪಿಡಿ ಪ್ರಕಟಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ ಉತ್ಖನನದ ಮೂಲಕ ಸಿಕ್ಕಿದ 19ನೇ ಶತಮಾನದ ಪುರಾತನ ವಸ್ತುಗಳ ಶೇಖರಣಾ ಕೊಠಡಿ ಮಾತ್ರ ಆಗಿದ್ದ ಮದ್ರಾಸ್ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ ತೆರೆದುಕೊಂಡಿತು.

ಫೂಟ್ ಪುರಾತನ ವಸ್ತುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಶಿಲಾಯುಗದ ಬಗೆಯೂ ಅಗತ್ಯ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡಿದ್ದರು. ಆನಂತರ ಬಹಳಷ್ಟು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ದಾಸ್‌ಗುಪ್ತ್ 'ಬಿಬ್ಲಿಯೋಗ್ರಾಫಿ ಆಫ್ ಪ್ರಿಹಿಸ್ಟಾರಿಕ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಆಂಟಿಕ್ವಿಟೀಸ್' ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಿಸಿದರು.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಶಿಲಾಯುಗಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಕೆಲಸ ನಡೆದಿದೆ. ಅನೇಕ ಕಡೆ ಉತ್ಖನನ ನಡೆಸಲಾಗಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ಮತ್ತು ಚಂದ್ರವಳ್ಳಿ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಮಹಾರ್‌ಝರಿ, ರಾಂಜಾಲಾ, ತಖಾಲ್‌ಫಾಟ್-ಕಾಪಾ, ಜುನಾಪಾನಿ, ಆಂಧ್ರದ ಮಸ್ಕಿ, ಯೇಲೇಸ್ವರು, ನಾಗಾರ್ಜುನಕೊಂಡ ಮತ್ತು ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಸಾಣೂರು, ಅಮೃತಮಂಗಳನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಉತ್ಖನನ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಶಿಲಾಯುಗದ ಕಾಲಮಾನವನ್ನು ನಿಗದಿಗೊಳಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗವು ಬೇರೆಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಿಗಿಂತ ವಿಶಿಷ್ಟ ಮಾಹಿತಿ ಹೊರಹಾಕಿರುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ವ ಇದೆ.

ಕೆ.ಎಸ್.ರಾಮಚಂದ್ರನ್ ಅವರ 'ಎ ಬೈಬಿಲೋಗ್ರಾಫಿ ಆನ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಮೊನೋಲಿಥ್ಸ್' ಗ್ರಂಥದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಶಿಲಾಯುಗದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರುವ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಮನಗಾಣಬಹುದು. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಶಿಲಾಯುಗದ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಮಾಹಿತಿ ಅಥವಾ ಅಧ್ಯಯನದ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಈ ಮಾಹಿತಿಯ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ಆಗಿನ ಪರಿಸರ, ಆರ್ಥಿಕತೆ, ಶಿಲಾಯುಗದ ಜನಪದರ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ, ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅವಶೇಷಗಳ ಅಧ್ಯಯನ, ಪರಾಗಗಳ ಅವಶೇಷ, ಲೋಹಶಾಸ್ತ್ರದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮತ್ತು ಮಾನವ ಪಳೆಯುಳಿಕೆಗಳ ಜನಾಂಗೀಯ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸುವ ಯತ್ನಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವ ಇದೆ. ಆ ಕಾಲದ ಮಾನವನ ಮತ್ತು ಪರಿಸರದ ಸಂಬಂಧ ಮತ್ತು ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಯತ್ನಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

17.4 ಉಗಮಸ್ಥಾನ ಮತ್ತು ಹಂಚುವಿಕೆ

ಭಾರತದ ಇತರೆ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ವರದಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಶಿಲಾಯುಗವು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲೇ ಹೆಚ್ಚು ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಿತ್ತು. ಭಾರತದ ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನರ ಪೈಕಿ ಕೆಲವರಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಯಾವುದಾದರೂ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ರೂಪದಲ್ಲಿ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿತ್ತು.

ದಕ್ಷಿಣ ನರ್ಮದಾ ನದಿಯ ಉತ್ತರ ಭಾಗ, ವಾಯವ್ಯ ಏಷ್ಯಾದ ಶಿಲಾಯುಗದವರ ಮೂಲದ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಆಂಧ್ರ, ತಮಿಳುನಾಡು, ಕೇರಳ, ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಪೂರ್ವ ಭಾಗದ ಕೆಲ ಪ್ರದೇಶಗಳೇ ಶಿಲಾಯುಗದವರ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಪ್ರದೇಶ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ.

ರಾಜ್‌ಪುಟಾನಾ, ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶ, ಗುಜರಾತ್, ಕಾಶ್ಮೀರ, ಸಿಂಧ್, ಪಂಜಾಬ್, ಬಲೂಚಿಸ್ಥಾನ ಮತ್ತು ದೂರದ ಉತ್ತರ ಟಿಬೆಟ್ ಗಡಿಯಲ್ಲೂ ಶಿಲಾಯುಗದ ಕುರುಹುಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಡಾ.ಎ. ಸುಂದರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಿಜಾಪುರ, ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ, ಧಾರವಾಡ ಮತ್ತು ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಲಾಯುಗದ ಆವಾಸಸ್ಥಾನದ ಅವಶೇಷಗಳನ್ನು ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚಿದ್ದಾರೆ.

17.5 ಸ್ಥಳಾಕೃತಿ ವಿವರಣೆ ಮತ್ತು ಪರಿಸರ

ಈಗಾಗಲೇ ತಿಳಿದಿರುವಂತೆ ಶಿಲಾಯುಗವು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲೇ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೂ ಈ ಸ್ಮಾರಕಗಳ ಸ್ಥಳಾಕೃತಿ ವಿವರಣೆ ಬೇರೆಡೆಗೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಕೆಲ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನೀರಾವರಿ ಕೆರೆಗಳ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಶಿಲಾಯುಗದ ಕುರುಹುಗಳು ದಟ್ಟವಾಗಿವೆ. ಕೆಲ ಒಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣಿನ ರಚನೆ ದುರ್ಬಲವಾಗಿರುವಲ್ಲಿ ಎತ್ತರದ ಬಂಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ಶಿಲಾಯುಗದ ಸ್ಮಾರಕಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಬೇನರ್ಜು ಅವರ ಪ್ರಕಾರ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ವೃದ್ಧಿಸಲು ಅವಕಾಶ ಇದ್ದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಶಿಲಾಯುಗ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಹೊಂದಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪಕ್ಕದ ಗುಡ್ಡ ಬೆಟ್ಟಗಳಿಂದ ಹರಿಯುವ ಮಳೆನೀರನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವ ಕೆರೆಗಳ ಪಕ್ಕದಲ್ಲೇ ಶಿಲಾಯುಗದ ಸ್ಮಾರಕಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ ಎಂದು ಅವರು ವಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಅಂಶದ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ಅವರು ಶಿಲಾಯುಗದ ಜನರು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಕೆರೆ ನೀರಾವರಿಯನ್ನು ಮೊದಲಿಗೆ ಆರಂಭಿಸಿದವರು ಎಂದೂ ವಾದಿಸುತ್ತಾರೆ.

ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಎತ್ತರದ ಬಂಡೆಗಳಿದ್ದ ಮೈದಾನದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲುಗುಡ್ಡಗಳ ಸಮೂಹ ಕಂಡುಬಂದಿದ್ದರೆ ಮಹುರ್‌ಝಿಯಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಿನ ಪರಿಧಿಗಳು ಇವೆ. ಆ ಕಾಲದ ವಾತಾವರಣ ಮತ್ತು ಹವಾಮಾನ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗುತ್ತಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಕೇರಳದ ವಾತಾವರಣ ಮಸ್ಕಿಯದಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವೇ ಆಗಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಈ ಅಂಶವು ಉಷ್ಣವಲಯದ ಹವಾಮಾನವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಪರಾಗದ ಅಧ್ಯಯನದ ಮೂಲಕ ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ. ಆದರೆ ದುರದೃಷ್ಟವಶಾತ್ ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಪರಾಗದ ಅಧ್ಯಯನದ ಮಾಹಿತಿ ತಿಳಿದುಬಂದಿಲ್ಲ.

ಕೃಷಿ ಸಲಕರಣೆಗಳ ಗಟ್ಟಿತನ ಅವು ಗಟ್ಟಿ ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಬಳಕೆ ಆಗುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ಮಸ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಅವಶೇಷಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಆ ಕಾಲದ ಜನರು ಗಿಡ್ಡ ಕೊಂಬಿನ ಡುಬ್ಬರಹಿತ ಜಾನುವಾರುಗಳನ್ನು ಸಾಕುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂದು ದೃಢಪಡುತ್ತದೆ. ಆ ಜಾನುವಾರುಗಳು ಕಠಿಣ ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಕಡಿಮೆ ಮಳೆ ಬೀಳುವ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲೂ ವೃದ್ಧಿ ಯಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಕುರಿಗಳನ್ನು ಶಿಲಾಯುಗದ ಜನರು ಸಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಪುರಾವೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಶಿಲಾಯುಗದ ಜನರು ವಾತಾವರಣಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸ್ಪಷ್ಟ ನಿದರ್ಶನಗಳಾಗಿವೆ.

17.6 ವಿಂಗಡಣೆ

ಶಿಲಾಯುಗದ ರಹಸ್ಯಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಆರಂಭದ ಕಾಲದ ಗೊತ್ತುಗುರಿ ಇಲ್ಲದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಈ ಸ್ಮಾರಕಗಳ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಬಗೆಯ ವರ್ಗೀಕರಣ ಅಥವಾ ವಿಂಗಡಣೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ಸು

ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಆರಂಭಿಕ ಯತ್ನಗಳು ಈ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಭೂಮಿಯಿಂದ ಹೊರತರುವುದರಲ್ಲೇ ಆಸಕ್ತಿ ಹೊಂದಿದ್ದವೇ ಹೊರತು ಸ್ಥಳಗಳ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ವಿಂಗಡಣೆ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಲ್ಲ.

ಈ ಸ್ಮಾರಕಗಳನ್ನು ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮೊದಲು ಮಾಡಿದವರು ಕೃಷ್ಣಸ್ವಾಮಿ. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು 1837ರಲ್ಲಿ ಬ್ರೀಕ್ಸ್ ನೀಲಗಿರಿ ಪ್ರದೇಶದ ಕಲ್ಲುಗುಡ್ಡಗಳು, ತಳ್ಳುಗಾಡಿಗಳು, ಕಲ್ಲಿನ ಪರಿಧಿಗಳು, ಲಂಬ ಶಿಲಾವೃತ್ತದ ಬಗ್ಗೆ ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾಡಿದ್ದರು.

1851ರಲ್ಲಿ ಟೇಲರ್ ವೃತ್ತಾಕರದ ಗುಂಡಿಗಳು, ಕಲ್ಲುಗುಡ್ಡಗಳು, ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸಿಕ ಶವಸಂಪುಟ, ಕಲ್ಲುಗುಡ್ಡಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಆನಂತರ ಕಾಡ್ರಿಜ್‌ಟನ್ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ 6 ಬಗೆಯ ಸಮಾಧಿಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಕಾಡ್ರಿಜ್‌ಟನ್ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣಸ್ವಾಮಿ ಅವರ ಈ ಬಗೆಯ ವರ್ಗೀಕರಣ ಸಮಗ್ರವಾಗಿಲ್ಲ. ಈಗಲೂ ಹೊಸ ಹೊಸ ಬಗೆಯವು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತಲೇ ಇವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಕಲ್ಲಿನ ವೃತ್ತಗಳ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮತ್ತು ಮೂರು ಬಳೆಯಾಕಾರದ ವೃತ್ತಗಳಿರುವ ಕಲ್ಲಿನ ವೃತ್ತಗಳು ಪರಸ್ಪರ ದೂರದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ.

1880ರಷ್ಟು ಹಿಂದೆಯೇ ಬ್ರಾನ್‌ಫಿಲ್ ಉತ್ತರ ಆರ್ಕಟ್ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ನುಣುಪು ಮಾಡಿದ ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ್ದ ಅರ್ಧವೃತ್ತಾಕಾರದ ಮತ್ತು ಆಯತಾಕಾರದ ತಲೆಗಳನ್ನು ಒಂದರ ಪಕ್ಕ ಒಂದನ್ನು ಜೋಡಿಸಿದ್ದ ಮೂರು ಬಳೆಗಳು ಇರುವ ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾರೆ.

1874ರಲ್ಲಿ ಬರ್ಗೆಸ್ ಬೆಳಗಾಂ ಮತ್ತು ಕಲಾದಗಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರ ಸಮಾಧಿಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಂತಹ ಎರಡು ವಿಶಿಷ್ಟ ಬಗೆಯವು ಬಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದಿವೆ. ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗವಿದ್ದ ಕಲ್ಲುರಾಶಿಯ ವೃತ್ತಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿವೆ.

ಸ್ಮಾರಕಗಲ್ಲು ವಿಭಾಗದಲ್ಲೂ ವೈವಿಧ್ಯ ಇದೆ. ಮಸ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಅವೆನ್ಯೂ ರೂಪದ ಸ್ಮಾರಕಗಲ್ಲು ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿದೆ. ಯಜ್ಞಾನಿ ಹನುಮ್‌ಸಾಗರ್ ಅವೆನ್ಯೂನಲ್ಲಿ 200 ಬಂಡೆಗಳನ್ನು ಸಮಾನಾಂತರವಾದ ಎರಡು ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದು ದಕ್ಷಿಣದ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಆಯತಾಕಾರದ ಜೋಡಣೆ ಇರುವುದನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾನೆ.

ವಿಂಗಡಣೆಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನಾವು ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದೇನೆಂದರೆ ಮೇಲ್ಮೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಗುವ ವಸ್ತುಗಳ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ವಿಂಗಡಣೆ ಮಾಡಿದರೆ ಅದು ಸ್ಮಾರಕಗಳನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸುವ ಸಮರ್ಪಕ ಆಧಾರವಲ್ಲ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಆದಿಚನಲ್ಲೂರಿನಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಿನ ವೃತ್ತಗಳಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಸಂಬಂಧ ಇಲ್ಲದ ಸಮಾಧಿಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿವೆ.

ಹಾಗಾಗಿ ಕೇವಲ ವಾಡಿಕೆಯ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ವಸ್ತುಗಳು ಶಿಲಾಯುಗದ್ದೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಶಿಲಾಯುಗದ್ದೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ಈ ಹಿಂದಿನ ವಿಂಗಡಣೆಗಳು ಸಮಗ್ರ ಅಲ್ಲದಿದ್ದರಿಂದ ಮತ್ತು ಕೇವಲ ಮೇಲ್ಮೈ ವಸ್ತುಗಳ ಆಧಾರದಿಂದಲೇ ವಿಂಗಡಿಸಲ್ಪಡುವುದರಿಂದ ಅವುನಿರರ್ಥಕ.

ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಆಲ್ಚೆನ್ ಶಿಲಾಯುಗವನ್ನು 6 ಪ್ರಮುಖ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವು:

1. ದೊಡ್ಡ ಚೊಂಬಿನಾಕಾರದ ಭಸ್ಮಕರಂಡ(ಬೂದಿಗಡಿಗೇ) ಸಮಾಧಿಗಳು.ಇವು ಈ ಮೊದಲೇ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಮೂಳೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದು ಸಣ್ಣ ಗುಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೂಳಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಕೆಲವೆಡೆ ಕಲ್ಲಿನ ವೃತ್ತ ಅಥವಾ ಸಣ್ಣ ತಲೆ ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಅಥವಾ ಎರಡರಿಂದಲೂ ಗುರುತು ಮಾಡಲಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು.
- 2.ಕಾಲುಗಳಿದ್ದ ಚೊಂಬುಗಳು ಮತ್ತು ಕಾಲಿದ್ದ ಮಡಿಕೆ ಕುಡಿಕೆಗಳು
- 3.ಗುಳಿ ವೃತ್ತ ಸ್ಮಶಾನ
- 4.ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸಿಕ ಸಮಾಧಿ
- 5.ಬಂಡೆಯಿಂದ ಕೊರೆದ ಕೋಶ
- 6.ನಿಂತಿದ್ದ ಶಿಲಾಸ್ತಂಭಗಳನ್ನು ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸುವಿಕೆ

ಈ ವಿಂಗಡಣೆ ಕೂಡ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸುಂದರ ಅವರು ಪತ್ತೆ ಮಾಡಿದ ಹೊಸ ಬಗೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಯೂರೋಪಿಯನ್ ವಿಂಗಡಣೆಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ದೀಕ್ಷಿತ್ ಅವುಗಳನ್ನು 6 ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ವಿಂಗಡಿಸುತ್ತಾರೆ

1. ಚಪ್ಪಡಿಯ ಕಲ್ಲು ಗೋರಿ
2. ಭೂಮಿಯೊಳಗಿನ ಕೋಶ ಗುಹೆಗಳು
3. ಸ್ಮಾರಕಗಲ್ಲು
4. ಟೋಪಿಕಲ್ಲು
5. ಕೂಡಕಲ್ಲು
6. ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸಿಕ ಶವಸಂಪುಟ

ಇವುಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮೂರು ಉಪವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸುತ್ತಾರೆ,

- 1) ಆಮದಾದ ಬಗೆಗಳು
- 2) ಭಾರತದ ಮೂಲದವು
- 3) ಮೂಲ ತಿಳಿದಿಲ್ಲದ ಬಗೆಯವು

ಮೊದಲ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಆತ ಚಪ್ಪಡಿಯ ಕಲ್ಲು ಗೋರಿ, ಬಂಡೆಯಿಂದ ಕೊರೆದ ಗುಹೆಗಳು, ಸ್ಮಾರಕಗಲ್ಲು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸಿಕ ಶವಸಂಪುಟವನ್ನು ಸೇರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಎರಡನೇ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅವರು ಮತ್ತೆ ಎರಡು ವಿಭಾಗ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಮೊದಲನೆಯದರಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಮೂಲದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ

ಭಸ್ಮಕರಂಡ ರೂಪದ ಸಮಾಧಿಗಳು ಮತ್ತು ವಿಸ್ತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸಮಾಧಿಗಳು. ಎರಡನೆಯದರಲ್ಲಿ ಟೋಪಿಕಲ್ಲುಗಳು ಮತ್ತು ಕೂಡಕಲ್ಲುಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ಕಲ್ಲುಗಳ ರಾಶಿ, ಕಲ್ಲಿನ ಪರಿಧಿಗಳು, ವೃತ್ತಗಳು ಮೂರನೇ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಸೇರುತ್ತವೆ.

ಈ ಬಗೆಯ ವರ್ಗೀಕರಣವೂ ಕೂಡ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಹೆಚ್ಚಿನವರು ವಿದೇಶಿ ಮೂಲದ ಸ್ಮಾರಕಗಳು ಎಂದಾಗ ಅವು ನಿಜಕ್ಕೂ ಆಮದಾದವುಗಳೇ ಎಂದು ಅಚ್ಚರಿ ಪಡುತ್ತಾರೆ. ಶಿಲಾಯುಗದ ಸ್ಮಾರಕಗಳ ವಿಂಗಡಣೆ ಆಯಾ ಪ್ರದೇಶದ ಭೂವಿಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಭಾವ ಹೊಂದಿದೆ ಎಂಬುದು ಮಹತ್ವದ ಅಂಶ. ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸಿಕ ಶವಸಂಪುಟಗಳಿಗೆ ಬಳಸಿರುವ ವಸ್ತುಗಳು ಮತ್ತು ವೃತ್ತವನ್ನು ಸುತ್ತುವುದಿರುವ ಬಂಡೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಈ ಅಂಶ ನಿರೂಪಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಶಿಲಾಯುಗದ ಪ್ರಮುಖ ಬಗೆಯ ಹಂಚಿಕೆಯ ವಿಧಾನ ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ವಿದರ್ಭ, ಕರ್ನಾಟಕದ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರ ಸಮಾಧಿ, ಕೇರಳದ ಬಂಡೆಯಿಂದ ಕೊರೆದ ಕೋಶ ಮತ್ತು ಟೋಪಿಕಲ್ಲು ಮತ್ತು ಆಂಧ್ರಕೇರಳದ ಸ್ಮಾರಕಗಳಲ್ಲಿನ ಕಲ್ಲಿನ ವೃತ್ತಗಳು ಸಮಾನ ಲಕ್ಷಣ ಹೊಂದಿವೆ.ಆದರೆ ಉಳಿದೆಡೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ವಿಂಗಡಣೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳ ಹೊರತಾಗಿಯೂ ಈ ಸ್ಮಾರಕಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಕೆ ಆಗಿರುವ ವಸ್ತುಸಲಕರಣೆ ಒಂದೇ ಬಗೆಯವು ಎಂಬ ಅಚ್ಚರಿ ಮಹತ್ವದ ಅಂಶ ಆಗಿದೆ.ಮತ್ತು ಇದೇ ವಿಚಾರ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಮೂಲವೂ ಆಗಿದೆ.ವಿಂಗಡಣೆಯು ವಿಭಿನ್ನವೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಮೂಲವು ಒಂದೇ ಆಗಿದೆ. ಇದು ಮುಂದುವರೆದು ಶಿಲಾಯುಗದ ಜನರು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ವಸ್ತು, ಸಲಕರಣೆ ಮತ್ತು ಮೂಲದ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚು ತಿಳಿಯಲು ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ.

17.6.1 ಬಂಡೆಯಿಂದ ಕೊರೆದ ಗುಹೆ

ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿಯ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿಯಂತೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಮೆತ್ತಗಿನ ಜಂಬುಮಣ್ಣಿನ ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಕೊರೆಯಲಾಗಿದೆ.ಕೇರಳ ರಾಜ್ಯದ ಕೊಚ್ಚಿನ್ ಮತ್ತು ಮಲಬಾರ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿನ ಈ ಗುಹಾಂತರ ಸಮಾಧಿಗಳು ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಿಚಿತ್ರ ಸ್ವರೂಪದ್ದಾಗಿದೆ.

ಮಾಮಲ್ಲಪುರಂ, ಎಲಿಫಾಂಟಾ, ಅಜಂತಾ, ಎಲ್ಲೋರ, ಕಾರ್ಲಿ, ಬಾಜಾ, ಇವು ಬಂಡೆಯಿಂದ ಕೊರೆದ ಗುಹೆಗಳು ಇರುವ ಭಾರತದ ಇತರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳು.ಆದರೆ ಇವು ಶಿಲಾಯುಗಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಇತ್ತೀಚಿನ ನಿರ್ಮಾಣಗಳಾಗಿದ್ದು ಬೇರೆ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಬಳಕೆ ಆಗಿವೆ. ಕೇರಳದಲ್ಲಿನ ಗುಹೆಗಳು ಅಂತ್ಯಸಂಸ್ಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದವು ಮತ್ತು ಉಳಿದವು ಬೇರೆ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕೇರಳದ ಅಂತ್ಯಸಂಸ್ಕಾರದ ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿ ಚೌಕ ಅಥವಾ ಆಯತಾಕಾರದ ತೆರೆದ ಗೋಡೆಗಳಿದ್ದು ಇವುಗಳನ್ನು ಬಂಡೆಯಿಂದ ಲಂಬವಾಗಿ ಕೊರೆದಿದ್ದು ನೆಲಕ್ಕೆ ಇಳಿಯಲು ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ.ಗೋಡೆಯ ಒಂದು ಮುಖದಲ್ಲಿ ಗುಹೆಗೆ ಪ್ರವೇಶದ್ವಾರ ಕೊರೆಯಲಾಗಿದೆ.ಇದು ಅರ್ಧವೃತ್ತಾಕಾರದ, ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಅಥವಾ ಆಯತಾಕಾರದ ಚೇಂಬರ್‌ಗೆ ಪ್ರವೇಶ ನೀಡುತ್ತದೆ.ಈ ಚೇಂಬರ್‌ಗಳ ಒಳಗೆ ಎರಡು ಮೂರು ಬದಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಸಿಗೆ, ಬೆಂಚು ಅಥವಾ ಸ್ಟೂಲ್ ನೀಡಲಾಗಿದ್ದು ಬೆಂಕಿ ಹೊತ್ತಿಸುವ ಸ್ಥಳವೂ ಇದೆ. ಈ ಸೌಲಭ್ಯವನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಬಂಡೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟದೆಯೇ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೆಲ ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿ ನಡುವೆ ಸ್ತಂಭದ ಆಧಾರ ಇದೆ. ಉಳಿದವುಗಳ ಚಾವಣಿಯಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಾಕಾರದ ತೆರೆದ ಜಾಗವಿದೆ. ಮೇಲ್ಭಾಗವನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಗುಮ್ಮಟ ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಅದು ಮೇಲ್ಭಾಗದ ಕಡೆಗೆ ಕಲ್ಲಿನ ಸ್ತಂಭ ಅಥವಾ ಗುಹೆಯ ತೆರೆದ ಬಾಯಿಯ ಕಡೆಗೆ ಕಿರಿದಾಗಿದೆ. ಚೊವ್ವನೂರು, ಕಕ್ಕಿತ್, ಪೂರ್ವಕಮ್‌ನಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಗುಹೆಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ.

17.6.2 ಕುಡಾಯಿ ಕಲ್ಲುಗಳು ಮತ್ತು ಟೋಪಿ ಕಲ್ಲುಗಳು

ಕುಡಾಯಿ ಕಲ್ಲುಗಳು ಗುಮ್ಮಟ ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಿದ ಜಂಬುಕಲ್ಲಿನ ಭಾಗವಾಗಿದ್ದು ನೈಸರ್ಗಿಕ ಬಂಡೆಯಿಂದ ಕೊರೆದ ಭೂಗತ ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಗುಂಡಿಯನ್ನು ಮುಚ್ಚಿರುತ್ತದೆ. ಕೆಲವೆಡೆ ಕುಡಾಯಿ ಕಲ್ಲುಗಳ ಬದಲಿಗೆ ಸಮತಟ್ಟಾದ ಪೀನ ಚಪ್ಪಡಿ ಆಕಾರದ ಟೋಪಿ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ನಾಲ್ಕು ಚತುಷ್ಪಥ ಬಂಡೆಗಳಿಂದ ಚೌಕಾಕಾರದ ಬುಡ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದ್ದು ಅದರ ಮೇಲೆ ಮೊಟಕುಗೊಳಿಸಿದ ತುದಿಯಿರುವ ಟೋಪಿ ಕಲ್ಲನ್ನು ಇರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇದು ಸಂಸ್ಕಾರದ ಸಲಕರಣೆಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕಾರದ ಚೊಂಬಿನಂತಹ ಭಸ್ಮಕರಂಡದ ಭೂಗತ ಸಮಾಧಿ ಇದ್ದ ಗುಂಡಿಯನ್ನು ಮುಚ್ಚುತ್ತಿತ್ತು.

ಬಂಡೆಯಿಂದ ಕೊರೆದ ಬೇರೆ ಗುಹೆಗಳ ಹಾಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಕೋಶ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ತೆರೆದ ಗುಂಡಿಯಲ್ಲಿನ ಭಸ್ಮಕರಂಡದ ಆಕಾರದ ಸಮಾಧಿ ಇತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಮೂಳೆಗಳ ಅವಶೇಷ, ಸಣ್ಣ ಮಡಿಕೆಗಳು, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಬೂದಿಯೂ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಈ ಸಮಾಧಿಯ ಹೊರಗೆ ಗುಂಡಿಯ ಬಾಯಿಯವರೆಗೂ ಸಂಸ್ಕಾರದ ಮಡಿಕೆ, ಕಬ್ಬಿಣದ ವಸ್ತುಗಳು, ಮಣಿಗಳನ್ನು ಇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಸ್ಮಾರಕಗಳು ಕೊಚ್ಚಿನ್, ಮಲಬಾರಿನಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಕೊಯಮತ್ತೂರು ಮತ್ತು ನೋಯಲ್ ನದಿ ಕಣಿವೆಯವರೆಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಸಂಸ್ಕಾರದ ಚೊಂಬುಗಳನ್ನು ಜಂಬು ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಕೊರೆದ ಚೌಕಾಕಾರದ ಗುಂಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿದ್ದನ್ನು ಟ್ರಾವಂಕೂರಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

17.6.3 ಗುಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೂಳುವಿಕೆ

ಮುಂದಿನ ಉಪವಿಭಾಗವು ನೆಲದ ಅಡಿಯ ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ 10-12 ಅಡಿ ಆಳಕ್ಕೆ, 4 ರಿಂದ 8 ಅಡಿ ವ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಕೊರೆದ ಆಳವಾದ ಕಂದಕ ಅಥವಾ ಬಾವಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿವೆ. ಈ ಕಂದಕಗಳ ತಳಭಾಗವು

ನಡುವಿನಲ್ಲಿ ಆಳವಾಗಿದ್ದು ಶವಸಂಸ್ಕಾರದ ಚೊಂಬಿನಂತಹ ಭಸ್ಮಕರಂಡದ ವಸ್ತುವಿನ ತಳವನ್ನು ಇರಿಸಲು ಸಹಾಯಕವಾಗಿದೆ.

ಅಪರೂಪಕ್ಕೆ ಇಂತಹ ಎರಡು ಭಸ್ಮಕರಂಡಗಳನ್ನು ಒಂದೇ ಗುಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕ ಇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಗುಂಡಿಗಳನ್ನು ಜಲ್ಲಿಯಿಂದ ತುಂಬಿ ಮೇಲ್ಭಾಗವನ್ನು ಚಪ್ಪಡಿಯಿಂದ ಮುಚ್ಚಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ತಿರುನಿಲ್ವೆಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಆದಿಚೆನಲ್ಲೂರು ಮತ್ತು ಕೊಯಮತ್ತೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೆಲ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಗೋರಿಗಳು ಖ್ಯಾತಿ ಪಡೆದಿವೆ.

ಈ ಬಗೆಯದೇ ಮತ್ತೊಂದು ಉಪವಿಭಾಗವು ನೈಸರ್ಗಿಕ ಬಂಡೆಯಿಂದ ಕೊರೆದ ಗುಂಡಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಮುಖಮಾಡಿರುವ ಈ ಗುಂಡಿಗಳು 5 ಅಡಿ ಅಗಲ, 2 ಅಡಿ ಉದ್ದ ಮತ್ತು 22 ಅಡಿ ಆಳ ಇದೆ. ಇವುಗಳಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಮುಚ್ಚಳ ಇಲ್ಲ. ಅವುಗಳನ್ನು ಕೆಂಪು ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದು ಮೇಲ್ಮೈಯಲ್ಲಿ 6ರಿಂದ 24 ಅಡಿ ವ್ಯಾಸದ ವೃತ್ತಗಳಿಂದ ಗುರುತು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಈ ವೃತ್ತಗಳ ಗುರುತನ್ನು 3 ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಬಂಡೆಗಳ ರಾಶಿಯಿಂದ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಕೊಯಮತ್ತೂರಿನಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯು ಅನೇಕ ಕಡೆ ಹರಡಿಕೊಂಡಿದೆ. ಆದರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿಲ್ಲ. ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಖೆರಾ, ಸತ್ಯಾಸ್ ಮತ್ತಿತರ ಪ್ರದೇಶದ ಕಲ್ಲುರಾಶಿಗಳ ಕೆಳಗೆ ಕಡಿಮೆ ಆಳದ ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಕೊರೆದ ಗುಂಡಿಗಳು ಇದ್ದವು. ಇವು ಮಂಡಿ ಮಡಚಿದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾನವರ ದೇಹವನ್ನು ಕೂರಿಸಬಹುದಾದಷ್ಟು ದೊಡ್ಡದಾಗಿದ್ದವು.

17.6.4 ಸ್ಮಾರಕಗಲ್ಲುಗಳು, ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಮತ್ತು ಓಣಿಗಳು

1. ಸ್ಮಾರಕಗಲ್ಲುಗಳು: ಇವು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಲಂಬವಾಗಿ ಹೂಳಿದ ಶಿಲಾಯುಗದ ಸ್ತಂಭಗಳು. ಅವು 3 ಅಡಿ ಆಳದಲ್ಲಿ 14ರಿಂದ 16 ಅಡಿ ಎತ್ತರವಿದ್ದು ಸಣ್ಣ ಅಥವಾ ದೈತ್ಯಾಕಾರದವೂ ಆಗಿದ್ದವು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ 3ರಿಂದ 6 ಅಡಿ ಎತ್ತರದವುಗಳೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಇವು ಸಮಾಧಿ ಸ್ಥಳದ ಸಮೀಪದಲ್ಲೇ ಹೂಳಲ್ಪಟ್ಟ ಸ್ಮಾರಕ ಶಿಲಾ ಸ್ತಂಭಗಳು. ತಮಿಳು ಸಾಹತ್ಯದಲ್ಲಿ ಇವುಗಳನ್ನು 'ನಾಡುಕಲ್' ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೇರಳ, ಬಳ್ಳಾರಿ, ರಾಯಚೂರು, ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಆಸುಪಾಸಿನಲ್ಲೇ ಇವು ದೊಡ್ಡ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದಿದ್ದರೂ ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಪರೂಪ ಆಗಿವೆ. ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಭೂಮಿಯ ಕೆಳಗೆ ಹೂಳಿದ ಸಂಸ್ಕಾರದ ಅವಶೇಷಗಳ ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೇರಳದ ದೇವಿಕುಲಮ್ ಮತ್ತು ಪಿಕ್ಕಿಹಾಳದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಮಸ್ಕಿ ಮತ್ತಿತರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕಾರದ ಯಾವುದೇ ಕುರುಹುಗಳು ಇಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಇವುಗಳನ್ನು ಸತ್ತವರ ಸ್ಮರಣೆಗಾಗಿ ಮಾತ್ರ ನಿಲ್ಲಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕೆಲವು ನಿಯಮ ಮೀರಿದ ಸ್ಮಾರಕ ಶಿಲಾಸ್ತಂಭಗಳು ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶದ ವಾರಂಗಲ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜನಮ್‌ಪೇಟ್ ಗ್ರಾಮದ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲೂ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಜನಮ್‌ಪೇಟ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಉತ್ಖನನದ ಮೂಲಕ ವೇಕ್‌ಫೀಲ್ಡ್ ಎರಡು ಕುತೂಹಲಕಾರಿ ಸ್ಮಾರಕಗಳನ್ನು ಪತ್ತೆಹಚ್ಚಿದರು. ಅವು ಬೆಣೆ ಆಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದು ಭುಜಗಳು ಮತ್ತು ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಅಥವಾ ಗೋಳಾಕಾರದ ತಲೆಯೊಂದಿಗೆ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಚೂಪು ಅಥವಾ ಮೊಟಕಾಗಿದ್ದವು.

ಈ ಪೈಕಿ ದೊಡ್ಡದು 7 ಅಡಿ ಎತ್ತರವಿದ್ದು 2.11 ಅಡಿ ಅಗಲದ ದೊಡ್ಡ ಭುಜ ಮತ್ತು 1.3 ಅಡಿ ಅಗಲದ ತಲೆ ಹೊಂದಿತ್ತು. ಸಣ್ಣದು 4.5 ಅಡಿ ಎತ್ತರವಿದ್ದು 1.11 ಅಡಿ ಅಗಲದ ಭುಜ ಮತ್ತು 1 ಅಡಿ ಅಗಲದ ತಲೆ ಹೊಂದಿತ್ತು. ಎದೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಆರೂವರೆ ಅಂಗುಲ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಒಂದೇ ವ್ಯಾಸದ ವೃತ್ತಗಳಿದ್ದು ಸ್ತ್ರೀಯ ಸ್ತನಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ಮುಂಗಾಪೇಟ್ ಸಮೀಪದ ನಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಶಿಲುಬೆಯಂತಹ ರಚನೆಗೆ ಏಕಶಿಲೆಯಾಗಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿದ್ದಂತಹ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಬೇರೆಲ್ಲೂ ಕಾಣದ ವಿಚಿತ್ರ ಬಗೆಯ ಸ್ತಂಭಶಿಲೆಯನ್ನು ಕಿಂಗ್ ಗಮನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದು ಅತ್ಯಂತ ದಟ್ಟವಾಗಿ ಹರಡಿದ್ದ ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸಿಕ ಶವಸಂಪುಟದ ಮಧ್ಯೆ ಪತ್ತೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಶಿಲುಬೆ ಆಕಾರದಲ್ಲಿ 4 ಕಲ್ಲಿನ ಸ್ತಂಭಗಳು ಇದ್ದವು. ಒಂದು 13 ಅಡಿ ಎತ್ತರ ಇತ್ತು. ಭುಜದವರೆಗಿನ ಎತ್ತರ 9.4 ಅಡಿ, ಮಂಡಿಯಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಕಾಲಿನ ದಪ್ಪ 3.2 ಅಡಿ, ಮಂಡಿಯ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ 2.1 ಅಡಿ ದಪ್ಪ, ಮುರಿದ ಕೈಯ ಉದ್ದ 3.8 ಅಡಿ ಇತ್ತು. ಈ ಶಿಲಾಸ್ತಂಭವನ್ನು ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿ ಕೆತ್ತಲಾಗಿದ್ದರೂ ಇವು ಸ್ಮಾರಕಶಿಲೆಗಳೇ ಹೊರತು ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಿದ್ದಲ್ಲ. ಇವು ಮಸ್ಲಿಮ್ ಶಿಲಾಸ್ತಂಭಗಳ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೇ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದವು.

2. ಹೊಂದಾಣಿಕೆ: ಸ್ಮಾರಕಶಿಲಾ ಸ್ತಂಭಗಳಿಗೆ ಹತ್ತಿರದ ಸಂಬಂಧ ಇರುವ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ(ಅಲೈನ್‌ಮೆಂಟ್ಸ್) ಒಪ್ಪವಾದ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿದ ಸ್ಮಾರಕ ಶಿಲಾ ಸ್ತಂಭಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಕೇರಳದ ತಿರುಪ್ಪುನಿತುರ ಸಮೀಪದ ಕೋಮಲಪರತಲ, ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶೋರಾಪುರ ತಾಲ್ಲೂಕು, ರಾಯಚೂರು ನಲ್ಲೊಂಡ, ಮಹಬೂಬ್‌ನಗರ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಇವು ಅನೇಕ ನಿವೇಶನಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಆಲ್‌ಚಿನ್ ಶಿಲಾ ಅಲೈನ್‌ಮೆಂಟ್‌ಗಳ 47 ನಿವೇಶನಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವು ಪ್ರಮುಖ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಸಮಾನಾಂತರ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿರುವ ಶಿಲಾಸ್ತಂಭಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿವೆ. ಕೆಲ ಕಲ್ಲುಗಳು 14ರಿಂದ 16 ಅಡಿ ಎತ್ತರ ಇದ್ದು ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದಿರುವ ಒಂದು ಸ್ತಂಭ 25 ಅಡಿ ಉದ್ದವಿದೆ.ಆದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಎತ್ತರ 3ರಿಂದ 6 ಅಡಿ ಆಗಿದೆ.ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಈ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ನುಣುಪು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಅವು ಶಿಲಾಸ್ತಂಭಗಳ ಹಾಗೇ ಶಿಲಾಯುಗದ ಸ್ಮಾರಕಗಳಿಗೆ ಹತ್ತಿರದ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿದೆ.

3. ಓಣಿಗಳು: ಇವು ಎರಡು ಅಥವಾ ಮೂರು ಸಮಾನಾಂತರ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿನ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ.ದಖನ್ನಿನ ಹಲವಾರು ನಿವೇಶನಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸಿದಂತೆ ಇರುವ ಸಮಾನಾಂತರ ಗೆರೆಗಳಲ್ಲಿನ ಸ್ಮಾರಕಗಳನ್ನು, ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಈ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹೆಸರಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

17.6.5 ಚಪ್ಪಡಿಯ ಕಲ್ಲುಗೋರಿಗಳ ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸಿಕ ಶವಸಂಪುಟ

ಇವು ಹಲವಾರು ಆರ್ಥೋಸ್ಟಾಟ್ ಬಂಡೆಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಿರುವ ಚೌಕ ಅಥವಾ ಆಯತಾಕಾರದ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳಂತಹ ಸಮಾಧಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಇವು ಒಂದು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ಸ್ಥಾನಿಕ ತಲೆಗಲ್ಲಿಗೆ ಸೂಕ್ತ ಆಧಾರ ನೀಡುವಂತೆ ಇದೆ.ಇದರ ನೆಲಕ್ಕೆ ಕೂಡ ಕಲ್ಲಿನ ಚಪ್ಪಡಿ ಹಾಸಲಾಗಿದೆ. ಆರ್ಥೋಸ್ಟಾಟ್ ಮತ್ತು ತಲೆಗಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಒರಟು ಅಥವಾ ಅರೆಬರೆ ಕೆತ್ತಲಾದ ಚಪ್ಪಟೆ ಕಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಅ) ತಲೆಗಲ್ಲುಗಳಿಗೆ ಒರಟಾದ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಚಪ್ಪಟೆ ಬಂಡೆಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಆರ್ಥೋಸ್ಟಾಟ್‌ಗಳಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ಬಂಡೆಗಳನ್ನು ಬಹುತೇಕ ಆಯತಾಕಾರದ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಸಂಸ್ಕಾರದ ಸ್ಥಳ ಇರುವಂತೆ ವಿನ್ಯಾಸ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಮೂಳೆಗಳ ಅವಶೇಷ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕಾರದ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ಒಂದೋ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಅಥವಾ ಮಣ್ಣಿನ ಮಡಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಇಂತಹ ಬಂಡೆಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ ಚಪ್ಪಡಿಯ ಕಲ್ಲುಗೋರಿಗಳ ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸಿಕ ಶವಸಂಪುಟ ಚಂಗಲಪೇಟದ ಸಾಣೂರು ಮತ್ತು ಆ ಪ್ರದೇಶದ ಇತರೆ ನಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಶವಸಂಪುಟದಲ್ಲೂ ಆರ್ಥೋಸ್ಟಾಟಿಕ್ ಬಂಡೆಗಳ ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕ ಜೋಡಣೆಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕಾಗಿನ ಕಂಡಿ ಪೂರ್ವ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಇತ್ತು.

ಕೃಷ್ಣಸ್ವಾಮಿ ಪ್ರಕಾರ ಚಂಗಲಪೇಟದ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿನ ಕಲ್ಲಿನ ಗಡಸುತನದಿಂದಾಗಿ ಆರ್ಥೋಸ್ಟೇಟ್ಸ್ ಮತ್ತು ತಲೆಗಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಕೆತ್ತಲಾಗಿಲ್ಲವೇ ಹೊರತು ಬೇರಾವ ಮಹತ್ವವೂ ಇಲ್ಲ.

ಆ) ಚಪ್ಪಡಿ ಶವಸಂಪುಟ: ಕೆತ್ತಿದ ಚಪ್ಪಡಿಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ ಶವಸಂಪುಟಗಳು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿದ್ದು ಉತ್ತರದ ಕೆಲ ಭಾಗಗಳಲ್ಲೂ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.ಈ ಬಗೆಯ ಚಪ್ಪಡಿ ಶವಸಂಪುಟಗಳನ್ನು ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ವಿನ್ಯಾಸಗೊಳಿಸಿದ್ದು ಶವಸಂಪುಟಗಳ ಬದಿಯನ್ನು ಆರ್ಥೋಸ್ಟಾಟಿಕ್ ಬಂಡೆಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ.ಒಂದು ಬದಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ಚಪ್ಪಡಿಗಳನ್ನು ಇರಿಸಲಾಗಿದ್ದು ಅಪರೂಪಕ್ಕೆ 2,3 ಅಥವಾ 4 ಚಪ್ಪಡಿಗಳೂ ಕಂಡುಬಂದಿವೆ.

ಈ ಚಪ್ಪಡಿಗಳನ್ನು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅಗೆದ ಗುಂಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಲಂಬವಾಗಿ ಇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಗಡಿಯಾರದ ಚಲನೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅಪರೂಪಕ್ಕೆ ಚಲನೆಯ ವಿರುದ್ಧದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ವಸ್ತಿಕ ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮತ್ತೊಂದು ಬೀಳದಂತೆ ಹಿಡಿದಿಡುವಂತೆ ಇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಹಲವಾರು ಚಪ್ಪಡಿ ಶವಸಂಪುಟಗಳು ಮಣ್ಣಿನ ಆಳದಲ್ಲಿ ಹೂಳಲಾಗಿದೆ.ಅವುಗಳ ಇರುವಿಕೆಯನ್ನು ಮೇಲ್ಮೈಯಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಿನ ವೃತ್ತಗಳಿಂದ ಅಥವಾ ಕಲ್ಲುಗಳ ರಾಶಿಯ ಮೂಲಕ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಶವಸಂಪುಟಗಳು ಅರ್ಧ ಹೂಳಿದ ಅಥವಾ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ

ಇರುವಂತೆ ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಅವು ಭೂಮಿಯ ಒಳಗೆ ಇವೆಯೋ ಅಥವಾ ಭೂಮಿಯ ಹೊರಗೆ ಇವೆಯೋ ಎಂಬ ಅಂಶ ಗಣನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ವಿಭಾಗ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

1) ದಖ್ಖನ್-ನಾಗಾರ್ಜುನ ಕೊಂಡದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ಪ್ರವೇಶ ಮಾರ್ಗ ಇಲ್ಲದಂತಹ ಶವಸಂಪುಟಗಳು

2) ಹೈದರಾಬಾದ್ ಸುತ್ತಲಿನ ನಿವೇಶನಗಳು

17.6.6 ಕಲ್ಲುಗುಡ್ಡೆಯ ವಲಯಗಳು

ಬಂಡೆಗಳಿಂದ ರಚಿಸಿದ ವೃತ್ತದ ಒಳಗೆ ಇರುವ ಕಲ್ಲಿನ ರಾಶಿಯೇ ಕಲ್ಲುಗುಡ್ಡೆಯ ವಲಯಗಳು. ಶವಸಂಪುಟ ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಕಲ್ಲುಗುಡ್ಡೆಯ ವಲಯಗಳು ಚಪ್ಪಡಿಯ ಕಲ್ಲುಗೋರಿಗಳ ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸಿಕ ಶವಸಂಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ವಿಂಗಡಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಈ ವಿಭಾಗದಿಂದ ಹೊರತುಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಶಿಲಾಯುಗದ ಸ್ಮಾರಕಗಳ ಪೈಕಿ ಕಲ್ಲುಗುಡ್ಡೆಯ ವಲಯಗಳು ಪ್ರಮುಖವಾದವು.

ಭೂಮಿಯ ಒಳಗೆ ಹೂಳುವಿಕೆಯ ಮಾದರಿಗಳ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲುಗುಡ್ಡೆಯ ವಲಯಗಳನ್ನು 3 ಉಪ ವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು.

1) ಗುಂಡಿ ಸಮಾಧಿಗಳು 2) ಉದ್ದವಾದ ಸಾಕೋಫೀಜಿ ಸಮಾಧಿಗಳು 3) ಪೈರಿಫಾರ್ಮ್ ಸಮಾಧಿಗಳು

1) ಗುಂಡಿ ಸಮಾಧಿಗಳು: ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಅಗೆದ ಆಳವಾದ ಗುಂಡಿಗಳನ್ನು ಇವು ಹೊಂದಿದ್ದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವೃತ್ತಾಕಾರದ, ಚೌಕಾಕಾರದ ಅಥವಾ ಉದ್ದವಾದ ಗುಂಡಿಗಳಾಗಿದ್ದು ಅವುಗಳ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಮೂಳೆಗಳ ಅವಶೇಷ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕಾರಗಳ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ಇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಗುಂಡಿಗಳನ್ನು ಭೂಮಿಯ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಮುಚ್ಚಲಾಗಿದ್ದು ಗುಂಡಿ ಅಗೆದ ಮಣ್ಣು ಅಥವಾ ಹೊರಗಿನಿಂದ ತಂದ ಮಣ್ಣನ್ನು ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರ ಮೇಲೆ ತೆಳ್ಳನೆಯ ಅಥವಾ 3 ರಿಂದ 4 ಅಡಿ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಕಲ್ಲಿನ ವೃತ್ತಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಸಮಾಧಿಗಳು ಚಿಂಗಲಪೇಟೆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕುನ್ನತ್ತೂರು, ಸಾಣೂರು, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ, ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ಜಿಲ್ಲೆ ಶೋರಾಪುರ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಜೇವರ್ಗಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಇತರೆ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದಿವೆ.

ವೀಲರ್‌ನ ಪ್ರಕಾರ ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿಯ ಗುಂಡಿ ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನ ದೇಹಗಳನ್ನು ಮೇಲೆ ಇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವರು ಅದನ್ನು 'ತಲೆಕೆಳಗಾದ ಮೌನದ ಗೋಪುರಗಳು' ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಣೂರು, ಮಸ್ಕಿಯ ಇಂತಹುದೇ ಸಮಾಧಿಗಳು ಇವು ನೈಜ ಸಮಾಧಿಗಳೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

2) ಕಲ್ಲಿನ ರಾಶಿಯ ವೃತ್ತಗಳು: ಇವು ಗುಂಡಿ ಸಮಾಧಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಹರಡಿವೆ. ಸಾರ್ಕೋಫೇಜಿಕ್ ಗೋರಿಗಳ ರೂಪದ ಅವು ಗುಂಡಿ ಸಮಾಧಿ ಹೋಲುತ್ತಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಮೂಳೆಗಳ ಅವಶೇಷ ಮತ್ತು ಸಮಾಧಿಯ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ಉದ್ದವಾದ ಮಣ್ಣಿನ ಸಾರ್ಕೋಫೇಗಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಇಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಪಾತ್ರಗೆ ಮಣ್ಣಿನ ಮುಚ್ಚಳ,ಕಾಲುಗಳ ಸಾಲು ಮತ್ತು ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಟೋಪಿಕಲ್ಲು ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಈ ಮಣ್ಣಿನ ಪಾತ್ರಗೆ ಕಾಲುಗಳು ಇರದಿದ್ದಾಗ ಮಡಿಕೆ ಅಥವಾ ಪಾತ್ರಗಳಿಂದ ಆಧಾರ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಅಥವಾ ನೆಲದ ಮೇಲೆಯೇ ಇರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಕೆಲ ನಿಯಮ ತಪ್ಪಿದ ಮಡಿಕೆಗಳು ರೂಪ ಆಕಾರವನ್ನು ಮೀರಿದ್ದವು.ಶಂಕವರಂನಲ್ಲಿ ನೀರೆತ್ತುವ ಬೆಣೆಯ ಆಕಾರದಲ್ಲಿ, ಕೇರಳದ ಅನುಜಮ್ ಅಚನ್‌ನಲ್ಲಿ ಹಸು ಆಕಾರದಲ್ಲಿ, ಪೆರುಬಾಯರ್, ತುಂಗಭದ್ರಾ ಎಡದಂಡೆಯಲ್ಲಿರುವ ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆ ಹಂಸಸಾಗರ ಪಟ್ಟಣದ ವಿರುದ್ಧ ದಿಕ್ಕಿನ ನಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಆನೆ ಆಕಾರದಲ್ಲಿ, ತಮಿಳುನಾಡಿನ ದಕ್ಷಿಣ ಆರ್ಕಟ್, ಚಿಂಗಲ್‌ಪೇಟ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಆರ್ಕಟ್ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ, ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜಗದೇಬಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಿನ ರಾಶಿಯ ವೃತ್ತದ ಕೆಳಗೆ ಸಾರ್ಕೋಫೇಜಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ. ಆಂಧ್ರದಲ್ಲಿ ಇವು ಅಪರೂಪ ಆಗಿದ್ದರೂ ದಕ್ಷಿಣದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ದಕ್ಷಿಣ ಶಿಲಾಯುಗದ ಪ್ರದೇಶದ ಕೇಂದ್ರ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಈ ಗಟ್ಟಿ ಜೇಡಿ ಮಣ್ಣಿನ ಸಾರ್ಕೋಫೇಜಿ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಿದೆ. ದಖನ್ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿ, ಕೇರಳ ಮತ್ತು ಮದ್ರಾಸ್‌ನ ದಕ್ಷಿಣ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಇವು ಅಪರೂಪ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ.

3) ಕಲ್ಲಿನ ರಾಶಿಯ ವೃತ್ತಗಳ ಕೆಳಗೆ ಬರುವ ಭಸ್ಮಕರಂಡ ಸಮಾಧಿಯು ಸಾರ್ಕೋಫೇಜಿ ಸಮಾಧಿಯ ಒಂದು ವಿಧವಾಗಿದ್ದು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕಾರ ಮಾಡಲಾದ ಭಸ್ಮಕರಂಡಗಳನ್ನು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಅಗೆದ ಗುಂಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆ ಗುಂಡಿಗಳನ್ನು ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ತುಂಬಿ ಆನಂತರ ಟೋಪಿಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಲಾಗಿದೆ. ಮೇಲ್ಮೈಯಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಿನ ರಾಶಿಗಳನ್ನು ವೃತ್ತದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿ ಗುರುತು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ವೃತ್ತಗಳು ಕೇರಳ, ಮಧುರೈ, ತಿರುಚಿರಾಪಳ್ಳಿ, ಕೊಯಮತ್ತೂರು, ನೀಲಗಿರೀಸ್, ಸೇಲಮ್, ಚಿಂಗಲ್‌ಪೇಟ, ತಮಿಳುನಾಡಿನ ದಕ್ಷಿಣ ಆರ್ಕಟ್ ಜಿಲ್ಲೆ, ಕೋಲಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು, ಹಾಸನ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಬಳ್ಳಾರಿ, ರಾಯಚೂರು, ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ, ಆಂಧ್ರದ ವಿವಿಧ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಮತ್ತು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ನಾಗಪುರ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ.

17.6.7 ಕಲ್ಲಿನ ವೃತ್ತಗಳು

ಭಾರತದ ಶಿಲಾಯುಗದ ಸ್ಮಾರಕಗಳ ಪೈಕಿ ಇವು ಅತ್ಯಂತ ಸಂಕೀರ್ಣವಾಗಿದ್ದು ಕೂಡಕಲ್ಲು, ಟೋಪಿಕಲ್ಲು, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಬಗೆಯ ಗುಂಡಿ ಸಮಾಧಿಗಳು, ಶಿಲಾಸ್ತಂಭ ಸ್ಮಾರಕಗಳು, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಬಗೆಯ ಶವಸಂಪುಟಗಳು, ಕಲ್ಲುಗುಡ್ಡೆಗಳು ಮತ್ತಿತರ ಸ್ಮಾರಕಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿವೆ.ಇವು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ

ಪರ್ಯಾಯ ದ್ವೀಪದ ತುತ್ತುತುದಿಯಿಂದ ನಾಗಪುರ ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಶಿಲಾಯುಗದ ಸ್ಮಾರಕಗಳು ಇರುವವರೆಗೂ ಹರಡಿವೆ.

ವೃತ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಿನ ರಾಶಿಗಳು ಇವೆಯೋ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಕಲ್ಲಿನ ರಾಶಿಗಳ ವೃತ್ತಗಳಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ:

1. ಭೂಮಿಯ ಕೆಳಗಿನ ಗುಂಡಿ ಸಮಾಧಿಗಳು
2. ಇಂತಹುದೇ ಗುಂಡಿಗಳಲ್ಲಿನ ಸಾಕೋರ್ಫೇಜಿ
3. ಗುಂಡಿಗಳಲ್ಲಿನ ಭಸ್ಮಕರಂಡದಂತಹ ಸಮಾಧಿಗಳು ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ.

ಕಲ್ಲಿನ ವೃತ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಿನ ರಾಶಿಯ ಲಭ್ಯತೆಯು ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಗತ್ಯ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲುಗಳು ಇವೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ, ಆನಂತರದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾನವ ಅಥವಾ ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಕಲ್ಲಿನ ರಾಶಿಯು ಕದಲಿದೆಯೋ ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ.

ಸಾಣೂರಿನಂತಹ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಿನ ಪರಿಧಿಗಳು ಮತ್ತು ವೃತ್ತಗಳು ಪಕ್ಕದಲ್ಲೇ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಗುಂಪುಗಳಲ್ಲಿ ಇವೆ. ಮದ್ರಾಸ್-ತಿರುಚಿರಾಪಳ್ಳಿ ರಸ್ತೆಯ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಹಲವು ಸ್ಮಾರಕಗಳು ಇದ್ದು ನೆಲಮಟ್ಟದಿಂದ 3 ರಿಂದ 4 ಅಡಿ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಇವೆ. ರಸ್ತೆಯ ಎಡ ಬದಿಯಲ್ಲೂ ಕಲ್ಲಿನ ರಾಶಿಯಿಂದ ತುಂಬಿದ ಕೆಲವು ವೃತ್ತಗಳೂ ಇವೆ.

ಮದ್ರಾಸ್- ತಿರುಚಿರಾಪಳ್ಳಿ ರಸ್ತೆಯ ಈಶಾನ್ಯ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ 35 ಮೈಲಿ ದೂರದಲ್ಲಿ ಗಿರಿಶ್ರೇಣಿಯ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ 4 ನಿವೇಶನಗಳ ಸಮೂಹ ಇದೆ. ಇವು 3ರಿಂದ 4 ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಕಲ್ಲಿನ ರಾಶಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು 50 ಅಡಿ ವ್ಯಾಸದ ದೊಡ್ಡ ವೃತ್ತಾಕಾರದಲ್ಲಿದೆ. ಪಕ್ಕದ ನಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಬಂಡೆಗಳ ರಾಶಿಯಿಂದ ತುಂಬಿರದ ಸಣ್ಣ ವ್ಯಾಸದ ಬೋಳು ವೃತ್ತವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಎರಡು ಬಗೆಯ ಕಲ್ಲಿನ ವೃತ್ತಗಳ ನಡುವೆ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ.

17.6.9 ಸಮಾಧಿ ದಿಬ್ಬ

ಇವು ಭೂಮಿಯ ಕೆಳಗಿನ ಸಮಾಧಿಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತವೆ. ಅವು ವೃತ್ತಾಕಾರ, ಉದ್ದನೆಯ ಅಥವಾ ಗೋಳಾಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಇವುಗಳ ಸುತ್ತ ಕಲ್ಲಿನ ವೃತ್ತ ಇದ್ದಿರಬಹುದು ಅಥವಾ ಇಲ್ಲದೆಯೂ ಇರಬಹುದು. ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆ ಮತ್ತು ಭಾರತದ ಇನ್ನಿತರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಈ ಸ್ಮಾರಕಗಳು ದೊಡ್ಡ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದಿವೆ.

ಮೇಲಿನ ಶಿಲಾಯುಗದ ಸ್ಮಾರಕಗಳ ನಿರ್ಮಾಣದ ಬಗ್ಗೆ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದಾಗ ಅವುಗಳ ನಿರ್ಮಾಣದ ವಿಚಾರಗಳ ಪುರಾವೆಯನ್ನು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಸ್ಮಾರಕಗಳೇ ಒದಗಿಸುತ್ತವೆ. ಆ ಕಾಲದ ಸಾಗಣೆಯ ವಿಧಾನ, ಕಲ್ಲಿನ ಕೆಲಸದ ಬಗೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂಸ್ಕಾರದ ಸ್ಮಾರಕಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ ಪ್ರಯಾಸಕರ ಮತ್ತು ಸಂಕೀರ್ಣಮಯವಾಗಿತ್ತು. ದೊಡ್ಡ ಕಲ್ಲಿನ ಚಪ್ಪಡಿಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಅವುಗಳನ್ನು ಆ ಆಕಾರಕ್ಕೆ ತರುವ ಜೊತೆಗೆ ನಿಗದಿತ ನಿವೇಶನಕ್ಕೆ ದೂರದ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಬಗೆಯೂ ಅಚ್ಚರಿ ಮೂಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಹೈದರಾಬಾದ್ ಸಮೀಪದ ಮೌಲ ಆಲಿಯ ಕಲ್ಲಿನ ಪರಿಧಿಯ ಗುಂಪಿನ ಮಧ್ಯದ ಕಲ್ಲುಗಳು 25 ಟನ್ ತೂಕದ್ದಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ಹಂಟ್ ಅಂದಾಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸ್ಮಾರಕಗಳು ಕಲ್ಲಿನ ಬಂಡೆಗಳು ಸಮೀಪದಲ್ಲೇ ಇರುವ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದ್ದು ಸ್ಮಾರಕಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಕಲ್ಲಿನ ಬಂಡೆಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ ಪಡೆದಿರುವುದು ಖಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಗಾತ್ರದ ಬಂಡೆಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ನಿಗದಿತ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ತಂದು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದ ಮಾನವ ಶ್ರಮ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಇದು ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜನ ಸಮುದಾಯ ಸಂಘಟನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಬಹು ಪರಿಶ್ರಮದಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿರುವುದನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಕೇರಳದ ಕರಾವಳಿ ಪ್ರದೇಶದ ಕೊಚ್ಚಿನ್ ಮತ್ತು ಮಲಬಾರಿನಲ್ಲಿ ಬಂಡೆಯಿಂದ ಗುಹೆ ಕೊರೆದಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡರೆ ಅತ್ಯಂತ ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದ ದೀರ್ಘ ಕಾಲದ ಪರಿಶ್ರಮ ವಹಿಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಕೇರಳದ ಕೂಡಕಲ್ಲು, ಟೋಪಿಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವಾಗ ಕೂಡ ದೀರ್ಘ ಅವಧಿಯ ಕೆಲಸ ನಡೆದಿದೆ. ಅವುಗಳ ನಿರ್ಮಾಣದ ಸುದೀರ್ಘ ಅವಧಿ ಬಗ್ಗೆ ಯೋಜನೆ ರೂಪಿಸಿ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮಾನವರನ್ನು ನಿಯೋಜಿಸಿ ಕಾರ್ಯ ಸಾಧಿಸಲಾಗಿದೆ. ಶಿಲಾಯುಗದ ಸ್ಮಾರಕಗಳ ಪೈಕಿ ಸ್ಮಾರಕ ಶಿಲಾಸ್ತಂಭಗಳೇ ಅತ್ಯಂತ ಸರಳವಾದವು. ಇವು ಅರ್ಧ ಕೆತ್ತಿದ ಅಥವಾ ಕೆತ್ತದೇ ಇದ್ದ ದೊಡ್ಡ ಏಕಶಿಲೆಯ ಸ್ತಂಭವನ್ನು ಅಥವಾ ಬಂಡೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದವು. ಇವುಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಭೂಮಿಯ ಆಳಕ್ಕೆ ಲಂಬವಾಗಿ, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲ್ಮೈಯಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಲೂ ಒದಗಿಸಿದ ಬಂಡೆಗಳ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇವು 14ರಿಂದ 16 ಅಡಿ ಎತ್ತರವಿದ್ದು 3ರಿಂದ 5 ಅಡಿ ಅಗಲ, 2ರಿಂದ 3 ಅಡಿ ದಪ್ಪ ಇವೆ. ಇವು ಕೆತ್ತಿದ ಅಥವಾ ಕೆತ್ತಲಾಗಿಲ್ಲದ, ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ರೂಪವಿಲ್ಲದ ಗಿಡ್ಡ ಸ್ತಂಭಗಳೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಭಾರಿ ತೂಕದ ಕಲ್ಲುಗಳಾಗಿವೆ.

ಇವುಗಳ ಸುತ್ತ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ವೃತ್ತಾಕಾರದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿದ್ದು ಅರೆಬರೆ ದುಂಡನೆಯ ಅಥವಾ ಗೋಳಾಕಾರದಲ್ಲಿವೆ. ಅವು 5ರಿಂದ 6 ಅಡಿ ಉದ್ದ, 2ರಿಂದ 3 ಅಡಿ ಅಗಲ, 2ರಿಂದ 3 ಅಡಿ ಎತ್ತರ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಚಿಕ್ಕದಾಗಿಯೂ ಇವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಮೂಲಸ್ಥಳದಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಉರುಳಿಸಲಾಗಿದೆ ಅಥವಾ ಸನ್ನೆಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ತರಲಾಗಿದೆ. ಕುದುರೆ, ಎತ್ತು, ಎಮ್ಮೆಗಳಂತಹ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಎಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಗಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ

ಈ ಚಿಕ್ಕ ಬಂಡೆಗಳನ್ನು ಇರಿಸಿ ಸಾಗಿಸಿರಬಹುದಾಗಿದೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತ ಮತ್ತು ದಖನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಎಮ್ಮೆಗಳು ಎಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಚಕ್ರದ ಗಾಡಿಗಳನ್ನು ಬಹುಪಾಲು ಸಾಗಣೆಗೆ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಕಲ್ಲಿನ ಚಪ್ಪಡಿಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಚಪ್ಪಡಿಯ ಕಲ್ಲುಗೋರಿಗಳ ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸಿಕ ಶವಸಂಪುಟದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಜ್ಞಾನ ಇದ್ದವರೇ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಏಕೆಂದರೆ ದೊಡ್ಡ ಗಾತ್ರದ ಚಪ್ಪಡಿಗಳನ್ನು ಸಮಾಧಿಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲೇ ಅಥವಾ ದೂರದಲ್ಲೇ ಇದ್ದ ಬಂಡೆಗಳಿಂದ ತೆಗೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕಲ್ಲಿನ ಕೆಲಸಗಾರರು ಕಬ್ಬಿಣದ ಉಳಿಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನ ಇಲ್ಲ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕಲ್ಲಿನ ಚಪ್ಪಡಿಗಳನ್ನು ಒಂದೇ ಆಕಾರಕ್ಕೆ ಕತ್ತರಿಸಲು ಅಥವಾ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದ ರಂಧ್ರ ಕೊರೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೇರಳದ ಟೋಪಿ ಕಲ್ಲುಗಳ ಕ್ಲಿನೋಸ್ಪಾಟಿಕ್ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕೆತ್ತಲಾಗಿತ್ತು ಎಂದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ಮೊಟಕುಗೊಳಿಸಿದ ಶಂಕುಗಳನ್ನು ಸಲೀಸಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ.

ತಲೆಗಲ್ಲು, ಕೊಡೆಯಾಕಾರದ ಕಲ್ಲುಗಳಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಿನ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಕೆಲಸ ಕಂಡಾಗ ಸಮರ್ಥ ಸಲಕರಣೆಗಳು, ಕಬ್ಬಿಣದ ಬೆಣೆಗಳು, ಉಳಿಗಳನ್ನು ಬಳಸಿರುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಸಲಕರಣೆಗಳು ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ, ಪೆರುಂಬಿಯಾರ್, ಜಾಲ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿದ್ದು ಇಂದಿನ ಕಲ್ಲಿನ ಕೆಲಸದ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನೇ ಹೋಲುತ್ತವೆ.

ಆದರೆ ಕಲ್ಲಿನ ದೊಡ್ಡ ಚಪ್ಪಡಿಗಳನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಲು ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲ್ಮೈ ಮೇಲೆ ಬೆಂಕಿ ಹೊತ್ತಿಸುವ ವಿಧಾನ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದ ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದವರೆಗೂ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದೆ. ನ್ಯೂಬೋಲ್ಡ್ ಪ್ರಕಾರ ಈ ರುಳಿ ಸಿಪ್ಪೆಯಂತೆ ಭಾರತದ ಗ್ರಾನೈಟ್ ಕಲ್ಲನ್ನು ಬೆಂಕಿ ಹೊತ್ತಿಸುವ ಮೂಲಕ ಸಲೀಸಾಗಿ ಏಳಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆನಂತರ ಸಣ್ಣ ಸೀಳುಗಳಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬಿಣದ ಬೆಣೆಗಳನ್ನು ತೂರಿಸಿ ಚಪ್ಪಡಿಗಳನ್ನು ಬೇರ್ಪಡಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ನಂತರ ಅವುಗಳನ್ನು ಸುತ್ತಿಗೆ ಬಳಸಿ ಬೇಕಾದ ಆಕಾರಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಗಾತ್ರಕ್ಕೆ ಕೆತ್ತಿ ನಿರ್ಮಾಣದ ನಿವೇಶನಕ್ಕೆ ಕಂಡೊಯ್ಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಕಬ್ಬಿಣದ ಉಳಿಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ಸಾಲಾಗಿ ರಂಧ್ರಗಳನ್ನು ಕೊರೆದ ನಂತರ ಚಪ್ಪಡಿ ಬೇರ್ಪಡಿಸುವ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಧಾನವೂ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಈ ಕೆಲಸದ ವೇಳೆಗೆ ತೂತುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ತುಂಬಿ ಬಿಸಿಯನ್ನು ತಣ್ಣಗಾಗಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇದರಿಂದ ರಂಧ್ರಗಳು ಕೆಡದೆ ಬೇಕಾದ ಆಕಾರಕ್ಕೆ ಚಪ್ಪಡಿ ತಯಾರಿಸಬಹುದಿತ್ತು.

ನ್ಯೂಬೋಲ್ಡ್ ಪ್ರಕಾರ 'ಬೆಣೆಗಳಿಂದ ತೂತುಗಳನ್ನು ಕೊರೆದ ನಂತರ ಕೆಲಸಗಾರರು ಅದರೊಳಗೆ ನೀರು ಸುರಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದರ ಒಳಗೆ ಕಿವಿ ಇರಿಸಿ ಕೇಳಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಕಲ್ಲು ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಶಬ್ದ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದೆರಡು ಪೆಟ್ಟು ಬಡಿದರೆ ಚಪ್ಪಡಿ ಬೇರ್ಪಡುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಉಳಿ, ಬೆಣೆ, ಸುತ್ತಿಗೆ, ಸಲಾಕೆ ಬಳಸಲ್ಪಡುತ್ತಿತ್ತು.

ಬಂಡೆಯಿಂದ ಕೊರೆದ ಗುಹೆ ಸಮಾಧಿಗಳ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಜಂಬು ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಕೊರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಅವು ಕೊರೆವಾಗ ಮತ್ತೆಗಿದ್ದು ಆನಂತರ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿವೆ. ಈ ಮತ್ತೆಗಿನ ಜಂಬುಮಣ್ಣು ಗಮನಿಸಿದ ಶಿಲಾಯುಗದ ಜನರು ಇದು ಸತ್ತವರಿಗೆ ದೀರ್ಘಕಾಲದ ಆಶ್ರಯ ಸೃಷ್ಟಿಸಬಹುದು ಎಂದು ಊಹಿಸಿದರು. ಕೇರಳದ ಜಂಬುಮಣ್ಣಿನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಿನ ಚಪ್ಪಡಿಗಳು ಅಪರೂಪ ಆಗಿದ್ದು ಎತ್ತರದ ಕಲ್ಲುಬಂಡೆಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ದೊಡ್ಡ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಆದರೆ ಜಂಬು ಮಣ್ಣಿನ ಗುಹೆಗಳಿಗೂ ಕಲ್ಲಿನ ಚಪ್ಪಡಿಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಳ ಅಥವಾ ಬಾಗಿಲುಗಳಂತೆ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕಲ್ಲಿನ ಬಂಡೆಗಳಿಂದ ಚಪ್ಪಡಿಗಳನ್ನು ಆಗ ಪ್ರಚಲಿತದಲ್ಲಿದ್ದ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಮೊದಲಿಗೆ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳಿದ್ದ ಆಯಾತಾಕಾರದ ಗುಂಡಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಗುಂಡಿಯ ತಳದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಸ್ವಲ್ಪ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನೊಬ್ಬ ನುಸುಳಿ ಹೋಗಬಹುದಾದಷ್ಟು ಆಯತಾಕಾರದ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಕೊರೆಯಲಾಗಿತ್ತು. ಇದು ಆಯತಾಕಾರ ಅಥವಾ ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಓಣಿಯನ್ನು ಸಂಪರ್ಕಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಗುಹೆಯ ನೆಲವು ತೆರೆದ ಕಂಡಿಯ ಮಟ್ಟದಿಂದ 1.2 ಅಡಿ ಮೇಲಿತ್ತು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಗುಹೆಯ 1, 2 ಅಥವಾ 3 ಬದಿಗಳನ್ನು ಸಂಸ್ಕಾರದ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ಇರಿಸಲು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಗುಹೆಯ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಕಂಬವಿದ್ದು ಮೇಲ್ಭಾಗವೆಣಿಗೆ ಆಧಾರ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಕೆಲವೆಡೆ ಮೇಲ್ಭಾಗವಣಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಬದ ಬದಲು ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಪ್ರವೇಶ ಇದೆ.

ಈ ಅಂಶಗಳು ಗುಹೆಯ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ ಕೆಲಸಗಾರರು ನಿಪುಣರು ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ಅವರು ಉಳಿಗಳಿಂದ ದೊಡ್ಡ ಬಂಡೆಗಳಿಗೆ ರೂಪ ನೀಡಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಪ್ರವೇಶದ್ವಾರದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಲ್ಲುಗಳಿಗೆ ಅಲಂಕಾರಿಕ ಕೆತ್ತನೆ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಕಲ್ಲಿನ ಬೆಂಚುಗಳ ಒಂದು ಬದಿಯಲ್ಲಿ ಬಳೆ ಆಕಾರದ ಚೌಟ್ಟು ಕೂಡ ಇದೆ.

ಆಳವಾದ ಗುಂಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕೋಫೇಜಿ ಸಮಾಧಿಗಳು ಇರುವಲ್ಲಿ ಗುಂಡಿಗಳನ್ನು ಮೇಲಿನಂತೆಯೇ ಅಗೆಯಲಾಗಿದೆ. ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ಜಿಲ್ಲೆ ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ಮತ್ತಿತರ ನಿವೇಶನದಲ್ಲಿ 8 ಅಡಿ ಆಳದವರೆಗಿನ 63 ಗುಂಡಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ. ಗುಲ್ಬರ್ಗಾದಲ್ಲಿ 12ರಿಂದ 14 ಅಡಿ, ಹೈದರಾಬಾದ್‌ನಲ್ಲಿ 16 ಅಡಿವರೆಗಿನ ಗುಂಡಿಗಳಿವೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಕಲ್ಲು ಮಣ್ಣನ್ನು ಅಗೆದು ಗುಂಡಿಯ ಒಳಗೆ ಇಳಿಯಲು ಇಳಿಜಾರು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಗುಂಡಿಯ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿಯಂತೆ ಚಪ್ಪಡಿಗಳನ್ನು ಹಾಸಲಾಗಿದೆ. ಮಸ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬೂದಿ ಅಥವಾ ಸುಣ್ಣದ ಪದರವನ್ನು ಹರಡಲಾಗಿದೆ. ಅದರ ಮೇಲೆ ಮೂಳೆಗಳ ಅವಶೇಷ, ಸಂಸ್ಕಾರದ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ವಿಭಜಿಸಿ ಹಂತ ಹಂತವಾಗಿ ಇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಭಸ್ಮಕರಂಡದಲ್ಲಿ ಮೂಳೆಗಳ ಅವಶೇಷ ಮತ್ತು ಸತ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಗುಂಡಿಯ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕೊಯಮತ್ತೂರು ಮತ್ತು ಮಲಬಾರಿನ ಭಸ್ಮಕರಂಡ ಸಮಾಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಸ್ಮಕರಂಡಗಳನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಬಂಡೆಯಿಂದ ಅಗೆದು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಗುಂಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೂಳಲಾಗಿತ್ತು. ಗುಂಡಿಯ ತಳದಲ್ಲಿ ರಂಧ್ರ ಕೊರೆದಿದ್ದು ಭಸ್ಮಕರಂಡ ಅದರಲ್ಲಿ ತೂರುವಂತೆ ಇರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಭಸ್ಮಕರಂಡದ ಬಾಯಿಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ತಲೆಗಲ್ಲಿನ ಕೆಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಗುಂಡಿಯ ಸುತ್ತಲೂ ಮಡಿಕೆ ಮತ್ತಿತರ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಇರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಭಸ್ಮಕರಂಡದ ಬಾಯಿಯ ಮೇಲೆ ಮಡಿಕೆಯ ಮುಚ್ಚಳವಿದ್ದು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮುಚ್ಚುವಂತೆ ತಲೆಗಲ್ಲನ್ನು ಇಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲಿನ ಕಲ್ಲಿನ ವೃತ್ತಗಳು, ಕಲ್ಲಿನ ಗುಡ್ಡಗಳು ಇಂತಹ ಸಮಾಧಿಗಳನ್ನು ಸುತ್ತುವರೆದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇತರೆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಗುಂಡಿಗಳನ್ನು ಅಂಚಿನವರೆಗೆ ತುಂಬಿ ಕಲ್ಲುಗುಡ್ಡಗಳಿಂದ ಆವರಿಸಿ ಒಂದು ಅಥವಾ ಎರಡು ಕಲ್ಲಿನ ವೃತ್ತಗಳಿಂದ ಸುತ್ತುವರಿದು ಸಮಾಧಿಯನ್ನು ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಏರಿಸಿ ಸಂಸ್ಕಾರದ ವಿಧಿಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕೇರಳದ ಟೋಪಿಕಲ್ಲು ಮತ್ತು ಕೂಡುಕಲ್ಲುಗಳ ಕೆಳಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಭಸ್ಮಕರಂಡದ ಮಾದರಿ ಸಮಾಧಿ ಇತ್ತು. ಬಂಡೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಗುಂಡಿಯನ್ನು ಅಗೆದು ಈ ಭಸ್ಮಕರಂಡವನ್ನು ಇರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆನಂತರ ಗುಂಡಿಯನ್ನು ಈ ಹಿಂದೆ ತಿಳಿಸಿದಂತೆ ಮುಚ್ಚಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ನಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಗುಮ್ಮಟ ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಿದ ಕಟಾಯಿ ಕಲ್ಲು ನಿಲ್ಲಿಸುವ ಮುಖಾಂತರ ಗುರುತಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಟೋಪಿಕಲ್ಲು ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯ ಕ್ಲಿನೋಸ್ಪಾಟಿಕ್ ಕಲ್ಲಿನ ಸ್ತಂಭಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಅವುಗಳ ಹೊರಭಾಗ ದುಂಡಗಿದ್ದು ಒಳಭಾಗ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೆಣೆದಂತೆ ಲಂಬಕೋನದಲ್ಲಿ ಇತ್ತು. ಬುಡದಲ್ಲಿ ಆ ಕಂಬಗಳು ಚೌಕಾಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹೋದಂತೆ ಕಿರಿದಾಗಿತ್ತು. ಅದರ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಾಕಾರದಲ್ಲಿ ಗೊಮ್ಮಟ ಆಕಾರದ ತಲೆಗಲ್ಲು ಇತ್ತು.

17.7 ಸಾರಾಂಶ

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದ ಕುರುಹುಗಳು ದೇಶದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದಿದ್ದರೂ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲೇ ಹೆಚ್ಚು ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಚಪ್ಪಡಿಯ ಕಲ್ಲು ಗೋರಿ, ಭೂಗತ ಬಂಡೆಗಳಿಂದ ಕೊರೆದ ಗೋರಿ, ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರ ಗುಹೆಗಳು, ಸ್ಮಾರಕಗಲ್ಲುಗಳು, ಟೋಪಿ ಕಲ್ಲುಗಳು, ಕೂಡ ಕಲ್ಲುಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸದ ಶವಸಂಪುಟ ಎಂದು 6 ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ವಿದ್ವಾಂಸರ ಪ್ರಕಾರ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಶಿಲಾಯುಗದ ಮೂಲ ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ ದೇಶಗಳೇ ಆಗಿವೆ.

17.8 ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು

1. ಚಂಬು: ಅಗಲವಾದ ತಳ ಮತ್ತು ಕಿರಿದಾದ ಕುತ್ತಿಗೆಯ ಈ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮುಚ್ಚಲಾಗಿರುತ್ತದೆ
2. ಕೈಗಾಡಿ: ತೂಕವನ್ನು ಸಾಗಿಸಲು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಆಯಾತಾಕಾರದ ಪಟ್ಟಿಗಳಿದ್ದ ಸಾಧನ

17.9 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ

1. ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಉಗಮದ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸಿ
2. ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬಿಣದ ವಿಂಗಡಣೆ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿ.

17.10 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಉತ್ತರಗಳು

1. ವಿಭಾಗ 17.2 ನೋಡಿ
2. ವಿಭಾಗ 17.6 ನೋಡಿ

17.11 ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

1. Gururaja Rao B.K. – The Megalithic Culture of South India.

ಪಠ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದವರು:
ಡಾ. ಕೆ.ಎಲ್.ಎನ್. ಮೂರ್ತಿ

ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದವರು:
ಡಾ. ಎನ್.ಸಿ. ಸುಜಾತ

ರಚನೆ

18.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

18.1 ಪೀಠಿಕೆ

18.2 ಸಮಾಧಿಯ ಸಲಕರಣೆ

18.3 ಕುಂಬಾರಿಕೆ

18.4 ಕಬ್ಬಿಣ

18.5 ತಾಮ್ರ ಮತ್ತು ಕಂಚಿನ ವಸ್ತುಗಳು

18.6 ಚಿನ್ನ

18.7 ಮಣಿಗಳು

18.8 ಕಲ್ಲಿನ ವಸ್ತುಗಳು

18.9 ಲೇಖಕರು

18.10 ಸಾರಾಂಶ

18.11 ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು

18.12 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ

18.13 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಉತ್ತರಗಳು

18.14 ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

18.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

ಈ ಘಟಕವು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದ ವಸ್ತು, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುತ್ತದೆ.ಇದನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ ನಂತರ ನೀವು ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ವಸ್ತುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೀರಿ.

18.1 ಪೀಠಿಕೆ

ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಪತನವಾದ ನಂತರ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗ ಮತ್ತು ಕಬ್ಬಿಣ ಯುಗವು ಉನ್ನತ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ತಲುಪಿತು.ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಬಗ್ಗೆ ಹಲವಾರು ಲೇಖಕರು ವಿವಿಧ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.

18.2 ಸಮಾಧಿ ಸಲಕರಣೆಗಳು

ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದಲ್ಲಿ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ವಸ್ತುಗಳು ಲಭ್ಯವಿದ್ದುದು ಮಹತ್ವದ ವಿಚಾರ. ಸತ್ತವರು ಅಥವಾ ಅವರ ದೇವು ಭೂಮಿಗೆ ಮರಳಿ ಜೀವನಕ್ಕಾಗಿ ಆಸೆಪಡಬಹುದು ಎಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಸತ್ತವರ ಶವವನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಹೂಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಪ್ರಾಚೀನ ಶಿಲಾಯುಗದಲ್ಲಿ ಸತ್ತವರ ಶವವನ್ನು ಗುಂಡಿಯ ಆಳದಲ್ಲಿರಿಸಿ ಅವರ ಹೃದಯಭಾಗದ ಮೇಲೆ ಭಾರದ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಇರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇದೇ ವೇಳೆಗೆ ಸಮಾಧಿಯ ಮೇಲೆ ಅರ್ಪಣೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿ ಸತ್ತವರ ಚೈತನ್ಯದ ಅಗತ್ಯ ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ನವಶಿಲಾಯುಗದಲ್ಲಿ ಸತ್ತವರನ್ನು ಮನೆಯ ಒಳಗೇ ಹೂಳಿ ಅವರು ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಮನೆಯ ಆಗುಹೋಗುಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಲಿ ಎಂದು ಆಶಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ ಜನರು ಸತ್ತ ನಂತರವೂ ಬದುಕು ಇದೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ ಶವದ ಆಸುಪಾಸಿನಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಸ್ಥಳಾವಕಾಶ ಮತ್ತು ಅಗತ್ಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಇರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದ ಜನರು ಹೆಚ್ಚು ಮಾನವ ಶ್ರಮ ಬೇಡುತ್ತಿದ್ದ ಸಮಾಧಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಮಾನವನ ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಭಾರತದ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಮಾಧಿ ಸಲಕರಣೆಗಳು ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ಮಡಿಕೆಗಳು, ಕಬ್ಬಿಣ,ತಾಮ್ರ ಅಥವಾ ಕಲ್ಲಿನ ಶಸ್ತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಸಲಕರಣೆಗಳು,ಮಣ್ಣಿನ ಮಣಿಗಳು, ಅರೆಬರೆ ಬೆಲೆಬಾಳುತ್ತಿದ್ದ ಕಲ್ಲುಗಳು, ಚಿನ್ನ, ಬೆಳ್ಳಿಯ ಕುತ್ತಿಗೆಯ ಹಾರ, ಕಿವಿ, ಮೂಗಿನ ಆಭರಣಗಳು, ಕೈ ಕಡಗ, ಡಾಬು, ಆಹಾರ ಬೇಳೆಕಾಳುಗಳು, ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೂಳೆಗಳ ಅವಶೇಷವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು.

10.3 ಕುಂಬಾರಿಕೆ

ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಮಾಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಡಿಕೆ ಪ್ರಮುಖ ವಸ್ತು ಆಗಿತ್ತು. ಕಪ್ಪು-ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದ ಮಡಿಕೆ, ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣದ ಹೊಳಪು ಮಾಡಿದ ಮಡಿಕೆ, ಕಡುಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣದ ಮಡಿಕೆ ಮಾಮೂಲಾಗಿ ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಮಾಧಿಗಳಲ್ಲಿನ ಮಡಿಕೆಗಳು ಎರಡು ಬಗೆಯವು. ಒಂದು, ಅರೆಬರೆ ಬೆಂದ ಹೊಳಪು ಮಾಡದ ಒರಟಾದ ದೊಡ್ಡ ಭಸ್ಮಕರಂಡದಂಥವು. ಎರಡನೆಯದು, ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆಂದ ಮತ್ತು ಹೊಳಪು ಮಾಡಿದ ಸಣ್ಣ ಮಡಿಕೆಗಳು. ಈ ಪೈಕಿ ಮೊದಲನೆಯದನ್ನು ಮಣ್ಣನ್ನು ಹುಲ್ಲಿನಿಂದ ಬೆರೆಸಿ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ಇವು ದಪ್ಪನೆಯ ಮತ್ತು ದೊಡ್ಡ ಮಡಿಕೆಗಳಾಗಿದ್ದು ಚುಟ್ಟದಾಕಾರದ ಭಸ್ಮಕರಂಡಗಳು ಮತ್ತು ಉದ್ದನೆಯ ದೇಹವಿದ್ದು ತಳದಲ್ಲಿ ಚೂಪು ಆಕಾರದ್ದಾಗಿದ್ದವು. ತಿರುನಲ್ವೇಲಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಆದಿಚನಲ್ಲೂರು, ಚಿಂಗಲಪೇಟೆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅಮೃತಮಂಗಲಮ್, ಗುಂಟೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅಮರಾವತಿಯಲ್ಲಿ ಇವು ಕಂಡು ಬಂದಿವೆ. ಅಪರೂಪದ ವೃತ್ತಾಕಾರದ ತಳದ, ಗೋಳಾಕಾರದ ಭಸ್ಮಕರಂಡಗಳು ತಿರುನಲ್ವೇಲಿ, ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ, ಕೊಯಮತ್ತೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಎರಡು ಅಥವಾ ಮೂರು ಸಾಲು ಕಾಲುಗಳಿರುವ ಮಡಿಕೆಗಳು, ಗಿಡ್ಡ ಕಾಲಿನ ಪಾತ್ರೆಗಳು, ಉಂಗುರ ರೂಪದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲುವ ಪಾತ್ರೆಗಳು, ಮೃಗರೂಪದ ಮಣ್ಣಿನ ಪಾತ್ರೆಗಳು, ಆನೆ ಕಾಲನ್ನು ಹೋಲುವ ಭಸ್ಮಕರಂಡ ಆಂಧ್ರ, ತಮಿಳುನಾಡಿನ ವಿವಿಧ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

ಸಮಾಧಿಗೆ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಈ ಬುಟ್ಟಿ ಆಕಾರದ ಮಡಿಕೆಗಳಿಗೆ ಮುಚ್ಚಳ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಇವುಗಳ ಬಾಯಿ ಅಗಲವಾಗಿದ್ದು ಮುಚ್ಚಳ ಅರ್ಧ ಗೋಳಾಕಾರ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಇದರ ಗುಂಡನೆಯ ತಳವು ಹೂದಾನಿಯ ತಳವನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಿತ್ತು. ದೊಡ್ಡ ಪಾತ್ರೆಗಳ ಒಡೆದ ಚೂರುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಳವಾಗಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಭಸ್ಮಕರಂಡಗಳ ಮುಚ್ಚಳವು ಒರಟಾಗಿದ್ದು ಅರ್ಧ ಬೆಂದಿದ್ದು ಹೊಳಪು ಮಾಡಲಾಗಿಲ್ಲ.

ಆನೆಕಾಲುಗಳನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಿದ್ದ ಪೆರುಂಬಯಾರ್‌ನ ಹೂದಾನಿಗಳು ಮತ್ತು ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿಯ ಎಡದಂಡೆಯ ನಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಹಂಪಸಾಗರದ ವಿರುದ್ಧ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾದ ಪಾತ್ರೆಯು ವಿಚಿತ್ರ ರೂಪದಿಂದಾಗಿ ಕುತೂಹಲ ಕೆರಳಿಸಿದೆ.

ಕಪ್ಪು ಮತ್ತು ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದ ಮಡಿಕೆಯು ಈವರೆಗೂ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಬೃಹತ್‌ಶಿಲಾಯುಗದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣ ಎನಿಸಿದೆ. ಇತ್ತೀಚಿನ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಮಧ್ಯ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾರತದ ತಾಮ್ರದ ಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲೂ ಪತ್ತೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಕಪ್ಪು ಮತ್ತು ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದ ಮಡಿಕೆಗೆ ಬಿಳಿ ಬಣ್ಣ ಬಳಿದಿರುವುದು ವಾಯವ್ಯ ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಆಹರ್ ಮತ್ತು ಬನಸ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಹರಪ್ಪ ಕಾಲದ ಲೋಥಾಲ್‌ನಲ್ಲೂ ಕಪ್ಪು ಮತ್ತು ಕೆಂಪು ಮಡಿಕೆಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಮಧ್ಯ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಪೂ. 1700ರಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಲೋಥಾಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಪೂ 2400ರಲ್ಲಿ ಈ ಮಡಿಕೆಗಳು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಭಾರತದ ಪ್ರಾಚೀನ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಈ ಕಪ್ಪು ಕೆಂಪು ಪಾತ್ರೆಗೆ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಇದೆ.

ಈ ಮಡಿಕೆಯು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸಮತಟ್ಟಾಗಿದ್ದು ಅಲಂಕಾರ ಇದ್ದ ಕಡೆ ಅದರ ಕುತ್ತಿಗೆ ಮತ್ತು ಭುಜದಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಆಳದ ಪಟ್ಟಿಗಳು ಇವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಚಕ್ರದ ಸಹಾಯದಿಂದ ತಯಾರಿಸಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸುಡಲಾಗಿತ್ತು. ಮಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಸುಡುವ ಮುನ್ನ ಹಸಿ ಇದ್ದಾಗಲೇ ಹೊಳಪು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇದು ಹೆಚ್ಚಿನ ತಾಪಮಾನ ತಡೆಯುವ ಶಕ್ತಿ ನೀಡುತ್ತಿತ್ತು. ಕಡುಗೆಂಪು ಬಣ್ಣದಿಂದ ಕೆಲಸ ಪೂರೈಸಲಾಗಿದ್ದ ಕೆಂಪು ಮಡಿಕೆಗಳೂ ಇದ್ದವು. ಇವು ಸಣ್ಣ ಮಡಿಕೆಗಳಾಗಿದ್ದು ನೀರಿನ ಪಾತ್ರೆಗಳಾಗಿ ಮತ್ತು ಗೋಳಾಕಾರದ ಮಡಿಕೆಗಳಾಗಿ ಭಸ್ಮಕರಂಡಗಳಿಗೆ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇವುಗಳ ಕಾಲು ಮತ್ತು ಕೆಳಭಾಗ ಕೈಯಿಂದಲೇ ಮಾಡಿದ್ದು ಮೇಲ್ಭಾಗವನ್ನು ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು.

ಕೊಯಮತ್ತೂರು, ತಿರುಚ್ಚಿ, ಮಧುರೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಂಪು-ಕಂದು ವರ್ಣ ಬಳಿದ ಮತ್ತೊಂದು ಬಗೆಯ ಮಡಿಕೆಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಇವು ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣದ ಮಡಿಕೆಗಳಾಗಿದ್ದು ಬಿಳಿ ಬಣ್ಣದ ಚಿತ್ರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟಾಗ ಬಿಳಿ ಬಣ್ಣ ಹಳದಿಗೆ ತಿರುಗಿದೆ. ವರ್ಣಚಿತ್ರದ ವಿನ್ಯಾಸವು ಸಮಾನಾಂತರ ಗೆರೆಗಳು, ದೊಡ್ಡ ತ್ರಿಕೋನಗಳು, ವಜ್ರಾಕಾರದಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಇವುಗಳಿಗೆ ಚಂದ್ರವಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿಯ ಆಂದ್ರೈನ್ ಮಡಿಕೆ ಜೊತೆ ಹೋಲಿಕೆ ಇದೆ. ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳಿಲ್ಲದ ಕಪ್ಪು ಮತ್ತು ಕೆಂಪು ಮಡಿಕೆಯ ಪ್ರವೇಶದೊಂದಿಗೆ ಮೊದಲಿನ ಕೆಂಪು-ಕಂದು ಲೇಪನದ ಮಡಿಕೆಗಳು ನೇಪಥ್ಯಕ್ಕೆ ಸರಿದವು. ಈ ಮಡಿಕೆಗಳು ಮೊದಲು ಕಾವೇರಿ ತೀರದಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಹೊಂದಿ ಆನಂತರ ದಖನ್ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಹರಡಿದೆ. ಆದರೆ ಬಿಳಿ ವರ್ಣ ಬಳಿದ ಕಪ್ಪು-ಕೆಂಪು ಮಡಿಕೆ ಮಧ್ಯಭಾರತದ ಕಂಚಿನ ಯುಗದ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತ ಮತ್ತು ದಖನ್‌ಗೆ ಹರಡಿದ ಸಾಧ್ಯತೆಯೂ ಇದೆ. ಕೇರಳದ ತಿರುವಿಲ್‌ಮಲದ ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣ ಬಳಿದ ಮಡಿಕೆಯು ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿದ ಮಾದರಿಯೇ ಆಗಿದೆ. ಪೆರುಮ್‌ಬೈರ್, ಅದಿಚಲ್ಲನೂರು, ಮಧುರೈ, ತಿರುಕ್ಕಮ್‌ಪುಲಿಯೂರಿನ ಸಮಾಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಳಿ ವರ್ಣ ಬಳಿದ ಕಪ್ಪು-ಕೆಂಪು ಮಡಿಕೆಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಮಡಿಕೆಗಳು ಸಮಾಧಿಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗದೆ ಜನವಸತಿ ಪ್ರದೇಶದ ಅವಶೇಷಗಳಲ್ಲೂ ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಈ ಮಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಬೇಯಿಸಿದ ನಂತರವೂ ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಗುರುತುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಗೀರುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಫೂಟ್ ಪ್ರಕಾರ ಇದು ಮಾಲೀಕತ್ವದ ಗುರುತುಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಆದರೆ ನೂರಾರು ಮೈಲುಗಳ ಅಂತರದಲ್ಲೂ ಒಂದೇ ಬಗೆಯ ಗುರುತುಗಳು ಇರುವುದರಿಂದ ಅದು ವೈಯಕ್ತಿಕ ಮಾಲೀಕತ್ವದ ಗುರುತಲ್ಲ, ಬದಲಿಗೆ ಪಂಗಡಗಳ ಗುರುತೇ ಇರಬೇಕು ಎಂದು ಹಂಟ್ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ.

ಇಂತಹ 131 ಚಿನ್ನೆಗಳಿದ್ದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದ ಯಜ್ಞಾನಿ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವೇ ಚಿನ್ನೆಗಳನ್ನು ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಬದಲಾವಣೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಬಳಸಿದ್ದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಈ ಚಿನ್ನೆಗಳಿಗೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಿ ಲಿಪಿಗೂ ಸಂಬಂಧ ಇದೆಯೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ್ದಾರೆ.

18.4 ಕಬ್ಬಿಣ

ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದಲ್ಲಿ ಮಡಿಕೆಗಳ ನಂತರದ ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣ ಕಬ್ಬಿಣ ಆಗಿದೆ. ಕಬ್ಬಿಣದ ಶಸ್ತ್ರಗಳು, ಮನೆಬಳಕೆಯ ಮತ್ತು ಕೃಷಿ ಉಪಯೋಗದ ಉಪಕರಣಗಳು ದೊಡ್ಡ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ

ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ. ತ್ರಿಶೂಲಗಳನ್ನು ಬೇಟೆಯ ಶಸ್ತ್ರವಾಗಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಧರ್ಮಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಅದು ಕುಲಸೂಚಕ ವಸ್ತುವೂ ಆಗಿರಬಹುದು. ಆದಿಚನಲ್ಲೂರಿನ ಹಲವು ಕೈಗಳಿರುವ ನೇತುಹಾಕುವ ಸಾಧನವೂ ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಒಡವೆಗಳಂತೆ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಣ್ಣ ಉಂಗುರದಂತಹ, ಗಂಟೆಯಂತಹ ಕಬ್ಬಿಣದ ವಸ್ತುಗಳೂ ಇದ್ದವು.

ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಸಮಾಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಶಸ್ತ್ರಗಳ ಪೈಕಿ ಈಟಿಯ ತುದಿ, ಬಾಣದ ತುದಿಗಳು, ಕೊಡಲಿ, ಒಂದು ಅಥವಾ ಎರಡು ಅಲಗಿನ ಕತ್ತಿಗಳು, ಕಠಾರಿಗಳು, ಗುರಾಣಿಗಳು ಇದ್ದವು. ಇದರೊಂದಿಗೆ ಮನೆ ಬಳಕೆಯ ಮತ್ತು ಕೃಷಿ ಬಳಕೆಯ ಸಲಕರಣೆಗಳಾಗಿ ಉಳಿಗಳು, ಕೊಕ್ಕೆಗಳು, ಚೂರಿಗಳು, ಕತ್ತಿಗಳು, ಹಾರೆಗಳು, ಸರಳುಗಳು, ಬಳೆಗಳು, ಗಂಟೆ, ಮೊಳೆಗಳು ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿದ್ದವು.

ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಆದಿಚನಲ್ಲೂರು, ಸಾಣೂರು, ಆಂಧ್ರದ ಜನಮ್‌ಪೇಟೆ, ಗುಂಟಕಲ್, ನಾಗಪುರ ಸಮೀಪದ ಜುನಾಪಾನಿಯಲ್ಲಿ ಕುದುರೆ ಲಾಳದ ತುಣುಕುಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿದ್ದು ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದ ಜನರು ಆ ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನು ಕೃಷಿಗೆ ಮತ್ತು ವೇಗವಾದ ಚಾಲನೆಗೆ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸಿದೆ.

ಮೂರು ಚೂಪಾದ ತುದಿಗಳಿದ್ದ ತ್ರಿಶೂಲ ಅಥವಾ ಒಂದೇ ತುದಿಯಿದ್ದ ಈಟಿಯನ್ನು ಕುದುರೆ ಸವಾರರು ಯುದ್ಧ ಮತ್ತು ಬೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದಿರಬೇಕು. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಹಿಂದೂ ದ್ರಾವಿಡರಿಗೆ ತ್ರಿಶೂಲ ಶಿವನ ಮತ್ತು ಮುರುಗನ ಅಸ್ತ್ರವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದು ಧಾರ್ಮಿಕ ಮಹತ್ವದ್ದು ಆಗಿರಬೇಕು.

ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದ ಜನರು ನೀರಾವರಿ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಮಟ್ಟದ ಕೃಷಿ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಹಾರೆಗಳು, ಕೊಡಲಿಗಳು, ಕತ್ತಿಗಳು, ಕಬ್ಬಿಣದಂತಹ ಕೃಷಿ ಸಲಕರಣೆಗಳು ದೊಡ್ಡ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಈ ಯುಗದ ಜನರು ನವಶಿಲಾಯುಗ ಮತ್ತು ತಾಮ್ರದ ಯುಗದ ಕೃಷಿ ಸಮುದಾಯದ ರೂಢಿಗಳನ್ನು ಬೆರೆಸಿದಂತಿದ್ದರು. ಈ ವೇಳೆಗೆ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ನಗರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಬೆಳೆದಿತ್ತು ಮತ್ತು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳು ಸ್ಥಾಪಿತಗೊಂಡಿದ್ದವು. ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದ ಜನರು ತಮಗೆ ಆಸರೆಯನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಾ ತಮ್ಮ ಹೊಸ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸೂಕ್ತವಾಗಿದ್ದ ದಕ್ಷಿಣದ ಕಡೆಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸಿದ್ದರು.

ದಕ್ಷಿಣದ ಶಿಲಾಯುಗದ ಕಬ್ಬಿಣದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು 33 ಬಗೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈಟಿಯ ತುದಿ, ಬಾಣದ ತುದಿಗಳು, ಕೊಡಲಿ, ಒಂದು ಅಥವಾ ಎರಡು ಅಲಗಿನ ಕತ್ತಿಗಳು, ಕಠಾರಿಗಳು, ಮನೆ ಬಳಕೆಯ ಮತ್ತು ಕೃಷಿ ಬಳಕೆಯ ಸಲಕರಣೆಗಳಾಗಿ ಉಳಿಗಳು, ಕೊಕ್ಕೆಗಳು, ಚೂರಿಗಳು, ಕತ್ತಿಗಳು, ಹಾರೆಗಳು, ಸರಳುಗಳು, ಬಳೆಗಳು, ಗಂಟೆ, ಮೊಳೆಗಳು, ಕರಿಯುವ ಬಾಣಲೆಗಳು ಇದ್ದವು. ದಕ್ಷಿಣದ ಕಬ್ಬಿಣದ ವಸ್ತುಗಳ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆ ಕಂಡು ಮಿಲ್ಲರ್ 'ಕಬ್ಬಿಣದ ಉತ್ತಮ ಗುಣಮಟ್ಟದ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಅವು ಶತಮಾನಗಳ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಉಳಿದಿವೆ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. 'ಈ ಸಮಾಧಿಗಳನ್ನು ಗಂಗಾನದಿ ತೀರದ ನಗರಗಳ

ಬದಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದರೆ ಅವು ಅದ್ಭುತವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದ್ದವು' ಎಂದೂ ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇದು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅತಿ ವೇಗದಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬಿಣ ಆಧಾರಿತ ಕೃಷಿ ಆರ್ಥಿಕತೆಯು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದುದನ್ನು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗವು ದಕ್ಷಿಣ ಏಷ್ಯಾ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಇರಾನ್‌ನಿಂದ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದೆ. ಬಲೂಚ್ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಮೂಲಕ ಇದರೊಂದಿಗೆ ಬಂದ ಕಬ್ಬಿಣದ ಜ್ವಾಲೆ, ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ದಕ್ಷಿಣದ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಶಸ್ತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಸಲಕರಣೆಗಳ ಹೋಲಿಕೆಯಿಂದ ದೃಢಪಟ್ಟಿದೆ.ಆದರೆ ಎರಡೂ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮಡಿಕೆಗಳ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ಇರಾನ್ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಕೆಲ ಕಂಚಿನ ಯುಗದ ಮಡಿಕೆಗಳು ಒಂದೇ ಬಗೆಯದ್ದಾಗಿದ್ದು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತಕ್ಕೂ ಹರಡಿದೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಕಬ್ಬಿಣದ ವಸ್ತುಗಳು ಸಣ್ಣ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಒಂದೇ ಬಗೆಯದ್ದಾಗಿದೆ.

18.5 ತಾಮ್ರ ಮತ್ತು ಕಂಚಿನ ವಸ್ತುಗಳು

ದಕ್ಷಿಣದ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದಲ್ಲಿ ಇವು ಸಣ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.ಆದರೆ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿಂದ ತುಸು ಹೊರಗಿರುವ ಎರಡು ನಿವೇಶನಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಚಿನ ಪಾತ್ರೆಗಳು ಮತ್ತು ಆಭರಣಗಳ ಶ್ರೀಮಂತ ಬೆಳೆಯೇ ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ.ಆದಿಚನಲ್ಲೂರು ಮತ್ತು ನೀಲಗಿರಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಉನ್ನತ ಕಾರ್ಯಕೌಶಲದ ಕಂಚಿನ ವಸ್ತುಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ.ಆದರೆ ಇವೆರಡೂ ನಿವೇಶನಗಳ ಕಂಚಿನ ವಸ್ತುಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಕೆಲ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಇದೆ.

ಆದಿಚನಲ್ಲೂರಿನಲ್ಲಿ ಕಂಚಿನ ಬಳಕೆಯು ಒಡವೆ ಮತ್ತು ಅಲಂಕಾರಿಕ ಮುಚ್ಚಳಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿದೆ.ಇದು ಕಂಚಿನ ಬೆಲೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದು ಸಮಾಜದ ಮೇಲ್ವರ್ಗ ಮಾತ್ರ ಕಂಚನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಸುಳಿವು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಕಂಚಿನ ಮೇಲೆ ಕಲಾತ್ಮಕ ಕೆಲಸವು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಗೊಂಬೆಗಳನ್ನು ಕೆತ್ತುವುದಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿದೆ.ಕಂಚಿನ ಕೆಲಸದ ಕಾರ್ಯಕೌಶಲ್ಯವು ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟದ್ದಾಗಿದ್ದು ಶೇಕಡ 23 ತವರದ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದಾಗಿ ಆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೊಂದುತ್ತಿತ್ತು.ಕಂಚಿನ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಭಸ್ಮಕರಂಡಗಳ ಒಳಗೇ ಇರಿಸಲಾಗಿತ್ತು.

ಆದಿಚನಲ್ಲೂರಿನ ನೂರಾರು ಸಮಾಧಿಗಳನ್ನು ಅಗೆದ ನಂತರ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಕಂಚಿನ ಪೈಕಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೂಪ-ಗಾತ್ರದ ಪಾತ್ರೆಗಳು,ಆಭರಣಗಳು, ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಚಿತ್ರಗಳಿಂದ ಅದರಲ್ಲೂ ಎಮ್ಮೆಗಳ ಚಿತ್ರಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಿದ್ದ ಪಾತ್ರೆಗಳ ಮುಚ್ಚಳ ಸೇರಿತ್ತು.ಆದರೆ ಯಾವುದೇ ಶಸ್ತ್ರ ಅಥವಾ ಸಲಕರಣೆಗಳು ಇದರಲ್ಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ.ಪಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಲೋಟಗಳು, 9 ಅಂಗುಲ ಅಗಲದ ಬಟ್ಟಲುಗಳು,ನೀರಿನ ಹೂಜಿಗಳು,ಕರಿಯುವ ಬಾಣಲೆಗಳು,ಹೂದಾನಿಗಳು ಇದ್ದವು.

ಪಾತ್ರಗಳ ಮುಚ್ಚಳದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಅಥವಾ ಎರಡು ಪ್ರಾಣಿಗಳು, ರೆಕ್ಕೆಯುಳ್ಳ ಕೀಟ, ಜಿಂಕೆ, ಹುಲಿ, ನಾಯಿ ಅಥವಾ ಕೋಳಿಯ ಚಿತ್ರಣ ಇತ್ತು.ಗಂಟೆ ಆಕಾರದ ಮುಚ್ಚಳಗಳು ಮತ್ತು ವೃತ್ತಾಕಾರದಲ್ಲಿ ರಂಧ್ರ ಕೊರೆದಿದ್ದ ಕಂಚಿನ ಪಾತ್ರೆಗಳೂ ಇದ್ದವು.

ಕಂಚಿನ ಆಭರಣಗಳ ಪೈಕಿ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಕೈ ಕಡಗಗಳು, ಗೆಜ್ಜೆಗಳು,ಕಾಲು ಕಡಗಗಳು, ಬಳೆಗಳು, ಉಂಗುರಗಳು, ಕಂಠಹಾರ, ಕಿರೀಟ ಇದ್ದು ಚಿನ್ನದ ಬದಲಿಗೆ ಬಡವರು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದಿರಬೇಕು ಅಥವಾ ಶವದೊಂದಿಗೆ ಇರಿಸಲು ತಯಾರಿಸಿರಬೇಕು.

ನೀಲಗಿರಿಯಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾದ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದ ಕಂಚಿನ ವಸ್ತುಗಳ ಪೈಕಿ ಬಟ್ಟಲುಗಳಲ್ಲಿನ ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಕೆಲಸ, ಅಲಂಕಾರಿಕ ವಿನ್ಯಾಸಗಳು, ಕಮಲದ ಚಿತ್ರಣ ಆಗಿನ ಕಾರ್ಯಕೌಶಲ್ಯದ ಪರಿಚಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಎರಕ ಹೊಯ್ಯದೆ ತಣ್ಣಗಿನ ಕಂಚಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ ತಯಾರಿಸಿದ ನೀಲಗಿರಿಯ ಬಟ್ಟಲು ಕ್ರಿ.ಪೂ. 3500ರ ಅತ್ಯಂತ ಪುರಾತನ ಉರ್‌ನ ಚಿನ್ನದ ಬಟ್ಟಲಿನ ಜೊತೆ ಹತ್ತಿರದ ಹೋಲಿಕೆ ಹೊಂದಿದೆ. ಅಸಲಿ ಕಲ್ಲುಗಳ ಬದಲು ನಕಲಿ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಅಲಂಕಾರಿಕ ಉಂಗುರ ಮತ್ತು ಹಾವಿನ ರೂಪದ ಉಂಗುರ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ.ಪೂ.1000ದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ವ್ಯವಹಾರಿಕವಾಗಿ ಮೆಡಿಟರೇನಿಯನ್ ಪ್ರಪಂಚ, ಪ್ಯಾಲೇಸ್ಟೀನ್,ಸಿರಿಯಾ, ಸೈಪ್ರಸ್ ಜೊತೆಗೆ ಸಂಬಂಧ ಇತ್ತು.

ಆದಿಚನಲ್ಲೂರಿನ ತ್ರಿಶೂಲ ಹೋಲುವ ವಸ್ತು ಪ್ಯಾಲೇಸ್ಟೀನ್‌ನ ಕಬ್ಬಿಣ ಯುಗದ ಸಮಾಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆದಿಚನಲ್ಲೂರಿನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಲಕ್ಷಣವು ಪಶ್ಚಿಮ ಏಷ್ಯಾದ ಪ್ರಭಾವ ಪಡೆದಿದೆ.

ತಾಮ್ರದ ವಸ್ತುಗಳು ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಕುನ್ನತ್ತೂರು,ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ಜಿಲ್ಲೆ ಮತ್ತು ಹೈದರಾಬಾದಿನ ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮನೆಬಳಕೆಯ ತಾಮ್ರದ ಪಾತ್ರೆಗಳು ಮೂಳೆಗಳ ಅವಶೇಷ ಮತ್ತು ಭತ್ತದ ಹೊಟ್ಟಿನೊಂದಿಗೆ ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ.

ಹಂಟ್ ಮತ್ತು ಮೀಡೋಸ್ ಟೇಲರ್ ತಾಮ್ರದ ಗಂಟೆಗಳನ್ನು ಆಂಧ್ರ, ಕರ್ನಾಟಕ, ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ತಾಮ್ರದ ಬಳೆಗಳು, ಉಂಗುರಗಳು, ಕರುವಿನ ಕುತ್ತಿಗೆಗೆ ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದ ಕಂಠಹಾರಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಆದರೆ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರದ ವಸ್ತುಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಒಡವೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಅಪರೂಪಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರೆಗಳಾಗಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿತ್ತು.

18.6 ಚಿನ್ನ

ಚಿನ್ನದ ವಸ್ತುಗಳು ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದ ಸ್ಮಾರಕಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಅಪರೂಪ. ಚಿನ್ನದ ಕಿರೀಟ ಆದಿಚನಲ್ಲೂರಿನ ಭಸ್ಮಕರಂಡದಂತಹ ಸಮಾಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ.ಗೋಳಾಕಾರದ ಎಲೆಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ

ಇವು ಇದ್ದು ಹಲವಾರು ಇಂತಹ ಎಲೆಗಳನ್ನು ಹಾರದಂತೆ ಪೋಣಿಸಿ ಹಣೆಗೆ ಕಿರೀಟದಂತೆ ಕಟ್ಟಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.ಇಂತಹ 19 ಎಲೆಗಳು ಮತ್ತು ಚಿನ್ನದ ಎಲೆಯಿಂದ ಮುಚ್ಚಲಾಗಿದ್ದ ಕಲ್ಲಿನ ಪದಕದ ಬಗ್ಗೆ ರಿಯಾ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾರೆ.

18.7 ಮಣಿಗಳು

ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಸ್ತುಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ್ದ ಮಣಿಗಳು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದಲ್ಲಿ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.ಚಿನ್ನ, ಬೆಳ್ಳಿ ವಸ್ತುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಬೆಲೆ ಬಾಳುವ ಕಾರ್ನೇಲಿಯನ್, ಅಗೇಟ್, ಬಳಪದ ಕಲ್ಲು, ಲೇಪಿಸ್ ಲಝುಲಿ, ಸ್ಫಟಿಕ, ಗಾಜು, ಮೇಣ, ಜೇಡಿ ಮಣ್ಣು, ಚಿಪ್ಪು, ಮೂಳೆಯಿಂದಲೂ ಮಣಿಗಳು ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದವು. ಮಣಿಗಳ ಗಾತ್ರ ,ರೂಪ ,ವಿನ್ಯಾಸ ವಿಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದು ಶಿಲಾಯುಗದ ಜನರು ಸಮಾಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಶವದ ಅಲಂಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ತಯಾರಿಸಿದ್ದ ಈ ಮಣಿಗಳ ಹಿಂದೆ ಅದರ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದ ಅರಿವು ನಮಗೆ ಆಗುತ್ತದೆ.ಅವರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಬಗೆಯ ಗಟ್ಟಿತನದ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಬೇಕಾದ ಆಕಾರಕ್ಕೆ ಕತ್ತರಿಸಿ, ಅವುಗಳ ಮಧ್ಯೆ ತೂತು ಕೊರೆದು ಹೊಳಪು ಮಾಡಿ ಅಲಂಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ವಿಶೇಷ ಕಲೆಯೇ ಆಗಿತ್ತು.

ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಕೇರಳ, ಮಧುರೆ, ಹೈದರಾಬಾದ್ ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಈ ಮಣಿಗಳು ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ. ನೀಲಗಿರಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲ ಮಣಿಗಳುಳ್ಳ ಕಿವಿಯ ಉಂಗುರಗಳು, ಸರಗಳು ಸಿಕ್ಕಿವೆ. ಮಸ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಆರು ಮೂಲೆಗಳಿದ್ದ ವಿಶೇಷ ಮಣಿಗಳು ಸಿಕ್ಕಿವೆ. ಪಾಂಡಿಚೇರಿ ಬಳಿಯ ಸುತ್ತುಕ್ಕನಿಯ ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹ ಚಿನ್ನದ ಒಡವೆಗಳು ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ.ಚಿನ್ನದ ಮಣಿಗಳು ಮತ್ತು ವಸ್ತುಗಳು ಬೇರೆ ನಿವೇಶನಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಅಪರೂಪ ಆಗಿದೆ.

ಕೇರಳದ ಪೋರ್ಕಲಮ್‌ನ ಭಸ್ಮಕರಂಡದ ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ 48 ಮಣಿಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿದ್ದು ಈ ಪೈಕಿ 41 ಕಾರ್ನೇಲಿಯನ್ ಮಣಿಗಳಾಗಿವೆ. ಇಂತಹ ಕಾರ್ನೇಲಿಯನ್ ಮಣಿಗಳು ಕ್ರಿ.ಪೂ.400ರಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ. ವರ್ಷದ ಮೊದಲ ಕೆಲ ಶತಮಾನಗಳವರೆಗೂ ಅನೇಕ ಸಮಾಧಿಗಳು ಮತ್ತು ಜನವಸತಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಾಮೂಲಾಗಿದೆ.ಮಲಬಾರ್‌ನ ಶಿಲಾಯುಗದ ಸ್ಮಾರಕದಲ್ಲಿ ಬೇಬಿಂಗ್ವನ್ ಪಾರದರ್ಶಕ ಹಸಿರು ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ ಪೀಪಾಯಿ ಆಕಾರದ ಮಣಿಗಳನ್ನು ಪತ್ತೆಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಕೊಯಮತ್ತೂರು ಜಿಲ್ಲೆ ವೈರಮದೈ ಸಮಾಧಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಕುತ್ತಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದ 7 ಕಬ್ಬಿಣದ ಮಣಿಗಳು ಕಂಡು ಬಂದಿವೆ. ಅದೇ ಜಿಲ್ಲೆಯ ನೆಟ್ಟುಕಲ್ಪಯಮ್ ಮತ್ತು ಪೆರುಂದುರೈನಲ್ಲಿ ಚೌಕದ ಕಾರ್ನೇಲಿಯನ್ ಮಣಿಗಳು ಮತ್ತು ಸಮುದ್ರ ಚಿಪ್ಪುಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ ಕಂಠಹಾರಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ.ಮೆಟ್ಟುಪಾಳ್ಯಮ್ ಸಮೀಪದ ಸಿರುಮಗಜ್‌ನ ಕಲ್ಲಿನ ವೃತ್ತಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಮುಖದ,ನಡುವಿನಲ್ಲಿ ರಂಧ್ರ ಕೊರೆದ 3 ವಿಶೇಷ ಮಣಿಗಳು ಮತ್ತು ನೀಲಗಿರಿ ಪ್ರದೇಶದ ಶಿಲಾಯುಗದ ಸ್ಮಾರಕದಲ್ಲಿ ಉದ್ದ

ಪೀಪಾಯಿ ಆಕಾರದ ಅಗೇಟ್, ಕಾರ್ನೇಲಿಯನ್, ಗಾಜಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ ಅಲಂಕೃತ ಚೌಕಾಕಾರದ ಮತ್ತು ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಮಣಿಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿವೆ.

ವೆಲ್ಲೂರು ಸಮೀಪದ ಸಮಾಧಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಮಣಿಗಳು ಸಿಕ್ಕಿದ್ದು ಹೆಚ್ಚಿನವು ಕಾರ್ನೇಲಿಯನ್‌ನಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.ಒಂದು ಬಗೆಯ ಮಣಿಯು ತಾಮ್ರದ ಆಕ್ಸೈಡ್‌ನಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದು ಮೂಲತಃ ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದಿಂದ ಕಂದು ಬಣ್ಣಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿದೆ.ಅದು ಆ ಬಗೆಯ ಮೊದಲ ಮಾದರಿಯೂ ಆಗಿದೆ.

ಪಳನಿ ಬೆಟ್ಟದ ಎರಡೂ ಸಮಾಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ್ಲೇಡ್ ಎರಡು ಮಣಿ ಪತ್ತೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.ಮಧುರೈ ಸೇಲಂ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಗನಪ್ಪದೈ, ಶವರಯ್ ಬೆಟ್ಟದ ಮೊಂಡಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ನೇಲಿಯನ್, ಸ್ಫಟಿಕ,ಹಚ್ಚಹಸಿರಿನ ಕಲ್ಲಿನ ಮಣಿಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ.

ಮಧುರೈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪರವೈನ ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ ಟರ್ನರ್ ಬಿಳಿ ಹರಳಿನ,ಹಸಿರು ಕಲ್ಲಿನ ಕಾರ್ನೇಲಿಯನ್ ಮಣಿಗಳನ್ನು ಪತ್ತೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.ಚಿಂಗಲಪೇಟೆ ಜಿಲ್ಲೆ ಸಾಣೂರಿನ ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ ಕುತೂಹಲ ಮೂಡಿಸುವಂತಿದ್ದ ಪೀಪಾಯಿ ಆಕಾರದ ಮಣಿಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ.ಅವುಗಳ ಪೈಕಿ ಒಂದರಲ್ಲಿ ಆರು ದಳದ ಕಮಲದ ವಿನ್ಯಾಸ ಇತ್ತು.ಇದು ಬಹುಶಃ ಕಿವಿಯ ಆಭರಣವಾಗಿ ಬಳಕೆ ಆಗಿರಬೇಕು.ಮಣ್ಣಿನ 10 ಸರಳವಾದ ಮಣಿಗಳೂ ಇಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ.

18.8 ಕಲ್ಲಿನ ವಸ್ತುಗಳು

ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗವು ಕಬ್ಬಿಣದ ಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಂದಿಗೆ ಲೋಹದ ಬಳಕೆಯ ಅನುಕೂಲವನ್ನು ಜನರಿಗೆ ಕಲ್ಪಿಸಿತ್ತು.ಆದ್ದರಿಂದ ಕಲ್ಲಿನ ಸಲಕರಣೆಗಳು ಮತ್ತು ಶಸ್ತ್ರಗಳು ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನೇಪಥ್ಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಲಾರಂಭಿಸಿದವು. ಆದರೂ ತನ್ನ ಅನನ್ಯ ಗುಣದಿಂದಾಗಿ ಕೆಲ ಕಲ್ಲಿನ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ಕಬ್ಬಿಣದ ಯುಗದ ಜನರು ದಿನನಿತ್ಯದ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕಲ್ಲಿನ ಸಲಕರಣೆಗಳ ಕಚ್ಚಾವಸ್ತು ಅತ್ಯಂತ ಸಲೀಸಾಗಿ ಲಭ್ಯ ಮತ್ತು ಬೆಲೆಯೂ ಕಡಿಮೆ ಇತ್ತು. ಕಬ್ಬಿಣ, ತಾಮ್ರ ಮತ್ತು ಕಂಚನ್ನು ಅದಿರಿನಿಂದ ತೆಗೆಯುವ ದೀರ್ಘ ಕ್ರಿಯೆ ಅಗತ್ಯವಿತ್ತು.ಆದರೆ ಕಲ್ಲನ್ನು ಲೋಹಗಳ ಹಾಗೆ ಅದಿರಿನಿಂದ ಶುದ್ಧೀಕರಿಸುವ ಜಂಜಾಟವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕೆಲ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಕಾರಣ ಅಥವಾ ವಾತಾವರಣದ ವ್ಯತ್ಯಾಸದಿಂದ ಲೋಹಗಳು ಪುಡಿ ಆಗುವುದು ಅಥವಾ ಗುಣಮಟ್ಟ ಕೆಡುತ್ತಿತ್ತು. ಕಲ್ಲಿಗೆ ಈ ಸಮಸ್ಯೆಗಳೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಕಲ್ಲಿನ ಬಳಕೆ ಕಬ್ಬಿಣದ ಯುಗದಲ್ಲೂ ಮುಂದುವರೆಯಿತು.

ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಂತ್ರಗಳ ಆವಿಷ್ಕಾರ ಆಗುವವರೆಗೂ ಮಾನವನು ಧಾನ್ಯದಿಂದ ಹಿಟ್ಟು ತಯಾರಿಸಲು ಅಥವಾ ಹಿಟ್ಟು ರುಬ್ಬಲು ಕಲ್ಲಿನ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನೇ ಬಳಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ

ತಯಾರಿಸಿ, ಹೊಳಪುಗೊಳಿಸಿ, ಅಲಂಕಾರಿಕ ರೂಪ ನೀಡಿದಾಗ ಕಲ್ಲಿನ ಸಲಕರಣೆಗಳು ಲೋಹಕ್ಕಿಂತ ದೀರ್ಘಕಾಲ ಬಾಳಿಕೆ ಬರುವಂತಹ ಮತ್ತು ಹಾಳುಗಡವಲಾರದಂಥಹ ವಸ್ತುಗಳಾಗುತ್ತಿದ್ದವು.

ಕೆಲ ವರ್ಷಗಳ ಬಳಿಕೆಯ ನಂತರ ಕಬ್ಬಿಣ ಮತ್ತು ತಾಮ್ರದಂತಹ ಲೋಹಗಳು ತುಕ್ಕು ಅಥವಾ ಕಿಲುಬುವಿಕೆ ಮುಖಾಂತರ ಅಂದ ಕಳೆದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು.ಆದ್ದರಿಂದ ಮಣಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥಟಿಕ ಮತ್ತು ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಬೆಲೆಬಾಳುತ್ತಿದ್ದ ಕಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದ ಸ್ಮಾರಕಗಳ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಿನ ಪಾತ್ರವೇ ದೊಡದಾಗಿತ್ತು.ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಮಾಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಹೊಳಪು ಮಾಡಿದ ಸಣ್ಣ ಕಲ್ಲಿನ ಸಲಕರಣೆ ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ.

18.9 ಲೇಖಕರು

150 ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಭಾರತದ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಪುರಾತತ್ವ ಸಂಶೋಧನೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತ ಜನರನ್ನು ಸೆಳೆದಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಅಚ್ಚರಿ.1823ರಲ್ಲೇ ಬೇಬಿಂಗ್ವನ್ ಲಿಟರರಿ ಸೊಸೈಟಿ ಆಫ್ ಬಾಂಬೆ ಸಂಪರ್ಕದಲ್ಲಿ 'ಡಿಸ್ಟ್ರಿಪ್ಷನ್ ಆಫ್ ಪಾಂಡೂ ಕೂಲೀಸ್ ಆಫ್ ಮಲಬಾರ್' ಕೃತಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದರು. ಮಲಬಾರ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಶಿಲಾಯುಗದ ಗೋರಿಗಳನ್ನು ಪಾಂಡೂ ಕೂಲೀಸ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಶಿಲಾಯುಗದ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವವರು ವಿರಳವಾಗಿದ್ದರು. ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ವಿದೇಶೀಯರ ಅದರಲ್ಲೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿತು.

ಅವರು ಭಾರತದ ಪುರಾತನ ಅವಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ತೋರಿ ಹಲವಾರು ಸಂಶೋಧನಾ ಪ್ರಬಂಧಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು.ಆದರೆ ಈ ಸಂಶೋಧನೆಯು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿದ್ದು ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿತು. ಮಲಬಾರ್‌ನ ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಬಗ್ಗೆ ಬೇಬಿಂಗ್ವನ್ ವಿವರಣೆ ನೀಡಿದ 40 ವರ್ಷದ ನಂತರ ಮೀಡೋಸ್ ಟೇಲರ್ ರಾಯಲ್ ಐರಿಷ್ ಅಕಾಡೆಮಿ ಜೊತೆಗೆ ಸೇರಿ 'ಡಿಸ್ಟ್ರಿಬ್ಯೂಷನ್ ಆಫ್ ಕೈರ್ನ್, ಕ್ರೋಮ್‌ಲೆಕ್ಸ್,ಕಿಸ್ಪವೆನ್ಸ್ ಅಂಡ್ ಅದರ್ ಸೆಲ್ಟಿಕ್, ಡ್ರಾಯ್ಡಿಕಲ್ ಅಂಡ್ ಸಿಥಿಯನ್ ಮೂಂವ್‌ಮೆಂಟ್ಸ್ ಇನ್ ದ ಡೆಕ್ಲನ್' ಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು.

ಆನಂತರ 1872ರಲ್ಲಿ ಜೇಮ್ಸ್ ಫರ್ಗುಸನ್ 'ರೂಡ್ ಸ್ಟೋನ್ ಮಾನುಮೆಂಟ್ಸ್ ಇನ್ ಆಲ್ ಕಂಟ್ರೀಸ್, ದೈಯರ್ ಏಜ್ ಅಂಡ್ ಯೂಸಸ್' ಎಂಬ ಕೃತಿ ಹೊರತಂದಾಗ ಮೊದಲ ಸಮಗ್ರ ಮಾಹಿತಿ ಸಿಕ್ಕಂತಾಯಿತು. ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಶಿಲಾಯುಗದ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾಹಿತಿ ಇತ್ತು.

ನೀಲ್‌ಗಿರೀಸ್ ಆಯುಕ್ತರಾಗಿದ್ದ ಜೆ. ಡಬ್ಲ್ಯೂ. ಬ್ರೀಕ್ಸ್ 'ಎನ್ ಅಕೌಂಟ್ ಆಫ್ ಪ್ರಿಮಿಟಿವ್ ಟ್ರೈಬ್ಸ್ ಅಂಡ್ ಮಾನುಮೆಂಟ್ಸ್ ಆಫ್ ದಿ ನೀಲಗಿರೀಸ್' ಪ್ರಕಟಿಸಿದಾಗ ಭಾರತೀಯ ಮೂಲದ ಸಂಪ್ರದಾಯ,

ಆಚರಣೆಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮೂಡಿತು.ಬ್ರೀಕ್ ಈ ಹಿಂದಿನ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಗೆ ತದ್ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನೀಲಗರಿಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಬುಡಕಟ್ಟು ಪಂಗಡಗಳ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ಶಿಲಾಯುಗವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದರು.

ಶಿಲಾಯುಗದ ಸ್ಮಾರಕಗಳ ಉತ್ಖನನದ ಇತಿಹಾಸವೂ ಒಂದು ಶತಮಾನದಷ್ಟು ಹಳೆಯದು. ದೂರದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹರಡಿದ್ದ ಈ ಅವಶೇಷಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಉತ್ಖನನ ಕೈಗೊಂಡರು. ಬರ್ಲಿನ್‌ನ ಜಾಗರ್ ತಿನ್ನವೆಲ್ಲಿಯ ಆದಿಚನಲ್ಲೂರಿನ ನಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಉತ್ಖನನ ನಡೆಸಿದರು. 1879ರಲ್ಲಿ ರಿವೆಟ್ ಕಾರ್ನಾಕ್ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ನಾಗಪುರ ಸಮೀಪದ ಜನಪನಿ ನಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಉತ್ಖನನ ನಡೆಸಿದರು.

ಆ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪರಿಶೋಧನೆ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ವೇಗ ಸಿಕ್ಕಿದುದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ 1882ರಲ್ಲಿ ಸಿವೆಲ್ 'ಲಿಸ್ಟ್ ಆಫ್ ಆಂಟಿಕ್ವೇರಿಯನ್ ರಿಮೈನ್ಸ್ ಇನ್ ದಿ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿ ಆಫ್ ಮದ್ರಾಸ್' ಕೃತಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು.

ರಾಬರ್ಟ್ ಬ್ರೂಸ್ ಫೂಟ್ ಪುರಾತನ ವಸ್ತುಗಳ ಕೈಪಿಡಿ ಪ್ರಕಟಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ ಉತ್ಖನನದ ಮೂಲಕ ಸಿಕ್ಕಿದ 19ನೇ ಶತಮಾನದ ಪುರಾತನ ವಸ್ತುಗಳ ಶೇಖರಣಾ ಕೊಠಡಿ ಮಾತ್ರ ಆಗಿದ್ದ ಮದ್ರಾಸ್ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ ತೆರೆದುಕೊಂಡಿತು.

ಫೂಟ್ ಪುರಾತನ ವಸ್ತುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಶಿಲಾಯುಗದ ಬಗೆಯೂ ಅಗತ್ಯ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡಿದ್ದರು. ಆನಂತರ ಬಹಳಷ್ಟು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ದಾಸ್‌ಗುಪ್ತ 'ಬಿಬ್ಲಿಯೋಗ್ರಾಫಿ ಆಫ್ ಪ್ರಿಹಿಸ್ಟಾರಿಕ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಆಂಟಿಕ್ವಿಟೀಸ್' ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಿಸಿದರು.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಶಿಲಾಯುಗಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಕೆಲಸ ನಡೆದಿದೆ.ಅನೇಕ ಕಡೆ ಉತ್ಖನನ ನಡೆಸಲಾಗಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ಮತ್ತು ಚಂದ್ರವಳ್ಳಿ,ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಮಹರ್‌ಝರಿ, ರಾಂಜಾಲಾ, ತಖಾಲ್‌ಫಾಟ್-ಕಾಪಾ, ಜುನಾಪಾನಿ, ಆಂಧ್ರದ ಮಸ್ಕಿ, ಯೇಲೇಸ್ವರು, ನಾಗಾರ್ಜುನಕೊಂಡ ಮತ್ತು ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಸಾಣೂರು, ಅಮೃತಮಂಗಳನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಉತ್ಖನನ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಶಿಲಾಯುಗದ ಕಾಲಮಾನವನ್ನು ನಿಗದಿಗೊಳಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗವು ಬೇರೆಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಿಗಿಂತ ವಿಶಿಷ್ಟ ಮಾಹಿತಿ ಹೊರಹಾಕಿರುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ವ ಇದೆ.

18.10 ಸಾರಾಂಶ

ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದವರು ದೊಡ್ಡ ಸಮಾಧಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದ ಮಡಿಕೆ ಕುಡಿಕೆ, ಶಸ್ತ್ರಗಳು, ಒಡವೆಗಳು, ಕಬ್ಬಿಣದ ಸಲಕರಣೆಗಳಿಂದ ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಡಿಕೆಯು ಆ ಪೈಕಿ ಪ್ರಮುಖ

ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದ್ದು ಕಪ್ಪು ಮತ್ತು ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿದ್ದವು. ಮಡಿಕೆಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿದರೆ ಕಬ್ಬಿಣವು ಬೃಹತ್‌ಶಿಲಾಯುಗದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿತ್ತು.

ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಬೃಹತ್‌ಶಿಲಾಯುಗದಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರ ಮತ್ತು ಕಂಚಿನ ವಸ್ತುಗಳು ಸಣ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಿದೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಚಿನ್ನ, ಮಣಿಗಳು ಮತ್ತು ಕಲ್ಲಿನ ವಸ್ತುಗಳೂ ಕಂಡು ಬಂದಿವೆ.

18.11 ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು

1. ಕಬ್ಬಿಣ : ಇದು ಅಣುಸಂಖ್ಯೆ 26 ಇರುವ ರಾಸಾಯನಿಕ ಮೂಲಧಾತು ಆಗಿದೆ.
2. ಚಿನ್ನ: ಇದು ಅಣುಸಂಖ್ಯೆ 79 ಇರುವ ರಾಸಾಯನಿಕ ಮೂಲಧಾತು ಆಗಿದೆ.

18.12 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ

1. ಬೃಹತ್‌ಶಿಲಾಯುಗದ ವಸ್ತು, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿ.

18.13 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಉತ್ತರಗಳು

1. ವಿಭಾಗ 18.2, 18.3, 18.4, 18.5, 18.6, 18.7 ಮತ್ತು 18.9 ನೋಡಿ

18.14 ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

1. Deo S.B. Recent Researches on the Chalcolithic and Megalithic Cultures of the Deccan.
2. Gururaja Rao B.K. – The Megalithic Culture of South India.

ಪಠ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದವರು:

ಡಾ. ಕೆ.ಎಲ್.ಎನ್. ಮೂರ್ತಿ

ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದವರು:

ಡಾ. ಎನ್.ಸಿ. ಸುಜಾತ

ಘಟಕ 19: ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದ ಕಬ್ಬಿಣ ಯುಗ ಮತ್ತು ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ

ರಚನೆ

19.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

19.1 ಪೀಠಿಕೆ

19.1.1. ಕಾವಿ ಬಣ್ಣದ ಮಡಿಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿ

19.1.2 ತಾಮ್ರದ ರಾಶಿಗಳ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು

19.2 ಕಪ್ಪು ಮತ್ತು ಕೆಂಪು ಮಡಿಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿ

19.3 ಬಣ್ಣ ಬಳಿದ ಬೂದು ಮಡಿಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿ

19.4 ಉತ್ತರದ ಕಪ್ಪು ಹೊಳಪಿನ ಮಡಿಕೆಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ

19.4.1 ರಚನೆ

19.4.2 ಕುಂಬಾರಿಕೆ

19.4.3 ಇತರೆ ವಸ್ತುಗಳು

19.4.4 ಬಡವೆಗಳು

19.4.5 ಮಣ್ಣಿನ ಗೊಂಬೆಗಳು

19.4.6 ಆರ್ಥಿಕತೆ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಾರ

19.5 ಪಶ್ಚಿಮ, ಮಧ್ಯ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವ ಭಾರತದ ಕಂಚಿನ ಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ

19.5.1 ಕುಂಬಾರಿಕೆ

19.5.2 ಆರ್ಥಿಕತೆ

19.5.3 ಮನೆಗಳು ಮತ್ತು ವಾಸಸ್ಥಳ

19.5.4 ಇತರೆ ಗುಣಲಕ್ಷಣಗಳು

19.5.5 ಧರ್ಮ, ನಂಬಿಕೆ

19.5.6 ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಘಟನೆ

19.6 ಸಾರಾಂಶ

19.7 ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು

19.8 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ

19.9 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಉತ್ತರಗಳು

19.10 ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

19.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

ಘಟಕ 2 ರಲ್ಲಿ ನೀವು ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಸಮಾಜದ ವಿವಿಧ ಅಂಶಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಿದ್ದೀರಿ. ಅದರ ಭೌಗೋಳಿಕ ಹರಡುವಿಕೆ, ಕ್ಷೀಣಿಸುವಿಕೆ, ಚದುರುವಿಕೆಯು ಕಾರಣಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ತಿಳಿದಿದ್ದೀರಿ. ಈ ಘಟಕದಲ್ಲಿ ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನಂತರದ ಉತ್ತರ, ಮಧ್ಯ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವ ಭಾರತದ ಕಂಚಿನಯುಗದ, ಕಬ್ಬಿಣದ ಯುಗದ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳೋಣ. ಇದನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ ನಂತರ ನೀವು ಕೆಳಕಂಡ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಮನನ ಮಾಡಬಹುದು.

- ಭೌಗೋಳಿಕ ಅಂಶಗಳು ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಜನರ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ.
- ಜನರು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮನೆಗಳು, ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಆಹಾರ ಬಗೆಗಳು, ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಶಸ್ತ್ರಗಳು, ಸಲಕರಣೆಗಳ ಮಾಹಿತಿ
- ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಮಡಿಕೆಗಳ ಬಗೆಗಳು.
- ಧಾರ್ಮಿಕ ನಂಬಿಕೆಗಳ ಬಗೆಗಳು.
- ಆರಂಭಿಕ ಕಬ್ಬಿಣದ ಯುಗದಲ್ಲಿನ ಬದಲಾವಣೆಗಳು.

19.1 ಪೀಠಿಕೆ

ಕ್ರಿ. ಪೂ. 2ನೇ ಸಹಸ್ರಮಾನದ ವೇಳೆಗೆ ಭಾರತೀಯ ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಉಪಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ಚಿಗುರಿದವು. ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಹೊರತಾಗಿ ಕಲ್ಲಿನ ಮತ್ತು ತಾಮ್ರದ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಈ ಕಾಲವನ್ನು ತಾಮ್ರದ ಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಯಿತು.

ಅವುಗಳ ಭೌಗೋಳಿಕ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಹೀಗೆ ಗುರುತಿಸುತ್ತೇವೆ.

- ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಬನಸ್ ನದಿ ದಡದ ಬನಸ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿ
- ಕಾಲಿಸಿಂಧ್ ನದಿ ದಡದ ಕಯತ ಪ್ರದೇಶದ ಕಯತ ಸಂಸ್ಕೃತಿ
- ಮಾಳ್ವಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಮಾಳ್ವ ಸಂಸ್ಕೃತಿ
- ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಜೊರ್ವ ಸಂಸ್ಕೃತಿ.

ಉತ್ಖನನದ ನಂತರ ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ವಿವರವನ್ನು ಹೀಗೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ.

- ಜನವಸತಿ ಪ್ರದೇಶದ ಮಾದರಿ
- ಆರ್ಥಿಕತೆಯ ಮಾದರಿ

- ಸಮಾಧಿ ಕ್ರಿಯೆಯ ಪದ್ಧತಿ
- ಧಾರ್ಮಿಕ ನಂಬಿಕೆಗಳು

ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ, ಹರ್ಯಾನ್, ಬಿಹಾರ, ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ, ಒರಿಸ್ಸಾ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನ ನಡೆಸಿದಾಗ ತಾಮ್ರದ ಮತ್ತು ಕಂಚಿನ ವಸ್ತುಗಳು ಕಂಡು ಬಂದವು. ಈ ವಸ್ತುಗಳು ರಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದುದರಿಂದ ಈ ನಿವೇಶನಗಳು ವಿಶಿಷ್ಟ ತಾಮ್ರದ ರಾಶಿಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಿತ್ತು.

ಗಂಗಾ ಯಮುನಾ ದಡದ ನೂರಾರು ನಿವೇಶನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾವಿಮಣ್ಣಿನ ಬಣ್ಣದ ಮಡಿಕೆಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿದ್ದು ಕಾವಿ ಮಣ್ಣಿನ ಬಣ್ಣದ ಮಡಿಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಂದೇ ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ಇದರ ನಂತರ ಕಪ್ಪು ಮತ್ತು ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದ ಮಡಿಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹಾಗೂ ಬಣ್ಣ ಬಳಿದ ಬೂದು ಮಡಿಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದೆ.

ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಹರ್ಯಾನ್ ಮತ್ತು ಗಂಗಾ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣ ಬಳಿದ ಬೂದು ಮಡಿಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನಿವೇಶನಗಳು ಇವೆ. ಈ ಪೈಕಿ 30ರಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನ ನಡೆಸಲಾಗಿದ್ದು ಈ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬಿಣ ತನ್ನ ಇರುವಿಕೆ ತೋರಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಪೂ. 6ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದಲೇ ನಗರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆರಂಭದ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಇವೆ.

ಕೆಂಪು ಮತ್ತು ಕಪ್ಪು, ಬೂದು, ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣದ ಹೊಳಪಿನ ಮಡಿಕೆಗಳು ಹೀಗೆ ಮಡಿಕೆಗಳ ಬಣ್ಣದ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಹೆಸರು ಪಡೆದಿದೆ. ಈ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಗಂಗಾ ಯಮುನಾ ನದಿ ದಡದಿಂದ ಅಧ್ಯಯನ ಆರಂಭಿಸಬೇಕು.

19.1.1 ಕಾವಿ ಮಣ್ಣು ಬಣ್ಣದ ಮಡಿಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿ

ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಬದೌನ್ ಮತ್ತು ಬಿಜನೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ 1950ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಉತ್ಪನ್ನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಮಾದರಿ ಮಡಿಕೆ ಪತ್ತೆಯಾಗಿತ್ತು. ಆ ಮಡಿಕೆಯು ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಒರಟಾದ ಜೇಡಿ ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ್ದು ಸರಿಯಾಗಿ ಬೇಯಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಿತ್ತಳೆ ಬಣ್ಣದಿಂದ ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದವರೆಗಿನ ಬಣ್ಣ ಹೊಂದಿರುವ ಈ ಮಡಿಕೆಯು ಕಾವಿ ಮಣ್ಣಿನ ಬಣ್ಣದ ಮಡಿಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಮೂಲವಾಗಿದೆ.

ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದ ಸರಸನ್‌ಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯವರೆಗೆ 100ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಇಂತಹ ನಿವೇಶನಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಈ ಮಡಿಕೆಗಳ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನಿವೇಶನಗಳು ನದಿ ತೀರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ಸಣ್ಣ ಗಾತ್ರ ಮತ್ತು ಕಡಿಮೆ ಎತ್ತರದ ದಿಬ್ಬಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. 5-8 ಕಿ.ಮೀ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ನಿವೇಶನಗಳು ಇದ್ದು ಬಹದರಾಬಾದ್, ಬಿಸೌಲಿ, ರಾಜಪುರ್, ಸಾಯಿಪಾಯಿ ಉದಾಹರಣೆಗಳಾಗಿವೆ.

ಕಾವಿ ಮಣ್ಣು ಬಣ್ಣದ ಮಡಿಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನಂತರ ಕಪ್ಪು ಮತ್ತು ಕೆಂಪು ಮಡಿಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿದೆ. ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವಶೇಷಗಳು ಮಡಿಕೆಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ. ಹೂಜಿಗಳು, ಬಟ್ಟಲುಗಳು, ಹಿಡಿ ಇರುವ ಪಾತ್ರೆಗಳು, ಸಣ್ಣ ಮಡಿಕೆ, ಬೇಸಿನ್‌ಗಳು ಇದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿವೆ.

ಮಣ್ಣಿನ ಬಳೆಗಳು, ಮಣ್ಣಿನ ಮತ್ತು ಕಾರ್ನೇಲಿಯನ್ ಮಣಿಗಳು, ಮಣ್ಣಿನ ಪ್ರಾಣಿಗಳು, ಗಾಡಿಯ ಚಕ್ರಗಳು, ಮೂಲೆಯ ತುಣುಕುಗಳು ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಸಾಯಿಪಾಯಿಯಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರದ ಈಟಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ. ಮನೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾಹಿತಿ ಇಲ್ಲವಾದರೂ ಸುಡಲಾಗಿದ್ದ ಮಣ್ಣಿನ ಗಾರೆ, ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿನ ಬಿದಿರಿನ ಗುರುತು ಮನೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟು ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುತ್ತದೆ.

ಅತ್ರಂಜಿಕೇರದಲ್ಲಿ ಪುರಾತನ ಸಸ್ಯಗಳ ಅವಶೇಷಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದಾಗ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಿ, ಬಾರ್ಲಿ, ಕಾಳುಗಳು, ಕೇಸರಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದುದು ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಮಡಿಕೆಗಳ ಸಾಮ್ಯತೆಯ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ಕಾವಿ ಬಣ್ಣದ ಮಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೊನೆಯ ಹರಪ್ಪ ಕಾಲದ ಮಡಿಕೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಹೋಲಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಮಡಿಕೆಗಳ ಅಧ್ಯಯನದ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕಾಲವನ್ನು ಕ್ರಿ.ಪೂ.2000ದಿಂದ ಕ್ರಿ.ಪೂ. 1500 ಎಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗಿದೆ.

19.1.2 ತಾಮ್ರದ ರಾಶಿಗಳ ಸಮಸ್ಯೆ

ಕಾನ್ಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬಿತ್ತೂರು ಎಂಬಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ತಾಮ್ರದ ವಸ್ತು ಪತ್ತೆಯಾಗುವುದರೊಂದಿಗೆ 1872ರಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರದ ರಾಶಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸುಳಿವು ಸಿಕ್ಕಿತು. ಆನಂತರ 85 ನಿವೇಶನಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 1000 ತಾಮ್ರದ ವಸ್ತುಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ.

ತಾಮ್ರದ ರಾಶಿ ನಿವೇಶನಗಳ ರಾಜ್ಯವಾರು ವಿವರ

ರಾಜ್ಯ	ತಾಮ್ರದ ವಸ್ತುಗಳ ನಿವೇಶನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ
ಹರಿಯಾನ್	5
ರಾಜಸ್ಥಾನ	6
ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ	33
ಬಿಹಾರ	19
ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ	6
ಒರಿಸ್ಸಾ	7
ಕರ್ನಾಟಕ	1
ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ	8

ಒಂದು ತಾಮ್ರದ ರಾಶಿಯಲ್ಲಿ 1ರಿಂದ 47 ವಸ್ತುಗಳೂ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದು ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದ ಗಂಜೇರಿಯಾದಲ್ಲಿ 424 ವಸ್ತುಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ.ಭೂಮಿ ಉಳುವಾಗ, ರಸ್ತೆ ನಿರ್ಮಿಸುವಾಗ, ನಾಲೆ ಅಗೆಯುವಾಗ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಈ ವಸ್ತುಗಳ ರಾಶಿ ಸಿಕ್ಕಿದೆ. ಸಾಯಿಪಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಾವಿ ಮಣ್ಣು ಬಣ್ಣದ ಮಡಿಕೆ ಜೊತೆ ಉತ್ಖನನದ ವೇಳೆಗೆ ಒಂದು ತಾಮ್ರದ ಈಟಿ ಸಿಕ್ಕಿದೆ.

ಈ ತಾಮ್ರದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು 1. ಆಯುಧಗಳು 2. ಉಂಗುರಗಳು, ಬಳೆಗಳು 3. ಈಟಿ 4. ಕೊಕ್ಕೆ ಆಕಾರದ ಖಡ್ಗಗಳು 6. ಆಂಥ್ರೋಪೊಮಾರ್ಫ್ 5. ಎರಡು ಬಾಯಿಯ ಕೊಡಲಿಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ತಾಮ್ರದ ರಾಶಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಕಾವಿ ಮಣ್ಣಿನ ಬಣ್ಣದ ಮಡಿಕೆಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕಾಲದ್ದೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದು ಕ್ರಿ.ಪೂ. 2000-1500ರ ಕಾಲ ಎಂದು ನಂಬಲಾಗಿದೆ.

19.2 ಕಪ್ಪು ಮತ್ತು ಕೆಂಪು ಮಡಿಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿ

1940ರಲ್ಲಿ ಅತ್ರಂಜಿಕೇರಾದಲ್ಲಿ ಉತ್ಖನನ ನಡೆಸಿದಾಗ ಕಾವಿ ಮಣ್ಣಿನ ಬಣ್ಣದ ಮಡಿಕೆ ಮತ್ತು ಬಣ್ಣ ಬಳಿದ ಬೂದು ಮಡಿಕೆಗಳ ನಡುವಿನ ಕಪ್ಪು ಮತ್ತು ಕೆಂಪು ಮಡಿಕೆಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿದ್ದವು. 1970ರಲ್ಲಿ ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಜೋಧ್‌ಪುರದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಇವು ಕಂಡು ಬಂದವು.

ಕುಂಬಾರಿಕೆ: ಈ ಮಡಿಕೆಗಳು ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿದ್ದು ಒಳಭಾಗ ಕಪ್ಪು ಮತ್ತು ಹೊರಭಾಗ ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಗಾಲಿ ಬಳಸಿ ತಯಾರಿಸಿದ್ದ ಮಡಿಕೆಗಳನ್ನು ತಲೆ ಕೆಳಗಾಗಿ ನೇತುಹಾಕಿ ಬೇಯಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಈ ಬಣ್ಣ ಬಂದಿದೆ. ನುಣ್ಣಿನ ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳಿದ್ದ ಈ ಮಡಿಕೆಗಳು ರಾಜಸ್ಥಾನ, ಬಿಹಾರ್, ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ.

ಇತರ ವಸ್ತುಗಳು: ಅತ್ರಂಜಿಕೇರದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಉತ್ಖನನದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲುಗಳ ಚಕ್ಕೆಗಳು, ಸ್ಫಟಿಕ, ಕ್ಯಾಲ್ಸಿಡೋನಿ, ಅಗೇಟ್, ಕಾರ್ನೇಲಿಯನ್ ತುಣುಕುಗಳು, ಮಣಿಗಳು, ತಾಮ್ರದ ಉಂಗುರ, ಮೂಳೆಗಳ ಬಾಚಣಿಗೆಯ ತುಂಡು ಸಿಕ್ಕಿದೆ.ಆದರೆ ಕಲ್ಲು ಅಥವಾ ಲೋಹದ ಸಲಕರಣೆಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿಲ್ಲ.

ಅತ್ರಂಜಿಕೇರ, ಗಿಲುಂಡ್, ಅಹರ್‌ನ ಕಪ್ಪು ಮತ್ತು ಕೆಂಪು ಮಡಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ರೂಪ ಹೊಳಪಿನ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ಹೋಲಿಕೆಗಳಿದ್ದರೂ ಆಕಾರ ಮತ್ತು ವಿನ್ಯಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನತೆ ಇವೆ. ನೊಹ್ ಪ್ರದೇಶದ ಕೆಂಪು ಮಡಿಕೆಯ ಮೇಲ್ಮೈ ನುಣುಪಾಗಿದ್ದು ಯಾವುದೇ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳಿಲ್ಲ.ಗಿಲುಂಡ್, ಅಹರ್‌ನ ಮಡಿಕೆಗಳ ಕಪ್ಪು ಮೇಲ್ಮೈ ಮೇಲೆ ಬಿಳಿ ವರ್ಣದ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ.

ವಿಂಗಡಣೆಯ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ಲಹರ್ ಮತ್ತು ದೋಬ್ ಪ್ರದೇಶದ ಮಡಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಇದೆ. ಅಹರ್‌ನ ಮಡಿಕೆಗಳು ಒರಟಾದ ಮೈ ಹೊಂದಿದ್ದರೆ, ದೋಬ್‌ನ ಮಡಿಕೆಗಳ ಹೊರಮೈ ನುಣುಪಾಗಿದೆ.

ಕಪ್ಪು ಮತ್ತು ಕೆಂಪು ಮಡಿಕೆ ಉತ್ತರದ ರೂಪರ್‌ನಿಂದ ದಕ್ಷಿಣ ಆದಿಚನಲ್ಲೂರಿನವರೆಗೆ ಹರಡಿದ್ದು ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಕೆಲ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿವೆ. ಕ್ರಿ. ಪೂ. 2400ರಿಂದ ಕ್ರಿಸ್ತ ಶಕದ ಆರಂಭಿಕ ಕೆಲ ಶತಮಾನಗಳವರೆಗೆ ಅದು ದೀರ್ಘಕಾಲದವರೆಗೂ ಹರಡಿದೆ.

19.3 ಬಣ್ಣ ಬಳಿದ ಬೂದು ಮಡಿಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿ

1946ರಲ್ಲಿ ಅಹಿಚ್ಚಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣ ಬಳಿದ ಬೂದು ಮಡಿಕೆ ಮೊದಲು ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ. ಆನಂತರ ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ನಿವೇಶನಗಳು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದವು. ಉತ್ಖನನ ನಡೆಸಲಾದ 30 ನಿವೇಶನಗಳ ಪೈಕಿ ಪಂಜಾಬಿನ ರೂಪರ್, ಹರ್ಯಾನ್‌ನ ಭಗವಾನ್‌ಪುರ, ರಾಜಸ್ಥಾನದ ನೋಹ್, ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದ ಅಲಹಂಗಿರ್‌ಪುರ್, ಹಸ್ತಿನಾಪುರ, ಮಧುರೈ ಸೇರಿದೆ.

ಬಿಳಿ ಬಣ್ಣದ ಬೂದು ಮಡಿಕೆಗಳ ನಿವೇಶನ ಗಂಗಾ, ಸಟ್ಲೆಜ್ ಮುಖಜ ಭೂಮಿ, ಗಂಗಾ ಬಯಲುಗಳಲ್ಲಿ ನದಿ ದಡದಲ್ಲಿ ಇದೆ. ನಿವೇಶನಗಳ ನಡುವಿನ ಅಂತರ 10ರಿಂದ 12 ಕಿ.ಮೀ ಇದೆ. ಈ ನಿವೇಶನಗಳು 1 ರಿಂದ 4 ಹೆಕ್ಟೇರ್ ವಿಸ್ತೀರ್ಣದ ಸಣ್ಣ ಹಳ್ಳಿಗಳಾಗಿವೆ. ಹರ್ಯಾನ್‌ನ ಬುಖಾರಿ 96, 193 ಚ.ಮೀ. ಗಳೊಂದಿಗೆ ಪತ್ತೆಯಾದ ಈ ಯುಗದ ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿದೆ.

ಬಿಳಿ ಬಣ್ಣದ ಬೂದು ಮಡಿಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸೋಣ.

1. ಮಡಿಕೆಗಳು: ಮಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಉತ್ತಮ ಜೇಡಿ ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಗಾಲಿ ಬಳಸಿ ತಯಾರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅದರ ಮೇಲ್ಮೈ ನುಣುಪಾಗಿದ್ದು ಬೂದು ಬಣ್ಣದಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಅದರ ಮೇಲೆ ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣ ಬಳಿದಿದ್ದು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಚಾಕೋಲೇಟ್ ಬಣ್ಣವನ್ನು ಒಳ ಮತ್ತು ಹೊರಭಾಗಕ್ಕೆ ಬಳಿಯಲಾಗಿದೆ.

ಇದರಲ್ಲಿ 42 ವಿನ್ಯಾಸಗಳಿದ್ದು ಹೆಚ್ಚಿನವು ಬಟ್ಟಲುಗಳು ಮತ್ತು ಅಡಿಗೆ ಪಾತ್ರೆಗಳು.

2. ಕಟ್ಟಡಗಳು: ಮನೆಗಳು ಮತ್ತಿತರ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟ ಮಣ್ಣು, ಮಣ್ಣಿನ ಇಟ್ಟಿಗೆ, ಸುಟ್ಟ ಇಟ್ಟಿಗೆ, ಬಿದಿರಿನಿಂದ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹರ್ಯಾನ್‌ನ ಭಗವಾನ್‌ಪುರದಲ್ಲಿ ಉತ್ಖನನದಲ್ಲಿ ಈ ವಸ್ತುಗಳು ಸಿಕ್ಕಿದ್ದು ಮೇಲಿನ ವಿಚಾರವನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸಿದೆ. ಮೊದಲ ಹಂತದ ಮನೆಗಳು ವೃತ್ತಾಕಾರ ಮತ್ತು ಆಯತಾಕಾರದ ಗುಡಿಸಲುಗಳಾಗಿವೆ. ಎರಡನೇ ಹಂತದ ಒಂದು ಮನೆಯು 13 ಕೋಣೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಕೊಠಡಿಗಳ ನಡುವೆ ವರಾಂಡ ಇದೆ. ಈ ಮನೆ ಅಂಗಳ ಕೂಡ ಹೊಂದಿದೆ.

3. ಇತರ ವಸ್ತುಗಳು: ತಾಮ್ರ, ಕಬ್ಬಿಣ, ಗಾಜು ಮತ್ತು ಮೂಳೆಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ವಿವಿಧ ವಸ್ತುಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ. ಕೊಡಲಿ, ಉಳಿ, ಮೀನು ಹಿಡಿಯುವ ಕೊಕ್ಕೆ, ಬಾಣದ ತುದಿಗಳು ಹಾಗೂ ಕಬ್ಬಿಣದ ಈಟಿಯ ತುದಿಗಳು, ಕತ್ತಿಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ. ಹಸ್ತಿನಾಪುರ ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಎಲ್ಲ ಕಡೆ ಕಬ್ಬಿಣದ ವಸ್ತುಗಳು ಸಿಕ್ಕಿದೆ. ಅತ್ರಂಜಿಕೆರ ಒಂದರಲ್ಲೇ 135 ವಸ್ತುಗಳು, ಕಬ್ಬಿಣದ ಕುಲುಮೆ ಸಿಕ್ಕಿದೆ. ಜೋಧ್‌ಪುರದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಕುಲುಮೆಗಳ ಇರುವಿಕೆ ಬಗ್ಗೆ ಪುರಾವೆ ಇದೆ. ಕಬ್ಬಿಣದ ಅದಿರನ್ನು ಬೇರೆಡೆಯಿಂದ ತರಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಜನರಿಗೆ ಆಭರಣಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಒಲವಿದ್ದು ಅಗೇಟ್, ಕಾರ್ನೇಲಿಯನ್, ಕ್ಯಾಲಿಡೋನಿ, ಲೇಪಿಸ್ ಲಯೂಲಿ, ಗಾಜು, ಮೂಳೆಯ, ಮಣ್ಣಿನ ಮಣಿಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ. ಹಸ್ತಿನಾಪುರದಲ್ಲಿ ಗಾಜಿನ ಬಳೆ ಮತ್ತು ಜಾಕೆರಾದಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರದ ಬಳೆ ಸಿಕ್ಕಿದೆ. ಮಣ್ಣಿನ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾನವ (ಗಂಡು ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣು), ಪ್ರಾಣಿಗಳ (ಗೂಳಿ ಮತ್ತು ಕುದುರೆ) ಗೊಂಬೆಗಳು, ಚೆಂಡುಗಳು, ಕುಂಬಾರನ ಮುದ್ರೆಗಳು ಸೇರಿವೆ.

4. ಬೆಳೆಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅವಶೇಷ: ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಸಾಗುವಳಿ ಮಾಡಿದ ಪುರಾವೆ ಹಸ್ತಿನಾಪುರ ಮತ್ತು ಅತ್ರಂಜಿಕೆರಾದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸಿಕ್ಕಿದೆ. ಮೊದಲ ನಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಿಯ ಅವಶೇಷ ಕಂಡು ಬಂದರೆ ಎರಡನೆಯದರಲ್ಲಿ ಗೋಧಿ ಮತ್ತು ಬಾರ್ಲಿಯ ಅವಶೇಷ ಇದೆ. ಕುದುರೆ, ಜಾನುವಾರುಗಳು, ಹಂದಿ, ಕುರಿ, ಜಿಂಕೆಯ ಮೂಳೆಗಳು ಹಸ್ತಿನಾಪುರ, ಅತ್ರಂಜಿಕೆರಾದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದೆ.

5. ವ್ಯಾಪಾರ ಪದ್ಧತಿ ಮತ್ತು ಸಂಪರ್ಕ: ಡೋಬ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅರೆಬರೆ ಬೆಳೆಬಾಳುತ್ತಿದ್ದ ಅಗೇಟ್, ಕಾರ್ನೇಲಿಯನ್, ಕ್ಯಾಲಿಡೋನಿ ಮಣಿಗಳು ಬಣ್ಣ ಬಳಿದ ಬೂದು ಮಡಿಕೆಯ ನಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಕಲ್ಲುಗಳ ಕಚ್ಚಾವಸ್ತು ಬೂದು ಮಡಿಕೆಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅದ್ದರಿಂದ ಇವುಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಪಾರ ಅಥವಾ ಅದಲುಬದಲಿನ ಮೂಲಕ ಹೊರಗಿನಿಂದ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿರಬೇಕು.

ಆಗ್ನೇಯ ಭಾರತದ ಮಡಿಕೆಗಳಿಗೂ ಬೂದು ಮಡಿಕೆಗಳಿಗೂ ಆಕಾರ ಮತ್ತು ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ಯತೆ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

19.4 ಉತ್ತರದ ಹೊಳಪಿನ ಕಪ್ಪು ಮಡಿಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿ

ಉತ್ತರದ ಹೊಳಪಿನ ಕಪ್ಪು ಮಡಿಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ವಿಶಿಷ್ಟ ಮಡಿಕೆಗಳ ಮೂಲಕ ಗುರುತಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. 1930ರಲ್ಲಿ ತಕ್ಷಿಲಾದಲಿ ಇದು ಮೊದಲು ಪತ್ತೆಯಾಗಿದ್ದು ಅದರ ಕಪ್ಪು ಹೊಳಪಿನಿಂದಾಗಿ ಗ್ರೀಕ್ ಕಪ್ಪು ಮಡಿಕೆ ಎಂದು ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚಿದವರು ಕರೆದರು. ಆನಂತರ 1500 ಇಂತಹ ವಿನ್ಯಾಸಗಳು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದವು. ಆಗ್ನೇಯ ಭಾರತದ ತಕ್ಷಿಲಾದಿಂದ ಪೂರ್ವ ಬಂಗಾಳದವರೆಗೆ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣದ ಆಂಧ್ರದ ಅಮರಾವತಿವರೆಗೂ ಇವು ಪತ್ತೆಯಾಗಿದ್ದು 74 ನಿವೇಶನಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಖನನ ನಡೆಸಲಾಗಿದೆ.

ಉತ್ಪನ್ನ ನಡೆಸಲಾದ ಉತ್ತರದ ಹೊಳಪಿನ ಕಪ್ಪು ಮಡಿಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನಿವೇಶನಗಳ ವಿವರ ಹೀಗಿದೆ:

ನಿವೇಶನಗಳ ಹೆಸರು	ರಾಜ್ಯ
ರೋಷಾರ್	ಪಂಜಾಬ್
ರಾಜಾ ಕರ್ನಕ-ಕ-ಕಿಲ	ಹರಿಯಾನ್
ಜೋಧ್‌ಪುರ, ನೋಹ್	ರಾಜಸ್ಥಾನ
ಅಹಿಚ್ಛಾತ್ರ, ಹಸ್ತಿನಾಪುರ, ಅತ್ರಂಜಿಕೆರಾ	ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ
ಕೌಸಂಬಿ, ಶ್ರಾವಸ್ತಿ, ಪಾಟಲಿಪುತ್ರ	ಬಿಹಾರ
ಸೋನೆಪುರ್, ಚಂದ್ರಕೇತುಘರ್	ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ

ಉತ್ಪನ್ನಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬಂದ ಅಂಶಗಳೆಂದರೆ,

- ಎಲ್ಲ ಉತ್ತರದ ಹೊಳಪಿನ ಕಪ್ಪು ಮಡಿಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೂ ಬಣ್ಣ ಬಳಿದ ಬೂದು ಮಡಿಕೆಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಂತರ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿದೆ.
- ಕೆಲ ನಿವೇಶನಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಳಿ ಮತ್ತು ಕೆಂಪು ಮಡಿಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನಂತರ ಉತ್ತರದ ಹೊಳಪಿನ ಕಪ್ಪು ಮಡಿಕೆಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮೂಡಿದ್ದರೆ, ಉತ್ತರದ ಹೊಳಪಿನ ಕಪ್ಪು ಮಡಿಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನಂತರ ಕೆಂಪು ಮಡಿಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ.

ಮಡಿಕೆಯ ಸಂಖ್ಯೆಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ವಸ್ತುಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಉತ್ತರದ ಹೊಳಪಿನ ಕಪ್ಪು ಮಡಿಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಹಂತಗಳು ಇವೆ.

ಮೊದಲ ಹಂತ: ಈ ಹಂತವನ್ನು ಉತ್ತರದ ಹೊಳಪಿನ ಕಪ್ಪು ಮಡಿಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಾಬಲ್ಯದ ಹಂತ ಎನ್ನಲಾಗಿದ್ದು ಇದರಲ್ಲಿ ಕಪ್ಪು ಕೆಂಪು ಮಡಿಕೆ, ಬಣ್ಣ ಬಳಿದ ಬೂದು ಮಡಿಕೆ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಇದೆ. ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಗುದ್ದಿದ ಗುರುತಿನ ನಾಣ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಸುಟ್ಟ ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಇಲ್ಲ. ಅತ್ರಂಜಿಕೇರ, ಶ್ರಾವಸ್ತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಹ್ಲಾದ್‌ಪುರದ ನಿವೇಶನಗಳು ಈ ಹಂತಕ್ಕೆ ಸೇರಿವೆ.

ಎರಡನೇ ಹಂತ: ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಕಪ್ಪು, ಕೆಂಪು ಮಡಿಕೆ, ಬಣ್ಣ ಬಳಿದ ಬೂದು ಮಡಿಕೆಗಳ ಲಕ್ಷಣ ಇಲ್ಲ. ಉತ್ತರದ ಹೊಳಪಿನ ಕಪ್ಪು ಮಡಿಕೆಗಳು ಕಳಪೆ ಗುಣಮಟ್ಟದ್ದಾಗಿದ್ದು ಸಣ್ಣ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಹಸ್ತಿನಾಪುರ, ಅತ್ರಂಜಿಕೇರ, ಶ್ರಾವಸ್ತಿ-2, ಪ್ರಹ್ಲಾದ್‌ಪುರ ಈ ಹಂತಕ್ಕೆ ಸೇರಿವೆ. ಉತ್ತರದ ಹೊಳಪಿನ ಕಪ್ಪು ಮಡಿಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಬಣ್ಣ ಬಳಿದ ಬೂದು ಮಡಿಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸುಧಾರಿತ ಬಗೆ ಆಗಿದೆ. ಉತ್ತರದ ಹೊಳಪಿನ ಕಪ್ಪು ಮಡಿಕೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಬಿಹಾರದಲ್ಲಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಅದರ ಉಗಮ

ಅಲ್ಲೇ ಎಲ್ಲೋ ಇರಬೇಕು. ಅದು ಆನಂತರ ಬೌದ್ಧ ಭಿಕ್ಷುಗಳ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳ ಚಟುವಟಿಕೆಯಿಂದಾಗಿ ಗಂಗಾ ನದಿ ಬಯಲಿನ ಆಚೆಗೂ ಹರಡಿದೆ.

19.4.1 ಕಟ್ಟಡಗಳು

ಹಸ್ತಿನಾಪುರ, ಅತ್ರಂಜಿಕೇರ ಮತ್ತು ಕೌಸುಂಬಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಉತ್ಖನನದ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಡ ನಿರ್ಮಾಣ ದೊಡ್ಡ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಾಗಿ ನಗರಗಳು ಮೂಡಲಾರಂಭಿಸಿದ್ದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಕೌಸುಂಬಿಯಲ್ಲಿ ಬಡಾವಣೆಯ ಕುರುಹು ಇದ್ದು ಮಣ್ಣಿನ ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳ ಲೇನ್ ಮತ್ತು ಬೈಲೇನ್ ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಪೂ. 600ರಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾದ 5.5 ಮೀ. ನಿಂದ 2 ಮೀಟರ್ ಅಗಲದ ರಸ್ತೆಯೊಂದು ಆನಂತರ ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಪುನರ್ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿ ಕ್ರಿ.ಶ. 700ರವರೆಗೆ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿತ್ತು. ಮನೆಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟ ಇಟ್ಟಿಗೆ ಮತ್ತು ಮರ ಬಳಸಿ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮನೆಗಳ ಮಾಡಿಗೆ ಹೆಂಚನ್ನು ಹೊದಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಕೊಠಡಿಗಳು ಚೌಕ ಮತ್ತು ಆಯಾತಾಕಾರದ್ದಾಗಿದ್ದವು. ಯೋಜನಾಬದ್ಧವಾದ ನಿರ್ಮಾಣ ಚಟುವಟಿಕೆ ನಡೆದಿದ್ದು ಹಸ್ತಿನಾಪುರದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಚರಂಡಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ.

ಕೆಲ ನಿವೇಶನಗಳಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳ ಗೋಡೆಗಳಿಂದ ಕೋಟೆಯಂತಹ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಕೌಸುಂಬಿಯ ಕೋಟೆ ಗೋಡೆಯು ಸುರಕ್ಷತಾ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗೆ ಕೋಣೆ, ಎತ್ತರದ ಸ್ತಂಭ, ಗೇಟುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ಈ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಆ ಕಾಲದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಜೀವನದ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಳಕಂಡ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುತ್ತದೆ.

- ಕೋಟೆಗಳು ಗ್ರಾಮಗಳ ಮೇಲಿನ ದಾಳಿಯ ವಿರುದ್ಧದ ರಕ್ಷಣಾತ್ಮಕ ಕ್ರಮವನ್ನು ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಒತ್ತಡವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.
- ಚರಂಡಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಶುಚಿತ್ವದ ಬಗ್ಗೆ ಜನರಿಗೆ ಇದ್ದ ಕಾಳಜಿ ಮತ್ತು ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿನ ಪ್ರಗತಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.
- ಕೋಟೆಯಂತಹ ದೊಡ್ಡ ಕಟ್ಟಡದ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಜನರು ದುಡಿಯಬೇಕಾಗಿದ್ದು ಅಧಿಕಾರ ಇದ್ದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೊಂದು ಕೆಲಸಗಾರರನ್ನು ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿರಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

19.4.2 ಕುಂಬಾರಿಕೆ

ಉತ್ತರದ ಹೊಳಪಿನ ಕಪ್ಪು ಮಡಿಕೆಯು ಮಹತ್ವದ ಲಕ್ಷಣ ಅದರ ಹೊಳಪಿನ ಮೇಲ್ಮೈ. ಅದನ್ನು ಮೆತ್ತಗಿನ ಜೇಡಿ ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ವೇಗವಾಗಿ ಚಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಗಾಲಿ ಬಳಸಿ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆ ಮಡಿಕೆಗಳು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ 1.55 ಮಿ.ಮೀ. ಮಾತ್ರ ದಪ್ಪವಿದ್ದು ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣದ ಜೊತೆಗೆ ಚಿನ್ನ, ಬೆಳ್ಳಿ, ಬಿಳಿ, ಗುಲಾಬಿ, ನೀಲಿ,

ಚಾಕೋಲೇಟ್, ಕಂದು ಬಣ್ಣದಲ್ಲೂ ಇದೆ. ರೂಪರ್, ಸೋನೆಪುರದಲ್ಲಿ ಒಡೆದ ಇಂತಹ ಮಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಪುನರ್ ಜೋಡಿಸಿ ಬಳಸಿರುವುದು ಈ ಮಡಿಕೆಗಳ ಮಹತ್ವ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಮಡಿಕೆ ಐಷಾರಾಮದ ವಸ್ತುವಾಗಿದ್ದು ಆ ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಬಳಕೆಗೆ ಸಿಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅಸಮಾನ ಆರ್ಥಿಕ ಗುಂಪುಗಳು ಇದ್ದ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಇದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಉತ್ತರದ ಹೊಳಪಿನ ಕಪ್ಪು ಮಡಿಕೆ ಮೇಲೆ ಹಳದಿ ಮತ್ತು ವರ್ಮಿಲಿಯನ್ ಬಣ್ಣಗಳನ್ನು ಬಳಿಯಲಾಗಿದೆ. ಸರಳವಾದ ಪಟ್ಟಿಗಳು, ಗೆರೆಗಳು, ಚುಕ್ಕಿಗಳು, ಸಮುದ್ರದ ತೆರೆ ಹೋಲುತ್ತಿದ್ದ ಸಾಲುಗಳು, ಹಲವಾರು ವೃತ್ತಗಳು, ಅರ್ಧವೃತ್ತಗಳು, ಕಮಾನುಗಳು ಈ ಮಡಿಕೆಗಳ ಮೇಲಿದ್ದ ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿನ್ಯಾಸಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಈ ಮಡಿಕೆಗಳು ಬಟ್ಟಲು ಮತ್ತು ಊಟದ ಪಾತ್ರೆಗೆ ಬಳಕೆ ಆಗುತ್ತಿದ್ದವು.

19.4.3 ಇತರೆ ವಸ್ತುಗಳು

ಉತ್ತರದ ಕಪ್ಪು ಹೊಳಪಿನ ಮಡಿಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ತಾಮ್ರ, ಚಿನ್ನ, ಕಬ್ಬಿಣ, ಬೆಳ್ಳಿ, ಕಲ್ಲು, ಗಾಜು, ಮೂಳೆಯಿಂದ ಮಾಡಿರುವ ಹಲವಾರು ಬಗೆಯ ಶಸ್ತ್ರಗಳು, ಸಲಕರಣೆಗಳು, ಒಡವೆಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ.ಇದು ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸಿದ್ದ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಗತಿಯ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಆರಂಭಿಕ ಬೌದ್ಧ ಕೃತಿಗಳು ಇದನ್ನು ದೃಢೀಕರಿಸಿದ್ದು ಅನೇಕ ಕಲೆ ಮತ್ತು ಕೌಶಲ್ಯಗಳ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಜಾತಕಗಳು ಮರ, ಲೋಹ, ಕಲ್ಲು ದಂತ ಮತ್ತು ಬೆಲೆಬಾಳುವ ಹರಳುಗಳ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಕುಶಲಕರ್ಮಿಗಳ 18 ಸಮೂಹದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುತ್ತದೆ.

ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾದ ತಾಮ್ರದ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಚೂರಿ, ಉಳಿ, ಭೈರಿಗೆ, ಸೂಜಿ, ಸರಳು, ಬಳೆಗಳು ಸೇರಿವೆ. ಬಣ್ಣ ಬಳಿದ ಬೂದು ಮಡಿಕೆಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಕಬ್ಬಿಣದ ವಸ್ತುಗಳ ವೈವಿಧ್ಯತೆ ಅಪಾರವಾಗಿದೆ. ಕೌಸಂಬಿಯ ನಿವೇಶನವೊಂದರಲ್ಲೇ ಕ್ರಿ.ಪೂ.800ರಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ. 550ವರೆಗಿನ 1115 ಕಬ್ಬಿಣದ ವಸ್ತುಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ.

ಅವುಗಳಲ್ಲಿ 1. ಕೃಷಿ ಸಲಕರಣೆಗಳಾದ ಕತ್ತಿ, ಸಲಾಕೆ, ಕುಶಲಕರ್ಮಿಗಳ ಉಪಕರಣಗಳಾದ ಕೊಡಲಿ, ಉಳಿ, ಭೈರಿಗೆ 2. ಬಾಣದ ತುದಿ, ಈಟಿಯ ತುದಿ ಮುಂತಾದ ಶಸ್ತ್ರಗಳು ಇದ್ದವು. 3. ಚೂರಿಗಳು, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಬಗೆಯ ಹಿಡಿಗಳು, ಕೊಕ್ಕೆಗಳು,ಮೊಳೆ, ರಿವಿಟ್,ರಿಂಗ್ ಮತ್ತು ಸಣ್ಣ ಗಂಟೆಗಳೂ ಇದ್ದವು.

ಉತ್ತರದ ಹೊಳಪಿನ ಕಪ್ಪು ಮಡಿಕೆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗುದ್ದಿದ ಗುರುತಿದ್ದ ಬೆಳ್ಳಿಯ ನಾಣ್ಯಗಳು ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ.ಇದು ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ವಸ್ತುಗಳ ವಿನಿಮಯದ ಬದಲು ಲೋಹದ ನಾಣ್ಯಗಳು ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದುದನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ.

19.4.4. ಒಡವೆಗಳು

ಗಾಜು, ಮೂಳೆ, ಮಣ್ಣು, ತಾಮ್ರ ಮತ್ತು ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಬೆಲೆಬಾಳುತ್ತಿದ್ದ ಕಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ ಮಣಿಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡು ಬಂದಿವೆ.ಇವು ವೃತ್ತಾಕಾರ, ಗೋಳಾಕಾರ, ಗುಮ್ಮಟಾಕಾರ, ಕೊಳವೆ ಆಕಾರ, ಪೀಪಾಯಿ ಆಕಾರ ಮತ್ತು ಚೌಕಾಕಾರದಲ್ಲಿವೆ. ಕ್ರಿ.ಪೂ.300 ಕಾಲದ ಚಿನ್ನದ ಮಣಿಯೊಂದು ಕೌಸಂಬಿಯಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ. ಇತರೆ ಆಭರಣಗಳ ಪೈಕಿ ಮಣ್ಣು, ಗಾಜು, ಚಿಪ್ಪು, ಕಲ್ಲು ಮತ್ತು ತಾಮ್ರದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಬಳೆಗಳು, ತಾಮ್ರ ,ಕಬ್ಬಿಣ, ಮಣ್ಣಿನ ಕೈಬೆರಳಿನ ಉಂಗುರಗಳು, ಮಣ್ಣು, ಅಗೇಟ್, ಕಾರ್ನೇಲಿಯನ್‌ನ ಪದಕಗಳು ಇದ್ದವು. ಇವು ಕೆಳಕಂಡ ಅಂಶವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ.

- ಆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಒಡವೆಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು.
- ಒಡವೆ ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ನುರಿತ ಕುಶಲಕರ್ಮಿಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಇದ್ದರು.
- ಒಡವೆ ತಯಾರಿಸಲು ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.
- ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಬೆಲೆಬಾಳುವ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ವ್ಯಾಪಾರ ಅಥವಾ ಅದಲುಬದಲು ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು.

19.4.5 ಮಣ್ಣಿನ ಗೊಂಬೆಗಳು

ಇವು ಮನುಷ್ಯನ, ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮತ್ತಿತರ ವಸ್ತುಗಳ ಪ್ರತಿರೂಪದಂತಿದ್ದವು.ಮನುಷ್ಯನ ಗೊಂಬೆಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಚ್ಚುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ತಯಾರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಪುರುಷ ಗೊಂಬೆಯು ಕಿರೀಟವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ವಿಶೇಷತೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಸ್ತ್ರೀ ಗೊಂಬೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಕಿರೀಟ, ಕಿವಿಯ ಆಭರಣಗಳು, ಕಂಠಹಾರ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಗೊಂಬೆಗಳನ್ನು ಕೈಯಿಂದಲೇ ತಯಾರಿಸಿದರೂ ನೈಜ ರೂಪ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.ಇವುಗಳ ಪೈಕಿ ಕುದುರೆ , ಗೂಳಿ, ಆನೆ ಇದ್ದವು.

ಆಟಿಕೆಯ ಗಾಡಿಗಳು, ಸರಳವಾದ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ತಲೆಯುಳ್ಳ ವಿಜಯಕಲೆಗಾರರು, ಚಿಂಡುಗಳು, ಕುಂಬಾರರ ಮುದ್ರೆಗಳು ಇತರೆ ಮಣ್ಣಿನ ವಸ್ತುಗಳು ಸೇರಿದ್ದವು. ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕೊನೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಿ ಲಿಪಿಯ ಅಕ್ಷರಗಳಿರುವ ಮಣ್ಣಿನ ಮುದ್ರೆಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಆ ನಿವೇಶನಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸವಿದ್ದ ಜನರ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುತ್ತವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಆಟಿಕೆಯ ಗಾಡಿಗಳು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾಗಣೆಗೆ ಅದೇ ಬಗೆಯ ಗಾಡಿ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುತ್ತದೆ.

19.4.6 ಆರ್ಥಿಕತೆ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಾರ

ಪುರಾತನ ಸಸ್ಯಗಳ ಅವಶೇಷಗಳು ಅಕ್ಕಿ,ಗೋಧಿ, ಬಾರ್ಲಿ, ನವಣೆ, ಬಟಾಣಿ ಮತ್ತು ಉದ್ದನ್ನು ಬೆಳೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡಿದೆ. ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅವಶೇಷ ಜನರು ಕುರಿ, ಆಡು, ದನಕರುಗಳು, ಹಂದಿ, ಮೀನಿನ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ಮಣಿಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕ್ರಿ.ಪೂ 600ರಿಂದ 200ರವರೆಗೆ ತಕ್ಷಿಲಾ, ಹಸ್ತಿನಾಪುರ, ಶ್ರವಸ್ತಿ, ಕೌಸಂಬಿ ನಡುವೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಸಂಬಂಧಗಳು ಇದ್ದುದು ಬೌದ್ಧ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಒಂಟಿ,ಕುದುರೆ, ಹೇಸರಗತ್ತೆ, ಎತ್ತು, ಎಮ್ಮೆ ಬಳಸಿ ಸಾಗಣೆ ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕ್ರಿ.ಪೂ. 6ರಿಂದ 3ನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ಭಾರತ ಪಶ್ಚಿಮ ದೇಶಗಳೊಂದಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಹೊಂದಿತ್ತು. ಬಟ್ಟೆ, ಸಾಂಬಾರ ಪದಾರ್ಥಗಳು, ಕಬ್ಬಿಣ, ಉಕ್ಕಿನ ವಸ್ತುಗಳು ರಫ್ತಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ರಾಜ್ಯಾಡಳಿತವು ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಿ ಚಿನ್ನ, ತಾಮ್ರ, ಕಬ್ಬಿಣ,ತವರ, ಸೀಸ, ಬೆಳ್ಳಿ, ವಜ್ರ ಬೆಲೆಬಾಳುವ ಹರಳುಗಳ ಮೇಲೆ ಏಕಸ್ವಾಮ್ಯ ಹೊಂದಿತ್ತು.

19.5 ಪಶ್ಚಿಮ, ಮಧ್ಯ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವ ಭಾರತದ ತಾಮ್ರದ ಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ

ಕ್ರಿ. ಪೂ. ಮೊದಲೆರಡು ಸಹಸ್ರಮಾನದಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮ, ಮಧ್ಯ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವ ಭಾರತದ ತಾಮ್ರದ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಬೇಸಾಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇತ್ತು. ಇವು ಮೂಲತಃ ಹಳ್ಳಿಗಳಾಗಿದ್ದು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಹೀಗಿವೆ.

- ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದ ಮೇಲೆ ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣ ಬಳಿದ ಮಡಿಕೆಗಳು
- ಅತ್ಯಂತ ಸುಸಜ್ಜಿತ ಸಿಲಿಕಾ ಕಲ್ಲುಗಳ ಖಡ್ಗದ ಉದ್ಯಮ
- ತಾಮ್ರದ ಬಗ್ಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದರೂ ಅದರ ಲಭ್ಯತೆ ಕಡಿಮೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಮಿತವಾಗಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.ನಿವೇಶನಗಳಲ್ಲಿ ವೃತ್ತ ಅಥವಾ ಆಯತಾಕಾರದ ಮನೆಗಳಿದ್ದು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಗುಂಡಿಗಳಲ್ಲೂ ವಾಸಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಾಕಾಣಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಆರ್ಥಿಕತೆ ನಿಂತಿತ್ತು. ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ತಾಪಿ ಕಣಿವೆ, ಕೊನೆಯ ಹರಪ್ಪ ವಾಸಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಡೈಮಾಬಾದ್‌ನ ಉತ್ಪನ್ನನ ಕೊನೆಯ ಹರಪ್ಪ ಜನರು ದಕ್ಷಿಣದ ಕಡೆ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಪ್ರವರ ಕಣಿವೆಯತ್ತ ಸಾಗಿರುವುದನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸಿದೆ.

ತಾಮ್ರ ಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ:

ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಹೆಸರು	ಕಾಲ
ಕಯಾತ	ಕ್ರಿ.ಪೂ. 2000-1800
ಅಹರ್ ಬನಸ್	ಕ್ರಿ.ಪೂ. 2000-1400
ಸವಲ್ಡ	ಕ್ರಿ.ಪೂ. 1700- 1200(ಮಧ್ಯಭಾರತ)
	ಕ್ರಿ.ಪೂ. 1700-1400(ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ)
ಪ್ರಭಾಸ್	ಕ್ರಿ.ಪೂ. 1800-1500
ರಂಗಪುರ್	ಕ್ರಿ.ಪೂ. 1400-700
ಚಿರಂಡ್	ಕ್ರಿ.ಪೂ 1500-750

ಕಯಾತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಕಾಲಿಸಿಂಧ್ ನದಿ ದಡದಲ್ಲಿ ಉಜ್ಜನಿಯಿಂದ 25 ಕಿ.ಮೀ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಇರುವ ಕಯಾತ್ ಗ್ರಾಮದ ಹೆಸರು ಪಡೆದಿದೆ. ಅಹರ್ ಮತ್ತು ಬನಸ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಬನಸ್ ನದಿ ಮತ್ತು ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಉದಯಪುರದ ಅಹರ್ನ ಹೆಸರು ಪಡೆದಿದೆ. ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು 50ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ನಿವೇಶನಗಳು ಬನಸ್ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿದೆ.

ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಸವಲ್ದದಲ್ಲಿ ಸವಲ್ದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ. ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದ ಮಹೇಶ್ವರ, ನವದಖೋಲಿಯಲ್ಲಿ ನರ್ಮದ ದಡದಲ್ಲಿ ಮಾಲ್ವ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇದೆ. ಮಾಲ್ವ ಜನರು ಕ್ರಿ.ಪೂ. 1600ರಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ವಲಸೆ ಹೋದರು. ತಾಪಿ, ಭೀಮಾ ಮತ್ತು ಗೋದಾವರಿ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶ್, ಡೈಮಾಬಾದ್, ಇನಾಂಗಾಂವ್ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಮಾಲ್ವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಾಗಿವೆ. ಗುಜರಾತ್‌ನ ಪ್ರಭಾಸ್ ಪಠಣ್ ಮತ್ತು ರಂಗಪೂರ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾಸ್ ರಂಗಪೂರ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ.

ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಜೊರ್ವೆಯಲ್ಲಿ ಜೊರ್ವೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇದ್ದು ಪ್ರಕಾಶ್, ಡೈಮಾಬಾದ್, ಇಮಾಮ್‌ಗಾಂವ್‌ನಲ್ಲಿ ಮಾಲ್ವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನಂತರ ಇದು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದೆ.

ಪೂರ್ವ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲು ಮತ್ತು ತಾಮ್ರ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಕೃಷಿ ಸಮುದಾಯಗಳಿದ್ದವು. ಉತ್ತರ ಬಿಹಾರದ ಬಿರಂಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಹಳ್ಳಿಯ ಅವಶೇಷಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಜನರು ಬಿದಿರು ಮತ್ತು ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ್ದ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸವಿದ್ದರು. ಅವರು ಕೆಂಪು ಕಪ್ಪು ಮಡಿಕೆ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶದ ಗೋರಖ್‌ಪುರ, ಬಿಹಾರದ ಗಯಾದಲ್ಲೂ ಇಂತಹ ನಿವೇಶನಗಳು ಪತ್ತೆ ಆಗಿದ್ದು ಈ ಜನರು ಗೋಧಿ, ಬಾರ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳದ ಬರ್ಧ್ವಾನ್ ಜಿಲ್ಲೆ, ಭಿರ್‌ಭಮ್ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲೂ ಇಂತಹುದೇ ಪುರಾವೆಗಳಿವೆ. ಈ ನಿವೇಶನಗಳು ಕ್ರಿ.ಪೂ 1500ರಿಂದ ಕ್ರಿ.ಪೂ. 750ರ ಆಸುಪಾಸಿನವು. ನಾವು ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ವಿವಿಧ ಗುಣಲಕ್ಷಣ ಅವಲೋಕಿಸೋಣ.

19.5.1 ಕುಂಬಾರಿಕೆ: ವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕ ಲಕ್ಷಣಗಳು

ತಾಮ್ರಯುಗದ ಕುಂಬಾರಿಕೆ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಅವಲೋಕಿಸೋಣ. ಕಯತ ಮಡಿಕೆಗಳು ಮೂರು ಬಗೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಕಡು ಕಂದು ಬಣ್ಣದ ವಿನ್ಯಾಸಗಳಿರುವ ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದ ದಪ್ಪನೆಯ ಮಡಿಕೆಗಳು, ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದ ತೆಳ್ಳನೆಯ ಮಡಿಕೆ ಮತ್ತು ಜುಟ್ಟಿನಂತಹ ಮೇಲ್ಭಾಗದ ಮಡಿಕೆಗಳು.

ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದ ದಪ್ಪನೆಯ ಮಡಿಕೆಗಳಿಗೆ ಉಂಗುರದಂತಹ ತಳವಿದ್ದು ಹರಪ್ಪ ಕಾಲದ ಮಡಿಕೆಯನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ. ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಸೋತಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮಡಿಕೆಗಳು ಕಾಲಿಂಗಬನ್‌ನ ಪೂರ್ವ ಹರಪ್ಪ ಕಾಲದ

ಮಡಿಕೆ ಹೋಲುತ್ತವೆ. ಅಹರ್‌ನ ಮಡಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ 7 ಬಗೆಗಳು ಇದ್ದರೂ ಕಪ್ಪು ಮತ್ತು ಕೆಂಪು ಮಡಿಕೆಯೇ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ. ಸವಲ್ದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮಡಿಕೆಗಳ ಮೇಲೆ ಹಕ್ಕಿಗಳ, ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮತ್ತು ಮೀನುಗಳ ಚಿತ್ರ ಇತ್ತು.

ಮಾಳ್ವ ಮಡಿಕೆಯು ಒರಟಾಗಿದ್ದು ಕಪ್ಪು ಅಥವಾ ಕಡುಕಂದು ಬಣ್ಣದ್ದಾಗಿದೆ. ಪ್ರಭಾಸ್ ಮತ್ತು ರಂಗಾಪುರ್ ಜೋರ್ವಾ ಮಡಿಕೆಗಳು ಹರಪ್ಪ ಕಾಲದ ಕಪ್ಪು ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣ ಬಳಿದ ಮಡಿಕೆಗೆ ಹೋಲುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಹೊಳಪು ಇದೆ.

ಇದಕ್ಕೆ ಹೊರತಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೆಂಪು ಮತ್ತು ಬೂದು ಬಣ್ಣದ ಮಡಿಕೆಗಳು ಎಲ್ಲೆಡೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿವೆ. ಮಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಗಾಲಿ ಬಳಸಿ ಅಥವಾ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಕೈಗಳಿಂದಲೇ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ಬಟ್ಟಲುಗಳು, ಅಗಲ ಬಾಯಿಯ ಬೇಸಿನ್‌ಗಳು, ತೆಳ್ಳನೆಯ ಕುತ್ತಿಗೆಯ ಗೋಳಾಕಾರದ ಹೂಜಿಗಳು, ಲೋಟಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿವೆ. ಮಾಳ್ವ ಮಡಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಕುಡಿಯುವ ಪಾತ್ರೆಗಳು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದರೆ ಜೋರ್ವಾ ಮಡಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಉದ್ದ ಕುತ್ತಿಗೆಯ ಗೋಳಾಕಾರದ ಹೂದಾನಿಗಳು ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿವೆ.

19.5.2 ಆರ್ಥಿಕತೆ

ತಾಮ್ರದ ಯುಗ ವೃದ್ಧಿಸಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶವು ಹತ್ತಿ ಬೆಳೆಯುವ ಕಪ್ಪು ಮಣ್ಣಿನ ಪ್ರದೇಶವೇ ಆಗಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿ ಅರೆ ಶುಷ್ಕ ವಾತಾವರಣ ಇದ್ದು ವಾರ್ಷಿಕ 400-1000 ಮಿ.ಮಿ ಮಳೆ ಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿನ ಆರ್ಥಿಕತೆ ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ಜಾನುವಾರು ಪಾಲನೆ ಆಗಿತ್ತು. ಬೇಟೆ ಮತ್ತು ಮೀನುಗಾರಿಕೆ ಮುಖಾಂತರವೂ ಆಹಾರ ಪಡೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

1. ಸಾಗುವಳಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಬೆಳೆಗಳು: ಉತ್ಪನ್ನದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಬೀಜಗಳು ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕೃಷಿಕ ಸಮುದಾಯ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ವಿವಿಧ ಬೆಳೆಗಳ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುತ್ತವೆ. ಬಾರ್ಲಿ, ಜೋಳ, ಅಕ್ಕಿ, ಹುರುಳಿ, ಗೋಧಿ, ಬಟಾಣಿ, ಉದ್ದು ಹೆಸರು ಪ್ರಮುಖ ಬೆಳೆಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಬಾರ್ಲಿಯು ಈ ಯುಗದ ಪ್ರಮುಖ ಧಾನ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಇನಾಮ್‌ಗಾಂವ್‌ನ ಪುರಾವೆಗಳು ಕೃಷಿಕರಿಗೆ ಪರ್ಯಾಯ ಬೆಳೆ ಪದ್ಧತಿ, ಬೇಸಿಗೆ ಚಳಿಗಾಲದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಬೆಳೆ ಬೆಳೆಯುವುದು, ಕೃತಕ ನೀರಾವರಿ ಕಲ್ಪಿಸುವ ಕಲೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡಿದೆ.

240 ಮೀಟರ್ ಉದ್ದ 2.4 ಮೀಟರ್ ಅಗಲದ ನಾಲೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಕ ಜೋರ್ವಾ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿ 200 ಮೀಟರ್ ಉದ್ದದ 4 ಮೀ ಅಗಲ, 3.5 ಮೀಟರ್ ಆಳದ ಕಾಲುವೆ ಮೂಲಕ ನೀರು ಹರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇನಾಮ್‌ಗಾಂವ್ ಸಮೀಪ ಜಾನುವಾರುಗಳ ಕುತ್ತಿಗೆಯ ಮೂಳೆಯಿಂದ ಮಾಡಿದ್ದ ನೇಗಿಲಿನಂತಹ ಕೃಷಿ ಸಲಕರಣೆ ಪತ್ತೆಯಾಗಿದ್ದು ಕಪ್ಪು ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಕೃಷಿಗೆ ಬಳಸಲಾಗಿದೆ.

2. ಪ್ರಾಣಿಗಳು: ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಉತ್ಪನ್ನದಲ್ಲಿ ಸಾಕುಪ್ರಾಣಿಗಳು ಮತ್ತು ಕಾಡುಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮಾಹಿತಿ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಅ) ದನ, ಕರು, ಕುರಿ, ಆಡು, ಹಂದಿ, ಕುದುರೆ, ನಾಯಿಯನ್ನು ತಾಮ್ರದ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಸಾಕಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ದನ, ಕುರಿ, ಆಡಿನ ಮೂಳೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದಿರುವ ಕಡಿದ ಗುರುತು ಅವುಗಳನ್ನು ಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ವಧೆ ಮಾಡಿರುವುದನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. 3 ತಿಂಗಳಿಂದ 3 ವರ್ಷದೊಳಗಿನ ಸಣ್ಣ ಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ವಧೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಮೂಳೆಗಳ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ. ಆ) ಕೃಷ್ಣಮೃಗ, ಜಿಂಕೆ, ಸಾಂಬಾರ್, ಕಡವೆ, ನೀಲಗಾಯಿ, ಚಿರತೆ, ಕಾಡೆಮ್ಮೆ, ಒಂದು ಕೊಂಬಿನ ಘೇಂಡಾಮೃಗ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದಕ್ಕೆ ಪುರಾವೆ ಸಿಕ್ಕಿದೆ. ಮೀನು, ನೀರು ಕೋಳಿ, ಆಮೆ, ಇಲಿಗಳ ಮೂಳೆಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಸಮುದ್ರದ ಮೀನಿನ ಮೂಳೆಗಳು ಇನಾಮ್‌ಗಾಂವ್‌ನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದು 200 ಕಿ.ಮೀ ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿರುವ ಕಲ್ಯಾಣ ಅಥವಾ ಮಹರ್‌ನಲ್ಲಿ ಮೀನುಗಾರಿಕೆ ನಡೆಸಿರಬೇಕು. ಸಾಕಿದ ಮತ್ತು ಕಾಡುಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸುಟ್ಟ ಮೂಳೆಯು ಅವುಗಳನ್ನು ತೆರೆದ ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಸುಟ್ಟಿರಬೇಕು ಎಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

19.5.3 ಮನೆಗಳು ಮತ್ತು ವಾಸಸ್ಥಳ

ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಮನೆಗಳ ಮಾದರಿ ಗಮನಿಸೋಣ. ಮಣ್ಣಿನ ಗೋಡೆ ಮತ್ತು ಹುಲ್ಲಿನ ಮಾಡುಗಳಿದ್ದ ಆಯತ ಮತ್ತು ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಮನೆಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿದ್ದರೂ ಮನೆಗಳ ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಇತ್ತು.

1) ಸವಲ್ದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮನೆಗಳು ಒಂದೇ ಕೋಣೆಯ ಆಯತಾಕಾರದ್ದಾಗಿದ್ದು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಮಾತ್ರ 2-3 ಕೋಣೆಗಳು ಇವೆ. ಅಹರ್‌ನ ಜನರು ಪದರಕಲ್ಲಿನ ಪೀಠ ನಿರ್ಮಿಸಿ ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಮಣ್ಣು ಅಥವಾ ಇಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದ ಗೋಡೆ ನಿರ್ಮಿಸಿ ಹಾಸುಗಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಸಿಂಗರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

2) ಅಹರ್‌ನ ಮನೆಗಳು 7 ಮೀಟರ್ ಉದ್ದ 5 ಮೀಟರ್ ಅಗಲ ಇದ್ದು ದೊಡ್ಡ ಮನೆ 10 ಮೀಟರ್ ಉದ್ದವಿತ್ತು. ದೊಡ್ಡ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಭಜನಾ ಗೋಡೆ, ನಡುಮನೆ, ಸುಸಜ್ಜಿತ ಅಡಿಗೆ ಮನೆ ಇತ್ತು.

3) ನವದಟೋಲಿ, ಪ್ರಕಾಶ್, ಡೈಮಾಬಾದ್, ಇನಾಮ್‌ಗಾಂವ್‌ನ ನಿವೇಶನಗಳು ದೊಡ್ಡದಾಗಿದ್ದವು. ಇನಾಮ್‌ಗಾಂವ್‌ನ 20 ಮನೆಗಳು ಪೂರ್ವ ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಯೋಜನಾಬದ್ಧವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದು ಮನೆಗಳ ನಡುವೆ 1.2 ಮೀಟರ್ ಜಾಗ ಇತ್ತು. ಈ ಮನೆಗಳು 7 ಮೀಟರ್ ಉದ್ದ 5 ಮೀಟರ್ ಅಗಲ ಇದ್ದು ವಿಭಜನಾ ಗೋಡೆಯೂ ಇತ್ತು. ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಎತ್ತರದ ಮಣ್ಣಿನ ಗೋಡೆ ಇತ್ತು. ಒಳಗೆ ಗೋಳಾಕಾರದ ಬೆಂಕಿ ಗುಂಡಿ ಇದ್ದು ಬೆಂಕಿ ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಅವಕಾಶ ಇತ್ತು. ನವದಟೋಲಿಯ ಅಡಿಗೆ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಗುಂಡಿಯ ಆಳದ ಗುಡಾಣದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಮಣ್ಣಿನ ವೇದಿಕೆಗಳನ್ನು ಧಾನ್ಯ ಶೇಖರಿಸಿಡುತ್ತಿದ್ದ ಪಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ಇರಿಸಲು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

4) 1 ರಿಂದ 4 ಹೆಕ್ಟೇರ್ ವಿಸ್ತೀರ್ಣದ ಗ್ರಾಮಗಳಿದ್ದ ಜೊರ್ವಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮಹತ್ವದ ಅಂಶ ಎಂದರೆ ಪ್ರತಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲೂ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಕೇಂದ್ರ ಸ್ಥಾನ ಇತ್ತು. ಪ್ರಕಾಶ್, ಡೈಮಾಬಾದ್, ಇನಾಮ್‌ಗಾಂವ್ ತಾಪಿ, ಗೋದಾವರಿ ಮತ್ತು ಭೀಮಾ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಕೇಂದ್ರ ಸ್ಥಾನಗಳಾಗಿದ್ದವು. 30 ಹೆಕ್ಟೇರ್ ವಿಸ್ತೀರ್ಣದ ಡೈಮಾಬಾದ್ ಜೊರ್ವಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲೇ ಅತ್ಯಂತ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರದೇಶ. ಪ್ರಕಾಶ್ ಮತ್ತು ಇನಾಮ್‌ಗಾಂವ್ ತಲಾ 5 ಹೆಕ್ಟೇರ್ ವಿಸ್ತೀರ್ಣದ್ದಾಗಿತ್ತು.

5) ಇನಾಮ್‌ಗಾಂವ್‌ನ ಜೋರ್ವಾ ಪ್ರದೇಶದ ಗಮನಾರ್ಹ ಲಕ್ಷಣ ಎಂದರೆ ಕುಶಲಕರ್ಮಿಗಳ ಮನೆಗಳು. ಕುಂಬಾರರು, ಚಿನ್ನದ ಕೆಲಸಗಾರರು, ದಂತದ ಕೆತ್ತನೆಗಾರರ ಮನೆಗಳು ವಾಸಸ್ಥಾನದ ಪಶ್ಚಿಮ ಹೊರವಲಯದಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೆ ಅನುಕೂಲಸ್ಥ ಕೃಷಿಕರ ಮನೆಗಳು ಕೇಂದ್ರ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಅನುಕೂಲಸ್ಥರ ಮನೆಗಳಿಗಿಂತ ಕುಶಲಕರ್ಮಿಗಳ ಮನೆ ಚಿಕ್ಕದಾಗಿದ್ದವು. ಮನೆಗಳ ಗಾತ್ರ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಸ್ಥಳವು ಆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಕುಶಲಕರ್ಮಿಗಳಿಗೆ ಕೆಳಸ್ಥಾನ ಇದ್ದ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ತಾಮ್ರಯುಗದ ನಿವೇಶನಗಳ ಸುತ್ತಲೂ ಕೋಟೆಗಳಿದ್ದು ಕುತೂಹಲ ಮೂಡಿಸುತ್ತದೆ. ಮೂಲ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅರ್ನ್ ಮತ್ತು ನಗ್ನಾ ಹಾಗೂ ಜೋರ್ವಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಇನಾಮ್‌ಗಾಂವ್‌ನಲ್ಲಿ ಕೋಟೆಯಂತಹ ಮಣ್ಣಿನ ಗೋಡೆಗಳು ಇದ್ದವು. ಇನಾಮ್‌ಗಾಂವ್‌ನ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಪೂ 1400-1000ರ ಆರಂಭಿಕ ಜೋರ್ವಾ ಮತ್ತು ಕ್ರಿ.ಪೂ. 1700ರ ಕೊನೆಯ ಜೋರ್ವಾ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿದ್ದವು. ಆರಂಭಿಕ ಜೋರ್ವಾ ಮನೆಗಳು ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಆಯತಾಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದು 30 ಸೆ.ಮೀ. ಮಣ್ಣಿನ ಗೋಡೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೊಂದಿದ್ದವು. ಪೂರ್ವ-ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಈ ಮನೆಗಳ ನಡುವೆ 5 ಅಡಿ ಅಗಲದ ಖಾಲಿ ಜಾಗ ಇತ್ತು. ಕೊನೆಯ ಜೋರ್ವಾ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣಿನ ಗೋಡೆಗಳ ಸಣ್ಣ ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಗುಡಿಸಲುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಮಳೆಯ ಕೊರತೆ ಮತ್ತು ಕೃಷಿ ಕ್ಷೀಣಿಸಿದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಬದಲಾವಣೆ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ಕ್ರಿ.ಪೂ. 2ನೇ ಸಹಸ್ರಮಾನದ ಅಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಹವಾಮಾನದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದ ಬದಲಾವಣೆಯಿಂದಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಶುಷ್ಕ ವಾತಾವರಣ ಮೂಡಿ ಜನರು ವಲಸೆ ಹೋಗಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದರು. ವಿವಿಧ ಕಾಲದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೂಳೆಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಈ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಬರಲಾಗಿದೆ. ಶುಷ್ಕ ವಾತಾವರಣದಿಂದಾಗಿ ಆರ್ಥಿಕತೆಯು ಕೃಷಿಯ ಬದಲು ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕುರಿ, ಮೇಕೆ ಸಾಕುವುದನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿತು.

19.5.4 ಇತರೆ ಗುಣಲಕ್ಷಣಗಳು

ಎಲ್ಲ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳೂ ಕ್ಯಾಲಿಡೋನಿ, ಅಗೇಟ್ ಮುಂತಾದ ಸಿಲಿಕಾ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿದೆ. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಉದ್ದನೆಯ ಖಡ್ಗಗಳು, ಮೊಂಡಾದ ಬಾಯಿಯ ಕತ್ತಿಗಳು, ಚೂರಿಗಳು ಮುಂತಾದ ಶಸ್ತ್ರಗಳು ಇದ್ದವು. ಕೆಲ ಕತ್ತಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಸಲಕಣೆಗಳಿಗೆ ಹೊಳಪಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ತುದಿ ಇದ್ದು ಅದನ್ನು ಕೃಷಿಯಲ್ಲಿ ಕಠಾವು ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗಿದೆ. ಹೊಳಪಿನ ಕಲ್ಲಿನ ಕೊಡಲಿಗಳು ಕೂಡ ಕರ್ನಾಟಕ, ಆಂಧ್ರದ ನವಶಿಲಾಯುಗ, ತಾಮ್ರದ ಯುಗದ ನಿವೇಶನಗಳಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ. ತಾಮ್ರದ ಚಪ್ಪಟೆ ಕೊಡಲಿ, ಬಾಣದ ತುದಿ, ಈಟಿ, ಉಳಿ, ಮೀನು ಹಿಡಿಯುವ ಕೊಕ್ಕೆ, ಖಡ್ಗಗಳು, ಕತ್ತಿಗಳು, ಬಳೆ, ಉಂಗುರ, ಮಣಿಗಳು ಸಿಕ್ಕಿವೆ. ಕಯಾತದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಡಿಕೆಯಲ್ಲಿ 28 ತಾಮ್ರದ ಬಳೆಗಳು ಸಿಕ್ಕಿವೆ. ಕೊಡಲಿಯನ್ನು ಎರಕ ಹೊಯ್ದು ಮಾಡಿದ್ದು ಉಳಿದವುಗಳನ್ನು ಸುತ್ತಿಗೆಯಿಂದ ಬಡಿದು ಆಕಾರ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಒಡವೆಗಳ ಪೈಕಿ ಕಾರ್ನೇಲಿಯನ್, ಅಗೇಟ್, ಕ್ಯಾಲಿಡೋನಿ, ಚಿಪ್ಪಿನ ಮಣಿಗಳು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿವೆ. ಬಳಪದ ಕಲ್ಲಿನ 40 ಸಾವಿರ ಸಣ್ಣ ಮಣಿಗಳಿರುವ ಕಂಠಹಾರ ಕಯತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಸೇರಿದೆ. ಇನಾಮ್‌ಗಾಂವ್‌ನಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನ, ದಂತದ ಮಣಿಗಳು ತಾಮ್ರದ ಕಿವಿಯೋಲೆ, ಕಾಲ್ಕೆಜ್ಜೆ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

ಈ ನಿವೇಶನಗಳಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣಿನ ವಸ್ತುಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡು ಬಂದಿವೆ. ಇವು ಮಾನವ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿದೆ. ಡುಬ್ಬು ಇದ್ದು, ಮೇಲಕ್ಕೆ ಚಾಚಿರುವ ಅಥವಾ ಸುರುಳಿಯಾಕಾರದಲ್ಲಿರುವ ಕೊಂಬುಳ್ಳ ಗೂಳಿಯ ಗೊಂಬೆ ಕಯಾತದಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿದ್ದು ಆಸಕ್ತಿ ಕೆರಳಿಸುತ್ತದೆ. ಗೂಳಿಯು ಪೂಜಾರ್ಹ ಪ್ರಾಣಿಯಾಗಿತ್ತು ಅಥವಾ ಗೂಳಿಯ ಗೊಂಬೆಗಳು ಆಟಿಕೆಯ ವಸ್ತುಗಳೂ ಆಗಿರಬಹುದು.

ಡೈಮಾಬಾದ್ ರಾಶಿ ದಿಬ್ಬವೊಂದರ ಮೇಲೆ ಜೋರ್ವ ಅವಧಿಯ ನಾಲ್ಕು ತಾಮ್ರದ ವಸ್ತುಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಇವು ದೊಡ್ಡದಾಗಿದ್ದು, ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿದ್ದು 60 ಕೆ.ಜಿ. ಗಿಂತ ತೂಕದ್ದಾಗಿದೆ.

1. **ಆನೆ:** 25 ಸೆಂ.ಮೀ. ಎತ್ತರ ಮತ್ತು 27 ಸೆಂ.ಮೀ. ಉದ್ದದ ಆನೆ ಅತ್ಯಂತ ತೂಕದ್ದಾಗಿದ್ದು ತಾಮ್ರದ ವೇದಿಕೆ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದೆ.ಇದರ ಅಚ್ಚು ಇರಿಸಲು 4 ಆವರಣಗಳಿವೆ.
2. **ಘೆಂಡಾಮೃಗ:** ಇದು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಣ್ಣದಾಗಿದ್ದು ತಾಮ್ರದ ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದೆ. 2 ಗಟ್ಟಿಯಾದ ತಾಮ್ರದ ಅಚ್ಚುಗಳಿಗೆ ಗಾಲಿಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸಿಂಧೂ ಮುದ್ರೆಯ ಘೆಂಡಾಮೃಗವನ್ನು ಇದು ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ.
3. **ಸಾರಥಿಯೊಂದಿಗಿನ ಎರಡು ಚಕ್ರದ ರಥ:** ಈ ರಥವು ಉದ್ದನೆಯ ಕಂಬದ ಆಸರೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ತಾಮ್ರದ ಪಟ್ಟಿಗಳ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ಎತ್ತುಗಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ರಥದ ಅಡ್ಡಪಟ್ಟಿಯ ಹಿಂದೆ ಸಾರಥಿ ನಿಂತಿದ್ದು ಇಂಹತ ರಥ ಬೇರೆಲ್ಲೂ ಕಂಡುಬಂದಿಲ್ಲ.
4. **ಎಮ್ಮೆ:** ಇದಕ್ಕೆ ಕೂಡ ಗಾಲಿ ಮತ್ತು ಅಚ್ಚಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇದೆ. ಮಹೆಂಜದಾರೋದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ಮಣ್ಣಿನ ಮತ್ತು ತಾಮ್ರದ/ಕಂಚಿನ ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಹೋಲಿಕೆ ಇದೆ. ಡೈಮಾಬಾದ್‌ನ ತಾಮ್ರದ ವಸ್ತುಗಳ ಪರಿಶೀಲನೆ ನಡೆಸಿದಾಗ ತಾಮ್ರವು ತವರ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಲೋಹದೊಂದಿಗೆ ಬೆರೆತಿಲ್ಲ ಎಂದು ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ. ಈ ಡೈಮಾಬಾದ್ ರಾಶಿಯನ್ನು ಕ್ರಿ.ಪೂ. 1600ರಿಂದ 1300ರ ಕೊನೆಯ ಹರಪ್ಪ ಅವಧಿಯದ್ದೆಂದು ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ.

19.5.5 ಧರ್ಮ, ನಂಬಿಕೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ

ಉತ್ಖನನಗಳು ಆ ಕಾಲದ ಜನರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆ ಮತ್ತು ನಂಬಿಕೆಗಳ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲಿವೆ.

1. **ದೇವಿ:** ತಾಮ್ರದ ಯುಗದ ಜನರು ದೇವಿಯನ್ನು ನಂಬಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬೇಯಿಸದ ಮತ್ತು ಬೇಯಿಸಿದ ಮಣ್ಣಿನ ದೇವಿಯ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿದ್ದು ಕೆಲ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ತಲೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಇನಾಮ್‌ಗಾಂವ್‌ನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಸ್ತನ ಬಿಟ್ಟರೆ ಬೇರೆ ಭೌತಿಕ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಲ್ಲ. ಕ್ರಿ.ಪೂ. 1300ರ ಜೋರ್ವಾ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ದೇವಿಯ ಪೂಜೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪುರಾವೆಗಳು ಇವೆ. ಮನೆಯ ನೆಲದ ಕೆಳಗೆ ಹೂಳಿದ ತಲೆ ಇಲ್ಲದ ದೇವಿಯ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಸ್ತನವಿದ್ದು ಜೊತೆಗೊಂದು ಗೂಳಿಯ ಪ್ರತಿಮೆಯೂ ಇದೆ. ಈ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಸಕಮ್‌ಘರಿ ದೇವಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಬರ ಹೋಗಲಾಡಿಸಲು ಪೂಜಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

2. ದೇವರುಗಳು: ತಾಮ್ರದ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ದೇವರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಅಪರೂಪ. ಜೋರ್ವಾ ಅವಧಿಯ ಕ್ರಿ.ಪೂ. 1000ದಿಂದ 700ರ ಅವಧಿಯ ಎರಡು ಮಣ್ಣಿನ ಪುರುಷ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿದ್ದು ಬರ ಹೋಗಲಾಡಿಸಲು ಇವುಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಪೂ. 1600ರ ಮಾಳ್ವ ಅವಧಿಯ ವರ್ಣದ ಹೂಜಿಯು ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪೀಠಗಳಿದ್ದು ಮೊದಲನೆಯದರಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ, ಸಿಂಹ, ನವಿಲು, ಜಿಂಕೆ ಚಿತ್ರಗಳಿದ್ದರೆ ಕೆಳಗಿನ ಪೀಠದಲ್ಲಿ ಜಿಗಿಯುತ್ತಿರುವ ಹುಲಿ, ಚಿರತೆಗಳಿವೆ. ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತಗೊಂಡಿದ್ದ ಈ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ಆಚರಣೆಗಾಗಿ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದಿರಬೇಕು.ತಾಮ್ರದ ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಆನೆ, ಎಮ್ಮೆಗಳು ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಬಳಕೆ ಆಗಿರಬೇಕು.

3. ಹೂಳುವ ವಿಧಾನಗಳು: ಸತ್ತವರನ್ನು ಹೂಳುವುದು ಮಾಮೂಲಾಗಿತ್ತು. ಹಿರಿಯರು ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳ ಶವವನ್ನು ತಲೆ ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕಾಲು ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿ ಹೂಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.ಹಿರಿಯರನ್ನು ಉದ್ದುದ್ದಕ್ಕೆ ಮಲಗಿಸಿ ಹೂಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಭಸ್ಮಕರಂಡದಂತಹ ದೊಡ್ಡ ಮಡಿಕೆ ಅಥವಾ ಎರಡೆರಡು ಮಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಹೂಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಶವಗಳನ್ನು ಮನೆಯ ಒಳಗೇ ಅಗೆದ ಗುಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅಪರೂಪಕ್ಕೆ ಮನೆಯ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಹೂಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಜೋರ್ವಾ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯರ ಶವದ ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಆನಂತರ ಹೂಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.ಸತ್ತವರು ಭೂತವಾಗಿ ಕಾಡಬಾರದು ಎಂದು ಹೀಗೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ದೊಡ್ಡವರ ಸಮಾಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಿ ಸಲಕರಣೆಗಳು ಮತ್ತು ಅರ್ಪಣೆಗಳನ್ನು ಎರಡು ಮಡಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಇರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕೊನೆಯ ಜೋರ್ವಾ ಅವಧಿಯ ಸಮಾಧಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ 15 ಮಡಿಕೆಗಳಿದ್ದವು. ಸತ್ತವರ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಶವದೊಂದಿಗೆ ಹೂಳುತ್ತಿದ್ದು ಅಸ್ತಿಪಂಜರವೊಂದರ ಕುತ್ತಿಗೆಯಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರದ ಆಭರಣ ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ. ಮಗುವೊಂದರ ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ 12 ತಾಮ್ರದ ಮಣಿಗಳಿದ್ದ ಕಂಠಹಾರ ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ. ಇನಾಮ್‌ಗಾಂವ್‌ನಲ್ಲಿ ಜೋರ್ವಾ ಅವಧಿಯ ಅಪರೂಪದ ಸಮಾಧಿಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ. ಬೇಯಿಸಿದ ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ ನಾಲ್ಕು ಕಾಲುಗಳ ಭಸ್ಮಕರಂಡದಂತಹ ಪಾತ್ರೆ ಇದ್ದು ಅದರ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗವು ಮನುಷ್ಯನ ದೇಹ ಹೋಲುತ್ತದೆ.ಈ ಭಸ್ಮಕರಂಡವು 80 ಸೆ.ಮೀ ಎತ್ತರ, 50 ಸೆ.ಮೀ ಉದ್ದವಿದ್ದು 30-40 ವರ್ಷ ಪ್ರಾಯದ ಪುರುಷನ ಕುಳಿತ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅಸ್ತಿಪಂಜರ ಹೊಂದಿತ್ತು. ಇದರ ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಲಾಗಿಲ್ಲ. ಈ ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ ದೋಣಿಯ ಚಿತ್ರಗಳಿರುವ ಮಡಿಕೆ ಇದ್ದು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ತಲುಪುವ ಸೂಚನೆಯಂತಿದೆ. ಈ ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿರಿಸಿದ ಶವವು ಉನ್ನತ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಅಥವಾ ಆ ಪ್ರದೇಶದ ಆಡಳಿತದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನದ್ದೇ ಇರಬೇಕು. ಇದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಬಗೆಯ ಹೂಳುವ ಪದ್ಧತಿ ಇದ್ದ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಗುಂಪಿನದ್ದೂ ಆಗಿರಬಹುದು.

19.5.6 ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಘಟನೆ

ತಾಮ್ರ ಯುಗದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದಾಗ ಎರಡು ಬಗೆಯ ನಿವೇಶನಗಳು ಇರುವುದು ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಒಂದು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಿದರೆ, ಎರಡನೆಯದು

ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ತಾಮ್ರದ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಘಟನೆ ಇತ್ತು ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಕೋಟಿ ನಿರ್ಮಾಣ ಮುಂತಾದ ಕಟ್ಟಡಗಳ ಮೂಲಕವೂ ದೃಢಪಟ್ಟಿದೆ. ಧಾನ್ಯ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವ ದೊಡ್ಡ ಕಣಜಗಳು, ಕೆರೆ ಕಾಲುವೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕೂಡ ಇದನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ತಾಮ್ರದ ಯುಗವು ಹರಪ್ಪ ಕಾಲದ ಕೆಲ ಗುಣಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲ ಸ್ವಲ್ಪ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಬಲವಾದ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮಧ್ಯೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಸಂಬಂಧಗಳು ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಪರ್ಕ ಇತ್ತು.

ಕ್ರಿ.ಪೂ. 2ನೇ ಸಹಸ್ರಮಾನದಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚಾಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಲೋಹ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಕೃಷಿಕ ಸಮುದಾಯ ಒಂದನೇ ಸಹಸ್ರಮಾನದ ವೇಳೆಗೆ ನಾಪತ್ತೆಯಾಗಿತ್ತು. ಬರಗಾಲ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಕೂಲ ಹವಾಮಾನ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು. ಗೋದಾವರಿ, ತಾಪಿ ಮತ್ತಿತರ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿ ಜನರೇ ಇಲ್ಲದೆ ಖಾಲಿಯಾಗಿ ಆನಂತರ 6 ಶತಮಾನಗಳ ನಂತರ ಕ್ರಿ.ಪೂ. 500-600ರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ನಗರಗಳಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟವು.

19.6 ಸಾರಾಂಶ

ಕ್ರಿ.ಪೂ.2000ದ ವೇಳೆಗೆ ಭಾರತದ ವಿವಿಧ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಸಮುದಾಯವು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತ್ತು. ಈ ಕೃಷಿಕರು ಕಲ್ಲು ಮತ್ತು ತಾಮ್ರದ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇವರು ಕಾವಿ ಬಣ್ಣದ ಮಡಿಕೆ ಮತ್ತು ಕಪ್ಪು-ಕೆಂಪು ಮಡಿಕೆ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಗೆ ಬಗೆಯ ತಾಮ್ರದ ಸಲಕರಣೆಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ. ಮಧ್ಯ ಭಾರತದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಕಪ್ಪು ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಸಲಾದ ಉತ್ಖನನ ಕಯತ, ಮಾಳ್ವ ಮತ್ತು ಜೋರ್ವಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಬಗ್ಗೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಪೂ. 750ರ ವೇಳೆಗೆ ಆ ಸಮುದಾಯಗಳು ಕಬ್ಬಿಣ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡಿವೆ. ತಾಮ್ರದ ಯುಗದ ಸಮುದಾಯಗಳು ಮಡಿಕೆ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ವೈವಿಧ್ಯತೆ ತೋರಿವೆ. ಈ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಸಮುದಾಯಗಳ ನಡುವೆ ಸಂವಾದ ಮತ್ತು ನಗರೀಕರಣದ ಕಡೆಗೆ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರ ನಡೆದಿತ್ತು.

ಈ ನಿವೇಶನಗಳ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಆ ಕಾಲದ ವಿವಿಧ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ,ವ್ಯಾಪಾರ ಸಂಬಂಧ, ಒಡವೆ, ಸಲಕರಣೆಗಳ ಬಗೆಗಳು ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ನಂಬಿಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿ ಸಿಗುತ್ತದೆ.

19.7 ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು

1. ತಾಮ್ರದ ರಾಶಿ: ಭಾರತದ ಉತ್ತರ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಉತ್ಖನನದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ತಾಮ್ರದ ಸಂಕೀರ್ಣಗಳು
2. ಜೋರ್ವೆ: ಅಹ್ಮದ್‌ನಗರದ ಸಂಗಮನರ್ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಗೋದಾವರಿ ನದಿಯ ಉಪನದಿ ಪ್ರವರದ ದಂಡೆಯ ಪುರಾತನ ಹಳ್ಳಿ

19.8 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ

1. ಉತ್ತರದ ಹೊಳಪಿನ ಕಪ್ಪು ಮಡಿಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸಿ.
2. ಪಶ್ಚಿಮ, ಮಧ್ಯ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವ ಭಾರತದ ತಾಮ್ರದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿ.

19.9 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಉತ್ತರಗಳು

1. ವಿಭಾಗ 19.4 ನೋಡಿ
2. ವಿಭಾಗ 19.5 ನೋಡಿ

19.10 ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

1. N.R. Banerjee – The Iron Age in India.

ಪಠ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದವರು:

ಡಾ. ಚಂದ್ರಕಾಂತ ಎನ್ ಕೋಳಿಗಿಡ್ಡೆ

ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದವರು:

ಡಾ. ಎನ್.ಸಿ. ಸುಜಾತ

ಘಟಕ - 20 ಇತಿಹಾಸ ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಇತಿಹಾಸ ಮಧ್ಯದ ಅವಧಿಯ ಬಂಡೆಯಿಂದ ಕೊರೆದ
ಕಲೆ

ರಚನೆ

20.2 ಉದ್ದೇಶಗಳು

20.1 ಪೀಠಿಕೆ

20.2 ಕಾಲಾನುಕ್ರಮ

20.3 ಇತಿಹಾಸಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಇತಿಹಾಸ ಮಧ್ಯದ ಅರ್ಥ

20.4 ಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಕಲೆಗಳ ನಿವೇಶನದ ಪರಿಸರ

20.5 ಮಧ್ಯಭಾರತದ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಕಲೆ

20.6 ಮಹಾದಿಯೋ ಚಿಟ್ಟದ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಚಿತ್ರಗಳು

20.7 ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಕಲೆ

20.8 ಹಿಮಾಲಯದ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಕಲೆ

20.9 ವಸ್ತುಗಳು

20.10 ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಕಲೆಯ ಸಂಶೋಧನೆ

20.11 ಸಾರಾಂಶ

20.12 ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು

20.13 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ

20.14 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಉತ್ತರಗಳು

20.15 ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

20.0 ಉದ್ದೇಶಗಳು

ಭಾರತದ ಪುರಾತನ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಕಲೆಯು ಹೊಸ ಮತ್ತು ಉದಯೋನ್ಮುಖ ಕ್ಷೇತ್ರ. ಈ ಘಟಕ ಓದಿದ ಬಳಿಕ ನೀವು ಕೆಳಕಂಡ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೀರಿ.

- ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯ ಇತಿಹಾಸದ ಕಾಲದ ಬಂಡೆ ಮೇಲಿನ ಕಲೆ
- ಆ ಕಲೆಯ ತಂತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಶೈಲಿಗಳು

20.1 ಪೀಠಿಕೆ

ಈ ಘಟಕದಲ್ಲಿ ನೀವು ಭಾರತದ ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯ ಇತಿಹಾಸದ ಕಲೆಯ ಅರ್ಥ, ಪ್ರಮುಖ ನಿವೇಶನಗಳು, ಅದರ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಜನರ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುತ್ತೀರಿ.

20.2 ಕಾಲಾನುಕ್ರಮ

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಂಡೆಯಿಂದ ಕೊರೆದ ಕಲೆ 2500 ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿತ್ತು. ಸಣ್ಣ ಶಿಲೆಯ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಕಾರ ಇದು 2500 ವರ್ಷಗಳಷ್ಟು ಹಳೆಯದಾಗಿದೆ

20.3 ಇತಿಹಾಸ ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಇತಿಹಾಸ ಮಧ್ಯದ ಅರ್ಥ

ಮಾನವನ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಪೂರ್ವ ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯ ಇತಿಹಾಸ ಎಂದು ವಿಭಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪೂರ್ವ ಇತಿಹಾಸ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾನವ ಒರಟಾದ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ಸಲಕರಣೆಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಇತಿಹಾಸದ ಪುನರ್ನಿರ್ಮಾಣ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ ಅಲೆಮಾರಿ ಆಗಿದ್ದನು

20.4 ಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಕಲೆಯ ನಿವೇಶನಗಳ ಪರಿಸರ

ಭಾರತದ ವಿವಿಧ ಬೌಗೋಳಿಕ ಮತ್ತು ಭೂವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬಂಡೆ ಮೇಲಿನ ಕಲೆಯು ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಮಧ್ಯ ಭಾರತದ ವಿಂಧ್ಯಗಿರಿ ಶ್ರೇಣಿಯ ಕ್ವಾರ್ಟ್ಸ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಬಂಡೆ ಮೇಲೆ ಚಿತ್ರಗಳು ಕಂಡು ಬಂದಿವೆ. ಕಾರ್ಲೆಲ್ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಬನ್ ಬೆಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿನ ಮೊದಲ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಕಲೆಯು ಗಾಜಿನ ಉದ್ಯಮಕ್ಕೆ ಕಚ್ಚಾ ವಸ್ತುಗಳಾದ ಮರಳುಕಲ್ಲು ಮತ್ತು ಮರಳಿನಿಂದ ಆವರಿಸಿದೆ.

20.5 ಮಧ್ಯ ಭಾರತದ ಕಲೆ

ರಾಜಸ್ಥಾನ, ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ,ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ ಒಳಗೊಂಡ ಮಧ್ಯಭಾರತವು ಚಂಬಲ್ ಕಣಿವೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶ ಮರಳುಗಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಭೀಮನ ಪೀಠ ಎಂದು ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾದ ಭೀಮಬೆಟ್ಟ ಇಲ್ಲಿದೆ.

20.6 ಮಹದಿಯೊ ಬೆಟ್ಟದ ಬಂಡೆ ಮೇಲಿನ ಚಿತ್ರಗಳು

ನರ್ಮದಾ ನದಿಯ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗವು ವಿಂಧ್ಯಗಿರಿ ಶ್ರೇಣಿ ಮತ್ತು ಸತ್ತುರ ಗುಡ್ಡಗಳಿಗೆ ಸಮಾನಾಂತರವಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಹದಿಯೊ ಬೆಟ್ಟ ಇದೆ. ಈ ಬೆಟ್ಟವು ಬಂಡೆ ಮೇಲಿನ ಕಲೆಯ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದ್ದು 1970ರಲ್ಲಿ ಡಿ.ಹೆಚ್. ಗೋಡ್ಡನ್ ಪತ್ತೆಹಚ್ಚಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಈ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಬಂಡೆಗಳ ಮೇಲಿನ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಪತ್ತೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

20.7 ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಬಂಡೆಗಳ ಮೇಲಿನ ಕಲೆ

ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಹುತೇಕ ಬಂಡೆಗಳ ಮೇಲಿನ ಕಲೆಯು ಗ್ರಾನೈಟ್ ಬಂಡೆಗಳ ಮೇಲ್ಮೈನಲ್ಲಿನ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಈ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳು ಬೇಟೆಯ ಮೂಲಕ ಆಹಾರ ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಮಾಜದ ಚಿತ್ರಣ ನೀಡುತ್ತದೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾನೈಟ್ ಮತ್ತು ಕ್ವಾರ್ಟ್ಸ್ ಬೆಟ್ಟಗಳು ಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಕಲೆಯ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಬಂಡೆಗಳ ಮೇಲಿನ ಮೂಗೇಟುಗಳು ಮಧ್ಯ ಭಾರತದಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಚಿತ್ರಗಳ ವಿವರ ನೀಡುವುದಿಲ್ಲ. ಮಧ್ಯ ಭಾರತದ ಚಿತ್ರಗಳು ಜನರ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಚಿತ್ರಣ ನೀಡುತ್ತದೆ.

20.8 ಹಿಮಾಲಯದ ಬಂಡೆ ಮೇಲಿನ ಕಲೆ

ಎ.ಹೆಚ್.ದನಿ, ಕೆ.ಜೇಠ್ಮರ್ ಮತ್ತಿತರ ಇತಿಹಾಸ ತಜ್ಞರು, ಪುರಾತನ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಹಿಮಾಲಯ ಗಿರಿಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಸಂಖ್ಯೆಯ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬಂಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚಿದ್ದಾರೆ.

20.9 ವಸ್ತುಗಳು

ಭಾರತದ ಬಹುತೇಕ ಬಂಡೆಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳು ಮರಳುಕಲ್ಲು ಮತ್ತು ಗ್ರಾನೈಟ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಇವೆ.

20.10 ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಕಲೆಯ ಸಂಶೋಧನೆ

1867ರಲ್ಲಿ ಆರ್ಚಬಾಲ್ಡ್ ಕಾರ್ಲ್ಯೂಲ್ ಅಹಮದಾಬಾದ್‌ನಿಂದ 80 ಕಿ.ಮೀ. ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ವಿಂಧ್ಯಗಿರಿಯ ಉತ್ತರ ಭಾಗದ ಸೋಹಗಿ ಘಾಟಿಯ ಕೆಲ ನೇತಾಡುವಂತಿದ್ದ ಬಂಡೆಗಳ ಮೇಲಿನ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರು. ಕಾರ್ಲ್ಯೂಲ್ ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರ್ ಕನ್ನಿಂಗ್‌ಹ್ಯಾಮ್ ಕೈಕೆಳಗೆ ಪುರಾತತ್ವ ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಸಹಾಯಕರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರೊಬ್ಬ ಅವಿಶ್ರಾಂತ ಪರಿಶೋಧಕರಾಗಿದ್ದರು. 1857-58ರಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಮೊದಲ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮ ನಡೆದು ಉತ್ತರ ಹಾಗೂ ಮಧ್ಯ ಭಾರತದ ರಾಜಕೀಯ ಚಿತ್ರಣ ಬದಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಕಾರ್ಲ್ಯೂಲ್ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸವನ್ನು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಮುಂದುವರೆಸಿದ್ದರು. ಈ ದಂಗೆಯ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಭೂಮಿಯ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ತುಣುಕಗಳು ನೇರವಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಸಣ್ಣ ರಾಜ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಜಮೀನ್ದಾರಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಪುನರ್‌ರಚಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಭಾರತವನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ಅಳೆದು ಸಮೀಕ್ಷೆ ನಡೆಸಿ ಭೂಪಟವನ್ನು ತಯಾರಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಪುರಾತನ ಅವಶೇಷಗಳ ವಿವರಣೆಗಂದು ವಸಾಹತು ಆಡಳಿತ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದ ಭಾರತದ ಪುರಾತ್ವ ಇಲಾಖೆ ನಡೆಸಿತ್ತು. ಪುರಾತನ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ, ರಹಸ್ಯ ಬೇಧಿಸಿ ಆ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಪುರಾತತ್ವ ಕಚೇರಿಯ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಲ್ಯೂಲ್ ಕ್ಷೇತ್ರ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯಾಗಿ ದುಡಿದಿದ್ದು ಬಾಗೇಲ್‌ಖಂಡ್, ಬಂದೇಲ್‌ಖಂಡ್‌ನ ಬೆಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಓಡಾಡಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿನ ಪ್ರಾಚೀನ ಅವಶೇಷಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಶೋಧನೆ ಮಾಡಿ ಅವುಗಳ ವರ್ಣನೆ ಮಾಡುವಾಗ ಅವರು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೆಸರೂ ಕೇಳದಿದ್ದ ಪೂರ್ವ ಇತಿಹಾಸದ ಅವಶೇಷಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಗಮನಿಸುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರು.

ಪೂರ್ವ ಇತಿಹಾಸವು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪುರಾತತ್ವ ಸಂಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ವಿಷಯ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರ್‌ನ ವಿಜಯ, ಬೌದ್ಧ ಅವಧಿಯ ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಭಾರತದ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಇತಿಹಾಸ ಕೆದಕುವುದರಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಇತಿಹಾಸ ಕ್ಷೇತ್ರ ಮಗ್ನವಾಗಿತ್ತು. ಭಾರತೀಯ ಪುರಾತತ್ವ ಇಲಾಖೆಯ ಮೊದಲ ಮಹಾನಿರ್ದೇಶಕರೇ ಭಾರತದ ನಗರಗಳ ಪತ್ತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕಾರ್ಲ್ಯೂಲ್ ಸ್ಕಾಟ್‌ಲ್ಯಾಂಡಿನ ಪಾದ್ರಿ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವ ಇತಿಹಾಸ ತಜ್ಞ ರೆಜಿನಾಲ್ಡ್ ಗ್ಯಾಟಿ ಅವರಿಗೆ ಆಗಿನ ಸಣ್ಣ ಶಿಲೆ 'ಪಿಗ್ಮಿ ಫ್ಲಿಂಟ್' ಬಗ್ಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರವೇ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಕಲೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಮೊದಲ ಅಧಿಕೃತ ಉಲ್ಲೇಖ ಆಗಿದೆ.

1906ರಲ್ಲಿ ವಿನ್ಸಂಟ್ ಸ್ಮಿತ್ ಅವರ ಸಣ್ಣ ಶಿಲೆಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಸಂಶೋಧನಾ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಲ್ಯೂಲ್ ಬರೆದ ಪತ್ರದ ಬಗ್ಗೆ ಉಲ್ಲೇಖ ಇದೆ. ಅದರ ಪ್ರಕಾರ ಕಾರ್ಲ್ಯೂಲ್ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. "1867-68ರ ಚಳಿಗಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಲ್ಯೂಲ್ ಸೋಹಗಿ ಘಾಟಿಯಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಶಿಲೆಗಳನ್ನು

ಗಮನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲೇ ಕಡಿದಾದ ಬಂಡೆಯ ಕೆಳ ಮಗ್ಗುಲಲ್ಲಿ ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದ ಮಾಸಿದ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಅವರು ಗಮನಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅವರು ಈ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳ ಕಾಲವನ್ನು ಪತ್ತೆಹಚ್ಚುವ ಮೊದಲ ಯತ್ನವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟ ಪದಗಳು ಮತ್ತು ಆಲೋಚನಾ ಕ್ರಮದ ಮೂಲಕ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. "ಗುಹೆಯ ನೆಲದ ಮೇಲಿನ ಮಣ್ಣಿನ ಜೊತೆ ಗೇರು ಎಂಬ ತೂಕದ ಖನಿಜ ವಸ್ತು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಕೆಂಪು ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಉಜ್ಜಿದರೆ ಬಣ್ಣ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಇದು ಅರೆಬರೆ ವಿಭಜನೆ ಆಗಿರುವ ಕಬ್ಬಿಣದ ಅದಿರಾದ ಹೆಮಟೈಟ್" ಎಂದು ಕಾರ್ಲ್ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಗುಹೆಗಳ ಅಥವಾ ಬಂಡೆಗಳ ಕೆಳಗಿನ ಆಶ್ರಯತಾಣದ ಅಸಮಾನ ಗೋಡೆಗಳು ಅಥವಾ ಬದಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಬಂಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳಿದ್ದು ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದ ಗೇರುವಿನಿಂದ ಚಿತ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಕೆಲ ಒರಟು ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳು ಬಿರುಸಾಗಿದ್ದು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶಿಲಾಯುಗದ ಜನರ ಜೀವನ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ಕೆಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಚಿತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಬಾಣ, ಬಿಲ್ಲು, ಈಟಿ, ಮಚ್ಚು ಬಳಸಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಬೇಟೆ ಆಡುವ ಚಿತ್ರಗಳೂ ಇವೆ. ಈ ಚಿತ್ರಗಳ ಕಾಲವನ್ನು ಊಹೆ ಮಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಆ ಗುಹೆಯ ನೆಲ ಗಮನಿಸಿದರೆ ಅಲ್ಲಿ ನುಣುಪು ಮಾಡಿದ ಶಿಲೆಯ ಸಲಕರಣೆ, ಉಂಗುರಕಲ್ಲು, ಸುತ್ತಿಗೆ ಕಲ್ಲು ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಸಲಕರಣೆ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಕೆಲ ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ 1881ರಲ್ಲಿ ಅಫೀಮು ಇಲಾಖೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದ ಜಾನ್ ಕಾರ್ಬರ್ನ್ ತನ್ನ ಕಚೇರಿ ಕೆಲಸದಿಂದ ಬಿಡುವು ಪಡೆದು ಈಗಿನ ಮಿರ್ಜಾಪುರದಲ್ಲಿರುವ ಬನಾರಸ್‌ನ ದಕ್ಷಿಣದ ಕೈಮೂರ್ ಪ್ರದೇಶದ ಬಂಡೆ ಮೇಲಿನ ಕಲೆಯ ನಿವೇಶನಗಳನ್ನು ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿ ಗಮನಿಸಿದರು.

ಕಾರ್ಬರ್ನ್ ಸಂಶೋಧನಾ ನಿಯತಕಾಲಿಕೆಗಳಿಗೆ ಭಾರತದ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಕಲೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಲೇಖನ ಬರೆದ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಪುರಾತನ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಾಗಿದ್ದಾರೆ. "ಬಂಡೆ ಮೇಲಿನ ಕಲೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಇತರೆ ಸಂಶೋಧಕರು ತಮ್ಮ ಆವಿಷ್ಕಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಜಗತ್ತಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ನಾನು ನನ್ನ ಆವಿಷ್ಕಾರವನ್ನು ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಗಮನಕ್ಕೆ ತರುವುದರಲ್ಲಿ ಮಂದಗತಿಯವನಾಗಿದ್ದೇನೆ" ಎಂದು ಕಾರ್ಲ್ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಕಾರ್ಬರ್ನ್ "ಕಾರ್ಲ್ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಕಲೆ ಅಥವಾ ತಮ್ಮ ಸಂಶೋಧನೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡಿಲ್ಲ. ಅವರ ಜ್ಞಾನವೆಲ್ಲವೂ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಸತ್ತು ಹೋಯಿತು" ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

1883ರಲ್ಲಿ ಏಷ್ಯಾಟಿಕ್ ಸೊಸೈಟಿಯ ಕಾರ್ಯಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಲ್ ಬರೆದ ಗುಹೆಯ ವರ್ಣ ಚಿತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಕಲ್ಲಿನ ಸಲಕರಣೆಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಪ್ರಬಂಧದ ಘೋಷಣೆ ಮಾಡಿತ್ತು. ಆದರೆ ದುದೃಷ್ಟವಶಾತ್ ಅದನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಕಾರ್ಲ್ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದ ಸಣ್ಣ ಪುರಾತನ ವಸ್ತುಗಳೊಂದಿಗೆ ಬಂಡೆಗಳ ಮೇಲಿನ

ಚಿತ್ರಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಲಿಖಿತ ಮಾಹಿತಿ, ರೇಖಾಚಿತ್ರ ಯೂರೋಪಿನ ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯಕ್ಕೆ ಮಾರಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದು ಆನಂತರ ಕಳೆದುಹೋದವು.

ಜಾಕ್ ಕಾಕ್‌ಬರ್ನ್ ತಾನು ಪತ್ತೆ ಮಾಡಿದ ಬಂಡೆ ಮೇಲಿನ ಚಿತ್ರಗಳ ಮಾಹಿತಿ ಜೊತೆಗೆ ಟ್ರೇಸಿಂಗ್ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ತಯಾರಿಸಿದ್ದರು. ಕಾಗದದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಸಿದ್ದ ಈ ಚಿತ್ರಗಳು ಪೆಟ್ರೋಲ್ ಬಳಸಿ ನೋಡಿದಾಗ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿತ್ತು.

ಇವುಗಳ ಪೈಕಿ ಬಲ್ಗಾರಿಯಾ ಅಶ್ರಯಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಚಿತ್ರ ಹಲವಾರು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಭಾರತದ ಪೂರ್ವ ಇತಿಹಾಸ ಕಾಲದ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಕಲೆಯ ಮಾದರಿ ಆಗಿತ್ತು. ಆಗ್ನೇಯ ಭಾರತದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಘಂಡಾಮೃಗ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಈ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಬೇಟೆ ಆಡುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿರುವ ಮಿರ್ಜಾಪುರದ ಪ್ರಾಚೀನ ಬಂಡೆ ಮೇಲಿನ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕಾಕ್‌ಬರ್ನ್ ಬರೆದಿರುವ ಪ್ರಬಂಧ ಖ್ಯಾತಿ ಪಡೆದಿದೆ.

ಈ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಕಾಕ್‌ಬರ್ನ್ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನಶಿಸಿಹೋಗಿದ್ದ ಘಂಡಾಮೃಗವನ್ನು ಪೂರ್ವ ಇತಿಹಾಸದ ಕಾಲದ ಪ್ರಾಣಿ ಎಂದು ಕರೆಯುವುದು ತಪ್ಪು ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದರು. ಏಕೆಂದರೆ 400 ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯಷ್ಟೆ ಬಾಬರನ ಅವಧಿಯ 16ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲೂ ಘಂಡಾಮೃಗಗಳನ್ನು ಬೇಟೆ ಆಡುತ್ತಿದ್ದ ಬಗ್ಗೆ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಪುರಾವೆ ಇದೆ. ಕಾಕ್‌ಬರ್ನ್ ಪ್ರಕಾರ ಈ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳ ಪ್ರಾಚೀನತೆ 600-700 ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಲ್ಲ.

1884ರಲ್ಲಿ ಗುಹೆಯ ಕಲೆಗಳ ಪ್ರಾಚೀನತೆ ಬಗ್ಗೆ ಪುರಾತನ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಸಿನಿಕತನವಿತ್ತು. ಕೊಲ್ಕತ್ತಾದ ಏಷ್ಯಾಟಿಕ್ ಸೊಸೈಟಿಯ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಅಂಶದಿಂದ ಇದು ರುಜುವಾತು ಆಗಿದೆ. ಕಾಕ್‌ಬರ್ನ್ ಹೇಳುವಂತೆ ಹೆಮಟೈಟ್‌ನಿಂದ ಮರಳುಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ರಚಿಸಿದ ಚಿತ್ರಗಳು ಅಷ್ಟು ಪರಿಪೂರ್ಣ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸುದೀರ್ಘ ಕಾಲ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿವೆ ಎಂಬುದು ಇತರ ಪುರಾತನಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಿಗೆ ಅನುಮಾನದ ವಿಚಾರ. ಕಾಕ್‌ಬರ್ನ್ ಅವರೇ ಸ್ವತಃ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಹಳೆಯ ಚಿತ್ರಗಳು 600-700 ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಹಳೆಯದಲ್ಲ ಎಂಬ ವಿರೋಧಾಭಾಸದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದು ಅವರ ವಿರೋಧಿಗಳ ಹೇಳಿಕೆ ಆಗಿತ್ತು.

ಈ ಸವಾಲನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಕಾಕ್‌ಬರ್ನ್ ಮರಳುಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಹೆಮಟೈಟ್ ಅನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕಾಲದವರೆಗೂ ಉಳಿಯುವ ಗುರುತನ್ನು ಮೂಡಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಕಾರಣಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಗುಹೆಯ ಚಿತ್ರಗಳ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಬದಲಿಸಿದ ಕಾಕ್‌ಬರ್ನ್ ಅವು ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹಳೆಯ ಕಾಲದವು ಎಂಬ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಬಂದರು.

ಈಜಿಪ್ಟಿನ ಪಿರಮಿಡ್‌ಗಳಲ್ಲಿ 7 ಶತಮಾನಗಳಿಗಿಂತ ಹಿಂದಿನ ಹೆಮೆಪೈಟ್ ಗುರುತುಗಳು ಕೆತ್ತಿದ ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಸ್ಫುಟವಾಗಿ, ಹೊಸತರಂತೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಕಾರ್ಬನ್ ಗುಹೆಯ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳ ಪ್ರಾಚೀನತೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನದಾಗಿರಬಹುದು ಎಂದು ವಿವರಿಸಿದರು. ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಬಂಡೆಯ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಶಿಲೆಗಳ ಮುಳ್ಳುತಂತಿಯಂತಹ ಅಸ್ತ್ರಗಳಿದ್ದವು. ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯಾ, ಪಾಲಿನೇಷಿಯ, ಅಂಡಮಾನ್ ದ್ವೀಪದ ಮೂಲನಿವಾಸಿಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಮರದಿಂದ ಮುಳ್ಳುತಂತಿಯಂತಹ ಶಸ್ತ್ರ ತಯಾರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕಾರ್ಬನ್ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳು ಶಿಲಾಯುಗದ ಪ್ರಾಚೀನತೆ ಹೊಂದಿಲ್ಲ ಎಂದು ವಾದಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಹಾಗೆಯೇ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಲೋಹದ ಶಸ್ತ್ರಗಳಿರಲಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಭಾರತದ ಪಂಗಡಗಳು ಇತ್ತೀಚೆಗಷ್ಟೇ ಶಿಲಾಯುಗದಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಟ್ಟಿದ್ದವು. ಹೀಗೆ ಕಾರ್ಬನ್ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾದ ವಾದವನ್ನು ಗಾರ್ಡನ್ ಮಂಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಭಾರತದ ಬಂಡೆ ಮೇಲಿನ ಕಲೆಯ ಮೊದಲ ಸಂಶೋಧಕರು ಚಿತ್ರಗಳ ಮೂಲ, ಪ್ರಾಚೀನತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಆಧಾರರಹಿತ ಚರ್ಚೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದರ ಪ್ರಾಚೀನತೆ ಬಗೆಗಿನ ಸಂಭಾವ್ಯ ಮೂಲ ಮಾತ್ರ ಆಗಿನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.

ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಂಡೆಗಳ ಮೇಲಿನ ಚಿತ್ರಗಳು ವಿಂಧ್ಯಪ್ರದೇಶದವುಗಳಿಗಿಂತ ಮೊದಲೇ ಕಂಡುಬಂದಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಸ್ಪಷ್ಟ ದಾಖಲೆಗಳು ಇರಲಿಲ್ಲ. 1843ರಲ್ಲಿ ಐ.ಜೆ.ನ್ಯೂಬೋಲ್ಡ್ ಎಂಬ ಎಂಜಿನಿಯರ್ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಳ್ಳಾರಿ ನಗರದ ಬಳಿಯ ಬೂದಿಬಿಟ್ಟವೊಂದರ ಬಗ್ಗೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಈ ದಿಬ್ಬಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಬಂಡೆಯೊಂದರ ಮೇಲಿನ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಗಮನಿಸದೆ ಇರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

1880ರಲ್ಲಿ ಹ್ಯೂಬರ್ಟ್ ನಾಕ್ಸ್ ಕುಪ್ಪಗಲ್ಲು ಮತ್ತು ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಬೆಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿನ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಗುರುತುಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರು. 1907ರಲ್ಲಿ ಈ ಕೆತ್ತನೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ ರಾಬರ್ಟ್ ಬ್ರೂಕ್ ಫೂಟ್ ಪ್ರಬಂಧವೊಂದರಲ್ಲಿ ಈ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡಿದರು. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಫೂಟ್ ಮದ್ರಾಸಿನ ನಿವೃತ್ತ ಪೊಲೀಸ್ ಮಹಾನಿರೀಕ್ಷಕರಾಗಿದ್ದ ಫ್ರೆಡ್ ಫಾಸೆಟ್ ತೆಗೆದಿದ್ದ ಛಾಯಾಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ನಾಕ್ಸ್ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಪೂರೈಸಿದ್ದರು. ಫೂಟ್ ಈ ಕೆತ್ತನೆಗಳು ನವಶಿಲಾಯುಗದ್ದೆಂದು ಹೇಳಿದರಾದರೂ ವಿವರಣೆ ನೀಡಲಿಲ್ಲ.

1882ರಲ್ಲಿ ಕುಪ್ಪಗಲ್ಲಿಗೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ ಫ್ರೆಡ್ ಫಾಸೆಟ್ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಬಂಡೆ ಮೇಲಿನ ಚಿತ್ರಗಳ ಸ್ಪಷ್ಟ ಚಿತ್ರಣ ನೀಡಿದರು. ಇದನ್ನು ಪೂರ್ವ ಇತಿಹಾಸ ಕಾಲದ್ದೆಂದು ಕರೆದರು. 1890ರಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಕೇರಳದ ವಯನಾಡಿನ ಎಡಕ್ಕಲ್ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಫಾಸೆಟ್ ಕೆತ್ತನೆಗಳನ್ನು ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚಿದರು. ಅವರು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಲೇಖನದ ಜೊತೆ ಛಾಯಾಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ದಾಖಲೆಯಾಗಿ ನೀಡಿದ ಮೊದಲ ಉದಾಹರಣೆ ಅದಾಗಿತ್ತು. ಕಗ್ಗತ್ತಲ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಛಾಯಾಚಿತ್ರ ತೆಗೆಯುವಾಗ ಅವರು ಬಹಳ ಶ್ರಮವಹಿಸಿದ್ದಾಗಿ ಅವರೇ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಭಾರತದ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಕಲೆಯ ನಿವೇಶನಗಳ ಪೈಕಿ ಕೇರಳದ ವೈನಾಡು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸುಲ್ತಾನ್ ಬತ್ತೇರಿಯ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಸಮೀಪದ ಎಡಕ್ಕಲ್ ಗುಹೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆ. ಇದರ ಖ್ಯಾತಿಯಿಂದಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿದ ಸಂದರ್ಶಕರು ಬಂಡೆಯ ಕೆತ್ತನೆಗಳನ್ನು ವಿರೂಪಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಂಡೆ ಮೇಲಿನ ಕಲೆಯನ್ನು ಮೊದಲು ಗುರುತಿಸಿದ್ದರೂ ಪೂರ್ವ ಇತಿಹಾಸದ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಪ್ರಭಾವ ಅತ್ಯಂತ ಕಡಿಮೆ ಇತ್ತು. ಆರಂಭಿಕ ಭಾರತದ ಕಲೆಯ ಬಗೆಗಿನ ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿ ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಉಲ್ಲೇಖ ಇದ್ದು ಕಾಲಾನುಕ್ರಮದ ಮಾಹಿತಿ ಕೊರತೆ ಇತ್ತು. ಇದು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದಿದ್ದ ಮಾಹಿತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ವಾದ ಮಂಡಿಸಲು ಲೇಖಕರಿಗೆ ನೆರವಾಗುವಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿತ್ತು.

ಈ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಚಿತ್ರಗಳ ಕಾಲಾನುಕ್ರಮ ತೀರ್ಮಾನಿಸಲು ಕಾರ್ಲ್ಯೆಲ್ ಕೆಲ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿನ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ ನಂತರ ಅವು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಯುಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದು ಎಂಬ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಕಾರ್ಲ್ಯೆಲ್ ಬಂದಿದ್ದರು.

"ಗುಹೆಗಳ ನೆಲ ಮತ್ತು ಆಶ್ರಯ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ಬಂಡೆಗಳ ತಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಿನ ಸಲಕರಣೆಗಳು ಮತ್ತು ಬಣ್ಣ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ಗೇರು(ಹೆಮಟೈಟ್) ಕಂಡು ಬಂದಿತ್ತು. ಇದರ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಿನ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪೂರ್ವ ಇತಿಹಾಸ ಕಾಲದ ಮೂಲನಿವಾಸಿಗಳು ಈ ಚಿತ್ರ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.ಇದು ಮಹತ್ವದ ಅಂಶ" ಎಂದು ಕಾರ್ಲ್ಯೆಲ್ 1887ರಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಸ್ಪಿ ಕಲೆಕ್ಟನ್‌ಗೆ ತಾನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಮಾರಿದಾಗ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆಗಸ್ಟ್ ಡಬ್ಲ್ಯೂ. ಫ್ರಾಂಕ್ಸ್‌ಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದಿದ್ದರು.

ಈ ಕಲೆಯ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮಾಡಲು, ಮತ್ತಷ್ಟು ಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಕಲೆ ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚಲು, ಈ ಕಲೆಯ ಬಗೆಗಿನ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಉತ್ತರಿಸಲು ಪೂರ್ವ ಇತಿಹಾಸ ತಜ್ಞರು, ಪುರಾತನ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಯಶಸ್ಸು ಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.

1917ರಲ್ಲಿ ಕಲ್ಕತ್ತಾದ ಕಲಾ ಕಾಲೇಜಿನ ಪ್ರಾಂಶುಪಾಲ ಪರ್ಸಿ ಬ್ರೌನ್ ಭಾರತದ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಧಿಕೃತವಾಗಿ ಬರೆದ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಬಂಡೆಗಳ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳ ಮಾಹಿತಿ ಸೇರಿಸಿದಾಗ ಬಂಡೆ ಮೇಲಿನ ಚಿತ್ರಗಳಿಗೆ ಮೊದಲ ಮೆಚ್ಚುಗೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿತ್ತು. 1921ರಲ್ಲಿ ಮನೋರಂಜನ್ ಫೋರ್ಡ್ ಮಿರ್ಜಾಪುರ್ ರಾಯಫರ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸಿಂಗನಪುರ, ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದ ನರ್ಮದಾ ನದಿ ಬಳಿಯ ಹೋಶಂಗಾಬಾದ್ ಸಮೀಪದ ಅದಮ್‌ದಫರ್ ಬಂಡೆ ಮೇಲಿನ ಕಲೆಯ ನಿವೇಶನಗಳಿಗೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದರು.ಇವರು ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಿದರು.

ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಅಧಿಕಾರಿ ಕರ್ನಲ್ ಡಿ. ಹೆಚ್.ಗೋಡ್‌ಡನ್ ಇದೇ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಬಂಡೆಕಲ್ಲುಗಳ ವರ್ಣಚಿತ್ರ, ಶೈಲಿ, ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ, ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮೂಲಕ ಕಾಲಾನುಕ್ರಮದ ಸಮಸ್ಯೆ ಬಿಡಿಸುವ ಯತ್ನ ಮಾಡಿದರು.ಇದರೊಂದಿಗೆ ಬಂಡೆ ಮೇಲಿನ ಚಿತ್ರಗಳ ಕಾಲಾನುಕ್ರಮ ನಿರ್ಧರಿಸುವ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ತಳಹದಿಯನ್ನು ಅವರು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಚಿಕ್ಕ ಶಸ್ತ್ರಗಳ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಮಾಂಡರ್ ಆಗಿದ್ದ ಅವರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಸಮೀಪದ ಪಂಚಮರ್‌ಹಿ ದಂಡು ಪ್ರದೇಶದ ಆಸುಪಾಸಿನ ಮಹದಿಯೋ ಬೆಟ್ಟದ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಚಿತ್ರದ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು.

19ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಡಳಿತವು ಪಂಚಮರ್‌ಹಿ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ಅವರ ಕುಟುಂಬಗಳಿಗೆ ಎತ್ತರದ ಗಿರಿಧಾಮವಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿತು.ಇಲ್ಲಿನ ಕಮರಿಗಳು ಮತ್ತು ಆಶ್ರಯ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ಬಂಡೆಗಳಲ್ಲಿನ ಚಿತ್ರಗಳು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ವಸಾಹತು ಆಡಳಿತದ ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೂ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಇದು ಕಣಿವೆ ಬೆಟ್ಟಗಳಿದ್ದ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರವಾಸ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದ್ದು ಜನರು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಒಮ್ಮೆಯಾದರೂ ಇಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಲ್ಲಿನ ಅಡ್ಡಾದಿಡ್ಡಿ ಕಮರಿಗಳಲ್ಲಿ ದಟ್ಟವಾದ ಮತ್ತು ಮಾನವ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಲಾರದಂಥಹ ಕಾಡು ಇತ್ತು.

ಪಂಚಮರ್‌ಹಿಯ ಬಂಡೆ ಮೇಲಿನ ಚಿತ್ರಗಳ ಶೈಲಿಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಗಾರ್ಡನ್ 5 ಸರಣಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ರೂಪಿಸಿ ಎಲ್ಲ ಬಂಡೆಗಳ ಮೇಲಿನ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಈ 5 ಸರಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಮಹದಿಯೋ ಬೆಟ್ಟದ ಚಿತ್ರಗಳು ಸ್ಥಳೀಯ ಗುಂಪಿನ ಅತ್ಯಂತ ವಿಚಿತ್ರ ಮತ್ತು ಬೇರೆಯಾದ ಕಾಣಿಸಿದ ಚಿತ್ರಗಳು ಎಂಬುದನ್ನು ಗಾರ್ಡನ್ ಗಮನಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಗಾರ್ಡನ್‌ನ ಪೂರ್ವಭಾವಿ ಆಲೋಚನೆಗಳು ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ಏಷ್ಯಾದ ಅಗಾಧ ಪ್ರಭಾವ ಅವರು ಭಾರತದ ಬಂಡೆ ಮೇಲಿನ ಕಲೆಗಳನ್ನು ವಿಶಾಲ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ನೋಡದಂತೆ ಮಾಡಿತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಭಾರತದ ಕಲೆಯನ್ನು ಅದರ ಮೂಲ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಗ್ರಹಿಸಲು ಅಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು.

ವಿಂಧ್ಯ ಗಿರಿಶ್ರೇಣಿಯ ಹಲವಾರು ಬಂಡೆಗಳ ಮೇಲಿನ ಕಲೆಗಳ ಪತ್ತೆ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಯನದ ನಂತರ ಗಾರ್ಡನ್‌ರ ಬಂಡೆ ಮೇಲಿನ ಚಿತ್ರಗಳ ವಿಶ್ಲೇಷಣಾ ಶೈಲಿ ಈಗ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದು ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿನ ಮಾಹಿತಿಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಕಾಲನಿರ್ಣಯ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಮೌಲ್ಯಯುತವಾಗಿದೆ. ಪಂಚಮರ್‌ಹಿಯ ಬಂಡೆ ಮೇಲಿನ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ ಗಾರ್ಡನ್ ಶಸ್ತ್ರಗಳು,ಯುದ್ಧ ಮತ್ತಿತರ ವಿವರಗಳ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮಾಡಿದ್ದರು.

1930 ಮತ್ತು 1940ರಲ್ಲಿ ಬಂಡೆಗಳ ಮೇಲಿನ ಕಲೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಗಾರ್ಡನ್‌ರ ಬರಹಗಳು ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಾಗ ಅವರು ಎಲ್ಲ ಬಂಡೆಗಳ ಮೇಲಿನ ಕಲೆಯೂ ಪೂರ್ವ ಇತಿಹಾಸ ಕಾಲದ್ದು ಎಂಬ ಕಲ್ಪನೆ

ನಿವಾರಿಸಬೇಕಿತ್ತು. 1935ರಲ್ಲಿ ಕಬ್ರಾ ಮತ್ತು ಸಿಂಗನ್‌ಪುರದ ರಾಯಘರ್ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ನೋಡಲು ಬಂದಾಗ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳ ವಯಸ್ಸಿನ ಬಗ್ಗೆ ತನ್ನ ನಂಬಿಕೆ ದೃಢೀಕರಿಸಲು ಅವರು ಶ್ರಮಪಡಬೇಕಾಯಿತು.

ಗಾರ್ಡನ್ ಪ್ರಕಾರ ಭಾರತದ ಬಂಡೆ ಮೇಲಿನ ಚಿತ್ರಗಳು ಕ್ರಿ.ಶ.ಮೊದಲ ಸಹಸ್ರಮಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದೆ.ಮಹದಿಯೊ ಬೆಟ್ಟದ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಖಡ್ಗ ಮತ್ತು ಗುರಾಣಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಕುದುರೆ ಸವಾರರನ್ನು ಕಂಡು ಆ ಚಿತ್ರಗಳಿಗೆ ಮೊದಲ ಸಹಸ್ರಮಾನದ ಕಾಲ ಎಂದು ಗಾರ್ಡನ್ ಕಾಲ ನಿರ್ಣಯಿಸಿದರು. ಅವರು ಎಲ್ಲ ಬಂಡೆ ಮೇಲಿನ ಚಿತ್ರಗಳಿಗೂ ಕ್ರಿ.ಶ. 700ಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲಿನ 1000 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲವನ್ನು ನಿಗದಿಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಸಣ್ಣ ಶಿಲೆಗಳನ್ನು ಕ್ರಿ.ಶ. 100ರಿಂದ 200ರವರೆಗೂ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಮಹಾದಿಯೊ ಬೆಟ್ಟದ ಚಿತ್ರಗಳು ಪ್ರಾಚೀನ ಶಿಲಾಯುಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿಲ್ಲ ಎಂದು ಸ್ವಂತ ತರ್ಕದ ಮೂಲಕ ಗಾರ್ಡನ್ ವಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕೇಂಬ್ರಿಜ್‌ನ ಬಂಡೆ ಮೇಲಿನ ಕಲೆಯ ಪರಿಣತ ಎಂ.ಸಿ. ಬರ್ಕಟ್ ಜೊತೆಗಿನ ಸಂವಾದದಲ್ಲಿ ಗಾರ್ಡನ್, "ಭಾರತದ ಬಂಡೆಗಳ ಮೇಲಿನ ಕಲೆಗಳೆಲ್ಲವೂ 1500-1000 ವರ್ಷಗಳಷ್ಟು ಹಿಂದಿನವು.ಆದ್ದರಿಂದ ಅವುಗಳೆಲ್ಲ ಸರಳವಾಗಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ" ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಗಾರ್ಡನ್‌ರ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಕಲೆಯ ಅಧ್ಯಯನದ ಕೆಲಸ ತ್ರಾಸದಾಯಕವಾಗಿತ್ತು. ಅತ್ಯಂತ ದುರ್ಗಮ ಮತ್ತು ಸುಲಭವಾಗಿ ತಲುಪಲಾರದ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಗಾರ್ಡನ್ ಆನೆಗಳ ಮೇಲೆ ತೆರಳಿ ಆ ಚಿತ್ರಗಳ ತಪಾಸಣೆ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಪಂಚಮರ್‌ಹಿಯ ಜಂಬೂದ್ವೀಪದ ಆಶ್ರಯತಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಗಾರ್ಡನ್‌ರ ಹಸ್ತಾಕ್ಷರ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಕಲೆಗಳ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಯಥಾವತ್ ಚಿತ್ರಣಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಜೀವನದ ಬಹುಪಾಲು ಸಮಯ ಮೀಸಲಿಟ್ಟಿದ್ದ ಗಾರ್ಡನ್ ಅವುಗಳ ಕಾಲನಿರ್ಣಯದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಅವುಗಳು ತಾನು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ ಕಾಲಕ್ಕಿಂತ ಹಳೆಯದು ಎಂಬುದನ್ನು ನಂಬದಿದ್ದುದು ಅಚ್ಚರಿ. ಏಕೆಂದರೆ ಪೂರ್ವ ಇತಿಹಾಸದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಮಯ ಮೀಸಲಿಟ್ಟವರೆಲ್ಲರೂ ಅದರ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯನ್ನು ಇನ್ನೂ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ರಾಯಘರದ ಬಂಡೆ ಮೇಲಿನ ಚಿತ್ರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಪೂರ್ವ ಸಂದರ್ಶಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಗೋರ್ಡನ್ ತಳ್ಳಿಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಮನೋರಂಜನ್ ಘೋಷ್ ಅವರ ಪ್ರಸಿದ್ಧ 'ರಾಕ್ ಪೈಂಟಿಂಗ್ಸ್ ಅಂಡ್ ಅದರ್ ಆಂಟಿಕ್ವಿಟೀಸ್ ಆಫ್ ಪ್ರಿ ಹಿಸ್ಟರಿಕ್ ಅಂಡ್ ಲೇಟರ್ ಟೈಮ್ಸ್' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ವಿವರಣೆಗಾಗಿ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಚಿತ್ರದ ಪರ್ಸಿ ಬ್ರೌನ್ ಅವರ ನೀರಿನ ಬಣ್ಣದ ಪ್ರತಿಕೃತಿಗಳನ್ನು ಗೋರ್ಡನ್ ನಿರುಪಯುಕ್ತ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದಾರೆ.ಅವು ಮೂಲ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಮಂಜಿನ ವಾತಾವರಣದಂತೆ ಮಸುಕಾಗಿಸಿದ್ದವು ಎಂದು ಅವರು ಅಸಮಾಧಾನಗೊಂಡಿದ್ದರು. 'ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಕರಡಿ' 'ಸೊಂಡಿಲು ಎತ್ತಿದ್ದ ದೊಡ್ಡ ಆನೆ' ಇಂತಹ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು ಗಾರ್ಡನ್ ಅವರನ್ನು ನೋಯಿಸಿತ್ತು.

ನಿಗೂಢವಾದ ಬರಹಗಳಿದ್ದ ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಆ ವೇಳೆಗೆ ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಕೆಲ ಬಂಡೆಗಳ ಮೇಲಿನ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿನ ಚಿನ್ನೆಗಳು ಹರಪ್ಪ ಮುದ್ರೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಚಿನ್ನೆ ಹೋಲುತ್ತಿತ್ತು. ಭಾರತದ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಕಲೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಮೊದಲ ಸುದೀರ್ಘ ಅಧ್ಯಾಯ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಗಾರ್ಡನ್ 'ದಿ ಪ್ರಿ ಹಿಸ್ಟರಿಕ್ ಬ್ಯಾಕ್ ಗ್ರೌಂಡ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಕಲ್ಚರ್' ಕೃತಿಯನ್ನು ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಓದುಗರು ಓದಿದ್ದರು.

ಜಬಲ್‌ಪುರ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಇತಿಹಾಸ ಪ್ರೊಫೆಸರ್ ಜಿ. ಆರ್. ಹಂಟರ್ ಕೂಡ ಬಂಡೆ ಮೇಲಿನ ಕಲೆಯ ಕಾಲಾನುಕ್ರಮ ಸೂಚಕಗಳನ್ನು ಪುರಾತನ ಅವಶೇಷಗಳಿಂದ ಪಡೆಯಲು ಯತ್ನಿಸಿದರು. 1930ರಲ್ಲಿ ರೋರೋತಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಹಲವಾರು ಕಂದಕಗಳನ್ನು ತೋಡಿಸಿದರು. ಅವರ ಉದ್ದೇಶ ಪುರಾತತ್ವದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸೂಕ್ತವಾಗಿದ್ದರೂ ಸಿಗರೇಟ್ ಪ್ಯಾಕ್ ಮತ್ತು ಮದ್ಯದ ಲೋಟಗಳನ್ನು ಎರಡು ದೊಡ್ಡ ಚಮಚಗಳ ಅಳತೆ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿ ಅವಶೇಷಗಳನ್ನು ಅಳೆಯುವ ಯತ್ನ ವಿಲಕ್ಷಣ ಎನಿಸಿತು.

ಪಂಚಮರ್ಹಿಯ ಗಿರಿಧಾಮದಲ್ಲಿ ಜಾರುವ ಹಾದಿಯ ಕೇವಲ ಬಂಡೆಗಳ ಗೋಡೆಗಳಿರುವಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಮುರಿದ ಚಿನ್ನದ ಅಂಚಿನ ಪಿಂಗಾಣಿ ಪಾತ್ರೆ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಹಂಟರ್‌ನ ಉತ್ಖನನ ಬಂಡೆ ಮೇಲಿನ ಕಲೆಯ ಕಾಲಾನುಕ್ರಮ ನಿರ್ಣಯಿಸುವಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಫಲ ನೀಡಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಮಹದಿಯೋ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಿಗರೇಟ್ ಪೊಟ್ಟಣಗಳ ತುಂಬಾ ಸಣ್ಣ ಶಿಲೆಗಳು, ಹಲವಾರು ಸಮಾಧಿಗಳು, ಇರುವೆ ತಿಂದಿದ್ದ ಅಸ್ತಿಪಂಜರಗಳು ಮತ್ತು ಮಡಿಕೆ ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚಿದ್ದರು. ಈ ಪೈಕಿ ಹೆಚ್ಚಿನವು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಹಂಚಿಕೆಯಾಗಿ ಕಳೆದುಹೋದವು.

ಮಧ್ಯ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ಬಂಡೆಗಳಲ್ಲಿನ ವಸ್ತುಗಳು ಪ್ರತಿಕೂಲ ಹವಾಮಾನ, ಜನರ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪ, ಬಿಳಿ ಇರುವೆಗಳು, ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಹೊರಳಾಡುವ ಹಂದಿಗಳಿಂದಾಗಿ ಸಲೀಸಾಗಿ ಹಾಳಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಇದೇ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ನಡೆಸಲಾದ ಉತ್ಖನನದಿಂದ ಬಂಡೆ ಮೇಲಿನ ಕಲೆಯ ಕಾಲಾನುಕ್ರಮ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಉಪಯೋಗ ಆಗಿಲ್ಲ.

1950ರಲ್ಲಿ ಶಿಲಾಯುಗದ ನಿವೇಶನಗಳ ಉತ್ಖನನ ಮತ್ತು ದಾಖಲೀಕೃತ ಪರಿಶೀಲನೆ ಉಪಖಂಡದ ಪೂರ್ವ ಇತಿಹಾಸದ ಬಗ್ಗೆ ಜಾಗೃತಿ ಮೂಡಿಸಿತು. ದಕ್ಷಿಣದ ದಖನ್ ಪ್ರದೇಶದ ನವಶಿಲಾಯುಗ ಮತ್ತು ತಾಮ್ರದ ಯುಗದ ಬಗ್ಗೆ ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಾಯಿತು.

ಈ ನಿವೇಶನಗಳ ಸಮೀಪ ಬಂಡೆಗಳ ಮೇಲಿನ ಅನೇಕ ಚಿತ್ರಗಳು ಕಂಡು ಬಂದಿದ್ದು ಪರಿಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ಉತ್ಖನನದ ವರದಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಸರಿಸಲಾಗಿದೆ. ತೆಕ್ಕಲಕೋಟೆ ಮತ್ತು ಪಿಕ್ಲಿಹಾಳದ ಉತ್ಖನನದ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಚಿತ್ರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಇಡೀ ಅಧ್ಯಾಯವೇ ಇದೆ.

1960 ಮತ್ತು 1970ರಲ್ಲಿ ಡಾ. ಎ. ಸುಂದರಕೃಷ್ಣ, ತುಂಗಭದ್ರಾ ಪ್ರದೇಶದ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದ ಕ್ಷೇತ್ರ ಕಾರ್ಯ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ದಕ್ಷಿಣ ದಖನ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಹೊಸ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಕಲೆಯ ನಿವೇಶನಗಳನ್ನು ಪತ್ತೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ದಕ್ಷಿಣ ದಖನ್ನಿನ ಗ್ರಾನೈಟ್ ಬಂಡೆಗಳ ಮೇಲಿನ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ನಿರ್ಣಯ ಗುಣ ಕಡಿಮೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಗಮನಿಸಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಚಿತ್ರಗಳು ಕಾಣುತ್ತವೆ. ದಕ್ಷಿಣ ದಖನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಜನಪ್ರಿಯ ಪತ್ರಿಕೆಯೊಂದು ಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಕಲೆ ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚುವ ಬಗ್ಗೆ ಗಮನ ಸೆಳೆದ ನಂತರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಬದಲಾಗಿದೆ.

1970ರಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬಂಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ವ್ಯಾಪಕವಾದ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳು ಪತ್ತೆಯಾದ ನಂತರವಷ್ಟೇ ಅವುಗಳನ್ನು ಪುರಾತನ ಅವಶೇಷ ಎಂದು ಗಣನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಆನಂತರ ಅವು ಸಂಶೋಧಕರ, ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಗಮನವನ್ನೂ ಸೆಳೆದವು. ಇದರಿಂದ ಪೂರ್ವ ಇತಿಹಾಸದ ಪುರಾತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ವೇಗ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಇದರ ಹಿಂದಿನ ಶಕ್ತಿಯಾದವರು ವಿ.ಎಸ್. ವಾಕಂಕರ್.

1957-58ರಲ್ಲಿ ರೈಲು ಪ್ರಯಾಣದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವರು ಬಿಂಬೆಟ್ಟಿ ಬೆಟ್ಟದ ಬಂಡೆಯ ರಚನೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರು. ಚಂಬಲ್ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡಿದ್ದ ಬಂಡೆಯ ಚಿತ್ರಗಳಂತಹ ಚಿತ್ರಗಳೇ ಇಲ್ಲೂ ಇರಬೇಕು ಎಂದು ಅವರು ಊಹಿಸಿದರು. ಮುಂದಿನ ನಿಲ್ದಾಣದಲ್ಲಿ ರೈಲಿನಿಂದ ಇಳಿದು ಬಿಂಬೆಟ್ಟಿ ಬೆಟ್ಟದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಕೆಲ ಮೈಲು ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದ ಬಾರ್‌ಕೇರಕ್ಕೆ ತಲುಪಿದರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಬೋನ್ರವಲಿ ಬೆಟ್ಟದ ಮೂಲಕ ನಡೆಯಲು ಆರಂಭಿಸಿದ ಅವರಿಗೆ ಬಂಡೆಗಳ ಆಶ್ರಯದಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಚಿತ್ರಗಳು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದವು. ಮರುದಿನ ಬೆಂಬೆಟ್ಟದ ತುತ್ತತುದಿ ತಲುಪಿದಾಗ ಭಾರತದ ಅದ್ಭುತ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಕಲೆಯ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಅವರು ಕಂಡು ಹಿಡಿದರು. ಈಗ ಭಾರತದ ಶಿಲಾಯುಗದ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಕಲೆಗೆ ಬಿಂಬೆಟ್ಟಿ ಸಮಾನಾರ್ಥಕ ಪದ ಆಗುವಷ್ಟು ಅದ್ಭುತ ಕಲೆ ಇಲ್ಲಿದೆ.

20.11 ಸಾರಾಂಶ

ಬಂಡೆಯಿಂದ ಕೊರೆದ ಕಲೆಯು 25000-5000 ವರ್ಷ ಹಳೆಯದು. ಈ ಕಲೆಯು ಬೇಟೆ ಮತ್ತು ದೈನಂದಿನ ಜೀವನದ ಚಿತ್ರಣ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಗ್ರಾನೈಟ್ ಮತ್ತು ಕ್ವಾರ್ಟ್ಸ್ ಬೆಟ್ಟಗಳು ಈ ಕಲೆಯ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಬಂಡೆಗಳ ಮೇಲಿನ ಚಿತ್ರಗಳು ಭೂತ ಕಾಲದ ಪಕ್ಷಿನೋಟ ನೀಡುತ್ತವೆ. ಭೂತ ಕಾಲವು ಭವಿಷ್ಯದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಇದು ಗಮನಾರ್ಹ ವಿಚಾರ ಆಗಿದೆ.

20.12 ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು

1. ಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಕಲೆ: ನೈಸರ್ಗಿಕ ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಮಾನವ ಮಾಡಿದ ಗುರುತುಗಳು.

2. ಶಿಲಾಯುಗ: ಕಲ್ಲನ್ನು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಬಳಸಿ ಹರಿತವಾದ, ಚೂಪಾದ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪೂರ್ವ ಇತಿಹಾಸದ ವಿಶಾಲ ಅವಧಿ.

20.13 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ

1. ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಬಂಡೆಗಳ ಮೇಲಿನ ಕಲೆಯ ಮಹತ್ವ ತಿಳಿಸಿ

20.14 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಉತ್ತರಗಳು

1. ವಿಭಾಗ 20.10 ನೋಡಿ

20.15 ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

1. H.D. Sankalia – Prehistoric Art in India.

ಪಠ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದವರು:

ಡಾ. ಚಂದ್ರಕಾಂತ ಎನ್ ಕೋಳಿಗೇಡ್ಡೆ

ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದವರು:

ಡಾ. ಎನ್.ಸಿ. ಸುಜಾತ